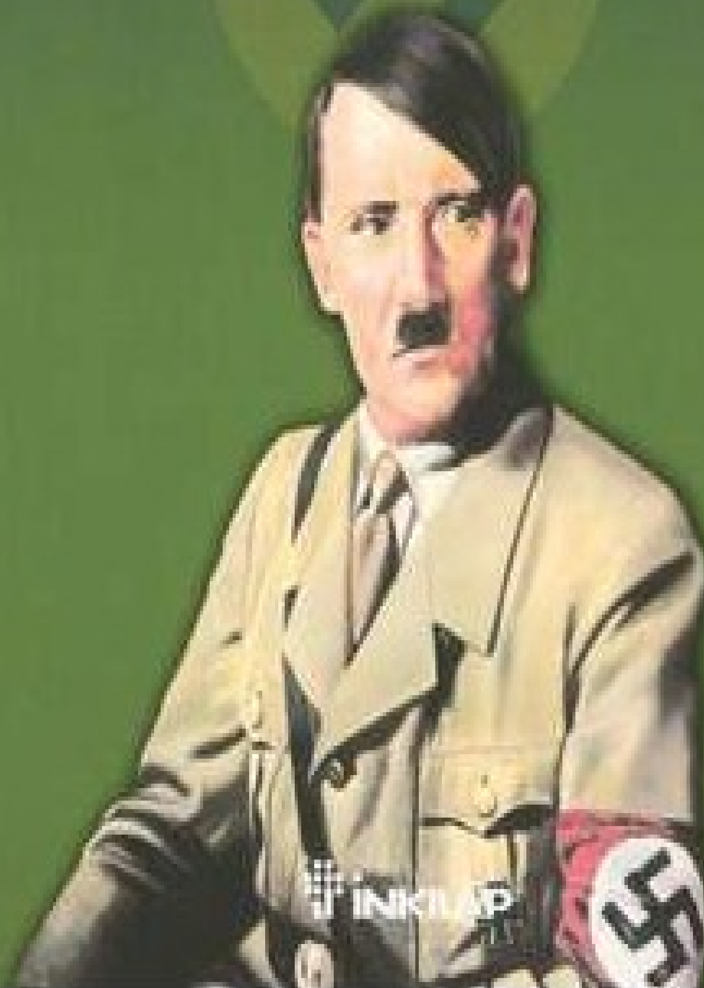
WILLIAM L. SHIRER

NAZİ

İMPARATORLUĞU 2

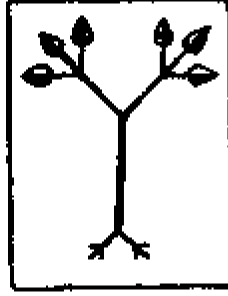
DOĞUŞU • YÜKSELİŞİ • ÇÖKÜŞÜ

İNKILAP

NAZİ İMPARATORLUĞU DOĞUŞU, YÜKSELİŞİ VE ÇÖKÜŞÜ

İKİNCİ KİTAP

ÇEKOSLOVAKYA ORTADAN KALKIYOR

Münih anlaşmasına imzasını attığından on gün sonra —daha Sudetland'ın barışçı yollarla işgali tamamlanmamışken— Adolf Miller OKW Başkanı General Keitel'e çok gizli ve acele bir mesaj gönderdi.

«1. Bohemya ve Moravya'daki Çek mukavemetinin tümünü kırmak İçin bugünkü durumda ne kadar takviyeye ihtiyaç vardır?

2. Yeni kuvvetlerin guruplanması ya da harekete geçirilmesi için ne kadar zaman lâzımdır?

3. Eğer bu hareket tasarlanan terhis ve dönüş tedbirlerinden sonra uygulanacak olursa aynı amaç için ne kadar zamana ihtiyaç olacak-iır 7

4. 1 Ekimdeki hazırlık durumunu sağlamak için ne kadar 2amana ihtiyaç vardır?* (1)

Keitel, I Ekimde Führer'in sorularına ayrıntılı bir telgrafla cevap verdi: Çok zamana ve çok takviyeye ihtiyaç yoktu. Zaten Südet bölgesinde, üçü zırhlı ve dördü motorize olmak

üzere yirmi dört tümen bulunuyordu. Keitel şöyle diyordu : "Çek mukavemetinin bugün göstermekte olduğu güçsüzlük kargısında OKW harekâta takviyesiz olarak başlanabileceğine inanmaktadır." (2)

Böylelikle durumdan emin olan Hitler on gün sonra askerî gefine düşüncelerini bildirdi.

«ÇOK GİZLİ

Berlin, 21 Ekim 193S

Silâhlı kuvvetlerin gelecekteki görevleri ve hu görevlerden doğacak savaş durumu ile ilgili hazırlıklar, ilerde tarafımdan verilecek bir emirle tesbit edilmiş olacaktır.

Bu emir verilinceye kadar silâhlı kuvvetler her zaman için aşağıdaki ihtimallere karşı hazır bulunmalıdırlar:

t. Alman sınırlarında güvenliğin sağlanması

2. Çekoslovakya'nın geri kalan kısmının tasfiyesi

3. Memel bölgesinin işgali. »

Memel, Baltık denizi kıyısında kırk bin kadar nüfuslu bir limandı; Versailles'dan sonra Almanlar tarafından Litvanya'ya. bırakılmıştı. Litvanya, Avusturya ve Çekoslovakya'dan daha güçsüz ve daha küçük olduğundan Wchrmacht için şehrin ele geçirilmesi işten bile değildi. Nitekim, Hitler de verdiği bu emirde yalnızca Memel'in "ilhakından" söz etmişti. Çekoslovakya'ya gelince :

«Çeklöfin Almanya'ya karşı düşman bir politika izlemesi halinde Çekoslovakya'nın geri kalan kısırımı herhangi bir zamanda ortadan kaldırmak mümkün olabilmelidir.

Bu ihtimale karşı silâhlı kuvvetlerin yapacakları hazırlıklar “Ye.şii" hazırlıklarından dnha az olacaktır: ama plânlanmış dar: seferberlik tedbirlerinden vazgeçilmiş bulunulduğuna göre, daha yüksek bir hazırlık durumunu da garanti altına almalıdır. Bu amaç için tesbit edilmiş olan örgüt, savaş düzeni ve hazırlık durumu, barış zamanında, Çekoslovakya’yı bütün örgütü direnme imkânlarından yoksun bırakacak bir sürpriz saldırısına göre düzenlenmelidir. Amaç, Bohemya ile Moravya nın süratle işgali ve Slovakya'nm ayrılmasıdır.,? <3)

Slovakya, elbetteki siyasî yoldan ayrılabilir ve Alman as-korlerinin kullanılmasını gereksiz kılabilirdi. Alman Dış İşleri Hakimliği bu işle görevlendirildi. Ribbentrop'la yardımcıları, Ekimin ilk günlerinde Macar basınını Slovakya’dan toprak istemeye zorladılar. Ama iştahlarının artması için Almanların kışkırtmasına pek de ihtiyaç duymayan Macarlar, Slovakya’-ıiin alınmasından söz etmeye başlar başlamaz, Alman Dış İşleri Hakanlığı onları hemen susturdu. Bu topraklara uygulanacak lıuşka plânları vardı Almanların. Prag hükümeti, Münih’ten sonra Slovakya’ya geniş bir muhtariyet tanımıştı. Alman Dış İşleri Bakanlığı bu duruma bir süre için “göz yumulmasını” öğütlemişti. Ama Dış İşleri Bakanlığı Siyasî Daire Müdürü Dr. Ernst Woermann, 7 Ekim tarihli muhtırasında, Almanların izleyecekleri politikayı şöyle özetliyordu : “Bağımsız bir Slovak -ya yapıca güçsüz olacak ve Almanya’nın doğuya nüfuz edip orada yerleşme ihtiyacı bakımından çok elverişli durumda bulunacaktır” (4)

Nazi Almanyasının bir dönüm noktasına daha gelinmişti. Hitler, Alman olmayan bir ülkeyi ilk olarak istilâ etmek üzereydi. Son altı haftadan beri, gerek özel ve gerek genel konuşmalarında Chamberlain’e Sudetland'm Avrupa’daki son toprak İsteği olduğunu söyleyip durmuştu. İngiliz Başbakanı, Hitler’in düzlerini ciddiye alacak kaçlar budalaydı ama Alman diktatörünün de o zamana kadar Alman sınırları dışında kalan toprak: lardaki Almanları yuttuktan sonra artık duracağına boşuna inanmıyordu. Führer Nazi Almanyasmda bir tek Çek istemediğini kaç kere söylememiş miydi? Kavgam? âa. ve sayısız söylevlerinde, Almanya’nın, kuvvetli olmak için saf-kan olması ve dolayısıyla içine yabancı halkları, özellikle Slavları almaması gerektiğini boyuna tekrarlayıp durmamış mıydı? Evet tekrarlamıştı. Ama aynı zamanda —herhalde Londra’da unutulmuş olacak — Kavgam'm birçok şişirilmiş sayfalarında Almanya'nın geleceğinin,

doğudaki Lcbenstraum'ân (hayat alanında) bulunduğunu da söylemişti. Bu alanlarda bin yıldan çok bir zamandanken Slavlar yaşıyorlardı.

Mazi Almanyası 1938 sonbaharında bir dönüm noktasına daha vardı. Eu dönüm noktası r sonradan parti çevrelerinde "Kırık Cam Haftası'' diye adlandırılan süre içinde oldu.

7 Kasımda, Herschel Grynszpan adında on yedi yaşındaki bir Alman Yahudi göçmeni, Paris'teki Alman elçiliğinin üçüncü sekreteri Ernst vom Rath'ı tabancayla ağır surette yaraladı. Gencin babası, birkaç gün önce kapalı vagonlar içinde Polonya'ya sürülmüş on binlerce Yahudi arasındaydı, Genç, hem bunun hem de genel olarak Nazi Almanyasında Yahudilere yapılanların intikamını almak istemiş ve bu niyetle Alman elçisi Kont Johannes von Welczeck'i Öldürmek üzere Alman elçiliğine gitmişti. Ama önüne üçüncü sekreter Çıkmış, ne istediğini sormuştu. O da tabancasını sekreterin üzerine boşaltmıştı. Rath'ın ölümü garip bir olaydı: Rath, Nazilere karşı olduğu İçin Gestapo'nun sürekli takibi altındaydı. Ve ne gariptir ki Rath, ülkesini yönetenlerin, Yahudilere karşı yaptıkları sapıklıkları hiçbir zaman benimsememişti.

9-10 Kasım gecesi, başlarında Hitler'le Goering olmak üzere parti kodamanlan, Münih'teki Birahane Darbesinin yıldönümünü kutladıktan hemen sonra, Nazi Almanyasında o güne kadar yapılan kıyımların (katliamların) en korkuncu başladı. Dr. Goebhels'e ve denetimi altındaki basma göre bu kıyım. Paris'teki cinayet haberi üzerine Alman halkının "kendiliğinden" giriştiği bir gösteriden ibaretti. Ama savaştan sonra ele geçen belgelerden bunun ne kadar "kendiliğinden" olduğu anlaşıldı (5). Savaş-öncesi Nazi dönemiyle ilgili gizli evrakın en aydınlatıcı —ve en korkunç— belgeleridir bunlar.

Parti başyargıcı Binbaşı Walther Buch'un verdiği gizli rapora göre Dr. Goebbels, 9 Kasım günü akşamüstü, geceleyin "kendiliğinden gösteriler... örgütlenmesi ve uygulanması'' için emirler verdi. Ancak kıyımı asıl örgütleyen, S.S.'de Himmler'-

den sonra gelen Gizli Servis (S.D.) ile Gestaponun yöneticisi otuz dört yaşındaki fesatçı Reinhard Hcydrich'di. O gece teleksle verdiği emirler, ele geçen Alman belgeleri arasındadır.

10 Kasım gecesi saat 1.20'de bütün devlet polisi ve S.D. merkez karakollarına acele bir teleks gönderdi ve “gösteriler örgütlenmesini konuşmak üzere” parti ve S.S. liderlerinin toplanmasını emretti.

«a. Yalnızca Alman hayatı ya da malı İçin bir tehlike Olmayacak tedbirler alınacaktır. (Örneğin, ancak çevreleri İçin bir tehlike olmadığı takdirde sinagoglar yakılacaktır.) ([1]>

b. Yahudilerin iş yerleri ve evleri tahrip edilebilir ama yağma edilemez.

c. Polis yapılacak gösterileli önle m İyece k tir,

d. Başta zengin olanlar gelmek üzere mevcut hapisanelerin alabileceği kadar çok sayıda Yahudi yakalanacaktır... Yakalandıkları zaman hemen uygun dtişsn toplama kamplarına, elden geldiği kadar kısa bir zamanda konulmalarını sağlamak üzere, kamplarla temasa geçilecektir.»

önce bütün Almanya’yı bir dehşet kapladı. Sinagoglarla Yahudilerin evleri ve dükkânları alevler içinde yanıyor, yangından kaçıp canını kurtarmak isteyen çoluk-çocuk, kadın-erkek Yahudilerin bir kısmı tabancayla ya da başka yollarla öldürülüyorlardı. Ertesi gün, 11 Kasım’da Heydrich, Goering’e ilk gizli raporunu verdi:

' «Yahudilerin dükkânlarının ve evlerinin ne dereceye kadar tahrip edilmiş olduğu henüz sayı İle tesbit edilemez... 815 dükkânın yağma edilmiş, İTİ evin de ateşe verilmiş ya da tahrip edilmiş olması yalnızca kundak konulan yerlerden elde edilen fiili hasarın bir kısmını gösterir... 119 sinagog ateşe verilmiş ve ayrıca 79'u tarr.amiyle tahrip olunmuştur... 20.000 Yahudi yakalanmıştır... 36 ölüm olayı bildirilmiştir; ağır yaralılar da 36 kişidir, öldürülenler ya da yakalananlar Y ah udidir...»

O gece öldürülen Yahudilerin, ilk verilen sayılardan birkaç kat fazla olduğu sonradan anlaşıldı. Heydrich ilk raporundan bir gün sonra, yağma edilen dükkân sayısının 7.500 olduğunu bildirdi. Kız kaçırma olayları da vardı. Binbaşı Buch’un parti mahkemesi, yine kendi raporlarından anlaşıldığına göre, bu gibi olayları adam öldürme olaylarından daha büyük suç sayıyordu. Çünkü Nuremberg ırk kanunları Yahudi olmayanlarla Yahudi'ler arasında cinsel ilişkileri yasaklamıştı. Bu gibi suçlular partiden atılıyor, sivil

mahkemelere veriliyordu. Binbaşı Bıclı'a göre, suçlan Yahudileri öldürmekten ibaret olanlar ce-zalandırılamazlardı, çünkü bu gibi kimseler yalnızca aldıkları emri yerine getirmişlerdi. Bu noktada Binbaşı çok açık konuşuyordu. "Kabul edilsin edilmesin, son ferdine kadar bütün halk t) Kasım gibi siyasî hareketlerin parti tarafından örgütlendiğini ve yönetildiğini anlamaktadır." ([2])

Paris'te Rath'm öldürülmesi yüzünden masum Alman Yahudilerinin başlarına gelen felâketler yalnızca cinayet, kundakçılık, çapulculuktan ibaret değildi. Tahrip edilen malların bedellerini de ödemek zorunda bırakıldılar. Sigortaların Ödemesi gereken ücretlere devlet elkoydu. Ayrıca, Goering'in deyimiyle, Yahudiîerin yaptıkları "menfur cinayetler, vb." için toptan bir milyar mark ceza ödemek zorunda bırakıldılar. Bu karar 12 Kasım'da kabine üyeleriyle yüksek rütbeli subayların, şişko Feld-mareşalin başkanlığında yaptıkları gülünç bir toplantıda alındı. Bu toplantıya ait steno ile tutulmuş ufak bir kayıt var.

Alman sigorta şirketlerinin çoğu, tahrip edilmiş »inaların (Yahudi dükkânlarının bulunduğu binaların çoğunun sahipleri

Yalıııdi < »»mayan kimselerdi) ve hasara uğrayan eşyaların ai-gurla İh •döllerini ödedikleri takdirde iflâs edeceklerdi. Sigorta sırkfHfri adına konuşmak üzere çağırılmış olan Hotr Hil-g'tnrtıı Gooring'e bildirdiğine göre, yalnız kırılmış olan canıla-ı m İM-delteri beş milyon mark (1,250,000 dolar) tutuyordu. Yelil (tıkılacak camların çoğu döviz karşılığında dışardan getirilil-çekti. Almanya'da ise döviz azdı.

Birçok alanda olduğu gibi Alman ekonomisi alanında da antiği astık kestiği kestik olan Goering, "Bu böyle sürüp gidemez!'' diye bağırdı. "Bütün bunları daha fazla sürdüremeyiz. İmkânsız!'" Heydrich'e dönerek şöyle bağırdı: "Bu kadar mal tahrip edeceğinize ikiyüz Yahudi öldürseydiniz daha iyi ederdiniz!" (*)

Hcydrich durumunu kurtarmak için "Otuz beş kişi öldürdük ya!" dedi.

Steno ile yazılmış olan ve on bin kelime tutan kayıttabi konuşmaların tamamı yukarıdaki kadar ciddi değildir. Goering ;ie Gocbbels, Yahudilere daha ne kadar ve nasıl eziyet edebileceklerini şakalaşarak konuşurlar.

Propaganda Bakanı, Ya-Inıdilere sinagog yıkıntılarını temizletmeyi ileri sürer; sinagog i arm yerleri park yapılmalıdır, der. Yahudilerin her yerden atılmasını ister; okullara, tiyatrolara, sinemalara, yazlıklara, halka mahsus kıyılara, parklara, hattâ Alman ormanlarına bile sokulmamalı, der. Trenlerde Yahudiler için özel vagonların ve kompartımanların bulundurulmasını, ancak Âriler oturduktan sonra onlara yer verilmesini söyler.

Goering güler. "Eğer tren fazla kalabalık olursa Yahudiyi kompartımandan atar, aptesaneye kapatırız,” der.

Goebbels, büyük bir ciddilikle, Yahudilerin ormanlara girmesinin yasaklanmasını isteyince Goering şu cevabı verir:

(--) Nuremberg: mahkemesinde Yargıç Jackson, Goering’e böyle bir şey söyleyip söylemediğini sorduğu zaman Goering şu cevabı verdt : “Evet, kızgın ve sinirli bir zamanımda söylemişimdir... ciddiye alınmamalı.” (6)

6T9

“Ormanın bir kısmını Yahudilere ayırırız. Yahudilere benzeyen hayvanların —geyiklerin burunları tıpkı Yahudilerinkine benzer— oraya girip girmeyeceklerine ve orada yaşayıp yaşamıya-caklarma bakarız.”

İşte Üçüncü Alman İmparatorluğunun liderleri, 1938 gibi önemli bir yılda, bunları ve bunlara benzer lâfları söylüyorlardı.

öteyandan devletin kışkırttığı ve Örgütlediği bir kıyımın yarattığı 25 milyon marklık hasarı kimin ödiyeceği sorunu, özellikle Nazi Almanyasının iktisadi durumundan sorumlu olan Goering için oldukça önemli bir problemdi. Hilgard, sigorta poliçeleri Yahudilere ödenmediği takdirde, halkın, gerek içerde ve gerek dışarda Alman sigortasına güveninin sarsılacağım sigorta şirketleri adına belirtti. Ayrıca birçok küçük sigorta şirketinin iflâs durumuna girmeden bu paraları ödiyemiyecek-Ierini de söyledi.

Goering işi hemen çözdü. Sigorta şirketleri Yahudilerİn hasarlarını tamamiyle ödiyeceklerdi, ama öte yandan da, bu paralara devlet el koyacak

ve sigorta sahiplerine hasarlarının ancak bir kısmım ödeyecekti. Bu teklifin Herr Hilgard'ı memnun etmediği ve kendisini tımarhanede sandığı, toplantı tutanağından anlaşılıyor :

«GOERİNG : Yahudiler sigorta şirketlerinden paralarını alacaklar, ama bunlara hükümet el koyacak. Sigorta şirketleri bundan kârlı çıkacaklar. Çünkü hasarın tamamını ödemiş olmıyacaklar. Herr Hilgard kendinizi çok talihli sayabilirsiniz.

HİLGARD : Sanmıyorum. Eütiin hasarı ödemediğimiz için siz bizi kârlı sayıyorsunuz!>

Feld-mareşal bu çeşit sözlere alışkın değildi. Şaşkın iş adamını hemen susturdu.

«GOERİNG : Bir dakika! Kanunen beş milyon ödemek zorunda bulunduğunuz bir zamanda birdenbire benim şişman bedenime giren bir melek karşınıza çıkıyor ve size bir milyonu kendinize saklamanızı söylü-yur Alkilimizi severseniz bu kâr değil de nedir? Zararı sizinle yarı yarıyıl, ya dıı misil derseniz öyle paylaşmış oluyorum. Memnunluğunuzu atı-ı,ı,ımk Klıı yüzünüze bakmak yeter. Bütün vücudünüz sevinçten Ur tir tiiılyıa I Illy İlk bir bahşiş almış bulunuyorsunuz!

Sigorta müdürü iğin püf noktasını bir türlü anlıyamıyor-•lıı.

• HflğîARD: BUtiln sigorta şirketleri kaybetmiş dürümdalar. Bu İlliyledir ve böyle kalacaktır. Kimse bana bunun tersini söyleyemez.

(«OERtNG : Peki ama neden bütün pencerelerin kırılmadığım düşü ıııı Uyursunuz?»

Feld-mareşal bu tüccar kafalı adamdan sıkılmıştı. Herr Hilgard dışarı çıkarıldı ve tarihin karanlıklarında kayboldu.

Bir Dış İşleri Bakanlığı temsilcisi, Amerika'daki halk-oyu-nın, Yahudilere karşı yeni tedbirlerin alınması için bir neden sayılabileceğini söylemeye cesaret etti ([3]). Goering bundan ce-Miıif't alarak şöyle bağırdı : "Namussuzlar ülkesi!... Gangsterler devleti

Uzun görüşmelerden sonra Yahudi sorununun aşağıdaki şekilde çözülmesine karar verildi: Yahudiler Alman ekonomi bayatından atılacaklardı; bütün Yahudi işletmeleri ve malları ■ mücevherleri ve sanat eserleri de dahil olmak üzere— bono karşılığında Ârilere devredilecek, Yahudiler bu bonoların ana bedellerini değil faizlerini kullanabileceklerdi. Yahudilerin okullardan, yazlık yerlerden, parklardan, ormanlardan vb. den atılmaları, mallan ellerinden alındıktan sonra dışarı mı kovulacaklar: ya da zorla mı çalıştırılacakları, ya da bir Yahudi mahallesine (Ghetto) mi kapatılacakları sorunu ileride kurulacak bir komisyon tarafından kararlaştırılacaktı.

Heydrich toplantının sonuna doğru sorunu şöyle koydu : “Yahudilerin iktisadi hayattan uzaklaştırılmış olmasına rağmen ana sorun yine ,de Yahudilerin Almanya’dan kovulup ko-vulmıyacağıdır.” Nazi hükümetinde “geleneksel ve kibar Alman” ı temsil etmekle övünen Oksford’dan yetişme Maliye Bakanı Kont Schwerin von Krosigk, “Yahudilerin yabancı ülkelere kovulması için gereken herşeyin yapılmasını” kabul ediyordu. Yahudi mahalleleri sorununa gelince, soylu Alman, bu konuda soğukkanlılıkla şunları söyledi : “Yahudi mahallesi projesinin çok iyi bir şey olacağını sanmıyorum. Yahudi mahallesi fikri pek güzel bir fikir değil.”

Öğleden sonra saat 2.30’da —aşağı yukarı dört saat sonra— Goering toplantıya son verdi.

«Toplantıyı şu sözlerle kapatıyorum (dedi) : Alman Yahudİlerl yaptıkları menfur cinayetlere vb.ye karşı ceza oinıak üzere bir milyar mark

Ödiyecelilerdir. Bunun çok yararı olacaktır. İtler bir daha cinayet işlemesinler. Bu arada şunu da söylemeliyim kİ, Almanya'da yaşayan bir Yahudi olmak istemezdim doğrusu.»

Bu adam ve bu devlet Yahudilere çok daha ağır cezalar verecek bunları da kısa bir zamanda gerçekleştirecektir. Üçüncü Alman İmparatorluğu, 9 Kasım 1938 yangın ve kargaşalık gecesi, artık dönüşü olmayan karanlık ve yaban bir yola girmişti. O zamana kadar birçok Yahudi Öldürülmüş, işkencelere uğratılmış ve soyulmuştu, ama bunların çoğunu sadist ruhlu, kahverengi gömlekli kabadayılar yapmıştı. Bunlar yapılırken devlet makamları seyirci kalmışlar ya da başlarım çevirmişlerdi. Ama bu sefer

hükümetin kendisi geniş çapta bir kıyım örgütlemiş ve uygulamıştı. 9 Kasım gecesi işlenen cinayetler, vapı-lan yağmalar, yakılan sinagoglar, evler ve dükkânlar, hükümetin eseriydi. Nitekim resmi gazete ReichsgesetzblutI '<k - --ii^ii Goering’in toplantı gününde olmak üzere—> Yahudilor hakkında birçok kararname yayımlanmıştı. Bu kararnamelere göre Yahudi cemaati bir milyar mark ceza ödemek zor unda bulunduruluyor, ekonomi hayatından atılıyor, son kalan malları da ellerinden alınıyor ve Yahudi mahalleleri ile bunlardan da kötü şartlara sürükleniyordu.

Yüzlerce yıldır Hıristiyan olan ve hümanist kültürüyle övünen bir ulusun giriştiği bu barbarca hareket karşısında dünya halkoyu şaşırmış ve isyan etmişti. Hitler ise bu tepki karşısında kızmış, bunun yalnızca “dünyadaki Yahudi fesadının” ne kadar güçlü ve geniş olduğunu gösterdiğini söylemişti.

Bugün geriye baktığımızda, 9 Kasım’da Alman Yahudile-rine karşı girişilen hareketin ve bu hareketin hemen ardından alınan tedbirlerin, diktatör ile rejimini ve ulusunu korkunç bir felâkete sürükleyen kaçınılmaz çöküntünün ilk belirtisi olduğunu daha iyi anlıyoruz. Bu kitapta Hitler’de kendini beğenmişliğin yüzlerce tanıtını gördük. Ama Hitler bu karakterini, ge-r*k kendisinin ve gerekse ülkesinin yükseliş döneminde genellikle frenlemişti. Bu dönemin zor aşamalarında yalnız cesaretle değil, aynı zamanda ve genellikle, sonuçları iyi hesaplayarak harekete geçme bakımından gösterdiği dehâ, yaratıcılık, kendisine ardarda büyük başarılar sağlamıştı. Ama şimdi, 9 Kasımdan ve hemen ondan sonraki davranışlarından anlaşıldığı gibi Hitler, artık kendisini frenliyemiyordu. Kendini beğenmişliğini büsbütün ortaya vuruyordu. Goering’in 12 Kasımda yaptığı toplantının steno tutanağı, Kasım gecesi saldırılarından ve yangınlarından Hitler’in sorumlu olduğunu göstermektedir; böyle bir harekete başlamak için gerekli onayı veren oydu; Yahudilerin, Alman hayatından atılmaları için harekete geçilmesi konusunda Goering’e baskı yapan oydu. Üçüncü Alman İmparatorluğunun bu değişmez başkanı, o zamana kadar başını birçok dertlerden kurtaran soğukkanlılığım bundan böyle gösteremiyecektir. Gerek kendisinin gerek ülkesinin dehası, yeni ve daha büyük zaferlere ulaşacaktır, ama diktatörü ve ülkesini içinden yıkacak olan zehirlerin tohumları da artık o sırada atılmış bulunmaktadır.

Hitler’deki hastalık bulaşıcıydı. Bir mikrop gibi bütün ulusa yayılıyordu, 9 Kasım cehenneminden, teker teker her Âlmanm da, Amerikalılar ve Ingilizler ile öteki yabancılar kadar dehşete kapılmış olduğuna, bu kitabın yazarı, kendi yaşantılarına dayanarak tanıklık edebilir. Ama ne Hıristiyan kiliselerinin liderleri ne generaller ne de “iyi” Almanya’nın başka temsilcileri hemen açıkça bir protestoya geçebildiler. General von Fritsch’in “kaçınılmaz” ya da “Almanya’nın ahnyazısı” dediği gey önünde hepsi de boyun eğdi.

Münih’in yarattığı hava az sonra dağıldı. Hitler bütün o sonbahar boyunca Saarbruecken’de, Weimar’da, Münih'te verdiği söylevlerde bütün dünyaya ve özellikle Ingiltere’ ye, kendi işlerine bakmalarını ve “Almanya sınırları içindeki Almanların kaderiyle ilgilenmekten” vazgeçmelerini söyledi. Almanların kaderi tamamiyle Almanları ilgilendiren bir iştir, diye kükredi. Neville Chamberlain bile çok Övdüğü Alman hükümetinin ne mal olduğunu anlamakta gecikmedi. Olaylarla dolu olan 1938 yılı karanlık 1939 yılına yavaş yavaş geçerken Ingiliz Başbakanı da, Avrupa barışının çıkarına diye kendi başına desteklediği Führer’in, perde arkasında neler hazırladığını anlamaya başlamıştı. ([4])

Ribbentrop, Münih’ten az sonra Roma’ya gitti. Aklı savaşa “takılmıştı”. Ciano, 28 Ekim tarihinde güncesine şunları yazmış: (8)

«(Alman Dış İşleri Bakanı, Mussolini ve Ciano’ya şunu söyledi) Führer, birkaç yıl içinde, belki de üç dört yıl İçinde, Batı demokrasileriyle savaş durumuna gireceğimizi ister istemez hesaba katmamız gerektiği kanısındadır... Çek buhranı ne kadar güçlü olduğumuzu göstermiştir! Teşebbüs bizim elimizdedir ve duruma hâkim olan faiziz. Bize saldıramazlar. Askeri durum mükemmeldir; Eylülden (1939) sonra, büyük demokrasilerle yapılacak herhangi bir savaşı karşılayabiliriz.[5] ([5])

Genç İtalyan Dış İşleri Bakanına göre Ribbentrop “boş, anlamsız ve çenesi düşük” bir adamdı. Güncesinde onu tanımlarken şöyle söylüyor : “Duçe, onun ne kadar küçük bir beyni olduğunu anlamanız için kafasına bakmanız yeter, diyor.” Alman Dış İşleri Bakanı, Mussolini’ye Almanya, Japonya ve İtalya arasında bir askeri pakt imzalatmaya gelmişti. Bu ittifakla ilgili bir tasarı önceden Münih’te îtalyanlara verilmiş, ama Mussolini bu tasarıyı

uyutmuştu. Ciano'ya göre Mussolini, İngiltere ve Fransa'ya bütün kapıları kapatmak niyetinde değildi.

Hitler'in kendisi de o sonbaharda Fransa'yı Manş kanalının ötesindeki müttefikinden ayırmaya uğraştı. Fransız elçisi François-Poncet'yi, 18 Ekim günü bir ayrılış ziyareti dolayısıyla, Berchtesgaden'in üstündeki dağın tepesinde kurulmuş olan Kartal Yuvası'nın korkunç sessizliği {[6]) içinde kabul ettiği zaman Ingiltere'ye atıp tuttu, ağzına geleni söyledi. Elçi,

Führer'in yüzünü biraz solgunca buldu. Yorgunluktan bitmişti. Ama Hitler yine de Ingiltere'ye küfür etmekten geri kalmadı : Ingiltere "tehdide geçmekle ve silâha sarılmakla" cevap veriyordu. Bencildi ve "yüksekten" bakıyordu. Ama Fransa başkaydı. Hitler Fransa ile daha dostça ve yakından ilişki kurmak niyetindeydi. Bunu ispat etmek için Fransa'nın o günkü sınırlarını garanti eden (ve böylelikle Almanların Alsace-Lorraine üzerinde ileri sürebilecekleri herhangi bir istekten vazgeçtiklerini bir daha belirten) ve ileride doğacak herhangi bir anlaşmazlığın görüşme yoluyla çözümünü öngören bir dostluk paktını hemen imzalamaya hazırdı.

Pakt, 6 Aralık 1938 günü Paris'te Alman ve Fransız Dış işleri Bakanları arasında imzalandı. Fransa bu sırada Münih günlerinin bozguncu panik havasından az çok kurtulmuştu. Yazar, anlaşmanın imzalandığı gün Paris'teydi. O gün Paris'teki buz gibi havayı kendi gözleriyle gördü. Ribbentrop'un otomobili sokaklardan geçerken ortalıkta kimseler yoktu. Birçok kabine üyeleri ile Fransız siyaset ve edebiyat alanının tanınmış kişileri, bu arada senatonun ünlü başkam M. Jeanneney ile M. Herriot, Nazi ziyaretçisinin gelişi dolayısıyla yapılan normal törene katılmayı reddettiler.

Bu toplantıda Bonnet ile Ribbentrop arasında bir anlaşmazlık çıktı. Bu anlaşmazlık gelecekteki olaylarda oldukça önemli bir rol oynadı. Alman Dış işleri Bakanı, Fransa'nın, Münih'ten sonra artık Doğu Avrupa ile bir ilgisi bulunmadığını sonra kayaların içinde açılmış uzun bir tünele giriliyor, tünelin sonunda 110 metrelik bir asansörle 1800 metre yüksekliğindeki bir dağın tepesine oturtulmuş kulübeye çıkılıyordu. Alplerin buradan şahane bir görünüşü vardı. Uzaklardan Salzburg görünüyordu. Fıançois-Poncet burayı anla-birken şöyle diyor : "Bu yapı normal bir katanın mı yoksa kendini beğenme hastalığına tutulmuş, hükmetme ve yalnızlık saplantılarına kapılmış birinin mi eseriydi?" temin etmesini istedi ve sonradan bunu

Fransa’nın bu bölgede, özellikle Çekoslovakya ile Polonya’da, Almanya’ya serbestlik tanıması şeklinde yorumladı. Bonnet bu teklifi reddetti. Dr. Schmidt’in toplantı konusundaki tutanağına göre, Ribbentrop tarafından ileri sürülen ve Almanya’nın doğudaki nüfuz alanının tanınmasını öngören isteğine Bonnet, “şartların Münih’ten bu yana temelden değiştiği’’ cevabım verdi (11). Bonnet’nin bu kaçamaklı cevabını, yalancı Alman Dış İşleri Bakanı, Hit-ler’e şu şekilde ulaştırdı : “Bonnet Paris’te, doğuya ilişkin sorunlarla artık ilgilenmediğini söyledi.” Führer, Fransa’nın, Münih’te teslim cluşundanberi aaten buna inanmıştı. Pek de yanılmıyordu.

SLOVAKYA “BAĞIMSIZLIĞINI KAZANIYOR”

Çekoslovakya’nın geri kalan parçası için Hi tier’in Münih’te vermeyi vaad ettiği Alman garantisi ne olmuştu? Berlin’deki yeni Fransız elçisi Robert Coulondre, 21 Aralık 1938’de, Weiz-saecker’den bunu sorduğu zaman, Devlet Sekreteri, Çekoslovakya’nın kaderi Almanya’nın elindedir, cevabım verdi. Weiz-saecker bir Fransız-îngiliz garantisi fikrini de reddetti. Nitekim, yeni Çek Dış tşleri Bakanı Frantisek Çvalkovski, daha 14 Ekimde, Hitler’in Münih’te eline geçenlerden birazını koparmak istediği ve Fransa ile İngiltere’nin ülkesinin daralan sınırları için vereeeği garantiye Almanya’nın da katılıp katılmayacağım Führer’e sorduğu zaman Hitler gülerek şu cevabı vermişti : “Ingiliz-Fransız garantilerinin hiç bir değeri yoktur... Tek etkili garanti Almanya’nın garantisidir.” (12)

1939 yılı başlarken bile daha ortada garantiye benzeyen bir şey yoktu. Bunun nedeni basitti : Führer’in böyle bir garanti vermeye niyeti yoktu. Bu garanti Münih’ten hemen sonra hazırlamaya başladığı plânları bozabilirdi; zaten az sonra ortada garanti verilecek bir Çekoslovakya da kalmıyacaktı. Nite-6S7

kim, Slovakya’nm ayrılması bunun başlangıcıydı.

Ekimin 17’sinde, yâni Münih’ten birkaç gün sonra, Goe-ring, Ferdinand Durkanski ile Mach adlarında iki Slovak lideri ile Çekoslovakya’daki Alman azınlığı lideri Franz Karmasin’i kabul etti. Yeni kurulan muhtar Slovakya’nın Başbakan yardımcısı olan Durkanski, Slovakların gerçekten istedikleri şeyin “tam bir bağımsızlık ve Almanya ile yakın siyasi, ekonomik ve askeri bağlar kurmak” olduğunu Feld-Mareşal’e temin etti.

Aynı tarihi taşıyan gizli Dış İşleri Bakanlığı muhtırasında, Goe-ring'in Slovakya bağımsızlığının desteklenmesini kararlaştırdığı yazılıdır. "Slovakya'sız bir Çek devleti bize daha bağlı olacaktır. Doğuya karşı girişilecek bir harekette Slovakya'daki hava üsleri çok önemlidir." (13)

Şimdi burada, Almanların, Slovakya'yı Prag'dan ayırmak, Çek topraklarını ve Bohemya ile Moravya'yı askeri işgal altına alarak devletin geri kalan bölümünü de böylece tasfiye etmek amacıyla izledikleri iki yönlü plânı izleyelim. Hitler, yukarıda gördüğümüz gibi, 21 Ekim, 1938'de, Wehrmacht[7]a böyle bir tasfiyeye hazır olmalarını emretmişti ([7]). General Keitel, 17 Aralıkta "21 Ekim tarihli emre ek" başlığı altında yeni bir emir çıkardı :

ÇOK GİZLİ

«Führer 'Çek Devleti kaim tısının tasfiyesi' ile İlgili olarak aşağıdaki emirleri vermiştir :

Harekât, kayda değer hiç bir mukavemet olmıyacağı tahminine göre hazırlan m alıdır.

Harekât, bütün dış dünyaya savaşçı bir girişim gibi değil, barışçı bir davranış olarak gösterilmelidir.

Bundan ötürü, harekât yalnızca barış zamanı kuvvetleriyle, seferberlik takviyesi olmaksızın yürütülmelidir...» (14)

Almanlardan yana olan yeni Çek hükümeti HİtIcr'i memnun etmek için elinden geleni yaptığı halde, yeni yıla girildiği «ırada, ülkenin büsbütün çıkmaza saplanmakta olduğunu görüyordu. Çek kabinesi, Führer'e bir daha yaranmak için, 1933 Noelinden hemen önce Komünist Partisini dağıtmış, Alman okullarından Yahudi öğretmenleri atmıştı. Dış İşleri Bakanı Çvalkovski 12 Ocak 1939'da Alman Dış İşleri Bakanlığına gönderdiği bir mesajda, hükümetinin "Alman isteklerini sonuna kadar yerine getirmek suretiyle Almanya'ya bağlılığını ve iyi niyetini isbat etmeye çalışacağını" belirtmişti. Aynı gün, "Çekoslovakya'nın yakında Almanya'ya katılacağı" hakkmdaki haberlere Prag'daki Alman maslahatgüzarının dikkatini çekmişti. (15)

Çvalkovski, son olarak, Çekoslovakya'dan ufak bir parçanın kurtarılıp kurtarılamıyacağmı anlamak üzere, 21 Ocak'ta Berlin'de Hitler'e kendisini kabul ettirdi. Karşılaşma çok acı oldu, ama Çeklerin sonradan başlarına gelenler düşünülecek olursa bu sahne ötekilerin yanında hiç kalır. Çek Dış işleri Bakanı belâlı zamanlarından birini yaşayan Alman diktatörünün karşısında kepaze oldu. Almanya aeımasaydı, Çekoslovakya rezil olurdu, dedi Hitler. Bununla birlikte, durumlarını değiştirmezlerse, Çekleri "yok edecek" ti. "Saçma bir çocuk oyuncağından" başka bir şey olmayan "tarihlerini" unutmalı ve Almanların dediklerini yapmalıydılar. Tek kurtuluş yolları buydu. Somut olarak, Çekoslovakya Milletler Cemiyetinden çekilmeli, ordusunu geniş çapta azaltmalıydı, çünkü "artık hiç bir işe yaramaz" dı; Anti-Komintern Pakta katılmalı, Almanların dış politikasını kabul etmeli, Almanya ile tercihli ticaret anlaşması imzalanalı, bu anlaşmanın şartlarından biri de Almanya'nın izni olmadan yeni hiç bir Çek. sanayi alanı açılmamak (*), Al-

(*) Hitler, Çekoslovak ban kasının altın İhtiyatından bir kısmının Relchsbank'a devredilmesini istemişti. İstenilen miktar 391,2 milyon Çek altın kronuydu. İS Şubatta Goering, Alman Dış işleri Bakanlığına şunu

manyaca karşı dostça davranmayan bütün memurlar ve yazarlar işlerinden atılmalı, son olarak da, Almanya'nın Nuremberg kanunlarıyla yaptığı gibi, bütün Yahudiler ülkeden koyulmalıydı. Hitler ziyaretçisine, "Biz gelirsek Yahudileri yok ederiz," dedi. Aynı gün, Çvalkovski Ribbentrop'un yeni birtakım teklifleriyle karşılaştı. Rihbentrop, Çeklerin durumlarını hemen değiştirmedikleri ve kendilerine söylenilenleri yapmadıkla-n takdirde "korkunç sonuçlarla" karşılaşacakları tehdidinde bulundu. Hitler'in karşısında bir köpek gibi yerlerde sürünen, kendisinden aşağıdakilerin yanında ise bir aslan kesilen Alman Dış işleri Bakanı, Çvalkovski'ye yeni Alman isteklerinden İngilizlerle Fransızlara hiç söz etmemesini, yalnızca bu istekleri uygulamaya geçmesini emretti. (17)

Hem bu istekleri yerine getirecekler, hem de Çek smırmt garanti etmesini Almanya'dan istemiyeceklerdi! Paris'te ve Londra'da da zaten bu garantiye

aldıran yoktu. Münih’in üzerinden dört ay geçmiş ve Hitler, Ingiltere ile Fransa’nın garantisine Almanya garantisini de katacağı hakkında verdiği sözü hâlâ yerine getirmemişti. Son olarak da 8 Şubatta, İngilizlerle Fransızlar, Berlin’e sözlü bir nota vermişler, iki hükümet Çekoslovakya garantisi konusunda Münih’te varılan anlaşmanın Alman hükümeti tarafından en iyi şekilde nasıl uygulanacağı üzerinde Alman hükümetinin görüşlerini Öğrenmekten” memnun kalacaklarını bildirmişlerdi. (18)

Ele geçen Alman Dış işleri belgelerinden anlaşıldığına göre, notanın cevabını Hitler’in kendisi yazmıştı, ama cevap 28 Şubata kadar gönderilmemişti. Alman garantisinin henüz zamanı yazdı: “Para durumunun gittikçe zorlaştığını gözönünde tutarak 'Çt[l]k Milli Bankasınca) taahhüt edilen 30-40 milyon altın Reichsmark’ın. çok kısa bir zamanda elimize geçmesi üzerinde kuvvetle direnmek zorundayım. Führer’in önemli siparişlerini yerine getirmek üzere bu paraya acele ihtiyaç vardır.” (16) gelmediği bildiriliyordu. Almanya “önce Çekoslovakya’daki iç gelişmelerin aydınlanmasını” bekliyecekti. (19)

Führer bu “İÇ gelişmeye” zaten açık bir biçim veriyordu. 12 Şubatta Berlin’de, Başbakanlıkta Dr. Vojtek Tuka’yı kabul etti. Dr. Vojtek Tuka, Slovak liderlerindendi, uzun yıllar hapiste yattığı için Çeklere çok kızgındı ([8]). Hitler’le yaptığı görüşmeden sonra düzenlenen muhtırada belirttiğine göre, Hit-ler’e “Führer’im” diye seslenen Dr. Tuka, Alman diktatöründen, Slovakya’yı bağımsız ve özgür bir duruma getirmesini istedi. “Führer’im, halkımın kaderini sizin ellerinize teslim ediyorum,” dedi, “halkım tam kurtuluşunu sizden bekliyor.”

Hitler bu sözlere biraz kaçamaklı cevap verdi. Slovak sorununu ne yazık ki önceden anlayamamış olduğunu söyledi. Eğer Slovaklarm bağımsızlık istediklerini bilseydi Münih’te bunu sağlardı. “Slov&kya’nın bağımsızlığını görmekten memnun” olacaktı. “ ...Bağımsız bir Slovakya’yı, herhangi bir zamanda, hattâ bugün bile garanti edebilir...” di. Bu sözler Profesör Tuka’nın çok hoşuna gitti (20), ve Profesör sonradan “hayatımın en büyük günü o gündü” diye övündü.

Çekoslovak tragedyasının ikinci perdesi başlayabilirdi artık. Bu tarih kitabında birçok garip olaylar vardır ve bunlardan biri de ikinci perdeyi

vaktinden önce açmak isteyenlerin Prag’ daki Çekler olmalarıdır. 1938 Martının başında korkunç bir çıkmazla karşılaşmışlardı Çekler. Yukarıda gördüğümüz gibi, Alman hükümeti tarafından kışkırtılan Slovakya ve Rutenya’-daki bağımsızlık hareketleri, (Rutenya’dakı hareketi Macaristan körüklüyor, bu küçük toprak parçasını almak istiyordu) önlenmediği takdirde, Çekoslovakya’yı parçalayacak hale gelmişti. Çekoslovakya parçalanırsa Hitler Prag’a girecekti. Yok eğer merkezi hükümet bağımsızlık hareketini bastıracak olursa o zaman da Hitler yine bunu fırsat bilerek Prag üzerine yürüyecekti.

Çek hükümeti, uzun bir duraksamadan sonra ve ancak kışkırtmalar dayanılmaz bir duruma gelince, ikinci yolu seçti. Martın 6’smda Çekoslovak Cumhurbaşkanı, Dr. Haça, Rutenya muhtar hükümetini, 9-10 Mart gecesi de Slovak hükümetini dağıttı. Ertesi gün, Slovak Başbakanı Moıisenyör Tiso ile, Dr. Tuka’nın ve Durkanskı’nin tutuklanmasını emretti ve Slovak-ya’da sıkı yönetim kurdu. Berlin’e bu kadar uşaklık etmiş olan hükümetin bu tek cesurca hareketi, başına büyük bir felâket getirdi.

Berlin çökmek üzere olan Prag hükümetinden böyle çabuk bir hareket beklemiyordu. Goering tatilini geçirmek üzere sıcak San-Remo’ya gitmişti. Hitler Ancshluss’un birinci yılını kutlamak üzere Viyana’ya hareket ediyordu. Ama Çekoslovakya’daki olay üzerine bu durumu zaten Önceden hazırlamış olan iistad taktikçi hemen İşe el koydu. 11 Martta bir ültimatom vererek Bohemya ve Moravya’yı almaya karar verdi. Ültimatomun metni o gün Hitler'in emri üzerine General Keitel tarafında hazırlandı ve Alman Dış İşleri Bakanlığına gönderildi. Çeklerin mukavemet etmeden askeri işgale razı olmaları isteniyordu (21). Ama o an için bu ültimatom henüz “yüksek askeri bir sır” dı.

Artık Hitler’in Slovakya’ya “özgürlük” vermesinin zamanı gelmişti. Cumhurbaşkanı Haça, Muhtar Slovak hükümetini Prag’da temsil etmiş olan Karol Sidor’u, Monsenyör Tiso’nun yerine yeni başbakan olarak tâyin etti. 11 Mart Cumartesi günü, Slovak hükümet merkezi Bratislava’ya dönen Sidor, yeni kabinesini toplantıya çağırdı. Slovak hükümetinin bu top. lantısı gece saat onda birtakım garip ve beklenilmeyen ziyaretçiler tarafından yanda kesildi. Avusturya’nın Nazi Valisi ve Quislings Sevsa-lnquart ile Avusturya’nın Nazi Gauleıteri Josef Buerckel, beş Alman generaliyle

birlikte toplantıya girdiler ve kabine üyelerinden hemen Slovakya'nın bağımsızlığını ilân etmelerini istediler. Bunu yapmadıkları takdirde Slovak-ya sorununu kesin bir şekilde çözmeyi kararlaştırmış olan Hitler, Slovakya'nm kaderiyle artık ilgilenmiyecekti (22).

Çeklerle bütün ilişkilerin kesilmesine karşı olan Sidor karar veremedi bir türlü. Ama ertesi sabah Monsenyör Tiso göz hapsi altında tutulduğu bir manastırdan kaçarak, kabineye dahil olmadığı halde, kabinenin toplanmasını istedi. Sidor, Alman memurlarıyla generallerinin yeni bir müdahelesine uğramamak için kabineyi kendi apartıman dairesinde topladı. Buranın da emniyet altında olmadığı anlaşılınca —çünkü Alman hücum taburları bu sirada şehre giriyorlardı— toplantıya mahalli bir gazete idarehanesinde devam edildi. Tiso bu toplantıda Sidor'a ■ Bıerckel'den az önce bir telgraf aldığını, Buerckel'in Führer'i görmek üzere kendisini derhal Berlin'e çağırdığım söyledi. Bıerckel, bu çağrıyı reddettiği takdirde, iki Alman tümeninin Tuna'yı geçerek Bratislava'dan yürüyeceği ve Slovakya'nm Almanya ile Macaristan arasında bölüneceği tehdidini savuruyordu. Ertesi sabah, 13 Mart Pazartesi günü, trenle Berlin'e hareket etmek üzere Viyana'ya varan bu şişko ufak tefek papazı ([9]), Almanlar bir uçağa koyup doğru Hitler'in yanına götürdüler. Führer'i n kaybedecek zamanı yoktu.

13 Mart günü akşamı saat 7.40'da, Tiso ile Durkanski, Berlin'deki Başbakanlık binasına girdikleri zaman Hitler'in yanında Ribbentrop'tan başka, Alman Ordusu Başkomutanı Brauchitsch ile OKW Şefi Keitel'in de bulunduğunu gördüler.

Slovaklar ne de olsa Fülırer'in sinirli olduğunun farkına vardı* lar. Burada da, ele geçen gizli toplantı tutanağı sayesinde Alman diktatörünün garip kafasından neler geçtiğini, nasıl he-uen kendisini övmeye bağladığını, akla gelmiyecek yalanlan ve korkunç tehditlerini, halkın kulağına gitmiyeceğinden emin olarak, nasıl korkusuzca savurduğunu görebiliriz. (23)

“Çekoslovakya,” dedi, “daha çok parçalanmadıysa bunu yalnızca Almanya'ya borçludur.” Almanya “kendisini zor tutmuş” tu. Ama Çekler bunu anlamamışlardı. Hitler coşarak sözlerine şöyle devam etti. “Son

haftalar içinde şartlar artık dayanılmaz bir duruma geldi. Eski Beneş ruhu yeniden dirildi.”

Slovaklar da kendisini hayal kırıklığına uğratmışlardı. Münih’ten sonra, Slovakya'yı almalarına izin vermediği için dostu Macarları gücendirmişti. Slovakya’mn bağımsızlık istediğini sanmıştı.

«Tiso’yu bu sorunu çok kısa zamanda çözmek İçin çağırmıştı t[1]')... Sorun şuydu : Slovakya bağımsızlığa kavuşmak İstiyor muydu istemiyor muydu?... Gün sorunu değil saat sorunuydu bu. Eğer Slovakya bağımsız olmak istiyorsa onu destekleyecek ve dahası ona garanti bile verecekti... Eğer duraksayacak olursa ya da Prag’dan ayrılmak istemezse, Slovak-ya’yı artık sorumlu olmıyacağı olaylarla başbaşa bırakacaktı.»

Alman tutanağından anlaşıldığına göre, bu sırada Ribben-trop “Führer’e, o anda gelen bir raporu sundu. Raporda, Macar askerlerinin Slovak sınırında hareket halinde bulundukları bildiriliyordu. Führer raporu okudu, okuduklarını Tiso’ya anlattı. Slovakya’nın kısa zamanda bir karara varacağını umduğunu söyledi.”

Tiso hemen karar vermedi. “Başbakanın söylediği sözlerin etkisinde kalarak hemen kesin bir karara varmadığı takdirde kendisini mâzûr görmesini” Führer’den rica etti. Hemen arkasından da Slovaklar “Führer’in lûtfuna lâyık olduklarını ispat edeceklerdir,” dedi.

(*) Siyahlar Alman tutanağıma aslında vardır.

Slovaklar, Dış İşleri Bakanlığında gece geç vakte kadar yapılan bir toplantıda bunu gerçekten ispat ettiler. Bir yıl önce, Avusturya’nın ilhakı ârifesinde olduğu gibi, o günlerde de Bratislava’da, Hitler’in gizli ajanlığını yapan Keppler’in Nuremberg mahkemesinde verdiği ifadeye göre Almanlar, Tiso'ya bir telgraf müsveddesi hazırlattılar. “Başbakan” Bratislava’ya döner dönmez Slovakya’mn bağımsızlığını ilân eden ve Füh-rer’den hemen yeni devleti kurmasını isteyen bu telgrafı çekecekti (24). Bu “telgraf” bir yıl önce Seyss-lnquart’a, Hitler’-den Avusturya’ya asker göndermesi için Goering tarafından dikte ettirilen telgrafın hemen hemen

aynıydı. Ama bu sefer Nazi “telgraf” tekniği biraz daha gelişmişti. Oldukça kısa olan telgraf 16 Mart günü çekilecek ve Hitler hemen “Slovak devletini himayesi altına almaktan” memnun olduğu cevabını verecekti.

O gece Dış İşleri Bakanlığında Ribbentrop, aynı zamanda, Slovak “bağımsızlığı” beyannamesini de hazırladı ve Tiso’nun alıp Bratislava’ya götürmesi için hemen Slovakçaya çevirtti. “Başbakan” Tiso, ertesi gün, yâni 14 Mart Çarşamba günü, beyannameyi —bir Alman ajanının bildirdiğine göre, biraz değiştirerek— parlâmentoda okudu, Slovak milletvekillerinin hiç olmazsa beyannameyi tartışmak üzere yaptıkları çıkışlar, Alman azınlık lideri Karmasin tarafından önlendi ve Karmasın, bağımsızlığın ilânında gecikildiği takdirde Alman askerlerinin ülkeyi işgal edeceklerini söyledi. Bu korkutma karşısında durumdan kuşkulanan milletvekilleri sustular.

Böylece 14 Mart 1939’da “bağımsız” Slovakya doğdu. Ingiliz diplomatik temsilcileri bu devletin nasıl doğduğunu çarçabuk Londra’ya bildirdiler, ama Chamberlain de, ileride göreceğimiz gibi, aynı günün akşamı, 14 Martta, Hitler Münih’te yarım kalan işi tamamladıktan sonra, Slovakya’nın “ayrılmasını” İngiltere’nin Çekoslovakya’ya vermiş olduğu sözü tutmamasının bir bahanesi olarak kullandı.

Masaryk ile Beneş’in kurmuş oldukları Çekoslovak Cumhuriyetinin ömrii artık tükenmişti. Prag’daki yorgun liderler, ülkelerinin tragedyasında son perdeyi oynamak üzere Hitler e boyun eğdiler. Yaşlı ve şaşkın Başkan Haça, Führer’i görmek istedi {*). Hitler görüşmeyi kabul etti. Böyîece Hitler'in eline, hayatının en rezil oyununu oynamak fırsatı geçti.

14 Mart günü, öğleden sonra Çekoslovak Cumhurbaşkanının gelmesini beklediği sırada, diktatörün sahneyi iyice hazırladığı anlaşılıyor. Slovakya ve Ruthenya, kendisi tarafından ustalıkla hazırlanmış olan plâna göre, bağımsızlıklarını ilân ettikten sonra, Prag hükümetinin elinde kala kala Bohemya ve Moravya’dan ibaret ufak bir Çek çekirdeği kalmıştı. Çekoslovakya, yâni Ingiltere ile Fransa’nın sınırlarını saldırılara karşı garanti ettikleri ulus, gerçekte ortadan kalkmış değil miydi? Münih’te garantiyi büyük bir ciddilikle veren ortakları Chamberlain ile Daladier, zaten “tamam” değiller miydi? Buna da boyun eğeceklerdi elbette —ve sonra haklıydı da. Bir dış müdahele korkusu kalmamıştı artık, ama daha da emin olmak için — pek kesin olmayan uluslararası kanun ölçülerine göre,

hiç olmazsa işi kâğıt üzerinde kitabına uydurmak ve meşru kılmak için — kendisiyle görüşmek isteyen zavallı ve bunak Haça'yı, askeri kuvvete başvurarak gerçekleştirmek istediği çözümü, rahatça kabule zorlıyacaktı. Böylelikle — Anschluss ve Münih'in de ispat ettiği gibi, Avrupada kansız zafer tekniğinin tek ustası, Çekoslovakya Cumhurbaşkanının, bu durumu resmen ve fiilen kendisinin istediğini gösterecekti. Almanya'da

(*) Eu noktada bir görüş ayrılığı vardır. Birtaktm tarihçiler Haça'yı Almanların Berlin'e gitmeye zorladıklarını söylerler. Bu görüşün kaynağı, Berlin'deki Fransız Elçisinin, bu haberi "'inanılır bir kaynaktan" aldığım bildiren raporu olabilir. Ancak sonradan ele geçirilen Alman Dış İşleri Bakanlığı belgelerinden, teşebbüsün Haça'dan geldiği nnîaşüıcılktadır. Haça, 13 Martta, Prag'daki Alman delegasyonu kanalıyla, gö

rüşmek istediğini bildirmiş ve ayın on dördünde bu isteğini tekrarlamıştı. Hitler bu isteği o gün öğleden sonra kabul etmişti. (25) iktidarı ele geçirirken etkinleştırdiği "meşruluk" tekniğinin incelikleri, Alman olmayan toprakların elde edilmesinde de kullanılmalıydı.

Hitler, aynı zamanda, Almanları ve Avrupadaki halkı aldatmak için de birtakım oyunlar düzenlemişti. Alman kışkırtıcıları birçok Çek şehirlerinde, Prag'da, Bruenn ve Iglau'da gün-lerdenberi karışıklıklar çıkarmaya çalışıyorlardı. Ama pek başarı sağlayamamışlardı, çünkü Prag'daki Alman elçiliğinin bildirdiğine göre, Çek polisine "ne kadar kışkırtılırsa kışkırtılsın Alınanlara karşı hiç bir şekilde harekete geçmemeleri" emri verilmişti (26). Ama buna rağmen Dr. Goebbels, Alman, basınını, Çeklerin zavallı Alınanlara yaptıkları eziyetler üzerine uydurduğu bir sürü yalanlarla doldurdu. Fransız elçisi M. Cou-londre'un Paris'e bildirdiği gibi bunlar, Dr. Goebbels'in Südet buhranı sırasında aynı başlıklarla aynı şekilde uydurduğu masallarıydı: Çek ayıları tarafından dövülen gebe Alman kadınından tutun da Çek barbarlarının savunmasız Alınanlara yaptırdıkları genel Blutbad (kan banyosu) na kadar herşey aynıydı. Hitler, kendini beğenmiş Alman halkına, ırkdaşlarımn daha uzun bir süre korunmasız kalamıyacağım söyliyebilirdi.

Uçak yolculuğuna kalbi dayanamıyacağı için trenle yola çıkan Cumhurbaşkanı Haça ile Dış İşleri Bakanı Çvalkovski, 14 Mart günü akşamı saat 10.40'da Berlin'deki Anhalt istasyonuna vardıkları sırada,

Alman arşivlerinden bugün öğrendiğimize göre, durum anlattığımız gibiydi ve Hitler de anlattığımız gibi düşünüyordu.

DR. HAÇA'NIN BAŞINA GELENLER

Alman protokolü çok iyi hazırlanmıştı. Çek Cumhurbaşkanına bir devlet başkanı na yapılacak bütün resmi törenler yapıldı: istasyonda askeri bir şeref kıtası vardı. Seçkin konuğu Alman Dış işleri Bakanının kendisi karşıladı ve kızına güzel bir bu-*>97 ket çiçek verdi. Konuklar Büyük Adlon otelinde çok rahat bir yere yerleştirildiler. Hitler, herkesin de kendisi gibi şeker seveceğini düşünerek, Haça'mn *kızı için güzel bir kutu çikolata yaptırtmıştı. Yaşlı Cumhurbaşkanı ile Dış İşleri Bakanı, Başbakanlığa geldikleri sırada, bir S.S. muhafız taburu tarafından selâmlandılar.

Gece saat 1.15'e kadar Hitler'in yanına kabul edilmediler. Haça, herhalde başına gelecekleri biliyordu : bindiği tren daha Çek topraklarından çıkmadan, Prag'dan, Almanların Moravs-ka-Ostrava'ya girdikleri haberini almıştı. Moravska-Ostrava Önemli bir sanayi merkeziydi. Bohemya ile Moravya'mn kav-şak noktasıydı. Gecenin bu saatinde Führer'in çalışma odasına girdiğinde odada, Ribbentrop ile Weizsaecker'den başka Feld-Mareşal Goering ile General Keitel'in de bulunduğunu gördü. Goering, San-Remo'da geçirmekte olduğu tatilden acele geri çağırılmıştı. General Keitel Hitler'in yanında duruyordu. Ama 2avallı Haça, bu aslan inine girerken Hitler'in şarlatan doktoru Theodor Morell'in de orada pençelerini uzatmış beklediğinin herhalde pek farkında olmadı. Ama doktorun orada durması boşuna değildi.

Gizli Alman tutanağından, sahnenin daha başlangıcından itibaren'çok acı geçtiği anlaşılıyor! Zavallı Dr. Haça, saygıdeğer bir Yüksek Mahkeme yargıcı olarak uzun bir geçmişi olmasına rağmen, hergele Alman Führer'inin karşısında yerlere kapanarak insanlık şerefini yitirdi. Belki de Başkan ancak b?ı yoldan Hitler'in vicdanına seslenebileceğini ve halkı için bir-şeyler koparabileceğini ummuştu; ama amacı ne olursa olsun, Almanların, kendi gizli arşivlerinde sakladıkları tutanakta okuduğumuz sözleri, aradan uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen, bugün bile hâlâ okuyucunun midesini bulandıracak niteliktedir. Haça, Hitler'e, şimdiye kadar hiç bir zaman politikaya karışmamış olduğunu temin etti. Çekoslovak Cumhuriyetinin kurucuları olan Masaryk ve Beneş'i pek az görmüştü ve

gördü-l'..;il zamanlar da onları beğenmemişti. Kurdukları rejimin kendisine "yabancı" olduğunu söyledi. "O kadar yabancıydı ki (Münih'ten sonra) rejim değişince Çekoslovakya'nın bağımsız bir devlet olarak kalmasının iyi mi kötü nıii olacağını kendi kendine sormuştu."

■-'Çekoslovakya'nın kaderi Fülırer'in elindeydi, buna emindi ve bu ı-lılr kalmasının daha güven verici olduğuna inanıyordu... Sonra kendisini en çok ilgilendiren konuya halkının kaderi korusuna geldi; Çekoslovakya halkının mitli bir hayat sürdürme hakkı bulunduğu üzerindeki görücünü en iyi anlayacak İnsanın Führer olduğunu biliyordu... Çekoslovakya suçlandırılıyordu, çünkü ülkede hâlâ Beneş rejiminin birçok taraftarları vardı.,. Hükümet elindeki bütün araçlarla bunları susturmaya çalışıyordu. Bütün söyliyecekleri bundan ibaretti.»

Sözün arkasını Adolf Hitler getirdi. Masaryk ve Beneş Çekoslovakya'sının Almanlar ve Almanya için sözde yapmış oldukları kötülükleri uzun uzun anlattıktan ve ne yazık ki Çeklerin Münih'ten bu yana durumlarını değiştiremediklerini tekrarladıktan sonra asıl konuya girdi.

«Führer şu sonuca varmıştı ; ileri yaşma rağmen Başkanın yaptığı bu gezi, ülkesi İçin çok yararlı olabilirdi, çünkü Almanya'nın müdahale etmesi artık bir saat İşiydi... Hiç bir ulusa karşı düşmanlık beslemiyordu... Bugün hâlâ küçük bir Çekoslovakya varsa bu da kendisinin sözüne bağlı kalmasına .yorulabilirdi... Sonbaharda son sonuçlara varmak istememişti. Çünkü hâlâ bir arada yaşamanın mümkün olduğunu düşünüyordu, ama Beneş eğilimleri büsbütün ortadan kalkmadığı takdirde bu devleti olduğu gibi ortadan kaldıracağından şüphesi olmamalıydı.

Bu eğilimler ortadan kalkmamıştı. Bu konuda birçok "örnekler" verdi.»

Böylece son 12 Mart Pazar günü zarını atmıştı... Alman askerlerine yürüyüşe geçmek ve Çekoslovakya'yı Alman İmparatorluğuna katmak emrini vermişti. (*)

Dr. Schmidt'in aldığı nota göre, "Haça ile Çvalkovski sanki taş kesildiler. Yaşadıkları ancak gözlerinden belli oluyordu."

(*} İtalikler Almanca aslında vardır.

Ama Hitler daha işini bitirmemişti. Konuklarını eski usul Alman işkencelerine uğratarak sersemletecekti.

«(Hitler devam etti) Alman Ordusu bugün yürüyüşe geçmişti. Bir kışlanın gösterdiği mukavemet merhametsizce kırılmıştı.

Yarın sabah saat altıda Alman Ordusu her yandan Çekoslovakya'ya girecek ve Alman Hava kuvveti Çek hava alanlarını işgal edecekti, iki ihtimal vardı: birincisi, Alman askerlerinin girmesiyle bir çatışma başlayabilirdi. Bu takdirde, direnme çok şiddetli bir şekilde kırılacaktı, tkinci İhtimal de Alman askerleri barışçı bir şekilde girebilirlerdi. Bu takdirde Führer'în, Çekoslovakya'ya kendine göre hayat hakkı, muhtariyet tanıması ve bir dereceye kadar millî bîr özgürlük vermesi kolaylaşmış olacaktı.

Bütün bunları bir kinden ötürü yapmıyordu, Almanya'yı korumak için yapıyordu. Çekoslovakya sonbaharda boyun eğmemiş olsaydı, Çek halkı ortadan silinecekti. Kimse kendisini durduramazdı. Eğer iş dövüşmeye kalırsa... Çek ordusu iki gün içinde silinip süprülürdü. Elbetteki Alınanlardan ölenler olurdu, ama bu öyle bir kin yaratırdı ki, kendisini korumak duygusuna kapılarak o da Çeklere muhtariyet vermemek zorunda kalabilirdi. Dünyanın ise umurunda bile olmazdı. Yabancı basını okuduğu zaman Çek halkını sevmişti. Okudukları kendisinde şu Alman atasözünü özeteyebilecek bir izlenim yaratmıştı. 'Mığrıplınm işi bitti, Mıg-rıplı gidebilir..,'

Haça'yı buraya çağırmasının nedeni de buydu. Çek halkına verebileceği son fırsattı bu... Haça'nın ziyareti belki de en kötü ihtimali ortadan kaldıracaktı...

Saatler çok önemliydi. Altıda askerler yürüyüşe geçeceklerdi. Bunu söylemeye hemen hemen utanıyordu, ama her Çek taburunun karşısında bir Alman Tümeni vardı. Şimdi kendisine (Haça'ya) Çvalkovski ile birlikte bir odaya çekilip ne yapacaklarını kararlaştırmalarını salık veriyordu.»

Ne yapmaları gerekiyordu? tyice bozulan ihtiyar Başkanın bunu kararlaştırması için bir odaya çekilmesi gerekmezdi. Hemen Hitler'e şu cevabı verdi : "Durum çok açık... Direnmek delilik olur." Ama iki saat içinde —saat gecenin 2'siydi— bütün Çek halkını direnmekten nasıl

alıkoyabilirdi? Führer, bıı konuyu arkadaşlarıyla konuşmasının daha doğru olacağı ceva-

hm i verdi. Alman askerî mekanizması artık harekete geçmiş bulunuyordu ve durdurulamazdı. Haça hemen Prag'la konuşmalıydı. Alman tutanağında, Hitler'in şu sözleri söylediği yazılı : "Zor bir karar, ama bu karar iki halk arasında uzun bir batış döneminin başlangıcı olabilir. Başka türlü bir karara varıldığı takdirde Çekoslovakya ortadan silinebilir."

Bu sözü söyledikten sonra konuklarını bir süre için odasından çıkarttı. Saat gecenin 2.15'i idi. Yandaki bir odada Goering ile Ribbentrop, iki zavallı üzerindeki baskıyı biraz daha artırdılar. Fransız elçisi, Paris'e gönderdiği raporda, güvenilir bir kaynaktan aldığı habere göre sahneyi anlatırken, Haça ile Çval-■ kovski'nin uluslarına karşı yapılan tecavüzü protesto ettiklerini yazar. îki adam teslim belgesini imza etmiyeceklerini söylediler. Bunu yapacak olurlarsa kendi halkı onları ölümsüzlüğe kadar lânetliyecekti.

«(Coulondre'un yazdığına göre) Alman Bakanları (Goering ile Ribbentrop) acımak nedir hiç bilmiyorlardı. Dr. Haça He M. Çvalkovski'yi masanın çevresinde sarmıştılar sanki. Masanın üstünde duran belgeleri durmadan önlerine sürüyorlar, ellerine kalem tutuşturuyorlar, reddetmekte devam ettikleri takdirde iki saat içinde Prag'ın yarısının yıkıntı haline geleceğini ve bunun da yalnız başlangıç olacağını söyleyip duruyorlardı. Yüzlerce bombardıman uçağı hareket emrini bekliyordu ve eğer imza etmiyecek olurlarsa sabah saat altıda bu emir verilecekti. C[1])

Nazi Almanyasında ne zaman nerede bir dram geçerse orada hazır bulunan Dr. Schmidt, tam bu sırada Goering'in Dr. Morell'i çağırdığım işitir.

«Haça bayıldı!» diye bağırmaktadır Goering.

Nazi zorbalar, bitkin Cumhurbaşkanının ellerinde ölüver- [10]

meşinden ve Dr. Schmidt'in yazdığına göre, "bütün dünyanın ertesi gün Haça'nın Başbakanlıkta öldürüldüğünü" sanmasından bir an korktular. Dr. Morell enjeksiyonlarıyla tanınmıştır —çok sonra bu enjeksiyonlarıyla Hitler'i hemen hemen ölüm haline getirecektir— Dr. Haça'ya hemen bir iğne yapar ve aklını yeniden başına getirir. Cumhurbaşkanı daha iyice

kendisine gelmeden Almanlar eline telefonu tutuştururlar. Haça, Ribbentrop'un bağlattığı özel bir hattan Prag'daki hükümetle konuşmaya başlar. Çek kabinesine başına gelenleri anlatır ve teslim olmalarını öğütler. Sonra, Dr. Morell'in yaptığı ikinci bir iğne ile biraz daha kendisine gelen zavallı Cumhuriyetin zavallı Cumhurbaşkanı, ülkesinin ölüm kararını imzalamak üze- . re sürüklene sürüklene yeniden Adolf Hitler'in yanına gider. Saat dörde beş vardır ve günlerden 15 Mart 1939'dur.

Dr. Scbmidt'in anlattığına göre metin, "Hitler tarafından önceden" hazırlanmıştı ve Haça'nın bayılması sırasında Alman tercüman bildiriyi yazmakla meşguldü. Bu resmî bildiri de "önceden hazırlanmış" ve Haça ile Çvalkovski'ye imzalatılmıştı. Bildiri şöyleydi.

Berlin, 15 Mart 1939

«F-ührer, Çekoslovak Cumhurbaşkanı Dr. Haça ile Dış İşleri Bakanı Dr. Çvalkovski'yi kendi istekleri üzerine bugün, Diş işleri Bakanı von Ribbentrop'un huzuruyla kabul etmiştir. Toplantıda, bugüDkü Çekoslovak topraklarında, son haftalar içinde ortaya çıkan olayların yarattığı ciddi durum tam bir açıklıkla incelenmiştir.

Her iki taraf da oybirliğiyle, bütün çabaların, Orta Avrupanm bu bölümünde huzur, düzen ve barışın sağlanmasına yönelmesi gerektiğine inandıklarım belirtmişlerdir. Çekoslovak Cumhurbaşkanı, bu amaca hizmet etmek ve sen. yatıştırmayı sağlamak üzere Çek halkının ve ülkesinin kaderini Alman İmparatorluğu Führer'icm eline güvenle verdiğini söylemiştir. Führer bu deklarasyonu kabul etmiş, Çek halkını Alman İmparatorluğunun himayesine almak ve onlara kendi karakterlerine uygun, muhtar ve etnik hayat gelişmesini sağlamak istediğini ifade etmiştir.»

Hitler'in düzenbazlığı, belki de en son noktasına varmıştı.

Hitler, kadın sekreterlerinden birinin anlattığına güre, imzadan sonra koşa koşa bürosuna geldi. Odadaki büliin kadınları kucakladı ve şöyle bağırdı: "Çocuklar! Bugün hayalımın on büyük günü! Adım tarihe en büyük Alman diye geçecek r

Çekoslovakya’nın sonu gelince, Almanya’nın da sonunun hnşlıyacağı kimin aklına gelirdi? Kim düşünebilirdi bunu? Ama lıışgün artık biliyoruz ki savaşa, yenilgiye, felâkete giden yola. Almanya 15 Mart 1939 gününün o şafak vakti girmişti. Kısa, olabildiğince düz bir yoldu bu ve bu yola dalan Hitler de, tıpkı İskender ve Napolyon gibi artık durdurulamazdı.

15 Mart sabahı, saat 6’da, Alman askerleri Bohemya ve Moravya’ya aktı. Hiç bir mukavemetle karşılaşmadılar. Hitler, Chamberlain’in Münih’te kendisini aldatarak elinden aldığını sandığı Prag’a, akşamüstü büyük bir zafer töreniyle girebildi. Berlin’den ayrılmadan önce Alman halkına parlak bir bildiri yayımlamış, bildiride durdurmak zorunda kaldığı Çek “aşırı saldırıları” ve “terörü” üzerine bitmez tükenmez yalanlarını tekrarlamış ve “Çekoslovakya’nın ortadan kalktığını” övünerek ilân etmişti.

Hitler o geceyi Hradşin şatosunda geçirdi.. Eski Bohemya kırallarınm oturduğu, Moîdau nehrine bakan bu yüksek şatoda, o sırada gözden düşmüş olan Masaryk ile Beneş de bir süre oturmuş ve Orta Avrupanm ilk demokrasisini kurmuşlardı. Führer öcünü iyice almıştı. Bundan ne kadar hoşlandığı, yayımladığı birçok bildirilerden anlaşılıyordu. Otuz yıl önce bir AvusturyalI olarak Viyana’da geçirdiği serserilik günlerinde kafasına giren ve geçen yıl, Beneş’in kudretli Alman diktatörüne kafa tutmaya cesaret ettiği sırada büsbütün alevlenen Çek düşmanlığının hakkını vermişti.

Ertesi gün Hradşin şatosundan Bohemya ve Moravya Protektorasını (koruma yönetimini) ilân etti. Protektorada

Çekler için «muhtariyet ve self-determination» hakkı tanınıyordu, ama Çekler dil bakımından tam Alman egemenliği altına girmişti. Bütün iktidar «Alman Hâmisi» nin ve ona bağlı devlet sekreteriyle Sivil Yönetim Başkamnın elindeydi. Bu yöneticilerin hepsini de Führer tâyin edecekti. Hitler, İngiltere ile Fransa’daki halkoyunu yatıştırmak üzere yedek deposundan “ılımlı” Neurath’ı ortaya çıkardı ve Hami olarak onu tâyin etti ([11]). Konrad Henlein ile gangster Karl Hermann Frank adlarındaki iki Südet liderinden birincisi Sivil Yönetim Başkanı, Ötekisi Devlet Sekreteri oldu ve böylece Çeklerden intikam almak görevi bunlara devredildi. Alman polisinin başı Himmler de Protektoraya yerleşmekte gecikmedi. Görevini

iyice yerine getirmek amacıyla ne mal olduğu hrekesçe bilinen Frank’ı, Protektoranın polis müdürü ve Yüksek S.S. Subayı tâyin etti. (•[11])

«(Hitler Pro t ek to ra bildirisinde şöyle diyordu) Binlerce yıldanberi Bohemya ile Moravya bölgeleri Alman halkı Lebensraum’unun bir parçası olmuştur... Çekoslovakya, yaradılışındaki yaşama yeteneksizliğini göstermiş ve bu yüzden fiilen parçalanmaya uğramıştır. Alman İmparatorluğu bu bölgelerdeki devamlı karışıklıklara göz yumamaz... Bundan ötürü, yaşama hakkı kuralına uyan Alman İmparatorluğu, Orta Avrupada millini l>lr düzenin temellerini yeniden atmak amacıyla artık kirsin olanı ıı '"iiıInlııU' etmeye karar vermiş bulunuyor. Çünkü, binit-mı yıllık talibin ııpııl etmiş olduğu gibi, bu görevi yapmaya. Alman halkının büyüklü id I ıı- ıltcllğl dolayısıyla, ancak Amanya çağırılabilir.->

l’nıg’ın ve Çek ülkesinin üzerine Alman yabanlığının uzun y.ı ■<•'•«! çökmüştü.

Hitler 16 Martta, Başbakan Tiso’dan, yukarıda gördüğümüz şekilde Berlin’de hazırlanmış “telgraf” ı alınca, Slovak-yn'yı da lûtufkâr himayesine aldı. Alman askerleri «himaye» görevlerini yerine getirmek üzere hemen Slovakya’ya daldılar. Hitler, «Himaye antlaşmasını» onaylamak üzere 18 Martta Vi-yana’ya geldi. Sonradan 23 Martta, Ribbentrop ile Dr. Tuka arasında Berlin’de imzalanan bu antlaşmanın, Slovak ekonomisini yürütme hakkını yalnızca Almanlara veren, gizli bir protokolü vardı. (30)

Çekoslovakya’nın doğu ucunu oluşturan Ruthenya’ya gelince : 14 Martta bu bölgede “Karpato — Ukrayna Cumhuriyeti” adı altında ilân edilen bağımsızlık yalnızca yirmi dört saat sürdü. Yeni hükümetin Hitler’e «himaye» için yaptığı müracaat sonuçsuz kaldı. Çünkü Hitler bu bölgeyi zaten Maca-ristana vaad etmişti. Ele geçirilen Dış İşleri arşivinde, Macaristan Naibi Miklos Horti’nin kendi elyazısıyla 13 Martta Hitler’e yazmış olduğu bir mektup var:

EKSELANS : Yürekten teşekkürler! Ne kadar mutlu olduğumu size anlatamam, çünkü bu bölge (Rutlıenya) Macaristan için — büyük kelimeler kullanmayı sevmem — hayatî bir sorundur... İşe büyük bir istekle sarılmış

bulunuyoruz, Plânlar hazırdır. Ayın 16'inci Perşembe günü bir sınır olayı çıkacak, Cumartesi günü de yürüy üşe geçilecek. (31)

Ama “olay” a lüzum kalmadı. Macar askerleri 15 Mart sabahı saat 6’da Ruthenya’ya sadece giriverdiler. O sırada Almanlar da Batıdan Çekoslovakya’ya giriyorlardı. Ertesi gün Ruthenya resmen Macaristan’a bağlandı.

Böyleee Haça'nın, gece yarısı saat 1.15’de Berlin’deki Başbakanlığa girmesiyle başlayan 15 Mart günü biterken Çekoslovakya, Hitler’in dediği gibi, artık ortadan kalkmıştı.

Ne Ingiltere ne de Fransa, Münih’te Çekoslovakya’yı saldırıya karşı büyük bir ciddilikle garanti ettikleri halde, en ufak bir harekette bulundular.

Münih toplantısından sonra yalnız Hitler değil Mussolini de, Ingiltere’nin gücünü artık yitirmiş olduğu, dolayısıyla Başbakanının da her harekete boyun eğdiği, Londra’nın bundan böyle hesaba katılmaması gerektiği sonucuna varmışlardı. Chamberlain, Ingiliz-îtalyan ilişiklerini düzeltmek imkânlarını araştırmak Ü2ere 11 Ocak 1939 da, yanma Lord Halifax’i alarak Roma’ya gitti, iki Ingiliz, Roma’ya vardıkları sırada, bu kitabın yazan da Roma istasyonunda bulunuyor ve konuklarını karşıladığı sırada Mussolini’nin yüzünde gördüğü “ince gülümsemeyi” güncesine kaydediyordu. Heyet istasyondan çıkıp gittiği sırada da şunu yazmıştım : “Mussolini önümden geçerken damadı (Oiano) ile şakalaşıyor, espriler yapıyordu.” (32) Neler söylediğini elbetteki işitmemiştim, ama Ciano güncesinde işin aslını şöyle anlatıyor :

«(Ciano’nun 11 ve 12 Ocak tarihli günce kaydından)... Chamberlain geldi. Biz bu adamlardan ne kadar ayrıyız! Başka bir dünya. Akşam yemeğinden sonra Duçe ile bunu konuştuk. ‘Bu adamlar’ dedi, ‘İmparatorluğu yaratmış olan Francis Drake ve öteki büyük serüvencilerle aynı soydan değiller. Bunlar, eninde sonunda, uzun bir zenginler soyunun yorgun evlâtları. İmparatorluklarım kaybedecekler.’

tngillzler dövüşmek istemiyorlar. Ellerinden geldiğince yavaş yavaş çekilmek niyetindeler, ama dövüşmiyecekler... İngilizlerle görüşmelerimiz

bitti. Hiç bir sonuç alınmadı. Rİbbentrop'a telefon edip ziyaretin büyük bir ‘limonata’ (komedi) olduğunu söyledim.

(Ciano, 14 Ocak tarihinde şöyle yazıyor) Duçe ile birlikte Chamber-lain’i geçirmek üzere istasyona gittik... Tren hareket ettiği sırada yurttaşları "For heisa jolty Good Fellow' şarkısını söylerlerken Chamberlain*-İa gözeri yaşardı. Duçe, ‘Bu türkü nedir?’ diye sordu.» (33)

Siidi't buhranı sırasında Hitler ikide birde Chamberlain’" ıLnyıhğı halde, ele geçen Alman evrakından, sonrada» garam linini’ ve genellikle Münih anlaşmasına rağmen, Çekoslovakya’ um haritadan silinmesi konusunda Hitler’in İngiliz başbakanının neler düşündüğünü, öğrenmeğe çalıştığını gösteren en ufak hır kayıt yok. 14 Mart günü Hitler, Haça’yı sersemletmek üzeri’ lîerlin’de beklerken ve Londra’da, Avam Kamarasında, Alımı ıya’nm Slovakya’yı «ayırma» plânları ve bu durumun Ingiltere’nin Çekoslovakya’ya verdiği saldırı garantisi üzerinde yapacağı etkiler konusunda şiddetli sorular sorulurken, Chamberlain kızarak yalnızca şu cevabı vermişti : “Böyle bir saldın olmamıştır.”

Ama ertesi gün bu saldırı dunca Ingiltere, Slovakya tarafından «bağımsızlık» ilân edilmesini, ülkesinin Çekoslovakya’ya verdiği sözü tutmamasının bahanesi olarak kullanmıştı. “Bu bildirinin etkisiyle,” diyordu, “sınırlarını garanti etmeyi teklif ettiğimiz devletin iç çekişmesi bitmiş bulunuyor. Bundan ötürü Majeste hükümeti kendisini artık bu taahhütle bağlı sayamaz.”

Böyleee Hitler’in stratejisi mükemmel olarak işlemişti. Chamberlain'i «hesaba» katmamış ve İngiliz Başbakanı da buna boyun eğmişti.

İngiliz Başbakanının Hitler’i sözünü tutmamasından ötürü suçlamayışı bile çok ilginçtir. “Ötede beride güvenimizin kötüye kullanıldığı sözlerini işitiyorum. Bunların sağlam dayanakları olduğunu sanmam,” demişti, “bugün ben bu çeşit suçlamalarla yâni aynı görüşte olmalı istemem.” Chamberlain, Führer’e kızmadı ve Haça’ya karşı yapılan işleme, yâni 15 Mart sabahı Alman Başbakanlığında açıkça yapılan şantaja —o sırada ayrıntıları bilinmemiş olsa bile— karşı ağzmı açıp da bir tek kelime söylemedi.

Bu bakımdan îngilizlerin o günkü —eğer denebilirse— pro* testoları (*), ne kadar yumuşak olduysa, Almanların da bu protestoya —ve sonraki İngiliz - Fransız yakınmalarına— verdikleri karşılık da o kadar küstahça ve düşmanca oldu.

«Majeste hükümeti, başka hükümetleri belki de daha doğrudan doğruya ilgilendiren bir koruda gereksiz yere müdahale etmek istememektedir... Ancak, bu hükümetler, Alman hükümetinin elbette ki takdir edeceği gibi, güvenliğin yeniden kurulması ve Avrupadakİ gerginliğin azalması için harcanan bütün çabaların başarıya ulaşmasıyla yakından ilgilidirler. Orta Avrupa'da genel güvenliğin gelişmesini önleyecek herhangi bir hareket onları üzecektir...» (34)

Bu notada, elçi Henderson tarafından 15 Martta Ribben-trop'a verilen ve Lord Halifax tarafından günün olayları konusunda gönderilmiş bulunan resmi mesajdan hiç söz edilmemişti.

Fransızlar hiç olmazsa biraz daha olumlu davrandılar. Fransa'nın yeni Berlin elçisi Robert Coulondre, ne îngiliz dostlarının Nazizm üzerindeki hayallerine, ne de Henderson'un Çek düşmanlığına katılıyordu. Ayın on beşinci sabahı Ribben-trop'la bir görüşme yapmak istedi; ama boş ve kinci Alman Dış İşleri Bakanı, Hi tier'in yenilmiş bir halkı büsbütün ezmesine katılmak üzere Prag'a doğru yola çıkmıştı. Coulondre'u onun yerine. Devlet Sekreteri von Weizsaecker öğle üzeri kabul etti. Elçi, Chamberlain ile Henderson'un henüz söylemeye hazır olmadığı şeyleri hemen ortaya döküverdi : Almanya, Bohemya ve Moravya'daki müdahelesiyle, gerek Münih anlaşmasını ve gerekse 6 Aralık Fransız-Alman bildirisini bozmuştu. Bu sözler üzerine, Nuremberg'te sonradan bütün ömrünce bir Nazi düşmanı olarak kaldığım direnerek söyleyen Baron voıı Weizsaecker, Ribbentrop'a taş çıkartacak kadar küstahça bir tavır takındı. Bu görüşme üzerine verdiği muhtırada şöyle diyordu :

(*) 10 Martta Chamberlain Avam Kamarasına "bildiği kadar" Al

man hükümetine bir protesto verilmediğini söyledi.

'Nlçlye biraz sert konuştum ve bozulduğunu iddia ettiği Münih an- lıışnıııNimJun söz etmemesini ve bize ders vermemesini söyledim... Çek

lıUkiimetl İle geceleyin varılmış olan anlaşma karşısında Fransız elçisinin i>1r demarche yapması İçin bir neden göremediğimi... elçiliğe döndüğü zaııtıın kendisine yeni bir talimat gelmiş olacağını ve böylcce sinirle-■inin yutışacağını anlattım.» (35)

Uç gün sonra, 18 Martta, İngiliz ve Fransız hükümetleri, ülkelerindeki kamu baskısı altında, Almanya’yı sonunda resmi lıir şekilde protesto ettiler. Weizsaecker bu sefer de —kendi İfadesinden anlaşıldığına göre— küstahlıkta efendisini bastırdı. Alman Dış fşleri Bakanlığı dosyalarında bulunan bir muhtırada Weizsaecker Fransızların resmi protesto notalarını kabul bile etmediğini sevinerek anlatmaktadır :

«Notayı hemen zarfa koydum, elçinin öniiıne attım ve Çekoslovak İşiyle İlgili herhangi bir protestoyu kendisinden almayı kesinlikle reddet -llğimi söyledim. Tebligat da kabul etmiyeceğimi bildirdim ve M. Co-ulondre’a kendi hükümetini bu tasarıyı gözden geçirmeye zorlamasını tavsiye ettim...» (36)

Coulondre, o dönemin Henderson’u gibi, Alınanlara boyun eğecek cinsten bir adam değildi. Hükümetinin bu notayı iyice düşünüp taşındıktan sonra yazdığını ve notanın yeniden gözden geçirilmesini istemek niyetinde olduğunu söyledi. Devlet Sekreteri belgeyi kabul etmemekte direnince, elçi kendisine diplomasi geleneğini hatırlattı ve Fransa’nın görüşlerini Alman hükümetine bildirmek hakkına pek âlâ sahip olduğu üzerinde direndi. Sonunda, Weizsaecker’in kendi ifadesine göre, nota masanın üzerinde kaldı ve Weizsaecker belgeyi “posta ile gönderilmiş” sayacağını bildirdi. Ama bu terbiyesizce jesti yapmadan önce de şunları söyledi :

«Hukuki bakımdan Führer ile Çekoslovak Devlet Başkanı arasında İmzalanmış bir bildiri vardı. Çek Cumhurbaşkanı, kendi İsteğiyle, Berlin'e gelmiş ve ülkesinin kaderini Führer’in eline teslim ettiğini İlân etmişti. Fransız hükümetinin kıraidan çok kıral taraftan olacağım ve Berlin’le Prag arasında usulüne göre kararlaştınlmış bulunan bir takım şey-kre burnumu sokacağım sanmıyordum...» ([12])

Weİ2saeckcr, İngiliz hükümetinin protestosunu 18 Mart günü öğleden sonra Alman Dış işleri Bakanlığına getiren uysal İngiliz elçisine karşı büsbütün başka türlü davrandı. İngiltere, “son günlerin olaylarım Münih anlaşmasının

tamamiyle ihlalinden başka bir şey saymadığım,” ve “Alman askerî harekâtının herhangi bir hukuki temelden yoksun olduğunu” bildiriyordu. Weizsaecker bu notayı anlatırken, İngiliz notasının, bu konuda Fransa’nın “Alman işgalinin meşruluğunu tanımı-yacağı” nı bildiren Fransız protestosu kadar ileri gitmediğine işaret etmiştir.

Henderson 17 Martta Weizsaecker’i görmüş ve «danışılmak» üzere kendisinin Londra’ya çağrıldığını bildirmişti. Devlet Sekreterine göre, "Henderson, muhaliflerine karşı kullanılacak malzeme verecekti Chamberlain’e... Henderson, Çekoslovak topraklarında Ingiltere’nin doğrudan doğruya bir çıkan olmadığını anlattı, Henderson daha çok gelecekten kuşkuluydu.” (37)

Çekoslovakya’nın Hitler tarafından ortadan silinmesinden sonra bile, Ingiltere elçisinin kendisini kabul eden (diplomatik dille accredits eden) hükümetin niteliğini anlamadığı, ve temsil etmekte olduğu hükümetin başına o gün neler geldiğinin farkına varmadığı anlaşılıyor.

Ama 17 Mart günü, Hitler Çekoslovakya’yı ortadan kaldırdıktan sonra Neville Chamberlain, birdenbire umulmayan bir zurnanda büyük bir uyanıklık gösterdi. Yalnız, bu uyanış kendiliğinden olmadı : İngiliz basınının —Daily Mail dışında— The Times de dahil olmak üzere, Hitler saldırısına karşı şiddetli bir tepki gösterdiklerini hayretle görmüştü. Daha kötüsü, Parlâmentoda kendisini destekliy eni erin çoğu ile kabine üyelerinin yarısı Hi tier’e daha fazla boyun eğilmesini istemiyorlardı. özellikle Lord Halifax; Alman elçisinin Berlin’e bildirdiğine göre, Başbakanın olup bitenleri anlaması ve derhal politikasını değiştirmesi üzerinde direniyordu (38), Chamber-lain, hükümet başkanı ve Tutucu Parti lideri olarak durumunun tehlikeye düştüğünü görüyordu.

Görüşlerini birdenbire kökünden değiştirdi. Nitekim daha lö Mart günü akşamı Sir John Simon, Avam Kamarasında hükümet adına Çekleri küçümseyen bir konuşma yapmış ve "Münih ruhu” ile yapılan bu konuşma, basının yazdığına göre Avam Kamarasında «pek az görülen bir kızgınlık» uyandırmıştı. Ertesi gün Chamberlain, yetmişinci doğum gününün arifesinde, kendi şehri olan Birmingham’da bir konuşma yapacaktı. Konuşmasını hazırlamıştı: iç işleri üzerinde duracak, daha çok sosyal hizmetlere değinecekti. Fransız diplomasi kaynaklarının bu kitap yazarına

anlattıklarına göre, Chamberlain o gün öğleden sonra trenle Birmingham'a giderken kararını verdi sonunda. Hazırladığı konuşmayı yırtıp attı ve hemen bambaşka bir konuşma yapmak için gereken notları aldı. Chamberlain, bütün Ingiltere'ye ve dolayısile dünyanın büyük bir kısmına radyoyla yayımlanan söylevinde, iki gün önce Avam Kamarasında vermek zorunda kaldığı "çok sınırlı ve titiz... biraz da soğuk ve tarafsız demecinden" ötürü özür diledi. "Bu gece bu demeci düzelteceğimi umuyorum," dedi.

Başbakan, Hitler'in kendisini aldattığını anlamıştı sonunda. Führer'in, Sudetland'm Avrupadaki son toprak isteği olduğu ve "Çekleri istemediği" üzerindeki teminatına inanmıştı. Şimdi ise Hitler Çeklerin üzerine saldırmış, «kanunu kendi etlerine almıştı.»

«Şimdi bize Çekoslovakya'daki karışıklıkların bu toprak İstilasını zorunlu kıldığı söyleniyor... Eğer karışıklıklar varsa bu karışıklıklar di* çardan kışkırtılmış değil midir?... Bu eski serüvenin sonu mudur, yoksa bir yenisinin başlangıcı mıdır? Bu, küçük bir devlete yapılan son saldtrı mıdır, yoksa bunu başkaları da izliyecek midir? Aslında dünyaya kuvvet zoruyla hâkim olmak yolunda atılmış yeni bir adım mıdır?... Bu ülkeyi, ileride ne olacağı belli olmayan birtakım yeni taahhütlere sokmak istemem. Ama savaşın anlamsız ve acı bir şey olduğuna inandığı için bu ulusun, böyle bir meydan okuma halinde bütün gücüyle, meydan okuyana karşı koyma yeteneğini yitirdiğini sanmak büyük bir hatâ olur.»

Gerek Chamberlain ve gerekse Ingiltere için acele ve büyük bir dönüm noktasına gelinmişti. Londra'daki akıllı Alman elçisi, ertesi gün Hitler'i hemen uyardı. 18 Mart tarihinde Alman Dış işleri Bakanlığına yazdığı uzun raporda Herbert von Dirksen şöyle diyordu. "Ingiltere'nin Almanya'ya karşı tutumunda temelden bir değişim olmadığı üzerinde bir hayale kapılmak yanlış olur." (39)

Kavgam*t okumuş olan, haritaya bakıp Çekoslovakya'daki yeni Alman mevzilerini gören, Münih'ten bu yana bâzı Alman çıkışlarını izleyen, ya da son on iki ay içinde Hitler'in Avusturya ile Çekoslovakya'yı kansız olarak nasıl eline geçirdiğini bilen herkes, Hitler'in listesinde, bundan sonra sıranın kime geldiğini kolayca anlayabilirdi. Chamberlain de, hemen hemen herkes gibi, sıranın kimde olduğunu çok iyi biliyordu.

31 Mart günü, Hitler’in Prag’a girmesinden on altı gün sonra, İngiliz Başbakanı Avam Kamarasında şunları söyledi:

«Polonya bağımsızlığını tehdit eden ve Polonya hükümetinin kendi milli kuvvetleriyle karşı koyulmasını gerekli saydığı herhangi bir hareketin başlaması hâlinde Majeste hükümeti, Polonya hükümetine elindeki bütün imkânlarıyla yardım etmeyi zorunlu sayacaktır. Polonya hükümetine bu konuda bir garanti verilmiştir. Fransız hükümetinin de, bu konuda avnı durumda bulunduğunu açıklamam İçin beni yetkili kılmış olduğunu sözlerime ekliyebilirim.»

Sıra Polonya’ya gelmişti.

SIRA POLONYA’DA

24 Ekim 1938 günü, Münih’in üzerinden daha bir ay geçmemişken, Ribbentrop Berlin’deki Polonya elçisi Josef Lipski’ye Berchtesgaden’deki Grand Hotet'de üç saat süren bir öğle yemeği verdi. Polonya da, Almanya gibi ve Almanya’nın izniyle, Çekoslovak toprağından bir parça koparmıştı. Alman Dış İşleri Bakanlığının bir muhtırasında belirtildiği gibi, yemek sırasında yapılan görüşmeler “çok dostça bir hava içinde” geçmişti. (1)

Buna rağmen Nazi Dış İşleri Bakanı, hemen taşı gediğine koymakta gecikmemişti. Artık Polonya ile Almanya arasında genel bir anlaşmaya varmanın zamanı gelmişti. Her şeyden önce «Polonya ile Danzig konusunda» görüşmek gerekiyordu. Danzig Almanya’ya «geri verilmeli» idi. Ribbentrop aynı zamanda, Almanya’nın, Polonya Koridorunu kesecek ve Almanya’ yı Danzig’e ve Doğu Prusya’ya bağlayacak geniş bir karayolu ve çift hatlı bir demiryolu yapmak niyetinde olduğunu da açık-

ladı. Her iki yol da ülkeler - üstü (extraterritorial) haklardan yararlanacaktı. Son olarak da Hitler, Polonya’nın, Rusya’ya karşı kurulmuş olan Anti - Komintern Pakt’a girmesini istiyordu. Bütün tâvizlere karşılık olarak da Almanya, Polonya - Almanya antlaşmasını on yıldan yirmi yıla çıkarmak ve Polonya sınırlarım garanti etmek istiyordu.

Ribbentrop bu sorunları elçiye “çok gizli olarak” arr” olduğunu belirtmeyi de unutmadı. Elçiden, raporunu Dış İşleri Bakanı Beck'e "sözlü olarak”

vermesini istedi. "Aksi halde haberin, Özellikle basına sızması ihtimali” vardı. Lipski, görüşmeyi Varşova’ya bildireceğine söz verdi. Ama kendi bakımından, Danzig’in Almanya’ya geri verilmesine “imkân göremediğini” de Ribbentrop’a söyledi. Ayrıca, Hitler’in son zamanlarda iki kere —5 Kasım 1937 ve 14 Ocak 1938 de — Danzig statüsünde herhangi bir değişikliği desteklemiyeceği üzerinde şahsen verdiği teminatı da hatırlattı (2). Ribbentrop buna hemen cevap vermek istemediğini, ancak PolonyalIlara sorunu “bir daha düşünmelerini” tavsiye edeceğini söyledi.

Varşova hükümetinin bir daha düşünmek için zamana ihtiyacı yoktu. Bir Hafta sonra, 21 Ekimde, Dış İşleri Bakanı Beck, kendi Berlin elçisine Almanlara vereceği cevabı ayrıntılarıyla bildirdi Ama elçi, RİbbentropʼIa 19 Kasımdan önce bir görüşme sağlayamadı. Nazilerin, cevap vermeden önce PolonyalIların iyice düşünmelerini İstedikleri anlaşılıyordu. PolonyalIların cevabı olumsuzdu. Bir anlayış jesti yapmak isteyen Polonya, Serbest Şehir statüsü konusunda varılacak bir Almanya - Polonya anlaşmasını Milletler Cemiyeti garantisinin yerine koymak istiyordu.

Beck tarafından yazılan ve Lipski tarafından Ribbentrop’a okunan muhtırada şöyle deniyordu : “Herhangi başka bir çözüm ve özellikle Serbest Şehiri Almanya’ya bağlamak üzere yapılacak herhangi bir teşebbüs, atışmaya yol açacaktır.” Muhtırada ayrıca, Polonya Diktatörü Mareşal Pilsudski’nin, 1943’deki saldırmazlık paktı görüşmeleri sırasında, “Danzig sorunu-n<ın Almanya’nın Polonya’ya karşı düşüncelerini gösteren en iyi bir ölçü olduğunu” söylediği de belirtiliyordu.

Bu cevap Ribbentrop'un hiç hoşuna gitmedi. “üoek’İn tulumuna üzüldüğünü söyledi,” ve «Alman tekliflerini ciddi bîr suretle ele almalarını, üzerinde çalışmalarını» PolonyalIlara lavsiye etti. (3)

PolonyalIların Danzig sorunu konusunda vermiş oldukları red cevabına karşı Hitler’in gösterdiği tepki daha şiddetli oldu. 24 Kasımda Ribbentrop - Lipski görüşmesinden beş gün sonra, silâhlı kuvvetler başkomutanlarına yeni bir emir verdi.

ÇOK GtZLİ

«Führer’in eniridir: 21.10.193S tarihli (") genelgede adı geçen üç ihtimalden ayrı olarak, Danzig Serbest Şehrinin ânl saldırıyla Almanlar tarafından alınması İçin gereken hazırlıklar da yapılacaktır.

Hazırlıklar aşağıdaki temele göre ayarlanacaktır : ilk şart, siyasi bakımdan elverişli bir durumu kullanarak, Danzig’in yan .ihtilâle i yoldan İşgal edilmesidir, Polonya’ya karşı savaşa girmek değildir.. ([13] [14])

Eu amaç İçin kullanılacak askerler, aynı zamanda Memelland’ın işgali için ayrılan askerler olmalıdır. Böylelikle, gerekirse her iki hareket de aynı zamanda yapılabilecektir. Donanma, Ordu harekâtını denizden destekliyecektir... Silâhlı kuvvetlere bağlı kolların plânları, 10 Ocak 1939" a kadar verilmiş olmalıdır.»

Beck, Almanya’nın Danzig’i almak için yapacağı herhangi hir teşebbüsün «ister istemez» çatışma ile sonuçlanacağını söylemişti, ama Hitler bunun savaşsız olacağına inanıyordu. Mahalli Naziler Danzig’e hâkimdiler ve Südet’ler gibi, emirlerini Berlin’den alıyorlardı. Orada da «yarı - ihtilâlci» bir durum yaratmak zor değildi.

BÖylece, Avusturya’nın ve Südetland’ın kansız olarak işgaline sahne olan 1938 yılı sona ererken Hitler yeni bir İstila planı ile meşgul olmaya başlıyordu. Çekoslovakyanm geri kalan bolümü ile Memel ve Danzig’i almaya hazırlanıyordu. Schuschingg’i ve Beneg’i korkutmak kolay olmuştu. Şimdi sıra lozef Beck’teydi.

Bununla birlikte Führer yılbaşından birkaç gün sonra — 5 Ocak 1939 da — Polonya Dış İşleri Bakanını Berchtesga-den’de kabul ettiği sırada, Sc’nuschnigg’e yaptığı ve az sonra da Haça’ya uyguladığı işlemi yapmaya henüz hazır değildi. Önce Çekoslovakya’dan geri kalan bölümün tasfiyesi gerekiyordu. Bu görüşme üzerine yazılmış olan Alman tutanağına göre, Hit-ler’in o gün uysallığı üstündeydi. “Beck’e hizmet” etmeye "ta-mamiyle hazır olduğun[11]” söyliyerek başladı söze. Polonya Dış fşleri Bakanının kafasında "özel” bir şeyin bulunup bulunmadığını sordu. Beck, kafasında Danzig sorununun bulunduğu cevabını verdi. Aynı sorunun Hitler’in kafasını da meşgul ettiği belliydi.

Führer konuğuna "Danzig'in Alman” olduğunu hatırlattı. “Danzig Alman olarak kalacaktır ve ergeç Almanya’nın bir parçası olacaktır,” dedi. Bununla birlikte, “Danzig için herhangi bir oidubitti’nin bahiskonusu” olmadığını da temin etti.

Danzig’i istiyordu. Koridoru kesen bir Alman kara ve demiryolu istiyordu. Eğer Beck ile kendisi “eski kalıplardan kurtularak büsbütün yeni yollardan çözüm arayacak olurlarsa” her iki ülkenin de çıkarlarını koruyacak bir anlaşmaya varacaklarından emindi.

Beck emin değildi. Ertesi gün Ribbentrop’a söylediği gibi. Führer’le çok açık konuşmak istemediği halde, “Danzig sorununun çok zor bir sorun olduğu” cevabını verdi. Şansölyenin, ileri sürdüğü tekliflerde Polonya için "bir eşitlik" görmüyordu. Bunun üzerine Hitler, Polonya’nın "Koridor da dalıil olmak üzere, Almanya ile olan sınırının antlaşmayla garanti edilmiş olmasının” Polonya için “büyük yararı” olacağını belirtti. Bu sözlin Beck üzerinde çok etki yapmadığı anlaşılıyordu, ama sonunda sorunu yeniden düşünmeye razı oldu Beck. (4)

Polonya Dış İşleri Bakanı, o gece iyice düşünüp taşındıkları sonra ertesi gün Münih’te Ribbentrop’la bir görüşme yaptı. Eskiden Almanlarla yaptığı görüşmeler, üzerinde iyimser bir etki bıraktığı halde, o gün, Hitler’Ie görüştükten sonra “ilk olarak kendisini bir karamsarlığın” kapladığını Hitler’e söylemesini Ribbentrop’tan rica etti, özellikle, Danzig sorunu üzerinde Şansölyenin koyduğu şekilde “bir anlaşmaya varmak imkânını” göremiyordu. (5)

Albay Beck’in de uyanması ve karamsar bir görüşe varması bu kitapta rastladığımız birçok kimseler gibi, biraz geç oldu. Birçok PolonyalIlar gibi o da amansız bir Rus düşmanıydı. Fransızları da hiç sevmezdi. Çünkü 1923 de Paris’te Askeri Ataşe iken Fransız ordusuna ait belgeleri sattığı iddiasıyla Fransa’dan kovulmuştu. Bu bakımdan 1932’de Polonya Dış işleri Bakanı olan bu adamın Almanya’ya yönelmesi çok doğaldı. Başlangıçtanberi Nazi Diktatörlüğüne karşı derin bir sevgi beslemiş, altı yıldan çok bir süredenberi ülkesini Nazi Alman-yasma yaklaştırmaya ve Fransa ile olan geleneksel bağı gevşetmeye çalışmıştı.

Almanya ile sının olan ülkeler içinde uzun vadede en korkulacak durumda olan Polonya’ydı. Bütün ülkeler içinde Alman tehlikesi karşısında en kör olan ülke de yine Polonya’ydı. Versailles Andlaşmasının hiç bir maddesi, Danzig Koridorunu kuran, PolonyalIlara denize çıkışı sağlayan ve böylelikle Doğu Prusya'yı Almanya’dan ayıran madde kadar Almanları kızdır-mamıştı. Eski Hansa şehrinin Almanya’dan koparılmış olması. Milletler Cemiyetinin kontrolünde, ama Polonya’nın iktisadi hakimiyeti altında serbest bir şehir durumuna sokulması da Alman halkoyunu aym derecede kızdırmıştı. Güçsüz ve barışçı

Weimar Cumhuriyeti bile bunu kabul etmemiş, bu durumu PolonyalIların Almanya’ya indirdikleri bir darbe saymıştı. General von Seeckt, yukarıda gördüğümüz gibi ([15]), daha 1922 de Alman Ordusunun durumunu şöyle anlatmıştı :

«Polonya’nın varlığı Alman hayatının ana şartlarına uymaz ve Polonya’nın varlığına göz yumulamaz. Poionya. bizim yardımımızla, ortadan kalkmalıdır ve kalkacaktır da. Kendi iç güçsüzlükleri ve Rusya’nın girişeceği hareket sonunda... Polonyanın ortadan kaldırılması, Alman politikasının ana Kilimlerinden biri olmalıdır... ve bu amaca Rusya’nın, aracılığı ve yardımıyla varılabilir.»

Peygamberce sözlerdi bunlar!

Versailles’de PolonyalIlara verilmiş olan Posen ve Polonya Pomeranya’sı (Pomorze) da dahil olmak üzere, Koridoru meydana getiren bütün Alman topraklarının, ancak Polonya’nm Prusya, Rusya ve Avusturya arasındaki bölünüşü sırasında Prusya tarafından ele geçirildiğini Almanlar unutmuş görünüyorlar ya da bu gerçeği hatırlamak istemiyorlardı. Aslında buralarda binlerce yıldanberi PolonyalIlar oturmuşlardı ve hâlâ da nüfusun büyük bir kısmı PolonyalIydı.

Versailles’den sonra ortaya çıban uluslardan hiçbiri Polonya kadar zor günler geçirmemiştir. ilk doğum fırtınası yıllarında Polonya Rusya’ya, Litvanya’ya, Almanya'ya hattâ Çekoslovakya’ya bile saldırgan savaşlara girişti. Çekoslovakya ile dâvâsı, kömürce zengin olan Teschen Bölgesiydi. Yüz elli yıi kadar siyasi özgürlükten yoksun kalan ve böylelikle modem yönetim atanında tecrübesi olmayan PolonyalIlar, sürekli bir hükümet

kuramadılar, kendi ekonomi ve tarım sorunlarını çözmeye baş! ayam ad: lar. 1938 İhtilâlinin kahramanı Mareşal Pil-eudski, 1926'da Varşova üzerine yürüdü, iktidarı ele aldı; eskiden sosyalist olduğu halde kendi diktaloryası altında yavaş yavaş garip bir demokrasi rejimi kurdu. 3935'de ölümünden önce yaptığı işlerden biri de Hitler ile bir saldırmazlık paktı imzalamak oldu, önce de anlattığımız gibi O, 26 Ocak 1931' de imzalanan bu pakt. Fransa'nın; Almanya'nın doğu komşularıyla kurmuş olduğu ittifak sistemini yıkan ve Milletler Cemiyeti ile bu Cemiyetin dayandığı ortak güvenlik fikrini sarkan ilk hareket oldu. Pilsudski'nin ölümünden sonra, Birinci Dünya Savaşı sırasında Pilsudski'nin Rusya'ya karşı dövüşen eski Polonya Lejyonu liderleri, yâni küçük «Albaylar» gurubu Polonya'yı yönetmeye başladılar.' Bunların başında Smigly-Rydz adında biri vardı. Rydz iyi bir askerdi, ama devlet adamı değildi. Dış îşleri, Albay Beck'e bırakılmıştı. Bu yüzden dış politika, 1934'den sonra gittikçe Alınanlara yaklaşmaya başlamıştı.

Bu bir intihar pclitikasıyd:. Nitekim Versailles sonunda kurulan Avrupada, Polonya'nın durumuna bakan bir insan. PolonyalIların on Dokuzuncu yüzyılda, ondan önceki yüzyıllarda olduğu gibi, millî karakterlerinde bulunan bir akıntıya kapılarak kendilerini yoketmeye çalıştıklarını, ve yine eskiden olduğu gibi, bu dönemde de, en büyük düşmanlarının kendileri olduklarını görecekti. Danzig ve Koridor varoldukça Polonya ile Nazi Alman yası arasında sürekli bir barış olamazdı. Polonya, iki dev komşusu, Rusya ve Almanya ile başa çıkmaya çalışacak kadar güçlü değildi. Polonya'nın Sovyetler Birliği ile ilişkileri 1920 denberi zaten sürekli olarak bozuktu. Polonya, o yıl Dünya savaşından yorgun çıkmış ve iç savaşla gücünü yitirmiş olan Rusya'ya saldırmış, iki devlet arasında şiddetli çatışmalar olmuştu. (**)

(*) 338 - 339'uneu sayfalara bakınız. ;Cilt I)

Bu savaşın sonunda, Polonya, doğu sınırını Sovyetler Birliğinin zararına olarak, etnografik Gurzon hattının 200 kilometre doğusuna aldı, böylelikle dört buçuk milyon UkraynalI ve bir buçuk milyon Beyaz Rus, Polonya yönetimine geçti. Bundan ötürü Polonya'nın ne batı ne de doğu sınırlarını, ne Almanya ne de Rusya kabul ediyordu. Berlin ile Moskova 1939'da

birbirlerine yaklaşmaya başladıkları sırada Batı demokrasilerinin bu gerçeği göremedikleri anlaşılıyor.

Bu kadar amansız Rus düşmanı olan bir ülkenin dostluğunu kazanmak ve ayrıca onu Cenevre ve Paris'ten ayırmak ve böylelikle Versailles sistemini yıkmak fırsatım eline geçiren Hitler, kendi teşebbüsüyle 1934'de Polonya - Almanya Paktını gerçekleştirmişti. Pakt Almanya'da pek iyi karşılanmamıştı. Seeckt'in günündenberi Rualardan yana ve Polonya düşmanı olan Alman Ordusu, Paktı tutmadı. Ama Pakt bir süre için Hit-ler'in işine yaradı. Polonya'nın sevimli dostluğu ona İlk başarılarını sağlamaya yaradı: Ren'e yeniden girdi; Avusturya ?le Çekoslovakya'yı haritadan sildi. Almanya'yı güçlendiren, Batıyı güçsüzlendiren ve Doğuyu tehdit eden bütün bu çıkışları Varşovadaki ahbap Albaylar zevkle ve anlaşılmaz bir körlükle seyrettiler.

Polonya Dış İşleri Bakanı, yeni yılın hemen başlangıcında, Hitîer'in istekleri karşısında, kendisinin dediği gibi, karamsarlığa düşmüştü; ama ilkbaharın başlarında durumu daha da kötüleşmişti. Gerçi Hitler, 30 Ocak İ939'da Reichstag'da. verdiği yıldönümü söylevinde "Almanya ile Polonya arasındaki dostluksan çok iyi kelimelerle söz etmiş ve bu dostluğun "Avru-panın siyasi hayatındaki güven etkenlerinden biri" olduğunu açıklamıştı, ama Ribbentrop bu söylevden dört gün önce Varşova'ya yaptığı ziyaret sırasında bu konuda daha açık konuşmuştu. Hitler'in Danzig ve Koridordan geçecek ulaşımla ilgili isteklerini, Beck'e bir daha hatırlatmış, bu isteklerin "çok ılımlı" oldukları üzerinde direnmişti. Ama Alman Dış işleri Bakanı ne bu sorunlara ne de Polonya'nın Rusya'ya karşı Anti-Ko-mintern Pakta katılması üzerindeki direnmelerine doyurucu bir cevap alabilmişti (6). Albay Beck, dostlarına karşı ihtiyatlı davranıyordu. Ama aslında kıvranmaya başlamıştı. 26 Şubatta Varşova'daki Alman elçisi, Beek'in, Martın sonunda kendisini Londra'ya davet ettirmeye çalıştığını ve bundan sonra da Paris'e gidebileceğini Berlin'e bildirdi. Polonya geç kalmıştı,

ama Moltke'nin raporunda bidirdiği gibi, "Danzig sorunu üze-, rinde Almanya ile bir çatışma çıkmasından korktuğu için... Batı demokrasileriyle ilişki kurmak istiyordu" (7). Adolf Hit-ler'in azgın iştahını doyurmaya çalışmış olan herkes gibi Beck'-in de artık gözü açılmaya başlamıştı.

Hitler, 15 Martta Bohemya ile Moravya’yı işgal ederek as-kerlerini Slovakya «bağımsızlığını» korumaya gönderince, gözü büsbütün ve sonsuzca açıldı Beck’in. Polonya o sabah, hem Kuzeyde Pomeranya ve Doğu Prusya sınırlarında hem de güneyde Slovakya sınırı boyunca Alman Ordusuyla karşı karşıya bulunduğunu gördü. Bir gece içinde askerî durum bozulmuştu.

21 Mart 1939 Avrupanın savaşa doğru ilerleyişinde her zaman hatırlanacak bir gündür.

O gün Berlin’de, Varşova’da ve Londra’da sıkı bir diplomasi faaliyeti vardı. Fransız Cumhurbaşkanı, yanma Dış işleri Bakanı Bonnet’yi alarak Ingiltere başkentinde yüksek kademede bir görüşme yapmaya gitmişti. Chamberlain, Fransız-lara, her iki ülkenin Polonya ve Sovyetler Birliği ile birleşerek, dört devletin Avrupada bir saldırıyı önlemek üzere hemen birbirlerine danışacaklarım bildiren resmi bir bildiri yayımlamalarını teklif etti. Uç gün önce de Litvinov — bir yıl önce Awscft-htss’dan sonra yaptığı gibi — bir Avrupa konferansı teklif etmişti. Bu sefer Fransa, Ingiltere, Polonya, Rusya, Romanya ve Türkiye biraraya gelerek Hitler’i durduracaklardı. Ama Ingiliz Başbakanı bu fikri «zamansız» bulmuştu. Moskova’ya güvenemiyor, en fazla yapacağı şeyin Sovyetler Birliği de dahil olmak üzere, bir dört-devlet «bildirisi» yayımlamak olacağını düşünüyordu. (*)

(*) Chamberlain 26 Martta yazdığı özel bir mektupta şöyle diyor. ■“Rusya'ya hiç güvenmediğimi itiraf etmeliyim. İstese bile iyi bir taarruza geçebileceğine hiç inanmıyorum ve amaçlarına da güvenmiyorum...

Chamberlain’in teklifi aynı günde, yâni 21 Martta, Ingiliz elçisi tarafından Varşova’da Beek’e sunuldu. Bildiriye Rusya’nın da katılması balıiskonusu olduğu için teklif biraz soğuk karşılandı. Polonya Dış İşleri Bakanı, Çhamberlain’den çok Sovyet Rusya’dan kuşkulanıyordu. Bundan başka, Chamber-lain’in Rus askeri yardımının değersizliği üzerindeki görüşüne de katılıyordu. Nitekim bu görüşünü felâket gününe kadar da hiç değiştirmedi.

Ama 21 Mart gününün Polonya için en önemli olayı Ber-linde geçti. Ribbentrop, Polonya elçisinden, Öğle üzeri kendisine gelmesini rica etti. Lipski’nin sonradan verdiği raporda ıbelirt-tiğine göre, Alman Dış İşleri Babanı kendisine karşı ilk olarak soğuk davranmakla kalmadı, aynı

zamanda saldırıya da geçti, Führer'in, "Polonya'nın tutumuna gittikçe şaştığını" söyledi. Almanya; Danzig ve Koridordan geçecek olan kara ve demiryolu konusundaki isteklerine doyurucu bir cevap istiyordu. Polonya ile Almanya arasında sürekli dostluk ilişkileri kurulması zorunluydu. Ribbentrop, "Polonya'nın Rusya ile Almanya arasında orta bir yol tutamlyacağıru" açıkça belirtti. Polonya için tek kurtuluş yolu «Almanya ve Almanya'nın Füh-rer'i ile akıllıca bir ilişki kurmak» tı. Ortak bir «Sovyet - düşmanı politika» izlenmesi du bunun içindeydi. Ayrıca Führer, Beck'in «Kısa bir zaman içinde Berlin'e gelmesini» arzu ediyordu. Bu arada Ribbentrop, Polonya elçisinin, hemen Varşova'ya gidip durumu kendi Dış işleri Bakanına şahsen açıklamasını tavsiye etti. Lipskl sonradan Beek'e şunları söyledi : "Ribbentrop (Hitler ile yapılacak) görüşmenin geri bırakılmamasını tavsiye etti; yoksa Şansölye'nin bu davranıştan Polonya'nın tekliflerini reddettiği sonucunu çıkarabileceğini söyledi." (8)

Ayrıca, Polonya, Romanya ve Finlandiya gibi küçük devletler kendisinden nefret etmekte ve şüphelenmektedirler." ı Felling, The Life of Neville Chamberlain, s. 603)

Lipski, Alman Dış İşleri Bakanlığından çıkmadan ömre, l,ilvariya Dış İşleri Bakanlığı ile yaptığı görüşme konuşumla birşey söyleyip soyliyemiyeceğini Ribbentrop'a sordu. Alman, "bir Çözümü gerektiren" Memel sorununu görüştüklerini söyledi.

Gerçekten de Ribbentrop, Roma'ya yaptığı ziyaretten sonra Berlin'den geçen Litvanya Dış İşleri Bakanı Juozas Urbays'ı bir gün önce kabul etmiş, Litvanya'dan Memel bölgesini hemen Almanya'ya devretmesini istemişti. Yoksa "Führer bir şimşek hızıyla harekete" geçecekti. Litvanyalıların "dışardan bir yardım umarak kendilerini aldatmamalarını" da sözlerine ekledi. (9)

Nitekim birkaç ay önce, 12 Aralık 1938 de, Fransız elçisi ile İngiliz maslahatgüzarı, MemePdeki Alman halkının bir isyan hazırlamakta olduğu üzerine gelen raporlara Alman hükümetinin dikkatim çekmiş ve İngiltere ile Fransa tarafından garanti edilmiş olan Memel statüsüne uyulması için yetkisini kullanması Alman hükümetinden istenmişti. Dış işleri, bu konuda verdiği cevapta Ingiliz - Fransız demarche*! karşısında hayretini belirtmiş, Ribbentrop da, bu gibi çıkışlar sürüp gittiği takdirde «Fransızlarla

İngilizlerin sonunda Alman işlerine karışmaktan bıkıp usanacaklarını» umduğunu iki elçiye bildirilme-^ sini emretmişti. (10)

Alman hükümeti ve Özellikle parti ve S.SJiderleri, Memel Almanîarmı bir sü red enter i Avusturya ve Südet olaylarında gördüğümüz biçimde örgütlüyorlardı. Alman silahlı kuvvetleri de bu konuda işbirliğine çağırılmış ve Hitler, yukarıda gördüğümüz gibi Ç), Münih'ten sonra, askeri şeflerine, Çekoslovakya'nın kalan bölümünün tasfiyesi ile birlikte Memel'in işgaline de hazırlanmalarını emretmişti. Alman Donanması, deniz kıyısı olmayan Avusturya ve Sudetland işgaline katılmak fırsatım

(*) 673'üncü sayfaya bakınız.

bulamadığı için Hitler, Memel'in denizden alınmasını kararlaştırmıştı. Kasım ayında, «Stettin Nakliye Manevrası» şifresini taşıyan Donanma planları hazırlandı. Hitler'le Amiral Raeder, Alman Donanma gücünü bu küçük gösteride ortaya koymak istiyorlardı. Bu amaçla 22 Martta, Führer'in Prag'a girişinden tam bir hafta sonra, savunmasız Litvanya, Alman ültimatomu karşısında daha teslim olmaya vakit bulamadan, Swinemuende'-den cep kruvazörü Deutschland's, binerek Merael'e doğru yola çıktılar.

Sonradan, Nuremberg'te, Nazilerin yaban metotlarından tiksinmiş olduğunu söyleyen Weizsaecker, 21 Martta Litvanya hükümetine bir nota vererek, Litvanyalılara «kaybedilecek zaman» kalmadığını bildirmiş, yetkili kimselerin Memel bölgesinin Almanya'ya verilmesi için gereken belgeyi imzalamak üzere hemen ertesi gün «özel bir uçakla» Berlin'e gelmelerini istemişti. Litvanyalılar bu emre boyun eğerek, 22 Mart Öğleden sonra geç vakit Berlin'e geldiler; ama kruvazöründe heyecanla bekleyen deniz budalası Hitler'in zoruyla ve şahsen Ribbentrop tarafmdan yönetilen Alman baskısına rağmen, Litvanyalılar teslim olmak için vakit istediler. Ele geçirilen Alman belgelerinden anlaşıldığına göre, Hitler, Önce Deutschland kruvazöründen iki kere, acele telsizle, Litvanyalıların istenilen şekilde teslim olup olmadıklarını Ribbentrop'taıı sordu. Diktatörle Amiral, Memel limanını topa tutup tutmıyacaklarım Öğrenmek istiyorlardı. Sonunda, 23 Mart gecesi saat 1.30'da Ribbentrop, efendisine Litvanyalıların belgeyi imzaladıkları haberini radyoyla ulaştırabildi. (11)

Hitler, ayın yirminci günü öğleden sonra saat 2.30'da, yeni işgal edilen bir şehre yine büyük bir zaferle ayak bastı ve Me-mel'de, Stadttheater'de, "kurtarılmış" çılgın bir Alman kalabalığına daha söylev verdi. Versailles Andlaşmasmın bir maddesi daha yitirilmişti. Kansız bir zafer daha kazanılmıştı. Führer elbetteki bilemezdi, ama bu zafer son kansız zaferiydi.

Polonya'daki Alman elçisi Hans - Adolf von Moltke, ertesi giin Varşova'dan Berlin'e, Almanların Menıellandı ilhak etmelerinin Polonya hükümeti için "çok feci bir sürpriz'' olduğunu bildiriyordu. Elçi, raporunda şunu da söylüyordu. "Bunun başlıca nedeni, genel olarak, sıranın Danzig ve Koridora gelmiş olmasından korkulmasıdır.'' (12). Elçi, aynı zamanda, Polonya yedeklerinin silâh altına çağırılmakta olduklarını da bildiriyordu. Ertesi gün, yâni 25 Mart günü, Abvoehr Şefi Amiral Canaris, Polonya'nın üç sınıfı seferber ettiğini ve askerlerini Danzig dolaylarında toplamakta olduğunu haber verdi. General Keitel, bu hareketin «PolonyalIların saldırgan niyetler» beslediğini gösterdiğine inanmıyordu, ama Keitel'in dediğine göre, Ordu Genel Kurmayı «durumu daha ciddiye alıyordu». (13)

Hitler, 24 Martta Memel'den döndü ve ertesi gün Ordu Başkomutanı General von Brauchitsch ile uzun uzadıya konuştu. Generalin bu görüşme üzerine verdiği gizli rapordan anlaşıldığına göre Lider, Polonya'ya nasıl işlem yapacağına henüz kesin olarak karar vermiş değildi (14). Aslında bu karmakarışık kafanın içi birtakım çelişmelerle doluydu. Elçi Lipski ertesi gün, yâni 26 Martta, dönecekti. Ama Hitler kendisini görmek istemiyordu,

«Lipski, 26 Mart Pazar günü Varşova'dan dönecek (diye yazıyor Brauchitsch). Polonya'nın Danzig konusunda bir anlaşmaya hazır olup olmadığını soracaktı. Führer 25 günü gecesi buradan ayrıldı. Lipski'nin dönüşünde burada olmak istemiyor. Kendisi önce Ribbentrop'la görüşecek. Bununla birlikte Führer, Danzig sorununu kuvvet zoruyla çözmek istemiyor. Bunu yaparak Polonya'yı İngiltere'nin kollarına atmak niyetinde değil.

Eğer Lipski'nln sözlerinden, Polonya hükümetinin kendi halkına karşı Danzig'i isteyerek vermek sorumluluğunu üzerine almaktan çekindiği ve çözümün, bir oldu-bîtti karşısında onlar için daha kolay olacağı anlaşılacak olursa Danzig'in askeri işgali ancak o zaman sözkonusu olabilir.»

Yukarıdaki yazı Hitler'İn o sıradaki düşüncelerini ve karakterini çok iyi yansıtıyor. Üç ay önce, Almanya'nın Danzig', de bir oldu - bitti yapmıyacağı hususunda Beck'e söz vermişti. Polonya halkının, Danzig'in Almanya'ya verilmesine hiçbir zaman razı olmıyacağını, Polonya Dış İşleri Bakanının belirttiğini de hatırlıyordu. Almanlar Danzig'i alırlarsa, böyle bir oldu - bitti, Polonya hükümetinin işini daha da kolaylaştırmış olınıyacak mıydı? Hitler, yabancı muarızlarının zayıf noktalarını yakalamakta ve bunlardan yararlanmakta büyük bir dehâ sahibi olduğunu göstermişti. Ama, hemen hemen ilk olarak bu olayda, aklı işlememeye başlamıştı. Polonya'yı yöneten «Albaylar» orta çapta, karışık birtakım adamlardı. Ama Danzig'te bir oldu - bitti ile karşılaşmak, istedikleri ya da kabul edebilecekleri son bir durumdu.

Serbest Şehir, Hitler'İn kafasında üstün bîr yer tutuyordu ama, Münih'te Siidetland'ın kendisine verilmesinden sonra, Çekoslovakya konusunda olduğu gibi, Danzig konusunda da daha ileriyi düşünüyordu.

/

«Führer bir süre için Polonya sorununu çözmek İstemiyor (diyor Brauchitsch). Bununla birlikte bu sorunun üzerinde çalışılması gerekiyor. Yakın bir gelecekte varılacak herhangi bir çözüm özellikle elverişli siyasi şartlara dayanmalıdır. Bu takdirde Polonya o kadar feci şekilde yere serilecektir ki artık önümüzdeki birkaç on yıl için siyasi bîr etken olarak hesaba katılması gerekmiyeçektir. Führer bu çözümün. Doğu Prusya'nın doğu sınırından başlıyarak Yukarı Silezya'nın doğu köşesinde biten bir hat olabileceğini düşünüyor.»

Brauchitsch bu sınırın neyi gösterdiğini çok iyi biliyordu. Bu hat, Polonya'nın daha ortada bulunmadığı yıllarda geçerli olan ve sonradan Versailles tarafından ortadan kaldırılan Almanya doğu sınırıydı.

Hitler'İn Polonya cevabı üzerinde biraz şüphesi olduysa bile bu şüphe elçi Lipski'nin 26 Mart Pazar günü Berlin'e dönmesi ve ülkesinin cevabını bir muhtıra şeklinde yazılı olarak vermesi üzerine büsbütün dağıldı (15). Uibheıttop muhtırayı hemen okudu ve reddetti; Polonya'nın aldığı si'IVı lj'TÎik tedbirleri üzerine bağırıp çağırdı ve buıun «olabilir sonuçtun» üzerinde elçiyi uyardı. Polonya askerlerinin Unuzig topraklarım herhangi

bir şekilde ihlal etmesini Almanya'ya karşı girişilmiş bir saldırı sayacağını söyledi.

Polonya cevabı, yumuşak bir dille yazılmıştı ama yine de Alman isteklerini kesin olarak reddediyordu. Koridor'da Alman kara ve demiryollarının yapımını kolaylaştıracak yeni tedbirlerin görüşülmesi isteniyordu. Ancak bu çeşit ulaşımların ülkeler-üstü haklara sahip olması kabul edilmiyordu. Polonya. Danzig konusunda Milletler Cemiyeti statüsünün yerine bir Po-İGıya - Almanya garantisi koymak istiyordu, ama Serbest Şe-biri Almanya'nın bir parçası olarak görmek niyetinde değildi.

Nazi Almanyası o sıralarda kendi isteklerine küçük bir ulusun boyun eğmediğini görmeye alışkın değildi. Ribbentrop Lipski'ye "başka bir devletin aldığı birtakım tehlikeli tedbirleri" hatırlattı. Ribbentrop bu sözüyle açıkça, bölünmesine Polonya'nın da yardım ettiği Çekoslovakya'yı kastediyordu. Lips-ki'nin, ertesi gün Ribbentrop tarafından yeniden Dış İşleri Bakanlığına çağırıldığı zaman, Nazi Almanyasmın, Avusturya ve Çekoslovakya'ya karşı başarıyla uyguladığı aynı taktiklere yeniden başvuracağını aynı açıklıkla anlamış olması gerekirdi. Nazi Dış İşleri Bakanı, Polonya'da Alman azınlığına karşı yapılan mezalimden şiddetle söz etti ve bunun "Almanya'da korkunç etkiler" yarattığını söyledi.

Sonuç olarak, (Alman) Dış işleri Bakam, Polonya Hükümetini artık anlayamadığını söyledi... Polonya elçisinin dün getirmiş olduğu tekinler bir anlaşma temeli sayılamazdı. İki ülke arasındaki ilişkiler bundan ötürü hızla, bozulmaktaydı.» (16)

Varşova, Viyana ve Prag gibi kolay kolay korkutulmuyordu. Ertesi gün, 28 Martta Beck, Alman elçisini görüşmeye çağırdı. Ribbentrop'un, Polonya'nın Danzig'e karşı girişeceği

bir hareketi bir savaş nedeni (casus beUi) sayacağı konusundaki sözüne kargılık, kendisi de, Almanya'nın ya da Danzig'-teki Nazi Senatosunun, Serbest Şehir statüsünü değiştirmek amacıyla girişeceği bir hereketi Polonya'nin bir savaş nedeni sayacağını söyledi.

Elçi, "Ancak süngünün ucu boğazınıza dayandığı zaman görüşmeye yanaşmak istiyorsunuz!" diye bağırdı.

Beck, “Bu sizin kullandığınız metod” diye cevap verdi. (17)

Aklı başına gelmiş olan Polonya Dış işleri Bakanı, Berlin’e karşı Beneş’ten daha kesin olarak direnmeyi göze almıştı; çünkü bir yıl önce Hitler’in Çekoslovakya üzerindeki İsteklerini yerine getirmek için o kadar uğraşan Ingiliz hükümetinin, şimdi Polonya konusunda büsbütün başka bir yol izleyeceğini biliyordu. Polonya’nın Rusya ile hiç bir şekilde birarada bulunmayacağım ileri sürerek, Ingilizlerin dörtlü bildiri teklifini Beck, daha dün torpillemişti. Bunun yerine, 22 Martta Varşo* va’daki Ingiliz elçisi Sir Howard Kennard’a Ingiltere ile Polonya arasında üçüncü bir devlet tarafından saldırı tehlikesi halinde danışma sağlayacak gizli bir anlaşmanın hemen yapılmasını teklif etmiş bulunuyordu. Ama Alman askerlerinin Danzig ve Koridor boylarındaki hareketlerinden ve Almanların Polonya üzerindeki istekleri hakkında Ingiliz haberalma servislerinin verdiği raporlardan (Beck böyle bir isteğin ileri sürüldüğünü Ingilizlerden saklamıştır,) telâşlanan Chamberlain ile Halifax yalnızca «damşma»yla kalmayı doğru bulmadılar, daha ileri gitmek istediler.

30 Mart günü akşamüstü Kennard, Alman saldırısı halinde işleyecek bir Ingiliz - Fransız karşılıklı yardım anlaşmasıyla ilgili bir teklif verdi C). Ama olaylar bu tedbiri de aşıyordu. AI-

(*) Kennard’a gönderilen telgraf talimatında (İS), Rusya’nın açıkta bırakılacağı belirtiliyordu. <?Sovyet!er Birliği,» deniyordu, “plânımıza açıkça dahi! edildiği takdirde durumu pekleştirmek için yapacağımız teşebbüslerin yarıda kalacağı anlaşılıyor. Yabancı ülkelerdeki Majeste he-

72R

manya'nın yakında’ Polon ya. ya saldırıctığı üzerine illimin son raporlar, Ingiliz hükümetini harekete geçirdi ve aynı gimiin akşamı. İngiltere'nin bu arada, Polonya bağımsızlığı için vereceği tek yanlı garantiye bir itirazı olup olmadığı Beck’ten soruldu. Chamberlain, Parlamentoda bu konuda sorulan bir soruyu cevaplıyacağı için ertesi güne kadar bu teklife bir cevap verilmesi isteniyordu. Beck —ne kadar memnun olmuş olacak ki — hemen hiç bir itirazı bulunmadığı cevabını verdi. Kennard’a “tereddütsüz mutabık” olduğunu söyledi. (19)

Ertesi gün, yukarıda gördüğümüz gibi Chamberlain, Avam Kamarasında tarihsel açıklamasını yaptı ve «Polonya bir saldırıya uğradığı ve bu saldırıya karşı koyduğu takdirde» büyük Britanya ile Fransa’nın “Polonya hükümetine ellerindeki bütün imkânlarla yardım edeceğini” dünyaya ilân etti.

Ingiltere’nin, Mart sonunda Polonya’ya birdenbire tek yanlı bir garanti vermesi, yazarın da kendi gözleriyle gördüğü gibi, Berlin’de büyük bir hayret uyandırdı; Almanya’nın batı ve doğusundaki ülkelerde ise büyük memnunluk yarattı. Yukarıda da gördüğümüz gibi Almanlar, ardarda 1936’da Ren’in silâhlandırılmış topraklarına girdikleri zaman, 1938’de Avusturya’yı aldıktan sonra Sudetland’a göz dikerek Avrupa barışım tehdit ettikleri sırada, dahası on beş gün önce Çekoslovakya’yı ele geçirdiklerinde bile, Ingiltere ile Fransa, Rusya’nın da yardımıyla, Hitler’i durdurmak için harekete geçebilirler ve bu hareket onlara çok daha az pahalıya mal olurdu. Ama barıştan şaşmayan Chamberlain o sırada bu gibi hareketlere girişmekten çekinmişti. Bu kadarlıkla da kalmamış, daha da ileri gitmiş, kendisinin de dediği gibi, Adolf Hitler’in komşu ülkelerde iste-yetl erinden aldığımız birçok telgraflarda, Rusya’nın katılması yalnız bizim yapıcı çabalarımızın başarıya ulaşmasını tehlikeye d üş üt inekle kalmayacak, aynı zamanda, An ti-Komin tem Pakta katılmış taraflar arasındaki ilişkileri de pekleştirecek ve birçok dost hükümetler arasında tedirginlik yaratacaktır, denilmektedir,”

diği yerleri almasına yardım ederek siyasi hayatını tehlikeye atmıştı. Avusturya’nın bağımsızlığını kurtarmak için hiç bir şey yapmamıştı. Almanya’nın Doğu sınırlarında yaşayan uluslar arasında tek Batı dostu demokratik ülke' olan, Milletler Cemiyetini ve Ortak Güvenlik fikrini destekleyen Çekoslovakya’nın bağımsızlığını ortadan kaldırmak için Alman Diktatörü ile elele çalışmıştı. İngiltere’nin Fransa’ya ancak iki tümen gönderebilecek durumda bulunduğu ve Alman Ordusunun ise iki cephede savaşacak ve Alman generallerinin kendi ifadelerine göre, Çek savunma sistemine girecek gücü olmadığı bir sırada. Çekoslovakya’nın güçlü dağ tahkimatı ardında mevzi almış, iyi yetişmiş ve iyi silâhlandırılmış otuz beş tümeninin Batı için taşıdığı değeri bile anlayamamıştı.

Ama şimdi Chamberlain, birçok şeyleri bile bile ve umursamadan verdikten sonra, Çekoslovakya’nın geri kalan bölümlerinin Hitler tarafından işgali üzerine anlaşılmaz bir tepki göstererek, o güne kadar Hitler’le yakın İşbirliği yapmış, Almanya ile birlikte sırtlanlar gibi Çekoslovak’yanm ölüsüne üşüşmüş ve İngiltere ile birlikte Alman istilâsına yardım etmekle ülkesini askerî bakımdan savunulamıyacak duruma sokmuş (!), si-

(*) Chamberlain, Polonya'nın askeri bakımdan güçsüz olduğunu el-betteki bilmiyor değildi. Varşova'daki İngiliz Askeri Ataşesi Albay Sword, bir hafta önce, 22 Martta, Londra'ya gönderdiği uzun bir raporda Polonya stratejik durumunun fecî olduğunu, Polonya’nın, “üç yandan Almanya tarafından” sarılmış bulunduğunu ve Polonya silâhlı kuvvetlerinin, özellikle modern silahlar ve cihazlar bakımından eksikliklerini uzun uzadıya anlatmıştı. (20)

Albay -Beck, 6 Nisanda Londra'da karşılıklı yardım paktım görüştüğü sırada, Albay Sword ile Varşova’daki İngiliz Hava Ataşesi Gurûp Yüzbaşısı Vachell daha kötü raporlar göndermişlerdi. Vachell. Polonya hava kuvvetlerinin gelecek on iki ay İçinde «600 den daha çok uçağa sahip olamıyacağını, ve bunlardan çoğunun ise Alman uçaklarıyla başa çıkacak güçte» bulunmadığını bildirmişti. Sword da Polonya kara ordusu ile hava kuvvetlerinin, modern teçhizat bakımından çok güçsüz olduğunu ve topyekûn bir Alman saldırısına karşı ancak siniri, bir mukavemet

yasi bakımdan yetersiz bir «Albaylar.) cuntasının yönettiği bir doğu ülkesine, birdenbire tek yanlı bir garanti vermeye kalkışmıştı. Ve son dakikada da, böyle bir tehlikeyi göze alırken, yeni Nazi saldırılarına karşı ortak harekete geçme teklifini bir yılda iki kere geri çevirdiği Rusya’nın yardımmı hesaba katmak zahmetine katlanmamıştı.

Son olarak da, bir yıldan çok bir süredenberi İngiltere'nin hiç bir zaman yapmayacağını söylediği bir şeyi yapmıştı: ülkesinin savaşa girip girmemesi kararını başka bir ulusa bırakmıştı.

Böyle olduğu halde, Ingiliz Başbakanının, biraz geç olmakla birlikte çarçabuk aldığı karar, Hitler’i yepyeni bir durum karşısında bıraktı. Ingiltere’nin, yeni saldırılara geçmesi halinde bundan böyle karşısına

dikileceği anlaşılıyordu. Batı demokrasileri bir yanda durup ne yapmaları gerektiğini aralarında konuşurlarken, öteyanda, yabancı bir ulusu ele geçiriver-mek tekniği sökmiyecekti artık. Kaldı ki, Chamberlain’in davranışı, Almanya’ya karşı bir devletler koalisyonunun kurulması konusunda atılmış ilk ciddi bir adım gibiydi. Bu harekete başarıyla karşı konulmadığı takdirde, Bismarck’tan bu yana Almanya için her zaman bir kâbus olarak kalmış olan kuşatılma tehlikesi yeniden ortaya çıkabilirdi.

BEYAZ DURUM ......

Hitler Chamberlain’in Polonya’ya garanti verdiğini duyar duymaz her zamanki öfke nöbetlerinden birine tutuldu. Bir ara ya-gösterebileceğini belirtmişti. Elçi Kennard da ataşelerinin raporlarını özetliyerek, PolonyalIların Kortdor'u ya da Batı Cephesini Almanya’ya karşı savunamıyaeakiarını ve Polonya'nın ortasındaki VİstüI nehrine kadar, çekileceklerini Londra’ya bildirmiş ve şunu eklemişti : Polonya İçin «Rusya’nın dostluğu büyük bîr önem taşır.» <21) nina Abwehr Şefi Amiral Canaris girmiş. Amiralin anlattığına göre Hitler, odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, mermer masanın üstüne yumruklarını vurup duruyormuş. Yüzü öfkeden allak bullakmış. îngilizlere atıp tutuyor, “Ben onlara gösteririm.[16]” diye bağırıyormuş. (22)

Ertesi gün 1 Nisanda Hitler, Wilhelmshaven’de Tirpitz zırhlısının denize indirilmesi sırasında, bir konuşma yaptı. Ortalığa meydan okuyordu ama kendisine de pek güvenmeyen bir hali vardı, çünkü yaptığı konuşmanın radyodan doğrudan doğruya yayımlanmasını son dakikada yasakladı. Konummanın, sonradan yeniden düzenlenerek, plâktan verilmesini istedi ('). Yeniden yapılan yayında bile İngiltere ile Polonya’ya karşı yer yer uyarmalar vardı,

«(Batılı Müttefikler) uydu devletler yaratarak, bu devletleri Almanya’ya karşı harekete geçirecekleri güne kadar Almanya’nın sabırla bek-liyeceğlni sanıyorlarsa bugünkü Almanya’yı, Savaştan önceki Almanya ile kanştırdıklarım onlara söylemek isterim.

Bu devletler için kestaneyi ateşten çıkarmaya hazır olduklarını ilân, edenler ellerinin yanacağım bilmelidirler.

Başka ülkelerde silâhlanacaklarını ve daha da silahlanmaya devam edeceklerini söyledikleri zaman ben bu devlet adamlarına yalnızca, şunu söylerim : ‘Bana hiç bir zaman pes dedirtemezsiniz!’ Ben bu yolda yürümeye kararlıyım.»

Hitler, radyodan yapılan doğrudan doğruya yayını kestirmekle, yabancı ülkelerde halkoyunu çok kışkırtmamaya dikkat ettiğini göstermiş oluyordu. Chamberlain’e ilk cevap olmak üzere Hitler’in, İngiliz - Alman Deniz Anlaşmasını yırtacağı, o gün Berlin’den bildiriliyordu. Ancak o günkü konuşmasında, İngiltere bu anlaşmaya bağlı kalmak istemediği takdirde, Almanya’nın bunu “çok soğukkanlılıkla kabul edeceğini” söylemekle yetinmişti.

Hitler, eskiden de çok yaptığı gibi, bilinen barış havasıyla bitirmişti konuşmasını: “Almanya başka halklara saldırmak niyetinde değildir... Bu inançtan ötürü önümüzdeki parti kurultayına ‘Partinin Barış Kongresi* adını vermeyi üç hafta önce kararlaştırdım” Bu slogan, 1939 yaz mevsimi ilerledikçe, daha da gülünçleşti.

Halk için söylenmiş sözlerdi bunlar. Öteyandan, Hitler, Chamberlain ile Albay Beck’e vereceği cevabı iki gün sonra, 3 Nisanda, büyük bir gizlilik içinde verdi: Cevap silâhlı kuvvetler için çıkarılan çok gizli bir emirden ibaretti. Emrin beş kopyası vardı ve «Beyaz Durum» adını taşıyordu. Dünya tarihinde bu şifre üzerinde sonradan çok durulacaktır.

ÇOK GİZLİ Beyaz Durum

«Polonya’nın bugünkü davranışı... gerektiğinde, bu yönden gelecek herhangi bir tehlikenin kaldırılması için askeri hazırlıklara bağlanılmasını zorunlu kılmaktadır.

1. Siyasi İhtiyaçlar ve Amaçlar

Amaç, Polonya askerî gücünü yok etmek ve. doğuda milli savunma ihtiyaçlarım karşılayacak bir durum yaratmaktır. Danzig Serbest Şehri, en geç, çatışmaların başladığı sırada Almanya topraklarının bir parçası olarak İlân edilecektir.

Siyasi liderler, olabildiği takdirde, Polonya’yı ayrı tutmayı, yânt savaşı yalnızca Polonya ile sınırlamayı bir ödev sayacaklardır.

Fransa’da İç çatışmaların artması ve bu yüzden İngiltere’nin daha çekingen davranması uzak olmayan kir gelecekle böyle bir durum yaratabilir.

Rusya tarafından yapılacak bir müdahalenin... Polonya’ya bir yaran dokunmaz... İtalya’nın durumunu Roma-Berlin Mihveri tâyin etmiş bulunmaktadır.

2. Askeri sonuçlar

Batı demokrasileri arasındaki ayrılıklar. Alman silahlı kuvvetlerinin büyük amacı olmakta devem edecektir. “Beyaz Durum” bu hazırkklar için yalnızca yedek bir yardımcı hizmetini görecektir...

Eğer savaşa âni, şiddetli darbelerle başlamayı ve başarıya çabuk ulaşmayı sağlayabilirsek, Polonya’nın tecrit edilmesi, çatışmaların başlamasından sonra bile, daha kolaylıkla sağlanabilecektir....

8. Silâhlı Kuvvetlerin ödevleri

Wehrmacht’m ödevi Polar.ya silahlı kuvvetlerini imha etmektir. Bu amaçla, sürpriz bir saldırıya yönelmeli ve baziilanmalıdır.»

Danzig’e gelince :

«Danzig’in sürpriz bir hareketle işgali. “Beyaz Durum” dan bağımsız olarak, elverişli bir siyasi durumdan yararlanılmak suretiyle mümkün olabilir.... Ordunun işgal hareketi Doğu Prusya’dan başlıyacaktır. Donanma denizden müdahale ederek Ordunun harekâtını destekiîyecek-tir.»

Beyaz Durum uzun bir belgedir. Birçok ~‘ekler”i ve “özel emirleri” vardır. Bunların çoğu bir bütün halinde 11 Nisanda yeniden yayımlanmış ve çatışma zamanı yaklaştıkça bunlar?, yenileri eklenmiştir. Ama Hitler, daha 3 Nisanda Beyaz Du-rum’a şu emri eklemişti:

«1. Hazıriîklar, harekâtın 1 Eylül lB39'dan sonra herhangi bir zamanda başlayabileceğine göre yapılmalıdır.»

Hitler, Sudetland’m işgal tarihini —1 Ekim 1938— çok Önceden haber vermişti; 1 Eylül 1939 gibi daha önemli bir tarihin de doğru çıkacağından şüphe yoktu.

«2. Silâhla Kuvvetler Yüksek Komutanlığı (OKW) "Beyaz Durum” için kesin bir zaman çizelgesi düzenlemekle görevlendirilmiştir vo Wehr-macht’m üç kolu arasında zaman beraberliği kuracaktır.

«3, Wehrmacht kollarının plânları v< kî....... vı/ı'lv-Ici ItiIii ayrıtı!ilmi

OKW’ye 1 Mayıs 1939’da verilecek Ur.-.. (2.'i 1

Bütün sorun şuydu: Hitler, AvusturyalIlara ve (Ohanı-berlain’in yardımıyla) Çeklere yaptığı gıln I’olonyahları da isteklerine boyun eğecek duruma getirecek miydi, yoksa Polonya durumunu değiştirmiyecek ve ne olursa olsun Nazi saldırısına karşı koyacak mıydı? Eğer koyacaksa neyle karşı koyacaktı? Bu kitabın yazarı, bu sorunun cevabım bulabilmek s maçıyla Nisanın ilk haftasını Polonya’da geçirdi. Kendi görebildiği kadar durum şöyleydi: PolonyalIlar, Hitler’in tehditlerine boyun eğmiyecekler, ülkeleri istilâya uğrarsa dövüşeceklerdi ; ama Polonya, askerî ve siyasi bakımdan feci bir durumdaydı. Uçaklarının modası geçmişti. Ordusunun hareket yeteneği zayıftı. Stratejik durumları — üç yandan Almanlarla çevrilmiş oldukları için — hemen hemen umutsuzdu. Bundan başka, Almanya’nın Batı Duvarını takviye etmesi, Polonya’ya bıı-saldırı halinde İngiltere ile Fransa’nın Almanlara kargı taarruza geçmelerini zorlaştırmıştı. Ve son olarak da, inatçı Polonya “Albaylarının”, Almanlar Varşova kapılarına kadar gelseler bile, Rusya’dan yardım istemeye niyetleri yoktu.

- İKİNCİ CİLDİN SONU

1

Aslında da parantez vardır.

2

Binbaşı Buch’un raporu Nazi Almanyasındaki adalet anlayışının çok İyi bir örneğidir: “Aşağıdaki Yahudi öldürme olayları için İşlem yapılamaz ya da yapanlara ufak cezalar veriiir.” Sonra Buch bir sürü “o" aylar" anlatıyor, ölenlerin, ve öldürülenlerin adlarını veriyor. «Parti (iyesi Fruehling, Ağustosta; suçu karıkoca Goldberg’leri ve Yahudi Sina sohrı'u tabancayla öldürmek... Parti üyelerinden Behring, Willi, Heike, Josef; suçlan Yahudi Rosenbaum'u, Yahudi kadım Zwienicki'yi Öldürmek,,. Parti (İyelerinden Schmidt, Heinrich, Meekler ve Ernst; suçları Yahudi Ilsoffer’i suda boğmak...» vb.

3

Goertng’in bu “danışma" toplantısından iki gün sonra, 14 Kasımda, Berlin’deki Amerikan elçisi Hugh Wilson, Roosevelt taralından geri çağırıldı. Elçi bir daha dönmedi. Elçinin çağrıldığı gün Washington'-daki Alman elçisi Hana Dieckhoff Almanya’daki kiyim yüzünden “burada bir öfke fırtınası" estiğini Berlin’e bildirdi ve ayın 18’inde o da geri çağırıldı, bir daha da Amerika’ya dönmedi. Kasımın 30’unda Washing-ton’daki Alman maslahatgüzarı Hans Thoomsen «ilişkilerin gergin olduğu ve gizli malzemenin emniyette bulunmadığı gözönürtde tutularak» elçilikteki «gizli siyasî dosyaların» Berlin’e taşınmasını şifre ile Alman Dış İşleri Bakanlığına teklif etti. "Dosyalar herhangi bir zorunluk halinde çarçabuk ortadan kaldırılanı!yaeak kadar çoktur” diyordu. (7)

4

Lord Halifax, 28 Ocak 1939’da, Başkan Roosevelt’e şunu bildirmişti. "Daha 1938 Kasımında Hitler’in, 1939 ilkbaharında yeni bir di» serüven planladığını gösteren ve yavaş yavaş kesinleşen birtakım belirtiler vardı.” Ingiliz Dış İşleri Bakanına göre, "alman raporlar, Hİtler’in Ribbentrop,

Himmler ve daha ötekilerin teşvikiyle, doğuda g'iişilecek: bir harekete başlangıç olmak üzere Batı devletleri üzerine bîr saldırı hazırlamakta olduğunu göstermektedir.” (9)

5

Ribbentrop’un Roma’da, 28 Ekimde Ciano ile yaptığı konuşmasıyla ilgili olarak Dr. Schmidt tarafından hazırlanan raporda, Ribbent-rop’un savaştan yana davranışı belirtilmekte ve Almanya İle İtalya’nın “Bati demokrasileriyle... hemen... silâhlı bir çatışmaya hazır bulunmaları” gerektiğini söylediği kaydedilmektedir. Bu toplantıda Ribbentrop, Münih'in, Amerika'daki İzolasyonistlerİn gücünü ortaya çıkardığını, “Amerika’dan korkacak birşey olmadığını" Ciano’ya temin etmiştir, (10)

6

Uç yılda büyük masraflarla yapılmış olan bu garip dinlenme evine çıkmak kolay değildi, Dağ eteği boyunca on millik dik bir yoldan

7

Hitler 24 Kasımda gizli bir emir daha çıkardı. Wehrmacht’a, Danzig’în İşgaline hazır bulunmaları emrini verdi. Ancak, bu gelişim sonradan ayrıca ele alınacaktır. Führer Çekoslovakya'nın tamamfyie işgalinden sonra girişeceği hareketleri daha o zaman düşünmeye başlamıştı.

*188

8

560 inci sayfaya bakınız. (Cilt I)

9

Monsenyör Tiso, bu kitap yazarının da hatırladığı gibi, eni boyuna yakın bir adamdı. Oburdu. Bir ara Dr. Pau Schmtdt’e, "çalışmaya bağladığım zaman yarını kiloya yakın jambon yerim. Böylece sinirlerimi yatıştırırım,” demişti. Hapishanede nerdeyse ölecekti. 8 Haziran 1945’de Amerikan Ordu makamları tarafımdan yakalanarak yeni kurulan Çekoslovakya hükümetine

teslim edildi. Dört ay süren yargılamadan sonra 15 Nisan 1947’de İdama mahkûm edildi ve 18 Nisanda idam olundu.

10

Goering Nuremberg’de suçlu sandalyasında otururken Haça'ya şu sözleri söylediğini kabul etmiştir; "Eğer güzel Prag'ı bombalamak zorunda kalırsam çok üzüleceğim” Aslında bu tehdidi yerine getirmek niyetinde değildi. “Buna lüzum kalmıyacaktı,” diye açıkladı, “ama böyle bir nokta bence, bir dayanak olabilir ve bütün işi kolaylaştırabülrdi.” (27)

11

Neurath, Nuremberg’te Hitler’in kendisini Hâmi olarak tâyin etmesini “tam bir sürpriz olarak” karşıladığını ve bu görevden birtakım "kuşkularla” çekindiğini söyledi, Bununla ibrlikte, Hitler, kendisini bu İşe tâyin etmekle, Fransa ve İngiltere’ye “Çekoslovakya’ya karşı düşmanca bir politika yürütmediğini göstermek İstediğini” anlatınca görevi kabul ettiğini gözlerine ekledi. (29)

([11]■[11]) Burada biraz daha ilerlere giderek dramda rol alan başlıca tiplerin sonradan başlarına neler geldiğini kısaca görelim: Frank, savaştan sonra kurulan bir Çek Mahkemesi tarafından idama mahkûm edildi ve 22 Mayıs 1946’da Prag’da halk önüıide asıldı. Henletn 1945'de Çek Direnme Kuvvetleri tarafından yakalandığı sırada intihar etti. Protekto-rar.m Berlin Temsilcisi Çvalkovski, 1944’de Müttefiklerin Berlin bombardımanı sırasında öldü. Haça, 14 Mayıs 1945’de Çekler tarafından yakalandı, ama yargılanmadan önce öldü.

12

Coulondre’un bu görüşme üzerine yazdıkları French Yellow Book’da çıkmıştır. (Fransızca baskı, No. 78, s. 102-103) Kitapta yazdıkları, Weizsaecker’in anlattıklarım doğruluyor. Devlet Sekreteri, Nurem-herg’teki yargılanması sırasında, Naz i ler aleyhindeki çalışmalarını örtmek için bu gibi görüşmeler üzerine verdiği muhtıralarda, Nazi duygularım bile bile kamçıladığını söylemiştir. Ama Coulondre’un görüşme üzerindeki yazısı Weizsaecker'in hiç de öyle bir şey yapmadığının en İyi tanıtıdır.

13

... inci sayfaya bakınız. Üç «ilıtimal» Çekoslovakya'dan gen

lalan bölümün tasfiyesi, Memel'in işgali ve Alman sınırlarının korunmalıydı.

14

{[14].) Siyahlar belgenin aslında vardır.

15

338 İnci sayfaya bakınız (Cilt I.)

16

Amerikan radyolarına yapılan röle yayın Hitler konuşmaya başlar başlamaz kesildi. Bunun üzerine New York'ta Hitler'în öldürüldüğü haberi yayıldı. Yayın birdenbire kesildiği sırada Berlin'de, Alman Yayın. Kuruntunun kısa dalga kontrol odasında, New York'taki Columbia Broadcasting System'e yapılan röle yayının başındaydım. Ben karşı koyunca Alman memurları emrin Hitler tarafından verilmiş olduğu cevabını verdiler. On beş dakika sonra CBS bana New York'tan telefon ederek Hit-ler'İn öldürüldüğü haberinin doğru olup olmadığını sordu. Doğru olmadığı, m hemen söyledim, çünkü Wilhemshavec'e açık bulunan başka bir devreden Hitler'in bağıra bağıra konuştuğunu İşitiyordum. O gün Hitler'i öldürmek zordu, çünkü konuşmasını kurşun geçmez bir camın arkasından: yapıyordu.

Artık olaylar hızla birbirini kovalamaya başlamıştı. Albay Beck, 6 Nisanda Londra'da, İngiltere ile bir anlaşma imzaladı ve tek - yanlı İngiliz garantisi, geçici bir karşılıklı yardım paktı haline geldi. Devamlı antlaşmanın, ayrıntılar tesbit edilir edilmez imzalanacağı açıklandı.

Ertesi gün, 7 Nisanda Mussolini, askerlerini Arnavutluğa şevketti. Böylece Habeşistan'dan sonra bu dağlık küçük ülkeyi de İtalya'ya katı. Arnavutluğun ilhakı, Mussolini için Yunanistan ve Yugoslavya'nın ilhakına bir başlangıç olabilirdi. Bu yüzden, Avrupamn o günkü gergin havası

içinde, Mihver'e kafa tutmaya cesaret eden küçük devletler eskisinden daha tedirgin oldular. Alman Dış İşleri Bakanlığının belgelerinden anlaşıldığına göre, bu hareket, durumdan Önceden haberdar edilen

Almanya'nın onayı alındıktan sonra yapılmıştı. Fransa ile İngiltere bu harekete, 13 Nisanda Yunanistan ile Romanya'ya garanti vermek suretiyle cevap verdiler. İki taraf da adamlarını topluyordu. Nisanın ortasında Goering Roma'ya geldi ve Rib-bentrop'un şaşırmasına rağmen ayın on beş ve on altıncı günlerinde Mussolini ile iki uzun konuşma yaptı (24). İki taraf «Genel bir çatışmaya» hazırlanmak üzere «iki ya da üç yıla» ihtiyaçları olduğu üzerinde anlaştılar; ancak Georing savaşın daha erken başlaması halinde "Mihver'in daha güçlü durumda" olacağını ve "muhtemel düşmanlardan herhangi birini yenebileceğini" söyledi.

Cumhurbaşkanı Roosevelt'in 15 Nisanda Roma ile Berlin'e gelen çağrısına da değinildi. Ciano'ya göre, Duçe önce çağrıyı okumak istemedi ve Goering de çağrıyı cevap vermeye değmez buldu. Mussolini bu çağrının "bir çocuk felci sonucu" olduğunu düşündü, ama Goering "Roosevelt'de bir akıl hastalığı başladığını" hemen anladı. Amerika Cumhurbaşkanı, Hitler ile Mus-solini'ye gönderiği telgrafta sorunu açıkça ortaya koymuştu :

«Silâhlı kuvvetlerinizin aşağıdaki bağımsız ulusların topraklarına saldırmıyacağını ya da onların topraklarmı istila etmiyeceğini garanti etmek niyetinde misiniz?»

Telgrafın altında otuz bir ükenin adı yazılıydı. Aralarında Polonya, Baltık Devletleri, Rusya, Danimarka, Holanda, Belçika, Fransa ve Ingiltere vardı. Cumhurbaşkanı, bir saldırmazlık garantisinin "en az on yıl için", ya da "daha ilerisini gozö-nünde tutmak cesaretini gösterirsek, bir çeyrek yüz yıl için" verilebileceğini söylüyordu. Başkan, böyle bir garanti verildiği takdirde, Amerikanın dünyayı "ağır silâhlanma yükünden kurtarmak" ve uluslararası ticaret yollarını açmak amacıyla dünya çapında "görüşmelere" katılacağına söz veriyordu.

Başkan, Îîitler'e şunu hatırlatıyordu. "Sizin ve Alman halkının savaş istemediğinizi durmadan ileri sürdük. Eğer bu görüşümüz doğruysa savaşın hiç bir gereği kalmamıştır."

Bugün artık iyice bildiğimiz gerçeklerin karşısında çok saf talan bir çağrıydı bu. Ama Führer çağrıyı İlginç buldu ve cevap verebileceğini de göstermek istedi aına dolaylı yoldan; 28 Nisanda özel bir oturuma çağrılan AVir/i.-duy'da yapacağı konuşmada...

Ele geçirilen Alman Dış İşleri Bakanlığı belgelerinin açıkladığına göre, bu arada Wilhelmstrasse, Roosevelt’in telgrafında adı geçen bütün devletlere —Polonya, Rusya, İngiltere ve Fransa dışında — 17 Nisanda birer telgraf çekerek iki soru sormuştu: Almanya’nın kendilerini tehdit ettikleri kanısında mıydılar? Roosevelt’e böyle bir çağrıda bulunmak üzere yetki vermişler miydi?

Ribbentrop, ilgili ülkelerde bulunan çeşitli temsilcilerine de birer telgraf çekerek şunu bildirmişti: “Her iki soruya da olumsuz cevap verileceğinden şüphemiz yok; ancak, özel nedenlerden ötürü, bunun hemen resmen doğrulanmasını istiyoruz." Bu “özel nedenlerin” ne olduğu, Hitler’in 28 Nisanda yaptığı konuşma sırasında iyice anlaşıldı.

Alman Dış İşleri Bakanlığı, Führer’e bir rapor vererek, ülkelerden çoğunun “her iki soruya da olumsuz cevap verdiğini”, bunların arasında Yugoslavya, Belçika, Danimarka, Norveç, Kolanda ve Lüksenıburg’un bulunduğunu bildirdi. Bu cevap, bu ülkelerdeki hükümetlerin Nazi Almanyası üzerinde ne kadar yanlış bir görüşe sahip olduklarını gösteriyordu. Yalnız Romanya’dan ters bir cevap gelmişti: “Bir tehlikenin olup olmadığını Alman hükümetinin kendisi bilecek durumdadır,” denmişti. Baltıktaki küçük Letonya kendisinden nasıl bir cevap beklendiğini Önce anlayamamıştı. Alman Dış İşleri Bakanlığı az sonra anlattı: Weizsaecker 18 Nisanda Riga’daki Alman elçisini telefonla aradı.

Letonya Dış İşleri Bakanının, Roosevelt'in telgrafı üzerine sorduğumuz soruya verdiği cevabı anlayamadığımızı kendisine söyledim. Hemen kemen bütün ülkeler sorulara cevap verdiği ve bu cevaplar da el bette ki olumsuz olduğu halde, L. M un ters bu gülünç Amerikan propagandasını Er.kanlar Kuruluna danışılacak bir sorun saymaktadır. E^er M. Muıters bizim sorumuza doğru dürüst bir “Hayır” cevabı vermiyecek olursa biz de Letonya’yı, Mr. Roosevelt’in uşağı olmak İsteyen ülkelerin araşma kuta rız. Herr vcn Kotze'in (Alman elçisi), bu yolda yapacağı bir teması Munters’den beklenen cevap için yeterli sayacağımı söyledim. (25)

Nitekim yetti de.

HtTLER’ÎN ROOSE VELT’E CEVABI

Cevaplar Hitler için güçlü birer silâhtılar ve Hitler, 28 Nisan 1939’un güzel bir bahar günü Reichstag’da. yaptığı konuşmada, bu silâhlan çok ustalıkla kullandı. Bana kalırsa bu konuşma, halk önünde yaptığı konuşmaların en uzunuydu, iki saatten çok sürmüştü. Birçok bakımlardan, özellikle Alınanlara ve yabancı ülkelerdeki Almaıı dostlarına seslenme bakımından, Hitler’in söylediği söylevlerin belki de en parlağıydı; hele bu yazarın, kendisinden o güne kadar dinlediği söylevlerin en güzeli olduğu kesindi. Hitler bu söylevinde, söz söyleme sanatı, kurnazlık, alay, taşlama ve düzenbazlık bakımından o güne kadar varamadığı bir düzeye çıkmıştı. Konuşmayı Almanlar için hazırlamıştı, ama yalnızca Alman radyoları tarafından değîi bütün dünyadaki yüzlerce radyo istasyonu tarafından da yayımlandı. Amerikada bütün büyük radyo şirketleri bu konuşmayı verdi. Hiç bir söylev ne o güne kadar ve ne de o günden sonra bütün dünyada bu kadar geniş bir dinleyici kitlesi bulmamıştır. ([1])

VersaiHes’in yarattığı eşitsizlik vo Alman halkının bu yünden yıllardanberi çektiği eziyet konusunda beylik bir girişten sonra, konuşmaya, İngiltere ile Polonya’ya verilen ve zaten tedirgin bir durumda olan bir Avrupayı büsbütün sarsan bir cevapla girdi.

Kitler, İngiltere’ye karşı hayranlık ve dostluk duygulan beslediğini söyledikten ve kendisine güvenmediğinden ve Almanya'ya kargı “yeni bir çevirme politikası” izlediğinden ötürü İngiltere’ye hücüm ettikten sonra, 1935 tarihli İngiliz - Alman Deniz Anlaşmasını feshettiğini açıkladı. “Arlık böyle bir anlaşma için gereken temel kalmamıştır”, dedi.

Polonya da aynı durumdaydı. Polonya’ya Danzig ve Koridor’la ilgili olarak yapmış olduğu teklifi açıkladı (o güne kadar gizli tutulmuştu). Bu teklifin “Avrupa barışının çıkarı bakımından akla gelebilecek en büyük tâviz” olduğunu söyledi ve Polonya hükümetinin bu “tek ve yegâne teklifini” reddetiğini Reichstag’a haber verdi.

«Polonya hükümetinin hu anlaşılmaz tutumuna teessüf ettim... İşin en kötü yem şu ki Polonya da şimdi, tıpkı hir yıl önce Çekoslovakya’m!! yaptığı

gibi, uluslararası yalancı bir baskının altında kalarak, bir tek Alman a s’terin ir.- bile silâh stmsdığı ve Polonya’ya karşı herhangi bir harekete geçmediği bir sırada asker toplamak ihtiyacım duymuştur. Eu gerçekten çok teessüf ediiecek bir olaydır ve tarafımdan bir kereye mahsus olmak üzere yapılan... gerçekten bir uzlaşma teklifini... reddetmenin doğru olup olmadığını önümüzdeki birkaç gün gösterecektir...»

Almanya’nın Polonya’ya saldırmak niyetinde olduğu üzerine yazılan yazılar, diye devam etti Hitler, “sadece uluslararası basının icat ettiği şeylerdir.” (Hitler’in üç hafta Önce, Polonya’nın “en geç” 1 Eylülde imha edilmesi için hazırlıklara başlanması konusunda silâblı kuvvetlere emir vermiş olduğunu, konuşmayı dinleyen on milyonlarca insan arasında bilen bir tek

nan plâna göre, her sınıftan halkın adı esine ve isteyenlere gönderilmesini

emrettim. Masraflar ileride bildirilecektir.” (26)

kişi bile yoktu). Basının yarattığı bu haberler Polonyayı Ingiltere ile bir anlaşma yapmaya sürükledi, diye devam etti Hitler, Ingiltere ise “belirli şartlar altında Polonya’yı, Almanya’ya karşı askerî harekâta geçmeye zorlayabilirdi.” Bu bakımdan Polonya, Polonya - Almanya saldırmazlık Paktını bozmuştu! ‘Bundan ötürü, bu anlaşmayı... Polonya tarafından tek - yanlı olarak bozulmuş ve dolayısıyla artık hükmü kalmamış sayıyorum.”

Böylece iki resmi anlaşmayı tek - yanlı olarak yırtan Hitler, sonradan bunların yerlerine yenilerin konulması için görüşmeler yapmak istediğini Reichstag's, bildirdi! “Böyle bir fikri memnunlukla karşılarım,” diye bağırdı. “Böyle bir imkân karşısında kimse benden çok memnun olamaz.” Yukarıda gördüğümüz gibi Hitler, bir anlaşmayı yırtarken çoklukla bu numarayı yapardı. O sırada belki bilmiyordu ama, bu numara bu sefer sökmiyecekti.

Bundan sonra Hitler, Başkan Roosevelt’e döndü ve Alman Diktatörü, burada söz söyleme sanatının en yüksek noktasına vardı. Elbetteki normal bir insan Hitler’in bu sözlerindeki yalanları ve hileleri sezebilirdi; ama Reicftsfagr’daki kukla millet-vekilleriyle milyonlarca Alman, Hitler’in yaptığı ustaca alaylara ve taşlamalara bayıldılar. Führer tonunu artıra artıra

Amerika Cumhurbaşkanıyla durmadan alay ettikçe şişko milletvekilleri göbeklerini hoplata hoplata gülmekten kırılıyorlardı. Hitler, Amerika Cumhurbaşkanının çektiği telgrafı madde madde ele alıyor, gülümser gibi duruyor, sonra bir öğretmen gibi, hafif bir sesle, “cevap” diyor ve sonra cevabı veriyordu. (Hitler’in nasıl sık sık durup "Antwort” dediğini, yukarıda Başkanlık kürsüsünde oturan Goering'in bu sırada gülüşleri nasıl önlemeye çalıştığım, ve Antıaort’un verilmesi üzerine Reichstag milletvekillerinin nasıl kahkahalarla gülmeye hazırlandıklarım bu kitabın yazarı hiç bir zaman unutmayacaktır.)

«Mister Roosevelt bütün uluslararası sorunların masa başında çözüleceğine inandığını söylüyor.

Cevap : ...Eğer bu sorunlar gerçekten ııı:ıs:ı. başında çözülebilirse çok memnun olurum. Ama benim bu konudaki şü|ilıt'riltğlm, konferansımın verimliliği üzerindeki güvensizliğini en keskin olarak günlermiş olan ulusun Amerikanın kendisi olmasından ileri geliyor, Günkü gri biliş geçmiş konferansların en büyüğü Milletler Cemiyeti kil. . KÜtlin dünya halklarını temsil ediyordu ve bir Amerika Cumhurbaşkanının isteğine uyularak kurulmuştu. Oysa bu teşebbüsten İlk çekilen devlet Amerika Birleşik Devletleri oldu... Ben ise ancak uzun yıllar süreıı amaçsız bir katılmadan sonra, Amerikanın verdiği örneği izlemeyi kararlaştırdım...

Kuzey Amerikanın özgürlüğü konferans masasında değil, Kuzeyle Güney arasındaki çatışma sonunda kararlaştırıldı. Sonunda, Kuzey Amerika kıtasına bir bütün olarak boyun eğmekle sonuçlanan sayısız mücadeleler konusunda ise hiç bir şey söylemfyeceğim.

Bütün bunları Mister Roosevelt, görüşünüzün şüphesiz ki saygıya değer olmasına rağmen, ne kendi tarihiniz ne de dünya tarihi tarafından doğrulanmadığını göstermek için anlatıyorum.»

Hitler, Almanya’nın bir zamanlar başka bir konferansa’da katıldığını — Versailles’da— fakat orada görüşmekten çok ne yapacağının öğretildiğini Roosevelt’e hatırlattı: Almanya’nın temsilcilerine “orada Sioux kabileleri reislerine yapılan muameleden daha ağır muamele” yapıldığını söyledi.

Hitler, sonunda, Başkanın otuz bir ulusa saldırmıyacağı üzerine söz vermesi konusundaki isteğine geldi..

«Cevap : Mister Roosevelt hangi ulusların kendilerini Almazı politikasının tehdidi altında saydıklarını ve hangilerinin saymadıklarını nasıl öğrendi? Yoksa Mister Roosevelt, ülkesinin kendi omuzlarına yüklemesi gereken ağır İşlerine rağmen, başka halkların ve hükümetlerin ruhsal İzlenimlerini kendisine göre anlayacak bir durumda mıdır?

Son olarak Mister Roosevelt, Alman silâhlı kuvvetlerinin, aşağıdaki ulusların topraklarına saldırmıyacakları ve buraları İstila etmiyecekleri üzerine kendisine teminat verilmesini istiyor...»

Hitler bundan sonra, ağır ağır ülkelerin adlarını okudu. Her ülkenin adı geçtikçe Reichstag'da gülüşlerin arttığını hatırlıyorum. öyle sanıyorum ki, hiçbir milletvekili, hiçbir Berlin'li — bu kitabın yazarı da dahil olmak üzere — Hitler'in bu arada

:u

Polonya'yı kurnazlıkla atladığının farkına varmadı.

Hitler sonunda kozunu oynadı, ya da oynadığını sandı.

«Cevap ; Adi geçen devletlerden, önce, kendilerini tehdit altında saysp saymadıklarını, ikinci ve daha önemli olarak da, Amerikan Cumhıırbaş-kai.omn bize sorduğu sorunun kendi teklifleri üzerine mi sorulduğunu, ya. d.?, lıîç olmazsa, bu konuda onaylarının alınıp alınmadığını soruşturdum.

Her devletten olumsuz cevap geldi... Gerçi adı geçen devletlerden ve uluslardan bazılarına bir şey sormadım, çünkü bunlar —örneğin Suriye— bugün için bir Özgürlüğe sahip değildir. Demokratik devletlerin askerî kuvvetleri tarafından işgal edilmiş ve hakları elinden alınmıştır.

Kaldı ki, Almanya'nın çevresinde bulunan bütün devletler, Mister R oo sev el t'in garip telgrafında benden istediği... garantiden daha kuvvetli garantiler almışlardır...

Mister Roosevelt’in dikkatini bir ya da iki tarihsel yanlışlığa çekmek isterim. Meselâ, Mister Roosevelt İrlanda’yı da Üstesine almış bulunuyor ve İrlanda’ya saldırmıyacağı üzerine Almanya’dan teminat istiyor. İrlanda Taoiseach’ı <[2]■) De Valera’nın, yeni yaptığı konuşmayı okudum. De Valera gayet garip ve Mister Roosevelfin düşüncesinin tam tersine olarak, Almanya’yı İrlanda’ya baskı yapmakla suçlamıyor, ama İrlanda’ya durmadan baskı yapan İngiltere'ye kızıyor...

Aynı şekilde, Filistin’in bugün Alman askerlerinin değil İngiliz askerlerinin işgali altında olduğunu Mister Roosevelt açıkça unutuyor; bu ülkenin özgürlüğü, çok yaban bir kuvvet baskısının altındadır.»

Bununla birlikte Hitler, “adı geçen devletlere Mister Roose-velt’in istediği çeşitten bir garanti vermeye” .hazır olduğunu söyledi. Daha da ileri gitti! Gözleri parladı.

«Ben herşeyden önce, Birleşik Devletler Başkanına, eninde sonunda en çok değer verdiği ülkelere, yâni Birleşik Amerika İle Amerika kıtasındaki öteki devletlere bir garanti vermek bakımından bu fırsatı kaçırmak istemem.

Amerikan topraklarına, ya o topraklarda tasarlanmış bir Alman saldırısı ya da istilâsı ile ilgili olarak ortaya atılan bütün iddiaların, büs-

bütün yalan ve gerçeğe aykırı olduğunu, bunların askerî imkânlar düşünülecek olursa, ancak aptalların kafalarında yer alan birtakım hayallerden İbaret bulunduğunu ciddi olarak burada ilân ediyorum.)

Reichstag kahkahadan kırılıyordu. Hitler İliç gülmüyor, ciddiyetini bozmuyordu.

Ve artık sözünün sonuna gelmişti. Bana kalırsa Almanların kulaklarına en hoş gelen yer söylevin burası oldu.

«Mister Roosevelt! Nüfusunuzun çokluğu ve ülkeniz servetinin büyüklüğü, sizi, bütün dünya tarihinden ve bütün dünya ulusları tarihinden kendinizi sorumlu görmeye götürüyor. Bense Sayın Bay, sizden çok dalsa basit ve daha küçük bir alanda bulunuyorum...

Eütün dünyanın vaatlerine inancı ve demokratik hükümetlerin kötü rejimleri yüzünden tam iflâsla karşı karşıya gelmiş bir devleti teslim a'dım... Almanya’da anarşiyi önledim. Düzeni yeniden kurdum ve üretimi büyült, çapta arttırdım... trafiği çoğalttım, büyük karayolları açtım ve kanallar kazdırdım. Yeni dev fabrikalar kurdurdum ve aynı zamanda halkımızın eğitimini ve kültürünü arttırmaya çalıştım.

Bütün bir yedi milyonluk İşsiz ordusuna yeniden yararlı işler bulmayı başardım... Alman halkını yalnız siyasi bakımdan birleştirmekle kalmadım, onları yeniden silâhladım da. Dört yüz kırk sekiz maddesinde de, halkların ^e insan varlıklarının hiç bir zaman dayananıyacakîari kadar kötü baskılar bulunan antlaşmayı sayfa sayfa yırtmaya çalıştım.

1919’da bizden çalman Alman topraklarını yeniden Almanya’ya katısın. Bizden koparılmış olan ve sefalet içinde bunalan milyonlarca Almanı yeniden anayurtlarına kavuşturdum... ve Mister Roosevelt, bütün bun-laıi kan akıtmadan ve halkıma, dolayısıyla başkalarına, savaşın açılalım tattırmadan başardım...

Mister Roosevelt, sizin göreviniz çok daha kolay. 1933’de ben Almanya’nın Başbakanı olduğum sırada siz de Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı oldunuz. Siz daha başlangıçta dünyanın en büyük ve en zengin devletinin başına geçtiniz... Ülkenizdeki meseleler geniş çapta olmasına ısğmen dünya sorunlarıyla uğraşacak vakit ve boş zamanı yine de bulabilmektesiniz... Sizin ilgileriniz ve öğütleriniz benimkinden daha geniş ve daha büyük bir alanı kapsamaktadır, çünkü Mister Roosevelt, Tanrının teni başına getirmiş olduğu ve bundan ötürü kendisi İçin çalışmak zorunda bulunduğum dünya, ne yazık kİ daha küçüktür, ama benim için her şeyden daha değerlidir, çünkü kendi halkımdır o dünyada yaşayan!

V4S

Ama hepimizin İlgilendiği şeylere, yâni bütün topluluğun adaletine, refahına, ilerleme ve barışına en çok bu yoldan hizmet edebileceğime inanıyorum.»

Bu söylev, gözleri bağlı Alman halkı iğin, Hj tier’in en büyük eseriydi. Ama birkaç gün sonra Avrupayi dolaşan bir kimse bu söylevin, yabancı

halkları ya da hükümetleri Hitler'in eski söylevleri kadar aldatmadığını rahatça görebilirdi. Dışar-dakiler, Alman halkının tersine, Hitler'in numaralarını kolaylıkla sezebiliyorlardı. Ve Alman Liderinin, bütün söylev boyun-ca durmadan Roosevelt'ten söz etmesine rağmen, Cumhurbaşkanının ana sorunlarına hiçbir cevap vermediğini görüyorlardı: Saldırılardan vaz geçmiş miydi artık? Polonya'ya hücum edecek miydi?

ilerde de anlaşılacağı gibi bu söylev, Hitler'in barış zamanında verdiği son büyük söylev oldu. Eski AvusturyalI aylak, söz söyleme sanatındaki dehâsı sayesinde gidebildiği kadar ileri gitmişti. Ama bundan böyle tarihteki yerini bir savaşçı, bir muharip olarak hazırlamaya çalışacaktı.

Yaz aylarım geçirmek için Berchtesgaden'deki dağ evine çekilen Hitler, Albay Beck'in 5 Mayısta parlamento'da yan tığı konuşmada ve yine aynı günde Alman hükümetine sunduğu resmi hükümet muhtırasında sorulan sorulara bir konuşmayla cevap vermedi. Polonya'nın açıklaması ve Beck'in söylevi onurlu, uzlaşıcı, ama aynı zamanda da kesin bir cevaptı :

«•Bir devletin isteklerini formüle ettiği ve ötekinin ise bu istekleri değiştirmeden kabul zorunda bulunduğu görüşmelere görüşme dermniyeceğl açıktır.»

RUSYA'NIN MÜDAHALESİ : I

Hitler, 28 Nisanda Reichstag'da, verdiği söylevde, her zaman

yaptığı gibi, Sovyetler Birliğine hücum etmemiş, söylevden bu parçaları çıkartmıştı. Söylevde Rusya üzerine bir tek kelime bile yoktu. Albay Beck, söyleve verdiği cevapta : "Almanya'nın tartışma konularından çok daha öteye geçen", "öteki çeşit değinmelerden" de söz etmiş, "gerekirse yeniden bu konulara dönmek" hakkım muhafaza ettiğini bildirmişti. Böylelikle Albay Beck, Almanya'nın Rusya'ya karşı kurulmuş olan Anti * Komintem Pakt'a Polonyayı da almak amacıyla yaptığı eski çabalara kapalı bir yoldan değinmişti. Albay Beck'in bu çabaları kastettiği belliydi. Ama ne Beck'in ne de Chamberlain'in, Almanya'nın Rus düşmanlığını bir yana bıraktığından haberleri yoktu. Berlin ve Moskova'da yeni fikirler doğmaya başlamıştı.

Dünya için büyük sonuçlar yaratacak olan Nazi - Sovyet Anlaşmasına giden ilk adımın iki başkentin hangisi tarafından atıldığını kesinlikle tâyin etnıek zordur. Yukarıda değindiğimiz gibi <“>, havadaki ilk ufak değişim, Münih’ten hemen dört "ün sonra, 3 Ekim 1938 de, Moskovadaki Alman elçiliği müsteşarının Südet çözümünden Stalin’in birtakım sonuçlar çıkaracağını, Rusya’nın çözüm dışında bırakılmasının, bu ülkenin Almanya’ya karşı «daha olumlu» bir yol izlemesiyle sonuçlanacağım Berlin’e bildirmesiyle başlamıştı. Diplomat, iki ülke arasında «daha geniş» bir iktisadi işbirliğine gidilmesini Öğütlüyor ve bu fikrini, bir hafta sonra gönderdiği ikinci bir raporda da tekrarlıyordu (28). Ekimin sonlarına doğru, Moskova’daki Al man elçisi Friedrich Werner Count von der Schulenburg, “Al-man-Sovyet ilişkilerini bozan sorunların çözülmesi amacıyla. Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Molotov’la yakın bir gelecekte görüşme imkânım aramak” niyetinde olduğunu bildirdi (28). Hitler'in o zamana kadar Moskova’ya karşı aşırı düşmanca bir tavır aldığı düşünülecek olursa, elçinin ortaya attığı bu fikrin büsbütün kendisine ait olduğu iddia edilemez. Bu fi-

ksr Berlin’den gelmiş olacaktı.

Ele geçen Dış îşleri Bakanlığı arşivi incelendikte, bunun böyle olduğu da anlaşılıyor çaten. Almanlara göre bu konuda atılacak ilk adım her iki ülke arasında ticaretin geliştirilmesi olmalıydı. 4 Kasım 1938 tarihini taşıyan bir Dış Dış îşleri muhtırasından anlaşıldığına göre, “Feld-Mareşal Goering’İn dairesi, Rusya ile olan ticaretimizin, özellikle Rus ham maddeleriyle ilgisi bakımından, yeniden canlandırılmasına hiç olmazsa çalışılmasını kesinlikle istemiş” ti (29). Rus-Alman iktisadi anlaşmasının süresi yılın sonunda bitmiş bulunuyordu. Alman Dış îşleri Bakanlığı dosyalarında, anlaşmanın yenilenmesi için yapılan görüşmelerde kaydedilen ilerleme ve gerilemeleri gösteren bol malzeme vardır. îki taraf da birbirlerinden kuşkulanıyorlar, birbirlerine yavaş yavaş da yaklaşıyorlardı. 22 Aralıkta Moskova’da, Rus ticaret memurlarıyla Almanya’nın kaçık iktisatçısı Julius Schnurre arasında uzun görüşmeler yapıldı.

Berlin’deki Sovyet elçisi Aleksi Merekalov, yılbaşından hemen sonra Alman Dış işleri Bakanlığına sık sık yaptığı ziyaretlerden birini daha yaptı ve “Sovyetler Birliği’nin Alman -Sovyet ekonomik ilişkilerinde yeni bir

çağın başlamasını arzu ettiğini” bildirdi. Birkaç hafta umutlu görüşmeler yapıldı, ama 1939 Şubatında görüşmelere ara verildi. Bunun görünürdeki nedeni ana görüşmelerin Moskova’da mı, yoksa Berlin’de mi yapılmasıydı. Ama gerçek neden, Alman Dış îşleri Bakanlığı iktisadi Politika Dairesi’nin 11 Mart 1939 tarihli muhtırasında şöyle açıklanmaktadır : Almanya, Rusya’nın ham maddelerine muhtaç olduğu ve Goering de bu ham maddelerin elde edilmesini durmadan istediği halde, bu maddeler karşılığında istenilen malları Sovyetler Birliği’ne verecek durumda değildi. Daire Müdürü, “görüşmelere ara verilmesinin, Almanya’nın ham madde durumu bakımından çok kötü” olduğu kanısındaydı. (30)

Ama ekonomik ilişkileri artırmak konusunda yapılan ilk teşebbüsün bir süre için başarısızlığa uğramasına rağmen, ortada başka açıdan da bir takım belirtiler vardı. .Stalin, 10 Mart 1939 da, Moskova’daki On Sekizinci l’arti Kongresi’mıı ilk oturumunda, uzun bir konuşma yapmıştı. Olayları yakından izleyen Schulenburg, üç gün sonra Berlin’e ıızmı bir rapor «Önderdi. “Stalin'in taşlama ve esprilerinin, saldırgan devletler denilen devletlerden, Özellikle Almanya’dan çok Ingiltere’ye yönelmiş” olduğunu belirtti. Elçi, Stalin’in ortaya attığı birtakım fikirlerin üstünde önemle duruyordu. “Demokrat devletlerin güçsüzlüğü... ortak güvenlik ilkesini bırakmalarından, ademi-müdahale ve tarafsızlık politikasına dönmelerinden sonra iyice ortaya çıkmış bulunuyor. Bu politikanın altında, saldırgan devletleri, başka kurbanların üzerine saldırtmak arzusu vardır.” Sovyet diktatörünün suçlamalarını anlatmaya devam eden elçi, Stalin'in şunları söylediğini yazıyordu :

«(Batılı Müttefikler) Almanları doğuya doğru itiyorlar ve-onlara kolay tür av vaat ederek şunları söylüyorlar. ‘Siz, Bolşeviklerle bir savaş çıkarmaya bakın, arkası kendiliğinden gelecek.' Teşvik gibi bir şey bu... sanki amaç.,, Sovyetler Birliğinde, Almanya'ya karşı bir kızgınlık yaratmak... ve görünürde bir neden olmadan Almanya İle çatışmayı kışkırtmak. ..

1. Bütün ülkelerle barış ve iktisadi ilişkilerin pekleştirilmesi politikasına devam etmek.

2. ...kestaneleri ateşten başkalarına çıkarttırma)*» alışmış olan savaş kışkırtıcılarına uyarak ülkemizi çatışmaya sürüklememek...» (31)

Rusya’da her zaman son kararı veren adam, Sovyetler Bir-liği’nin Ingiltere ile Fransa’yı kurtarmak için Nazi Almanyası ile savaşa sürüklenmek niyetinde olmadığını açıkça söylüyordu; bu uyarma Londra’nın dikkatini çekmedi, ama Berlin’in hiç gözünden kaçmadı. (*)

V») Associated Press’in Moskova’dan aldığı bir haberde (12 Martta New York Times’de çıkmıştır), Stalin'in, Rusya’yı Almanya İle savaşa tutuşturmak çabalarım suçlaması üzerine, Moskova’daki diplomatik çev-

Gerek Stalin’in sözlerinden ve gerekse hemen sonradan yapılan diplomatik yazışmalardan, Sovyet politikasının, temkinli olmakla birlikte, henüz çok açık olduğu görülüyordu. 13 Martta, Çekoslovakya’nın Naziler tarafından işgal edilmesinden iiç gün sonra, Rus hükümetinin yeni saldırıların önlenmesini görüşmek üzere, altı devlet arasında bir konferansın toplanmasını teklif ettiğini, Chamberlain’in ise bu teklifi “zamansız” (*) bularak geri çevirdiğini yukarıda görmüştük (**). Günlerden 18 Marttı. İki gün sonra da Moskova’da yayımlanan resmi bir bildiride, Sovyetlerin, Polonya ile Romanya’ya “saldırıya uğra-malan” halinde, yardım teklif ettiği inkâr edildi ve Alman elçisi bu bildiriyi hemen telgrafla Berlin’e haber verdi. Bildiride

I _ i

relerde, Sovyetler Birliği ile Almanya arasında bîr yakınlaşma ihtimalinin konuşulduğu bildirildiği halde, İngiliz Elçisi Sir William Seeds’in, bu konuşmalardan haberi olmadığı açıkça anlaşılıyor. Stalin’in söylevi üzerine göndermiş olduğu raporda, böyle bîr ihtimalden söz etmemektedir. Yalnız bir tek Batılı diplomat, o sıralarda Brüksel’de bulunan Amerikanın eski Moskova elçisi Joseph E. Davies, Stalin’!» sözlerinden gereken, sonuçları çıkarttı: 11 Mart tarihinde güncesine şunları yazdı, “Çok önem.

II bir açıklama, Sovyetlerin, saldırganlara karşı ‘gerçekçi olmayan’ bir muhalefetten artık bıkmakta olduğunu İngiliz ve Fransız hükümetlerine kesin olarak gösteren bir uyarmanın belirtisi. Gerçekten çok kötü. Şimdiye kadar gördüğüm tehlike belirtilerinin en önemlisi.” 21 Martta Senatör Key Pittman da şöyle yazmıştı: "...Hitler, Stalin’! İngiltere ile Fransa'dan ayırmak için son bir çaba harcıyor. İngiltere ile Fransa uyanmadıkça korkarım ki başanya da ulaşacak.” (32)

(*) Lord Halifax, Rusların, tercihen Bükreş'te bir konferans toplanması teklifinin neden "kabul edilmez" olduğunu, Sovyetler'in Londra elçisi îvan Maiski'ye 19 Martta anlatırken, hiçbir İngiliz Bakanının Bükreş'e gidecek vakti olmadığını söylemişti. Bu ters cevabın, Rusların sonradan İngiliz ve Fransızlarla yaptıkları görüşmeleri etkilediği açıktır. Maiski'nin tutucu bir milletvekili olan Robert Boothby'ye sonradan au-lattığma göre, Rus teklif inin reddedilmesi "sağlam bir ortak güvenlik politikasına indirilen yeni bir şiddetli darbe" olmuş ve Litvinov'un kaderini tâyin etmiştir. (33)

<*°) 721'inci sayfaya bakınız.

şöyle bir neden gösterilmişti : "Ne Polonya ne dc Romanya, Sovyet hükümetine yardım için başvurmuşlardır vc nc de kendilerini tehdit eden bir tehlike olduğunu bildirmişlerdir." (34)

İngiliz hükümetinin 31 Martta, Polonya'ya tek-yanlı olarak garanti vermesi Stalin'e, İngiltere'nin, Polonya ile müttefik olmayı Rusya ile müttefik olmaktan iistiin tuttuğunu ve Chamberlain'in, Münih zamanında olduğu gibi, Sovyetler Bırli-ği'ni Avrupa devletleri topluluğundan uzakta tutmak niyetinde olduğunu göstermişti. (35)

Almanlarla Italyanlar bu durumdan kendileri için birtakım fırsatlar çıkacağını ummaya başladılar. O sırada dış politika da Hitler üzerinde önemli etkisi bulunan Goering, 16 Nisanda Mussolini'yi Roma'da gördü ve Stalin'in, son Komünist Partisi kongresinde yaptığı konuşmaya Duçe'nin dikkatini çekti. Sovyet diktatörünün, "Ruslar, kapitalist devletlere kendilerini maşa olarak kullandırmıyacaklardır." sözü kendisini çok etkilemişti. "Bir yakınlaşma umuduyla... Rusya'ya karşı dikkatli bir zemin yoklaması yapılmasının mümkün olup olmıyaeağını Füh-rer'e" soracağını söyledi. Ve "Fiihrer'in son konuşmalarında, Rusya'dan hiç söz etmediğini" Mussolini'ye hatırlattı. Toplantı üzerine düzenlenmiş olan Alman muhtırasına göre Duçe, Mihver Devletlerinin Sovyetler Birliği'ne yakınlaşması fikrini çok iyi karşıladı. İtalyan diktatörü de, Moskova'da bir değişiklik olduğunu sezmişti; bir yakınlaşmanın «nisbeten daha kolay başarılabileceğini» düşünüyordu.

«•Amag (diyordu Mussolini) Rusya'nın, İngiliz çevirme çabalarına soğukkanlılıkla ve tatsızca, Staiin'in konuşmasındaki esaslar dahilinde,

tepki göstermesini sağlamaktır... Kaldıki, Mihver Devletleri, plütokrasi ile kapitalizme karşı açmış oldukları savaşta, bir dereceye kadar, Rus rejimi İle aynı amaçlan gütmekteydiler.» (38)

Mihver politikasında köklü bir değişiklik olmuştu ve Chamberlain bunu öğrenir öğrenmez şaşkına dönecekti. Belki Litvinov da buna çok şaşıracaktı.

Goering ile Mussolini arasında bu görüşme yapılırken, yâni 16 Nisan günü, Sovyet Dış İşleri Bakanı, Moskova’daki İngiliz elçisini kabul etti ve İngiltere ile Fransa ve Sovyetler Birliği arasında üçlü bir pakt yapılmasını resmen teklif etti. Teklifte, paktın askerî bir konferansla desteklenmesi, isterse Polonya da dahil olmak üzere, kendilerini Nazi Almanyasmm tehdidi altında sayan bütün Orta ve Doğu Avrupa uluslarına, imzacı devletlerin garanti vermesi öngörülüyordu. Litvinov’un, Nazi Aîmanycsma karşı bir ittifak kurulması konusunda yaptığı son teklif oldu bu. Hitler’i ortak bir hareketle durdurmak siyasetine bütün meslek hayatını koymuş olan Sovyet Dış İşleri Bakanı, bu amaç çevresinde Avrupa demokrasilerini eninde sonunda birleştireceğini umuyordu. Churchill’in 4 Mayıs’ta, Rus teklifinin Londra’da hâlâ kabul edilmemiş bulunduğundan yakındığı sırada dediği gibi, Rusya’nın aktif desteği olmadan Nazi saldırılarına karşı bir doğu cephesi yaratmak imkânsızdı. Doğu Avrupada bir cephe açacak askerî gücü bulunan ondan başka bir devlet yoktu. Hele Polonya’nın hiç yoktu. Böyle olduğu halde Rus teklifi, Londra ve Paris’te büyük bir korku ile karşılanmıştı.

Öteyandan Stalin, daha bu teklif reddedilmeden, ilk defa, olarak karşı tarafla ciddi olarak oynamaya başlamıştı.

Litvinov'un, Moskova’daki fngiliz elçisine sen önemli teklifini yaptığının ertesi günü, yâni 10 Nisanda, Berlin’deki Sovyet elçisi Dış işlerinde Weizsaecker’i ziyaret etti. Devlet Sekreteri verdiği muhtırada, bu ziyaretin, Merekalov’un aşağı yukarı bir yıldanberi yaptığı ilk ziyaret olduğunu belirtiyordu. Alman-Rus ilişkileri üzerinde ufak bir girişten sem a elçi sözü politikaya getirdi ve :

«{Wei33.?-ecket’in yazdığına göle) Al m an. Sovyet il saki Vv i üzerinde ne düşündüğümü doğrudan doğruya sordu... Elçi, ayağı yukuu yun!arı

söyledi :

Rus politikası her zaman düz fcir yol izlemişti. İdeoloji ayrılıkları

7S0

Rusya İle İtalya arasındaki ilişhilcı iizı timh- :ız Ltm ı-lfct yapabilmişti ve bu ayrılığın Almanya ile ıl.uı IlışMIıl «!«■ imzm;mı;iM gerekir-dİ. Rusya, Almanya ile Batı demokratlı'n a ra m m lalı i M>n imkışmıızlıklu-71 bizim aleyhimize ku 11 anmamıştı ve böyle l>h :.;ı-y yupmiiit ı.-syeiimli- de değildi. Rusya, kendi bakımından bizimle inden ıormul İlişkiler idinde yaşamamalıydı ve bu normal ilişkilerden daha ila İyi ilişkiler doğabilirdi.

M. Merekalov görüşmeyi buraya getirdikten somu sözilııfl kesti. Bir iki giin içinde Moskova’ya dönmeyi düşünüyordu, ıZV)

Sovyet elçisi Rus başkentine döndüğü sıvadıı, başkentinde birtakım şeyler olmak üzereydi.

3 Mayısta beklenenler oldu. O gün, Sovyet gazetelerinin arka sayfalarındaki “kısa haberler” sütûnunda küçük bir haber çıktı. “M, Litvinov kendi isteği üzerine Dış İşleri Komiserliğinden ayrılmıştır.” Yerine Halk Komiserleri Kurulu Başka-nt Viyaçeslav Molotov geçmişti.

Alman maslahatgüzarı bu değişikliği hemen ertesi gün Berlin’e bildirdi.

«Ant değişiklik burada büyük bir hayretle karşılandı. Çünkü Litvinov İngiliz heyetiyle görüşmeler yapıyordu ve 1 Mayıs bayramında Stalin’fn hemen yanındaydı.

Litvinov, daha 2 Mayısta Ingiliz elçisini kabul ettiğine ve basında Ingiliz elçisinden, Mayıs Bayramının şeref konuğu olarak söz edildiğine göre bu tâyinin, Stalin’in âni olarak vermiş olduğu bir karardan İleri geldiği anlaşılıyor... Stalin son Parti Kongresinde, Sovyetler Birliği’ni çatışmalara sürüklenme konusunda dikkatli olmaya çağırmıştı. Yahudi olmayan Molotov, Stalin’in ‘en samimî ve en yakın dostu' olarak tanınmıştır, Molotov’un tâyini, dış politikanın tamamiyle Stalin’in gösterdiği yolu İzleyeceği üzerinde açık bir garanti teşkil etmek amacım gütmektedir.» (38)

Litvinov’un neden atıldığım herkes hemen anlamıştı. Sovyet dış politikası sert ve kesin bir dönüş yapmıştı. Litvinov, ortak güvenlik, Milletler Cemiyetinin kuvvetlendirilmesi, Ingiltere ve Fransa ile askerî bir ittifak yaparak Rusya güvenliğinin sağlanması politikasının önderiydi. Chamberlain’in böyle bir ittifak karşısında gösterdiği duraksamalar, Rus Dış işleri

Komiseri için feci sonuçlar doğurmuştu. Stalin’in vardığı vargıya göre —bu yargı Moskova’da güvenilen tek yargıydı— Lit-vinov’un politikası iflas etmişti. Ayrıca, Sovyetler Birliği’ni Almanya ile; Batı demokrasilerinin uzaktan seyretmek istedikleri bir savaşa sürükleme tehlikesini yaratmıştı. Stalin yeni bir politika denemenin zamanı geldiği sonucuna varmıştı (*). Chamberlain, Hitler’i yağlar da Kus diktatörü yağlamaz mıydı? Nitekim, bir Yahudi olan Litvinov’un yerine Molotov geçirilmişti ve Molotov, Alman elçiliğinin Berlin’e gönderdiği raporda belirttiği gibi, Yahudi değildi. Nitekim bu değişikliğin Nazi çevrelerini bir dereceye kadar memnun edeceği umulmuş-tu.

Bu değişikliğin Önemini Almanların anlayıp anlamadıklarını görmek üzere, Sovyet maslahatgüzarı Georgi Astakov, Alman Dış işleri Bakanlığı Doğu işleri uzmanı Dr. Julius Schnur-re ile 5 Mayıs günü konuştuğunda ona bu konuyu açtı.

■fAstakov, Litvinov'un ayrılmasına değindi (diyor raporunda Schnurre ve.., bu olayın, Sovyetler Birliği’ne karşı olan tutumumuzda bir değişik-

('*) Litvinov’un (Notes for a Journal) adındaki yayımlanmış güncesine biraz dikkatli davranarak inanmak gerekirse Stalin, Sovyetler Bir-liği’nin çağrılmadığı Münılı konferansından sonra böyle bir değişiklik yapmayı zaten düşünüyordu. Güncedeki bir kayda göre, 1938'in sonuna doğru, Stalin, Litvinov’a şunları söylemiş: “Almanlarla anlaşmaya... ve aynı zamanda Polonya’yı zararsız bir hale getirmeye karar veTdİk.” Dış işleri Komiseri, 1939 Ocak ayında şöyle bir kayıt daha düşmüş. “Beni yerimden atmaya karar vermişler gibi.” Aynı kayıtta Litvinov, Berlin elçiliği ile yaptığı yazışmaları bundan böyle Stalîn’in yöneteceğini ve elçi Merekalov'un Staün’in talimatına uyarak, Hitler’e “uygulamaya” geçildiğini anlatmak üzere Weizsaecker’le görüşmelere başladığını açıklıyor. “Bugüne kadar bir anlaşmaya varamazdık, ama artık varabiliriz.”

Lltvi-nov’un Journal’ı biraz şüpheli bir kitaptır. Bununla birlikte Sovyetler konusunda, İngiliz uzmanlartndan biri olan Profesör Edward Hallett Carr, bu kitabı İncelemiş, her ne kadar kitapta "büsbütün uydurma” yerler varsa da büyük bir kısmının Litvinov’un görüşünü temsil ettiği sonucuna varmıştır.

İlk yapıp yapmayacağını anlamaya çalıştı. Molotov'un kişiliğinin taşıdığı Önemi belirtti; dış politikada gerçekten uzman olduğunu, ancak, kendisinin Sovyet dış politikası için ileride daluı büyük bir önem taşıyacağını da söyledi.» {39)

Maslahatgüzar, aynı zamanda Almanları, Şubat ayı içinde kesilmiş olan ticaret görüşmelerine yeniden başlamaya çağırdı.

İngiliz hükümeti, Sovyetlerin bir askerî ittifak için 16 Nisanda yapmış oldukları teklife 8 Mayısa kadar cevap vermedi, 8 Mayısta verdiği cevap resmen bir red cevabıydı. Bu cevap Moskova’da, Hi tier'iti Polonya’yı almasını önlemek özere Chamberlain’in Rusya ile askerî bir ittifaka yanaşmak istemediği görüşünü kuvvetlendirmişti.

Bundan Ötürü Rusların, Almanlara daha çok yaklaşmak istemelerine şaşmamak gerekir. Astakov, 17 Mayısta Dış İşleri Bakanlığında Schnurre’u bir daha gördü ve ticaret sorunları konuşulduktan sonra daha geniş konulara geçildi.

«(Schnurre’un raporuna göre) Astakov dış politikada Almanya ile Sovyetler Birliği arasında hiç bir çatışma olmadığını, bundan ötürü iki ülke arasında düşmanlığın gereksiz bulunduğunu söyledi. Sovyetler Bir. Uği’nde, Almanya’nın tehdidi altında bulunulduğu duygusu vardı. Eu doğruydu. Bu tehlike duygusunu ve Moskova'daki güvensizliği ortadan kaldırmak elbettekl mümkündü... Benim gelişigüzel bir soruma karşılık, İngiliz - Sovyet görüşmeleri üzerinde yaptığı yorumda, İngiltere’nin İstediği sonucun, bugünkü durumda, biraz zor gerçekleşebileceğini söyledik (40)

Uç gün sonra, 20 Mayısta, elçi von Sehulenburg Moskova’da Molotov’la uzun bir görüşme yaptı. Görevine yeni başlamış olan Dış işleri Komiseri, görüşme sırasında “çok dostça” davrandı ve gerekli siyasî temeller yaratıldığı takdirde, iki ülke arasındaki iktisadi görüşmelere yeniden

başlanabileceğini Alman elçisine bildirdi. Bu da Kremlin'in yeni bir yakınlaşması idi, ama kaypak Molotov, bu yakınlaşmayı büyük bir dikkatle yapıyordu. Sehulenburg "siyasi temel" sözünden neyi kastettiğini sorunca Rus, bunun her iki hükümetin düşünmesi gereken bir şey olduğunu söyledi. Elçinin, kurnaz Dış İşleri Komiserini biraz açmak için harcadığı çabalar boşa çıktı. Schulenburg gönderdiği raporda, Berlin'e şu noktayı hatırlatıyordu : "Molotov oldukça inatçı bir adam olarak tanınmaktadır." Elçi, Rus Dış işleri Bakanlığından çıkarken, Sovyet Dış İşleri Komiser Yardımcısı Vladimir Potemkin'e uğradı ve MolotoVun siyasi te-meVden. ne demek istediğini anlayamadığını söyledi. Schulenburg raporunda : «Herr Potemkin'den bunu öğrenmesini rica ettim,» diyordu. (41)

Berlin ile Moskova arasında yeniden başlayan ilişkiler, Alman başkentindeki Fransız elçisinin gözünden kaçmadı. Mösyö Coulondre, daha 7 Mayısta, Litvinov'un atılmasından dört gün sonra, Fransız Dış îşleri Bakanlığına gönderdiği raporda, Fiili-rer'e çok yakın birinden aldığı bilgiye göre, Almanya'nın Rusya ile anlaşma yollan aradığını, ve bu anlaşmanın başka şeyler arasında Polonya'nın dördüncü kere bölünmesi ile sonuçlanacağını bildirmişti. İki gün sonra Fransız elçisi, Paris'e biı telgraf daha çekti ve Berlin'de «Almanya'nın Rusya'ya Polonya'nın bölünmesini amaçlayan teklifler ileri sürdüğü ya da sürmek üzere bulunduğu» konusunda yeni söylentilerin dolaşmakta olduğunu haber verdi. (42)

ÇELİK PAKT

Wehrmacht'm yüksek kademesi, İtalya'nın askerî gücünü kü-çümsüyordu, ama Hitler, İtalya ile bir an önce bir askeri ittifak yapmak istiyordu. Mussolini ise bu konuyu ağıra alıyordu, iki ülkenin yüksek komutanları arasındaki kurmay görüşmeleri, Nisan ayında başlamış, Keitel bu görüşmelerdeki "izlenimi" ni OKW'ye, Italyan muharip hizmetleri ile Italyan silâhlarının iyi bir durumda olmadığı şeklinde bildirmişti. Herhangi bir savaşın çabuk bitmesi gerekir, yoksa Italyanlar çabuk savaş-dışı olurlar, diyordu. (43)

Güncesinin Nisan ortalarındaki kayıtlarından anlaşıldığına göre Ciano (44), Almanya'nın herhangi bir anda Polonya'ya saldırmasından ve İtalya'yı hazır olmadığı bir Avrupa savaşma kışkırtacağını gösteren belirtilerin daha da artmasından korkuyordu. Berlin'deki İtalyan elçisi Attolico, 20 Nisanda,

Almanların Polonya'ya «yakında» saldıracaklarını Roma'ya bildirince Ciano, kendisinin Ribbentrop ile görüşmesini bir an önce sağlamasını istedi. Böylelikle İtalya'nın gafil avlanmaması gerektiğini bildirdi.

İki Dış İşleri Bakanı, Milano'da 6 Mayısta buluştular. Ciano, İtalya'nın en az üç yıl savaştan kaçınmak istediğini Alınanlara bildirmek üzere Mussolini'den talimat almıştı. Italyanlar, Ribbentrop'dan da Almanya'nın barışı bu kadar sürdürmek istediğini öğrenince şaşa kaldılar. Nitekim Ciano da Alman Dış İşleri Bakanını «ilk defa» bu kadar «memnun ve sâkin» görmüştü. Avrupadaki durumu gözden geçirdiler. Sovyetler Birliği ile Mihver arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi konusunda anlaştılar ve akşam yemeğinde yeniden buluşmak üzere ayrıldık r.

Yemekten sonra Mussolini, görüşmelerin nasıl geçtiğini anlamak üzere telefon ettiği zaman Ciano, iyi gittiği cevabım verince Duçe birden deliye döndü. Damadından Almanya ile İtalya'nın askerî bir ittifak imzalamaya karar verdikleri üzerine basma bir bildiri göndermesini istedi. Ribbentrop önce duraksadı. Sonra konuyu Hitler'e açmaya karar verdi ve telefon basma çağrılan Hitler, Mussolini'nin teklifini kabul ettiğini bildirdi. (45)

Böylece. bir yıllık bir kararsızlıktan sonra, Mussolini birdenbire bütün kaderini Hitler'e bağlamış oldu. Bu davranış, İtalyan diktatörünün de, Alman diktatörünün de, kendi millî çıkarlarını 1939 yılına kadar büyük bir titizlikle korumalarına yarayan soğukkanlılıklarını yitirmeye başladıklarını gösteren ilk belirtiydi. Bu karar Mussolini'nin başına az sonra bir sürü çoraplar örecekti.

Sonradan "Çelik Pakt" adını alan İttifak, 22 Mayısta Alman Başbakanlığında bir hayli tantanayla imzalandı. Ciano, Ribebntrop'a Annunziata Yakalığı taktı. Goering buna çok içerledi. Dahası, İtalyan Dış İşleri Bakanının anlattığına göre, gözleri dolu dolu oldu. Nitekim şişko Feld-Mareşal bu sırada bir sahne yapmış, aslında ittifakı kendisinin hazırlamış olduğunu söyliyerek nişanın kendisine verilmesi gerektiğini söylemişti.

Ciano, "Mackenzen'e (Roma'daki Alman elçisi), Goering için de bir yakalık bulacağıma söz verdim." diyor.

Ciano, HİtIer’i “çok iyi, çok rahat ve daha az saldırgan” bir durumda bulmuştu; yalnız gözleri biraz çukura batmıştı. Belki de uykusuzluktandı (“). iki Dış İşleri Bakanı belgeyi imzalarken Hitler’in ağzı kulaklarına varıyordu.

Belge, amacı açık, askerî bir ittifaktı. Belgenin saldırgan niteliği daha girişte bir cümleyle belirtiliyordu. Hitler bu cümlenin konulması için direnmişti. “İç ideolojilerinin yakınlıkları dolayısıyla birbirleriyle birleşmiş olan” iki ülke "...yaşama alanların t elde etmek için yanyana, birleşik kuvvetlerle hareket etmeyi kararlaştırmış” lardı. Antlaşmanın özü Madde IlI’dü.

«Eğer yüksek imzacı taraflardan biri dileklerine ve umutlarına rağ-

(*) Ciano’nun 22 Mayıs tarihli günce kaydında, Hitler ile garip çevresi üzerine birçok ilginç gözlemler vardır: Goebbels’in karısı, Führer’ln arkadaşlarını bütün gece alıkoyduğundan yakınır ve şöyle bağırır; “Boyuna Hitler konı^şuyor. Durmadan kendini tekrarlıyor ve konuklarını sıkıyor.” Ciano, “FÜhrer’in güzel bir kıza karşı beslediği ince duygular” hakkında birtakım sözler işitir. “Kız yirmi yaşında, çok güzel gözleri, muntazam hatları ve şahane bir endaım var. Adı Sigrld von Lappus. Sık sık ve gizli olarak buluşuyorlarmtş.” (The Ciano Diaries, s. 85) Kadınlarla meşgul olmayı seven Ciano da burada yanılmış olacak. Hitler’in metresi Eva Braun’un adım duymamışa benziyor. Eva’mn bu sıralarda Berlin’e sık sık gelmesine izin verilmiyordu.

men, başka bir devlet ya da devletlerle .savaşa benzer birtakım karışıklıklara karışacak olursa, öteki yüksek İmzacı taraf, bir müttefik olarak, hemen yardıma koşacak ve bütün kara, deniz ve hava askeri kuvvetleriyle onu destekliye çektir, >>

Madde V’de, savaş halinde hiç bir ulusun ayrı bir ateşkes ya da barış yapmıyacağı taahhüt ediliyordu. (46)

Sonradan görüleceği gibi, Mussolini ne başlarda ilk maddeye bağlı kaldı, ne de sonunda İkincisine kulak astı.

HİTLER GEMİLERİNİ YAKIYOR : 23MAYIS, 1939

23 Mayısta, Çelik Pakt’ın imzalandığının ertesi günü Hitler, askerî şeflerini Berlin’deki Başbakanlık binasının çalışma odasında topladı ve bundan sonraki başarıların kansız kazanıla-mıyacağını ve bundan ötürü savaşın kaçınılmaz olduğunu söyledi.

Bu toplantı, Führer’in, üç silâhlı kuvvet komutanına, savaşa girmeye karar verdiğini bildirdiği 5 Kasım 1937 deki toplantıdan daha büyüktü. Toplantıda bulunanlar arasında Feld-Mareşal Goering, Grand Amirai Raeder (o sıralarda bu rütbeyi almıştı), General von Brauchitsch, General Haider, General Keitel, Alman Hava Kuvvetleri Baş Müfettişi General Erhard Milch, Donanma Kurmay Başkanı Tuğamiral Otto Schnievvind vardı. Hepsi on dört subaydı. Führer’in Yaveri Yarbay Rudolf Schmundt da toplantıda bulunuyor ve tarih bakımından büyük bir talih eseri olarak, not alıyordu. Toplantıda tuttuğu notlar, ele geçen Alman belgeleri arasındadır, Hitler’in bu sırada söylediği sözler o kadar gizli sayılmış olacaktı ki, tutanaktan bir kopya bile çıkarılmamıştı; elde bulunan tek nüsha Schmundt’un kendi el yazısıyla tutulmuş notlardır. (47)

Bu tutanak, Hitler’in savaşa nasıl adım adım yaklaştığını gösteren en açıklayıcı ve önemli belgelerden biridir. Hitler bu toplantıda, silahlı bir çatışma halinde, askerî kuvvetleri yönete-eek olan bir avuç insanın önünde propaganda ve diplomasi numaraları yapmaktan vaz geçmiş, ve neden Polonya’ya ve gerekirse, İngiltere ve Fransa’ya, hücum etmek zorunda bulunduğunu açıkça anlatmıştır. Savaşın, —hiç olmazsa birinci yılında— nasıl bir yol izleyeceğini garip bir kesinlikle daha önceden söylemiştir. Ama bütün açıklığına rağmen yaptığı konuşma— zaten yalnızca diktatör konuşmuştu toplantıda.— kafasının eskisinden daha kararsız ve daha karışık bir noktaya eriştiğini göstermektedir. Onu her şeyden çok Ingiltere ile Fransa tedirgin ediyordu ve hayatının sonuna kadar da tedirgin etmekte devam etti.

Ama savaşın yaklaşması ve savaş açmaktaki amaçlan konusunda çok açık ve kesindi. Hiçbir general ve amiral, 23 Mayısta, yazın sonunda neler olacağı üzerinde kesin bir fikir edinmeden Başbakanlıktan çıkamıyacaktı. Hitler, Alman iktisadi sorunlarının ancak, Almanya’nın Avrupada yeni yaşama alanları elde etmesiyle çözülebileceğini ve "başka ülkeleri istilâ

etmeden ya da başka halkların ellerindekini almadan bunu sağlamanın imkânı olmadığını” söylemekle söze başladı.

«Artık kan dökülmeksizin yeni başarılar elde edilemez... Tartışma konusu olan katiyen Danzig değildir. Doğudaki yaşama alanımızın genişletilmesi, besin maddelerimizin sağlanması ve aynı zamanda Baltık Devletleri probleminin çözülmesi sorunudur... Avrupada başka bir imkân yoktur... Eğer alınyazımızda Batı ile çatışmak yazılıysa doğuda büyük bir alanımızın bulunması çok önemli olur. Savaş zamanında rekor hasatlara, barış zamanında olduğundan daha az güvenebiliriz.!

Hitler sözlerine devam ederek, doğuda. Alman olmayan topraklar üzerinde yaşayan halkların bir iş gücü kaynağı teşkil ettiğini gözlerine ekledi. Hitler böylelikle, ileride uygulayacağı esir işçiler programına ilk olarak değinmiş oluyordu.

Bu iş için seçilmiş olan ilk kurbanın kim olduğu bellidir.

«Polonya’nın yaşatılması sözkonusu değildir; biz şimdi şöyle bir kararla karşı karşıya bulunuyoruz :

75S

İlk elverişli fırsatta Polonya’ya lıüeum etmek. (*)

Çek işinin tekrarlıy acarını umanı ayız. Savaş çıkacaktır. Görevimi?! Polonya’yı izole etmektir. Polonya’nın izole edilmesinde başarı sağlanması çok önemlidir.»

Demek ki savaş çıkacalçtı. Yalnız ‘izole’ edilmiş Polonya ile mi? Hitler bu noktayı pek belirtmiyor. îş buraya gelince, karışık ve çelişkili bir durum alıyor. Son darbe emrini vermek hakkını kendine sakladığını söylüyor.

«(Polonya savaşı) Batı İle, yâni Fransa ve İngiltere ile savaşla aynı zamana rastlamamalıdır. Bir Alman - Poloya çatışmasının. Batı Ue bir savaşa kadar gitmiyeceği kesin değildir. O zaman savaş, herşeyden önce İngiltere ve Fransa’ya karşı olmalıdır.

Bundan ötürü temel şudur : Polonya ile yapılacak çatışma —Polonya’ya hücum edilerek başlanacaktır— ancak, Batı, bu çatışmadan uzak tutulacak olursa başarılabilir.

Eğer bu mümkün olamıyacaksa Batıya yüklenmek ve aynı zamanda Polonya’nın işini bitirmek daha doğru olur.»

Schmundt’un tutanağında bir kayıt yok ama generaller herhalde, bu çelişkiler salvosu karşısında monokllarıyla oynayıp yüzlerini buruşturmuşlar ya da seçkin dinleyiciler arasın, da bir kişi bile, durumu aydınlatmak için bir soru sormaya cesaret edememiştir.

Hitler bundan sonra, sözü Rusya’ya getirdi. “Rusya’nın, Polonya’nın ortadan kaldırılması karşısında ilgisiz kalması ihtimali yoktur,” dedi, öteyandan, Sovyetler Birliği, Ingiltere ve Fransa ile ittifak yaparsa, bu “beni İngiltere ile Fransa’ya bir kaç ezici darbe indirmeye sevkeder.” Bunu yapmak, ikinci Wilhelm’in 1914 de düştüğü hataya düşmek olurdu, ama Hitler bu konuşmasında Dünya Savaşından birçok dersler aldığı halde bu dersi almamıştı. Şimdi de gözünü Büyük Britanya’ya çevirmişti.

îFührer İngiltere ile barışçı bir anlaşmaya varılacağından şüphelî-

<*•) Aslında da altı çizilmiştir.

1

Konuşma yapılacağı gim Weizsaecker, Washington'dakl Alman elçisi Hans Thomsen’e telgraf çekerek Führer’İn yapacağı konuşmanın Amerika’da olabileceği kadar çok dinlenilmesinin sağlanmasını istedi ve bu amaç için ek tahsisat gönderileceğini bildirdi. 1 Mayısta Thomson şu cevabı verdi. “Konuşmaya karşı gösterilen ilgi görülmedik bir düzeye çıkmıştır. Bundan ötürü, burada basılan İngilizce metnin, mutabık kaîı-

2

Hitler, Başbakanın Gal dilindeki karşılığını burada bile bile kullandı.

dir. Eir çatışmaya hazır olmak gerekir. İngiltere bizim gelişmemizi, îfı-gi İte re'yi zayıflatacak bir hegemonyanın kurulması saymaktadır. Bun. dan Ötürü İngiltere bizim düsmanımızdır ve İngiltere İle çatışmak bir ölüm kalım sorunudur.

Bu çatışma nasıl bir çatışma olacaktır? (*)

İngiltere, birkaç güçlü darbeyle Almanya'nın hesabını göremez ve bizi dize getiremez. Savağı Ruhr'a kadar yaklaştırmak İngiltere için çok önemlidir. Fransız kanından vaz geçilmiyecektir. (Batı Duvarı!) Varlığımızın süresi Ruhr'un elimizde bulunmasına bağlıdır.»

Kaizer'in bir hatasını tekrarlamaya —yâni Rusya ile birleştikleri takdirde İngiltere ile Fransa'ya hücum etmeye— karar veren Hitler, şimdi de, Almanya için felâketle sonuçlanmış olan bir yolda daha imparatoru izliyeceğini söylüyordu.

«Holanda ve Belçika'daki hava üsleri, askeri bakımdan işgal edilmelidir. Tarafsızlık bildirilerine aldı rılmamahdır. Eğer İngiltere, Polonya savasına müdahale etmeye kalkarsa, Holanda'mn üzerine şimşek gibi sakhrmahyız. Holanda topraklarında, ta Zuyder Zee'ye kadar yeni bir savunma hattı kurmalıyız. İngiltere İle yapılacak savaş bir ölüm kalım savaşı olacaktır.

Bizim bu işten ucuz kurtulacağımız fikri tehlikelidir; böyle bir İhtimal yoktur. Bu takdirde gemileri yaknıalıyız ve artık bu doğru mu olur

yanlış mı olur sorunu olmaktan çıkmalıdır. Seksen milyon İnsanın yaşamak ya da ölmek sorunu olmalıdır bu.»

Hitler, Almanya'nın "ilk elverişli fırsatta'' Polonya'ya hücum edeceğini söylediği ve onu dinleyenler de Almanya'nın hemen hemen bütün askerî gücünün bu amaca yöneltilmekte olduğunu bildikleri halde, Hitler'in aklından İngiltere bir türlü çıkmıyordu.

Ingiltere'nin "Almanya için itici bir kuvvet" olduğunu belirtti. Bunun üzerine, Ingiltere'nin güçlerini ve güçsüzlüklerini tartıştı.

«Ingilizin kendisi mağrur, cesur, sert, inatçı ve iyi bir örgütçüdür. Her yeni gelişmeden nasıl yararlanacağını bilir. Onda da Nordik ırkınm

(''') Aslında da altı çizilmiştir.

serüven aşkı ve cesareti vardır,.. İngiltere'nin kendisi, bir dünya devletidir. Üç yüz yıldır sürmektedir. İttifaklar sayesinde büyümüştür. Bu devlet, yalnız somut bir şey değildir. Aynı zamanda bütün dünyayı saran psikolojik bir güç de sayılmalıdır.

Bu sayısız servete ve bununla birlikle giden yumuşaklığa, şunu da ekleyiniz: geopolitik güvenlik ve güçlü bir deniz kuvvetinin himayesi ve cesur bir hava kuvveti.»

Ama Hitler İngiltere’nin de güçsüz yanları olduğunu hatırlattı ve bunları saymaya başladı.

«Eğer son savaşta iki tane daha savaş gemimiz, iki tane daha kruvazörümüz olsaydı ve Jutland savaşına sabahleyin başlamış bulunsaydık. İngiliz donanması yenilecek ve İngiltere dize gelecekti (*> Dünya savaşı bitmiş olacaktı. Eski zamanlarda... İngiltere'yi ele geçirmek İçin, İngiltere’yi İstilâ etmek gerekirdi. Çünkü İngiltere kendi kendisini besliyebi-liyordu. Bugün artık besliyemez.

Dışardan gelen yiyecek maddeleri kesildiği andan İtibaren, İngiltere teslim olmak zorundadır. Yiyecek ve akaryakıt İthali, donanmanın, himayesini devam ^ettirebildiği süre mümkündür.

Luftwaffe’nin İngiltere üzerine yapacağı hücumlar İngiltere’yi teslim olmaya zorlayamaz. Ama donanma yok edilecek olursa İngiltere hemen teslim olur. Ani bir hücumun çabuk karar doğuracağından şüphe edilemez.»

Ani hücum neyle yapılacaktı? Amiral Raeder herhalde, Hitler’in bunu kafadan salladığım düşünmüş olsa gerek. 1930 yılı sonunda hazırlanan Z Plânına göre, Alman Donanma gücü, Ingiliz Donanma gücüne ancak 1945 de yetişebilecekti. O sırada, 1939 ilkbaharında, Almanya’nm henüz, âni bir hücumla bile Ingiliz Donanmasını batıracak ağır savaş gemileri yoktu.

Ingiltere’ye belki de başka yollardan pes dedirtilebilirdi. işte burada Hitler’in ayakları yeniden suya erdi ve bir yıl sonra, büyük bir başarıyla uygulanacak olan stratejik plânın ana çizgisini çizdi.

(*■) Hitler’in Jutland savaşması üzerindeki görüşü olduğu gibi yanlıştı.

«Amaç, düşmana daha başlangıçta şiddetli ve kesin bir darbe indirmektir. Doğru, yanlış ya da antlaşma gibi sakıncaların burada yeri yoktur. Ancak Polonya’dan ötürü, İngiltere ile bir savaşa «kaymayacak» olursak mümkün olabilir bu.

Hem uzun bir savaşa ve hem de ânl bir hücuma göre hazırlıklar yapılmalıdır. İngiltere’nin, Avrupa kıtası üzerinde girişeceği herhangi bir müdahale püskürtülme! id İr.

Ordu, Donanma ve Luftwaffe için önemli olan mevzileri işgal etmelidir. Eğer Hollanda ile Belçika’yı işgal etmeyi ve ele geçirmeyi ve aynı zamanda Fransa’yı da yenmeyi başarabilirsek, Ingiltere'ye karşı başardı bir savaş yürütmek için gereken temeli yaratmış oluru?.

O zaman Luftwaffe, İngiltere'yi Batı Fransa’dan abluka altına alır ve Donanma da denlzaltılarla daha geniş bir abluka sağlar. >

Aradan bir yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra uygulanan plânın kendisiydi bu. Führer'in, 23 Mayısta üzerinde durduğu başka, kesin bir stratejik plân daha vardı : Alman Ordusu, geçen savaşın başında Paris üzerine yürüyeceği halde Manş limanlarına doğru bir çevirme hareketine girişmiş- olsaydı, dedi Hitler, sonuç bambaşka olurdu. Nitekim bu sefer öyle olacaktı. Ne olursa olsun bunu 1940’da denemek istiyordu.

Hitler konuşmasının sonunda, belki de bir an için Polonya'yı unutmuş görünerek, “Amaç,” dedi, “her zaman için İngiltere'yi dize getirmektir.”

Son bir nokta daha vardı.

«Gizillik başannm en önemli şartıdır. Amaçlarımız gerek İtalya’dan ve gerekse Japonya’dan saklı tutulmalıdır.»

Hitler, başında General Halder'in bulunduğu, kendi Ordu Genel Kurmayına bile tam olarak güvenemiyordu. Führer, "çalışmalarımız Genel Kurmayın eline bırakılmamalıdır. O takdirde gizlilik uzun bir süre sağlanamaz." Askerî plânları hazırlamak, üzere OKW'de küçük bir plânlama kurmayının kurulmasını emretti.

îşte böylece Hitler, 23 Mayısta, kendisinin de söylediği gibi, gemilerini yaktı. Almanya'ya, doğuda yaşama alanı gerekti. Bu alam ele geçirmek üzere ilk fırsatta Polonya'ya hücum edilecekti. Danzig'in bunda bir rolii yoktu. O yalnızca bir bahaneydi. Yolu tıkayan İngiltere'ydi, Almanya'ya karşı duran tek İtici güç oydu. Peki, demek ki, o da hesaba katılacaktı, Fransa da. Bir ölüm kalım savaşıydı bu.

Führer, 5 Kasım 1937'de, saldırı plânlarını ilk olarak askerî şeflere açtığında, Feld-Mareşal von Blomberg ile General von Fritsch —hiç olmazsa Almanya'nın bir Avrupa savaşını sürdüremiyecek kadar güçsüz olduğunu ileri sürerek— itiraz etmişlerdi ([1]). Ordu Genel Kurmay Başkanı General Beck aynı yıl, aynı nedenden ötürü istifa etmişti, ama 23 Mayıs 1339' da, tutanaktan anlaşıldığına göre, ne bir tek general ne bir tek amiral çıkıp da Hitler'e tuttuğu yolun doğru bir yol olup olmadığını sormadı.

Görevlerinin soru sormak değil, körükörüne itaat etmek olduğunu anlamışlardı. Nitekim pek kötü sayılmayacak yeteneklerini, askerî saldırı plânlarına pek güzel uygulayabiliyorlardı. General von Rundstedt ve von Manstein ile birlikte küçük bir "çalışma çevresi" teşkil edeıı Ordu Genel Kurmayından Albay Gunther Blumentritt, 7 Mayısta, Beyaz Durum için bir tahmin raporu sunmuştu. Aslında rapor, Polonya'yı istilâ plânıydı. İmgesel ve cesur bir plândı ve üzerinde pek az değişiklik yapılarak uygulanacaktı. (48)

Amiral Raeder, 16 Mayıs tarihli çok gizli bir direktifle, Beyaz Durum'un denizle ilgili plânlarını hazırlamıştı (49). Polonya'nın Danzig'in batısında, Baltık'da, yalnızca birkaç kilometrelik kıyısı bulunduğu ve donanması da küçük olduğu için hiç bir zorluk çıkımyacağı umuluyordu. Amiralin başlıca ilgisi, Fransa ile İngiltere üzerinde toplanmıştı. Baltık deniz girişini, denizaltılar, iki cep kruvazörü ile iki savaş gemisi koruyacak, "geri kalan denizaltılar" "Atlantik savaşım" hazırlayacaklardı. Führer'in talimatına göre, Donanma, "Beyaz Durum" harekâtına 1 Eylülde başlayacak şekilde

hazırlanacaktı, ama Raeder komutanlarını, bir an önce plânlarını hazırlamaya zorluyordu, çünkü “son siyasi gelişmeler” yüzünden harekât daha önce de başlıyabilirdi. (50)

1939 Mayıs ayı biterken, Almanların yaz sonunda savaşa girmek için başladıkları hazırlıklar oldukça ilerlemişti. Büyük silâh fabrikaları durmadan çalışıyor, toplar, tanklar, uçaklar ve savaş gemileri yapıyorlardı. Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin yetenekli kurmayları, plânlarını neredeyse bitirmek üzereydiler. “Yaz tatbikatı" için çağrılan askerler tanklara yerleştiriliyorlardı. Hitler, gerçekten Övünebilirdi başarısıyla.

Pührer’in askerî şeflerle yaptığı toplantının ertesi günü, yâni 24 Mayısta, OKW’nin Ekonomi Ve Silâhlanma Dairesi Başkam General Georg Thomas, Dış işleri Bakanlığı memurlarıyla yaptığı gizli bir konuşmada, bu başarının özetini yaptı. Eski imparatorluk Ordusunun, kırk üç tümenden elli tümene ancak on altı yılda çıkabildiğini —1898 den 1914 e kadar—, oysa Üçüncü Alman imparatorluğunun, altı tümenden elli bir tümene yalnızca dört yıl içinde çıkmış olduğunu dinleyicilerine hatırlattı. Bunlar arasında beş ağır ve dört de hafif zırhlı tümenle, hiç bir ulusta bulunmayan “modern savaşma süvarisi” vardı. Donanma, hemen hemen sıfırdan başlamış 26,000 tonluk iki savaş gemisi (*), iki ağır kruvazör, on yedi destroyer ve kırk yedi denizaltı yapmıştı. Son olarak da 35,000 tonluk iki savaş gemisi ile bir uçak gemisini, dört ağır kruvazörü, beş

(W) General Thomas, Alman savaş gemilerinin tonajlarını SMLdîrİrken, Dış İşleri Bakanlığını bile aldatıyordu. Bir yıldan önceki bir tarihi, 18 Şubat 1938 tarihini, taşıyan İlginç bir Alman Donanma belgesinde (51), İngiliz hükümetine İngiliz - Alman Deniz Anlaşması çerçevesinde yanlış gemi tonajları bildirildiği kaydedilmişti. 26,000 tonluk gemilerin gerçek tonajı 31,000 di; 35,000 tonluk olanların İse (Ingiliz ve Amerikan donanmalarının en yüksek tonajları) gerçekteki tonajları 41.700 tondu. Nazi yalanlarının bir garip örneği daha.

destroyeri ve yedi denizaltıyı denize indirmişti ve daha birçok gemiyi de denize indirmeye hazırlanıyordu. Alman hava kuvvetleri de bir hiçten başlamış, yirmi bir filoluk ve 260,000 kişilik bir kuvvet olmuştu. General Thomas’ın söylediğine göre, silâh endüstrisi geçen yıl eriştiği en yüksek düzeyin üstünde üretim yapıyordu ve birçok alanlarda, üretimci herhangi

bir ülkeyi çok geride bırakmıştı. General, Alman silahlanmasının “dünyada bir eşi daha görülmediğini” söyledi.

1939 yazının başlangıcında, Alman askerî gücü korkunç bir düzeye erişiyordu ama, Hitler’in, sonbahar başlangıcında açmayı tasarladığı savaşın şansı da bu savaşın niteliğine bağlıydı. Almanya, henüz Polonya’dan başka, Fransa, İngiltere ve Rusya ile başa çıkacak kadar güçlü değildi, ve belki de hiç bir zaman o kadar güçlü olmayacaktı. O önemli yaz günleri başladığı sırada her şey, Führer'in, —herşeyden önce— Rusya’yı Batı ile askerî bir anlaşmaya varmaktan alıkoymakta göstereceği başarıya bağlıydı. Litvinov’un düşmeden önce yaptığı böyle bir teklifi Chamberlain önce reddetmişti, ama şimdi, Mayısın sonunda bu teklifi düşünüyordu.

RUSYA’NIN MÜDAHALESİ: II

İngiliz Başbakanı, 19 Mayısta Avam Kamarasında yapılan bir tartışma sırasında, Rus tekliflerinden, Churchill’e göre, yeniden soğuk ve dahası küçümseyen bir dille söz etmişti. Chamberlain biraz yorgun bir hava içinde, Avam Kamarasına “her iki hükümet arasında kaldırılması çok güç olan bir çeşit perde, bir çeşit duvar” bulunduğunu söyledi. Lloyd George tarafından desteklenen Churchill ise, Moskova’nın ortaya “iyi bir proje” attığını, bunun Chamberlaİn’in tekliflerinden “daha basit, daha dolaysız ve daha etkili” olduğunu ileri sürdü. Majeste Hükümetinin, “kafasına birtakım acı gerçekleri sokmasını” istedi, “etkili bir doğu cephesi olmadan. Batıda iyi bir savunma yapılamaz, ve Rusya olmadan da etkili bir doğu cephesi olmaz,” dedi.

Her yandan gelen eleştirilere boyun eğmek zorunda kalan Chamberlain, sonunda, 27 Mayısta, Moskova'daki İngiliz Elçisine karşılıklı bir yardım paktı, askerî bir toplantı yapılması ve Hitler’in tehdit ettiği ülkelere garanti verilmesi konularında, görüşmelere başlamayı kabul etmesi için tâlimat verdi ([2]). Londra’daki Alman elçisi Dirksen, İngiliz hükümetinin “büyük bir çekingenlikle” sonunda bir adım attığını Alman Dış İşleri Bakanlığına bildirdi. Dirksen ayrıca, Chamberlain’i böyle bir harekete geçmeye zorlayan ana nedenleri de arıyordu. Berlin’e gönderdiği acele raporda, İngiliz Dış İşleri Bakanlığının “Rusya’da, Almanlar tarafından yapılan zemin yoklamaları” sezdiğini ve “Almanya’nın Rusya’yı, tarafsızlığını sürdürmeye ya da dahası, Rusya’yı iyiliksever bir tarafsızlığı kabule razı

edebileceklerinden” korktuğunu bildirmişti. “Bu takdirde bütün çevirme hareketi” suya düşecekti. (53)

Molotov, Mayısın son günü, S.S.C.B. Yüksek Konseyinde Dış İşleri Bakanı olarak ilk konuşmasını yaptı. Batılı demokrasilerin duraksamalarından ötürü onları yerdi ve eğer demokrasiler, saldırıyı durdurmak konusunda, Rusya’ya katılmakta ciddi iseler lafı kısa kesmeli ve üç noktada anlaşmaya varmalıydılar :

1. Yalnızca savunma niteliğini taşıyan, üçlü bir karşılıklı yardım paktının imzası.

2. Sovyetîer Birliği sınırındaki bütün Avrupa devletleri de dahil olmak üzere, bütün Orta ve Doğu Avrupa devletlerine garanti verilmesi.

3. Birbirlerine ve saldırının tehdit ettiği küçük devletlere, âui ve etkili bir yardım şeklinde ve bunu kapsayacak şekilde kesin bir anlaşmanın imzası.

Molotov, Batı ile yapılacak görüşmelerin, Rusya’nın, Almanya ve İtalya ile “pratik bir temele dayanan ticaret ilişkilerinden” vazgeçmesi anlamına gelmiyeceğini açıkladı. Almanya ile yapılmakta olan ticaret görüşmelerinin yeniden başlaması “imkânsız değildir” dedi. Bu konuşmayı Berlin'e bildiren elçi von der Schulenburg, Molotov’un, “bütün Rus isteklerinin kabul edilmesi şartıyla” Rusya’nın halen İngiltere ve Fransa ile bir antlaşma imzalamaya hazır olduğunun, ancak gerçek bir anlaşmaya varmak için, daha uzun bir zamana ihtiyaç bulunduğunun bu konuşmadan açıkça anlaşıldığını belirtti. Molo-tov’un, “Almanya’ya karşı ağır sözler söylemekten çekindiğini, Berlin’de ve Moskova’da başlamış olan görüşmelerin devamına hazır bulunduğunun yine bu konuşmadan anlaşıldığım” sözlerine ekledi. (54)

Hitler de bu hazırlığa Berlin’de birdenbire katıldı.

Mayısın son günlerinde Hitler ile danışmanları, İngiliz -Rus görüşmelerini önlemek üzere, Moskova’ya nasıl bir avans verilmesi gerektiği gibi çok dikenli bir sorun üzerinde kafa patlatıp duruyorlardı. Berlin’de, Molotov’un 20 Mayısta elçi von der Schulenburg ile ([3]) yaptığı görüşme sırasında, Alman yakınlaşmasına soğuk bir su döktüğüne inanılıyordu. Ertesi gün,

yâni 21 Mayısta, Weizsaecker, Dış işleri Komiserinin sözlerini gözönünde tutarak, “bizim sıkı durmamız ve Rusların daha açık konuşacakları zamanı beklememiz” gerektiğini telgrafla elçiye bildirdi. (55)

Ama Polonya’ya saldırı gününü 1 Eylül olarak tesbit eden Hitler, sıkı duracak durumda değildi. Weizsaecker ile Alman Dış işleri Bakanlığı Hukuk Dairesi Müdürü Friedrich Gaus,

Ribbentrop’un Sonneburg’daki yazlık evine çağınldılar. Gaus’ un Nuremberg’te verdiği ifadeye göre ([4]), Eibbentrop, onlara; Führer’in “Almanya ile Sovyetler Birliği arasında daha tahammül' edilebilir ilişkiler kurmak” istediğini bildirdi. Rib-bentrop, Schulenburg’un Molotov[f]a kargı izliyeceği yeni politikanın ana çizgilerini uzun uzadıya belirten talimat tasarıları hazırladı ve elçiden Molotov’u “olabildiği kadar çabuk” görmesi istendi. Bu tasarı da, ele geçirilen Alman Dış İşleri belgeleri arasında bulunmaktadır. (56)

Belge, üzerindeki kayda göre, 26 Mayıs tarihinde Hitler'e gösterildi. Çok ilginç bir belgeydi bu. Almanya kesin olarak müdahale etmediği takdirde, Îngiliz-Rus görüşmelerinin başarıyla sonuçlanacağına Alman Dış İşleri Bakanlığının o tarihte inandığını gösteriyordu. Bundan ötürü Ribbentrop, Schulenburg’un Molotov’a şunları söylemesini teklif ediyordu :

«Almanya ile Sovyet Rusya arasında, dış politikada gerçek bir Çıkar çatışması yoktur... Alman - Sovyet İlişkilerinin banşa çevrilmesi ve normalleştirilmesi zamanı gelmiştir... İtalyan - Alman İttifakı, Sovyetler Biri iği'ne karşı değildir. Tamamiyle İngiliz - Fransız kombinezonuna karşıdır. ..

Dileklerimize rağmen, Polonya ile bir çatışma çıkacak olursa, bunun bile bizi Sovyet Rusya İle bir çıkar çatışmasına götüreni y ece ğine kuvvetle İnanmış bulunuyoruz. Alman - Polonya sorununu —ne şekilde olursa olsun — gözerken Rus çıkarlarını olabildiği kadar çok gözönünde tutacağımızı söyliyecek kadar da ileri gidebiliriz.»

Bundan sonra Rusya’nın îngiitere ile bir ittifak yapmasının tehlikesi belirtiliyordu.

«İngiltere’nin kuşatma oyununda, Sovyetler Biriiği’nin neden aktif bir rol oynamak istediğini gerçekten anlayamıyoruz... Bu, Rusya’nın, Ingil- |»rn.don gerçekten değerli bir quid pro quo (karşılık) almadan, tek-yan* İt bir sorumluluk altına girmesi demektir... İngiltere, antlaşmalar nasıl formüle edilirse edilsin. Rusya'ya gerçekten değerli bir quid pro quo sunacak durumda değildir. Batı Duvarı Avrupaya yapılacak her çeşit yardımı t m k (insiz bir hale getirmiştir... Bu bakımdan, İngiltere’nin kestaneyi ateşlen başka devletlere çıkarttırmak politikasına yeniden döneceği kanısında-yiK.>

Schulenburg aynı zamanda, Almanya’nın "Rusya’ya karşı mıklırgan niyetler beslemediğini” de belirtecekti. Son olarak da, Almanya'nın, Sovyet Rusya ile yalnız ekonomik sorunları değil, «normal siyasi ilişkilere de dönmeyi» konuşmaya hazır olduğunu Molotov’a bildirecekti.

Hitler, tasarıda fazla ileri gidilmiş olduğu kanısındaydı. Ihından ötürü, şimdilik tutulmasını emretti. Gaus’a göre Führer, Chamberlain’in iki gün önce, 24 Mayısta, Avam Kamaralımda söylediği iyimser sözlerin etkisinde kalmıştı. Ingiliz Başbakanı, yeni Ingiliz tekliflerinin sonucunda Rusya ile, "kısa bir kumanda” tam bir anlaşmaya varılacağını umduğunu söylemişti. Hitler bunun blöf olmasından şüpheleniyordu. Moskova’ya .yıiklaşmak fikrinden yine vaz geçmemişti, ama bir süre için t tlnha temkinli bir yaklaşmanın en iyi yol olacağına karar , inişti.

Mayısın son haftasında Führer’in kafasından geçen duraksamalar, Alman Dış işleri Bakanlığının ele geçen belgele-ı inde açıkça görülmektedir. Hitler, ayın ya yirmisinde ya da o yünlerde —günü kesinlikle bilinmiyor— İngiliz-Rus görüşmelerini önlemek üzere birdenbire Sovyetler Birliği’yle görüşmek istedi. Schulenburg Molotov’u görmeliydi. Ancak, Ribbentrop’ ıııt bu konuda hazırladığı talimat ayın yirmi altisında Hitler’e gösterildiği halde gönderilmedi. Führer talimatı iptal etti. O akşam Weizsaecker, Schulenburg’a bir telgraf çekerek kendisine "çok temkinli davranmasını” ve “yeni bir tâlımat gelinceye kadar kendi başına hiç bir şey yapmamasını” bildirdi. (57^)

Bu telgraf ile, Devlet Sekreterinin Moskova elçisine gönderilmek üzere 27 Mayısta yazdığı, ancak, altına bir not ekledikten sonra 30 Mayısta gönderebildiği mektup, Berlin’deki duraksama havasım çok iyi vermektedir

(58). Weizsaecker 27 Mayısta yazdığı mektupta, Schulenburg’a, Berlin’in, bir Ingiliz-Rus anlaşmasını “Önlemenin kolay olmadığı” kanısında bulunduğunu ve Almanya’nın, Moskova’da “bir tatar kahkahası” yaratmaktan korktuğu için, kesin bir müdahaleden çekindiğini bildiriyordu. Devlet Sekreteri, aynı zamanda, gerek Japon-yamn ve gerekse İtalya’nın, Almanya’nın Moskova’ya yaklaşma fikrini soğuk karşıladıklarını ve müttefiklerinin tutumlarının, Almanya’nın şimdilik yerinden kıpırdamamak kararını etkilediğini de bildirmişti. Weizsaecker mektubunu şöyle bitiriyordu : «Bu bakımdan, şimdilik beklemek ve Moskova ile Paris - Londra’nın, birbirlerini ne dereceye kadar taahlıüd altına sokacaklarını görmek istiyoruz.»

Bilinmeyen bir nedenden Ötürü, Weizsaecker bu mektubu hemen göndermedi; belki de Hitler’in daha tam bir karara varmadığım düşünmüştü. Mektubu 30 Mayısta gönderdiği sırada altına şu notu yazdı:

«NOT : Yukarıdaki satırlara şunları eklemeliyim : böyle olmakla birlikte, Föhrer’in onayı He, şimdilik, Ruslara çok değişik şekilde bir yaklaşma yapılacaktır ve bu yaklaşma, bugün burada Rus maslahatgüzarı ile yapacağım bir konuşma ile başlıyacaktır.»

Georgi Astakov ile yapılan bu konuşmada pek derinlere inilmedi, ama Almanların yeni bir çıkışa hazırlandığı anlaşıldı. Weizsaecker, Rus maslahatgüzarını, Prag’daki Sovyet Ticaret Heyetinin durumunu konuşmak üzere çağırmıştı. Ruslar Prag’taki heyetlerini orada tutmak istiyorlardı. Her iki diplomat, bu konu çevresinde konuşurlarken, birbirlerinin düşüncelerini de anlamaya çalıştılar. Weizsaecker, siyasi ve iktisadi sorunların birbirlerinden büsbütün ayrı olmadığı konusunda Mo-lotov’la aynı görüşte olduğunu söyledi ve “Sovyet Rusya ile Almanya arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi" ile ilgilendiğini ifade etti. Astakov, Molotov’un “Rus - Alman görüşmelerine kapıyı kapamak niyetinde olmadığım’[1] belirtti.

Her iki adam da çekingen davranmışlardı, ama Almanlar bundan cesaret almışlardı. 30 Mayıs günü gecesi, saat 10.40’da Weizsaecker, Moskova’da Schuleıburg’a «çok acele» bir telgraf çekti. (59)

«Şimdiye kadar plânladığımız taktiklerin tersine, şimdi Sovyetler Bir-İİği’yle belirli bir yere kadar temasa geçmeye katar verdik.» l[5])

Führer'e. Sovyetler Birliği’ne çekinerek de olsa yaklaş, inak cesaretini veren şey, Mussolini’nin 30 Mayısta Hitler’e yazdığı uzun bir muhtıra olabilir. Yazın başlangıcında Duçe, erken bir çatışmanın doğru olup olmadığından şüphelenmeye başlamıştı. Hitler’e gönderdiği muhtırada : “Plütokratik, tutucu bencil uluslarla” Mihver arasındaki bir savaşın “kaçınılmaz” olduğuna inandığını belirtiyordu, ama "İtalya'nın ancak 1942 yılının sonunda bitecek bir hazırlık dönemine ihtiyacı” vardı. “Ancak 1943 yılından sonra yapılacak birtakım savaş çıkışlarının büyük bir başarı şansı” vardı. Duçe, neden “İtalya’ nın bir barış dönemine” ihtiyacı olduğunu anlattıktan sonra şu sonuca varıyordu : “Bu nedenlerden ötürü, İtalya, böyle bir savaşın kaçınılmazlığına inandığı halde, bir Avrupa savaşını hızlandırmak istememektedir.” (60)

1 Eylülü Polonya’ya- hücum tarihi olarak tesbit ettiğini yakın dostuna ve müttefikine söylemeyen Hitler, Mussolini’ye, gizli muhtırasını “büyük bir ilgi” ile okuduğu cevabını verdi ve iki liderin bu konuyu görüşmek üzere yakın bir gelecekte toplanmalarını teklif etti. Bu arada Führer, Kremlin’in duvarlarında bir çatlaklık meydana gelip gelmediğini anlamaya karar vermişti. Bütün Haziran ayı boyunca, Moskova’daki Alman elçiliği ile Rus Dış Ticaret Komiseri Anastas Mikoyan arasında, yeni bir ticaret anlaşmasıyla ilgili görüşmeler yapıldı.

Sovyet hükümeti Berlin’den hâlâ şüphe ediyordu. Sehu-lenburg’un ay sonuna doğru (27 Haziran) bildirdiği gibi, Kremlin, Almanların bir an önce bir ticaret anlaşmasına varmayı istemekle, Rusların, İngiltere ve Fransa ile yapmakta oldukları görüşmeleri torpillemek niyetinde olduklarına inanıyordu. Berlin’e çektiği telgrafta şöyle diyordu elçi : “Bunu

sağladıktan sonra bizim görüşmeleri tavsata bileceğimizden korkuyorlar.” (61)

Schulenburg 28 Haziranda Molotov’la uzun bir konuşma yaptı. Bu konuşmadan sonra Berlin’e çektiği “gizli ve acele” telgrafta elçi, konuşmanın “dostça bir hava içinde geçtiğini” bildirdi. Buna rağmen Alman elçisi, konuşma sırasında Almanya’nın Baltık devletleriyle yaptığı saldırmazlık antlaşmalarına değindiği zaman O Sovyet Dış işleri Komiseri suratım ekşiterek “‘Polonya tecrübesinden sonra bu gibi antlaşmaların

sürekliliğinden şüphe etmesi gerektiği” cevabım vermişti. Görüşmeyi özetleyen Schulenburg raporunu şöyle bitiriyordu :

«Benim izlenimim şudur kİ, Sovyet hükümeti siyasi görüşlerimizi öğrenmeyi ve bizimle ilişkilerini sürdürmeyi çok istiyor. Molotov’ım bü- [6]

tün söylediklerinde, kuvvetli bir güvensizlik belli olmakla birlikte kendisi. Almanya ile ilişkilerin normale dönmesinin arzu edilen ve mümkün olan bir şey olduğunu da söyledi.» (62)

Elçi bundan sonra girişeceği hareketler hakkında telgrafla tâlimat verilmesini istiyordu. Schulenburg, 1919’dan sonra Sovyet Rusya ile Almanya'nın birbirine yaklaşmasını isteyen ve bunu Rapallo’da ortaya koyan, Seeck, Maltzan ve Broekdorff-Rantzau okulunun son taraftarlanndandı. 1939 yılı içinde gönderdiği raporlardan anlaşıldığına göre Schulenburg, Weimar Cumhuriyeti zamanındaki yakm ilişkilerin yeniden kurulmasını içtenlikle istiyordu. Ama eski okulun karyerden yetişme bir çok diplomatları gibi o da, Hitler’i pek anlıyamıyordu.

Hitler, 29 Haziranda, Berchtesgaden’deki dağ evinden birdenbire, Rusya ile görüşmelerin kesilmesini emretti.

Berchtesgaden, 29 Haziran 1939

« ...Führer aşağıdaki hususlara karar vermiştir :

Rusların davranışlarından, görüşmelerin devamını, Ocak ayındaki İktisadi görüşmeler için tesbit edilen temelin kabulüne bağlamak İstedikleri sonucuna vardığımla, Rusiara bildirilmelidir. Bu temeli kabul edeml-yeceğlmize göre, bugün için Ruslarla iktisadi görüşmelerin devamıyla ilgili değiliz.

Führer bu cevabın birkaç gün geciktirilmesine muvafakat etmişlerdir.» (63)

Bu tâlimatın Özü ertesi gün fiilen Moskova’daki Alman elçiliğine telgrafla bildirildi.

«(Weizsaecker telgrafında şöyle diyordu) Dış işleri Bakanı... yeni bir tâlimata kadar, politika alanında söylenmesi gereken sözlerin söylendiği ve bugün için, bizim yeniden görüşmelere girmememiz gerektiği kanısındadır.

Rus hükümeti ile iktisadi görüşmeler konusunda henüz bir karara varılmamıştır. Bu alanda sizden bir süre İçin yeni hareketlere girişmemeniz ve tâlimat beklemeniz istenmektedir.» (64)

Almanların gizli belgelerinde, Hitler'in fikrini neden böyle birdenbire değiştirdiğini açıklayan hiçbir ipucu yok. Ruslar,

Ocak ve Şubat teklifleri üzerinde zaten uzlaşmaya yanaşıyorlardı ve Schnurre, 15 Haziranda iktisadi görüşmeler kesildiği takdirde, Almanya'nın gerek iktisadi ve gerekse siyasi bakımdan zor duruma düşeceğini belirtmişti.

İngiliz - Fransız - Sovyet görüşmelerinin sallantılı durumu da Hitler'i böyle bir karara götürmüş olamaz. Rusya ile Batılı devletlerin, Polonya, Romanya ve Baltık devletlerine verilecek garantiler konusunda çıkmaza saplandıklarını, Moskova'daki Alman elçiliğinden aldığı raporlardan öğrenmişti. Polonya ile Romanya, dolaylı bir yardımdan başka, Ingiltere ile Fransa'nın kendilerine garanti vermelerini de memnunlukla karşılıyorlardı. Gerçi bu garanti, bir Alman saldırısı karşısında, batıda ikinci bir cephe açmak suretiyle dolaylı bir yardımdan ileri gidemiyecekti. Ama bu garantiyi yine de istiyorlardı. Ancak Rus garantisini kabul etmiyorlar ya da dahası, bir Alman saldırısını karşılamak üzere, Rus askerlerinin topraklarından geçmelerine izin vermiyorlardı. Letonya, Estonya ve Finlandiya da, Rus garantilerini reddetmişlerdi. Alman Dış İşleri Bakanlığının evrakından sonradan anlaşıldığına göre bu devletler, bu tutumlarını gevşettikleri takdirde, Almanya'nın başlarına bir belâ açmasından korkuyorlardı.

Böyle bir çıkmaza giren Molotov, Haziranın başında görüşmelere katılmak üzere, Moskova'ya Dış işleri Bakanım göndermesini Ingiltere'ye teklif etti. Ruslar için görüşmelerin başarıya ulaşması bakımından bu teklifin pek önemi yoktu ama Ingiltere'nin gerçekten Rusya ile bir anlaşmaya varmak isteyip istemediğini gösterecekti. Lord Halifax, teklifi kabul etmedi ve Moskova'ya gitmedi C). Anthony Eden ise, eski bir Dış İşleri [7]

Bakanı ojarak onun yerine gitmek istedi, ama Chamberlain vazgeçirdi kendisini. Onun yerine William Strong’un gönderilmesi kararlaştırıldı. William Strong, Dış İşlerinde karyerdeıı yetişme iyi bir hariciyeciydi. Eskiden Moskova elçiliğinde çalışmıştı. Rusça da biliyordu. Ancak gerek İngiltere’de ve gerekse d işarda çok az tanınmıştı. Doğrudan doğruya Stalin ve Molo-tov’Ia görüşecek «lan böyle bir Önemli heyetin başına ikinci derece bir memurun tâyin edilmesi, sonradan Rusların söyledikleri gibi, Chamberlain’in, Hitler’i önlemek için bir ittifak kurulması konusunu hâlâ ciddiye almadığını gösteriyordu.

Strong, 14 Haziranda Moskova’ya vardı. Molotov’la birlikte on bir İngiliz - Fransız toplantısına katıldığı halde, İngiliz -Sovyet görüşmelerinin gidişi üzerinde pek etkisi olmadı. Rusların kuşkuları ve tedirginlikleri on beş gün sonra, 29 Haziranda, Andrey Jdanov’un Pravda’da çıkan bir yazısıyla açıklandı. Yazının başlığı şuydu : "Ingiliz ve Fransız Hükümetleri Sov-yetler Birliği ile Eşitlik Temeline Dayanan bir Antlaşma Yapmak İstemiyorlar.’’ Bu yazının "Sovyet hükümetini bağlamayan bir kimse” tarafından yazıldığı gösterilmek isteniyordu; ama Jdanov, yalnız PoKtbüro üyesi ve Sovyet Parlamentosu Dış İşleri Komisyonu Başkanı değil, aynı zamanda, Schulenburg’un Berlin'e yazdığı raporda belirttiği gibi, “Stalin’in en yakın arkadaşlarından biriydi ve yazının, yukarıdan gelen bir emirle yazıldığı şüphesiz” di.

«(Jdanov şunları yazıyordu) Bana Öyle geliyor ki İngiliz ve Fransız hükümeti erinin niyetleri, S.S.C.B.nin kabul edebileceği gerçek bir anlaşmaya varmak değil, ancak S.S.C.B.nin sözde uzlaşmaz davranışını kendi halkoyuna göstererek saldırganlarla bir anlaşmayı kolaylaştırmak amacıyla yalnızca anlaşma görüşmeleri yapmaktır, önümüzdeki birkaç gün bunun böyle olup olmadığını gösterecektir.» (66)

Stalin’in, Ingiltere ile Fransa’ya karşı beslediği ğüvensiz-

lik ve Batılı müttefiklerin, eninde sonunda, bir yıl önce Münih’ te yaptıkları gibi, Hitler’Ie bir pazarlığa girişecekleri üzerin deki kuşkusu, böylelikle bütün dünyanın gözleri önüne serilmi: oldu. Yazıyı yorumlayan elçi von der Schulenburg, yazıdak amaçlardan birinin de “görüşmelerin kesilmesi halinde bunur suçunu İngilizlerle Fransızların üzerine atmak” olduğunu Ber Iin’e bildirdi, (67)

TOPYEKÛN SAVAŞ PLÂNLARI

Adolf Hitler, Rusların attığı yemin üstüne daha atiama-mıştı. Bunun nedeni belki de, yaz sonunda girişeceği Polonya İstilasının askeri planlarına, bütün Haziran ayı içinde Berch-tesgaden'de nezaret etmesiydi.

General von Brauchitsch'in, Polonya'ya kargı girişilecek askeri harekât üzerinde hazırladığı çok gizli planı Hitler'in 15 Haziranda eline geldi (68). Ordu Başkomutanı, sahibinin sesini yansıtarak şöyle diyordu : "Harekâtın amacı, Polonya silâhlı kuvvetlerini yoketmektir. Siyasal Önderlik, savaşın ağır âni darbelerle başlamasını ve çabuk başarıya ulaşmasını istemektedir. Ordu Başkomutanlığının isteği, Polonya toprağım âni olarak istilâ ederek, Polonya Ordusunun mutazam bir seferberlik ve yığınak yapmasını önlemek, bir yandan Silezya'dan, öteyandan Pomeranya - Doğu Prusya'dan yoğun bir hücuma geçerek, Vistül-Narev hattının doğusunda bulunacağı umulan Polonya Ordusunun büyük bir kısmını yoketmektir."

Brauchitsch, bu plânı gerçekleştirmek üzere iki Ordu Gurubu kuruyordu: Birinci, Sekizinci, Onuncu ve On Dördüncü Ordu'lardan oluşan, Güney Ordusu Gurubu. İkincisi de, Üçüncü ve Dördüncü Ordulardan oluşan, Kuzey Ordusu Gurubu. General von Brauchitsch'in komutasında bulunacak olan Güney Ordusu Gurubu, Silezya'dan "Varşova genel yönünde hü-

cuma geçecek, karşı koyan Polonya kuvvetlerini dağıtacak ve Kuzey Ordu Gurubu ile işbirliği yaparak. Batı Polonya'da hâlâ dayanmakta olan Polonya kuvvetlerini yok etmek amacıyla, olabildiği kadar güçlü kuvvetlerle olabildiği kadar kısa zamanda Varşova'da, Vistül'ün her iki kıyısını işgal edecektir." Kuzey Ordu Gurubunun ilk görevi Koridor'u geçerek "Almanya ile Doğu Prusya arasında irtibatı" sağlamaktı. Her Ordunun ayrı ayrı hedefleri ile Hava ve Deniz kuvvetlerinin hedefleri de ayrıntılarıyla gösterilmişti. Brauehitsch, çarpışmaların başlı-yacağı gün, Danzig'in Alman toprağı olarak ilân edileceğini ve Alman komutasındaki yerli kuvvetler tarafından Danzig'in ele geçirileceğini bildiriyordu.

Ayrıca çıkarılan ek bir emirde "Beyaz" yayılma emrinin, 20 Ağustosta uygulanmaya başlıyacağı yazılıydı. "Bütün hazırlıkların bu tarihte bitmiş olması gerekir," deniyordu. (69)

Bir hafta sonra, 22 Haziranda, General Keitel Hitier'e, "Beyaz Durum'un zaman çizelgesi tasarısını" sundu (70). Führer bu tasarıyı inceledikten sonra, "esas itibarile" mutabık olduğunu bildirdi, ancak "normalden daha geniş çapta yedekleri askere çağırmak suretiyle halkın tedirgin" edilmemesini, "...durumun nedenlerini soracak sivil kurumlara, işverenlere ya da öteki özel kişilere, gençlerin sonbahar manevraları için askere alındıklarının bildirilmesini" emretti. Hitler aynı zamanda, "Ordu Yüksek Komutanlığının, temmuzun ortasından itibaren, smır bölgesindeki hastahanelerin boşaltılması için verdiği emrinin, güvenlik nedenlerinden ötürü uygulanmaması-nı"da bildirdi.

Hitler'in hazırladığı savaş, topyekûn bir savaştı; yalnız askerî seferberliği değil, bütün ulus kaynaklarının da topyekûn seferber edilmesini gerektiriyordu. Bu dev işi koordine etmek üzere ertesi gün, 23 Haziranda, Alman Savunma KÜrulu, Goe-ring'in başkanlığında bir toplantı yaptı. Toplantıda otuz beş kadar yüksek kademeden sivil ve askerî memurla, Silâhlı Kuv-

m

vetler adına Keitel, Raeder, Haider, Thomas, ve Milch ve ayrıca da Iç İşleri, Ekonomi, Maliye, Ulaştırma Bakanlan ve Himmler bulunuyordu. Kurul'un ancak ikinci toplantısıydı ama Goering, Kurul'un çok önemli kararlar almak üzere toplandığını hemen açıkladı ve toplantıya ait ele geçirilen gizli tutanaktan anlaşıldığına göre, savaşın yakın olduğunu, sanayi ve tarımdaki işgücü alanında ve topyekûn seferberliği ilgilendiren bir sürü alanlarda daha birçok şeylerin yapılması gerektiğini kesinlikle söyledi. (71)

Goering, Hitler'in yedi milyon kadar insanı silah altına alacağını Kurul'a bildirdi. Ekonomi Bakanı Dr. Funk, işçi durumunu kuvvetlendirmek üzere "savaş esirleriyle hapishane ve toplama kamplarında bulunanlara ne gibi işler, yaptırılacağını" tesbit edecekti. Himmler lâfa karışarak, "savaş zamanında toplama kamplarından azami derecede yararlanılacağım" söyledi. Ve Goering de "Çek Protektorasindan getirilecek yüzbinlerce işçinin, Almanya'da özellikle tarım alanında kontrol altında çalıştırılacağını ve barakalarda yatırılacağım" bu sözlere ekledi. Nazilerin esir işçi programı böylelikle biçim almaya başlıyordu.

İç İşleri Bakanı Dr. Frick, “devlet dairelerindeki memurlardan tasarruf edeceğine” söz verdi ve Nazi rejiminde, bürokrat memur sayısının “yirmi mislinden kırk misline çıktığını, bu duruma göz yumulamıyacağını” söyliyerek konuşmaları canlandırdı. Bu acı durumu düzeltmek için bîr komite kuruldu.

Ordu Genel Kurmay Ulaştırma Dairesi Başkanı Albay Rudolf Gercke de, daha karamsar bir konuşma yaptı. Büyük bir cesaretle, [14]Almanya ulaştırma alanında bugün İçin savaşa hasır değildir,” dedi.

Alman ulaştırma şebekesinin görevini yapıp yapamıyacağı konusu, elbetteki savaşın Polonya’nın dışına sıçrayıp sıçramamasına bağlıydı. Batıda, Fransa ve İngiltere ile savaşılacaksa, bu takdirde ulaştırma sistemi yeterli olmıyabilirdi. Savunma Kurulu, “Batı Duvarım en geç 22 Ağustosta, aşırı bir çalışmayla, bu tarihe kadar elde edilecek malzemeden yararlanılarak azami derecede hazır duruma getirmek amacıyla” Temmuz ayında iki kere olağanüstü toplantı yaptı. Krupp’uı ve Çelik kartelinin yüksek müdürleri, Batı tahkimatının tamamlanması için gereken malzemeyi sağlamaya çalışacaklarına söz verdiler. Çünkü Almanlar durumlarının, Polonya’yı 'Wnl ettikleri sırada, İngiliz - Fransız ordularının Batı Almanya üzerine ciddi bir taarruza girişip girişmiyeeeklerine bağlı olduğunu biliyorlardı.

Hitler, 23 Mayısta generallerine, Polonya ile çatışma nedeninin Danzig olmadığını olağanüstü bir içtenlikle, söylediği halde Serbest Şehir, yaz ortasında birkaç hafta, sanki herhangi bir gün patlamaya hazır bir barut fıçısı gibiydi. Almanlar bir süredenberi Danzig’e, yerli muhafız kuvvetleri tarafından kullanılmak üzere, silâh ve subay kaçırıyorlardı, ([8]). Bunlar Doğu Prusya sınırlarından kaçırıldığı için PolonyalIlar da, bu sınırdaki gümrük memurlarının ve sınır muhafızlarının sayılarını arttırmışlardı. O sırada yalnızca Rerliıiden aldıkları emirlere göre hareket eden mahalli Danzig makamları ise, Polonya memurlarının görevlerini yapmalarına engel oluyorlardı.

Bu çatışık durum 4 Ağustosta bir buhran haline geldi; Polonya’nın Danzig temsilcisi, Polonya gümrük müffettişleri-ne, görevlerini "silâhla” yerine getirme emrinin verildiğini, Danzig’lilerin, PolonyalIlara çıkaracakları

herhangi bir zorluğun "bir şiddet hareketi” sayılacağını, böyle bir durumda Polonya hükümetinin "Serbest Şehre karşı derhal bir misillemeye geçeceğini” mahalli makamlara bildirdi.

Böylece Hitler, PolonyalIları sindiremiyeceğini bir kere daha anladı, Varşova’daki Alman elçisinin de, Temmuzda, PolonyalIların, Danzig’teki hakları «açıkça çiğnendiği takdirde» Polonya’nın dövüşeceğinden “hiç şüphe edilemiyeceğini” Berlin'e bildirmesi, bu işi daha da ciddileştirdi. Elçinin gönderdiği telgrafın kenarına Ribbentrop’un kendi el yazısıyla yazdığı nottan, telgrafın Hitler tarafından görüldüğü anlaşılmaktadır. (73).

Hitler çok kızmıştı. Ertesi gün, 7 Ağustosta, Danzig Nazi Gauleiter’i Albert Forster’i Berchtesgaden’e çağırdı ve artık PolonyalIlara karşı sabrının tükendiğini kendisine söyledi. Berlin’le Varşova birbirine şiddetli notalar gönderip duruyorlardı. Bu notaların havası, taraflardan hiçbirinin açıklamaya cesaret edemiyeceği kadar ağırdı. Alman hükümeti, ayın dokuzunda gönderdiği notada, Danzig’e verilen ültimatomun tekrarı halinde bunun “Almanya - Polonya ilişkilerini bozacağım... Al. man hükümetinin bundan doğacak sorumluluğu üzerine alamı-yacağını” bildirdi. Polonya hükümeti ertesi gün bu notaya sert bir cevap verdi:

«Serbest Şehir makamlarının, Polonya’nın Danzig’tekt hak ve yıkarlarını bozacak herhangi bir teşebbüse girişmeleri halinde (PolonyalIlar' eski tepkilerini göstermekte devam edecekler ve bunu yalnız kendilerinin elverişli görecekleri araçlar ve tedbirlerle yapacaklar ve Alman hükümetinin herhangi bir müdahelestni... bir saldın hareketi sayacaklardır.? (74)

Hitler’in karşısına çıkan küçük hükümetlerden hiçbiri, böyle bir dil kullanmamıştı o güne kadar. Hitler ertesi gün, 11 Ağustosta, Alman isteklerini yerine getirmekte bir hayli ileri giden Danzig, Milletler Cemiyeti Yüksek Komiseri İsviçreli Cari Burckhardt'ı kabul ettiği zaman çok sinirliydi. Görüşme sırasında “PolonyalIların en ufak bir teşebbüsü halinde, PolonyalIların hiç bilmediği kudretli silâhlarla, şimşek gibi üzerlerine

saldıracağım" ziyaretçisine söyledi.

«(.Yüksek Komiserin sonradan verdiği raporda bildirdiğine görei M. Burckhardt, bunun genel bir çatışmaya varacağını .söyledi. Herr Hitler, eğer bir savaş çıkacak olursa, bunun yarın çıkacağı yerde bugün çıkmasını tercih edeceği, bu savaşı, bütün silâhları, bütün imlcâıılanyla kullanmaktan çekinmiş olan İkinci Wilhelm gibi yönetmeyeceği ve minima kadar merhametsizce savaşacı cevabını verdi.» (75)

Kime karşı? Elbetteki Polonya'ya karşı. Gerekirse İngiltere ve Fransa'ya da karşı. Rusya'ya karşı da mı? Hitler, Sov-yetler Birliği'ne nasıl davranacağını sonunda kararlaştırmıştı.

RUSYA'NIN MÜDAHALESİ: III

Ruslar yeni bir çıkış daha yapmışlardı.

18 Haziranda, Berlin'deki Sovyet Ticaret Temsilcisi E. Ba-barin, yanına iki yardımcısını alarak Alman Dış Ticaret Bakanlığında Julius Schnurre'u görmeye gelmiş ve Rusya'nın Alman - Sovyet ekonomik ilişkilerini genişletmek ve yoğunlaştırmak istediğini bildirmişti. Beraberinde, her iki ülkenin de daha geniş çapta mal mübadelesini öngören ayrıntılı bir muhtıra getirmiş ve taraflar arasında ayrılık bulunan birkaç noktanın da düzeltildiği takdirde, Berlin'de bir ticaret anlaşması imzalamaya yptkili olduğunu söylemişti. Dr. Schnurre'nin bu görüşme üzerinde verdiği gizli rapordan anlaşıldığına göre Almanlar, bu tekliften memnun kalmışlardı. Schnurre böyle bir anlaşmanın '"hiç olmazsa Polonya ve İngiltere'de etki yapmaktan geri kal-mıyaeağım" raporuna eklemişti (76). Dört gün sonra, 22 Temmuzda, Moskova'daki Rus basını, Sovyet - Alman ticaret görüşmelerinin Berlin'de yeniden başlamış olduğunu açıkladı.

Aynı gün Weizsaeeker, Moskova'daki elçi von der Schulen-burg'a büyük bir sevinçle yeniden ilginç bir talimat telledi. Ticaret görüşmeleri konusunda elçiye şunları bildirdi: "Biz bu-

rada çok istekli davranacağız, çünkii, buradaki genel nedenlerden ötürü, bir an Önce bir sonuça varılması istenmektedir." Telgrafa şunu da eklemişti. "Ruslarla yaptığımız görüşmelerin tamamiyle siyasi olan yanına gelince, (30 Haziran tarihli) telgrafımızda bildirdiğimiz bekleme süresinin (*) bitmiş

olduğu kanısındayız. Bu bakımdan size de, orada konu üzerinde fazla durmaksızın, ipleri yeniden toparlama yetkisi verilmiş bulunmaktadır.” (77i

Nitekim dört gün sonra, 26 Temmuzda, Berlin'de ipler yeniden toparlandı. Ribbentrop, Dr. Schnurre’a, Berlin'deki lüks lokantalardan birinde, Sovyet maslahatgüzarı Astakov ve Baharın ile bir akşam yemeği yemesi ve bu arada Rusların ağızlarını araması için tâlimat verdi. İki Rusun ağızlarını aramaya pek lüzum yoktu ya. Schnurre’un, görüşme üzerine verdiği gizli raporda belirttiği gibi, “Ruslar gece yarısı saat 12.30’a kadar oturdular” ve “bizi ilgilendiren siyasi ve iktisadi sorunlar üzerinde çok neşeli ve ilgili şekilde” konuştular.

Astakov, Babarin’in de kendisine yakından katılmasıyla, bir Sovyet - Alman siyasi yakınlaşmasının, her iki ülkenin çıkarlarına uyduğunu açıkladı. Nazi Almanyasmın, Sovyetler Birliği’ne neden bu kadar düşman olduğunun, Moskova’da bilinmediğini söyledi. Alman diplomatı ise bu sözlere cevap olarak “Doğudaki Alman politikasının şimdi büsbütün başka bir yol izlediğini” anlattı.

«Bizim bakımımızdan Sovyetler Birlıği’nin tehdit edilmesi, sözkotmsu olamazdı. Bizim amaçlarımız büsbütün başka yöndeydi... Alman politikasının amacı İngiltere’ydi... Hayati Rus sorunlarına gereğince yer ve. ren, geniş bir karşılıklı çıkar anlaşmasını düşünebilirdim.

Ama Sovyetler Birliği, Almanya’ya, karşı İngiltere ile birleşecek olursa, böyle bir ihtimal ortadan kalkardı. Almanya ile Sovyetler Birliği arasında bîr anlaşmaya varmanın şimdi tam zamanıydı Ama Londra ile bir pakt imzalandığı takdirde böyle bir ihtimal artık ortadan kalkardı.

(*) 772’lnci sayfaya bakınız.

fngiltere Rusya’ya ne verebilirdiOls.ı ol.s.ı Avrupa .savuşma katılabilir, Almanya’nın düşmanı olabilirdi. Ama lama karşılık biz no verebilirdik? Tarafsızlık ve muhtemel bir Avrupa (.atışıitasının dışında kalmak ve eğer Moskova isterse, eski zamanlarda olduğu gibi her iki ülkenin de işine gelecek, karşılıklı bir Alman-Rus çık.ıı- anlaşması imzalamak... Benim

görüşüme göre, Baltık Denizinden Kaiadenizi- ve uzak doğuya kadar uzanan hat boyunca, (Almanya ile Rusya nıuMtıdn t çalışmalı herhangi bir sorun yoktu. Ayrıca, dünya görüşleı indeki büliin ayrılıklara rağmen, Almanya, İtalya ve Sovyetler Birliği arasında, ldeolo.fl bakımından ortak bir yan da vardı : hepimiz Batıdaki kapitalist demokrasilere karşıydık.» (7S)

BÖylece, 26 Temmuz günü, Berlin’in küçük bir lokantasında, gecenin geç saatlerinde, ikinci derecedeki diplomatlar, nefis yemekler yiyerek, güzel şaraplar içerlerken, Almanya Sovyetler Birliği arasında pazarlık başlamış oluyordu. Schnurre, izlediği yeni politikaya ait talimatı Ribbentrop’un kendisinden almıştı. Astakov işittiği sözlerden memnun kalmıştı. Bu sözleri hemen Moskova’ya bildireceğini Schnurre’a vaad etti.

Almanlar, Dış İşleri Bakanlığında, Sovyet başkentinin bu çıkış karşısında nasıl bir tepki göstereceğini merakla bekliyorlardı. Üç gün sonra, 29 Temmuzda Weizsaecker, Moskova’daki elçi Schulenburg’a kurye ile gizli bir mesaj gönderdi.

«Astakov ile Babarin.’e söylenen sözlerin, Moskova’da bir karşılık bulup bulmadığım öğrenmek bizim İçin önemlidir. Eğer Molotov’la yeni bir görüşme düzenlemek imkânım bulursanız, lütfen aynı politika üzerinde ağzım arayınız. Eğer Molotov’uh şimdiye kadar sürdürdüğü çekingenlikten vazgeçtiğini görürseniz, bir adım daha ileri gidiniz... Bu tutum, özellikle Polonya sorununa uygulanacaktır. Biz Polonya sorununun... bütün Sovyet çıkarlarını koruyacak ve Moskova’daki hükümetle bu konuda bir anlaşmaya varacak şekilde geliştirilmesine hazırız. Baltık sorununda da, eğer görüşmeler olumlu bir yol izleyecek olursa, Baltık devletlerine karşı tutumumuzun, Baltık denizinde hayati SovySt çıkarlarına saygı gösterecek şekilde ayarlanabileceği önceden söylenebilir.» (79)

iki gün sonra, 31 Temmuzda Devlet Sekreteri, Schulenburg’a «acele ve gizli» bir telgraf çekti ;

«Moskova’ya bugün kurye ile varacak olan 29 tarihli mesajımıza ektir :

Molotov tie bir görüşme tesbit eder etmez lütfen tarihini ve saatini telgrafla bildiriniz.

Görüşmenin erken olmasını istiyoruz.» (80)

Berlin’den Moskova’ya gönderilen mesajlara «acele» kaydı ilk olarak konuluyordu.

Mesajına “acele” kaydım boş yere koymamıştı Berlin. Hitler ordularını, üç ulusun nasıl durduracağını tesbit etmek üzere, askerler arasında derhal bir toplantı yapılması konusunda Rusların yaptıkları teklifi, sonunda Fransızlar ile tngilizler kabul etmişlerdi- Gerçi Chamberlain, 31 Temmuzda, Avam Kamarasında yaptığı açıklamaya kadar böyle bir anlaşmadan söz etmemişti, ama Almanlar bunu öğrenmişlerdi. Paris’teki Alman elçisi von Welczeck, Fransa ile Ingiltere’nin, Moskova’ya askerî heyet göndereceklerini ve Fransız gurubuna General Dou-menc’in başkanlık edeceğini “olağanüstü bir bilgi kaynağından” Öğrendiğini, General Doumenc’in çok iyi bir subay olduğunu, General Maxime Weygand’m Kurmay Başkan Yardımcısı bulunduğunu, 28 Temmuzda, Berlin’e bildirmişti (91). Alman elçisi, iki gün sonra gönderdiği ek mesajında, Paris’le Londra’nın, askerî heyet toplantısını Moskova görüşmelerinin kesilmesini önhyecek son çare saydıklarını tahmin ettiğini bildiriyordu. (82)

Elçinin bu tahmini doğruydu. İngiliz Dış İşlerinin gizli evrakından anlaşıldığına göre, Moskova’daki görüşmeler, Temmuzun son haftasında, daha çok “dolaylı saldırı”mn, tanımında bir anlaşmaya varılamaması yüzünden çıkmaza girmişti. İngiliz ve Fransızlara göre, Rusların “dolaylı saldırı” deyimi için yaptıkları yorum o kadar genişti ki bu yorum, Sovyetlerin, ciddi bir Nazi tehlikesi olmasa bile, Finlandiya’ya ve Baltık devletlerine müdahale etmesini haklı göstermek için kullanılabilirdi. Londra ise —Fransa daha uzlaşıcı bir tutum almaya hazırdı — bunu kabul edemezdi.

Ruslar, üç ülke arasındaki karşılıklı askeri yardımın “yöntemlerini, biçimini ve çapını” ayrıntılarıyla tesbit edecek askerî bir anlaşmanın, karşılıklı yardım paktı ile aynı zamanda yürürlüğe girmesi için, 2 Hazirandanberi direnip duruyorlardı. Rusyanın askerî gücüne pek önem vermeyen Batılı devletler ise (*) Molotov’u atlatmaya çalışıyorlardı. Askerî görüşmelere ancak siyasi anlaşma imzalandıktan sonra başlıyabilirlerdi. Ama Rusiar direniyorlardı. îngilizler, 17 Haziranda, Sovyetler Birliği askerî ve siyasi anlaşmaların aynı zamanda imzalanması konusunda direnmekten

vazgeçerse ve îıigilizlcrin yaptığı "dolaylı saldırı” tanımını — bir dereceye kadar — kabul ederse, hemen askerî görüşmelere başlamaya razı olacaklarım İleri sürerek pazarlığa girişmek isteyince, Molotov, bu teklifi derhal reddetti. Fransızlarla Ingilizlerin, askeri ve siyasi anlaşmaları tek bir anlaşma saymadıkları sürece, görüşmelere devam için bir neden göremediğini söyledi. Rusların, görüşmelerin kesilmesi konusunda yaptıkları bu tehdit Paris’te korku yarattı. Bu sırada Fransızların, Sovyet-Nazi karşılıklı flörtünü daha iyi bildiği ve İngiliz hükümetinin ise, bir yandan Rusların “dolaylı saldırı” terimi üzerindeki tekliflerini reddederken, öteyandan, istemiye istemiye askerî bir toplantıya, daha çok Fransız baskısı altında, razı olduğu anlaşılıyor. (84)

Chamberlain, bütün bu askerî görüşme işini çok soğuk

{*) İngiliz Yüksek Komutanlığı, sonradan Almanya’nın da düştüğü hatâya düşmüş, Kızıl Ordunun gücünü çok küçümsemiştir. ^unun nedeni, (daha çok, Komutanlığın Moskova’daki askerî ataşelerden almış olduğu raporlardır, örneğin, Asker! Ataşe Albay Firebrace İle Hava Ataşesi Filo Komutanı Hallawell, 6 Martta Londra’ya gönderdikleri uzun raporlarda, Kızıl Ordunun ve Hava kuvvetlerinin savunma yeteneklerinin fena olmadığını, ama ciddi bir taarruzu başaramıyaeaklarmı bildirmişlerdi. Hallawell, Rus hava kuvvetlerinin ana servislerinin, düşman harekâtı sonucunda çökmesi üzerine "kara kuvvetleri gibi hareketsiz kalabileceği” kanısındaydı. Firebrace, yüksek subay kadrosunda yapılan temizliğin Kızıl Orduyu çok zayıflattığı düşünceslndeydi. öteyandan, “Kızıl Ordunun, savaşı kaçınılmaz saydığını ve elbettekl savaş için durmadan hazırlandığını” Londra’ya bildirmişti. (83)

karşılıyordu {*) Londra’daki elçi von Dirksen, İngiliz hükümetinin Ruslarla yapdacak askerî görüşmelere “şüphe ile” baktığını 1 Ağustosta Berlin’e bildirdi.

«Böyle olduğu (diye yazıyordu elçi) İngiliz heyetinin oluşumundan belli. (**) Amiral... aslında emekli listesindedir ve hiçbir zaman Donanma personeli arasında bulunmamıştır. General ise yalnızca bir kıta subayıdır. Hava Mareşali bir pilot ve eğitmen olarak parlak bir kimsedir, ama strategist değildir. Bundan da anlaşılıyor ki askeri heyetin görevi harekât

üzerinde anlaşmalar yapmaktan çok, Sovyet kuvvetlerinin savaş gücünü değerlendirmektir... Buradaki Wehrmacbt ataşelerinin hepsi do, Sovyet silâhlı kuvvetleriyle yapılacak görüşmeler üzerinde, İngiliz askerî çevrelerinde garip bir şüpheciliğin bulunduğunu görmektedirler.» (86)

Gerçekten de İngiliz hükümeti o kadar şüphe içindeydi ki, Amiral Drax’in eline görüşme yetkisi bulunduğunu gösteren bir kâğıt vermeyi bile unutmuştu. Mareşal Voroşilov, askerî şeflerin ilk toplantısında, pek yanlışlığa benzemeyen bu durumdan yakınmışü. Amiralin itimatnamesi bir türlü, 21 Ağustostan önce de gelmedi. Geldiği zaman da zaten artık pek yaran kalmamıştı.

Amiral Drax'e yazılı bir itimatname verilmemiş olsa bile, Moskova’daki askeri görüşmeler sırasında nasıl bir politika izleneceğine dair gizli tâlimat verilmesi unutulmamıştı. Son-

0’[tl]> Moskova’da Molotov’la görüşmeler yapan Strong, bu konuda Chamberlain ’den de soğuk davranıyordu. 20 Temmuzda Dış İşleri Bakan-•lığrna yazdığı bîr yazıda şöyle demişti.: “Rusların bizim müttefikimiz olacaklarından emin olmadıkça, Sovyet hükümeti İle askeri sırlarımızı görüşeceğimizi ummak gerçekten olağanüstü bir şey olur.”

Rusların görüşü ise bunun tam tersiydi ve 27 Temmuzda İngiliz -Fransız görüşmecilerine bu görüşü şöyle açıklamışlardı: “önemli olan nokta tarafların ortak dâvaya ne kadar tümen ile katılacakları ve bu tümenleri nerelerde bulunduracaklarıdır.” (85). Ruslar kendilerini siyasi bakımdan bağlamadan önce, Batıdan ne çapta bir askerî yardım görebileceklerini öğrenmek istiyorlardı.

<**) İngiliz heyetinde şunlar vardı : 1935-1938 yıllarında, Plymouth’ da Başkomutanlık yapmış olan Amiral Sir Reginald Plunkett - Emle - Erle - Drax, Hava Mareşali Sir Charles Burnett ve Tuğgeneral Heywood.

radan açıklanan İngiliz Dış İşleri Bakanlığı Evrakından anlaşıldığına göre Amiral’e, “siyasi anlaşmalar imzalanıncaya kadar, (askerî) görüşmelerde çok yavaş gitmesi, siyasi görüşmelerin gidişatını gözlemesi” söylenmişti (87). Siyasi pakt imzalanıncaya kadar, Ruslara hiçbir gizli askeri bilgi vermemesi gerektiği de ayrıca bildirilmişti.

Ancak siyasi görüşmeler 2 Ağustostanberi kesilmiş ve Molotov da askerî görüşmeler biraz ilerleme kaydetmeden bu görüşmelere yeniden başlamıyacağını açıkça söylemişti. Bundan olsa olsa şöyle biç sonuç çıkarılabilirdi: Chamberlain hükümeti, imzalanması düşünülen karşılıklı yardım paktında, her ülkenin üzerine alması gereken askeri taahhütleri ortaya atmak için vakit kazanmaya çalışıyordu ([9]). Gerçekten de, îngiliz Dış İşleri Bakanlığının gizli belgelerinden çok iyi anlaşılıyorki Chamberlain ile Halifax, Ağustos başlarında, Hitler'i durdurmak için Sovyetler Birliği ile bir anlaşmaya varmaktan umutlarını kesmişlerdir ve ancak Moskova'daki askerî görüşmeleri uzatacak olurlarsa. Alman diktatörünü dört hafta içinde savaşa doğru kesin bir adım atmaktan alakoyabileceklerdir. (“"}

Ruslar, İngiliz ve Fransızların tersine, askeri heyetlerinin bağına, silâhlı kuvvetlerinin en yüksek subaylarını getirmişlerdi: Savunma Komiseri Mareşal Voroşilov, Kızıl Ordu Genel Kurmay Başkanı Mareşal Şapuşnikov, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanları. Ingiltere'nin, Temmuz ayı içinde, Polonya Genel Kurmayı ile askeri görüşmelerde bulunmak üzere Varşova'ya İmparatorluk Genel Kurmay Başkanı General Edmund îronside'ı gönderdiği halde, aynı yüksek subayı Moskova'ya göndermeyi düşünmemiş olması Rusların gözünden kaçmamış-tı.

İngiliz - Fransız askerî heyetlerinin acele Moskova'ya gönderildiği de söylenemez. Istenilseydi heyet bir günde uçakla Moskova'ya gönderilebilirdi. Ama yavaş giden bir gemiyle — bir yolcu şilepiyle — gönderildi heyetler. Heyetlerin Rusya'ya gitmesi Queen Mary'mn Amerikaya gitmesi kadar uzun sürdü. Heyetler, 5 Ağustosta Leningrad'a hareket ettiler, Moskova'ya ancak 11 Ağustosta vardılar.

Ama artık çok geç kalınmıştı: Hitler yarışı kazanmıştı.

İngiliz ve Fransız heyetleri, kendilerini Leningrad'a götürecek yolcu gemisini beklerlerken, Almanlar son sür'atle harekete geçmişlerdi. 3 Ağustos, Berlin ve Moskova için çok Önemli bir gündü.

Telgrafların gönderilmesi işini çoğu zaman Devlet Sekreteri von Weizsaecker'e bırakan Dış İşleri Bakam Ribbentrop, o gün kendi telgrafını kendi yazdı ve üzerine “Gizlidir— Çok Aceledir” kelimelerini de koyarak Moskova'da Schulenburg'a gönderdi.

«Dün Astakov’la uzun bir konuşma yaptım. Aşağıdaki telgraf bu konuşmadan sonra çekilmiştir.

Almanya’nın, Alman.Rus İlişkilerini yeniden düzene koymak istediğini söyledim ve Baltıktan Karadenize kadar, ikimizi de memnun edecek şekilde çözümlenemiyecek hiç bir sorun bulunmadığını anlattım. Asta-kov’un, bu sorunlar üzerinde daha somut konuşma arzusunu göstermesi Üzerine... Sovyet hükümeti de, Alman - Rus ilişkilerini yeni ve daha sağlam bir temel üzerine oturtmak istediğini, Astakov kanalıyla bildirdiği takdirde böyle bfr görüşmeye bizzat kendimin hazır olduğunu söyledim.» (89)

Alman Dış İşleri Bakanlığı, Schulenburg’un, ertesi gün Molotov’u göreceğini biliyordu. Ribbentrop’un telgrafı çekildikten bir saat sonra, Weizsaecker de kendi telgrafını yazdı ve o da üzerine "Gizlidir — Çok Aceledir” kelimelerini koydu.

«Siyası durumu gözönünde tutarak ve süratle hareket etmek gerektiğini düşünerek, bugün Molotov'la yaptığınız görüşmeye saplanmaksızıu, Alman - Sovyet niyetlerinin uyumlaştırılması konusundaki görüşmelere, Berlin’de daha somut olarak devam etmeyi İstiyoruz. Schnurre bu amaçla, Astakov’u bugün kabul edecek ve daha somut temeller üzerinde görüşmelere devama hazır olduğumuzu bildirecek.» (90)

Ribbentrop’un, Baltıktan Karadeniz’e kadar herşeyi, “somut” olarak birdenbire konuşmak istemesi, Rusları bir noktada şaşırtacaktı: Ribbentrop, öğleden sonra saat 3.47 de çektiği ikinci telgrafta “(Astakov’a) Polonya’nın geleceği üzerinde bir anlaşmaya” varabileceğini “hafifçe imâ.” ettiğini Schulenburg’a bildirdi. Ama Dış İşleri Bakam, Moskova’daki elçisine; Berimdeki Rus Maslahatgüzarına aynı zamanda “acelemiz yok’’ dediğini belirtmeyi de unutmadı. (91)

Bu bir blöftü ve zeki Sovyet maslahatgüzarı, öğleden son-ra'12.45 de, Dış işleri Bakanlığında Schnurre ile görüştüğü zaman bunu belirtti. Astakov Schnurre’de, “acele eden bir hal gördüğü halde” bir gün önce Alman Dış işleri Bakanında “hiç de öyle acele ettiğini gösteren bir hal bulunmadığını" söyledi. Schnurre bunu fırsat bildi.

«(Gizli muhtırada bildirdiğine göre) (92) M. Astakov*a, Dış İşleri Bakanının dün gece, Sovyet hükümetine karşı acele bir tavır takmma-ması bile bizim, olabildiği kadar kısa bir zaman içinde, bir temel hazırlamak üzere görüşmelere devam için önümüzdeki birkaç giinü([10]) önemli saydığımızı söyledim.»

Almanlar artık durumu birkaç gün içinde anlayabileceklerdi. Astakov, Alman tekliflerine karşı Molotov’dan “geçici bir cevap” aldığım Schnurre’e söyledi. Cevap genellikle olumsuzdu. Moskova, ilişkilerin düzelmesini istiyordu ama “Molotov Almanya’nın tutumu üzerinde somut bir şey bilmediğini” söylüyordu.

Sovj'et Dış İşleri Komiseri o akşam düşüncelerini, Moskova’da Schulenburg’a doğrudan doğruya anlattı. Elçi, gece yansından sonra alman raporunda (93), Molotov’un bir saat bir çeyrek süren görüşmesi sırasında, “her zamanki çekingenliğini bıraktığım ve olağanüstü bir açıklık gösterdiğini” bildirdi. Kesindi bu. Çünkü Schulenburg, Almanya’nın iki ülke arasında “Baltıktan Karadenize kadar” hiçbir ayrılık olmadığı görüşünü tekrarladığı ve Almanya’nın bir anlaşmaya varmak istediğini yeniden söylediği zaman, inatçı Rus Komiseri, Almanya’nın Sovyetler Birliğine karşı yapmış olduğu düşmanca hareketlerden birkaçım saydı: Anti - Komintern Pakt, Japonyanin Rusya’ya karşı desteklenmesi ve Sovyetlerin Münih görüşmeleri dışında bırakılması.

Molotov: “Peki, Alman görüşleri bu üç nokta ile nasıl azlaştırılabilir V[10] diye sormuştu. “Alman hükümetinin tutumunda değişiklik olduğunu gösteren tanıtlar şimdilik daha ortada yok.”

Bu sözler karşısında Schulenburg biraz bozulmuş gibidir.

«(Berlin'e çektiği telgrafta şöyle diyor) Benim genel izlenimim şudur ki, Sovyet hükümeti bugün için, bütün Sovyet istekleri yerine getirildiği tekdirde, İngiltere ve Fransa ile bir anlaşmaya varmak kararındadır., , Sözlerimin Molotov[T]u etkilediğini sanıyorum; bununla birlikte Sovyet hükümetinin politikasını tersine .çevirtmek İçin bizim bir hayli çaba harcamamız gerekmektedir.»

Eski Alman diplomatı, Rus politikası üzerine çok şeyler biliyordu, ama Moskova'daki İngiliz - Fransız görüşmecilerinin kaydettikleri ilerlemeyi yanlış değerlendirmişti. Sovyet diplomasisini tersine çevirmek için gerekli saydığı "bir hayli çaba" da, Berlin'in ne dereceye kadar ileri gitmek istediğini de pek k a vrayamamıştı.

Alman Dış İşleri Bakanlığı, Sovyet diplomasisinin değiştirilebileceğine inanmaya başlamıştı. Rusya tarafsığlaştırılacak, olursa, Ingiltere ile Fransa, ya Polonya için savaşa girmiyecek-ler, ya da girecek olurlarsa, Polonya süratle ortadan silinip, Alman Ordusu bütün gücüyle batıya dönünceye kadar, Batı tahkimatının önünde bu iki devlet kolaylıkla durdurulabilecekti.

Başkentteki hava değişikliği, zeki Fransız maslahatgüzarı Jaques Tarbe de St- Hardouin'in gözünden kaçmadı. 3 Ağustosta, Berlin ve Moskova arasındaki diplomatik faaliyetin en civcivli zamanında, Paris'e şunları bildirdi: "Geçen hafta içinde, Berlin'deki siyasi havada büyük bir değişme göze çarptı... Heyecan, tereddüt, ayak uydurma ya da yatıştırma dönemi, Nazi liderleri arasında yeni bir aşamaya vardı." (94)

ALMANYA'NIN MÜTTEFİKLER î ARASINDA KARARSIZLIK

Almanya'nın müttefikleri olan İtalya ile Macaristan'a gelince i§ değişiyordu. Yaz ayları ilerledikçe, Budapeşte ve Roma'daki hükümetler 'Hitler'in açacağı bir savaşa ülkelerinin Almanya İle birlikte sürükleneceğinden gittikçe korkmaya başladılar.

Macaristan Başbakanı Teleki, 24 Haziranda Hitler ile Mus-solini'ye aynı şekilde birer mektup göndererek "genel bir çatışma halinde Macaristan'ın politikasını Mihver politikasına uyduracağını" bildirmişti. Aynı gün, iki diktatöre birer mektup daha yazmış ve "24 Haziran tarihli mektubun yanlış bir yoruma yol açmasını önlemek üzere ...Macaristan'ın moral nedenlerden ötürü, Polonya'ya karşı silâhlı bir harekete girişecek durumda bulunmadığını tekrar ederim", demişti. (95)

Budapeşte'den gelen ikinci mektup, Hitler'i küplere bindirdi, 8 Ağustosta Macar Dış işleri Bakanı Kont Çaki'yi, Obersalz-berg'de Ribbentrop'un yanında kabul ettiği zaman, Macar Başbakanının gönderdiği mektubun kendisini "şaşırttığını" söyli-yerek görüşmeyi açtı. Dış işleri Bakanlığının

bu görüşme üzerine hazırladığı gizli rapora göre Hitler, “bir Alman - Polonya çatışması halinde” Macaristan'dan — ya da herhangi başka bir devletten — hiç bir suretle bir şey beklemediğini belirtti. Kont Teleki’nin mektubu “gereksizdi” dedi. Ve Macaristan’ın, Almanya sâyesinde Çekoslovakya’dan bu kadar çok toprak koparabildiğini Macar Kontuna hatırlattı. Almanya savaşta yenilirse, “Macaristan da otomatik olarak ortadan silinir,” dedi.

Ele geçirilen Dış işleri Bakanlığı belgeleri arasında bulunan görüşme muhtırasından, Almanya için önemli bir ay olan Ağustos ayı içinde, Hitler’in ne durumda olduğu iyice anlaşılmaktadır. Polonya’nın Almanya için askeri bir sorun teşkil etmediğini söyledi. Bununla birlikte düşündüğü şey, iki cephede savaşı yürütmekti. “Dünyada Almanya’nın Batı tahkimatını yaracak hiçbir kuvvet yoktur,” diye övündü. “Ingiltere de dahil olmak üzere dünyada beni hiçbir kimse korkutamamıştır. Beklenen sinir krizine yakalanmıyacağım.” Rusya’ya gelince :

«Sovyet hükümeti bizimle dövüşmiyecektir... Sovyetler Çarın hatasını tekrarlamıyacak ve İngiltere İçin kanlarım akıtmıyacaklardır. Askeri harekâta girişmek sizin, Bal tık devletlerine ve Polonya'ya yayılmanın yollarını arayacaklardır.»

Hitler’in nutku o kadar etkili oldu ki, aynı gün yapılan ikinci bir konuşmanın sonunda Kont Çaki, “Teleki’nin yazdığı iki mektubun yazılmamış sayılmasını” Hitler’den rica etti. Aynı şeyi Mussolini’den de rica edeceğini söyledi.

Duçe, birkaç haftadanberi Führer’in İtalya’yı savaşa sü-7D2

rükleyeceğinden korkuyor ve buna üzülüp duruyordu. Berlin’deki elçisi Attolico, Hitler’in, Polonya’ya hücumu kararlaştırdığını bildiren raporlar gönderiyordu O). Mussolini Haziran başındanberi Hitler’le yeni bir görüşme daha yapmak istiyordu. Sonunda, Brenner'de Temmuzun 4’ünde bir görüşme yapılması kararlaştırıldı. Mussolini 24 Haziranda Attolico kanalıyla görüşmede uygulanacak “bazı ana ilkeleri’’ Hitler’e bildirdi. Führer savaşı “kaçınılmaz” saydığı takdirde İtalya yanında yer alacaktı. Ama Duçe Polonya ile yapılacak bir savaşın mahalli olarak kalmıyacağını Hitler’e hatırlatıyordu; bu bir Avrupa çatışması olacaktı. Mussolini böyle

bir savaşın Mihver için daha zamanı gelmediği kanısındaydı. Savaş yerine, "birkaç yıllık yapıcı barışçı bir politika izleyerek” Almanya’nın Polonya ile olan anlaşmazlıklarım, İtalya’nın da Fransa ile olan çatışmalarını diplomatik görüşmelerle çözmesini teklif ediyordu. Daha

{*) Attolico’nun 6 Temmuzda Ribbentrop’la yaptığı bir konuşma üzerine göndermiş olduğu güzel rapor bunun en iyi örneğidir. Nazi Dış İşleri Bakanı, Polonya’nın, Danzig’e hücumu halinde, Almanya’nın Dan. zig sorununu yirmi dört saat içinde —hem de Varşova’da— çözeceğini söylemişti. Fransa Danzig İşine müdahele eder de genel bir savaşa yol açarsa, açsındı; Almanyanın da istediği buydu. Fransa "ortadan silinecek’’ tt. Ingiltere tedirgin olursa İmparatorluğu yıkılırdı. Rusya mı? Yakında bir Rus - Alman antlaşması imzalanacak ve Rusya savaşa katılmı-yacaktı, Amerika? Roosevelt’e haddini bildirmek İçin Führer’in bir tek Söylevi yeterdi. Japon korkusu Amer İkayı yerinden kıpırdat amazdı. Attolico raporuna şöyle devam ediyordu :

«Ribbentrop, kafasına taktığı ad usum Germanise savaşının resmini çizerken, her alanda ve herkese karşı kazanılacak— kesin bir Alman zaferi üzerine yarattığı— gerçekten çok güzel Öyküden başka gözü hiç bir şey görmüyordu... Sonunda, benim anlayışıma göre, İtalya İle Almanya’nın savaşın derhal açılmaması ancak buna hazırlanılması konusunda Duçe ile Hitler arasında tam bir anlaşmaya varılmış olduğunu gördüm.s> (96)

Ama zeki Attolico, savaşın hemen çık mıy a cağın a hiç inanmıyordu. Temmuz ayı içinde gönderdiği bütün raporlarda, Almanya’nın yakında Polonya üzerine yürüyeceğini bildiriyordu.

da ileri gidiyordu: Büyük devletler arasında yeni bir uluslararası konferansın toplanmasını ileri sürüyordu. (97)

Ciano’nun 26 Hazirandaki günce kaydında belirttiğine göre, Führer bu mektuba karşı hiç de iyi bir tepki göstermedi. Mussolini de Hitler’le buluşmalarını ertelemeyi daha doğru buldu (98). Bunun yerine iki ülke Dış işleri Bakanlarının hemen, 7 Ağustosta toplanmalarını teklif etti. Ciano’nun güncesindeki yazılar o günlerde Roma’da tedirginliğin ne kadar artmış olduğunu çok iyi gösteriyor. 6 Ağustosta şöyle yazıyor Ciano :

«Bir çare bulmalıyız. Almanları izleyecek olursak savaşa sürüklenir ve bu savaşa Mihver bakımından ve özellfkle İtalya için en elverişsiz bîr 2amanda girmiş oluruz. Altın ihtiyatlarımız hemen hemen kalmadı. Maden stoklarımız da öyle... Savaşı önlemeliyiz. Ribbent.rop İle buluşma fikrini Duçe’ye teklif ettim.. Buluşma sırasında, Mussolini’nln dünya konferansı projesinin konuşulmasına devam edilmesi için çalışacağım.

9 Ağustos — RİbbentroP buluşma fikrini kabul etti. Salzburg’ta kendisiyle buluşmak üzere yarın akşam hareket ediyorum. Duçe, bu sırada savaşa girmenin delilik olacağını Alınanlara belgelere dayanarak isbat etmemi İstiyor.

10 Ağustos — Duçe, çatışmanın ertelenmesi gerektiğine şimdi daha çok İnanıyor. Selzburg toplantısı üzerindeki raporu bizzat kendisi yazdı. Rapor, Avrupa hayatını tehlikeli bir surette zehirleyen problemleri Çözmek üzere uluslararası görüşmelere başlanması üzerine yapılan bir imâ ile bitiyor.

Ayrılmadan Önce, Polonya İle bir çatışmadan kaçınmamız gerektiğini, çünkü bu çatışmanın mahalli olarak kalmasına imkân bulunmadığım ve genel bir savaşın herkes için felâket olacağını Almanlara açıkça anlatmamı benden istedi.» (99)

Genç Faşist Dış işleri Bakanı, bu güzel ama o günkü duruma göre basit görüş ve tavsiyeleri aldıktan sonra Almanya’ya doğru yola çıktı ve Almanya’da uç gün -11, 12 ve 13 Ağustos günleri Ribbentrop’tan ve özellikle Hıtler’den hayatının en büyük darbesini yedi.

CİANO SALZBURG VE OBERSALZBERG’TE 11, 12, 13 AĞUSTOS

Ciano, Salzburg dışında Fiischl’de, toplama kampına atılmış bir AvusturyalI kıralcıdan Nazi Dışişleri Bakanının aldığı mâlikânede, 11 Ağustos günü Ribbentrop’la on saat kadar konuştu. Sıcakkanlı İtalyan — sonradan yazdığına göre, — havayı soğuk ve ağır buldu. St. Wolf gang’ta, Beyaz At Lokantasında verilen akşam yemeğinde, her ikisi de bir tek kelime konuşmadılar. Zaten konuşmaya da lüzum yoktu. Polonya'ya hücum edilmeğe zaten kesin olarak karar verildiğini Ribbentrop o gün ziyaretçisine söylemişti.

Ciano, “Peki Bay Ribbentrop, neyi istiyorsunuz?” diye sormuştu “Koridor’u mu, Danzig’i mi?”

Ribbentrop buz gibi soğuk gözleriyle bakarak şu cevabı vermişti. “Artık onlarla ilgilenmiyoruz. Biz savaş istiyoruz!” Ciano’nun, Polonya çatışmasının mahalli kalamıyacağı, Polonya’ya hücum edilirse Batılı demokrasilerin de savaşa katılacağı üzerindeki sözlerine kimse kulak asmadı. Ciano, dört yıl sonra —1943’de— bir noel akşamı, Verona hapishanesinin 27 numaralı hücresinde, Almanların zoruyla verilen idam kararının yerine getirilmesini beklerken, Fuschl ve Salz-burg’ta geçirdiği o soğuk 11 Ağustos gününü hatırlıyordu. 23 Aralık 1943’dç güncesine yazdığı son yazıda, Ribbentrop’un. “Salzburg’da Öesterreichischer Hof’da, ağır hava içinde geçen . yemek ziyafetlerinin birinde” Fransa ile İngiltere’nin tarafsız kalacakları üzerine, bir İtalyan resmine karşı, eski bir Alman silah kolleksiyonuna bahse girdiğini yazar. Ribbentrop’un bahsi kaybettiği halde sözünde durmadığını acınarak belirtir. (100) Ciano bundan sonra Obersalzberg’e gitti. Hitler orada, 12 ve 13 Ağustos günlerinde kendisine Fransa ile İngiltere’nin tarafsız kalacaklarını tekrarladı durdu. Hitler, Nazi Dış İşleri Bakanının tersine, çok dostça davranmıştı, ama o da savaşa girmeye kesin olarak kararlıydı. Böyle olduğu yalnız Ciano’nun yazılarından değil ele geçirilen belgeler arasında bulunan gizli Alman tutanaklarından da anlaşılıyordu (10i). Italyan Bakanı, içeri girer girmez, Hitler’in, kurmay haritaları bulunan bir masanın başında durduğunu gördü. Hitler, Alman Batı Duvarının ne kadar kuvvetli olduğunu anlatmakla söze başladı. “Bu duvarın aşılması imkânsızdır,” dedi. Ayrıca, İngiltere’nin, Fransa’ya ancak üç tümen verebileceğini küçümseyerek ekledi sözlerine. Fransızlar daha çok kuvvet çıkarabilirlerdi ama Polonya «çok kısa zamanda» yenileceği için Almanya, batıda 100 tümen yığabilecek ve «asıl ölüm kalım savaşı» o zaman başlayacaktı.

Ama gerçekten başlıyacak mıydı? Ciano’nun başlangıçta söylediği sözler karşısında canı sıkılan Hitler, birkaç dakika sonra kendi kendisiyle çelişki haline düşecektir. İtalyan Bakanı, önceden kararlaştırıldığı gibi, Hitler'le açık açık konuştu. Alman tutanağına göre Ciano, «durumun hiç umulmadık şekilde ağırlaşmasını, İtalya’nın hayretle karşıladığını» söyledi. Almanya’nın Müttefikine haber vermemesinden yakındı. “Tersine,” dedi, “Alman Dış İşleri Bakanı (Mayısta Milano ve Berlin’de) Danzig sorununun

yakında çözüleceğini söyledi.” Ciano, Polonya ile çıkacak bir çatışmanın, bir Avrupa savaşı haline geleceğini anlattığı zaman ev sahibi sözünü kesti ve kendisiyle aynı görüşte olmadığını söyledi.

Hitler, “ben şahsen,” dedi, “Avrupa demokrasilerinin, eninde sonunda, genel savaş çıkarmaktan kaçınacaklarına kesinlikle inanıyorum” (Alman tutanağının yazdığına göre) Ciano bu söze, “Führer’in haklı çıkmasını umduğu, ancak kendisinin buna inanmadığı” cevabım verdi. Bunun üzerine Alman kayıtlarına göre, Italyan Dış işleri Bakanı, İtalya’nın güçsüz yanlarını ayrıntılarıyla gösterdi. Hitler, Ciano’nun bu acıklı hikâyesinden sonra, İtalya’nın geiecek savaşta kendisinin pek işine yaramıyacağım daha o zaman anlamış olsa gerektir (*). Ciano, (*) Bir noktada Ribbentrop açıkça sinirlenerek Ciano'ya "size ihti-

Mussolini’nin, savaşı ertelemekteki nedenlerinden birinin de, “plan gereğince, 1942’de açılacak dünya sergisine Duçe’nin çok önem vermesi” olduğunu söyledi. Hitler o sırada askerî lıa* ritalar ve hesaplarla meşguldü, ama herhalde bu sözü işitince çok içerlemiştir. Ciano, Mihver Dış İşleri Bakanları toplantısının, “hükümetlerin barışçı niyetlerini yeniden doğruladığını” ve Bakanların, barışın “normal diplomatik görüşmelerle” sürdürülebileceğine inandıklarını söylıyen bir bildiri metnini, basında yayınlanmak üzere, saflıkla uzattığı zaman da Hitler herhalde aynı şekilde içerlemiş olsa gerek. Ciano, Duçe’nin belli-başlı Avrupa uluslarını biraraya getiren bir barış konferansı toplamayı düşündüğünü de açıkladı ama “Führer’in kuşkularına saygısı olduğu için” bu işi diplomatik yollarla yürütmeye çalışacağını söyledi.

Hitler ilk günü, konferans fikrini bütünüyle reddetmedi. Ancak “Rusya’nın ileride yapılacak devletlerarası toplantıların artık dışında bırakılamıyacağını” Ciano’ya hatırlattı. Sovyet-ler Birliği ’nin sözü ilk geçiyordu ve sonra yine geçecekti.

Sonunda Ciano, ev sahibine, Polonya’ya hücum tarihini soyletmeye çalışınca Hitler, pek az asfalt yolu bulunan bir ülkede, sonbahar yağmurlarının, zırhlı motorize kuvvetleri yararsız duruma sokacağı için “Polonya işinin Ağustosun sonuna doğru, şu ya da bu şekilde çözüleceği”ni söyledi.

Ciano en sonunda hücum tarihini öğrenmişti. Daha doğrusu olabilir tarihini. Çünkü bir dakika sonra Hitler, PolonyalIların yeni bir kışkırtma yaratmaları halinde “Polonya’ya kırk sekiz saat içinde hücum etmeyi” kararlaştırmış olduğunu övünerek söyledi ve dolayısıyla “Polonya hücumunun her an beklenebileceğini” sözlerine ekledi. İlk günün konuşmaları böyle siya.cımız yok!" dedi. Ciano ona şıı cevabı verdi. "İleride görürüz.’’ (Gene, rai Halder’in yayımlanmamı§ güncesinden, 14 Ağustos tarihli kayıt (102). Halder bunu Weizsae eker’den öğrendiğini yazıyor.)

Y97

nirli bir hava içinde bitti. Ancak, Hitler, İtalyan tekliflerini düşüneceğine söz vermişti.

Hitler, bu teklifleri yirmi dört saat düşündükten sonra, ertesi gün, Ciano’ya görüşme üzerinde herhangi bir bildiri ya-yımlanmamasınm daha doğru olacağını söyledi ([11]). Sonbaharda havaların umulmayan şekilde kötü gitmesi yüzünden,

«önce (dedi) Polonya'nın en kısa samanda niyetlerini açıklaması, sonra da Almanya’nın herhangi bir kışkırtmaya göz yummaması şarttı.»

Ciano, “en kısa zaman” m ne olduğunu sorunca Hitler, “en geç Ağustosun sonu” cevabmı verdi. Polonya’nın yenilmesi yalnızca ön beş günlük bir iş olduğuna göre “son tasfiye”nin de, iki ile dört hafta içinde yapılmış olacağını söyledi. Hitler zamanı çok iyi hesaplamıştı. Hitler’in dedikleri sonradan günü gününe çıktı.

Görüşmelerin sonunda Hitler, Mussolini’yi yeniden şişirmeye başladı. Ciano’nun sözlerinden, Mussolini’ye artık güvene-miyeceğini anlamıştı herhalde. “Tarihte, kendisi gibi büyük

ve tek bir devlet adamının daha bulunduğu bir zamanda yaşadığı için, şahsen, kendisini mutlu saydığını” söyledi. “Böyle bir adamın dostu olması büyük bir mutluluk kaynağıydı onun için. Ortak dövüşme zamanı gelince, sonunu filan düşünmeden, her zaman kendisini Duçe’nin yanında bulacaktı.”

Bu sözleri işitseydi, Mussolini'nin ağzı kulaklarına varırdı ama damadı bu dolmaları yutmadı. Hitler'le ikinci kere konuştuktan sonra, 33 Ağustosta, güncesine şunu yazdı. "A İm anlardan da, liderlerinden de. tutumlarından da, büsbütün iğrenmiş olarak Roma'ya dönüyorum. Bize ihanet ettiler ve yalan söylediler. Şimdi de hem rejimi, hem de ülkeyi tehlikeye sokacak bir serüvene sürüklemek istiyorlar bizi."

Ama Hitler o sırada İtalya'ya boş veriyordu. Bütün düşündüğü Rusya'ydı. Alman tutanağından anlaşıldığına göre, 12 Ağustosta, Ciano ile yaptığı konuşmanın sonuna doğru, Füh-rer'e "Moskova'dan gelen bir telgraf" verildi. Hitler, bir an konuşmayı kesti. Ribbentrop'la birlikte telgrafı okudular. Sonra da telgrafın metnim Hitler Ciano'ya söyledi.

"Ruslar," dedi, "Moskova'ya siyasi bir görüşmeci gönder, memizi kabul ediyorlar."

XV

NAZI — SOVYET PAKTI

Hitler'in, 12 Ağustos günü Öğleden sonra Obersalzberg'de, metnini Ciano'ya okuduğu "Moskova'dan gelen telgrafın kaynağı da, bu kitapta önceden adıgeçen birtakım "telgraflar" gibi, biraz şüphelidir. Alman arşivlerinde, Rus başkentinden gelen böyle bir telgraf bulunamamıştır. Gerçi Sehulenburg, ayın on ikisinde, Moskova'dan Berlin'e bir telgraf göndermişti, ama bu telgrafta, yalnızca Fransız - İngiliz heyetlerinin Moskova'ya vardıkları ve Ruslarla konukları arasında dostça kadehler kaldırıldığı yazılıydı.

Buna rağmen, Hitler'le Ribbentrop'un, Ciano'yu etkilemek için düzenledikleri anlaşılan bu "telgraf" pek de boş sayılmazdı. 12 Ağustosta Dış îşleri Bakanlığı, Obersalzberg'e bir teleks göndermişti. Telekste, Rus maslahatgüzarının o güıı Berlin'de Schnurre'e yaptığı ziyaretin sonuçları bildiriliyordu: Astakov, Alman Dış İşleri Bakanlığı memuruna, Molotov'un, Polonya ve öteki sorunlar da dahil olmak üzere, Almanların ortaya attığı

bütün sorunları tartışmaya artık hazır olduğunu söylemişti. Sovyet hükümeti görüşmeler için Moskova'yı teklif ediyordu. Ama Astakov Almanlara acele etmemeleri gerektiğini de söylemişti. Schnurre, Obersalzberg'e hemen gönderdiği anlaşılan raporunda, Astakov'un "Molotov'dan aldığı tâlimatta, özellikle adım adım, kelimelerinin üzerinde durduğunu" belirttiğini de bildirmişti... Görüşmeler yalnız "adım adım" yapılabilecekti. (1)

Ama Hitler'in Ruslarla "adım adım" görüşme yapmaya vakti yoktu. Korkudan apışıp kalan Ciano'ya açıkladığı gibi, Polonya'ya son olabilir saldırı tarihini 1 Eylül olarak tesbit etmişti. Şimdi hemen hemen Ağustosun ortalarıydı. Eğer Ingiliz - Fransızların Ruslarla yaptıkları görüşmeleri başarıyla sabote edecek ve Stalin'ie pazarlığa girişecekse bunu hemen yapmalıydı: adım adım değil bir atlayışta.

14 Ağustos Pazar da önemli günlerden biriydi. Hitler ile Ribbentrop'un özel hayatına daha girmemiş olduğu anlaşılan elçi von der Schulenburg, Moskova'dan, Molotov'un "garip ve zor bir insan" olduğunu ve "Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizde hâlâ acele etmemek fikrinde" bulunduğunu Weizsaecker'e bildirdiği sırada, kendisine Berlin'den "çok acele" bir telgraf gönderiliyordu (2), Telgraf Ribbentrop tarafından imzalanmış ve 14 Ağustos gece saat 10.53 de Alman Dış İşleri Bakanlığından çekilmişti. (Dış İşleri Bakanı henüz Fuschl'daydı). Telgrafta, Molotov'u ziyaret etmesi ve kendisine uzun bir mesajı "harfi harfine"'ulaştırması Alman elçisine emrediliyordu.

Hitler'in, sonunda düşüne düşüne yaptığı büyük bir çıkıştı bu. Alman - Rus ilişkileri, diyordu, Ribbentrop, "tarihsel bir dönüm noktasına gelmiştir... Almanya ile Rusya arasında hiçbir gerçek çıkar çatışması yoktur... Her iki ülke, dost oldukları zaman işler iyi gitmiş, düşman oldukları zaman bozulmuştur."

•r(Ribbentrop telgrafına şöyle devam ediyordu) İngiliz politikasının. Polonya - Almanya ilişkilerinde yarattığı buhran ve bu politikaya bağlı olarak bir ittifak kurma teşebbüsleri, Alman - Rus ilişkilerinde süratli

bir aydınlanmayı zorunlu kılmaktadır. Yoksa İğler... her iki hükümeti, Alman » Rus dostluğunu yeniden kurmak ve Doğu Avrupadakl toprak sorunlarını zamanında ortaklaşa aydınlatmak olanağından yoksun kılacak

bir yola girebilir. Bu bakımdan, her iki ülkenin önderleri, durumu daha fazla sürüncemede bırakmadan, zamanında harekete geçmelidirler. Karşılıklı görüş ve niyet anlayışsızlığı yüzünden, her iki ülke halkları sonunda birbirlerinden ayrılırlarsa felâket olur.»

Bu bakımdan, Alınan Dış İşleri Bakanı, «Führer adma» zamanında harekete geçmeye hazırdı.

«Bildirdiğimiz gibi, Sovyet hükümeti de Alman - Rus ilişkilerinin aydınlanmasını İstemektedir. Böyle olmakla birlikte, önceki tecrübelerimiz bu aydınlanmanın normal diplomatik yollardan ancak yavaş olarak yapılabileceğini gösterdiğine göre, ben Führer'ın görüşlerini, Führer adına, Bay Stalin'e anlatmak üzere Moskova'ya kısa bir ziyaret yapmaya hazırım. Benim kendi görüşüme göre, ancak böyle dolaysız görüşmelerle bir değişim yapılabilir ve Alman - Rus ilişkilerinin son düzelme şekli için gereken temeller atılabilir.»

İngiliz Dış İşleri Bakanı Moskova'ya gitmek istememişti. Oysa şimdi Alman Dış İşleri Bakam Moskova'ya yalnız gitmek istemekle kalmıyor, buna can atıyordu da. Naziler bu iki tutum ayrılığının şüpheci Stalin'i etkiliyeceğini çok iyi hesaplamış, lardı ("). Almanlar bu konudaki haberin doğrudan doğruya Rus diktatöründen gelmesine önem veriyorlardı. Bu yüzden Ribbentrop, acele telgrafına bir de şu «ek» i yazdı.

«Bu talimatı Bay Molotov'a yazılı olarak vermemenizi rica ederim. Talimat, Bay Staiin'in eline olduğu gibi geçmelidir; onun için, fırsat düşerse, Bay Molotov'dan, Bay Stalin'le yüzyüze konuşmak üzere benim adıma bir randevu istemeniz için size yetki veriyorum. Böylelikle bu önemli telgrafı kendisine de doğrudan doğruya okumuş olursunuz. Mo-lotov'la bir toplantı ve Stalin'le de uzun bir konuşma yapmak, benim ziyaretimin şartlarından biri olacaktır.» (3)

Dış İşleri Bakanının teklifinde, Almanların, pek de nedensiz olmıyarak, Kremlin'in üstüne atılacağım sandıkları, oldukça büyük ve açık bir yem vardı. Ribbentrop "Baltık Denizi ile

(*) 815 - 16'ncı sayfalara bakınız.

Kara Deniz arasında, her iki ülkeyi memnun edecek şekilde çözü lmiyecek bir sorun yoktur” sözünü tekrarlarken “Baltık devletlerini, Polonya’yı, güney doğu sorunlarını vb.”nin adlarını saymış ve “Doğu Avrupa toprak sorunlarının ortaklaşa aydınlanması” zorunluluğundan söz etmişti.

Almanya, Polonya da dahil olmak üzere bütün Doğu Av-rupayı, Sovyetler Birliği ile bölüşmeye hazırdı. Ingiltere ile Fransa böyle bir teklifle başa çıkamazlardı. Başa çıksalar bile çıkmak istemezlerdi. Böyle bir teklifin geri çevrilmiyeceğinden emin olan Hitler, teklifi yaptıktan sonra, savaş üzerindeki plânlarını ve görüşlerini açıklamak üzere, kendi silâhlı kuvvetler başkomutanlarını 14 Ağustosta —aynı günde— bir daha toplantıya çağırdı.

OBERSALZBERG’TEKİ ASKERİ TOPLANTI:

14 AĞUSTOS <»)

“Büyük dram”, dedi Hitler dinleyicilerine, “şimdi en yüksek noktasına yaklaşıyor.” Siyasi ve askerî başarılar, tehlikeleri göze almadan kazanılamazdı, ama Ingiltere ile Fransa’nın

(*) Bu topantıda geçenler üzerinde tek kaynak, Ordu Genel Kurmay Başkanı General Halder’in yayımlanmamış güncesidir. 14 Ağustos 1939 tarihlî kayıt, bu güncenin ilk yazısıdır. Halder güncesini Gabelsber-ger stenosuyla tutmuştur. Güncenin, 14 Ağustos 1939 dan, Generalin mevkiinden uzaklaştırıldığı 24 Eylül 1942 tarihine kadar geçen çok gizli askeri ve siyasi olaylar üzerinde bilgi vermek bakımından büyük değeri vardır. Obersalzberg kaydı, Halderfin, Hitler konuştuğu 2aman steno ile tuttuğu notlardan ve sonunda da bir özetten ibarettir. Halder güncesinin, hiçbir Amerikan ya da İngiliz yayınevi tarafından yayımlanmamış olma a gariptir. Yazar, bu kitabı yazarken, bizzat Halder tarafından stenodan normal yazıya çevrilmiş metinleri okumuştur. Hitler'in ajendası da böyle bir toplantının yapıldığını doğruluyor ve toplantıda başkomutanlardan başka, Bra.uchitsch, Goering, Raeder ve Batı Duvarım İnşa eden Dr Todt’un da bulunduğunu yazıyor.

dövüşmiyeceklerinden emindi. Bir kere Ingiltere'de “gerçek çapta liderler yok. Benim Münih'te tanıdığım adamlar, bir dünya savaşı çıkaracak soydan adamlar değil.” Askerî şefleriyle yaptığı eski toplantılarda olduğu gibi, bu toplantıda da Hitler, aklını yine İngiltere’ye taktı; İngiltere’nin güçlü ve güçsüz yanlarını saydı durdu.

«(Haider[1] in. tuttuğu notlardan) İngiltere, .1914 de yaptığı gibi, yıllarca sürecek bir savaşa girmek hatasını bir daha işlemez... Zengin ülkelerin alınyazısıdır bu... İngiltere’nin bir dünya savaşım yürütecek parası da yok bugün. İngiltere neden dövüşsün? Kimse kendisini müttefiki için ateşe atmaz.»

Hitler İngiltere ve Fransa'nın ne gibi askerî tedbirler alabileceklerini sordu:

«Batı Duvarına çarpmaları ihtimali yoktur. Belçika ve Kolanda üzerinden yapılacak bir kuzey yarması, onlara çabuk bir zafer sağlayamaz. Bunlardan hiçbiri PolonyalIların İşine yaramaz.

Bütün bu etkenler İngiltere ile Fransa’nın savaşa girmesine karşıdır... Onları savaşa girmeye zorlayacak hiçbir şey yoktur. Münih’i yapan adamlar, tehlikeyi göze alamazlar... İngiliz ve Fransız genel kurmayları, silâhlı bir çatışmanın ilerisini, büyük bir soğukkanlılıkla görüyor ve böyle bir savaşa karşı geliyorlar...

Bütün bunlar, ne kadar büyük laflar ederse etsin, dahası elçisini geri çağırsa ve belki de ticaret üzerine tam bir ambargo koysa bile, İngiltere’nin, bir çatışma halinde silâhlı bir müdaheleye hiçbir zaman baş vıır-mıyacağı kanışım kuvvetlendirmektedir.»

Böylece Polonya belki yalnız kalacaktır, ama Polonya’nın yine de “bir ya da iki hafta içinde” yenilmesi gerekir, dedi Hitler, çünkü dünya inanmalıdır ki Polonya artık çökmüştür ve onu kurtarmaya koşmanın hiçbir yararı yoktur.

Hitler o gün, Rusya ile pazarlıkta nereye kadar gideceğini generallerine henüz anlatacak durumda değildi. Anlatmış olsaydı generaller. Almanya’nın, iki cephede iki büyükrsavaş yü-rütmiyeceklerini anlarlar ve

buna sevinirlerdi. Ama Hitler yine de heveslerini artırmak için kıpısından köşesinden bir şeyler söyledi.

“Rusya’nın,” dedi, “kestaneleri ateşten çıkarmaya hiç niyeti yok”. Ticaret görüşmeleri dolayısiyla Moskova ile başlayan “ufaktefek ilişkileri” anlattı. Şimdi "bir görüşmecinin Moskova’ya gidip gitmemesini ve bu gidecek kimsenin ünlü bir kişi olup olmamasını” düşünüyordu. Sovyetler Birliği’nin kendini Batıya bağlı saymadığını söyledi. Ruslar, Polonya’nın ortadan kalkması gerektiğini anlıyorlardı. Ruslar, “çıkar alanlarının sınırlandırılması” ile ilgileniyorlardı. Führer onları “yolun yarısında karşılamak” niyetindeydi.

Halder’in toplantıda aldığı uzun steno notlarının içinde, ne Ordu Genel Kurmay Başkam olarak kendisinin, ne Başkomutan General von Brauehitseh’in, ne Goering’in, Führer’in Almanya’yı Avrupa savaşma götüren politikası üzerinde bir soru sorduğuna dair en ufak bir kayıt yok. Oysa, Hitler’in bütün güvenine rağmen, Fransa ile İngiltere’nin dövüşmiyeeekleri ve Rusya’nın da savaş-dışı kalacağı pek kesin değildi. Çünkü Goe- -ring, tam bir hafta önce, Almanya’nın Polonya’ya saldırması halinde, İngiltere’nin kesin olarak savaşa gireceği üzerinde dolaysız bir kaynaktan haber almıştı.

Daha Temmuzun başlarında, İsveçli dostlarından Birger Dahlerus, İngiliz halkoyunun yeni bir Nazi saldırısına göz yummayacağına Goering’i inandırmaya çalışmış, Alman Hava Kuvvetleri Başkanı bu konuda şüphelerini açıklayınca, Dahlerus, yedi İngiliz iş adamıyla kendisi arasında bir toplantı düzenlemişti: Toplantı 7 Ağustosta, Danimarka sının yakınlarında, Schleswig - Holstein’de, Dahlerus’un evinde yapıldı. İngiliz iş adamları, gerek sözleriyle ve gerekse yazılı bir muhtıra vererek Almanya’nın Polonya’ya taarruzu halinde, İngiltere’nin taahhütlerini yerine getireceğine Goering’i inandırmak için ellerinden jjeleni yaptılar. Ama pek başaramadılar. Gerçi bir iş adamı olan Dahlerus de başardıklarını sanmıştı (*). İlerideki

<*) Dahlerus Nuremberg- Mahkemesinde 19 Mart 1946 günü Goe-önemli günlerde, Almanya ile İngiltere arasında bir çeşit barıştırıcı rol oynayacak olan bu garip İsveçlinin, Berlin ve Londra'daki yüksek çevrelerde elbetteki yakın ilişkileri vardı. İngiliz Dış İşleri Bakanlığına girip çıkıyordu. 22

Temmuzda Lord Halifax tarafından kabul edilmiş, Goering’in, İngiliz iş adamlarıyla yapacağı toplantıyı görüşmüştü. Az sonra Hitler ve Chamberlain ile de görüşecekti. İsveçlinin, barışı kurtarma konusunda iyi niyetleri vardı, ama biraz saftı ve bir diplomat olarak oldukça amatör sayılırdı. Bu İsveçli diplomatik aracı, yıllar sonra Nuremberg’te, Sir David Maxwell -Fyfe tarafından sorguya çekildiği sırada, Goering ve Hitler’in kendisini çok kötü bir şekilde aldatmış olduklarını acı acı kabul etmek zorunda kaldı. (4)

On iki ay Önce Hitler’i devirmek için hazırlanan komplonun elebaşısı General Halder, 14 Ağustosta neden Führer’in savaş kararma karşı gelmedi? Bunu yararsız saydıysa neden Münih’ten önce yaptığı gibi, diktatörü aynı nedenlerle devirme plânlarım yenilemedi? Savaş, Almanya için bir felâket değil miydi? Halder, çok sonra, Nuremberg’te sorguya çekildiği sırada, 1939 Ağustosunun ortasında bile, ıle söylerse söylesin Hitler’in, sonunda savaşı göze alamiyacağına inandığını söylemiştir (5). Berghof’ta Hitler’le yapılan toplantıdan bir gün sonra, 15 Ağustosta, günceye yazılmış olan yazı, Halder’in Fransa ile İngiltere’nin savaşı göze alamıyacaklarina inandığını göstermektedir.

ring için tanıklık ederken, FeM-Mareşalin İngiliz ig adamlarına savaşı önlemek üzere elinden geleni yapacağını namusu üzerine söz verdiğini söy. ledi. Ama Goering’in İngiliz ziyaretçileri görmesinden İki gün sonra yaptığı bir açıklama, o sıradaki düşünce durumunu çok iyi gösterir : Goering hava kuvvetlerini överken şunları söylemişti ; ‘‘Ruhr’a bir tek bomba bile düşmiyecektir. Eğer düşman bombardıman uçakları Ruhr’a kadar gelebilirlerse ben de Hermann Goering değilim! Bana o zaman Meier deyiniz!” Sonradan buzıu söylediğine pişman oldu ya!

Brauchitsch ise, Führer’in aklına taktığı bir konuda soru soracak cinsten bir adam değildi. Obersalzbergte askerî bir toplantı yapıldığını, 15 Ağustosta Gisevius’dan öğrenen Hassell de, Almanya’nın, Polonya’yı istilâ etmesi lıalinde, İngiltere ile Fransanın müdahale edeceğine “kesin olarak” inandığım Ordu Başkamna bildirmişti. Hassell güncesine acı acı şunları da yazmıştı. “Hitler’le başa çıkılamaz,.. Ya korkuyor ya da hiç bir şey anlamıyor... Generallerden ise hiç umut yok,., yalnız birkaçının aklı başında. Onlar da Halder, Canaris, Thomas.” (6)

Yalnız OKW'nin Ekonomi ve Silahlanma Dairesinin parlak zekâlı Başkanı General Thomas, Führer'e açıkça kafa tutmayı göze aldı. 14 Ağustosta yapılan askerî toplantıyı izleyen birkaç gün içinde, o sırada genellikle faaliyetten çekilmiş olan eski komploculardan Goerdeler, Beck ve Schacht ile konuştuktan sonra, bir muhtıra hazırladı ve bu muhtırayı OKW şefi General Keitel'e şahsen okudu. Çabuk bir savaş ve çabuk bir barış hayaldir, diyordu. Polonya'ya yapılacak bir hücum dünya savaşını doğuracaktı ve Almanya bu savaşı yürütmek için gereken ham maddelerden ve yiyecek kaynaklarından yoksundu. Hitler'den öğrendiklerinden başka hiç bir fikre sahip olmayan Keitel bü. yük bir savaş fikriyle alay etti. İngiltere'nin Polonya'ya yardım edemiyecek kadar çökmüş, Fransa'nın yozlaşmış, Amerika'nın ise ilgisini yitirmiş olduğunu söyledi. (7)

Ve böylece, 1939 Ağustosunun ikinci yarısına girildiği sırada Alman askeri şefleri, Polonya'yı ortadan kaldırmak ve bütün tahminlere rağmen Batı demokrasilerinin, müdahalesi halinde, Batı Almanya'yı savunmak için hazırladıkları plânlar üzerinde harıl harıl çalışıyorlardı. Hitler'in 1 Nisanda "Partinin Barış Kurultayı" diye ilân ettiği, Eylülün ilk haftasında başlayacak olan yıllık parti kongresi, İŞ Ağustosta gizlice iptal edildi. Batı orduları için çeyrek milyon kadar insan askere alındı. Demiryollarına ön - seferberlik emirleri verildi. Ordu karargâhlarının, Berlin'in Doğusundaki Zossen'e nakledilmesi için plânlar hazırlandı. Aynı gün, Ağustosun 15'inde, Donanma cep zırhlılarından Graf Spee ile Deutschland'm, yirmi bir denizaltı ile birlikte Atlantiğe açılmaya hazır oldukları bildirildi.

General Halder, 17 Ağustosta güncesine şu garip notu düştü. "Canaris, Bölüm I (harekâtım) kontrol etti. Himmler, Hey-drich, Obersalzberg: yukarı Silezya için tam takım 150 Polonya üniforması".

Ne demekti bu? Ne demek olduğu ancak savaştan sonra anlaşıldı : Nazilerin düzenlediği acayip olaylardan biri. Hitler', le Ordu şefleri, Avusturya ve Çekoslovakya istilasını haklı göstermek için, Alman elçisinin öldürülmesi gibi bir "olay" bile yaratmayı düşünmüşlerdi bir zaman. Şimdi de, işler ilerlediğine göre, Polonya saldırısını da, hiç olmazsa kendi görüşlerince, dünyaya haklı gösterecek başka bir olay düzenlemeye çalışıyorlardı.

Tertibin şifresi "Himmier Harekâtı" idi ve fikir de çok basitti, dahası kabadayı S.S. ile Gestapo, toplama kampı mahkûmlarına Polonya

askerlerinin elbiselerini giydirecekler, bunları kullanarak Polonya sınırı yakınlarındaki Glewitz Alman Radyo istasyonuna, uydurma bir hücum düzenliyeceklerdi. Polonya bu yüzden Almanya’ya saldırmakla suçlandırılacaktı. OKW’nin Abwehr Dairesi başkanı Amiral Canaris Ağustosun başında Hitler’den bir emir aldı. Emirde, Himmier ile Heyd-ılch’e, 150 Polonya asker elbisesi ile bir miktar Polonya silâhının verilmesi isteniyordu. Bu iş Amirale çok garip göründü ve Ağustosun 17’sinde durumu General Keitel’e sordu. Aşağılık OKW Başkanı “bu çeşit hareketler” üzerinde fazla durmak istemediğini bildirdiği gibi, emrin Führer’den gelmiş olması dolayısıyla, bu konuda “hiç bir şey yapılamıyacağını” da Amirale anlattı (8). Canaris, bu cevap karşısında biraz afalladı ama o da boyun eğdi ve istenilen asker elbiselerini Heydrich'e verdi.

S.D. Şefi, bu harekât için, Alfred Helmut Naujocks adında

80S

genç bir S.S. gizli servis memurunu seçti. Bu belâlı genç böyle bir göreve ilk olarak tâyin edilmiyordu ve sonuncusu da ol-mıyacaktı. Naujocks, 1939 Mart başlarında, Almanya’nın Çekoslovakya’yı işgalinden az önce, Heydrich’in emri ile, Slo-vakya’ya patlayıcı maddeler sokmuş, ve sonradan kendisinin de mahkemede verdiği ifadeye göre, bu patlayıcı maddeleri “olay çıkartmak” için kullanmıştı.

Alfred Naujocks, S.S. - Gestapo örgütlerinin örnek bir ürünüydü. Bir çeşit aydın-gangster’di. Kiel Üniversitesinde mühendislik okumuş, Nazi düşmanlarıyla kavga etmenin tadına ilk defa o sırada varmıştı; bir keresinde Komünistler burnunu kırmışlardı. 1931 de S.S. lere katılmış ve 1934 de S.D. kurulduğu zaman bu örgüte geçmişti. Heydrich’in çevresinde bulunan birçok genç gibi, onun da S.D!er arasında geçerli birtakım ay-dmsal meraklan vardı : Özellikle «tarih» ve «felsefe» gibi. Böy-lece Himmier ile Heydrich’in tasarladığı pis işlerde güvenilecek, katı yürekli bir genç olarak (bir de buna benzeyen Skor-zeny vardı) örgüt kademelerinde hızla yükseldi (*). Naujocks 19 Ekim 1944’de Amerikalılara teslim edildi ve bir yıl sonra

{*> Naujocks’un ileride anlatılacak olan "Venlo Olayı” ında da parmağı vardı. 1940 Mayısında, Batı istilası sırasında, Alman askerlerine Holanda

ve Belçika sınır muhafızlarının elbiselerini giydirme teşebbüsüne de karışmıştı. Savaşın ilk zamanlarında, bir yandan S.D.nin sahte pasaport işlerini yönetirken, öteyandan, İngiltere üzerine sahte banknot atılmasını öngören “Operation Bernhard” ı hazırlıyordu. Sonunda Heyd-rich bu adamdan usandı ve Rusyadaki S.S. alaylarından birine gönderdi. Naujocks orada yaralandı. 1944’de iktisadi danışman olarak Belçika'ya gönderildi; ama asıl görevinin Danimarka mukavemet hareketine kaplanların birçoğunu öldürmek olduğu anlaşılıyor. Naujocks belki de ölümden kurtarılmak üzere Amerikan Ordusuna teslim edilmiştir. Nitekim Amerikalıların ellerinde iyi yaşadı. Savaş suçlusu olarak tutuklu bulunduğu Almanya'daki özel kamptan 1916’da dramatik bir şekilde kaçtı, böylece cezadan kurtuldu. Bu kitap yazıldığı sırada nerede olduğu hâlâ bilinmiyordu. Kamptan kaçma hikâyesi Schaumlîng-Lippe’de, Zwischen Krone unü Kerker başlıklı yazıda anlatılmıştır.

Nuremberg’te yeminli birçok ifadeler verdi. Bu ifadelerden birinde, Hitler’in Polonya taarruzunu haklı göstermek için düzenlediği "olay” m içyüzü vardır ve bu ifade tarihsel bir değer taşır.

«(Nau jocks 20 Kasım 1945’de, Nuremberg’de imzaladığı yeminli İfadesinde şöyle anlatıyor) S.D. Şefi Heydrich. 10 Ağustos 1939'da ya da o günlerde, Polonya sınırı yakınlarında Gleiwitz yakınlarında bulunan Alman radyo istasyonuna kargı bir hücum düzenlememi ve bu hücumu PolonyalIlar yapmış gibi göstermemi şahsen bana emretti. Heydrich ayrıca şunu da söyledi. ‘Gerek yabancı basın ve gerekse Alman propagandası için hücumun PolonyalIlar tarafından yapıldığını isbat edecek pratik tanıtlar bulunmalıdır.’

Benim verdiğim talimat, radyo istasyonunu ele geçirmek ve istasyonu, emrime verilecek Polonya dili bilen bir Almanın radyoda konuşacağı şiire kadar elde tutmaktı. Heydrich bana, Almanlarla PolonyalIların artık çatışma zamanının geldiği, radyoda yapılacak bu konuşma sırasında söylenmelidir dedi... Heydrich, aynı zamanda, Almanya’nın birkaç güne kadar Polonya üzerine yürüyeceğini sandığını da söyledi.

Gleiwitz'e gittim ve orada on dört gün bekledim... 23 Ağustosla 31 Ağustos arasında, o sırada Oppeln yakınlarında bulunan Gestapo şefi Heinrich Mueller’i görmeye gittim. Mueller benim yanımda Mehlhorn adında

birisiyle ([12]) başka bir sınır olayına ait plânları konuşuyordu. Bu olayda, Polonya askerleri Alman askerlerine hücum etmiş gibi gösterilecekti,.. Mueller, elinde 12-13 mahkûm bulunduğunu söyledi. Bunlara Polonya asker elbiseleri giydirilecek ve hücum ederken öldürülmüşler gibi gösterilmek üzere önceden olay yerinde öldürüleceklerdi. Bunu sağlamak üzere Heydrich'ln kullandığı bir doktor mahkûmlara ölüm enjeksiyonu yapacaktı. Aynı zamanda, vücutlarında mermi yaraları da açılacaktı. Olaydan sonra basın ve başka kimseler olay yerinde getirilecek, ölüler gösterilecekti.

Mueller, bu mahkûmlardan birinin Gleiwitz harekâtında kullanılmak üzere bana verilmesi için Heydrich'ten emir aldığını söyledi. Bu mahkûmlar İçin kullandığı şifre 'konserveler' di.» (9)

f

Himmler, Heydrich ve Mueller, Hitler'in emriyle Almanya'nın Polonya'ya karşı hücumunu haklı göstermek için "konserveler" i nasıl kullanacaklarını düşünürlerken, Führer de, daha büyük bir savaş ihtimaline karşı silâhlı kuvvetlerini yaymak üzere ilk kesin harekete geçti. 19 Ağustosta — o gün de önemli günlerden biridir — Alman Donanmasına denize açılmak emri vdrildi. Yirmi bir denizaltı, İngiltere adalarının kuzey ve kuzey-doğusundaki mevzilerine geçecek, cep kruvazörü Graf Spee Brezilya kıyılarına gidecek, kardeş gemi Deutschland Kuzey Atlantik Denizindeki İngiliz yollarını kesecek bir durum alacaktı ([13])

İngiltere'ye karşı muhtemel bir harekete geçmek için savaş gemilerine verilecek emrin tarihi önemliydi. Çünkü Sovyet hükümeti, Berlin'in birbiri ardına yaptığı müracaatlarla geçen bir haftanın sonunda, Hitler'e istediği cevabı vermişti.

NAZİ—SOVYET GÖRÜŞMELERİ 15 — 21 AĞUSTOS, 1939

Elçi von der Schulenburg, 15 Ağustos akşamı saat 8 de Mo-lotov'u gördü ve aldığı talimat gereğince, Ribbentrop'un acele telgrafını kendisine okudu. Alman Dış İşleri Bakanının, Sovyet - Alman ilişkilerini düzeltmek üzere Moskova'ya gelmeye hazır olduğunu bildirdi. Alman elçisinin o gece geç vakit Berlin'e çektiği "çok acele ve gizli" telgrafa göre, Sovyet Dış İşleri

Komiseri verilen bilgiyi “büyük bir ilgi” ile dinledi ve “Almanların, Sovyetler Birliği ile ilişkilerini düzeltmek istemelerini çok iyi” karşıladı. Bununla birlikte, usta bir diplomasi oyuncusu olan Molotov, acele ettiğine dair en ufak bir belirti göstermedi. Ribbentrop’un teklif ettiği seyahatin, “görüş tea-

tilerinin bir sonuca ulaşması için yeterli birtakım hazırlıkları gerektirdiğini” söyledi.

Nasıl bir sonuçtu bu? Kurnaz Rus, bu konuaa bazı ipuçları vermişti. Alman hükümeti, iki ülke arasında bir saldırmazlık paktı imzalamak konusuyla ilgileniyor mu? diye sormuştu. Sovyet - Japon ilişkilerinin düzelmesi ve "sınır çatışmalarının önlenmesi” için Japonya üzerinde nüfuzunu kullanmaya hazır mıydı? Molotov bu son sorusuyla, Mançurya-Mongolistan sınırında bütün yaz boyunca sürüp gitmiş olan ilân edilmemiş savaş durumuna değinmiş oluyordu. Molotov, son olarak da, şunu sormuştu : Almanya, Baltık Devletlerine ortak bir garanti verilmesi konusunda ne düşünüyordu?

Sözlerini şöyle bitirmişti Molotov : Bütün bu sorunlar "somut esaslar üzerinde konuşulmalıdır ki, Alman Dış İşleri Bakanı buraya geldiği zaman artık görüş teatisi değil somut kararlar alınması söz konusu olsun” demiş ve “problemler üzerinde yeterli hazırlıkların yapılmasından vaz geçilemiyeceğini” yeniden belirtmişti. (10)

Böylece bir Nazi - Sovyet saldırmazlık paktı teklifi, ilk olarak Ruslardan gelmiş oluyordu. Bu sırada ise Ruslar, yeni Alman saldırısını önlemek üzere, gerekirse, savaşa kadar gidileceği üzerinde Fransa ve Ingiltere ile görüşme halindeydiler ([14]). Hitler böyle bir paktı "somut esaslar” dahilinde görüşmek için can atıyordu, çünkü bu pakt Rusya’yı savaşın dışında tutacak ve Almanya’nın Sovyet müdahelesinden korkmadan Polonya’ya saldırmasına imkân verecekti. Ve Rusya çatışma dışında kalınca da Ingiltere ile Fransa hava alacaklardı.

Molotov tam beklediği teklifleri ortaya atmıştı; çok somut tekliflerdi bunlar. Kendisi bile bu kadarım ortaya atmaya cesaret edememişti. Bir tek zorluk vardı yalnız : Dış îşleri Bakanının, Moskova’ya yapacağı, ziyaret konusunda Molotov’un «yeterli hazırlıklar» üzerinde direnmesinden,

Sovyetlerin ağır bir tempo ile gitmek niyetinde oldukları anlaşılıyordu. Ama Ağustos ayı çıkmak üzereydi; Hitler daha çok bekliyemezdi ve bu tempoya uyamazdı.

Schulenburg'un, Molotov'la yaptığı, görüşme üzerine gön-dei'diği rapor, Dış îşleri Bakanlığı tarafından Fuschl'da bulunan Ribbentrop'a, 16 Ağustos günü sabah saat 6.40 da telefonla bildirildi ve Ribbentrop da Führer'den yeni talimat almak üzere Obersalzberg'e koştu. Öğleden hemen sonra Molotov'a verilecek cevabı hazırladılar ve Berlinde Weizsaecker'e teleksle bildirdiler. Telgrafın hemen "çok acele" kaydıyla Moskova' ya çekilmesini istediler. (12)

Nazi diktatörü Sovyet tekliflerini kayıtsız şartsız kabul ediyordu. Ribbentrop, Schulenburg'tan Molotov'u tekrar görmesini ve ona şunları söylemesini istiyordu :

«Almanya, Sovyetler Birliği ile bir saldırmazlık paktı imzalamaya hazırdır ve Sovyet hükümeti istediği takdirde, bu pakt yirmi beş yıllık olabilir. Ayrıca Almanya, Baltık Devletlerine, Sovyetler Birliği ile ortaklaşa bir garanti vermeye hazırdır. Son olarak da Almanya, Rus-Japon İlişkilerinin düzelmesi ve pekiştirilmesi için nüfuzunu gereğince kullanmaya hazırdır.»

Alman hükümetinin Rusya ile pazarlığa oturmakta acele etmediğini göstermek için yapılan bütün numaralar bir yana atılmıştı artık.

«(Ribbentrop'un telgrafı şöyle devam ediyordu) Bugünkü durumu ve herhangi bir gün ciddi birtakım olayların çıkması ihtimalini (lütfen bu noktada, PolonyalIların yaptıkları kışkırtmalara, Almanya'nın sonsuzca katlanmaya kararlı olduğunu Bay Molotov'a anlatınız) gözönünde tutan Führer'e göre, Alman - Rus ilişkilerinin ve her iki ülkenin günün sorunları Özerindeki görüşlerinin temelden ve süratla aydınlanması İstenen bir şeydir.

Bundan ötürü, Führer'den alacağım geniş yetkiye dayanarak, Alman _ Rus ilişkilerini ilgilendiren bütün sorunları ele almak ve mümkün olduğu takdirde, gerekli antlaşmaları imzalamak üzere 18 Ağustos Cuma gönünden sonra herhangi bir zaman Moskova'ya uçakla gelmeye hazmm.»

Ribbentrop bu telgrafa da elçi için kişisel bir tâli mat eklemişti.

«Bu tâlimatı kelime kelime Molotov'a. okumanızı ve Rus hükümeti ile Bay Staün'İD, bu. konudaki görüşlerini hemen bildirmelerini kendisinden istemenizi sizden bir daha rica ediyorum. Tamamiyle gizli olarak ve bilgi edinmeniz için şunu da ekliyorum kİ, Moskova seyahatinin bu hafta sonunda ya da gelecek hafta başlangıcında olması bizim için çok önemlidir.»

Hitler'le Ribbentrop, ertesi gün, dağbaşındaki köşkte, Moskova'dan gelecek cevabı sabırsızlıkla beklediler. Berlin'le Moskova arasında telgraf ulaşımı kolay olmuyordu, ama Bavyera Alplerinin sâkin havasında bunu düşünmek kolay değildi. Ribbentrop, ayın on yedinci günü Öğle üzeri, Schulenburg'a çok acele bir telgraf çekti ve "Molotov'dan ne zaman randevu istediğini ve görüşmenin ne zaman için tesbit edildiğini bildiren bir telgraf" çekmesini kendisinden istedi (13). öğleyin heyecanlı elçiden de "çok acele" bir telgraf geldi. Zavallı elçi, telgrafta, Dış İşleri Bakanının telgrafım bir gece önce saat on birde aldığım, o sırada diplomatik herhangi bir faaliyette bulunmanın imkânsız olduğunu, bugün, yâni 17 Ağustos günü, ilk iş olarak Molotov'dan akşam saat 8 için bir randevu aldığım bildiriyordu. (14)

Ama bu randevu bizim deli Nazi liderleri için çok hayal kırıcı oldu: Hitler'in sabırsızlandığım anlayan ve elbetteki neden sabırsızlandığını da çok iyi bilen Rus Dış İşleri Komiseri, Almanlarla oynamış, alay etmiş ve onlara eziyet çektirmişti. Schulenburg, Ribbentrop'un telgrafını okuduğu sırada bir iki not alan Molotov, telgraf bittikten sonra, Alman Dış işleri Bakanının 15 Ağustos tarihli ilk müracaatına Sovyet hükümetinin vermiş olduğu yazılı cevabı elçiye uzatmıştı.

Cevapta, Nazi hükümetinin, Sovyet Rusya'ya karşı eskiden güttüğü düşmanlık politikası hatırlatıldıktan sonra, "Sovyet hükümeti, son zamana kadar, Alman hükümetinin Sovyet-İer Birliği ile çatışmak için fırsat kolladığını sanıyordu" denilmekteydi. "... Alman hükümeti, Anti-Komintern pakt yoluyla, birtakım devletlerin Sovyet Rusya'ya karşı birleşik cephe yaratmalarına çalışmış ve bunu yaratmıştır." Bundan ötürü deniyordu notada, Rusya "(Alman) saldırısına karşı savunucu bir cephenin örgütlenmesine katılıyordu."

«(Nota şöyle devam ediyordu) Ama şimdi, Alman hükümeti, eski politikasını Sovyetier Birliği ile siyasi ilişkilerini ciddi bir şekilde ,düzel-

tecek bir yöne çevirmeyi taahhüt ediyorsa, Sovyet hükümeti böyle bir değişimi yalnızca iyi karşılar ve kendi hesabına, politikasını, Almanya ile ciddi bir iyileşme anlamında, yeniden gözden geçirmeye hazır olduğunu bildirir.»

Ama Rus notası bunun “ciddi ve pratik adımlarla” yapılmasında direniyordu - Ribbentrop’un istediği gibi bir çırpıda olamazdı bu iş.

Ne gibi adımların atılması gerekiyordu?

îlk adım : ticaret ve kredi anlaşmasının imzası.

Hemen sonra atılacak ikinci adım : bir saldırmazlık paktının imzalanması.

Sovyetier, ikinci adımla birlikte, “şu ya da bu dış politika sorununda, tarafların çıkarlarını tanımlayan özel bir protokolün imzalanmasını” istiyorlardı. Almanların, hiç olmazsa Doğu Avrupanın bölünmesi konusunda bir pazarlığın mümkün olduğu görüşüne, Moskova’nın ilgisiz kalamıyacağmı gösteren ufak bir imâdan da ileri bir şeydi bu.

Ribbentrop’un teklif ettiği ziyarete gelince, Molotov, Sovyet hükümetinin bu tekliften “çok memnun” kaldığım, “çünkü

Alman hükümetinin bu kadar ünlü bir politika ve devlet adamını göndermekle niyetinde ne kadar ciddi olduğunu gösterdiğini” söyledi ve sözlerine şunları ekledi : “Strong’un şahsında, Moskova’ya yalnızca ikinci derecede bir subay göndermiş olan İngiltere’nin tam tersi bir tutum bu. Bununla birlikte, Alma*' Dış İşleri Bakanının seyahati iyi bir hazırlığı gerektirir. Sovyet hükümeti böyle bir seyahatin yaratacağı propagandadan hoşlanmaz. Gürültü patırdı çıkarmadan pratik iş görmeyi tercih eder.” (15)

Molotov, Ribbentrop’un hafta sonunda Moskova’ya gelmek için yaptığı acele, özel teklife hiç değinmedi ve Schulenburg da, belki de konuşmanın aldığı şekilden çekinerek, bu konu üzerinde durmadı.

Ama ertesi gün elçinin raporunu alan Ribbentrop üzerinde durdu. Flitler yine sinirlenmeye başlamıştı. Obersalzberg’de-ki yazlık karargâhından, 18 Ağustos günü akşamı Schulen-inırg’a, Ribbentrop tarafından imzalanmış

“çok acele” bir telgraf daha çekildi. Moskova’daki Alman elçiliği tarafından sabah saat 5.45 de alınan bu telgrafta “Bay Molotov’la hemen yeni bir görüşme düzenlemesi ve bunun bir an önce olması için elinden geleni yapması” elçiye emrediliyordu. Kaybedilecek zaman kalmamıştı. Ribbentrop, telgrafında “Bay Molotov’a aşağıdaki şekilde konuşmanızı rica ederim” diyordu :

« ...Alman-Rus İlişkilerini diplomatik kanallarla yeniden düzenliye-çek bir politika izlemeye, normal şartlar altında, elbetteki biz de hazır olurduk. Ama, Führer'İn görüşüne göre, bugünkü olağanüstü durum çabuk sonuçlara götürecek başka bir metodun uygulanmasını gerektirmektedir.

Alman - Polonya ilişkileri hergiin biraz daha gerginleşmektedir. Olayların günütı birinde açık bir çatışmayı kaçınılmaz duruma getireceğini hesaba katmak zorundayız... Führer, Alman - Rus İlişkilerini, bir yandan aydınlatmaya çalışırken, öte yandan bir Alman - Polonya çatışması sürpriziyle karşılaşmak istemiyor. Bu bakımdan, böyle bir çatışmada, Rus çıkarlarının hesaba katılması için önceden böyle bir aydınlatmanın yapılmış olmasını zorunlu saymaktadır ve elbetteki böyle bîr aydınlatma olmadan bu çatışma güç olacaktır.»

Elçi, Molotov’un görüşmelerde “ilk adım” saydığı ticaret anlaşmasının hemen o gün (18 Ağustosta) Berlin’de imzalanmış olduğunu, şimdi ikinci aşamaya “geçmenin” zamanı geldiğini söyliyecekti. Alman Dış işleri Bakam, bunu yapmak üzere “Führer’den bütün karışık sorunları çözmek ve bir karara bağlamak yetkisini” alarak “hemen Moskova’ya gelmeyi” teklif ediyordu. Ribbentrop, Moskova’da “Rus isteklerini gözönünde bulunduracak... durumda” olacağını da telgrafında belirtiyordu.

Ne gibi isteklerdi bunlar? Almanlar artık dolambaçlı yollardan vazgeçmişlerdi.

«(Ribbentrop'ım telgrafı şövje devam ediyordu) Şu ya da bu dış politika sorununda, her iki tarafın çıkarlarını düzenliyecek özel bir proto, kol imzalayabilecek durumda olacağım; örneğin Baltık bölgesindeki çıkar alanlarını tesbit edebiliriz. Böyle bir uzlaşmaya ancak sözlü bir tartışma İle varılabilir.»

Elçi artık bu sefer Kuşlardan "Hayır” cevabı almamalıydı.

#(Ribbentrop’un mektubu şöyle bitiyordu) Lütfen, Alman dış politikasının bugün artık tarihsel bir dönüm noktasına varmış olduğunu belirliniz... Lütfen seyahatimin çabuk olması üzerinde direniniz ve herhangi yeni bir Rus itirazına gereğince karşı koyunuz. Bu münasebetle, açık bir Alman - Polonya çatışmasının hemen çıkabileceği ve bundan Ötürü Moskova seyahatini hemen yapmamda büyük çıkarımız olduğu kesin gerçeğini aklınızdan çıkarmayınız » (16)

Ağustos’un 19’u kesin bir gündü. Alman denizaltılarıyla cep zırhlılarının, Ingiliz sularına açılma emri, Moskova’dan cevap gelinceye kadar geciktirilmişti. Gemiler, Hitler’in savaş başlama günü olarak tesbit ettiği 1 Eylülde, kararlaştırılan mevzilerde bulunacaklarsa hemen —yâıi on üç gün önceden— hareket etmeliydiler. Polonya saldırısı için ayrılan iki Ordu Gurubunun da derhal yayılması gerekiyordu.

Berlin’de ve Hitler ile Ribbentrop’un Moskova’dan gelecek karan sinirli sinirli bekledikleri Obersalzberg’te, hava çok gergindi. Havanın Çok gergin olduğu, o günün tarihini taşıyan Dış İşleri Bakanlığı raporlarından ve muhtıralarından da anlaşılıyor. Dr. Schnurre’un verdiği bir raporda bir gece önce Ruslarla Ticaret Anlaşması üzerinde yapılan görüşmelerin “tam bir anlaşma” ile bittiği, ama Sovyetlerin anlaşmayı imzalamadıkları bildiriliyor. O gün, yâni Ağustosun 19ünda, öğle üstü, anlaşmanın imzalanması kararlaştırıldığı halde Rusların Moskova’dan tâlimat beklediklerini telefonla bildirdikleri açıklanıyor. Schnurre raporunda : “Anlaşmanın imzasını, siyasi nedenlerden ötürü ertelemeleri için Moskova’dan tâlimat aldıkları anlaşılıyor,” diyor. (17)

Ribbentrop, Schulenburg’a, Obersa'zberg’den “çok acele” bir telgraf daha çekti. Molotov’un bir şey söyleyip söylemediğinin ya da “Ruslar’m niyetlerinin” ne olduğunu gösteren herhangi bir belirtinin bulunup bulunmadığının telgrafla bildirilmesini istedi; ama o gün elçiden aldığı tek telgraf, Ruslarla, İngiliz - Fransız askerî heyetleri arasında yapılmakta olan görüşmelerin, Uzak Doğu sorunu üzerinde çıkan bir anlaşmazlık yüzünden çıkmaza girmiş olduğu söylentisinin, Sovyet Haberler Aansı Ta$s tarafından tekzip edilmiş olduğu haberiydi. Bununla birlikte, Toss'm tezibinde “tamamiyle başka konularda” heyetler arasında görüş ayrılıkları

olduğu da ayrıca belirtiliyordu. Bu da Hitler için iyi bir işaret sayılabilirdi. Daha vakit vardı. Umutlar büsbütün s[u]ya düşmüş sayılmazdı.

Ve o gün, 19 Ağustos akşamüstü saat 7.10'da sabırsızlıkla beklenen telgraf geldi :

GİZLİ ÇOK ACELE

«Sovyet hükümeti, İktisadi anlaşmanın imza edildiği açıklandıktan bir hafta sonra Alman Dış İşleri Bakanımı) Moskova'ya gelmesine muvafakat etmiştir. Molotov, iktisadi anlaşmanın imza edildiği yarın açıklandığı takdirde. Alman Dış îşlert Bakanının 26 ya da 27 Ağustosta Moskova’da bulun ab İleceğini söyledi.

Molotcv bana bir saldırmazlık paktı tasarısı verdi.

Molotov’la yaptığım iki görüşmeye ait ayrıntılı raporla, Sovyet tasarısının metni, telgrafla hemen bildirilecektir.»

Sehulenburg (İH)

Ayın on dokuzunda, öğleden sonra saat 2’de, Kremlin’de başlayan ve bir saat devam eden görüşme, elçinin bildirdiğine göre, pek hoş geçmemişti. Ruslar, Hitler’in Dış İşleri Bakanım kabul etmeye pek hevesli görünmüyorlardı. Sehulenburg, telgrafında şöyle diyordu. '‘Molotov görüşünde direniyor ve geniş hazırlıkları gerektirdiği için seyahat tarihini yaklaşık olarak bile bugünden tesbit etmeye imkân olmadığım söylüyordu... Bu konuda acele edilmesini gerektiren nedenleri tekrar tekrar ve çok kuvvetle ileri sürmeme karşılık Molotov, birinci adimin bile —iktisadi anlaşmanın imzası— daha atılmadığı cevabını verdi. Her şeyden önce iktisadi anlaşma imzalanarak yayımlanacak, yürürlüğe girecekti. Sonra sıra saldırmazlık paktına ve protokola gelecekti.

Molotov itirazlarıma aldırmıyor gibiydi. Böylece ilk görüşme, Molotov’un, Sovyet hükümetinin görüşlerini bildirdiği ve bunlara ekliyecek başka bir sözü bulunmadığı sözü ile sona erdi.”

Ama söyiiyecek başka bir sösii daha vardı ve az sonra onu da söyledi.

“Görüşmenin üzerinden daha yarım saat geçmemişti ki”, diyor raporunda Sehulenburg, “Molotov bana bir haber göndererek, kendisini akşam üstü saat 4.30’da, Kremlin’de aramamı istedi. Beni tekrar rahatsız ettiği için özür diliyor ve Sovyet hükümetine durumu bildirdiğini söylüyordu.”

Bu ikinci ziyaret sırasında Dış İşleri Komiseri, şaşkın ama oldukça mutlü görünen elçiye, bir saldırmazlık paktı tasarısı sundu ve ticaret anlaşması ertesi gün im2a edilip açıklandığı takdirde, Ribbentrop’un Ağustosun 26 ya da 27’sinde gelebileceğini söyledi.

Schulenburg telgrafına şu sözleri de eklemişti: “Molotov neden birdenbire görüşünü değiştirdiğini söylemedi. Stalin’in müdahale ettiğini sanıyorum.” (19)

Çok doğru bir tahmindi bu. Churchill’e göre, Sovyetlerin Almanya ile bir pakt imzalamak istediği, 19 Ağustos günü akşamüstü Polİtbüro’ya, Stalin tarafından açıklandı (20). Schu-îenburg’un telgrafından anlaşıldığına göre de Stalin, bu önemli kararını ■—öğleden sonra saat 3 ile 4.30 arasında— Molotov’a bildirdi.

O günden tam üç yıl sonra, 1942 yılı ağustosunda, Chur-chiîPin deyimiyle “sabahın ilk saatlerinde” Sovyet diktatörü, neden bu bayağı hareketi yaptığını o sırada Moskova’da bulunan İngiliz Başbakanına, kendisinin sonradan anlattığına göre, şöyle açıklayacaktır : (21)

«(Stalin dedi kİ) İngiliz ve Fransız hükümetlerinin, Polonya'ya hücum edildiği takdirde savağa girmeye niyetli olmadıkları, ancak İngiltere, Fransa ve Rusya arasında diplomatik bir sıralanmanın, Hitler’i fikrinden vazgeçileceğini umdukları İzlenimini aldık. Biz bu metodun Hitler’i yolundan vazgeçirmiyeceğinden emindik. Stalin, ‘bir seferberlik halinde Fransa, Almanya’ya karşı kaç tümen gönderecek?’ diye sormuş. Verilen cevap şuymuş: ‘Yüz kadar.’ Sonra şunu sormuş, ‘tnglltere ne kadar gönderecek?’. Cevap : ‘İki ve iki de sonradan.’ Stalin cevabı tekrarlamış : 'Ya. demek iki ve İki de sonradan.’ Arkasından sormuş : ‘Eğer Almanya ile savaşa tutuşacak olursak Rus cephesine bizim ne kadar tümen göndereceğimizi biliyor musunuz?' Bir an sessizlik olmuş : ‘Üç yüzden çok’.5>

Schulenburg, 19 Ağustos günü yaptığı görüşmenin sonuçlarını anlattıktan sonra, Dış İşleri Komiserine, Ribbentrop’un Moskova seyahati için daha yakın bir tarih tesbit etmesi üzerinde yaptığı direnmelerin ne yazık ki “başarısızlıkla sonuçlandığını” bildiriyordu.

Ama Almanların bunu başarmaları gerekti. Polonya için

tesbit edilmiş olan zaman çizelgesi, sonbahar yağmurları henüz başlamadan hücuma geçilip geçilmiyeceği sorunu, buna bağlıydı. Eğer Ribbentrop 26 ya da 27 Ağustostan önce Moskova’ya gitmezse ve Ruslar da, Almanların korktukları gibi, biraz sallanırlarsa, tesbit edilmiş olan 1 Eylül hedef günü suya düşerdi.

Bü çok önemli aşamada Adolf Hitler’in kendisi birden işe müdahale etti ve doğrudan doğruya Stalin’e başvurdu. Gururunu yendi ve eskidenberi durmadan boyuna yerdiği Sovyet diktatöründen, kençli Dış İşleri Bakanını Moskova’da hemen kabul etmesi için yalvardı. Hazırladığı telgraf, Schulenburg’un telgrafından tam yirmi dört saat sonra, 20 Ağustos pazar günü akşam 6.45’de acele Moskova’ya çekildi. Führer bu telgrafı * Molotov’a «hemen» vermesini elçiye emrediyordu.

«E. STALÎN, MOSKOVA

Yeni Alman - Sovyet Ticaret Anlaşmasının imzalanmasını, Alman-Sovyet llişklerlnin yeniden düzenlenmesinde ilk adım olarak iyi karşılıyorum, <*)

Sovyetler Birliği ile bir saldırmazlık paktının imzalanması, benim için, uzun zaman sürecek bir Alman politikasının kurulması demektir. Bu bakımdan Almanya, geçmiş yüzyıllarda her iki devlet için yararlı olmuş bulunan siyasi bir yola yeniden girmektedir.,.

Dışişleri Bakanınız B. Molotov’un sunduğu saldırmazlık paktı tasarısını kabul ediyorum, ancak bu paktla ilgili sorunların da olabildiği kadar kısa bir zaman içinde aydınlanmasını acele ve zorunlu sayıyorum.

Sovyetler Birliği'nin istediği ek protokolün özü, bence, ancak sorumlu bir Alman devlet adamının görüşmelerde bulunmak üzere en kısa zamanda Moskova’ya gelmesiyle aydınlanabilir. Aksi takdirde, Alman hükümeti, ek

protokolün kısa zamanda nasıl aydınlanarak teabit edileceğini bil'emiyecektir.

Almanya ile Polonya arasında gerginlik artmaktadır. Herhangi bir

1

485'İnci sayfaya takınız. (Cilt I)

2

Moskova'daki İngiliz elçisiyle Fransız maslahatgüzarı, İngiliz. Fransız Paktı tasarısını 27 Mayısta Molotov'a sundular. Molotov teklifi çok soğuk karşılayınca, Batılr temsilciler şaşırıp kaldılar. <52)

3

753 - 54'üncü sayfalara bakı cız.

4

Bu ifadeyi mahkeme tanıt olarak reddetti ve tanıt, Nazi Conspiracy and Aggression ya da Trial of Nazi War Criminals adlı Nuremberg tanıtları ciltlerinde çıkmadı. Ama ifadenin değersizliğini göstermez bu. Yargıçlarından dördü Rus olan mahkeme heyeti, bu döneme ait Nazi - Sovyet ilişkileri üzerindeki malzemeyi dikkatle kullanmıştır.

5

1949 yılında, Amerikan Dış İşleri tarafından yayımlanan. Al.

man Dış İşleri belgelerinden ibaret Nazi - Sovyet Relations adlı kitapta, bu telgraf İngilizceye daha kuvvetli olarak çevrilmiştir. Ana cümle şöy-ledir : ”We have now decided to undertake definite negotiations with Soviet Union” (Türkçesi : “Şimdi Sovyetler Birliği ile kesin görüşmelere girişmeyi kararlaştırdık”) Bu çeviri, Churchill de dahil olmak üzere, birçok tarihçileri, 30 Mayıs tarihli telgrafın, Hitier'in Moskova ile olan ilişkilerinde dönüm noktası teşkil ettiği sonucuna götürmüştür. Oysa bu dönüm noktası sonradır.

Weizsaecker'in 30 tarihli mektubunun notunda belirttiği gibi, Hitier’in onayladığı Alman yakınlaşması “çok değişik şekilde” olacaktı. ,

6

Almanya, Sovyetler Birliği'ne komşu olan Letonya ve Eston-ya’ya verilecek bir İngiliz - Fransız ve Rus garantisini önlemek üzere, bu -ki Baltık devletiyle 7 Haziranda alelacele birer saldırmazlık paktı im--ruştı. Bundan önce Almanya, 31 Mayısta, Danimarka ile de buna Mr pakt imzalamış ve bu pakt son olaylardan sonra Danimarka-bir güvenlik duygusu sağlamıştı.

7

İngiliz Dış İşleri Bakanlığının evrakına göre, Halifax, Malski’ye, 8 Haziranda, kendisinin Moskova’ya gitmesini Başbakana teklif etmeyi düşündüğünü, “ama uzaklaşmanın gerçekten mümkün olmadığım” bildir, di. Maiski, 12 Haziranda, Strong ayrıldıktan sonra, “ortalığın daha sakin bulunduğu bir sırada, Dış İşleri Bakanının Moskova’ya gitmesinin iyi bir fikir olacağını” söyledi, ama. Halifax Londra'dan “şimdilik" uzaklaşmanın İmkânsız olduğunu kendisine bir daha belirtti. (65)

8

19 Haziranda Ordu Yüksek Komutanlığı, 168 Alman subayına

"İnceleme amacıyla sivil kıyafetle serbest Danzig devletinde gazi izninin verildiğini” Dış İşleri Bakanlığına bildirdi. Temmuzun başında General Keitel, o sırada “Danzigj’de bulunan yirmi hafif ve dört ağır copu ortaya çıkarmanın ve bu toplarla tâlim yapmanın nn, yoksa bu topları saklamanın mı politik bakımdan daha doğru olacağım” Dış İşleri Bakanlığından sordu (72). Almanların, ağır toplan PolonyalI müfettişlerin gözlerinden nasıl kaçırdıkları Alman belgelerinden anlaşılmıyor.

9

Arnold Toynbee ile arkadaşları daha çok İngiliz Dış İşleri Bakanlığı belgelerine dayanarak yazdıkları The Eve of War, 1939 adlı kitapta bu

sonuca varmışlardır.

10

Aslında da altı çizilmiştir.

11

Alman tutanağında Clano'nun “görüşmeler sonunda herhangi bir bildiri yayımlanmaması” konusunda HİtIer’le mutabık olduğu açıkça belirtildiği halde Almanlar, İtalyan müttefiklerini hemen atlattılar. Alman resmî haber ajansı D-NB., Ciano’nun ayrılmasından iki saat sonra, Italyanlara danışmadan bir bildiri yayımladı ve bildiride, görüşme sırasında günün bütün problemlerinin ele alındığım —özellikle Danzig sorunu üzerinde durulduğunu— ve “yüzde yüz” bir anlaşmaya varıldığını açıkladı- Bildiride ayrıca hiçbir sorunun açıkta bırakılmadığı ve dolayısıyla yeni bir toplantı yapılmayacağı, çünkü buna fırsat kalmadığı da yazılıydı. Attolico bu bildiri üzerine küplere bindi. Almanları protesto etti. Onları kötü niyetlilikle suçladı. Henderson’a savaşın yakın olduğunu imâ etti. Ve Roma’ya gönderdiği şiddetli bir raporda Alman bildirisini “Makya-velce” olmakla niteledi. Bunun Almanya'nın Polonya'ya hücumu halinde, Italyayı bağlamak İçin bile bile yapıldığını anlattı. Mussolini'den Çelik Pakt’m “danışma” maddelerini, Almanya’ya uygulamaya zorlamasını ve bu maddelerden yararlanarak, Danzig sorununun diplomatik yollardan çözülmesi İçin bir aylık bir süre tanınması üzerinde direnmesini istedi. (103)

12

S.D, de Heydrich’ten sonra gelen S.S. Oberführer Dr. Mehlhorn Schel’enberg, (The Labyrinth, s. 48-50) hatıralarında, Mehlhorn'un 26 Ağustosta Gleiwitz'e hücum tertibinin başına getirildiğini, ancak’ hasta taklidi yaparak bu İşten kurtulduğunu kendisine anlattığını söyler. Mehl-horn’un midesi yıllar geçtikçe kuvvetlenmiş olacak ki sonradan, savaş yıllarında, Polonya’da Gestapo terörünü yürütenlerin başına geçti.

13

Denizaltılar Ağustos 19 ve 23 de, Graf Spee ayın yirmi birinde, Deutschland yirmi dördünde denize' açıldılar.

14

İngiliz hükümeti bunu biraz sonra öğrendi. Amerikan Dış İşleri Bakan Yardımcısı Summer Welles, Moîotov'un, Schulenburg'a yaptığı teklifi İngiltere'nin Washington'daki elçisine 17 Ağustosta haber vermişti. Bu haberi Amerİkantn Moskova'daki elçisi bir gün önce Washington'a bildirmişti ve doğruydu (11). Elçi Steinhardt ertesi gün, Ağustosun 16'-smda, Molotov'u ziyaret etti.

{*> Anlaşma 20 Ağustos Pazar günü gece saat 2'de Berlin'de imzalandı.

gün bir buhran çıkabilir. Almanya artık elindeki bütün imkânlarıyla, Almanların çıkarlarını korumaya kararlıdır.

Benim görüşüme göre, İki devlet arasında, niyetler göaönünde tutularak, vakit kaybedilmeden, yeni ilişkiler kurulmalıdır. Bundan ötürü. Dış İşleri Bakanını 22 Ağustos salı günü, olmazsa 23 Ağustos çarşamba günü kabul etmenizi teklif ediyorum. Alman Dış İşleri Bakanının gerek saldırmazlık paktı ve gerekse protokol hazırlamak ve imzalamak yetkileri bulunacaktır. Dış İşleri Bakanının, uluslararası durumu gözönünde tutarak, Moskova'da bir iki gün daha fazla kalması mümkündür. Cevabınızı bir an önce alacağımı umarım.

ADOLF HITLER. (22)»

Hitler'in Stalİn'e yazdığı mektubun, 20 Ağustos pazar günü akşamı Moskova'ya çekilmesi ile ertesi günü akşamına kadar geçen yirmi dört saat içinde Führer, neredeyse çıldıracaktı. Uyuyamıyordu. Gece yarısı Goering'e telefon ederek, Stalin'in göstereceği tepki üzerindeki korkularını ve Moskova'daki gecikmelere ne kadar sıkıldığını söyledi. Ayın yirmi birinci günü gece saat 3'de, Dış İşleri Bakanlığına, Schulenburg'dan “çok acele'' bir telgraf geldi. Telgrafta, Weizsaecker'in, önceki bir telgrafta sözünü ettiği ve Hitler tarafından yazıldığını bildirdiği telgrafın daha alınmadığı bildiriliyordu. Elçi, “Berlin'den Moskova'ya çekilen telgrafların saat farkı da dahil olmak üzere, dört beş saatte geldiğini, şifrenin çözülmesi

zamanının buna eklenmesi gerektiğini” Dış İşleri Bakanlığına hatırlatıyordu (23). Sabırsızlanan Ribbentrop, 21 Ağustos pazartesi günü saat 10.15’de, Schulenburg’a acele bir telgraf daha çekti. “Lütfen seyahatin gerçekleşmesi içiıı azami çabayı harcayınız. Tarih telgrafta gösterilmiştir” (24). Öğleden az sonra elçi Berlin’e şunu bildirdi : “Bugün Öğleden sonra saat 3'de Molotov'u göreceğim.” (25)

Stalin’in cevabı nihayet 21 Ağustos akşamı saat 9.35’de Berlin’e geldi.

^ALMANYA BAŞBAKANINA

A. HÎTLER

Mektubunuza teşekkür ederim. Alman - Sovyet saldırmazlık paktı-

Bin, ülkelerimiz arastadaki siyasi ilişkilerin düzelmesinde kesin bir dönüş noktası olacağını umarım. •

■Ülkelerimiz halklarının, birblrleriyle barışçı İlişkiler kurmaya ihtiyaçlara vardır. Alman hükümetinin bir saldırmazlık paktının, İmzasını kabul etmesi, her iki ülke arasındaki siyasî gerginliğin ortadan kalkması ve barışın ve işbirliğinin kurulması için gereken temeli yaratacaktır.

Sovyet hükümeti, Herr von Ribbentrop’un, 23 Ağustosta Moskova’da bulunmasına muvafakat ettiğini size bildirmek İçin bana talimat vermiştir.

J. STALtN. (26)>

Sovyet diktatörü de yüzsüzlükte Nazi diktatöründen aşağı kalmamıştı. Şimdi artık yapılacak tek şey, bu kötü dönemde girişilecek kaba pâzarlık sırasında neyin nereye konulacağını tesbit etmekti.

Stalin’in cevabı, sabah saat 10.30’da Berghof’ta Hitler’in ■eline verildi. Kitap yazarının çok iyi hatırladığına göre, birkaç dakika sonra —saat U’i biraz geçiyordu— Alman radyosundan verilen bir müzik programı birdenbire kesildi ve bir ses şunları söyledi: “Alman hükümeti ile Sovyet hükümeti arasında bir saldırmazlık paktının imzalanması kararlaştırılmıştır.

Alman Dış İşleri Bakanı, görüşmeleri bitirmek üzere, 23 Ağustos çarşamba günü Moskova'da bulunacaktır,"

Stalin'den Rusya'nın dost bir tarafsızlık politikası izliye-ceği üzerinde teminat alan Hitler, ertesi gün, 22 Ağustosta, Yüksek Askerî komutanlarını yeniden Obersalzberg'de topladı. Kendi büyüklüğünü onlara anlatıp durdu. Savaşı yabanca ve merhametsizce yürütmek gerektiğini belirtti ve Polonya'ya hücum emrini belki de dört gün sonra, yâni, 26 Ağustos pazar günü, vereceğini söyledi. Yâni tesbit edilen günden altı gün önce... ve bunu ona sağlayan da Führer'in amansız düşmanı Sta-lin'di.

22 AĞUSTOS, 1939'DAKÎ ASKERÎ TOPLANTI Hitler'in, generallerini topladığı sırada, yine azgınlığı ve inatçılığı üzerindeydi (*). "Sizi buraya toplamamın nedeni,'' dedi "size siyasi durumu açıklamak ve böylece harekete geçmek için verdiğim kesin kararın dayandığı etkenleri teker *eker anlamanızı sağlamak ve güvencinizi gücendirmektir. Askeri ayrıntıları bundan sonra tartışacağız. Hergeyden önce iki kişisel sorun var," dedi.

«Biri benim kendi kişiliğim, ötekisi de Mussolini'nin kişiliği.

Aslında herşey bana, yâni benim kendi varlığıma bağlı, çünkü siyasi yeteneği olan yalnız ben'im. Ayrıca, bütün Alman halkının benim kadar güvenini kazanan biri belki bir daha gelmiyecektir. Gelecekte, benden daha geniş otoriteye sahip olan biri de belki bir daha gelmiyecektir. Bu bakımdan benim varlığım, büyük değer taşıyan bir etkendir. Ama ben

(■*■■) Hitler'in o gün verdiği söylevin resmi tutanağı yoktur, ama bu söyleve ait birçok kayıtlar bulunmuştur. Bunlardan ikisi toplantı sırasında yüksek subaylar tarafından alınmış notlardı. Bunlardan biri, Büyük Denizler Filosu Başkam Amiral Hermann Boehm tarafından, Amiral Raeder'İn savunması için Nuremberg mahkemesine sunulmuş ve Almanca TMWC, XLI, s. 16-25 de çıkmıştır. General Halder de, Gabelsberger stenosuyla birçok notlar almış ve 22 Ağustos tarihli güncesinden alınan bu notların İngilizce çevirisi DGFP, VII, s. 557 - 59 da çıkmıştır. Nuremberg mahkemesinde savcılık tarafından, bu toplantı ile ilgili olarak kullanılan başlıca belge OKW dosyalarından alınmış olan iki bölümden İbaret imzasız muhtıradır. Bu OKW dosyalan, Amerikan askerleri tarafından, Avusturya

Tirollerinde Saalfelden’de ele geçirilmiştir. İngilizce çevirileri NCA, III, s. 581-86 (Nuremberg Belgesi 798 - PS), 665-66 (N.B.

1014-PS), ve DGFP, VII, s. 200-6 da çıkmıştır. İki bölümlük Alman muhtırasının orijinal metni TMWC ciltlerindedir. Muhtırada Hitler’in kullandığı dil Amiral Boehm ile General Halder’in kayıtlarındaki dilden daha canlıdır. Ama üç ayn metin de içerik bakımından birbirlerinin aynıdırlar ve doğrulukları üzerinde en ufak bir şüphe yoktur. Nuremberg’te Hitler’in söylevi üzerinde, N.B. C - 3 (NCA, VII, s. 752 - 54) de çıkan dördüncü metin şüpheli sayılmış, duruşmalarda bu metine değinildiği halde tanıt olarak kullanılmamıştır. Bu belge de elbette doğru gibi görünmektedir, ama Berghof toplantısında bulunmayanlar tarafından düzeltilmişe benzemektedir. Hitler’in söylediklerini bir araya getirirken ben, Boehm İle Halder’in kayıtlarını ve Nuremberg'te tanıt olarak kullanılan imzasız muhtırayı kullandım.

herhangi bir zamanda, bir cânl ya da bir deli tarafından ortadan yok edilebilirim.

İkinci kişisel etken Duçe’dir. Onun varlığı da çok önemlidir. Eğer ona bir şey olacak olursa İtalya’nın İttifaka bağlılığı artık pek kesin sayılamaz. İtalyan Meclisi esas İtibarile Duçe'ye karşıdır.»

Franco da bir yardımcı sayılabilirdi. Franco, Ispanya’nın “lütufkâr tarafsızlığı” m sağlayabilirdi, “ötekilere gelince” dedi, “İngiltere’de ya da Fransa’da Öyle sivrilmiş insanlar yok.”

Şeytan diktatör, öğleyin geç vakit yemek için verilen bir ara dışında, saatlerce oradan buradan aklına geleni söyledi durdu ve eldeki kayıtlardan anlaşıldığına göre de hiçbir general, amiral ya da hava kuvvetleri komutanı çıkıp da sözünü kesıpc-di ve ona bir şey sormaya ya da söylediği yalanları yüzüne vurmaya cesaret edemedi. Polonya ile bir çatışmanın kaçınılmaz olduğunu, bu konudaki kararını ilkbahara verdiğini, ama önce Batıya dönmeyi düşündüğünü açıkladı. Ancak bu durumda, Polonya’nın Almanya’ya saldıracağım “anlamıştı”. Bu bakımdan Polonya’yı şimdiden ortadan kaldırmak gerekiyordu.

Ne olursa olsun bir savaşa gitmenin zamanı gelmişti.

«■çünkü karar vermek kolaydır. Kaybedecek hiç bir şeyimiz yok. Yalnızca kazanabiliriz. İktisadi durumumuz birkaç yıldan fazla dayanmamıza elverişli değil. Goering bunu size anlatabilir. Başka çıkar yolumuz yok, harekete geçmeliyiz...

Kişisel etkenlerden başka siyasi durum da bizden yanadır; Akdeniz-de; İtalya, Fransa ve İngiltere arasında bir rekabet vardır; Yakın Doğuda hava gergindir...

İngiltere büyük bir tehlike içerisindedir. Fransa’nın durumu da bozulmuştur. 'Doğumlar azalmaktadır... Yugoslavya çöküntü tohumlarım taşıyor... Romanya her zamankinden zayıf... Türktyeyi Mustafa Kemal’in ölümünden bu, yana dar kafalı, kararsız, güçsüz insanlar yönetiyor.

Bütün bu elverişli durumlar, iki ya da üç yıl içinde ortadan silinecektir. Benim kaç yıl yaşayacağımı kimse bilemez. Bundan, ötürü, dört ya da beş yıl beklenilmesi doğru olmayan bir planı, hemen uygulamaya başlamalıyız.»

işte Nazi liderinin yaman düşünceleri...

“Pek büyük bir ihtimalle” Batı dövüşmiyecektir, ama ne olursa olsun, yine de böyle bir tehlikeyi göze almak ge 'ekir, diyordu. Generaller geri çekilmeyi istedikleri bir sırada Ren’i işgal ederken, Avusturya’ya, Sudetland’a ve Çekoslovakya'nın geri kalan bölümlerine girerken de tehlikeyi göze almamış mıydı? “Anibal, Kan’da; Büyük Fredrich, Leuthen’de; Hindenburg ile Ludendorff, Tannenberg’te yalmzca talihlerine güvenmişlerdir,” dedi. “Onun için bizim de demir gibi sapasağlam bir kararlılıkla tehlikeleri göze almamız gerekir.” Gücün yitirilmesi sözkonusu olmamalıdır.

«Yüksek mevkilerde bulunan birçok çekingen Almanların, Çek so-ruıftınun çözülmesinden sonra İngilizlerle konuşmuş ve yazışmış olmaların m çok büyük zararları dokunmuştur. Sizin sinirlerinizin bozulduğu bir zamanda ve siz çok erkenden teslim olurken Führer kararım yürütmüştür.»

Münih komplosuna katılmış olan Haider, Witzleben ve Thomas’la birlikte, belki öteki generallerin de, bu söz üzerine ödleri patlamıştır. Hitler’in,

onların tahmin ettiklerinden daha çok şey bildiği anlaşılıyordu.

Ne olursa olsun, dövüşme yeteneklerini göstermenin zamanı gelmişti. Hitler’in “siyasi bloklarla” Daha Büyük Almanya’ yı yaratmış olduğu kendilerine hatırlatıldı. Şimdi artık “askerî mekanizmayı” denemek gerekiyordu. “Ordu, Batıda son harekete girişmeden önce fiilen savaşın ne olduğunu görmeli” idi. Polonya bu fırsatı sağlamıştı.

Konuyu yeniden İngiltere ile Fransa’ya getirerek şunları söyledi :

«Batı bizimle yalmzca iki alanda savaşabilir :

1. Abluka: Kendi kendimize yeterli olduğumuz ve doğuda yardım kaynaklarına sahip bulunduğumuz için etkili olmıyacaktır.

2. Maginot hattından yararlanarak lfcatıdan hücuma geçmek. Ben bunu İmkânsız görüyorum. Başka bir imkân da Holanda, Belçika ve İsviçre'nin tarafsızlığını bozmaktır. İngiltere İle Fransa, bu ülkelerin ta-rafsızlıklannı bozmayacaklardır. Fiilen Polonya'ya da yardım cd>mı‘/.-ler. s

Savaş uzayacak mıydı?

«Kimse hesaplarını uzun bir savaşa göre hazırlamış değildir. Eğer berr von Brauchltsch, Polonya'yı istilâ etmem için dört yıl gerektiğini bana söylemiş olsaydı, ben, bu işe girişilmez derdim. İngiltere’nin uzun bir savaşa girmek istediğini söylemek saçma olur.»

Hitler Polonya’nın, Ingiltere’nin ve Fransa’nın durumlarını, en az kendi istediği gibi anlattıktan sonra, son kozunu da

oynadı. Konuyu Rusya’ya getirdi.

*

«Düşmanın başka bir umudu daha var : Polonya'nın istilâsından sonra Rusların bize düşman olmaları. Düşman, benim karar gücümün büyüklüğünü hesaba katmıyor. Düşmanlar ufak adamlar, hepsini gördüm Münih’te.

Stalİn’in, İngiliz teklifini kabul etmlyeceğine eminim. Stalin’ln, İngiltere’nin niyetlerini görmiyecek kadar aptal olduğuna ancak kör bir iyimser inanabilir, Rusya’nın, Polonya’yı yaşatmakta hiçbir çıkarı yoktur. ,. Litvinov’un yerinden atılması çok önemlidir. Bu değişiklik Moskova’da, Batı devletlerine karşı tutumun değiştiğim gösteren açık bir belirti gibi göründü bana.

Rusya’ya karşı tutumumuzu yavaş yavaş değiştirdim. Ticaret anlaşmasından yararlanarak siyasi görüşmelere başladık. Sonunda Ruslardan bir saldırmazlık teklifi aldık. Dört gün önce son bir adım daha attım ve bu sayede Rusya dün antlaşmayı imza etmeye hazır olduğunu bildirdi. Staün’le kişisel ilişki kurulmuştur. Ribbentrop öbürgün antlaşmayı İmzalayacaktır. Şimdi artık Polonya tsm istediğim duruma getirilmiştir... Ingiliz egemenliğinin ortadan kaldırılması için gereken İlk adım atılmıştır. Artık askerlere yol açılmıştır. Ben gereken siyasi hazırlıkları yapmış bulıpuyorum.»

Elbetteki yol açılmıştı, ancak Chamberlain de ikinci bir Münih’e girişmezse Hitler “bir Schweinehund'un çıkıp da ([1]> aracılık teklifi yapmasından korkuyorum.”-dedi savaşçılarına.

Bu sırada toplantıya yemek için ara .verildi, ama ondan önce Goering kalktı, izlenecek yolu gösterdiği için Führer’e teşekkürlerini bildirdi ve silâhlı kuvvetlerin üzerlerine düşen görevleri yapacaklarını'kendisine temin ett>. O

Hitler, öğleden sonraki söylevinde hemen hemen yalnız askerî şeflerini pohpohladı ve onları, önlerindeki görevlere hazırladı. Üç ayrı kayıtta bulunan kabaca alınmış notlar konuşmanın niteliğini vermeye yetiyor.

«Sağlam, demir gibi karan veren blziz. Hiçbir şeyde gerileme yok. Herkes şuna inanmalı : baştanberi Batılı devletlerle savaşmaya kararlıyız. Bir ölüm kalım savaşı.. Uzun bir barış döneminin yararı yok bize... Erkekçe davranış... Bizde daha iyi adamlar var... Karşıdakiler güçsüz... 1918’de ulus yenildi, çünkü moral hazırlıkları yeterli değildi. Büyük Frederick kazandı çünkü dayandı.

Polonya'nın ortadan kaldırılması öncelik taşır. Amaç, aktif güçlerin ortadan kaldırılmasıdır, kesin bir çizgiye (hatta) varmak değil. Batıda savaş patlasa hile Polonya'nın yok edilmesi ilk amaçtır. Çabuk karar, mevsim.

Savaşa başlamak için bir propagandacı nedeni vereyim size : haklı olup olmadığınıza bakmayın. Sonunda zaferi kazanana haklı mıydı değil miydi diye sorulmayacak. Savaş açılırken düşünülecek şey. hak değil zaferdir.

Yürekleriniz acıma nedir bilmemeli! Yabanca davranmalısınız! Seksen milyon insanın hakkını alması gerek... Kuvvetli adam haklıdır... Kaba ve insafsız olun! Acıklı olaylar karşısında çelik gibi olun... Bu dün. yanın düzenini bilen herkes, dünyadaki tek gerçeğin, en iyinin zorla başarı kazanması olduğunu bilir...»

(*) Nuremberg Belgesi C 3 e göre (824’üncü sayfadaki dipnota bakınız) Goering masanın üstüne sıçradı ve "büyük teşekkürler ve büyük vaatler sundu. Çevrede bir yaban gibi dans etti. Durumdan şüpheli olan birkaç kişi seslerini çıkarmadılar.’’ Nuıemberg’te, 28 ve 29 Ağustos 1945 günleri yapılan sorgu sırasında bu yazı Goering’i çok sinirlendirdi. “Masanın üzerine çıktığım doğru değil,” dedi, "Söylevin Hitler’in kendi özel evinin büyük salonunda verilmiş olduğunu bilmenizi isterim. Özel evlerde masanın üstüne çıkmak âdetim değildir. Bu bir Alman subayına yakışmayan davranıştır.’’

Amerikalı sorgu yargıcı Albay John H. Amen bunun üzerine şunu söyledi : “Ama söylev bittikten sonra ilk alkışlayan siz oldunuz, öyle değil mİ?”

Goering, “Evet ama, masanın üstünde değil,” cevabını verdi. (27)

Bir Toton sar’a nöbetine tutulan Führer, bu çeşitten bir sürü Nietzsche palavrası savurduktan sonra yatıştı ve yaklaşmakta olan sefer üzerine birtakım direktifler verdi. Sürat çok önemliydi. Alman askerine “sarsılmaz güveni” vardı. Eğer herhangi bir buhran çıkacak olursa, nedeni yalnızca komutanların sinirlerinin bozulması olacaktı. îlk amaç güney doğudan Vistül nehrine, Kuzeyden Narew ve Vistül’e kadar akınlara girişmekti. Yenilgiden sonra Polonya’ya yapacağı işlem, askerî harekâtı

ilgilendirmemeliydi. Bu konuda açık bir şey söylemiyordu. Yalnızca yeni Alman sınırları “sağlam ilkelere” dayanmalıdır, diyordu. Almanya ile Rusya arasında küçük bir tampon hükümet kuracaktı belki de.

Çarpışmalara başlama emri sonradan verilecektir, diyerek sözlerini bitirdi Hitler. Belki de 26 Ağustos cumartesi sabahı.

Ertesi gün, ayın 23’ünde OKW şefleriyle yapılan toplantıdan sonra, General Halder güncesine şu kaydı düştü : “Ayın 26’ıncı (cumartesi günü) kesinlikle Y Günü olarak tesbit edildi.”

MÜTTEFİKLERİN MOSKOVA'DA YAPTIĞI AÇIKLAMA

Batı demokrasileriyle Sovyetler Birliği arasında yapılmakta olan askerî görüşmeler, ağustosun ortasında tam bir çıkmaza girmişti. Uyuşmazlık daha çok PolonyalIların yüzünden çıkmıştı. Hatırlanacağı gibi, yavaş gideıı bir gemiyle Leningrad’a gelen İngiliz - Fransız askerî heyetleri ağustosun ll’inde Moskova’ya varmıştı. Görevinden alınan Mr. Strong, Rus başkentinden ayrılalı, zor ve tatsız bir iş olan Rus görüşmelerini generallerle amirallere bırakalı, tam bir hafta oluyordu. (*)

Strong, 20 Temmuzda Ingiliz Dış İşleri Bakanlığına yolladığı bîr raporda bu işe “utanç verici bir tecrübe” demişti. (28)

Sovyet Mareşali ortaya birtakım kesin sorunlar atmıştı : Polonya’nın ne yapacağını tayin eden herhangi bir anlaşma var mıydı? Savaşın patlaması halinde İngiltere, Fransız Ordusunu ne k ad arlık bir askerî kuvvetle takviye edecekti? Belçika ne yapacaktı? Bu sorulara verilen cevaplar çok kesin değildi. Dönmene, Polonya’nın plânları üzerinde herhangi bir bilgisi bulunmadığını söyledi. General Heywood, Ingiltere’nin “savaşın ilk aşamalarında, ilk ağızda, on altı tümeni hizmete hazır duruma getirmeyi, sonradan da, ikinci ağızda, on altı tümen daha vermeyi” düşündüğünü söyledi. Voroşilov, hemen savaş patladığı takdirde, Ingiltere’de şu anda ne kadar asker bulunduğunun açıklanmasını isteyince Heywood şu cevabı, verdi : “Şu anda Ingiltere’de beş muvazzaf ve bir de motorize tümen var.” Bu fasarya sayı, çarpışmalar başlar başlamaz batıdaki saldırganın karşısına 120 tümen çıkaracağını söyleyen Ruslar için bir sürpriz oldu.

General Doumenc ise Rusların, Belçika konusundaki sorusuna “Fransız askerlerinin çağrılmadıkça Belçikaya girmeyecekleri, ama Fransa’nın herhangi bir çağrıya cevap verecek durumda olduğu” cevabını verdi.

Bu cevap Moskova’da görüşmelerde bulutun askeri heyetlerin önüne Önemli bir sorun çıkardı (İngilizlerle Fransızlar bu soruna cevap vermekten kaçınıyorlardı) : Mareşal Voroşilov, hem ilk toplantıda hem de 14 Ağustosta yapılan önemli oturumda, asıl sorunun Almanlarla savaşacak Sovyet askerlerine. Polonya’nın kendi topraklarından geçme izni verip vermiyeceği olduğunu direnerek belirtmişti. Eğer Polonya bu izni vermiye-cek olursa Müttefikler Almanya’nın, Polonya’yı çarçabuk istilâ etmesini nasıl önliyebileceklerdi ? Özellikle —ayın on dördünde— şunu sordu : “İngiliz ve Fransız Genel Kurmayları, Kızıl Ordunun, düşmanla ilişki kurmak üzere Polonya’dan, özellikle Vilna geçidinden ve Galiçya’dan geçebileceği düşüncesinde midirler?”

Bütün i§ buradaydı. Seeds’in, Londra’ya çektiği telgrafta da belirttiği gibi,

«Ruglar ana sorunu şimdi ortaya attılar. Askerî görüşmelerin başarıya ya da başarısızlığa ulaşması, siyasi görüşnıelerin başlangıcındanberi bütün zorluklarımızın temelinde yatan bu soruna bağlıdır : Yâni, Sovyetler BİrllğĪ’nin komşuları, bu ülkeye karşı, ancak çok geç kalındığı zaman kaldırılabilecek bir çeşit boykot halinde bulunduklara sürece, bu ülke ile nasal yararlı bir anlaşmaya varılabilecektir?»

Bu sorunun ortaya atılması halinde ■—ki elbetteki atılacaktı— Amiral Drax’e, işin nasıl çözümlenebileceğini gösteren bir talimat verilmişti. Gizli İngiliz evrakı arasında açıklanan bu tâlimat, bugün okunduğu zaman inanılmayacak kadar basit gelir insana. Amiral Drax’in, Polonya ve Romanya’nın “mümkün olan işbirliği plânlarını bile” reddedeceklerini gözönünde tutarak “ileri süreceği fikirler” şunlar olacaktı :

«Polonya ile Romanya’nın İstilâsı, bu devletlerin görüşlerinde büyük bir değişiklik yapacaktır. Bundan, başka, Almanya’nın Rus sınırına kadar bir mevzi alması, Rusya’nın çok zararına olacaktır,.. Bu bakımdan Polonya ile Romanya’nın istilâsı halinde her iki ülkeye yapılacak yardıma ait plânların hazır olması, Rusya'nın kendi çıkarınadır.

Eğer Ruslar, İngiliz ve Fransız hükümetlerinden, Polonya, Romanya ya da Baltık devletlerine, Sovyet hükümeti ya da Genel Kurmayı İle İşbirliği konusunda bir teklif sunmalarını isteyecek olurlarsa, heyet bu konuda hiçbir taahhüde girişmiyecek, sadece hükümetlerine danışacaktır.»

Ve danıştılar da.

14 Ağustos oturumunda Voroşilov, sorularına "dosdoğru cevaplar verilmesini" istedi. "Kesin ve kaçamaksız cevaplar verilmeden," dedi, "askeri görüşmelerin devamı yararsızdır..." Sonra şunları ekledi : "Sovyet askerî heyeti, bu kadar açık olarak başarısızlığa mahkûm bir teşebbüse katılmayı, kendi hükümetine tavsiye edemez."

General Gamelin, General Doumenc'e Paristen verdiği tâli-matta, Rusları bu konudan uzaklaştırmasını istedi. Ama onlar kolay kolay uzaklaşacak gibi değillerdi. (30)

14 Ağustos tarihli toplantı, General Doumenc'in sonradan bildirdiğine göre, çok dramatik geçti. İngiliz ve Fransız delegeleri köşeye sıkıştırıldılar ve böyle olduğunun kendileri de farkına vardılar. Konuyu başka yere çevirmek için ellerinden geleni yaptılar. Drax ile Doumenc, PolonyalIlarla RomanyalIların saldırıya uğrar uğramaz, Kuşlardan yardım isteyeceklerinden emin olduklarını söylediler. Doumenc "bu devletlerin Mareşalden yardım isteyeceklerine" inandığını söyledi. Drax, bu devletlerin Sovyetlerden yardım istememesinin "imkânsız" olduğunu bildirdi ve sözlerine —pek de diplomatça olmadığı anlaşılan bir şekilde— şunları ekledi : "Eğer gerektiği zaman yardım istemiyecek olurlarsa ve istilâ edilmelerine göz yumarlarsa o zaman, Alman vilâyeti olmayı kabul etmişler demektir." işte, hiç istemedikleri şeydi bu Rusların, çünkü o zaman Nazi orduları Sovyet sınırına dayanmış olacaklardı. Voroşilov, Amiralin bu kötü cevabına bir mim koydu.

Son olarak, bizim tedirgin Ingiliz - Fransız temsilcileri, Voroşilov'un siyasi sorunlar ortaya attığını, kendilerinin ise bu gibi sorunlarda yetkili bulunmadıklarını söylediler. Drax, Polonya'nın egemen bir devlet olması dolayısıyla, Rus askerlerini topraklarına sokup sokmamak hakkının kendisine ait bulunduğunu bildirdi. Ama mademki bu siyasi bir sorundu, çözümü de hükümetlere aitti. Drax, Sovyet hükümetinin bu konuyu

Polonya’nın kendisine sormasını tavsiye etti. Rus heyeti de bunun siyasi bir sorun olduğunu kabul etti. Ancak bu sorunu Ingiliz ve Fransız hükümetlerinin PolonyalIlara sormasını ve PolonyalIları doğru yola getirmek için onlara baskı yapması gerektiğini bir daha belirtti.

Bu sırada Almanlarla birtakım işlere giriştiklerine göre acaba Rusların, Fransız - İngiliz temsilcilerine karşı tutumlarında iyi niyetle davrandıkları söylenebilir miydi? Yoksa, Amiral Drax’ten başka, Ingiliz ve Fransız Dış işleri Bakanlığının da sonradan düşündüğü gibi Ruslar, Polonya’ya asker sokmayı, yalnızca Hitler’le pazarlığa girişip girişemiyeceklerini anlayıncaya kadar, görüşmeleri uzatmak için mi istiyorlardı? ([2])

İngiliz ve Fransız kaynaklarından anlaşıldığına göre, Batılı Müttefikler, başlangıçta Sovyet askerî heyetinin, görüşmeleri iyi niyetle sürdürdüğüne, işi çok ciddiye aldığına inanıyorlardı. İki günlük kurmay konuşmalarından sonra elçi Seeds, Londra’ya çektiği bir telgrafta, Rus askerî şeflerinin “işe sıkı sıkıya sarılır gibi” göründüklerini bildirdi. Bunun sonucunda Amiral Drax’a verilmiş olan “çok yavaş gidilmesi” talimatı değiştirildi ve 15 ağustosta Ingiliz hükümeti, askeri görüşmelerin “olabildiği kadar” erken bitirilmesi için Doumenc’i desteklemesini Drax’tan istedi. Gizli askerî bilgileri Ruslara bildirmesi konusunda konulmuş olan sınırlar kaldırıldı.

İngiliz Amiraline ilk verilen talimat görüşmelerin uzatılması olduğu halde Başbakan Daladler, General Doumene’e, Rusya ile olabildiği kadar erken bir askeri anlaşmaya varması için şahsen tâlimat vermişti. îngilizler, verilecek bilgilerin Alınanlara sızmasından korktukları halde Doumenc, görüşmelere başlandığının ikinci günü, Fransız ordusunun gücü üzerinde, kendi deyimiyle, Ruslara “çok girii bilgiler” verdi ve Sovyet heyeti üyeleri de, toplantı biter bitmez verilen bilgileri unutacaklarım vaat ettiler.

Drax ile Doumenc, Polonya sorununu nasıl cevaplandıracakları üzerinde hükümetlerinden üç gün boş boşuna tâlimat beklediler. Sonra Doumenc, Ağustosun 17’sinde Paris’e şu telgrafı çekti : “S.S.C.B., askerî bir pakt istiyor... Bizden, özlü taahhütleri bulunmayan bir kâğıt parçası istemiyor. Mareşal Voroşilov... kendisinin önemli saydığı soruna cevap verildiği takdirde, bütün problemlerin kolayca çözüleceğini söyledi.” Doumenc, Varşova’yı, Rus teklifini kabule razı ettirmeye Paris’i zorluyordu.

İngiliz ve Fransız hükümetlerinin, Sovyet askerlerinin Almanları durdurmak üzere Polonya toprağına girmelerine Polonya'yı razı etmek için hiçbir şey yapmadıkları hakkında, o sırada yalnız Moskova'da değil, bütün Batı başkentlerinde yaygın olan inancın tersine, Londra ve Paris'in bu konuda oldukça ileri gittikleri —ama yeterince ileri gitmedikleri— son yayımlanan belgelerden anlaşılıyor. PolonyalIların ise inanılmayacak bir budalalık yaptıkları, yine bu belgelerden anlaşılmaktadır. (31)

Ağustosun 18'inde, İngiliz ve Fransızlar, PolonyalIların gözlerini açmak için Varşova'da ilk olarak teşebbüse geçtikleri sırada, Polonya Dış İşleri Bakanı Beek, Fransız elçisi Leon Noel'e, Rusların "hiçbir askerî değerleri" olmadığını söyledi ve Polonya Genel Kurmay Başkanı General Staçieviç de "Kızıl Ordunun, Polonya'da harekâta girişmesinde bir yarar görmediğini" bildirerek Dış İşleri Bakanının görüşünü destekledi.

Ertesi gün hem İngiliz hem Fransız elçileri, yeniden Beck'i gördüler ve kendisini Rus teklifine razı etmeye çalıştılar. Polonya Dış İşleri Bakanı hemen bir şey söylemedi, ancak ertesi günü kendilerine resmi bir cevap vereceğini vaat etti. Varşova'daki İngiliz - Fransız demarche'ı, ayın ondokuzundan önce Paris'te Fransız Dış İşleri Bakam Bonnet ile İngiliz maslahatgu-zarı arasında yapılan bir görüşmenin sonucuydu. Hitler'in baş yardakçısı Bonnet, şimdi Polonya'nın inatçılığı yüzünden, Rusya ile olan ittifakını kaybetmekten korkuyor ve îngilterede buna biraz şaşıyordu. Bonnet maslahatgüzara şunları söylemişti:

«Rusya. île yapılan görüşmeler, Polonya'nın inadı yüzünden kesilirse felâket olur... Bir Alman saldın» halinde, kendilerine yapılacak tek etkili yardımı PolonyalIların reddetmesi hiç doğru değil. İngiltere ile Fransa'dan, bu yardımı reddeden Polonya'yı savunmak için savaşa girmesi istenirse, her iki hükümet de çok. zor duruma diişer.»

Mademki öyleydi —durumun öyle olduğu da şüphesizdir— neden İngiliz ve Fransız hükümetleri, bu kadar önemli bir zamanda, Varşova'da Polonya'nın üzerine son bir baskı yapmadılar ve yalnızca Polonya hükümeti, Rus yardımım kabul etmediği takdirde İngiltere ile Fransa'nın Polonya'ya yardım etmek üzere savaşa girmekte bir yarar görmediklerini söylemekle yetindiler? Resmi İngiliz - Polonya karşılıklı güvenlik

antlaşması daha imzalanmaımştı. Varşova'nın Rus yardımını kabulü, bu paktın bir şartı olarak kabul edilemez miydi? (’)

Paris’te, 19 Ağustosta, İngiliz maslahatgüzarı ile yapılan görüşmede Bonnet, bunu teklif etmişti. Ama Londra hükümeti, kendi deyimiyle, böyle bir “manevra”ya kızdı.. Chamberlain ile Halifax bu kadar ileri gidemezlerdi.

20 Ağustos günü sabahı, Polonya Genel Kurmay Başkanı, Varşova’daki İngiliz askerî ataşesine Varşova’nın, “Sovyet as-

(*) Lloyd George, 3 Nisanda, Chamberlain’in. Polonya’ya tek yanlı bir garanti verdiği açıklandıktan dört giin sonra, Avam Kamarasında, Ingiliz hükümetinden böyie bir şart koş ma sun istedi. "Eğer Rusya’nın yardımı olmadan bu işe girişiyorsak, bir tuzağa düşüyoruz demektir. Rusya (Polonya’ya) Ordu gönderebilecek tek ülkedir... Böyle muazzam bir teşebbüse girişirken neden önceden Rusya’nın da katılmasını sağla, madiğimizi bir türlü anlamıyorum... PolonyalIların, Rusları ülkelerinde istememeleri yüzünden Rusya buna razı olmuyorsa, böyle bir şartı ileri sürmek bize düşerdi, ve PolonyalIlar da kendilerine başarılı bir yardım edebileceğimiz tek şartı kabul etmedikleri takdirde sorumlu kendileri olurlardı." kerterinin Polonya’ya girmesini hiçbir suretle kabul edemiyece-ğini” bildirdi. Ve o akşam Beck de, İngiliz - Fransız teklifini resmen reddetti. Aym akşam Halifax, Polonya Dış İşleri Bakanına kararını yeniden düşünmesini, Varşova’daki elçisi aracılığıyla bildirdi, Polonya’nın izlediği politikanın, Moskova’daki askerî görüşmeleri “mahvettiğini” şiddetli bir dille belirtti. Ama Beck dediğim dedik diyordu. Fransız elçisine “topraklarımızın yabancı askerler tarafından ne şekilde olursa olsun kullanılması konusunda, herhangi bir görüşme yapılmasını kabul etmiyorum,” dedi. “Bizim S.S.C.B. ile askerî bir anlaşmamız yok. Böyle bir anlaşmaya da ihtiyaç duymuyoruz.”

Başbakan Daladier, Fransız Kurucu Meclisi önünde 18 Temmuz 1946 günü yaptığı konuşmadan anlaşıldığına göre, Polonya hükümetinin körükörüne inat etmesinden usanarak, konuyu kendi eline almaya karar verdi. PolonyalIlara yeniden başvurarak gerçekçi olmalarını istedikten sonra, 21 Ağustos sabahı General Doumenc’e bir telgraf çekti ve elde edebileceği en iyi şartlarla ve yalnız anlaşmanın Fransız hükümeti tarafından tasdik

edilmesi kaydıyla, Rusya ile bir anlaşma imzalaması için kendisine yetki verdi. Fransız elçisi Paul-Emil Nag-giar'ın sonradan anlattığına göre, Bonnet de bu sırada elçiye bir talimat göndererek, Almanların Polonya'ya saldırması halinde, Sovyet askerlerinin Polonya'dan geçmesini Fransa'nın «prensip» olarak kabul ettiğini Rus hükümetine bildirmesini istedi.

Ama boş bir jestti bu yalnızca çünkü herşeyden önce PolonyalIlar buna razı olmuyorlardı —ve sonra da, yukarıda gördüğümüz gibi— Rus - Alman pazarlığı alıp yürümüştü. Dou-menc, Daladier'nin telgrafını ancak 21 Ağustos günü akşamı aldı. Ertesi gün akşamüstü, —Ribbentrop'un Moskova'ya hareketi arifesinde— telgrafı Voroşilov'a sunduğu zaman, Sovyet Mareşali durumdan şüphelendi. Voroşilov, Fransız hükümetinin, Rus ordularının Polonya'dan geçmelerine izin veren bir askerî pakt imzalamaya yetkisi bulunup bulunmadığını Dou-menc'ten sordu ve bu yetkiyi görmek istedi. Doumenc böyle bir şey gösteremedi. Sonra Voroşilov İngiltere'nin bu konuda ne düşündüğünü ve Polonya onayının alınmış olup olmadığını öğrenmek istedi. Hep dikenli konulardı bunlar ve Doumenc de yalnızca bu konularda bir bilgisi olmadığını söylemekle yetindi.

Ama ne soruların ne de cevapların artık o sırada bir gerçekliği kalmamıştı. Hem sorular ve hem de cevaplar için çok geçti artık. Ribbentrop Moskova'ya doğru yola çıkmıştı. Seyahat bir gece önce açıklanmış ve amacı da şöyle belirtilmişti: Nazi Aimanyası ile Sovyetler Birliği arasında bir saldırmazlık paktı imzalanacaktı.

Fransız generaline karşı gerçekten bir sempati duyduğu anlaşılan Voroşilov, temasların bitmek üzere olduğunu generale kibarca söyledi.

«Bir şeyden korkuyorum (dedi). Fransızlar ve Ingilizler siyasi ve askerî görüşmeleri çok uzattılar. Bu yüzden, bu sırada, birtakım siyast olayların çıkmasını önliyemedik.» ([3]) [1]

RİBBENTROP MOSKOVA'DA 23 AĞUSTOS 19 3 9

«Birtakım siyasi olaylar» artık çıkmıştı bile. Sovyetler Birliği ile, imzalanır imzalanmaz yürürlüğe girecek bir saldırmazlık antlaşması ya da "başka anlaşmalar" imzalamak üzere, Hit-ler'den yazılı olarak tanı yetki almış olan Ribbentrop, 22 Ağustosta uçakla Moskova'ya hareket etti. Kalabalık bir

heyet geceyi Doğu Prusya’da Kocnigsberg’te geçirdi. Dr. Schmidt’e göre Nazi Dış işleri Bakanı, o gece sabaha kadar çalıştı; durmadan Berlin’e ve Berchtcsgaden’e telefon etti; Stalin ve Molo-tov’la yapacağı görüşmeler üzerine notlar aldı.

Alman heyetinin binmiş olduğu iki büyük Condor yolcu uçağı, 23 ağustos günü öğle üzeri Moskova’ya vardı. Ribbentrop elçilikte acele bir yemek yedikten sonra Sovyet diktatörüyle ve diktatörün Dış işleri Komiseriyle buluşmak üzere Kremlin’e koştu. Bu ilk toplantı üç saat sürdü ve Ribbentrop’un Hitler’e çektiği “çok acele’’ telgraftan anlaşıldığına göre, Almanlar bu ilk görüşmeden memnun kaldılar (32). Dış işleri Bakanının çektiği telgrafa bakılırsa, Sovyetler Birliği’ni, Hitler’in çıkaracağı bir savaşın dışında tutacak bir saldırmazlık paktının şartları üzerinde anlaşmak pek zor olmıyaeaktı. Yazdığına göre, bütün iş elde edilecek çıkarların bölünmesi gibi ufak bir sorun üzerinde anlaşmaktı. Yine yazdığına göre, Ruslar Letonya’ daki küçük Libau ve Windau limanlarının kendi “çıkar alanları” olarak tanınmasını Alınanlardan istiyorlardı. Zaten Leton-ya, iki devletin çıkarlarını bölen hattın Sovyetler yanında kalacağı için bu istek önemli sayılmadı. Hitler hemen kabul ettiğini bildirdi. Ribbentrop, ilk konuşmasından sonra, “bütün doğu bölgesindeki karşılıklı çıkar alanlarının sınırlarını gösteren gizli bir protokol imzalanmasının düşünüldüğünü” de Hitler’o bildirdi.

Bütün işler —saldırmazlık paktının antlaşmasıyla gizli protokolün imzası— ertesi gece, Kremlin’de yapılan ikinci toplantıda bitti. Almanlarla Ruslar kolayca anlaşmaya vardılar. Ertesi sabahın erken saatlerine kadar süren bu neş’eli oturum, genellikle zor bir pazarlık şeklinde değil de, daha çok dünya durumu ile ilgili olarak her ülke üzerinde dura dura yapılan sıcak ve dostça görüşmelerle ve Kremlin’deki gala toplantılarında âdet olan zorunlu ve coşkunca kadeh kaldırmalarla geçti. Bu inanılmaz sahne, Alman heyetinde bulunanlardan biri tarafından düzenlenmiş olan gizli bir Alman muhtırasında anlatılmış bulunuyor. (33)

Stalin’in, Almanya’nın ortaklarından İtalya ve Japonya ile ilgili sorularına, Ribbentrop tatlı ve yatıştırıcı cevaplar verdi. İngiltere’ye gelince: Sovyet diktatörü ve o gün neşesi pek yerinde olan Nazi Dış İşleri Bakanı, hemen uyuşuverdiklerini gördüler. Stalin konuğuna, Moskova’daki İngiliz askerî

heyetinin “ne istediğini hiçbir zaman Sovyet hükümetine bildirmediğini” gizlice söyledi. Ribbentrop bu söze, İngiltere’nin her zaman Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri bozmaya çalışmış olduğu cevabım verdi. “İngiltere güçsüzdür,” diye övündü, "ve kendi küstah dünya egemenliği dâvâsı için başkalarının dövüşmesini ister.”

Alman muhtırası, “Stalin bu görüşe hemen katıldı,” diyor ve şu sözleri eklediğini yazıyor: “Eğer İngiltere dünyaya hâkim ise bunun nedeni, öteki ülkelerin her zaman onun blöflerine kanacak kadar budala olmalarıdır.”

Bu sırada Sovyet diktatörü ile Hitler’in Dış işleri Bakanı o kadar iyi anlaşmışlardı ki, Anti-Komintem paktın adı geçince aldırmadılar bile. Ribbentrop paktın Rusya’ya karşı değil Batı demokrasilerine karşı olduğunu açıkladı. Stalinde bu fikre katılarak “Anti-Komintem paktın ashnda Londra’da Cİty'yi (yâni İngiliz kapitalistlerini) ve îngilteredeki mağaza sahiplerini korkuttuğunu” söyledi.

Alman muhtırasının açıkladığına göre, Ribbentrop, o sırada Stalin’in bu yumuşak durumundan o kadar hoşlandı ki, bir iki şaka bile yapmaya kalkıştı. Ribbentrop gibi soğuk bir adamdan hiç umulmazdı bu.

«Alman Dış İşleri Bakanı: Stalin, Antı-Komİntern pakt't an, Londra’daki City çevresi ile İngiliz büyük mağaza sahiplerinden daha az Korkuyor şeklinde bir şaka yaptı. Şakaları ve esprtleriy. le tanınmış Berlin’İllerin bir sözü, Alman halkının bu konudaki düşüncesini açıklıyordu : Stalin de yakında Anti-komintern pakta girer, diyorlardı.»

Sonunda Nazi Dış işleri Bakanı, Alman halkının Rusya ile anlaşmaya varmak fikrini ne kadar iyi karşıladığını belirtti. Alman muhtırası şunu da ekliyor. “Stalin bu söze gerçekten inandığı cevabım verdi. Almanlar barış istiyorlar, dedi.”.

Kadeh kaldırma zamanı gelince bu cilveler daha da bayağılaştı.

B. Stalin birdenbire Führer şerefine kadeh kaldırmayı teklif etti.

“Alman halkının Führer’i ne kadar çok sevdiğini biliyorum. Bundan ötürü onun sağlığına içiyorum.”

B. Molotov da Alman Dış işleri Bakanının sağlığına kadeh kaldırdı... B. Stalin ile B. Molotov, saldırmazlık paktı, Rus - Alman ilişkileriyle başlayan yeni çağ ve Alman ulusu şerefine durmadan kadehlerini kaldırdılar.

Alman Dış işleri Bakanı da B. Stalin şerefine, Sovyet hükümeti ve Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin gelişmesi şerefine, kadeh kaldırmayı teklif etti.

O güne kadar birbirinin gözünü oyan iki düşman arasında esen bu sıcak havaya rağmen Stalin'm, Naziierin sözlerinde duracağından şüphe ettiği anlaşılıyor. Ribbentrop ayrılmadan önce kendisini bir kenara çekip ona şunları söylüyor : "Sovyet hükümeti paktı çok ciddiye alıyor. Sovyetler Birliğinin, ortağına ihanet etmiyeceğine şerefim üstüne söz veriyorum."

Yeni ortaklar aralarında ne imza etmişlerdi?

Açıklanan antlaşma metnine göre, taraflar birbirlerine taarruz etmemeyi taahhüt ediyorlardı. Eğer taraflardan biri, üçüncü bir devletin "düşmanca hareketiyle karşılaşırsa" karşı taraf "üçüncü devlete hiçbir suretle yardım etmiyecek" ti. Ne Almanya ne de Rusya, "karşı tarafa doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak yönelen devletler grubuna da katılmıyacaklar" di. (*)

Hitler böylece istediğini elde etmiş bulunuyordu : Polonya'ya taarruz halinde Ingiltere ile Fransa, Polonya'ya verdikleri sözü yerine getirmek üzere, Polonya'nın yardımına koşacak olurlarsa, bu antlaşmaya göre Sovyetler Birliği, Ingiltere ile Fransa'ya katılamıyacak ve bunu gerektiren bir pakt imza-layamıyacaktı. (**)

(») Bellibaşlı maddelerde kullanılan dil, Molotov'un 19 Ağustosta Schulenburg'a verdiği ve Hitler'in de, Stalin'e gönderdiği telgrafta kabul ettiğini bildirdiği Sovyet tasarısındaki dilin aynıydı, Rus tasarısında, aym zamanda, ancak "özel bir protokolün'' imzalanarak, bu protokol paktın ayrılmaz bir parçası haline getirildiği zaman saldırmazlık paktının yürürlüğe gireceği bildiriliyordu. (34)

Akşam toplantısına katılan Friedrich Gaus'a göre, Ribbentrop'un antlaşmaya, Sovyetlerle Almanlar arasında dostça ilişkilerin kurulması gerekliliğini belirten cafcaflı bir giriş konulması konusunda ortaya attığı

teklif, Stalin’in itirazıyla bir yana bırakıldı. Sovyet diktatörü : "Nazi hükümeti tarafından altı yıldanberi durmadan kirletilen bir dostluk için birdenbire açıkça teminat vereriıiyeeeğlnden” yakındı. (35)

(*+) VII inci maddeye göre Antlaşma, imza edilir edilmez yürürlüğe girecektf. Resmi tasdik işlemi, bu iki totaliter devlette elbetteki yalnız bir formaliteden İbaretti. Ama bu da birkaç gün alacaktı. Bu bakımdan Hitler yürürlük maddesi üzerinde direnmişti.

Bu anlaşma karşılığında Almanya'nın verdiği şeyler anlaşmaya ekli «Gizli Ek Protok» da gösterilmişti :

«Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki saldırmazlık antlaşmasının imzasında, aşağıda İmzaları bulunan olağanüstü yetki sahipleri, aralarında yaptıkları çok gizli görüşmelerde, Doğu Avrupada karşılıklı çıkar alanları sınırlarının çizilmesi konusunu ele almışlardır.

1. Baltık devletlerine (Finlandiya, Estonya, Letonya, Litvanya) alt bulunan topraklarda, toprak ve siyaset bakımından vuku bulacak bir dönüşüm halinde, Lîtvanya’nın kuzey sının gerek Almanya’ma ve gerekse S.S.C.B.nin çıkar alanlarının sınırlarını gösterecektir.

2. Polonya devletine ait olan topraklarda, toprak ve siyaset bakımından vuku bulacak bir değişim halinde, gerek Almanya’nın ve gerekse S.S.C.B.nin çıkar alalarım, yaklaşık olarak, Narev, Vis tül ve San nehirlerinin çizdiği hat sınırlamış olacaktır...

Her iki tarafça çıkarlarının, bağımsız bir Polonya devletinin yaşatılmasını gerektirip gerektlrmlyeceği ve bu devlet sınırlarının nasıl çizileceği sorunu, yalnızca yeni siyasi gelişmeler sırasında kesin olarak tes-bit edilebilir.

Her iki hükümet de, herhangi bir durum karşısında, bu sorunu dostça bir anlayış havası İçinde çözecektir.^

Almanya ile Rusya, Alman kıralları ve Rus imparatorları zamanında olduğu gibi, Polonya’nın bölünmesi konusunda aralarında yeniden anlaşmışlardı. Ve Hitler Doğu Baltıkta Stalin'! serbest bırakmıştı.

Son olarak da, Ruslar 1919'da Romanya'ya bırakmış oldukları Besarabya üzerindeki çıkarlarını yeniden ele almışlar ve Almanlar da bu topraklarla ilgilenmediklerini açıklamışlardı. Ribbentrop, bu tâvizi verdiğine sonradan çok pişman oldu.

Belge şöyle bitiyordu. "Taraflar bu protokolü çok gizli tutacaklardır," (36)

Nitekim antlaşmanın metni ancak savaşın sonunda, gizli Alman arşivleri arasından çıktı.

Ağustosun 24'ünde, Ribbentrop etekleri zil çala çala Berlin'e uçarken, Moskova'daki Müttefik askerî heyetleri Voroşi-lov'u görmek istediler. Amiral Drax da şahsen, Mareşal'e acele bir mektup gönderdi ve görüşmelerin devamı konusunda ne düşündüğünü sordu.

Voroşilov, ertesi gün, 25 Ağustosta, saat l'de İngiliz ve Fransız heyetlerine ne düşündüğünü açıkladı : "Değişen durum karşısında," dedi, "görüşmelerin devamı hiçbir yararlı amaca hizmet edemez."

İki yıl sonra, Alman askerleri paktı çiğneyerek Rusya'ya çıkarlarken, 1939 yazında görüşmelerde bulunmak üzere Moskova'ya gelmiş olan İngiliz - Fransız askerî heyetlerinden habersizce giriştiği bu iğrenç pazarlığı, Stalin hâlâ haklı göstermeye çalışıyordu. 1941 yılının 3 Eylülünde, radyoda Rus halkı karşısında verdiği bir demeçte "ülkemize bir buçuk yıllık bir barış sağladık" diye övünüyordu. "Ve kuvvetlerimizi Faşist Almanya'nm paktı çiğneyerek ülkemize saldırması ihtimaline karşı savunuya hazırladık. Bu ülkemiz için büyük bir kazançtı ve faşist Almanya için de bir kayıp..."

Ama Öyle miydi gerçekten? Bu konu o gün bu gündür tartışılır durur. Bu çirkin ve gizli pazarlığın Stalin'e, Çar Birinci Aleksandr'ın, 1807'de Tilsit'te, Napolyon'dan, ve Lenin'in Brest-litovks'da Almanlardan kopardığı soluk-alma zamanını —per?-dişka'yı— sağladığı açıktır.

Sovyetler Birliği bu antlaşmadan yararlanarak, kısa bir zamanda, o günkü Rus sınırlarının ötesinde, Almanya'ya karşı ileri savunma mevzileri, Baltık devletlerinde ve Finlandiya'da üsler elde etmiştir. Elbetteki bütün bunlar PolonyalIların, Le-tonyalıların, Estonyalılarm ve Finlerin zararına olmuştur. Ve en önemlisi, Sovyetlerin çıkarttıkları Diplomasi Tarihi'nde fce-Urttikleri

gibi, Rusya'nın, sonradan Almanların taarruzuna uğraması halinde, Batılı devletlerin Nazi Almanyasma karşı geri dönülmiyecek şekilde savaşmalarını sağlamış ve Stalin'in de, 1939 yazı boyunca korktuğu Almanya'ya karşı yalnız kalma ihtimalini ortadan kaldırmıştır.

Bütün bunlar elbetteki çok doğru. Ama bir de bu işin başka bir yanı yar, Hitler'in Rusya'ya saldırmaya hazırlandığı sıralarda, Polonya, Fransa ve İngiltere'nin Avrupa kıtasındaki kuvvetleri imha edilmiş, Avrupanın bütün kaynakları Almanya'nın eline geçmiş ve Batı cephesinde Almanya'ya karşı dura-cak tek bir kuvvet kalmamıştı. Stalin, bütün 1941, 1942 ve 1943 yıllan boyunca Avrupada, Almanya'ya karşı ikinci bir cephe bulunmadığından ve Rusya'nın, hemen hemen bütün Alman ordusunun yükünü tek başına taşıdığından yakınıp durmuştur. 1939 - 40 yıllarında Alman kuvvetlerini üzerine çekecek bir Batı cephesi vardı ve Ruslar, eğer Polonya'yı arkadan vuracakları yerde, bu cepheyi desteklemiş olsalardı, Polonya iki hafta içinde ortadan silinmezdi. Bundan başka, eğer Hitler, karşısında yalnız Polonya, Ingiltere ve Fransa'yı değil, Rusya-yı da bulacağını bilseydi savaş çıkmayabilirdi. Alman generallerinin sonradan Nuremberg'te verdikleri ifadelere bakılacak olursa, siyasi konularda korkak olan bu generaller bile, böyle güçlü bir birlik karşısında savaşa ellerini sürmekten çekinebilirlerdi. Berlin'deki Fransız elçisine göre, geıek Keitel ve gerekse Brauchitsch, Rusya'nın düşman tarafa katılması halinde, Almanya'nın savaşı kazanma şansı olmadığını Hitler'e söylemişlerdi.

Ne devlet adamları, ne de diktatörler, ilerde çıkacak olayları önceden kestirebilirler. Churchill'in dediği gibi, Stalin'in Hitler'Ie pazarlığa girişmekle soğukkanlı davranmış olup olmadığı tartışılabilir, ama bu, aynı zamanda, "o sırada çok yüksek gerçekçi" bir davranıştı. Stalin'in ilk ve başlıca düşüncesi, bütün hükümet başkanları gibi, kendi ulusunun güvenliğiydi. Sonradan Churchill'in anlattığına bakılırsa, Stalin 1939 yazında, Hitler'in savaşa gittiğini çok iyi biliyordu. Rusya'yı, Alman ordusu ile tek başına karşı karşıya bırakacak manevralara yat-mamaya kararlıydı. Batı ile sağlam bir ittifak yapılamıyacağı anlaşılınca, neden birdenbire kapısını çalmaya başlayan Hit-ler'e dönmiyecekti ?

1939 Temmuzunun sonuna doğru, Stalin'in, Fransa ile Ingiltere'nin hem sağlam bir ittifak istemediklerine ve hem de Ingiltere'deki Chamberlain

hükümetinin. Hitler savaşlarını Doğu Avrupaya çevirmek istediğine inandığı açıkça anlaşılıyor.

Fransa tek başına Çekoslovakya'ya karşı vecibelerini nasıl yerine getirmediyse, Ingiltere’nin de Polonya’ya verdiği garantiye pek bağlı kalmayacağını sanıyordu. Son iki yıl içinde Batıda geçen olaylar .bu kuşkulan artırmıştı: Gerek Anschluss’ dan, gerekse Nazilerin Çekoslovakya’yı işgal etmelerinden sonra, Sovyetlerin, Nazi saldırısını önlemek üzere gerekli plânların hazırlanması amacıyla, bir konferans toplanması için yaptıkları teklifleri, Chamberlain reddetmişti. Chamberlain, Sovyet-lerin çağırılmadığı Münih görüşmelerinde Hitler’e boyun eğmişti; 1939 yılının önemli yaz günleri geçerken Chamberlain, Almanya’ya karşı savunucu bir ittifak kurmak için yapılacak çalışmaları geciktirmeye çalışıyor ve dürüst davranmıyordu.

Kesin olan bir tek şey vardı ve bunu da Chamberlain’den başka herkes görüyordu; Hitler’in her hareketinde şaşıran ve eli ayağı dolaşan Ingiliz - Fransız diplomasisi, büsbütün iflâs etmişti. (*) iki batılı demokrasi de adım adım gerilemişti: Hitler 1935’de mecburi askerliği ihdas etmiş, 1936’da Ren’i, 1938’ de Avusturya’yı almış: aynı yıl Südetland’ı istemiş ve oraya girmişti; 1938 Martında Çekoslovakya’nın geri kalan kısmım eline geçirdiği zaman bile Müttefikler, ağızlarını açıp bir şey söylememişlerdi. Eğer Sovyetler Birliği’ni kendi yanlarına çekmiş olsalardı, Alman diktatörünün açmak istediği savaşı yine de Önliyebilir ya da önliyemezlerse, hiç olmazsa çıkacak savaşta Polonya diplomasisi de aynı durumdaydı. Elçi Noel, Paris’e gönderdiği bir raporda, Polonya Dış İşleri Baham Beck’ln, Nazi-Sovyet Paktı karşısında gösterdiği tepkiyi şöyle anlatmıştı : “Beck hiç şaşırmadı ve hiç de üzülmedi. Aslında pek az şeyin değiştiğine inanıyordu.” ta Hitler’i kolayca yenebilirlerdi. Ama bu son fırsatı de ellerinden kaçırmışlardı: (’). Şimdi de en kötü zamanda ve en kötü şartlar altında, Polonya’ya saldırdığı takdirde, Polonya’nın yardımına koşmayı taahhüt ediyorlardı.

Londra ve Paris’te, Stalin’in ihaneti üzerine bir hayli kıyametler koparıldı: Sovyet diktatörü yıllarca .“faşist canavarlar” diye bağırıp durmuş, barışsever ülkeleri Nazi saldırısı karşısında birleşmeye çağırmıştı. Şimdi o

da onun suç ortağı olmuştu. Kremlin ise bütün bu suçlamalara karşı, Sovyetler Birliği'-

(*) Oysa, yukanda gördüğümüz gibi, Hitler'in Kremlin'e kur yaptığı, bu hükümetlere birçok kere bildirilmiş ve hükümetler uyarılmıştUar. Berlin'deki Fransız elçisi M. Coulondre, Rusya'nın, Hitler'in düşüncelerinde gittikçe daha önemli bir yer tuttuğunu 1 Temmuzda Bonnet'ye bildirmişti, Coulondre şunları yazmıştı. "Hitler, Rusya İle de çatışacağım bilirse ülkesini, partisini ve kendisini tehlikeye atacağı yerde geriye çekilmeyi tercih edecektir." Elçi Moskova'daki İngiliz. Fransız görüşmelerinin bir an önce sonuçlandırılmasını İstiyor ve Berlin'deki İngiliz elçisinin de Londra'daki hükümetine aynı tavsiyelerde bulunduğunu bildiriyordu. (Fransız San Kitabı, Fransızca baskı, s. 180-31)

15 Ağustosta Coulondre tie Henderson, Dış İşleri Bakanlığında Weizsaecker'i gördüler. İngiliz elçisi, devlet sekreterinin, Sovyetler Birliğinin "eninde sonunda Polonya'nın bölüşülmesine katılacağına inandığını" Londra'ya bildirdi. (British Blue Bonk, s. 91) Ve Coulondre da Weiz-saecker'Ie görüştükten sonra Paris'e şunu yazdı: «Rus görüşmelerinde, ne bahasına olursa olsun, mümkün olduğu kadar erken bir çözüme varmak gerektir.» (Fransız San kitabı, s. 282)

Moskova'daki Amerikan elçisi Laurence Steinhardt da, Haziran ve Temmuz ayları içinde Başkan Roosevelt'i, bir Sovyet- Nazi pazarlığı ihtimali üzerinde uyardı. Başkan bu uyarımları İngiliz, Fransız ve Polonya elçiliklerine bildirdi. Sovyet elçisi Konstantin Umanski, daha 5 Temmuzda Rusya'ya izinli giderken, Roosevelt kendisine Stalin'e sunulmak üzere bir mesaj vermişti. Roosevelt "Rus hükümeti Hîtk-r'e katıldığı takdirde, Hitler'in Fransa'yı istila eder eimez Rusya'ya döneceğinin, günün arkasından gecenin geleceği kadar ke3i.n olduğunu" bildirmişti. (Mission ta Moscou, Joseph E. Davies, s. 450) Başkanın uyarımı. Moiotov'a sunulmak üzere telgrafla Steinhardt'a bildirildi. Elçi bu talimatı 16 Ağustosta yerine getirdi. (U.S. Diplomatic Papers, 1939, I, s. 296-99) nin, Ingiltere ile Fransa'nın bir yıl önce Münih'te yaptıkların, dan başka bir şey yapmadığını söyliyebilirdi. Nitekim söyledi de: Sovyetler Birliği de, küçük bir devletin sırtından Almanya'ya karşı silâhlanmak için zaman kazanmıştı. Chamberlain 1938 Eylülünde, Çekoslovakya'yı feda ederek Hitler'e boyun

eğerken doğru ve namuslu bir iş yapmış oluyordu da, neden Stalin bir yıl sonra, Sovyet yardımını hiçbir suretle istemeyen Polonya'nın zararına Führer’in isteklerini yerine getirirken yanlış ve namussuzca davranmış oluyordu?

Stalin’İn, Polonya’yı bölmek, Letonya, Estonya, Finlandiya ve Besarabyayı ele geçirmek için, buralarda serbest kalmak amacıyla Hitler’le yaptığı yüzsüz ve gizli pazarlığı, Berlin ile Moskova’nın dışında kimse bilmiyordu, ama Sovyetlerin tutu -mundan böyle bir anlaşma olduğu biraz sonra anlaşılacak ve barışın son günlerinde herkesi şaşırtacaktı. Ruslar yalnızca Birinci Dünya savaşının sonunda kendilerinden alınmış toprakları geriye aldıklarını söyliyeceklerdi, nitekim de söylediler; ama bu ülkelerin halkları Rus değildiler ve Rusya’ya dönmek de istemiyorlardı. Bu ülkeler ancak, Litvinov’un parlak günlerinde Sovyetlerin şiddetle reddettikleri zorbalıkla yeniden Rusya’ya katılabildiler.

Sovyetler Birliği, Milletler Cemiyetine girdiğindenberi barışın önderi olarak tanınıyordu. Bu sayede belirli bir moral güç kazanmış ve faşist saldırının başlıca düşmanı olmuştu. Şimdi İBe bu moral sermayeyi tüketmiş bulunuyordu.

Herşeyden önce, Stalin, Nazi Alnıanyası ile böyle aşağılık bir pazarlığa girişerek, hemen hemen kesinlikle dünya çatışmasına kadar gidecek bir savaşa başlama işareti vermişti. Stalin biliyordu bunu 'elbette. {*) Ama olayların sonradan gösterdiği gibi, Stalin’İn hayatında yaptığı en büyük falso oldu bu.

(*> Hitler yıllarca önce Kavgaırı’da §u peygamberce sözleri söylemişti : “Rusya ile bir ittifakın imzalanması gelecekteki bir savaş için bir plan hazırlanmış olduğunu gösterir. Bunurt sonucu Almanya’nın sonu olur.” (Houghton Mifflin baskısı, 1943, s. 660)

BARIŞIN SON GÜNLERİ

Ingiliz hükümeti, Nazi - Sovyet paktı Moskova'da resmen im* zanlamncaya kadar elini kolunu kavuşturup beklemedi. 21 Ağustos akşamı geç vakit Berlin’de Ribbentrop’un bir Alman-Rus anlaşması imzalamak üzere Moskova’ya gideceği açıklanınca İngiliz kabinesi harekete geçti. Ayın

yirmi ikinci günü Öğleden sonra saat 3’de toplandı ve bir bildiri yayımlayarak, Sovyet - Nazi saldırmazlık paktının “Ingiltere’nin bütün dünya önünde yerine getireceğini durmadan söylediği Polonya garantisini hiç bir suretle etkilemiyeceğini’’ kesin olarak belirtti. Aynı zamanda, 24 Ağustosta, parlamento toplandı; bir olağanüstü yetki — savunma yetkisi — tasarısını kabul etti ve birtakım ön seferberlik tedbirleri aldı.

Kabinenin bildirisi açık olarak yazılmış olduğu halde Chamberlain bu konuda Hitler’in hiç şüphesi olmamasını istedi. Kabine dağılır dağılmaz Hitler’e Özel bir mektup yazdı.

«Berlin’deki bazı çevrelerin, bir Alman - Sovyet anlaşmasının açık-

Anmasını, İngiltere’nin Polonya hesabına bir müdahalede bulunması ihtimalinin artık sözkonusu ola mı ya cağı şeklinde anladıkları anlatılıyor. Bu konuda bir hataya düşülmesin. Alman - Sovyet anlaşmasının niteliği ne olursa olsun böyle bir anlaşma İngiltere'nin Polonya’ya verdiği garantiyi hiç bir suretle değiştiremez,

İngiliz hükümeti 1914 yılında durumunu açıkça belirtmiş olsaydı büyük felaket önlenmiş olurdu diyenler vardır. Böyle bir İddia doğru ya da yanlış olabilir. Ama herhalde bu iddianın doğru bir yanı vardır. Ingiliz hükümeti bugünkü durum kargısında böyle bir korkunç yanlış-anlamaya bir daha yer vermemeye kararlıdır.

İngiltere, böyle bir durum ortaya çıkacak olursa elindeki bütün güçleri gecikmeden kullanmaya kararlı ve hazırdır ve bîr kere çatışmalara başlanınca sonunun nasıl geleceğini kestirmeye de imkân yoktur...» (1)

Başbakan durumunu böylece “çok açık olarak’’ belirttikten sonra Polonya ile anlaşmazlıklarının barışçı yollarla çözülmesi için Hitler’e bir daha başvuruyor ve Ingiliz hükümetinin bu çözümü elde etmek için işbirliği yapmaya hazır bulunduğunu bir daha söylüyordu.

Uçakla Berlin’e gelen Ingiliz elçisi Henderson, bu mektubu 23 Ağustos günü öğleden sonra saat birde Hitler’e verdi. Nazi diktatörü mektubu okuyunca küplere bindi. Henderson, Ha-lifax’a çektiği telgrafta, “Hitler çok sinirli ve sert,” diyordu. “Ingiltere ve Polonya’ya karşı çok sert ve aşırı bir

dil kullandı” (2). Gerek Henderson’un bu görüşme üzerine verdiği rapor ve gerekse Alman Dış işleri Bakanlığı muhtırası -— ele geçirilen Alman evrakı arasındadır— Hitler’in görüşme sırasında çektiği nutku aynı şekilde vermektedir. Ingiltere, demişti Hitler, Çekoslovakya’nın bir yıl önceki mantıksız davranışından nasıl sorumlu idiyse bugün de Polonya’nın inadından o kadar sorumluydu. Polonya’da yaşayan on binlerce VoZksdeutsche kovuşturmaya uğruyordu. Ayrıca, söylediklerine bakılırsa, altı kısırlaştırma olayı da vardı. Bu konu hiç çıkmazdı Hitler’in aklından. Daha fazla göz yumamazdı bunlara. PolonyalIlar Alınanlara bir daha böyle bir şey yapacak olurlarsa birden harekete geçebilirdi.

Henderson Halifax’a gönderdiği mektupta şöyle diyor:

c Söylediği sözlerin her noktasına İtiraz ettim ve sözlerinin doğru olmadığını durmadan söyledim, ama bütün, itirazlarını yalnızca yeni bir nutka vesile oldu.»

Sonunda Hitler, İngiliz Başbakanının mektubuna iki saat içinde yazılı bir cevap vermeye razı oldu ve Henderson kısa bir süre için Salzburg’a çekildi ([4]). öğleden sonra Hitler, geç vakit, onu çağırttı ve cevabını verdi. Henderson, Londra’ya gönderdiği raporda, bu ikinci buluşmada Hitler’in “çok sakin olduğunu ve sesini hiç yükseltmediğini” bildiriyordu.

Hitler, konuşma sırasında elli yaşma geldiğini, elli beş ya da altmış yaşında savaş çıkaracağı yerde bu yaşta savaşa başlamayı tercih ettiğini söyledi.

Dağ tepesindeki köşkünde nutuklar çeken Hitler’in kendini - beğenmişliği, Almanların tutanağında daha iyi belli oluyor. Tutanakta, Hitler’in daha yaşlı iken savaşa gireceği yerde şimdi girmeyi tercih ettiği sözü kaydedildikten sonra şöyle deniliyor :

«Hitler, cephede ön safta çarpışmış bir adam olarak savaşın ne demek olduğunu bildiğinin ve elindeki her çareye başvuracağının însgiltere tarafından da bilinmesinin iyi olacağını, Dünya Savaşı sırasında —yâni 1914 - 1918 yıllarında— Başbakanla kt a kendisi bulunsaydı savaşın kaybe-dllmiyeceğlni herkesin bildiğini söyledi.»

Hitler'in, Chamberlain’e verdiği cevap, PolonyalIların kendisine kafa tuttuğundânberi yabancılara ve kendi halkına savurup durduğu bayat yalanlardan ve palavralardan ibaretti. Almanya, diyordu, Ingiltere ile bir çatışmaya girmek isteme-iniştir. “Eşi görülmemiş bir âlicenaplıkla” Danzig ve Koridor sorunlarını PolonyalIlarla görüşmeye her zaman hazır bulunmuştu. Ama Ingiltere’nin. PolonyalIlara vermiş olduğu kayıtsız şartsız garanti yalnızca PolonyalIların “Polonya’da yaşayan bir buçuk milyon Almana karşı şiddetli bir terör hareketine girişmelerine” yaramıştı. “Bu mezalim,” diyordu Hitler, “mezalimin kurbanları için korkunçtur, ama Almanya gibi büyük bir devlet için tahammül edilmez bir durumdur.” Almanya artık bunlara göz yummayacaktı.

Sonunda da, Başbakanın Polonya’ya karşı girişmiş olduğu taahhütleri yerine getireceği üzerindeki teminatını not ettiğini bildiriyor ve “bunun Alman hükümetinin Almanya’nın çıkarlarını gözetmek konusunda verdiği kararda bir değişiklik yapmayacağım” temin ediyordu... “Ingiltere Almanya’ya hücüm ettiği takdirde hazırlıklı ve kararlı bulunacaklardı.” (3)

Bu mektuplaşma neyi sağladı? Hitler, Almanya'nın Polonya’ya hücumu halinde, Ingiltere’nin savaşa gireceği üzerine Chamberlain’den ciddi bir teminat almış oldu. Ingiltere Başbakanı da, bunun bir şeyi değiştirmiyeceğini Führer’den öğrendi. Ama ondan sonraki sekiz gün içinde geçen heyecanlı olayların gösterdiği gibi, 23 Ağustosta iki adamdan hiç biri de Ötekinin sen sözü söylediğine inanmıyordu.

Hele Hitler hiç inanmıyordu. Moskova’dan gelen iyi haberlerden memnun kalan ve Chamberlain’in gönderdiği son mektuba rağmen, Ingiltere’nin ve arkasından da Fransa’nın, Rusya’daki başarısızlıktan sonra Polonya’ya verdikleri garantiyi boş]uyacaklarma inanan Führer, 23 Ağustos akşamı, yâni Henderson yeniden uçakD Berlin’e döndüğü sırada, Polonya saldırısının gününü tesbit etti: 26 Ağustos Cumartesi günü, sabah saat 4.30

General Haider güncesinde şöyle yazıyor. “Y Günü ve X saati için artık yeni emirler verilmiyecek. Her şey otomatik

olarak cereyan edecek

Ama Ordu Kurmay Başkanı yanılıyordu. Ağustosun 25’in-de, yâni Alman askerlerinin Polonya sınırını geçecekleri günden tam yirmi dört saat önce, Hitler’i uçurumun kenarına getiren iki olay oldu. Bu olaylardan biri Londra'da, İkincisi de Roma’da meydana geldi.

25 Ağustos sabahı, Moskova’dan gelen Ribbentrop’u karşılamak ve Ruslar hakkında birinci elden bilgi almak üzere bir gün önce Berlin’e gelen Hitler, Mussolini’ye bir mektup yazdı, Sovyetlerle yaptığı görüşmeleri ortağına neden haber ver mediğini anlattı, bu kadar sınırlı bir konuda bu kadar ileri gideceklerini “tahmin etmediğini” söyledi ve Rus - Alman paktının “Mihver için elde edilecek çn büyük kazanç sayılması gerektiğini” bildirdi.

Ama niyeti, yâni ele geçen belgeler arasında bulunan bu mektuptan anlaşılan gerçek amacı, Almanya’nın herhangi bir anda Polonya’ya hücum edeceğini Mussolini’ye bildirmekti, öte yandan Hitler, hücumun gün ve saatini tesbit ettiği halde bunları dostu ve müttefikine bildirmedi. “Polonya’da artık dayanılmayacak olayların vukuu halinde” diyordu, “hemen harekete geçeceğim... Bu durumda yarının neler getireceğini kimse söyliyemez,” Hitler, özel olarak İtalya’nın yardımını istemedi-Italyan - Alman ittifakı gereğince bu yardım otomatik olarak yapılacaktı. Hitler, İtalya’nın anlayış göstereceği umudunu ifade etmekle yetindi (4). Bununla birlikte hemen bir cevap göndermesini rica ediyordu. Mektup Ribbentrop tarafından şahsen, Roma’daki Alman elçisine telefonla bildirildi ve öğleden sonra saat 3.20,de Duçe’ye ulaştırıldı.

Bu arada Führer, öğleden sonra saat 1.30’da, elçi Hender-son’u Başbakanlık binasında kabul etti. Polonya’yı ortadan kaldırmak kararından vaz geçmiş değildi, ama Ingiltere’yi savaş dışında tutmak amacıyla son bir teşebbüse geçmeye, iki gün önceki Berchtesgaden görüşmesinde olduğundan daha heves-

Uydi ([5]). Elçinin Londra'ya bildirdiğine göre, “Hitler tamamiy-le sakin ve normaldi; büyük bir ciddilikle ve içtenlikle konuşmuştu.” Henderson geçmiş yıllardaki tecrübelerine rağmen, bu son günde bile, Alman liderindeki içtenliğin arkasında nelerin yattığını göremiyordu. Hitler’in söyliyeceği şeylerin tamamiy-le saçma sapan birtakım sözler olduğunu düşünemiyordu. Elçiye, İngiliz İmparatorluğunu “kabul ettiğini” ve “İmparatorluğun varlığına şahsen kendisinin kefil olmaya ve Alman

İmparatorluğunun kuvvetine dayanarak bunu garanti etmeye hazır bulunduğunu” söyledi.

«Rusya’ya kargı yaptığı gibi, İngiltere’ye karşı da kesin bir çıkış yapmak istediğini söyledi Hitler... İngiliz İmparatorluğunun varlığını Almanya bakımından her gekilde garanti edecekti, aynca gerektiğinde, İngiliz imparatorluğuna Almanya’ıiın yardımım —bu yardıma nerede İhtiyaç hasıl olursa olsun— sağlıyacak anlaşmalar da imzalamaya hazırdı.»

Silahlanmada “makul bir indirim yapmayı kabul edeceğini” ve Almanya’nın batı sınırlarını son sınır sayacağını da sözlerine ekledi. Henderson'a göre Hitler, bir noktada tipik bir duygululuk numarasına da kalkıştı, ama Elçi bu numarayı o zaman Londra’ya gönderdiği raporda anlatmadı.

«(Führer) Yaradılış bakımından bir politikacı değil bir sanatçı olduğunu, Polonya sorunu çözüldükten sonra hayatının sonuna kadar bir savaşçı olarak değil bir sanatçı olarak kalacağını söyledi.»

Ama diktatör, bunun arkasından sözlerine başka bir hava verdi.

«Führer, Almanların Henderson için hazırladıkları sözlü rapora göre, kendisinin büyük kararlar adamı ve bunun da ileri sürdüğü son teklif olduğunu bir daha söyledi. Eğer onlar —Ingiliz hükümeti— görüşlerini reddederlerse savaş çıkacaktı.»

Görüşme sırasında Hitler, İngiltere’ye yapmış olduğu “bu geniş ve şümullü” teklifin bir tek şarta bağlı olduğunu durmadan tekrarladı: Teklif ancak 'Almanya - Polonya sorununun çözümünden sonra” yürürlüğe girebilecekti. Henderson, aynı zamanda, Polonya ile barışçı bir uzlaşmaya varılmadıkça bu teklifi dikkate almamakta direnince Hitler şu cevabı verdi: “Mademki yararsız buluyorsunuz teklifimi göndermezsiniz”.

Böyle olduğu halde Henderson, Wilhelmstrasse’de, Başbakanlıktan birkaç adım ötede bulunan elçilik binasına döner dönmez, Dr. Schmidt’in, elinde Hitter’in söylediği sözlerin yazılı bir kopyasıyla —ve birçok noktaları çıkarılmış olarak— kapıda beklediğini gördü. Führer Henderson’a ayrıca bir mesaj da göndermişti; “teklifi çok ciddi olarak ele almasını” hükümetine

tavsiye etmesini ve kendisinin mektubu bizzat Londra’ya götürmesini rica ediyordu. Bu iş için kendisine bir Alman uçağı verilecekti.

Kitabımızın burasına kadar gelen okuyucuların çok iyi bilecekleri gibi, Hitler’in çılgın kafasından geçen garip ve akıl er mez fikirleri kestirmek kolay değildir. 25 Ağustosta Ingiliz İmparatorluğuna garanti vermek gibi gülünç bir “teklifte” bulunması elbetteki o anda geçirdiği bir sinir krizinin sonucuydu, çünkü iki gün önce Chamberlain’in mektubu üzerinde Hender-son’la konuşurken ve bu mektuba cevap hazırlarken hiç böyle bir şeye değinmemişti. Böyle bir teklifi diktatörün sapıklıklarına yorsak bile bu teklifi Ingiliz elçisine yaparken kendisinin bile bunu ciddiye aldığına inanmak zordur. Bundan başka, Nazi Orduları, tesbit edilmiş olan X gününde şafak vakti, Polonya’ya saldırmaya hazırlanırlar ken, Chamberlain’in teklifi okumaya bile vakit bulamıyacağı bir sırada, Ingiliz hükümetinden teklifi “çok ciddi’’ye alması istenebilir iniydi?

Ama “teklifin” arkasında elbetteki ciddi bir amaç vardı. Hitler’in, Chamberlain’in de Stalin gibi kendi ülkesini savaş -dışı bırakmanın yollarını aradığına inandığı anlaşılıyor. ('), Hitler, iki gün önce, Rusya’ya “Baltıktan Karadenize kadar” serbestlik tanıyarak, Stalin’in tarafsızlığım, sağlamıştı. Nazi Almanyasımn, İngiliz İmparatorluğu için, Hohenzollern Alman-yası gibi bir tehlike olmıyacağıtıı Ingiliz Başbakanına temin ederse, İngiltere’nin de karışmazlığını sağlıyamaz mıydı?

Hitler’in ve — çok ağıra mal olmasına rağmen — Stalin’in de anlayamadığı bir nokta vardı: artık gözleri açılmış olan Chamberlain’e göre, Almanya'nın Avrupa kıtasında hâkim olması, İngiliz İmparatorluğu İçin tehlikelerin en büyüğüydü. Nitekim Sovyet Rusya İmparatorluğu için de durum aynıydı. Hitler’in Kctvgam’ds. bellirttiği gibi, İngiliz İmparatorluğunun yüzyıllar boyunca izlediği politika Avrupa kıtasında bir tek ulusun hâkim olmasını önlemekti.

Hitler, akşamüstü saat 5.30 da, Fransız elçisini kabul etti. Elçiye, “Polonya’nın Almanya'ya karşı giriştiği kışkırtıcı hareketlere” artık göz yumamıyacağından, Fransa’ya hücum et-miyeceğinden, ancak Fransa’nın da çatışmaya katılması halinde Fransa ile de sonuna kadar savaşacağından başka önemli bir laf etmedi. Bundan sonra sandalyasından kalkarak Fransız elçisinin gitme zamanı geldiğini anlatmak İ3tedi, ama Coulond-re’un Nazi

Almanyasımn liderine söylenecek bir çift sözü vardı ve bunu söylemek istiyordu: “Polonya’nın saldırıya uğraması halinde Fransa’nın bütün kuvvetleriyle Polonya’nın yanında [6] yer alacağından” hiç şüphesi olmadığını bir asker olarak şerefi üzerine yemin etti.

Hitler, “ülkenizle savaşa girmeyi düşünmek benim için acı bir şey,” dedi. “Ama bana bağlı değil bu. Lütfen bu sözümü M. Daladier’ye söyleyiniz.” (6)

25 Ağustos günü Berlin’de saat akşamın 6'sı olmuştu. Başkentteki gerginlik bütün gün boyunca durmadan artmıştı, öğleden hemen sonra, akşama kadar başkentin dış dünya ile olan radyo telgraf ve telefon konuşmaları, Wilhelmstrasse’den ve, rilen bir emir üzerine durdurulmuştu. Son kalan İngiliz ve Fransız gazetecileriyle gayrı - resmi si viller, bir gece önce en yakın sınıra koşmuştular. Cuma günü, yâni ayın yirmi beşinci günü, Alman Dış işleri Bakanlığının, Polonya, Fransa, ve İngiltere’deki elçilikleriyle konsolosluklarına. Alman yurttaşlarının en kısa yoldan bu ülkeleri terketmeleri emrini vermiş oldu ■ ğu anlaşıldı. 24-25 Ağustos günleri günceme yazdığım notlar o günlerde Berlin’de ne kadar heyecanlı bir hava estiğini gösteriyor. Sıcak ve sıkıntılı bir hava vardı. Herkes sinirliydi. Geniş şehrin her yanma uçaksavar toplan yerleştiriliyor; bombardıman uçakları durmadan Polonya yönüne doğru uçuyorlardı. “Savaş şimdiden başlamış gibi" diye yazmışım ayın yirmi dördüncü günü akşamı günceme; ertesi gün tekrar etmişim. “Savaş ha başladı ha başlayacak". Her iki gece de, Wilhelmstras. se’de dolaştığım sıralarda Hitler’in şafak vakti Polonya’ya yürümeleri için askere emir vermiş olduğunu, Almanlann kulaktan kulağa fısıldadıklannı hatırlarım.

Şimdi biliyoruz ki, askerler 26 Ağustos Cumartesi gühü saat 4.30’da hücuma geçmek emrini almışlardı (*). Ve ayın

(') HİtIer’İn İptal edilmeyen emirlerinde, o gün ve saatte hücuma geçileceği bildirildiği ve Haider de herşeyin “otomatik" olarak yapılacağını yazdığı halde, birtakım Alman yazarları i'ührer’in öğleden sonra saat 3’ü birkaç dakika geçe, ertesi sabah Fall Weiss'e geçilmesi İçin emir verdiğini söylemektedirler. (Weizsaecker'in, Memories, : Kordt'un Wahn yirmi beşinci günü akşam saat 6’ya kadar hiç bir şey olmamış, elçi Henderson ile elçi Coulondre’un, İngiltere ile Fransa’nın Polonya’ya vermiş oldukları

sözü yerine getirecekleri konusundaki kesin teminatları da, Adolf Hitler’in tesbit ettiği zamanda saldırıya geçmek kararını sarsmamıştı. Ancak akşamüstü saat 6 dolaylarında ya da hemen sonra, Londra ve Roma’dan gelen haberler, görünürde sarsılmaz sanılan bu adamı duraksat-mıştı.

İngiltere’nin Polonya’ya verdiği tek-yanlı garantiyi, bir Karşılıklı Yardım Paktı haline getiren resmî İngiliz - Polonya Antlaşmasının, Londra’da imzalandığını Hitler’in ne zaman öğrendiği, ele geçirilen gizli Alman kayıtlarından öğrenilemediği gibi, Wilhelmstrasse memurlarının savaş sonunda verdikleri ifadelerden anlaşılmamaktadır (*). Gerek Halderiin güncesinde ve gerekse Alman Donanma kayıtlarında, Wilhelmstrasse’-nin 25 Ağustos günü öğle üzeri, paktın o gün imzalanacağını sezmiş olduğunu gösteren bazı tanıtlar var. Genel Kurmay baş. kanının güncesindeki kayda göre, Başkanı öğleyin saat 12’de OKW’den telefonla arıyorlar; kendisine hücum kararının en son kaça kadar ertelendiği soruluyor. O da, öğleden sonra saat 3’e kadar cevabım veriyor. Donanma kayıtlarına göre de, İngiliz - Polonya paktına ait haberler ile “Duçe’den gelen bilgi” öğleyin alınmıştır (7). Ama buna imkân yok. Bir Alman kaydına göre ise, Mussolini’den ancak akşamüstü “saat 6 sulann-und WlrWIcfikelt; Walter Holer’İn, War Predeterminated, IftSB adlı eser-lerine frakınız) Holer, emrin öğleden sonra 3.02’de verildiğini söyler ve kaynak olarak da emrin verildiği sırada, Başbakanlıkta bulunan General von Vorman'ı gös. erir. Alman belgelerinde buna ait bir kayıt yoktur.

{*) Bu antlaşmaya bağlı gizli bir protokol vardır. Protokolda. Bilinci Maddede, saldırısı askeri hir yardımı gerektirecek ‘'Avrupa devletinin” Almanya olduğu yazılıydı. Eu sayede İngiltere; Kızıl Ordu, Almanlarla birlikte Doğu Polonya’ya girdiği zaman, Sovyetler birliğine savaş ilân etmek gibi bir felâketten kendisini kurtarmıştı.

da” haber alınmıştır. Ve Hitler de, İngiltere - Polonya Antlaşmasının İmza edildiğini aşağı yukarı o sıralarda öğrenmiştir, çünkü bu olay akşamüstü saat 5.35’de olmuştur. Polonya’nın Londra elçisi Kont Edward Raczinski, bundan ancak on beş dakika sonra Varşova’daki Dış İşleri Bakanından, anlaşmaya imzasını koymak için telefonla izin almıştır. ('*)

Ne zaman almış olursa olsun — akşam saat 6 sularında aldığı, en doğruya yakın tahmindir— Hitler, Londra’dan gelen bu haberi işitince şaşırdı. O

sırada kendi şartlarını öğrenen İngiltere’nin kendi “teklifine” verdiği cevap olabilirdi bu. Demek ki, İngiltere’yi Ruslar gibi, de satın alamamıştı. Haber geldiği sırada, Hitler’in bürosunda bulunan Dr. Schmidt’in sonradan hatırladığına göre. Hitler haberi okuduktan sonra masasının başına geçip düşünmeye başladı. (S)

MUSSOLİNt Y A N ÇİZİYOR

Roma’dan gelen ve aynı derecede kötü olan başka bir haber yüzünden, düşünmesi yarıda kaldı. Alman diktatörü öğleden sonra bütün gün, Dr. Schmidt’in söylediğine göre, “saklayamadığı bir sabırsızlıkla” Duçe’nin cevabım beklemişti. Henderson'un ayrılmasından hemen sonra, saat 3’de, Attolico Başbakanlığa çağırılmıştı, ama elçi Führer’e sadece hiçbir cevap almadığını söyliyebilmişti. Bu sırada Hitler’in sinirleri o kadar gerilmiş bulunuyordu ki, sonunda dayanamadı. Ribbentrop’un, ülkelerarası telefondan Ciano’yu aramasını istedi. Ama Dış işleri Bakanı, Ciano’yu bulamadı. Attolico, Schmidt’in ifadesine göre, «kibarca» odadan çıkartıldı. (9)

Tam Polonya’ya hücum edeceği sırada Mihver ortağının

(*) Almanya’da, ingilterede olduğu gibi, yaz sati kullanılmıyordu. Berlin ile Londra arasındaki bir saatlik fark burada kaldırılmıştır.

kendisini arkadan vuracağı üzerine Roma’dan gelen birtakım haberler Hitler’in kulağına kadar geliyordu ve bu haberler pek de boş değildi. Ciano, 11 Ağustostan 13 Ağustosa kadar Hitler ve Ribbentrop'la yaptığı tatsız görüşmelerden döner dönmez, Mussolini’yi Almanlar aleyhinde işlemeye başlamıştı. Bu davranışı Roma’daki Alman elçiliğinin gözünden kaçmıyordu. Faşist Dış İşleri Bakanının güncesinde, Ciano’nun, İtalya diktatörüne gerçeği göstermek ve Hitler’in açmak istediği savaştan onu kurtarmak için harcadığı çabaların izleri vardır (10). 15 Ağustos günü, Berchtesgaden'den döndüğü akşam Ciano, Du-çe’yi gördü, Hitler ve Ribbentrop’la yaptığı görüşmeleri anlattıktan sonra, Almanların Italyanlara “ihanet ettiklerine” ve İtalyanları “bir serüvene” sürüklediklerine başkanını inandırmaya çalıştı.

«(Ciano o gece, güncesine şunları yazmıştı) Cuçe’nin tepkileri çeşit-li. O gece benimle ayna görüşteydi. Sonra Almanya ile birlikte yürümenin namus meselesi olduğunu söyledi. En sonunda Hırvatistan ve D almaç -ya kıyılarında yağmadan pay İstediğini anlattı.

14 Ağustos — Mussolini‘yİ üzgün gördüm. Onda Alınanlara karşı olabildiği kadar düşmanca duygular yaratmak için, bütün gücümle uğraşmaktan çekinmiyorum. Kendisine itibarının azaldığını, devletin İkinci dereceye düştüğünü söyledim. Ve sonunda Almanların, Polonya sorununda kötü niyetle davrandıklarını isbat eden belgeleri kendisine verdim. İttifak, onların şimdi inkâr etmekte oldukları vaatlere dayanıyordu; Almanlar kalleştirler ve biz onlara rahatlıka kazık atabiliriz. Ama Musso. linl hâlâ düşünüyor.»

Ertesi gün Ciano, bu konuyu Mussolini ile altı saat konuştu.

«15 Ağustos —■ Duçe... körükörüne Almanların arkasına takılma-malıyız diyor. Ama... Almanya İle arayı açmak için zaman lâzım diyor... Demokrasilerin savaşacağına gün geçtikçe daha fazla inanıyor... O zaman savaş çıkacak demektir. Ve biz bir savaşa giremeyiz, çünkü durumumuz buna elverişli değil.

1.8 Ağustos — Sabahleyin Duçe İle konuştum. Her zamanki gibi duyguları değişip duruyor. Hâlâ, demokrasilerin Almanya üzerine yürünıiye-çeklerini, Almanya’nın ucuz yoldan iyi bir iş çıkaracağını, kendisinin bu İşin dışında kalmak istemediğini düşünüyor. Sonra Hitler’ln de kızmasın* dan korkuyor. Pakta karşı gelindi mİ ya da ona benzer bir şey yapıld» mı, Hltler’in Polonya sorununu bir yana bırakıp İtalya ile hesaplaşmasından korkuyor. Bütün bu düşünceler onu sinirli yapıyor ve tedirgin ediyor.

20 Ağustos : — Duçe bir geri dönüş yaptı. Başlamak üzere olan çatışmada, ne pahasına otursa olsun Amanya’yı desteklemek istiyor... Mussolini, ben ve Attolİco bir toplantı yaptık. (Elçi, kendisine danışılmak üzere Berlin’den çağırılmıştı) İşin özü şu : Almanlara sırt çevirmek için artık çok geç kalınmıştır... Bütün dünya basını, İtalya’nın korkaklığından söz edecek... Ben bu konuyu tartışmak istedim ama artık yararsız. Mussolini görüşünde inat ediyor...

21 Ağustos — Bugün artık çok açık konuştum... Odaya girdiğim zaman Mussolini, Alınanlardan ayrılmamak kararını bir daha tekrarladı. «Siz, Duçe hazretleri, bunu yapamazsınız ve yapmamalısınız... Ortak bir hareket hattı çizmek için Salzburg’a gitmiştim. Oysa bir Diktat ile karşılaştım. İttifaka ihanet eden biz değiliz, Almanlardır.,, Paktı yırtınız, Hit-ler’in suratına fırlatınız!.

Toplantının sonucu şu oldu: Ciano ertesi gün Brenner’de, Ribbentrop’la görüşmeye ve İtalya’nın Almanya'nın Polonya’ya hücum etmesi yüzünden çıkacak bir çatışmanın dışında kalacağını anlatmaya çalışacaktı. Ciano öğle üzeri, Ribbentrop’u saatlerce telefonla aradı, bir türlü bulamadı. Ama sonunda, saat 5.30’da bulabildi, Nazi Dış işleri Bakanı, bu kadar kısa zamanda, Brenner toplantısı üzerine hemen bir cevap veremi-yeceğini, çünkü “Moskova’dan önemli bir mesaj beklediğini”, kendisini sonra arayacağım söyledi. Geceleyin saat 10.30’da aradı.

«22 Ağustos — Dün. gece 10.30’da yeni bir perde açıldı (diye yazıyor Ciano güncesinde) Ribbentrop, beni sınırda değil, Innsburg'da görmeyi tercih ettiğini, çünkü Sovyet hükümeti ile siyasi bir pakt imzalamak üzere sonradan Moskova’ya hareket edeceğini telefonla bildirdi.»

Haber buydu. Ciano ile Mussolini’nin şaşkınlıktan ağızları

birer karış açık kaldı. Dış işleri Bakanlan arasında yapılacak bir toplantının “artık zamanında” sayılamıyacağma karar ver-

diler. Alman müttefikleri, Moskova ile yaptıkları pazarlığı kendilerine bildirmemekle, Italyanlara karşı besledikleri nefreti büsbütün açığa vurmuş oluyorlardı.

Duçe’nin duraksamaları, Cİano’nun Alınanlara karşı beslediği düşmanlık ve bir taraf “başka bir devletle çarpışmaya giriştiği” takdirde, karşı tarafın otomatik olarak savaşa katılmasını öngören Çelik Pakt’ın üçüncü maddesindeki vecibelerden İtalya’nın kaçmak ihtimali, Ribbentrop’un, 22 Ağustosta Moskova’ya hareketinden Önce Berlin’de zaten biliniyordu.

Berlin’deki İtalyan maslahatgüzarı Kont Massimo Magistral, 20 Ağustosta Dış İşleri Bakanlığında Weizsaecker’i ziyaret etmiş ve “İtalya’nın

görüşünü” açıklamıştı. Devlet Sekreteri, bıı konuşma üzerine Ribbentrop’a verdiği gizli muhtırada (11) “bu sözler benim için bir sürpriz olmadı, ama bence bu sözlerin kesinlikle dikkate alınması gerekir” demişti. Magistral, Almanya’nın, önemli sorunlarda yakın temas ve danışmayı Öngören ittifakın şartlarına bağlı kalmadığına ve Polonya ile çatışmacını yalnızca bir Alman sorunu saydığına göre, “Almanya’nın da böylelikle, İtalya’nın yardımından vaz geçmiş bulunduğuna” Weizsaecker’in dikkatini çekmişti. Ve eğer Polonya çatışması, Almanya'nın görüşüne karşıt olarak, büyük bir savaşla sonuçlanacak olursa İtalya, ittifakın “şartlarını” yürürlükte saymıyacaktı. Kısacası İtalya kaçamak yolları arıyordu.

iki gün sonra, 23 Ağustosta, İtalya’daki elçi Hans Gercğ von Mackensen’den, Berlin’e bir uyarı geldi. Elçi “perde arkasında” dönen dolapları Weizsaecker’e bildiriyordu. Ele geçirilen belgeler arasında bulunan bu mektubun kenarına, Weiz-saecker’in kendi el yazısıyla yazdığı nota göre, mektup “Füh-rer’e sunuldu”. Hitler, durumu anlamış olsa gerekti. Maçken-sen’in yazdığına göre, Mussolini, Ciano ve Attolico arasında yapılan bir seri toplantıdan sonra, İtalya’nın aldığı tutum şöyley-di: Almanya’nın Polonya’yı istilâsı halinde, 1942'ye kadar savaştan kaçınılması hakkında varılmış bir anlaşmaya dayanan

Çelik Pakt’ı, İtalya bozacaktı. Ayrıca, Mussolini, Alman görüşünün tersine, Almanya’nın Polonya’ya hücümu halinde, Ingiltere ile Fransa’nın müdahale edeceklerinden emindi. Ve “birkaç ay sonra da Amerika işe karışacak “ti. Almanya batıda savunma durumunda iken Fransa ile Ingiltere,

«Duçe'nm görüşüne göre, ellerindeki bütün kuvvetlerle İtalya’nın üzerine yükleneceklerdi. Bıı durumda İtalya, Almanya’nın doğu’daki işlerini tasfiye etmesini sağlamak üzere savaşın bütün yükünü üzerine alacaktı...» (12)

Bütün bunları okuyan Hitler, 25 Ağustos sabahı Mussoli-ni’ye o mektubu yazmış ve her dakika artan bir sabırsızlıkla kendisinden cevap beklemişti. Bir gece Önce, Moskova'daki zaferinin ayrıntılarını Führer’ine anlatan Ribbentrop, gece yarısından az sonra, “Führer’in emriyle” “Polonya kışkırtmalarının yarattığı çok kritik” durumu anlatmak üzere Ciano’yu telefonla aradı ([7]). Weizsaecker’in yazdığı bir nottan anlaşıldığına göre, telefon’un amacı “İtalyanların umulmadık bir şey yapmalarını önlemekti.”

Elçi Mackensen, 25 Ağustos günü öğleden sonra saat 3.20’ de, Hitler’in gönderdiği mektubu Palazzo Venezia’da Mussoli-ni’ye verdiği sırada Mussolini, Almanların Polonya’ya hücum etmeye hazırlandıklarını anlamıştı. Ama, Hitler’in tersine, Ingiltere ile Fransa’nın müdahale edeceklerinden emindi. O zaman İtalya’nın başına büyük bir dert açılacaktı. Donanması, Ingiltere’nin Akdeniz donanması ile başa çıkamazdı ve Fransız

Ordusu da Italyan Ordusunu rahatça ezerdi (*). Mackensen’in geceleyin saat 10.25’de, Mussolini ile buluşması üzerine gönder, diği rapora göre, Mussolini mektubu kendisinin yanında iki kere dikkatle okudu, Nazi - Sovyet paktını “tamamiyle kabul ettiğini” ve “Polonya ile silâhlı bir çatışmanın artık önlenemiye-ceğini,” anladığını söyledi. Son olarak da — Mackensen’in raporuna göre, “özellikle üzerinde dura dura"— “kayıtsız şartsız bizim yanımızda ve bütün kaynaklarıyla birlikte yer aldığı, m” bildirdi. (13)

Ama Duçe, Führer’e bu söylediklerini yazmadı. Alman elçisi bunu bilmiyordu. Duçe’nin mektubu Berlin’deki görevi başına henüz dönmüş olan Aitolico'ya Ciano tarafından telefonla bildirildi ve Attolieo, mektubu Adolf Hitler’e şahsen vermek üzere, akşamüstü saat 6’ya doğru Başbakanlığa gitti. Führer’in yanında bulunan Schmidt’e göre, Mussolini’nin mektubu Hitler’in üzerinde bir bomba etkisi yaptı. Mussolini yazısında, Nazi - Sovyet paktını tamamiyle uygun bulduğunu bildirdikten ve «Polonya sorununu anladığını» belirttikten sonra asıl noktaya geliyordu :

«Askerî harekâtın bağlaması halinde, İtalya'nın alacağı pratik tutuma gelince, (kelimenin altını Mussolini'nln kendisi çizmiştir) benim bu noktadaki görüşüm şöyledir :

Almanya’nın Polonya’ya taarruz etmesi ve çatışmanın mahallî kalınası halinde, İtalya, Almanya’nın kendisinden istiyeceği her türlü siyasi ve iktisadi yardımı yapacaktır.

Almanya'nın Polonya’ya taarruz etmesi (**) ve Polonya mtitteflk-

<*) Bîr gün once, Ağustosun 24’ünde CİaDO, İtalyan Kıralım Pied-mont’daki sayfiyesinde ziyaret etmişti. Mussolİnt’nin bir kenara attığı İhtiyar hükümdar, ülkenin silâhlı kuvvetlerini beğenmediğini söylemişti.

Ciano’nun yazdığına göre Kır al, kendisine şunları anlatmıştı : “Ordu acınacak durı mda. Sınırımızın savunması bile yetersiz.” Kıral, otuz iki jie-netleme yapmıştı ve Fransızların, İtalyan Ordusunu kolaylıkla yenebilecekleri kanısına varmıştı. İtalyan Ordusunun subayları, İşlerinin ehli değillerdi ve teçhizatımız eski idi ve modası geçmişti, (Ciano Diaries s. 127)

(-*) Savaştan sonra Dış İşleri Bakanlığı arşivlerinde bulunan ve lerinin, Almanya'ya kargı taarruza geçmeleri halinde İtalya’nın, size, Führer, ve Herr RIbbentrop’a tekrar tekrar ve zamanında bildirdiğimiz, bugünkü savağa hazırlık durumunu gözönünde tutarak, askeri harekâta girişmemenin daha doğru olacağını peşinen bildiririm.

Bununla birlikte Almanya, Fransa ile İngiltere’nin daha çok üzerimize yöneltecekleri hücuma kargı koyacak, askerî malzemeyi ve ham maddeleri bize derhal teslim ederse biz de müdahele edebilirz.

Toplantılarımızda, savaşın 1942’de açılması öngörülmüştü ve mutabık kalınan plânlara göre ben, ancak o zaman karada, denizde ve havada hazır duruma geçecektim.

Bundan başka, zaten alınmış oian, yalnız askeri nitelikteki tedbirlerin ve İleride alınacak öteki tedbirlerin, Avrupa ve Afrikada büyük sayıda Fransız ve İngiliz kuvvetlerini, bulundukları yerlerde bağlıyacağı kanısındayım.

Sâdık bir dost olarak bütün gerçeği size olduğu gibi anlatmayı ve gerçek durumu önceden size haber vermeyi, kendim için bir borç sayıyorum. Bunun yapılmaması hepimiz için tatsız sonuçlar yaratabilir. Benim görüşüm budur ve kısa zamanda en yüksek hükümet kurumlannı toplamak zorunda olduğuma göre, sizin de bu husustaki icraatınızı bana bildirmenizi rica ederim.?-

MUSSOLİNt ([T]) (15)

Böylelikle, bir yandan Rusya, düşman bir devlet olmaktan

Mussolini tarafından gönderilmiş olan bu mektubun, benim kullandığım Almanca çevirisinde burada "Almanya” kelimesi çizilmiş, üstüne

“Polonya” yazılmıştır. O zaman bu cümle “Polonya’nın taarruzu halinde...” şeklini almaktadır. İtalyan hükümeti tarafından savaştan sonra yayımlanan mektubun aslında cümle şöyledir. «$e la Germania attaca la Polonla.» Nazildin resmi hükümet arşivlerinde sakladıkları gizli evrakı bile değiştirmeleri şaşılacak şey. (14)

([11]1 Sanki Mussolini’nin gönderdiği mektuplar, Hitler’in üzerinde gereğince kötü etkiler yapmamış gibi, birçokları, barışın son günlerinde geçen olayların birinci elden gözlemcileri olan birtakım Alman yazarları. Duçe’nİn Führer’e gönderdiği bu mektubun hayali bir metnini yayımla, mışlardır. Anti-Nâzi komploya dahil bulunanlardan, Dış İşleri Bakanlığı Sekreterlik Şefi Erich Kordt, 1947’de Stuttgart’da yayımlanan Wahn und Wircklichtkeit adlı kitabında, uydurma metni İlk yayımlayanlardan biri olmuştur. Kordt bu metni, ikinci baskıda çıkardı, ama başka yazarlar bu metni, kitabın ilk baskısından olduğu gibi aktarma etmekte devam ettiler. Peter Kleist’ın 1950’de yayımlanan Zwiscben Hitler uıul Stalin çıkarılarak dost ve tarafsız bir devlet haline getirilirken, öte yandan Almanya’nın Çelik Pakt’taki müttefiki oyun bozanlık ediyor, kaçmaya çalışıyordu ve bunu da İngiltere’nin, Alman saldırısına karşı Polonya ile karşılıklı bir yardım paktı imzalayarak, kendisini iyice taahhüde soktuğu bir zamanda yapıyordu, Hitler, Duçe’nin mektubunu okudu ve Attolico’ya hemen cevaplayacağım söyledi. İtalyan elçisi de soğuk bir tavırla odadan çıktı.

Dr. Schmidt, Attolico odadan çıkınca, Hitler’in “Italyanlar yine 1914'de yaptıklarını yapıyorlar,” dediğini işitti ve o akşam Başbakanlık “kalleş Mihver ortağı” üzerine bir sürü ağır laflarla çalkandı durdu. Ama sadece lâf yetmezdi ki. Alman Ordusu on saat sonra Polonya üzerine saldıracaktı. Vakit, Ağustosun 25’İnci gününün saat akşam 6.30’u idi ve istilâ 26 Ağustos günü sabah saat 4.30’da bağlıyacaktı. Nazi diktatörü, Londra ve Roma’dan gelen haberler üzerine, ya bu kararı yürütecek ya erteleyecek ya da bıı karardan vazgeçecekti.

Attolico’dan sonra Hitler'in odasından çıkan Schmidt, General Keitei’le burun buruna geldi. General soluk soluğa Füh-rer’in yanma giriyordu. Birkaç dakika sonra Keitel odadan fırlayarak yaverine bağırdı: “Harekât emri bir daha ertelenecek!” adlı kitabında, Paul Schmidt’in 1951’de New York’ta ve Londra’da yayımlanan hatıralarının İngilizce çevirisinde de çıktı.

Resmi metin ise 1946’da İtalya’da açıklandı ve İngilizce çevirisi de State Department’»! 194S’de yayımlanan Nazi-Soviet Relations adlı kitabında çıktı. Hitler, mektubu Attolico’dan aldığı zaman yakınında bulunan Dr. Schmidt’e, mektupta şunların yazılı olduğunu söylemtgtir ; “İtalya’nın savaşa hazır olmadığını size bildirmek zorunda bulunduğum için hayatımın en acı anlarından birini yaşıyorum. Askerî hizmetlerin sorumlu balkanlarına göre, İtalyan hava kuvvetlerinin petrol ikmali, üç haftalık bir savaşa bile yetmiyecek kadar azdır. Kara Kuvvetleri de ikmal bakımından aynı durumdadır ve ham maddeye gelince... Lütfen benim durumumu anlayınız." Bu mektubun uydurma olduğu üzerine yazılmış alaycı bir not, Namier’in In the Nazi Era adlı kitabının 5’incL sayfasında vardır.

Mussolini ile Chamberlain tarafından köşeye sıkıştırılan Hitler, hemen karannı vermişti: Halder “Führer’in oldukça sarsılmış olduğunu” kaydettikten sonra güncesinde şunu yazıyor:

«Akşam, saat 7.30 — Polonya İle tn gilt ere arasındaki antlaşma tasdik edildi. Çarpışmalar başlamadı. Bütün birliklerin, sınır boytmdakilerin bile, hareketi başka bir ihtimal çıkmazsa duracak.

Akşam, saat 8.35 — Keitel doğruluyor. Canaris : İngiltere ile Fransa arasındaki telefon konuşmalarına konulan sınırlamalar kaldmldı. Olayların gelişmesi; doğrulanıyor.?

Alman Donanma .Jurnali, ertelemeyi, nedenlerini göstererek, daha iyi anlatıyor :

«25 Ağustos — Başlamış olan Beyaz Durum. 20.30’da duracak, çünkü siyasi şart değişmiş bulunuyor. (25 Ağustos öğle üzeri, İngiltere He Polonya arasında karşılıklı yardım paktı imzalandı ve Duçe’den sözüne bağlı kalacağım bildiren, ancak daha çok ham madde gönderilmesini isteyen bir mektup alındı.) . (16)

Nuremberg’teki bollibaşlı sanıklardan üçü, sorguları sırasında, taarruzun neden ertelendiğini başka başka anlattılar (17). Ribbentrop, İngiltere - Polonya paktını işitir işitmez ve “Polonya’ya karşı askerî tedbirler” alındığını “duyar duymaz" (sanki o zamana kadar hücuma geçileceğini bilmiyormuş gibi) "hemen” Hitler’i görmeye gitmiş ve Polonya’nın

istilâsından vazgeçmesini istemiş ve “Führer de bu teklifi hemen kabul” etmiş. Bu ifade doğru değil bir kere.

Keitel ve Goering’in ifadeleri biraz daha namusluca. Keitel, Nuremberg mahkemesinin sanık yerinde ayağa kalkarak “Hitler benden, hemen Başbakanlığa gelmemi istedi,” diye anlatmaya başladı. “Ve bana şunu söyledi; Herşeyi hemen olduğu gibi durdur. Hemen Brauchitseh’i bul. Görüşmeler yapmak için zamana ihtiyacım var,”

Hitler’in son dakikada girdiği bu çıkmazdan kurtulmak için görüşmelere girişebileceğine inandığını, Nuremberg’te

mahkemeden önce yapılan sorgusu sırasında, Goering de doğrulamıştır.

«İngiltere’nin Polonya’ya resmeıı garanti verdiği gün Hitler, beni telefonla aradı ve Polonya’yı istilâ için hazırlanmış olan plânı durdurduğunu söyledi. Bu kararın geçici mi yoksa sürekli mİ olduğunu sordum ‘Hayır’ dedi, ‘İngiliz müdahalesini önlemeğe çalışacağım'»

Mussolini’nin son dakikada su koyuvermesi, Hitler için ağır bir darbe olmuştu, ama, yukarıdaki ifadeden, anlaşılacağı gibi, Ingiltere’nin Polonya ile karşılıklı yardım paktı imzalaması, Alman liderine daha çok koymuştu ve Polonya hücumunu da bu yüzden ertelemişti. İngiliz elçisi Henderson, aynı gün, Polonya’ya herhangi bir taarruz halinde Ingiltere’nin savaş açacağını bir daha söylediği ve İngiliz hükümeti de resmen bir antlaşma yaparak sözünü ciddi bir şekilde ispat ettiği halde, Hitler, Goering’in anlattığı gibi, hâlâ “İngiliz müdahalesini ön-liyeceğine” inanıyordu. Münih’te Chamberlain’le geçirdiği tecrübe, İngiliz Başbakanının, bir yolunu bulduğu takdirde teslim olacağı kanısını yaratmıştı onda. Ama önceleri, dış politikada derin görüşlülüğün örneklerini vermiş olan bir adamın, Gham-berlain’deki ve İngiliz tutumundaki değişikliği anlayamaması çok garipti. Eninde sonunda bütün bunları kışkırtan da Hit-ler’den başka biri değildi.

25 Ağustos akşamı, Alman Ordusunu durdurmak kolay olmadı. Çünkü birçok birlikler harekete geçmişlerdi bile. Hücuma geçilmeyeceği emri, Doğu Prusya’da General Petzel’in Birinci Kolordusuna gece saat 9.37’de vardı. Ancak ileri mevtlerdeki birliklere acele gönderilen birkaç subayın

büyük çabalarıyla askerler durdurulabildiler. General von Kleist Kolordusunun, güneye doğru sarkan motorize kolları, akşamın alaca karanlığında Polonya sınırına doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Bu kollan küçük bir keşif uçağı ile hemen sınıra inen bir kurmay subay zar-zor durdurttu. Birkaç sektörde de emir ancak ateş başladıktan sonra yetişebildi. Ama Almanlar, günlerdenberi, smırda olay-lan kışkırtmakta oldukları için, Polonya Genel Kurmayı olup bitenlerin pek farkına varmadı. Genel Kurmay 26 Ağustosta verdiği raporda, birkaç «Alman çetesinin» sınırı geçtiklerini ve ellerinde makinalı tüfekler ve el bombalanyla koruganlara ve gümrük karakollarına hücum ettiklerini ve «ve yalnız bir olayda muvazzaf Ordu birliklerine rastlandığını» bildiriyordu.

«KOMPLOCULAR» ARASINDA SEVİNÇ VE ŞAŞKINLIK

25 Ağustos günü akşamı, Hıtler’in Polonya taarruzunu durdurttuğu haberi, Abteeftr’deki komplocularda büyük bir sevinç yarattı. Albay Oster bu haberi hemen Schacht’a ve Gişe-vius’e yetiştirdi ve “Hitler hapı yuttu,” dedi. Ertesi sabah Amiral Canaris’in etekleri zil çalıyordu. “Hitler bu darbenin altından katiyen kalkamaz,” dedi. “Barış yirmi yıl daha garanti” Her iki adam da, Nazi diktatörünün nasıl düşürüleceğini artık düşünmeye bile lüzum kalmadığı kanısındaydılar. Nasıl olsa artık işi bitmişti onun.

Yaz mevsiminin ç» korkulu haftalarında komplocular yeniden harekete geçmiştiler. Çalışmalarının amacı neydi, pek belli değil. Goerdeler, Adam von Trott, Helmuth von Moltke, Fabian von Schlabrendorff ile Rudolf Pechel, Londra’ya gidip gelmişler ve yalnız Chamberlain ile Halifax’a değil, ChurchiU’e ve öteki İngiliz liderlerine de, Hitler’in Ağustosun sonunda Polonya’ya saldıracağını bildirmişlerdi. Führer’İn Alman’yadaki bu düşmanları, bütün İngiltere’nin, şemsiyesiyle ün kazanmış Chamberlain’e kadar, Münih günlerindenberi ne kadar değişmiş olduğunu ve bir yıl önce Hitler’i devirmek için gerekli olan tek şartın, yâni İngiltere ile Fransa’nın, Naziferin saldırılarına karşı koyacaklarını ilân etmeleri şartının, bu sefer yerine getirildiğini görüyorlardı. Peki o halde daha ne bekliyorlardı? Ar-katarından kalan belgelerden ne bekledikleri pek anlaşılmıyor ve bunu kendilerinin de bilmediği izlenimini alıyor insan. Elbet, teki iyi niyetli insanlardı, ama aralarında sıkı bir anlaşma yoktu ve kendilerine de pek güvenemiyorlardı. Hitter, Almanya’yı — Orduyu, polisi,

hükümeti, halkı — o kadar sımsıkı avucunun içine almıştı ki ne yaparlarsa yapsınlar, Hitler’le bu kuvvetler arasındaki bağı gevşetemiyeceklerini ya da kıramıyacaklannı çok iyi biliyorlardı.

Hassell 15 Ağustosta, Dr. Schaeht’ı, Berlin’deki yeni bekâr evinde ziyaret etti. Düşük Ekonomi Bakanı, Hindistan ve Burma’da yaptığı altı aylık bir geziden henüz dönmüştü. Hassell güncesinde şunları yazıyor: “Schacht’a göre, gözümüzü

dört açıp beklemekten başka yapacak bir şeyimiz yok. Olaylar kaçınılmaz bir akışla birbirini kovalayacaktır.’’ Hassell de, kendi güncesindeki kaydına göre, aynı gün Gisevius’a kendisinin de “o ân için doğrudan doğruya harekete geçmeyip ertelemeyi doğru bulduğunu” söylüyor.

Peki ama, şimdilik bir yana bırakılacak bir “doğrudan doğruya hareket” plânı acaba var mıydı? Polonya'nın yıkılmasını Hitler kadar isteyen Halder, o sırada, diktatörün devrilmesiyle ilgili değildi. Bir yıl önce, Hitler’i devirecek askerlerin başında bulunan General Witzleben, şimdi Batıdaki bir Ordu gurubunun başındaydı ve bu yüzden istese bile Berlin’de harekete geçecek durumda değildi. Ama zaten böyle bir niyeti var mıydı acaba? Gisevius kendisini karargâhında ziyaret ettiği zaman Generalin, radyo başında BBC’nin Londra’dan verdiği haberleri dinlediğini gördü ve olup bitenleri öğrenmekten başka bir şeyle ilgilenmediğini az sonra anladı.

General Halder ise, Polonya yağmasının son plânlarını hazırlamakla ve Hitler’i devirmek gibi haince bir fikri kafasından çıkarmakla meşguldü. Halder’e, savaştan sonra 26 Şubat 1946’ da Nuremberg’te sorguya çekildiği zaman, kendisiyle, Nazi rejimine düşman olduklarım iddia eden ötekilerin, Ağustosun son

günlerinde Führer’i devirmek ve Almanya’yı savağa sürüklenmekten kurtarmak için neden bir şey yapmadıkları sorulunca, Halder çok şaşırdı. “İmkânı yoktu” dedi. Neden? Çünkü General von Witzleben Batıya nakledilmişti de ondan. Witzleben olmayınca da Ordu harekete geçemezdi.

Peki ya Alman halkı? Amerikalı sorgu yargıcı Sam Harris, Halder’e Alman halkının savaşa karşı olduğu üzerindeki sözle rini hatırlattıktan sonra, “mademki Hitler geriye dönemiyecek şekilde savaşa hazırlanmıştı, neden

Polonya istilâsı başlamadan önce Alman halkının desteğini hesaba katmadınız?" diye sorduğu zaman Halder şu cevabı verdi: 'Gülersem kusura bakmayınız, 'Geriye dönülmez' sözü Hitler içinse, onun için böyle bir şeyin sözkonusu olmadığını söylemek zorundayım." Ve Genel Kurmay Başkanı açıklamalarına daha devam ederek, Hitler 22 Ağustosta Obersalzberg'teki toplantıda generallerine, Polonya'ya hücum etmeye "geriye dönülmez" şekilde karar verdiğini ve gerekirse Batı ile de savaşacağını söylediği zaman, kendisinin bile Führer'in söylediğini yapacağına inanmadığını itiraf etti. (18). Halder'in bu dönemde kendi güncesine yazdıkları göz-önünde tutulacak olursa, bu ifadenin gerçekten hayret verici olduğu hemen anlaşılır. Ama yalnız Halder'in değil, bütün öteki komplocuların da tutumları aynıdır.

(Peki, ya Halder'in Genel Kurmay Başkam olarak selefi ve komplocuların önder saydıkları Beck nerelerdeydi? Gisevius'a bakılırsa Beck, General von Brauehitsch'e bir mektup yazmıştı. Ama Ordu Başkomutanı böyle bir mektup aldığım kabul etmedi. Sonra Gisevius, Beck'in Halder ile bir görüşme yaptığım, büyük bir savaşın Almanya için felâket olacağı ancak «Hit-ler'in hiçbir zaman savaşa kadar gitnıiyeeeği» ve dolayısiyla o anda kendisini devirmenin gereksiz olduğu konusunda birleştiklerini anlattı. (19)

14 Ağustos günü, Hassell ile Beck başbaşa akşam yemeği yemişlerdi. Hassell o gece konuşmalarındaki umutsuzluk hava-sun güncesinde şöyle yansıtıyor.

«Beck, çok kültürlü, tatlı ve zeki bir adam. Ama ne yazık ki Ordunun yüksek kademesinde bulunanları beğenmiyor. Bu bakımdan ayağımızı basacak yerimiz yok, diyor. Nazi Almanyasraın güttüğü politikanın kötü: olduğuna inanıyor.» (20)

Beck'in —ve çevresinde bulunanların— inançları yüksek ve soyluydu, ama Hitler, Almanya'yı hızla savaşa sürüklediği sırada, bu sayın Almanlardan hiçbiri Hitler'i durdurmak için hiçbir şey yapmadılar. Elbetteki bu görevi yapmak zordu, hele bu son dakikada, böyle bir görevi uygulamak imkânsızdı. Ama teşebbüse bile geçmediler.

Belki içlerinde yalnız General Thomas bunu yapmaya çalıştı. Ağustosun ortalarında Keitel'e yazdığı muhtırayı, OKW şefine şahsen okuduktan sonra

O, 27 Ağustos pazar günü yeniden Keite’le başvurdu ve kendi anlattığına göre, ‘grafiklerle gösterilen birtakım istatistikler sundum... Bu istatistiklerde, Batı devletlerinin muazzam askerî - İktisadî üstünlüğü ve karşılaşacağımız zorluklar açıkça gösteriliyordu.” Keitel, kendisinden umulmayacak bir cesaret göstererek, bu malzemeyi Hitler’e sundu, Hitler, General Thomas’ın “hele Sovyetler Birliğini kendi yanma çektikten sonra bir dünya savaşı tehlikesi üzerindeki kuşkusuna” katılmadığı cevabını verdi. (21)

“Komplocuların” Hitler’in ikinci bir dünya savaşı çıkarmasını önlemek için giriştikleri teşebbüsler böylece suya düştü. Yalnız Dr. Schaoht son dakikada bir iki hafif çıkış yaptı. Kurnaz maliyeci, Nuremberg mahkemesinde kendisini savunurken, bu teşebbüslerin hiç durmadan sözünü etti. Hindistandan döndükten sonra Goering’e ve Rihbentrop’a mektuplar göndermiş-. ti — bu önemli günlerde muhalefet liderlerinden hiçbiri, mektup ve muhtıra yazmaktan daha ileri gitmemişti— ama, sonradan anlattığına göre, bu mektupların hiçbirine cevap verilmediğini [8] “büyük bir hayretle görmüştü”. Sonra Zossen’e gitmeye karar vermişti. Zossen, Berlin’in birkaç kilometre güney doğusunday-dı. Polonya seferini yöneltecek Ordu Yüksek Komutanlığının karargâhı buradaydı. Schacht, General von Brauchitsch ile şahsen görüşmek istiyordu. Ne mi söyliyecekti? Schacht’in Nu-remberg’de verdiği ifadeye bakılırsa, Reichstag*ın onayı olmadan, Almanya’nın savaşa girmesi anayasaya aykırıdır, diyecekti. Onun için Ordu Başkomutanı, anayasaya bağlı kalacağı üzerine ettiği yemini yerine getirmeliydi!

Ama ne yazık ki Dr. Schacht gidip Brauchitsch’le de konuşamadı. Canaris, “Zossen’e gidecek .olursa Ordu Komutanının belki de kendisini tutuklayacağım” söyledi. Bu durum, eski Hitler yardımcısının hiç işine gelmedi (22). Oysa Schacht’m böyle komik bir iş için (eğer Hitler bu formaliteye önem verseydi, kukla Reichstag*dan karan çıkartması işten bile değildi) Zossen’e gitmekten neden vaz geçtiğini, Schacht adına tanıklık eden Gisevius açıkladı: Schacht 25 Ağustosta Zossen’e gitmeyi tasarladı, ancak Hitler’in aynı günün akşamı Polonya’ya ertesi gün hücum etmekten vaz geçmesi üzerine, Schacht da bu yolculuktan vazgeçti. Gisevius’un tanık olarak verdiği ifadeye göre, Schacht üç gün sonra yine Zossen’e gitmeye karar verdi, ama Canaris artık çok geç kaldığım kendisine söyledi (23).

“Komplocular” treni kaçırmış değillerdi: daha trene binmek için istasyona bile gelmemişlerdi.

Başka ülkelerdeki çeşitli tarafsız liderlerin, savaştan vazgeçmesi için o sırada Hitler’e yaptıkları müracaatlar da, bir avuç Anti - Nazi Almanın çabalan kadar sonuçsuz kaldı. Başkan Roosevelt, 24 Ağustosta Hitler’e ve Polonya Cumhurbaşkanına acele birer mesaj göndererek, aralarındaki anlaşmazlığı silâha sarılmadan çözmelerini istedi. Polonya Cumhurbaşkanı Moscicki ertesi gün Roosevelt’e verdiği ağırbaşlı cevapta, “istekler ileri süren ve imtiyazlar isteyen”in Polonya olmadığını, Polonya’nın anlaşmazlıklan, Başkanın istediği şekilde, Almanya ile doğrudan doğruya yapılacak görüşmeler ve uzlaşmalar yoluyla çözmeye hazır bulunduğunu, Roosevelt’e bildirdi. Hit* ler bu mesaja cevap vermedi (Roosevelt, Nisanda kendisine göndermiş olduğu çağrıya cevap vermediğini Hitler’e hatırlatmıştı). Ertesi gün, 25 Ağustosta, Roosevelt Hitler’e ikinci bir mesaj daha gönderdi Başkan mesajda Moscicki’nin uzlaşıcı cevabım bildiriyor, ‘'Polonya hükümetinin kabul ettiği barışçı ÇÖzüm yolunu, kendisinin de kabul etmesini” Hitler’den rica ediyordu.

ikinci mektuba da bir cevap çıkmadı. Yalnız 26 Ağustos akşamüstü Weizsaecker, Berlin’deki Amerikan maslahatgüzarı Alexander C. Kirk’i çağırdı ve Führer’in iki telgrafı da almış olduğunu ve “hükümet tarafından incelenmek üzere Dış işleri Bakanına verdiğini” Başkana bildirmesini kendisinden rica etti.

Papa, 24 Ağustosta radyo ile bir barış çağrısı yayımladı. “Kuvvetlinin haksızlığa başvurarak gücünü yitirmemesi... ve kuvvetinin yok olmasını istemiyorsa bu sözlerini duymasını... İsa’dan” niyaz etti. 31 Ağustos günü Papa, Almanya, Polonya, İtalya ve iki Batılı devlete birbirinin aynı birer nota göndererek “Alman ve Polonya hükümetleri arasında bir olayın çıkmaması için... Tanrıya yalvardığını” bildirdi. Ingiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerinden, çağrısını desteklemelerini rica ettikten sonra şunları ekledi :

«Papa, yapılacak görüşmelerin, âdil, barışçı bir çözüme varacağı umudunu yitirmek istemiyor.»

Kutsal Peder de, dünyada hemen hemen herkes gibi, “yapılacak görüşmelerin”, Hitler’in saldırısını haklı göstermeye yarayacak bir propaganda düzenbazlığı olduğunu anlamıyordu. Az sonra göreceğimiz gibi, barış zamanının bu son gününde, akşama doğru, artık yapılacak herhangi doğru dürüst bir görüşme kalmamıştı.

Birkaç gün önce, 23 Ağustosta, Belçika Kralı da “Oslo” devletleri (Belçika, Holanda, Lüksemburg, Finlandiya ve üç İskandinav devleti) başkanlarının adına, radyoda heyecanlı bir barış çağrısı yayımlamış, “olayların akışından sorumlu olan lan, aralarındaki çatışmalardan vazgeçmeye ve açık görüşmelere gitmeye” çağırmıştı. 28 Ağustosta Belçika Kıralı ve Holanda Kıraliçesi beraberce “savaşı önlemek umuduyla” ellerinden geleni yapmaya hazır olduklarını açıkladılar. (24)

Tarafsızların yaptıkları bütün bu çağrılar şekil bakımından çok soylu ve iyi niyetli oldukları halde, bugün okundukları zaman, hepsinde de gerçeğe uymayan romantik bir yan bulunduğu görülüyor. Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı, Papa ve küçük Kuzey Avrupa demokrasileri, sanki Nazi Al-manyasının yaşamadığı başka bir gezegendedirler. Berlin’de olupbitenleri, Merih’teki olaylar kadar bile anlamamaktadırlar.

Adolf Hitler’in ve sonra Hitler'i, nereye ve nasıl giderse gitsin, ahlâka, namusa, şerefe ya da Hıristiyanlığın insanlık kavramına aldırmaksızm, birkaçı hariç, körükörüne izlemeye hazır bulunan Almanların, düşünceleri, karakterleri ve amaçları karşısında gösterilen bu bilgisizlik, Roosevelt ile Belçika, Holanda, Lüksemburg, Norveç ve Danimarka Kırallannm yönettiği uluslara az sonra çok pahalıya mal olacaktır.

Barışın son birkaç buhranlı gününde Berlin’de yaşamış olan ve haberleri dış dünyaya duyurmaya çalışan bizler, Başbakanlığın ve Dış îşleri Bakanlığının bulunduğu Wilhelm-strasse’de ya da askerî dairelerin bulunduğu Bendlerstrasse’de neler döndüğünü biliyorduk, Wilhelmstrasse’ye hızlı hızlı gelip gidenleri görüyorduk. Kulağımıza gelen yüzlerce söylentiyi gizli bilgiyi ve “uydurma haberleri” hergün durmadan dinliyorduk. Tanıdığımız insanlardan, sokaktaki adamın, hükümet dairelerinde çalışan memurların, parti liderlerinin, diplomatların ve askerlerin, neler düşündüklerini anlamaya çalışıyorduk. Ama Elçi Henderson’un Hitler’le yaptığı sık ve sert görüşmelerde nelerin konuşulduğunu, Hitler ile Chamberlain, Hitler ile

Mussolini, Hitler ile Stalin arasında gidip gelen mektuplarda nelerin yazıldığım, Ribbentrop ile Molotov, Ribbentrop ile Ciano arasında nelerin görüşüldüğünü, şaşkın şaşkın oraya buraya koşan diplomatlarla Dış İşleri Bakanlığı memurları arasında, telgraf tellerinde durmadan vızıldayarak gidip gelen şifreli gizli haberlerde ve askerî şeflerin plânladıkları ya da girişmekte oldukları hareketlerde nelerin bulunduğunu ne biz biliyorduk ne de halk biliyordu.

Bununla birlikte bizim de, halkın da bildiği birtakım şeyler vardı. Nazi - Sovyet paktını, Almanlar göklere çıkarmışlardı. Ama Polonya ile Doğu Avrupamn geri kalan parçasının bölünmesi üzerine düzenlenmiş olan gizli protokol, savaşın sonuna kadar gizli kaldı. Bu pakt imzalanmadan Önce, Henderson’un Berehtesgaden’e uçakla gittiğini ve paktın, İngiltere'yi Polonya’ya karşı taahhütlerini yerine getirmekten alakoyamıyacağmı orada belirttiğini biliyorduk. Ağustosun son haftasına girdiğimizde, Berlin’de —yeni bir Münih yapılmadıkça— savaşın ka-çınılamaz olduğunu ve birkaç gün içinde savaşın başlıyacağmı anlamıştık. 25 Ağustosta, İngiliz ve Fransız sivil yurttaşlarının son kısmı da ülkeden çıkıp gittiler. Ertesi gün, 27 Ağustosta, Tannenberg’te yapılması kararlaştırılan büyük Nazi toplantısının da, Eylülün ilk haftasında Nuremberg’te yapılacak yıllık parti kongresi gibi (Hitler bu kongreye resmen «Partinin Barış Kongresi» demişti) iptal edildiği açıklandı. Oysa Hitler’in bu kongrede bir konuşma yapması kararlaştırılmıştı. 27 Ağustosta hükümet, yiyeceğin, sabunun, ayakkabının, dokuma maddelerinin ve kömürün ertesi günden itibaren vesikayla verileceğini ilân etti. Bu ilânın, savaşın eli kulağında olduğunu Alman halkına bütün Öteki olaylardan daha kuvvetle haber verdiğini ve homurtuların gittikçe işitilir bir hal almaya başladığını hatırlarım. 28 Ağustos Pazartesi günü, Berlin halkı, caddelerde doğuya akıp giden askerleri seyretti. Askerler oradan buradan toplanmış yük kamyonlarının, küçük kamyonetlerin ve daha bir sürü çeşitli araçların içine yerleştirilmişlerdi.

Bunun da sokaktaki adama nelerin hazırlanmakta olduğunu göstermesi gerekirdi. Hafta sonunda sıcak ve sıkıntılı bir hava olduğunu, Berlin halkından çoğunun, savaşın yakın olduğuna aldırmadan, başkentin çevresindeki göllere ve ormanlara kendilerini attıklarını hatırlarım. O Pazar akşamı evlerine döndükleri zaman, Reichstag'm, resmî olmayarak ve gizli

bir şekilde Başbakanlıkta toplandığını radyodan öğrendiler. Alman Haberler Bürosu bir bildirisinde, «Führer’in, durumun ağırlığını ana hatlarıyla anlattığını» haber veriyordu. Hitler böylece, durumun ağır olduğunu Alman halkına açıklamıştı. Toplantı üzerine hiçbir ayrıntı verilmiyor ve Reichstag üyeleriyle Hit-ler’in yakınlarından başka hiç kimse, diktatörün o gün ne durumda olduğunu bilmiyordu. Yalnızca o gün olanları —çok sonra— Halder’in güncesindeki 28 Ağustos tarihli kayıttan öğreniyoruz. Bunları kendisine Abwehr¦de çalışan Albay Oster haber vermiştir.

«Akşamüstü saat 5.30’da Reichstag ile parti ileri gelenleri Başbakanlıkta toplandılar... Durum ağır. Doğu sorununun şu ya da bu yoldan çözülmesi kararlaştırıldı. İstekler en azından : Danzlg’in geri verilmesi, Koridor sorununun çözümü. İstekler en çoğundan : 'askeri duruma bağlı’. Efjfîr en azından olan istekler karşılanmıyacak olursa o zaman savaş r acımadan, merhametsizcesine. Kendisi de ön hatta bulunacak. Duçe’nin datranışı bizim çok işimize yaradı.

Savaş zor. Belki de umutsuz : ‘Ben yaşadığım süre teslim olmak diye hir şey yoktur.’ Sovyet paktını, partinin büyük bir kısmı yanlış anladı. Köprüyü geçinceye kadar ayı ile yapılmış bir pakt bu... ‘Verilen özel bir işaret üzerine alkışlar. Ama zayıf.’

Führer’İn bıraktığı kişisel izlenim : yorgun, soluk, sesi çatlak, dalgın, ‘Çevresini olduğu gibi S.S. danışmanları sarmış.’»

Yabancı bir gözlemci, Goebbels’in ustaca yönetimi altındaki basının da, Alman halkmı nasıl aldattığını Berlin’de rahatça görebilirdi. Nazilerin çıkarttığı gazetelerin “koordinasyonu” kararmdanberi, yurttaşların altı aydır dünyada olup bitenlerden haberi yoktu. Bu kanun özgür basını ortadan kaldırmıştı. Bir ara, İsviçre'de Zürich ve Basel de çıkan Almanca gazeteler Almanya’da da bululuyor ve doğru haberler alınabiliyordu. Ama son yıllarda, bunlarm Almanya’da satışı yasaklanmış ya da ancak sınırlı bir sayıda girmelerine izin verilmişti. İngilizce ve Fransızca bilen Almanlar, arasıra Londra ve Paris’ten gelen gazeteleri alabiliyorlardı. Ama bunlardan da çok sayıda gelmiyor, gelenler ancak küçük bir çevreye yetiyordu.

10 Ağustos 1939’da günceme şöyle bir yazı yazmışım : "Alman halkının dünyadan haberi yok. Dünkü ve bugünkü gazetelere bir göz atmak bunu

anlamak için yeter.” Washington, New York ve Paris’te geçirdiğim kısa bir izinden Almanya’ya dönmüş ve iki gün Önce İsviçre’deki evimden aynlıp trene binerken, Berlin ve Ren’de çıkan gazetelerden bir çoğunu almıştım. Gazeteler beni hemen yine Nazilerin çarpık dünyasına getirdi. Bu dünya, arkamda bıraktığım dünyadan bir gezegen kadar ayrıydı. Berlin’e döndükten sonra 19 Ağustosta şu notu yazmışım :

«Bütün dünya, barışın Almanya tarafından bozulmak üzere bulunduğuna, Polonya’yı tehdit edenin Almanya olduğuna inanırken... burada, Almanya’da, mahalli gazetelerin yarattığı bu dünyada, tam tersi görülüyor... Nazi gazetelerinin yazdıkları şu : Avrupa barışını bozan Polonya'dır; Almanya’yı silâhlı bir istilâ ile tehdit eden Polonya’dır..,

B.Z. in başlığı şöyle :

■POLONYA, DÎKKAT ET.’

Sonra şunlar var :

‘AVRUPA BARIŞINA VE HAKLARINA ÇILGINCA SALDIRAN (AMOKLAUFEK) POLONYA’YA CEVAP!’

Trende aldığım, Karlsruhe’de çakan günlük Der Führer gazetesinin başlığı:

‘VARŞOVA DANZtG’İ BOMBALAYACAKMIŞ’

POLONYA BÜYÜK ÇILGINLIĞININ (FOLNİSCHEN GKOESSEN-WAHSN) İNANILMAZ KIŞKIRTMASI!’

Soruyorsunuz : Ama Alman halkı bu martavallara gerçekten inanıyor mu? Sonra Almanlarla konuşuyorsunuz. Çoğu inanıyor.»

Hitler’in Polonya’ya hücum tarihini ilk tesbit ettiği gün, yâni 26 Ağustos Cumartesi günü, Goebbeis’in basında açtığı kampanya en yüksek noktasına varmıştı. Gazetelerdeki başlıklardan bir kısmını günceme geçirmiştim :

«B.Z. : ‘POLONYA'DA TAM ANARŞİ — ALMAN AİLELERİ KAÇIYOR — POLONYA ASKERLERİ ALMAN SINIRINA YAKLAŞIYORLAR!’ 12 - Uhr Blatt : ‘ARTIK ATEŞLE ÇOK

OYNANIYOR — POLONYALILAR ÜÇ ALMAN YOLCU UÇAĞINA ATEŞ AÇTILAR — KORİ-DOR'DA BİRÇOK ALMAN ÇİFTLİKLERİ ATEŞE VERİLDİ!'

Gece yarısı radyoevirte giderken, Voelkischer Beebatıter'in (27 Ağustos) Pazar baskısını aldım. İlk sayfanın başında koskoca harflerle şu başlık :

POLONYA SAVAŞ KRİZİ GEÇİRİYOR! 1,5 0 0,0 00 İNSAN SEFERBER EDİLDİ! ASKERLERİN SINIRA ŞEVKİ DEVAM EDİYOR! YUKARI SİLEZ-YA'DA KARIŞIKLIK !»

Elbetteki gazetelerin hiç birinde Alman seferberliğinden söz edilmiyordu. Oysa yukarıda gördüğümüz gibi, Almanya on beş gündenberi seferber edilmiş durumdaydı.

BARIŞIN SON ALTI GÜNÜ

Hitler, 25 Ağustos günü akşamı eline geçen Mussolini'mn mektubu ile, Polonya'ya yapacağı hücumu kendisine erteleten İngiliz - Polonya ittifakının, kendi üzerinde yarattığı soğuk duş etkisinden kurtulur kurtulmaz, Duçe için kısa bir not yazdı ve İtalya'nın "büyük bir Avrupa çatışmasına katılabilmesi" için "ne çeşit savaş araçlarına ve ham maddelerine ne kadar süre içinde ihtiyacı" bulunduğunu sordu. Hitler'in bu mektubu akşam saat 7.40'da, Roma'daki Alman elçisine bizzat Ribbentrcp tarafından telefonla bildirildi ve mektup gece saat 9.30'da İtalyan diktatörüne verildi. (25)

Ertesi sabah Mussolini, Roma'da, Itaiyan silâhlı kuvvetler balkanlarıyla bir toplantı yaptı ve on iki ay sürecek bir savaş için gereken asgari ihtiyacın listesini çıkarttı. Bu listenin hazırlanmasına yardım etmiş olan Ciano'nun deyimiyle, listedeki malzeme "bir boğayı öldürmeye yeterdi, eğer boğa okuyup yazma bilseydi" (26). Listede yedi milyon ton petrpl, altı milyon ton kömür, iki milyon ton çelik, bir milyon ton keresteden başka, 600 ton molibden, 400 ton titanium, ve yirmi ton zir-conium'a kadar birsürü madde vardı. Mussolini bundan başka, Fransız hava üslerinden birkaç dakika uzaklıkta bulunan, Kuzeydeki İtalyan sanayi bölgesini korumak için 150 uçaksavar bataryası istiyor, o sırada ayrıca yazdığı bir mektupta da bu durumu Hitler'e hatırlatıyordu. Bu mesaj 26 Ağustos günü öğleden hemen

sonra Berlin’de, Attolico’ya Ciano tarafından telefonla bildirildi ve hemen Hitler’e verildi. (27)

Listenin haddinden çok şişirildiği belliydi. Su koyuveren Faşist liderinin, Nazi Almanya’ya karşı girişmiş olduğu taahhütlerden sıyrılmayı aklına koyduğu anlaşılıyordu. Hitler’in bu ikinci mektubu okur okumaz, artık bu konuda hiç şüphesi kalmadı.

«FÜHRER (diye yazıyordu Mussolini sevgili dostuna) eğer önceden stok yapmayı ve kendineyeterlik (otarşi) temposunu hızlandırmayı kararlaştıracak zamanım olsaydı, size bu listeyi göndermezdim, ya da bu listede daha az madde ve daııa az sayı bulunurdu.

Bu maddeleri alacağımdan emin olmadıkça, İtalyan halkından isteyeceğim fedakârlıkların... boşuna olacağını ve sizin dâvanızı benimki İle birlikte tehlikeye sokacağım size söylemek benim görevimdir.»

Savaşın, hele savaşa Almanya ile birlikte katılmanın aleyhinde olan elçi Attoiico, Mtıssolini’nin mesajını Hitler’e verirken, kendi hesabına bir de şu sözleri ekledi : “Malzemenin hepsi çarpışmaların başlamasından önce teslim edilmelidir” ve bu istek “kesindir.” ([9])

Mussolini’nin kafasında hâlâ yeni bir Münih vardı. Yazdığı mektubun bîr paragrafında, Führer hâlâ “siyasi alanda herhangi bir çözüm imkânı görüyorsa”, eskiden olduğu gibi, Alman dostuna bütün elinden gelen yardımı yapmaya hazırdı. Aralarındaki sıkı kişisel ilişkilere, Çelik Pakt’a, ve geçmiş yıllarda dayanışma üzerine yaptıkları büyük gösterilere rağmen, Hit-ler’in son dakikada bile Mussolini’ye gerçek amacını, yâni Polonya’yı ortadan kaldırmak istediğini açmadığı ve Italyan ortağını bu konuda tamamiyle bilgisiz bıraktığı bir gerçekti. Aralarındaki bu uçurum ancak o günün sonunda, yâni ayın yirmi altıncı günü kapandı.

Hitler 26 Ağustosta, Duçe’ye üç saat içinde uzun bir mesaj yazdı. Bu mesajı da Ribbentrop öğleden sonra saat 3.08’de, Roma’daki elçi von Mackenzen’e telefonla bildirdi. Mackenzen de saat 5’den hemen sonra, doğru Mussolmi’nin yanına koştu. Hitler, İtalya’nın istekleri arasında yer alan kömür ve çelik gibi maddelerin olduğu gibi karşılanacağım, ancak birçoklarının da karşılanamıyacağını söylüyordu. Hele Attolico’nun,

çarpışmaların başlamasından Önce malzemenin teslimi konusundaki isteğini karşılamak «imkânsız» di.

Ve sonunda Hitler dostuna ve müttefikine artık açılıyor, hemen gerçekleştirmek istediği gerçek amacı açıklıyordu.

«Fransa. He İngiltere, batıda kesin bir başarı sağlaya ırayacaklarına ve Almanya’nın kuvvetleri de, Rusya İle yapılan anlaşma sâyesinde, Polonya’nın yenilmesinden sonra doğuda serbest kalacaklarına göre... Doğu sorununu Batıda çıkacak karmaşıklıkları bile göze alarak çözmekten çekinmiyorum.

Duçe, durumunuzu anlıyorum ve ben sizden yalnız, Ingiliz-Fransız kuvvetlerini, bana teklif etmiş olduğunuz gibi, aktif bir propaganda ve uygun göreceğiniz birtakım askerî gösterilerle yerlerinde tutmayı sağla, manızı rica ediyorum. r> (291

Hitler’iıı, Polonya hücumunu iptal ettikten yirmi dört saat sonra kendisini toparladığını ve batıda bir savaşın bile çıkmasını “göze alarak’[1] plânlarını uygulamaya devam ettiğini gösteren ilk belge budur.

Aynı akşam, 26 Ağustos günü akşamı, Mussolini, Hitler’i kararından vaz geçirmek için bir teşebbüs daha yaptı. Hitler’e bir mektup daha yazdı. Ciano mektubu telefonla Attolico’ya bildirdi ve mektup Alman Başbakanının eline akşamüstü saat 7’deıı az önce vardı.

«FÜHRER:

Attolico'nun istemiyeıek yapmış olduğu yrntışlığın hemen düzeltilmiş huluduğuna inanıyorum... Sizden istemiş olduğum şeyler —uçaksavar bataryaları dışında— on İki ay içinde teslim edilebilir. Ama yanlışlık düzeltilmiş bile olsa,. Habeşistan ve İspanya savaşlarının, İtalyan silâhlarında açtığı gediklerin kapatılması konusunda bana maddi yardımda bulu-namıyacağınız açıktır.

Bundan ötürii, çarpışmaların hiç olmazsa başlangıç aşamasında, iste, ğinizi yerine getirmeyi ve böylelikle, Fransız - İngiliz kuvvetlerinin büyük bir

kısmını, şimdi olduğu gibi, bağlamayı kabul.ediyorum. Bu arada aske-rî hazır tıklanma da azami hız vermiş olacağım.^

Kederli Duçe —böyle önemli bîr zamanda, zavallı adamı yalnız bıraktığına çok üzülüyordu— hâlâ yeni bir Münih imkânının araştırılabileceğini düşünüyordu.

« ... Yaradılışım a aykırı olan barışçı sakıncalardan ötürü değil, ülkelerimiz halklarının ve rejimlerinin çıkarlanm düşündüğüm için, siyasi bir çözüm yoluna, gitmekte bir daha direnmeye cesaret ediyorum. Bunun hâlâ mümkün olduğunu ve Almanya'yı maddi ve mânevi bakımdan tama-miyle tatmin edeceğini sanıyorum.-- (30)

Italyan diktatörünün, savaşa hazır olmadığı için barışı korumaya çalıştığını elimizdeki belgelerden bugün anlıyoruz. Ama oynadığı bu rol Mussolini'yi sıkıyordu. 26 Ağustosta Hit-ler'e gönderdiği son mesajında şöyle diyordu : "Tam harekete geçilecek zamanda, elimde olmayan güçler yüzünden, sizinle tam bir dayanışma halinde bulunamamak zorunda kaldığım için aklımdan neler geçtiğini sizin hayalinize bırakıyorum." Ciano bu hareketli günün akşamında güncesine şunları yazmış : "Duçe gerçekten üzgün. Askerî içgüdüsü ve namus duygusu onu savaşa sürüklüyor. Aklı ise şimdi durdutuyor onu. Ama çok üzülüyor... Şimdi artık katı gerçekle karşı karşıya. Ve bu, Duçe için, büyük bir darbe."

Hitler, bir sürü yazışmalardan sonra, Mussolini'ıin yaptığı kalleşliğe artık boyun eğmişti. 26 Ağustos gecesi geç vakit, Mihver ortağına son bir mektup daha yazdı. Bu yazının metni, 26-27 Ağustos gecesi saat 12.10'da Berlin'den telgrafla bildirildi ve yazı ertesi sabah saat 9'da Mussolini'nin eline vardı.

«DUÇE

Son davranışınız üzerindeki yazınızı aldım. Size bu karan aldırtan nedenlere ve itil imlere saygı duyuyorum. Bazı durumlarda böyle bir davranış İyi sonuçlar verebilir.

Bununla birlikte, bana kalırsa dünya, hiç olmazsa kavga çıkıncaya kadar, İtalya'nın tutumunu hiç bilmemelidir. Bundan ötürü, kavgamı basınınızla ve

daha başka araçlarla psikolojik olarak desteklemenizi içtenlikle sizden rica ediyorum. Aynı zamanda, Duçe, eğer mümkünse, askerî gösterilerle, İngiltere ve Fransa’yı, birtakım kuvvetlerini bağlamaya zorlamanızı, ya da her bakımdan onları kararsız bir duruma sokmanızı rica ederim.

1

Pis köpek

2

Burada zamanın çok önemi vardır : Molotov, Ribbentrop’un Moskova’ya gelmesi İçin NazilerİN yaptıkları teklifi 15 Ağustos gürü akşamı aldı. (S. 814’e bakınız). Teklifi kesin olarak kabul etmedi ama Rusya’nın, Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzası konusuyla İlgilenebileceğini üstü kapalı olarak anlattı. Tabii böyle bir paktın imzası halinde Fransa ve İngiltere ile askeri ittifak görüşmelerine girişmek gereksizdi. Bu kitap yazarının bütün araştırmalardan çıkardığı sonuca göre Vo-roşilov, Ağustosun 14’Unde, Sovyet askerlerinin Almanları önlemek üzere Polonya’ya girip gir mi ye çekleri konusunda sorduğu soruya “kaçamaksız'' cevap istediği sırada, Kremlin hangi tarafa katılacağına daha karar vermemişti. Bu önemli noktayı aydınlatacak Rus belgeleri ne yazık kİ yayımlanmamıştır, ama ne olursa olsun, S talin’in son kararını 19 Ağustos günü Öğleden sonra verdiği anlaşılıyor.

3

Bir sabah Önce, 21 Ağustos günü sabahı, askerî delegelerin yaptığı toplantıda Voroşilov, kendisiyle arkadaşlarının sonbahar manevralarında bulunacaklarım ileri sürerek, görüşmelere belirsiz bir süre için ara verilmesini istedi. İngiliz - Fransız delegeleri böyle bir gecikmeye itiraz edince Mareşal şu cevabı verdi : "Sovyet heyetinin İsteği, her üç taraf silâhla kuvvetlerinin askeri işbirliği Örgütü üzerinde anlaşmaktı ve hâlâ da anlaşmaktır... Almanlar ile ortak bir sımrı olmayan S.S.C.B., Fransa’ya, Ingiltere’ye, Polonya’ya ve Almanya’ya yardım edebilir, ancak askerlerine Polonya ve Romanya topraklarından geçme hakkı tanınmalıdır... Sovyet askerlerine Polonya ve Romanya topraklarından geçme İzni verilmedikçe Sovyet kuvvetleri, İngiliz ve Fransız silâhlı kuvvetleriyle İşbirliği

yapamaz... Sovyet askeri heyeti, İngiltere ile Fransa hükümetlerinin ve Genel Kurmaylarının, heyetlerini S.S.C.B.ye gönderirlerken... bu kadar ilkel bir sorun üzerinde heyetlerine nasıl olup da gereken tâlima-tı vermediklerini bir türlü anlayamamaktadır... Bu davranış, yalnızca

S.S.C.B. ile ciddi ve sıkı bir işbirliği yapmak istediklerinden şüphe edilebileceğini gösterir.”

Mareşalin kullandığı askerî mantık doğruydu. Fransız ve özellikle İngiliz hükümetinin, bu konuda verilecek bir cevabı bulunmaması da korkunçtu. Ama aynı mantığın 21 Ağustos günü, yâni Voroşilov'un, Sta-lin’fn 19 Ağustosta aldığı karardan haberdar olmamasına İmkân bulunmadığı bir sırada —bütün öteki sözlerle birlikte— kullanılması biraz aldatıcı olmuştu.

4

Görüşmede hazır bulunan Weizsaecker'in sonradan yazdığına göre, "elçinin arkasından kapa kapanır kapanmaz, Hitler kasıklarını tuta tuta gülmeye başladı ve şunu söyledi : 'Chamberlain bu görüşmeden sonra yerinde kalamaz, bu akşam kabinesi düşer!’ ’’ (Weizsaecker, Memories, s. 203)

5

Erich Kordt’a göre (Wahn und Wirkiichkeit, s. 192) Moskova’da kazandığı zafer Hitler’İ o kadar sevindirmişti ki, 25 Ağustos günü sabahı kendi Basın Bürosundan, Paris ve Londra’daki kabine buhranları üzerine çıkan haberleri İstedi. Her iki hükümetin de düşeceğini umuyordu. Chamberlain ile Halifax’m bir gün önce Parlamentoda yaptıkları konuşmayı okuyunca ayaklan suya erdi.

6

Ya da savaş dışında kalımsa bile savaşa ciddi olarak katılmasını önlemekti. General Halder, sonradan, 28 Ağustosta güncesine yazdığı, 25 Ağustostan sonraki “olaylarda" bunu belirtiyor. Hiter’in, ayın yirmi beşinci günü öğeden sonra saat 1.30 da Henderson’u gördüğünü belirtirken şu sözleri ekliyor. "İngiltere sahte bir savaş açacak olursa Führer buna gücenmiyecektir."

7

Şurası unutulmamalıdır İti, o günlerde Hitler’le Ribbentrop’uıı İngilizlerle, Fransızlarla ve Ruslarla yaptıkları görüşmelerde ve diplomatik temaslarda durmadan tekrarladıkları "Polonya kışkırtmaları” ve kontrol altındaki Nazi basının başlıklarında büyük puntolarla yer alan Haberer, olduğu gibi Almanların uydurmalarıydı. Polonya’daki kışkırtmaların çoğunu. Berlin’den emir alan Almanlar yapıyordu. Ele geçirilen belgeler bunu doğrulayan tanıtlarla doludur.

8

807’ncl sayfaya bakınız.

9

Bu söz Beri inde hoşnutsuzluk ve Roma'da şaşkınlık yarattı. Ciano bunu düzeltmek zorunda kaldı. Attoiico, “Almanların isteklerimizi karşılayaıııamalarmı sağlamak için” bütün malzemenin, çarpışmaların başla malından önce teslimini bile bile öne sürdüğünü sonradan Ciano’ya söyledi. On üç milyon ton tutan malzemenin birkaç gün içinde teslim edilmesi elbetteki imkânsızdı. Mussolini bu "yanlış anlama" yüzünden elçi von Mackensen’e özür diledi ve "Tanrının bile bu kadar malzemeyi birkaç gün İÇide buraya getiremiyeeeğini, böyle bir saçma İsteği ileri sürmeyi aklından bile geçirmediğini” söyledi. (28)

Ama, Duçe, en önemli nokta şu : eğer, size söylemiş olduğum gibi, büyük bir savaşa girişecek olursam, doğu sorunu iki Batılı devletin başarı sağlamasından önce sonuçlandırılmış olacaktır. O zaman bu kış, en geç ilkbaharda, en az Fransa ile îngitere’nin kuvvetlerine eşit kuvvetlerle batıda hücuma geçeceğim...

Şimdi sizden büyük bir ricam var, Duçe. Bu zor kavgada siz ve sizin halkınız, bana gerek sanayi ve gerekse tarım işlerinde çalışacak İtalyan işçileri göndermek suretiyle en iyi bir şekilde yardımda bulunabilir.,, Bu ricamı özellikle sizin nâzik kişiliğinize sunarken ortak dâvamız için harcadığınız bütün çabalara teşekkür ederim.

Duçe, o gün öğleden sonra geç vakit, “İtalya’nın tutumunu çarpışmalardan önce dünyanın öğrenemiyeceğini’* utana utan? cevapladı, bu sırrı çok iyi saklıyacaktı doğrusu. Aynı zamanda, mümkün olduğu kadar çök sayıda İngiliz - Fransız kara ve deniz kuvvetlerini bağlayacak ve Hitler’e, istediği Italyan işçilerini gönderecekti (32). Mackenzen’in sonradan Berlin’e bildirdiğine göre, o gün erken saatlerde Mussolini elçiye “bütün amaçlarımızın, savaşa başvurmaksızın elde edilebileceğine” hâlâ inandığım “sert kelimelerle” anlatmış ve bu noktayı Führer’e yazacağı mektupta yeniden belirteceğini sözlerine eklemişti (33). Ama söylediğini yapmadı. O sırada cesareti bu konuyu bir daha ele alaımyacak kadar kırılmış gibiydi.

Savaşın çıkması halinde, batı sınırındaki Müttefik Ordusunun hemen hemen tamamını Fransa sağlayacaktı ve Fransız Ordusu da, ilk haftalarda, batıda bulunacak Alman Ordusundan sayıca kat kat üstündü. Böyle olduğu halde Hitler’in, Ağustos sonuna doğru, Fransızların davranışları ile pek ilgilenmediği görülüyordu. Başbakan Dajadıer, 26 Ağustosta Hitler’e acı ve açık bir mektup göndermiş, Fransa’nın ne yapacağım açıklamıştı: Polonya’ya taarruz edilirse savaşacaktı Fransa.

«(Daladter şöyle demişti) Fransa halkının, Alman halkında gördüğüm millî haysiyet duygusundan daha az bir duyguya sahip bulunduğunu düşündüğünüz takdirde, Fransa’nın, Polonya gibi, başka ülkelere yaptığı ciddi vaatlere bağlı kalacağından şüphe çürüyebilirsiniz.»

Daladier, Polonya ile aralarındaki çatışmaya barışçı bir çözüm yolu araması için çağrıda bulunduktan sonra sözlerine şunu da eklemişti :

«Eğer, daha uzun sürecek ve daha kanlı olacak bir savaşta, yirmi beş yıl önce olduğu gibi, yeniden Fransız ve Alman kam dökülecek olursa, her İki ülkenin halkları da kendi zaferlerinden emin olarak dövüşeceklerdir, ama asıl zaferi kazanacak olanlar kötü ve barbar güçler olacaktır.» (34)

Elçi Coulondre, Başbakanının mektubunu Hitler'e verir-

ken, kendisi de sözlü ve kişisel bir çağrıda bulunmuş, “bu son barışçı çözüm fırsatını kaçırmaması için insanlık adına ve kendi vicdanını rahat ettirmek amacıyla” Hitler’e yalvarmıştı. Ama elçi Paris’e gönderdiği raporda, Daladier’nin gönderdiği mektubun, Hitler’de hiçbir tepki yaratmadığım üzülerek bildirmişti : “Kılı bile kıpırdamadı,” demişti.

Hitler’in, ertesi gün Fransız Başbakanına verdiği cevap çok kurnazca hazırlanmıştı. Hitler, Fransızların “Danzig için ölmek” istemediklerini bildiği için, onların duyguları üzerinde oynamaya çalışmıştı. Ama mektupta böyle bir şeyden açıkça söz etmemiş, bu sonucu Fransız dostlarına bırakmıştı. Hitler, Almanya’nın Saar’ı ilhak etmesinden sonra, Fransa’dan hiçbir toprak isteği kalmadığını açıklamıştı; bu bakımdan, Fransızların savaşa girmeleri için hiçbir neden yoktu. Ama girecek olurlarsa suç onun olmıyacaktı. Ve bu yüzden kendisi “çok üzüntü” duyacaktı.

Barışın son haftasında Almanya ile Fransa arasındaki ilişkiler işte buraya kadar geldi ve sonra kesildi. Coulondre, 26 Ağustosta yaptığı görüşmeden sonra, bütün ilişkiler resmen kesilinceye kadar Hitler’i bir daha görmedi. Bu sırada Alman Başbakanını en çok ilgilendiren ülke İngiltere oldu. Hitler, 25 Ağustos akşamı, Polonya harekâtını ertelediği 2aman, Goering’e söylediği gibi, “İngiliz müdahalesini Önleyip önliye-miyeceğini anlamak” istiyordu.

SON DAKİKALARDA ALMANYA VE İNGİLTERE

İLİŞKİLERİ

Roma ve Londra'dan gelen haberler yüzünden Hitler, savaş uçurumunun kenarından dönmek zorunda kalınca, General Halder güncesine, 25 Ağustosta, şunu yazmıştı : “Führer epi-ce sarsıldı.” Ama ertesi gün öğleden sonra Genel Kurmay Baş-

banı, liderinde ân i bir değişiklik gördü. Saat 3.22’de güncesine şunu yazdı : "Führer çok sakin ve rahat.” Bunun nedeni vardı ve General, güncesinde bunun nedenini de anlatıyordu : “Seferberliğin yedinci günü her şey hazır olacak. 1 Eylülde hücuma geçilecek.” Bu emri Hitler Ordu Yüksek Komutanlığına telefonla vermişti.

Artık Hitler Polonya ile savaşacaktı. Buna karar verilmişti. Bu arada Ingiltere’yi savaşa karıştırmamak için de elinden geleni yapacaktı. Halder güncesinde, Führer’in çevresinde bulunanların, o önemli Ağustos gününde ne düşündüklerini şöyle anlatıyor :

'İngiltere'nin geniş teklifi <[1]) incelemek istediği üzerine söylentiler var. Ayrıntılar Henderson döndüğü zaman anlaşılacak. Başka bir söylentiye göre de İngiltere, Polonya'nın kendi hayati çıkarlarının tehdit edildiğini, kendisinin ilân etmesini istiyor. Fransada savaşa karşı olanlar hükümette gün geçtikçe artıyor....

Plân : Danzig’i, Koridor’un içinde bir koridor daha, ve Saar’öaki gibi bir plebisit istiyoruz. İngiltere belki kabul edecek. Polonya belki etmiyc-f.ek. Aralarım açmalı.» (35)

Son cümlenin altım Halder’in kendisi çizmiştir ve bu cümle tam Hitler’in o sıradaki görüşünü yansıtmaktadır. Hitler dc. Polonya ile Ingiltere’nin arasım açmak ve Chamberlain’e, Varşova’ya verdiği taahhütten sıyrılması için bir neden yaratmak istiyordu. Orduya, 1 Eylülde harekete geçmek emrini verdikten sonra, Ingiliz imparatorluğuna yaptığı büyük “garanti” teklifine Londra'nın vereceği cevabı beklemeye başlamıştı.

Ingiliz hükümeti ile, Londra’daki Alman elçisi dışında, iki kere temas etti. O sırada elçi Dirksen izinliydi ve son dakika görüşmelerinde hiç bir rol oynamadı. Bu temasların biri resmî idi. Elçi Henderson, Hitler’in teklifini alarak 26 Ağustos Cumartesi sabahı, Özel bir Alman uçağıyla Londra’ya uçmuştu.

Öteki temas da resmî olmayan, gizli ve sonradan anlaşılacağı gibi, pek amatörce bir temastı : Bunu Goering’in İsveçli dostu, gezginci iş adamı Birger Dahlerus sağlamış, bir gibi önce Alman Hava Kuvvetleri Başkanının İngiliz hükümetine yazdığı bir mektubu alarak Berlin’den Londra’ya uçmuştu.

Goering, Nuremberg’teki sorgularından birinde şunu söyledi : “Bu sırada normal diplomatik kanalların dışında özel bir kuryenin aracılığıyla Halifax’la temas halinde bulunuyordum.” (36) (“) İsveçli kurye, 25 Ağustos Cuma günü akşamüstü saat 6.30’da, Londra’da İngiliz Dış İşleri

Bakanının yanma girdi. Dahlerus'u, Goering bir gün önce Stockholm'dan Berlin'e ça girmiş, bir gece önce imzalanan Nazi-Sovyet Paktına rağmen, Almanya'nın, İngiltere ile bir "anlaşmaya" varmak istediğini söylemişti. Uçaklardan birini İsveçlinin emrine vermiş, Londra'ya giderek bu büyük gerçeği Lord Halifax'a anlatmasını kendisinden rica etmişti.

Bir saat önce, İngiliz - Polonya Karşılıklı Yardım Paktını imzalamış olan Dış İşleri Bakam, çabalarından ötürü İsveçliye teşekkür etti. Henderson'un az önce Hitler'le konuştuğunu ve o sırada Führer'in son tekliflerini alarak Londra'ya uçakla gelmekte olduğunu ve Berlin'le Londra arasındaki resmî konuşma kanalları yeniden işlemeye başladığına göre, İsveçli aracının hizmetlerine artık lüzum kalmadığım kendisine bildirdi. Ama az sonra bu hizmetlerine yeniden ihtiyaç duyuldu. Dahlerus, o akşam Halifax'la yaptığı görüşmeyi Goering'e telefonla bildirirken Feld-Mareşal, İngiltere ile Polonya arasındaki antlaşmanın imzalanması yüzünden durumun bozulduğunu, İngiliz ve Alman temsilcileri arasında yapılacak bir toplantının belki de [2] [barışı kurtaramıyacağım kendisine bildirdi. Goering, sonradan \ Nuremberg'te söylediği gibi, yeni bir Münih düşünüyordu.

Yorulmak nedir bilmeyen îsveçli, o gece geç vakit Goe-ring'le yaptığı konuşmayı İngiliz Dış İşleri Bakanlığına haber verdi, ertesi sabah Halifax'i bir daha görmesi kendisinden rica edildi. Bu sefer İngiliz Dış İşleri Bakanını, Goering'e bir mektup yazdırmaya kandırdı. Görüşmesi sırasında Goering'i, savaşı önliyebilecek tek Alman olarak tanıtmaya çalıştı. Kısa ve hiçbir taahhüdü tazammun etmeyen mektupta, bir sürü yuvarlak lâflar vardı. Yalnızca İngiltere'nin barışçı bir uzlaşmaya varmak istediği bildiriliyor ve bunun için de "birkaç güne ihtiyaç olduğu" belirtiliyordu. O

Bununla birlikte bu cevap şişman Feld-Mareşale "çok önem-

(*) Bu mektubun metni Documents on British Foreign Poflcy'de yayımlanmıştır. (Üçüncü Seri, cilt VII, s. 28X) Bu mektup, yukarıdaki kitap 1954 yılında yayımlanıncaya kadar ortaya çıkarılmamış ve İngiliz tarihçileri bu yüzden epice kızmışlardır. Ne savaşın patlamasıyla ilgili belgeler üzerindeki British Blue Book'da, ne de Henderson'un Failure of a Mission'unda Dahlerus'un adı geçmez. Yalnız Henderson'un kitabında İsveçli aracıdan "Goering'in bir temas kaynağı" diye söz edilmektedir. Gerek Henderson'un ve gerekse îngiliz elçiliğindeki öteki memurlarm

yazdıkları yayımlanmış raporlarda, İngiliz Dış İşleri Bakanlığının çeşitli muhtıralarında olduğu gibi, Dahlerus ile Dahlerus’un faaliyeti oldukça önemli bir yer tutar.

Bu İsveçli garip adamın, barışı kurtarmakta oynadığı rol gerek WU-helmstrasse ve gerekse Downing Street tarafından çok gizli tutulmuş, hareketleri hem gazetecilerden hem de tarafsız diplomatlardan saklanmış ve beSlm bildiğim kadar, Dahlerus 19 Ağustos 1946’da Nuremberg’te tanıklık edinceye kadar hiç kimse böyle bir adamın varlığından haberdar olmamıştır. Dahlerus'un yazdığı The Last Attempt adlı kitabın aslı, savaşın sonunda, 1945’de İsveçte yayımlandı. Ama İngilizcesi 1948’e kadar çıkmadı. Böylece varlığının DBrFP serilerinin birinci cildindeki belgelerde resmen tanınması arasında, altı yıllık bir zaman geçti. Ağustos ayına ait Alman belgelerinde Dahlerus adı geçmez, yalnız Lufthansa Alman Hava Yollarının verdiği günlük raporda, 26 Ağustosta uçakların birinde ‘Foreign Office” den Dahlerus adiı bir bayın Berlin’e geldiği bildiriliyor. Ama sonraki belgelerin birçoğunda adı yok.

li” göründü. Dahlerus, mektubu, o gece (26 Ağustos gecesi), Goering’in özel treniyle onun Beılin’in dışında Oranienburg’da bulunan Alman Hava Kuvvetleri karargâhına giderken kendisine vermişti. Tren ilk istasyonda durmuş, iki adam hemen getirilen otomobile binerek gece yarısı Başbakanlığa gelmişlerdi. Başbakanlık karanlıktı. Hitler yatmıştı. Ama Goering ille de, Hitler’i yatağından kaldırmak istedi. Dahlerus da o zamana kadar, birçoklan gibi, Hitler’in akılsız bir adam olmadığına ve bir yıl önce yaptığı gibi, barışçı bir çözüm yolunu kabul edeceğine inanıyordu. İsveçli, Tanrı tarafından gönderilen diktatörün garip fikirleriyle ve korkunç davranışlarıyla ilk olarak şimdi karşılaşacaktı (38). Kendisini sarsacak bir yaşantı olacaktı bu.

Hitler, Dahlerus’un Halifax’tan getirdiği ve Goering’in kendisini yatağından kaldıracak kadar önemli saydığı mektuba boş verdi. Uzun uzadıya okuyacağı yerde, isveçliye ilk kavgaları, büyük başarıları ve İngilizlerle bir anlaşmaya varmak için yaptığı teşebbüsleri üzerine yirmi dakikalık bir nutuk çekti. Bir ara Dahlerus, Ingiltere'de bir zamanlar işçi olarak çalıştığım söyleyince Alman Başbakanı, bu garip adam ile, bu adada yaşayan halk üzerine birtakım sorular sordu. Bundan sonra Almanya’nın

askerî gücü üzerine uzun ve oldukça teknik bir konuşma yaptı. O sırada Dahlerus, kendi anlattığına göre, bu görüşmenin ‘‘yararlı olacağına” hâlâ inanıyordu. Bir ara, konuşmanın sonunda, fırsattan yararlanarak, Ingilizlerin nasıl insanlar olduklarını anlatmaya başladı.

«Hitler sözlerimi hiç kesmeden dinledi... Ama sonra birden sinirlendi, öfkelenerek ayağa kalktı, yukarı aşağı dolaşmaya başladı. Sanki kendi kendine konuşuyor, Almanya’ya kimse karşı duramaz diyordu... Birdenbire odanın ortasında durdu ve gözlerini dikip bakmaya başladı. Ne söylediği anlaşılmıyordu. Büsbütün anormal bir İnsandı. Sözlerinin hızını ar-tıra artıra şunları söyledi : 'Eğer savaş çıkarsa o zaman ben de denizaltı yaparım, denizaltı yaparım, denizaltı, denizaltı.' Ses gittikçe anlaşılmaz bir hal aldı ve sonunda ne söylediği anlaşılmaz oldu. Az sonra kendisini

oeo

toparladı. Sanki büyük bir dinleyici topluluğuna sesieniyormuş gibi sesini yükseltti ve bağırdı : ‘Uçak yaparım, uçak yaparım, uçak, uçak, ve düşmanlarımı yok ederim.’ Gerçek bir insandan, çok, masal kitaplaı ıi'dakî hayaletlere benziyordu. Ben şaşkın bakakaldım, sonra Goering’in tepkisini anlamak için ona döndüm, ama onun kılı bile kıpırdamıyordu ,;

Sinirli Başbakan, sonunda konuğuna yaklaştı ve şunları söyledi : “Her Dahlerus, mademki Ingiltere’yi bu kadar iyi tanıyorsunuz, Ingiltere ile bir anlaşmaya varmak için harcadığım çabalatın neden her zaman başarısızlığa uğradığını bana söyler misiniz?” Dahlerus, önce ne cevap vereceğini şaşırdığını itiraf ediyor, ama sonra bunun nedeninin tngilizlerin “kendisine ve hükümetine güvenmemeleri” olduğu eevabını veriyor.

Dahlerus’un anlattığına göre, Hitler yeniden öfkelendi ve sağ kolunu havaya kaldırıp sol elini göğsünün üstüne koyarak “Aptallar!” diye bağırdı : "Ben hiç ömrümde yalan söyledim mi?”

Nazi diktatörü bundan sonra yatıştı. Hitler’in, Henderson aracılığıyla ileri sürdüğü teklifler tartışıldı ve sonunda Dahlerus’un yeni bir teklifle, bir daha Londra’ya uçmasına karar verildi, Goering, bu tekliflerin yazılı olarak verilmesine itiraz etti ve uzlaştırıcı isveçlinin, bu teklifleri kafasında saklamasını istedi. Yeni teklifler altı maddeden ibaretti :

«•I. Almanya, Ingiltere İle bir pakt imzalamak istiyordu.

2. İngiltere, Almanya’nın Danzig’i ve Koridor'u almasına yardım ede. çekti, Polonya’nın da Danzig’te serbest bir limanı olacaktı. Ballıktaki Gdinya limanını ve ona giden koridoru elinde bulunduracaktı.

$. Almanya, yent Polonya sınırlarını garanti edecekti.

4. Almanya, sömürgelerini ya da eski sömürgelerine karşılık yeni topraklar alacaktı.

5. Polonya’da bulunan Alman azınlığına gaıanti verilecekti.

6. Almanya, İngiliz İmparatorluğunu savunmayı garanti edecekti.»

Bu teklifleri kafasına yerleştiren Dahlerus, 27 Ağustos Pazar sabahı Londra’ya uçtu ve öğleden hemen sonra, gazetecilere görünmemek için dolaşık yollardan geçerek Chamberlain,

Lord Halifax, Sir Horace Wilson ve Sir Alexander Cadogan’m toplandıkları odaya gizlice alındı. Ingiliz hükümetinin o sırada isveçli kuryeyi çok ciddiye aldığı anlaşılıyor.

Dahlerus’un yanında, Hitler ve Goering ile yaptığı konuşmayı anlatan birtakım notlar vardı. Bu notları uçakta alelacele yazmıştı. Toplantı odasında, muhtırasını incelemekte olan iki Ingiliz bakanına Dahlerus, görüşme sırasında Hitler’in “sâkin ve rahat” olduğunu söyledi. Tatil günü yapılan bu olağanüstü toplantının, Ingiliz Dış işleri arşivlerinde hiçbir kaydına rastlanmıyor Ama, Lord Halifax’la Cadogan’ın verdiği bilgiden ve memurun düzenlediği muhtıradan yararlanılarak, Foreign Office evrakına ait kitapta (cilt VII, Üçüncü seri), bu toplantıya sonradan yeni bir şekil verildiği anlaşılmaktadır, tngilizlerin bu toplantı üzerine anlattıklarıyla, Dahlerus’un kitabında ve Nuremberg’te anlattıkları arasında oldukça büyük fark vardır. Ama çeşitli anlatıları birleştirdiğimiz zaman gerçeğe çok yaklaşmış olacağımıza eminiz.

Chamberlailı ile Halifax, Hitler’in iki ayrı teklifi karşısın-da bulunduklarım hemen anladılar : Biri Henderson’a verilen, öteki' de Dahlerus tarafından o

sırada getirilmiş olan teklif. Birincisinde, Hitler'in Polonya ile hesabını bitirdikten sonra tngiliz imparatorluğuna garanti vermesi teklif ediliyordu; İkincisinde ise Hitler'in, yeni Polonya sınırlarım "garanti" etmesinden sonra, Danzig'in ve Koridorun kendisine geri verilmesi amacıyla, Ingiltere vasıtasıyla görüşmelere hazır olduğu imâ ediliyordu. Bütün bunlar, Hitler'le geçirdiği Çekoslovak tecrübesinden ağzı yanan Chamberlain için hep eski masallardı. Führer'in, Dahlerus vasıtasıyla gönderdiği tekliflerden de şüpheleniyordu, isveçliye : "Bu şartlar karşısında bir uzlaşma yolu göremediğini, PolonyalIların belki Danzig'den vazgeçebileceklerini, ama Koridor'u vermektense savaşmayı tercih edeceklerini," söyledi.

Sonunda Dahlerus'un, Hitler'e verilecek ilk ve gayrı resmî

cevabı alarak Berlin'e dönmesine ve ertesi akşam, Hitler'e verilecek resmî cevap hazırlanıp da, Henderson'un Berlin'e gönderilmesinden önce Hitler'le yapacağı görüşmeyi, Londra'ya bildirmesine karar verildi. (îngilizlerin anlattıklarına göre) Halifax'in dediği gibi, "Dahlerus kanalıyla bu şekilde gayrı resmî ve gizli muhaberat yapılması yüzünden işler daha da karışabilirdi... (Bundan ötürü) Dahlerus'un, o gece Berlin'e döndüğü zaman, İngiliz hükümetinin cevabını getirmediğini, daha çok Henderson'un getireceği cevaba yol hazırlamak için geldiğini belirtmesinin daha doğru olacağı" söylendi. (39)

Bu tanınmayan isveçli, Avrupanm iki en kudretli hükümeti arasındaki görüşmelerde o kadar önemli bir aracılık rolü oynuyordu ki, kendi anlattığına göre, Dahlerus Ingiliz Başbakanı ile Dış işleri Bakanına, bu kritik zamanda, "Henderson'u Pazartesi gününe kadar (ertesi gün) Londra'da alıkoymalarını ve Hitler'in Ingiliz görüşüne karşı tepkisini kendilerine bildirdikten sonra cevabı vermelerini" bile söyledi. (40)

Dahlerus'un Hitler'e bildireceği İngiliz görüşü neydi? Bu konu biraz tartışmalıdır. Halifax'in, Dahlerus'a sözlü talimat verdiği sırada kabaca almış olduğu notlara göre, Ingiliz görüşü şundan ibaretti :

«a Almanya île İngiltere arasında, iyi bir anlayış arzusunun ciddi olarak temin edilmesi. Bu hususta başka türlü düşünen hiç bir kabine üyesi yoktur. ıı. İngiltere, Polonya'ya karşı taahhütlerini yerine getirmeye mecburdur. ııı. Alman - Polonya ayrıcalıkları banş yoluyla çözülmelidir.» (41)

Dalılerus'a göre ise, kendisine emanet edilen gayrı resmi Ingiliz cevabı daha genişti.

«Elbetteki 6 ncı maddedeki, İngiliz İmparatorluğuna garanti verilmesi teklifi reddedildi. Aynı şekilde Almanya seferber durumda kaldığı sürece, sömürgeler üzerinde herhangi bir tartışmaya girmek İstemiyorlardı. Polonya sınırlarına gelince, bu sınırların, beş devlet tarafından garanti edilmesini İstiyorlardı. Koridor Sorununun da hemen Polonya İle görüşülmesini teklif ediyorlardı. (Hitler'in teklifindeki) birinci maddeye gelince, İngiltere de bir prensip anlaşmasına varmak istiyordu.*. (42i

Dahlerus, Pazar günü akşamı Berlin'e uçtu ve gece yarısından az önce Goering'i buldu. Feld-Mareşal Ingiliz cevabım "çok elverişli" gördü. Gece yarısı Hitler'i gördükten sonra, gece saat l'de Dahlerus'u otelinde telefonla aradı ve Hitler'in "Pazartesi günü akşamı Henderson'un getireceği resmî cevap da aynı şekilde olmak kaydıyla" Ingiliz görüşünü kabul ettiğini bildirdi.

Goering memnundu; Dahlerus ise uçuyordu, isveçli, geceleyin saat ikide, bu iyi haberi vermek üzere, Ingiltere elçiliği danışmanı Sir George Ogilvie Forbes'i yatağından kaldırdı. Niyeti yalnız bu haberi vermek değil, aynı zamanda resmî cevapta ne yazacaklarını Ingiliz hükümetine bildirmekti — artık Dahlerus kendisini bu durumda görüyordu— Henderson'un 28 Ağustos Pazartesi günü getireceği notada, Ingiltere'nin, Polonya'yı Almanya ile doğrudan doğruya ve hemen görüşmeye razı edeceği üzerine bir söz olmalı, diyordu Dahlerus.

(Forces'in sonradan 28 Ağustosta verdiği rapora göre) Dahlerus. Goering'in bürosundan hemen telefon etti ve. şu noktalan önemli saydığını helirtti,

1. İngiliz cevabında, Roosevelt'in plânına hiçbir şekilde dcğinilmemo-lidir. (")

2. Hitler, PolonyalIların görüşmelere yanaşacağından şüphelidir. Bunun için cevapta, Almanya ile hemen teması kurarak görüşmelere girişmelerini, İngiltere'nin PolonyalIlara şiddetle tavsiye edeceği açıkça belirtilmelidir.*. (43) t[1]"")

Şimdi artık başarısından emin olan isveçli, bütün gün For-bes’e talimat üzerine talimat yağdırmakla —o da görevi gereği bu talimatı Londra’ya bildirmekle— kalmadı, kendisi de doğ-

(*) Başkan Roosevelt’in, HİtIer’den, Almanya ile Polonya arasında doğrudan doğruya görüşmeler yapılmasını isteyen 24 ve 25 Ağustos tarihli mesajları olabilir,

(**) Şurasını bütün iyi niyetimizle belirtmek isteriz ki Dahlerus, bir

rudan doğruya İngiliz Dış İşleri Bakanlığına telefon ederek, Halifax’a bildirilmek üzere yeni tavsiyelerde bulundu.

Dünya tarihinin bu kritik zamanında, bizim amatör İsveçli diplomat, Berlin ile Londra arasında gerçekten ana mili gibi bir şey olmuştu. Gerek Berlin’deki elçiliğin gönderdiği raporlardan ve gerekse İsveçlinin İngiliz Dış İşleri Bakanlığına yaptığı tavsiyelerden haberi olan Halifax, 28 Ağustos günü öğleden sonra saat 2’de, Varşova’daki İngiliz elçisi Sir Howard Kennard’a telgraf çekti ve derhal Dış İşleri Bakanı Beck’i görmesi, Beck’ten, ’’Polonya’nın Almanya ile hemen görüşmeye hazır olduğunu” Hitler’e bildirmesi için İngiliz hükümetine yetki vermesini istemesi hususunda Elçiye talimat verdi. İngiliz Dış İşleri Bakam çok acele ediyordu. Henderson’un aynı gün Berlin’e götüreceği resmî cevaba yetkiyi de katmak istiyordu. Varşova’daki elçisinden, Beck’in vereceği cevabı hemen telefonla bildirmesini istedi. Beck istenilen yetkiyi akşamüstü-ne doğru verdi ve bu yetki İngiliz notasına alelacele eklendi. (44)

Henderson, 28 Ağustos günü akşamı notayı alarak Berlin’e döndü. Başbakanlığın kapısında, silâhlı ve trampetli bir

S.S. Kıtası tarafından karşılanan Henderson (resmî diplomatik formalitelere sonuna kadar riayet ediliyordu) hemen Hitler’in yanına alindi. Henderson, geceleyin 10.30’da notanın Almanca çevirisini böylece Hitler’e sunmuş oldu. Şansölye hemen notayı okudu.

Ingiliz hükümeti “önce” Almanya ile Polonya arasındaki görüş ayrılıklarının giderilmesi gerektiği konusunda kendisi ile

çok mesaj lan adan anlaşıldığı gibi, çok Alman taraftan bir adam değildi. Aynı Pazartesi günü, Oranienburg'daki Alman Hava Kuvvetleri komutanlığında, Goering ile iki saat konuştuktan sonra telefonla Forbes'i aramış ve kendisine "30 - 31 Ağustos, yâni Çarşambayı Perşembeye bağlayan gece, Alman Ordusunun, Polonya'ya hücum için, gereken son mevzilerine geçeceğini" bildirmişti, Forbes de bu gizli haberi hemen Lıondra'ya ulaştırmıştı.

“tamamiylfi aynı fikirde” idi. “Bununla birlikte her şeyin uzlaşmanın niteliğine ve uzlaşmaya varılması için kullanılacak yöntemlere bağlı" olduğu da notaya eklenmişti. Notada, Şansölyenin bu noktaya “hiç temas etmediği" ileri sürülüyordu. Hitler'in, Ingiliz imparatorluğuna garanti vermesi teklifi kibarca reddedilmişti. Ingiliz hükümeti “garanti vermiş olduğu bir devletin bağımsızlığım tehlikeye sokacak bir anlaşmaya, îngiltereye teklif edilen herhangi bir yarar karşılığı olarak razı” olamazdı.

Söz demek namus demekti. Verilen garanti yerine getirile çekti, ama Ingiliz hükümetinin Polonya'ya karşı gösterdiği “titizlikten”, Ingiltere'nin Şansölye ile eşit bir uzlaşmaya varmayı istemediği anlamı çıkarılmamalıydı.

«Bundan sonraki adım, Polonya ile Almanya arasında, Polonya'nın çıkarlarına halel getirilmemesi, uluslararası bir garanti konusunda anlaşmaya varılması temeli üzerinde doğrudan doğruya görüşmelere başlamak olacaktır.

(Ingiliz hükümeti) Polonya hükümetinden bu temel üzerinde görüşmelere hazır olduğuna dair teminat almıştır ve Majeste Hükümeti, Alman Hükümetinin de bu hususa razı olmak istediğini ummaktadır,

...Almanya île Polonya arasında varılacak... âdil bir uzlaşma... dünya barışının yolunu açabilir. Bu konuda başarısızlığa uğrandığı takdirde, Almanya ile Büyük Britanya arasında görüş birliğine varılması umutlan ortadan kalkmış olacak, iki ülke çatışma durumuna geçecek ve bütün dünya bir savaşa sürüklenecektir. Böyle biir sonuç dünyada bir eşi daha görülmemiş büyük bir felâket olacaktır.» (45)

Hitler yazıyı okuyup bitirdikten sonra Henderson, Chamberlain ve Halifax'la yaptığı görüşmeler sırasında aldığını söylediği notlardan yararlanarak Führer'e, notanın ayrıntılarını açıklamaya başladı. Henderson'un sonradanı söylediğine göre, Hitler'le o zamana kadar yaptığı görüşmeler içinde, kendisinin en fazla konuştuğu bu görüşme oldu. Sözleri şu noktada toplanıyordu : Ingiltere, Almanya'nın dostluğunu istiyordu, barış istiyordu; ama Hitler Polonya'ya hücum edecek olursa sava-

şacaktı. Bu sırada sesini çıkarmamaya çalışan Führer, bu sözlere yine, PolonyalIların yaptıkları cinayetleri anlatmakla cevap verdi ve Polonya ile barışçı bir çözüme varabilmek için ne kadar "kibarca" teklifler ileri sürdüğünü, ama bir daha bunu tekrarlamıyacağını söyledi. Bugün için "Danzig ile bütün Koridorun iadesinden ve aynı zamanda savaş sonunda yapılan bir plebisitte, halkının yüzde doksanı Almanya'ya oy vermiş olan Silezya'daki durumun düzeltilmesinden başka hiç bir şey kendisini memnun edemezdi." Bu söz de yalandı, az sonra söylediği, 1918'den sonra Koridor'dan bir milyon Almanın sürgün edildiği sözü de yalandı, 1910 yılında yapılmış olan bir Alman sayımına göre, bu bölgede yalnızca 385,000 Alman vardı, ama o sırada Nazi diktatörü, herkesin yalanlarını yutacağını sanıyordu. İngiliz elçisi, Berlin'deki başarısız elçilik görevi sırasında, Hitler'in yalanlarım bir daha ve son olarak yutuyordu, çünkü Final Kepor funda şöyle diyor : "Hitler bu sefer de dostça ve makûl davrandı ve kendisine getirdiğim cevaptan ötürü pek memnun olmamış gibi görünmedi."

Henderson, geceleyin saat 2.35'de Londra'ya çektiği uzun telgrafta, Hitler'le yaptığı görüşmeyi anlatırken "sonunda kendisine dosdoğru iki soru sordum," diyor. (46)

«PolonyalIlarla doğrudan doğruya görüşmek İstiyor muydu ve halkın mübadelesi sorununu konuşmaya hazır mıydı? İkinci soruya olumlu cevap verdi (Ama aynı zamanda sınırların düzeltilmesini düşündüğünden şüphem yoktu).»

Birimci noktaya gelince, önce İngiliz notasının tümünü "dikkatle incelemesi" gerekiyordu. Henderson, gönderdiği raporda, bu konuya gelince Şansölyenin, Ribbentrop'a dönerek şunu söylediğini bildiriyor :

“Goering’i çağıralım da konuşa, lım.” Hitler, İngiliz yazısına ertesi gün, yâni 29 Ağustos Salı günü yazılı bir cevap vereceğini bildirdi.

Henderson, Halifax’a verdiği raporda ayrıca şunu da be-

lirtiyordu : “Her iki taraf da, iyice direndiği halde görüşme oldukça dost bir hava içinde geçti.” Henderson, geçmişteki tecrübelerine rağmen, Hitler’in neden böyle dost bir hava yarattığını belki de anlıyamamıştı. Hitler o hafta sonu tatilinde, Polonya’ya karşı hücuma geçmek karandan hâlâ vazgeçmiş değildi; İngiliz hükümetinin ve Henderson’un bütün söyledik’erine rağmen, İngiltere’yi hâlâ savaş dışında tutabileceğini umuyordu.

Dalkavuk ve cahil Ribbentrop’un etkisinde kalan Hitler’in, İngiltere’nin, sözünde duracağını söylediği halde, yine de cayacağına inandığı anlaşılıyor.

Ertesi gün Henderson uzun raporuna bir not daha ekledi :

«Hitler, blöf yapmadığını ve blöf yaptığım sananların büyük bir hataya düşeceklerini tekrar tekrar söyledi. Ben de kendisine bunu çok iyi bildiğimi ve bizim de blöf yapmadığımız cevabım verdim. Herr Hitler de bunu çok İyi bildiğini söyledi. - (47)

Söyledi ama anladı mı ya? Ağustosun 29’unda verdiği cevapta, İngiliz hükümetine yaptığı numaraya bakılacak dursa, Hitler yine bildiğini okuyacağını sanıyordu.

İngiliz cevabı ve Hitler’in bu cevaba karşı gösterdiği ilk tepki, Berlin’de, özellikle Goering’in çevresinde büyük bir iyimserlik yarattı. Dahlerus, zamanının büyük birkısmmı bu çevrede geçiriyordu. 29 Ağustos gecesi saat 1.30’da» İsveçliyi, Feld-Mareşalin yaverlerinden biri başbakanlıktan aradı. Henderson ayrıldıktan sonra Hitler, Ribbentrop ve Goering Başbakanlıkta başbaşa vermişler, İngiliz notasını düşünmüşlerdi. Dahlerus’un Alman dostu, telefonla kendisine İngiliz cevabını “çok doyurucu bulduklarını, savaş tehlikesine geçmiş gözüyle bakılabileceğini” bildiriyordu.

Dahlerus, bu İyi haberi uluslararası telefonla, erkenden İngiliz Dış İşleri Bakanlığına ulaştırdı ve “Hitler ile Goering’in, artık kesin bir barışçı uzlaşma imkânı bulunduğuna inandıkku

rını” bildirdi. Dahlerus, sabahleyin saat 10.50’de Goering'i gördü. Goering, kendisini büyük bir coşkunluk içinde karşılat!?. Ellerini avuçlarının içine aldı ve sevinçle bağırdı: “Barış olacak! Barış garanti artık!” Bu mutlu teminatı alan isveçli, soluğu Ingiliz elçiliğinde aldı. O güne kadar şahsen hiç karşılaşmadığı Henderson’a, bu sevinçli haberi vermek istiyordu. Elçinin bu karşılaşmayı anlatan raporuna göre, Dahlerus Almanların çok iyimser olduklarını bildirdi. “Esas bakımından” Ingiliz cevabıyla “mutabık” tılar. Dahlerus, Hitler’in “yalnızca” Danzig ile Koridoru, hem de bütün Koridor’u değil, Danzig’t giden tren yolu boyundaki küçük bir parçayı istediğini söyledi. Dahlerus’un söylediklerine bakılırsa Führer, “çok mâkul” davranmaya artık karar vermişti. “PolonyalIlarla bir yerde buluşmak için elinden gelen çabayı harcayacaktı.” (48)

Sonunda gerçeği bir parça anlamaya başlayan Sir Neville Henderson, bütün bunlara pek inanmadı. Kendisinin anlattığına göre, Hitler’in bir tek sözüne bile inanılamayacağını ve elçiyi “yüzlerce kere” atlatmış olan dostu Goering’in de aynı mal olduğunu ziyaretçisine söyledi. Henderson’un görüşüne göre Hitler, namussuzca ve haince bir oyun oynuyordu.

Ama o sırada olayların tam göbeğinde bulunan isveçli, bir türlü İnanamıyordu buna. Henderson’dan da sonra gelecektir isveçli’nin aklı başına. Dahlerus, elçinin nedeni anlaşılamayan kötümserliğinin, kendi çabalarını tehlikeye düşürmemesi için, akşam saat 7.10’da yeniden Dış işleri Bakanlığına telefon etti ve “Almanların vereceği cevaptan bir zorluk çıkmayacağının” Halifax’a bildirilmesini söyledi. PolonyalIlara “doğru dürüst davranmalarının” söylenmesini, Ingiliz hükümetine tenbih etmeyi de unutmadı. (49)

Henderson, 29 Ağustos günü akşamüstü saat 7.15’de, Almanya'nın resmî cevabım Führer’den almak üzere, beş dakika kadar bir gecikmeyle Başbakanlık binasına geldi. Goering

ile isveçli dostunun ne kadar boş yere umutlandıkları az sonra anlaşıldı. Elçinin bu görüşmeden hemen sonra Halifax's gönderdiği rapora, göre, görüşme “fırtınalı bir hava içinde geçmiş ve Herr Hitler, bir gün önce olduğundan çok daha az mâkul davranmış” ti.

Resmî ve yazılı Alman notasında da, Almanya'nın Ingiltere ile dost geçinmek istediği tekrarlanıyordu. Ancak bu dost, tuğunun “Almanya'nın kendi hayati çıkarlarından vazgeçmesi bahasına alınamıyacağı” belirtilmekteydi. “Polonya’nın kötü davranışları, kışkırtmaları ve yaptığı barbarca işler yüzünden göklere kadar yükselen feryatlar” üzerine, bilinen uzunca bir girişten sonra Hitler, isteklerini ilk defa resmen ve yazılı olarak ortaya atıyordu : Danzig ve Koridor geri verilecek; Polonya’daki Almanların çıkarları korunacak. Bugünkü durumu “ortadan kaldırmak için” diyordu, artık değil haftalar, günler, belki de saatler bile kalmamıştır.

Yazı şöyle devam ediyordu : Almanya, Polonya ile doğrudan doğruya bir uzlaşmaya varılması yolundaki Ingiliz görüşüne katılmamaktadır. Bununla birlikte, Almanya “sırf” Ingiliz hükümetini memnun etmek ve Ingiliz - Alman dostluğunun çıkarlarını korumak için “İngiliz teklifini kabul ederek, Polon, ya ile doğrudan doğruya görüşmelere girişmeye” hazırdı. “Polonya’da yeni bir toprak ayarlaması” yapılması halinde Alman hükümeti, Sovyetler Birliğinin muvafakatini almadan garanti veremezdi (İngiliz hükümeti, Nazi - Sovyet Paktının, Polonya'nın bölünmesine ilişkin gizli protokolü elbette bilmiyordu). Notada “Alman hükümetinin, bu teklifleri yaparken, Polonya’nın hayati çıkarlarına dokunmak ya da bağımsız bir Polonya devletinin varlığından şüphe etmek gibi bir niyetinin hiçbir zaman” bulunmadığı da söyleniyordu.

Ve tuzak sonuna doğru çıkıyordu ortaya :

«Bu bakımdan Alman hükümeti, İngiliz hükümetinin, Berlin’e tam yetki sahibi bir Polonya heyetinin gönderilmesi konusundaki teklifini ka-hul eder. Bu heyet 30 Ağustos 1939 Çarşamha günü Berlin’e varmış olmalıdır.

Alman hükümeti, bu heyetin kabul edeceği çözüm şekline ilişkin tek. lifleri hemen hazırlayacak ve eğer mümkün olursa, bu teklifleri Polon-jalı temsilcilerin varışlarından önce İngiliz hükümetine sunacaktır > (50)

Henderson notayı okurken, Hitlerle Ribbentrop hiç seslerini çıkarmadan kendisine bakıyorlardı. Yazının, Almanların ertesi gün tam yetkili bir Polonya heyetinin gelmesini bekledik, lerini bildiren yerine gelince, Henderson "bu ültimatom gibi bir şey” dedi. Ama Hitler’le Ribbentrop bu yorumu 'hemen reddettiler. Niyetlerinin “tepeden tırnağa kadar silahlanmış

iki ordunun karşı karşıya bulunduğu bir sırada, zamanın önemini belirtmek” olduğunu söylediler.

Herhalde Hitler’in, Schuschnigg ile Haça’yı nasıl kabul ettiğini hatırlayan elçi, kendi anlattığına göre, Polonya olağanüstü heyeti gelecek olursa “iyi mi" karşılanacağını ve görüşmelerin “tamamiyle eşit bir hava içinde mi geçeceğini” sordu.

Hitler, “Elbette,” cevabım verdi.

Bundan sonra, Hitler’in bir yerde, Henderson’un deyimiyle, “durup dururken Polonya’da öldürülen Alınanlara hiç aldırış etmediğini” elçiye söylemesi üzerinde, hava birdenbire elektriklendi. Kendi anlattığına göre, Henderson buna “sert bir cevap” verdi. (*)

“O gece Alman Başbakanlık binasından, çok kara duygularla ayrıldım.” diyor Henderson, sonradan yazdığı hatıralarında, ama o sırada Londra’ya gönderdiği raporda bundan hiç söz yok. Çitler, kendisine şunları söylemiştir. “Askerlerim bana soruyorlar ‘Evet mi, hayır mı ?’ Zaten bir hafta kaybettiler.

{*) Henderson, ertesi gün Halifax’a çektiği telgrafta şöyle diyordu : ‘'Hitler’in yüzüne karşı bağırmaya başladım... Sonra avazım çıktığı kadar bağırdım.” (51). Birinci İngiliz belgesinde bu sinirli havadan söz edilmemektedir.

bir hafta daha kaybedemezler, yoksa düşmanlarının arasına bir o'e yağmur’u katmaları gerekir.”

Bununla birlikte, ertesi gün Hitler’in tuzağı harekete geçip de dalaveresi ortaya çıkıncaya kadar elçinin bu tuzağın farkı* na varmamış olduğu, kendisinin gerek o gün gönderdiği raporlardan ve gerekse yazdığı kitaptan anlaşılmaktadır. Diktatörün bir oyun oynamak istediği, verdiği notanın metninden çok iyi anlaşılıyordu. 29 Ağustos günü akşamı, tam yetkili bir heyetin görüşmelere başlamak üzere Berlin’e gelmesini istemişti. Bu heyete de, Avusturya Başbakanı ile Çekoslovakya Cumhurbaşkanına oynadığı oyunu oynamak istediği belliydi. Polonya'nın da aynı duruma düştüğünü sanıyordu. Eğer Polonya, hemen Berlin’e heyet göndermiyecek olursa —ki

göndermiyeceği kesindi— ya da görüşmek üzere gelenler, Hitler’in şartlarını kabul etmiyecek olurlarsa o zaman Polonya “barışçı bir uzlaşmayı” reddetmekle suçlandırılacak ve İngiltere ile Fransa da belki yardımına koşmaktan vazgeçeceklerdi. Çok ilkel bir plândı bu, ama basit ve açıktı. (*)

Ama Henderson, 29 Ağustos günü gecesi bunun farkına varamadı. Hitler’le yaptığı görüşme ile ilgili olarak Londra’ya göndereceği raporu hazırladığı sırada, bir yandan da Polonya elçisini İngiliz elçiliğine çağırdı. Alman notasını ve Hitler’le yaptığı görüşmeyi kendisine uzun uzun anlattı; ifadesine göre, “Polonya elçisine hemen harekete geçilmesi zorunluluğunu belirttim. Polonya’nın kendi çıkarları bakımından, teklif edilen görüşmelerde Polonya’yı temsil edecek birinin, bir an önce tâyin edilmesi için hükümetini zorlamasını kendisinden rica ettim.” (52)

(*> General Halder, Hitler'in oyununu, 29 Ağustos tarihli günce yazısında kısaca şöyle anlatıyor : “Führer İngilizlerle Fransızların ve PolonyalIların aralarım açacağını umuyor. Strateji . bir demagojik ve demokratik İstekler barajı açmak ,. PolonyalIlar 30 Ağustosta Berlin’e gelecekler. 31 Ağustosta görüşmeler kesilecek; 1 Eylülde zora başvurmaya bağlıyacağız."

Londra’daki Dış îgleri Bakanlığında ise herkes sakindi. 29 Ağustos gece saat 2’de Halifax Alman cevabını ve Henderson’ un Hitler’le yaptığı görüşme üzerine verdiği raporu inceledikten sonra, elçiye çektiği telgrafta, Alman notasının dikkatle incelendiğini, “bugün Berlin’de bir Polonya temsilcisi bulundurmamızı düşünmenin akıllı bir davranış olmadığını, ve Alman hükümetinin bunu ummaması gerektiğini” bildirdi (53), Diplomatlarla Ingiliz Dış îşleri memurları, geceyi gündüze katarak hani harıl çalıştılar ve Henderson, Halifax’in hazırladığı bu mesajı sabahleyin saat 4.30’da WUhelmstrasse’ye sundu.

Henderson o gün, yâni 30 Ağustos günü, Londra’dan gelen dört mesajı daha Alman Başbakanlığına verdi. Bunlardan birini Chamberlain şahsen, Hitler’e göndermişti. Ingiliz Başbakanı bu mesajında. Alman cevabının “büyük bir ivedilikle” incelendiğini, ve notanın tümüne akşama doğru cevap verileceğini Hitler’e bildiriyordu. Bu arada Ingiliz[1] Başbakanı, Polonya hükümetinden olduğu gibi, Alman hükümetinden de smır çatışmalarından kaçınılmasını istiyordu. Başkaca, “Ingiliz - Alman görüşlerinde bir

anlaşmaya varılması için yapılan görüş teatilerini iyi” karşılıyordu (54). ikinci mesaj da Halifax’dan geliyor, aşağı yukarı aynı havayı taşıyordu; Dış işleri Sekreterinden gelen üçüncü mesajda ise Polonya’daki Alman sabotajları üzerine verilen raporlardan söz ediliyor ve Alınanlardan, bu gibi hareketlerden kaçınılması isteniyordu. Halifax’in, akşamüstü saat 6.50’de çekilen dördüncü mesajı ise, gerek Ingiliz Dış îşleri Bakanlığının ve gerekse Berlin’deki Ingiliz elçisinin, serî bir tutum almaya başladığını gösteriyordu.

Henderson, o gün sabahleyin durumu bir daha görüştükten sonra, Londra’ya şöyle bir telgraf çekmişti :

*Bir yandan, yalnızca barımın sürdürülmesi İçıı, PolonyalIların kendilerini feda etmeye hazır olduklarım dünyaya gi.-.sternıek üzere bile olsa, Hitler’le doğrudan doğruya ilişki kurmak amacıyla yapılan bu son te-şebbüsil, Polonya hükümetinin kabul etmesini hâlâ tavsiye etmekle birlikte, Almanların cevabından da yalnızca şu sonucun çıkarılabileceği kanısındayım : Hitler, elinden gelirse, yumuşak barışçı yollarla, ama elinden

gelmezse kuvvete bag vurarak, amacına varmaya kararlıdır,;. (55)

O sırada Henderson bile, artık yeni bir Münih istemiyordu. PolonyalIlar ise kendileri için böyle bir teşebbüse girişmeyi akıllarından bile geçirmiyorlardı, O gün, 30 Ağustosta, Varşova’daki İngiliz elçisi, sabah saat 10’da Halifax’a çektiği telgrafta, “Polonya hükümetini, Hitler’in teklif ettiği temel üzerinde bir görüşme yapmak üzere. Bay Beck’i ya da başka bir temsilciyi, hemen Berlin’e göndermeye kandırmaya imkân’’ bulunmadığını bildirmişti. “PolonyalIlar, özellikle, Çekoslovakya, Litvanya ve Avusturya örneklerini gördükten sonra böyle bir kötü duruma dügmektense, ergeç dövüşerek yok olmayı tercih edeceklerdir.” Elçi, eğer görüşmeler “eşit durumda olan, iar” arasında yapılacaksa bu görüşmelerin tarafsız bir ülkede yapılması gerektiğini söylüyordu. (56)

Halifax’m gittikçe sertleşen tutumu, Berlin ve Varşova’daki elçilerinden gelen bilgilerle daha da güçlendi ve Hender son’a çektiği telgrafta, İngiliz hükümetinin, Hitler’in isteğine uyarak, Berlin’e tam yetkili bir temsilci göndermelerini PolonyalIlardan isteyemiyeceğini” bildirdi. Dış İşleri Bakanı bunu “büsbütün akılsızca bir tutum” sayıyordu.

«(Halifax mesajına gu sözleri de eklemişti) teklifler hazır olduğuna göre, normal yolu İzleyerek Polonya elçisini çağırmalarını, Varşova'ya gönderilmek üzere teklifleri kendisine vermelerini, görüşmelere başlamak üzere kendilerini davet etmelerini, Alman hükümetine tavsiye edemez misiniz?» (57)

Hitler'in son notasına Ingiltere'nin verdiği cevap, 30 - 31 Ağustos gece yarısı Henderson tarafından Ribbentrop'a sunuldu. Görüşme çok dramatik bir hava içinde geçti. Sahnenin tek tanığı Dr. Schmidt, sonradan gördüklerini anlatırken şöyle der ; "Yirmi üç yıllık tercümanlık hayatımda gördüğüm en sert görüşme bu olmuştur." (58)

Elçi, görüşmeden hemen sonra Halifax'a çektiği telgrafta "size şunu söylemeliyim ki, tatsız bir görüşme sırasında Rib-bentrop'un takındığı bütün tavır, Hitler'i çok kötü bir şekilde taklit etmekten ibaretti." Henderson, üç hafta sonra verdiği Final Report*da, Alman Dış işleri Bakanının "her maddeyi sırasıyla ayrı ayrı anlattıkça gitgide daha düşmanca bir tavır takındığını" hatırlıyordu. "Büyük bir heyecanla sandalyasında sıçrayıp duruyor, daha başka söyliyecek bir şeyin olup olmadığını soruyordu. Ben de 'var' diyordum." Schmidt'in anlattığına göre, Henderson da sandalyasında sıçrıyordu. Yine bu tek tanığın anlattığına göre, bir ara her ikisi de sandalyaların-dan fırladılar ve birbirlerine öyle baktılar ki. Alman tercüman neredeyse kapışacaklarını sandı.

Ama tarih bakımından önemli olan, Alman Dış işleri Bakanı ile Ingiliz elçisinin, 30-31 Ağustos gece yarısı, Berlin'de yaptıkları bu görüşmenin çok garip bir şekilde geçmiş olması değildir. Önemli olan, bu fırtınalı görüşme sırasında, Nazi Al-rnanyasımn tutumu ile Henderson'un yetişmesi bakımından, Hitler'i son bir hileye daha başvurmak zorunda bırakan bir gelişmenin olmasıydı. Ama vakit çok geçti ve yapılacak başka bir numara da kalmamıştı artık,

Ribbentrop, Ingiliz cevabına şöyle bir göz attı; Henderson'un açıklama teşebbüslerini dinlemedi bile (*). Henderson.

(*> İngiliz notasının uzlaşıcı gibi görünen havasının ardında sert t>ir tutum seziliyordu. Notada İngiliz hükümetince, ilişkilerin düzeltilmesi konusunda Almanya'nın gösterdiği isteğin "paylaşıldığı" ancak "böyle bir düzelmeyi

gerçekleştirmek için öteki dostların çıkarlarının fedâ edilemi-yeceği" bildiriliyordu. Ingiltere hükümeti “Almanya’nın kendi hayati çıkarlarını fedâ edemiyeceğini” çok iyi anlıyordu, ama "Polonya hükümeti de aynı durumdaydı”. Hitler’in ortaya attığı şartlar bakımından, “açık bir sakınca” ileri sürmesi gerekiyordu ve Berlin ile Varşova arasıda doğrudan doğruya görüşmelere girişmeyi teşvik etmekle birlikte “hemen bugün böyle bir temasın kurulmasını” pratik bulmuyordu, (Notanın metni, British Blue Book. S. 142- 143 dedir.)

Hitler’iıı, son notasında, îngilizlere vaad ettiği Polonya uzlaşması ile ilgili Alman tekliflerinden söz etmeye cesaret edince Ribbentrop kızarak, gece yansına kadar Polonya temsilcisi gelmediğine göre artık vaktin çok geç olduğu cevabım verdi. Bununla birlikte Almanlar teklifleri hazırlamışlardı. Ribbentrop bu teklifleri okumaya başladı.

Almanca olarak “hızlı hızlı, daha çok, beni azami şekilde kızdıracak bir tavırla kelimeleri yutarcasına” okudu diyor Henderson verdiği raporda.

«On altı maddenin ancak altı ya da yedi maddesini anlayabildim, ama metni dikkatle incelemeden bunların bile doğruluğunu garanti etmek mümkün değildi. Okuma bittikten sonra metni görmek istedim. Ribbentrop kesinlikle reddetti, belgeyi kızarak masanın üstüne fırlattı ve PolonyalI temsilcinin gece yansına kadar gelmediğine göre günün artık geçmiş olduğunu söyledi. (*)

Gün geçmiş olabilirdi, çünkü Almanların da istediği buydu. Ama Almanlar için önemli olan, bu “tekliflerin” zaten ciddiye alınmak ya da incelenmek üzere hazırlanmamış olmasıydı. Aslında bu teklifler birer numaraydı. Hitler’in, ileri sürdüğü istekler üzerinde, son dakikada Polonya ile makûl bir uzlaşma yolu bulmaya teşebbüs ettiğini Alman halkına ve olabilirse,

<!:) Bu kitabın yazarına göre, Nuremberg mahkemesindeki başlıca sanıkların en zavallısı olan —ve en kötü savunuyu yapan— Ribbentrop, duruşması sırasında, Hitler’in on altı maddeyi kendisine “şahsen dikte" ettirdiğini ve “bu teklifleri vermekten beni açıkça alıkoyduğunu” söyledi. Neden alıkoyduğunu söylemediği gibi, sorgusu sırasında kendisine böyle bir şey de sorulmadı. Ribbentrop yalnızca şunları söyledi. “Hitler, uygun gördüğünı takdirde, bu maddelerin yalnızca özetini îngiliz elçisine

açıklayabileceğimi söyledi. Ben bundan da İleri gittim : bütün teklifleri baştan aşağı okudum.'' (59), Dr. Schmidt, Ribbentrop'un, teklif metnini Henderson'un anlayamıyaeağı kadar hızlı okuduğu iddiasını inkâr ediyor. Dış İşleri Bakanının, "bile bile hızlı" okumadığını söylüyor. Schmidt'in İddiasına göre, Henderson "Almancayı çok iyi" bilmiyordu ve bu gibi önemli görüşmelerde, kendi ana dilini kullansaydı daha etkili olurdu. Ribbentrop'.. un İngilizcesi ise çok »yi idi, ama bu gibi göı-üşmelerde İngilizce konuşmak istemezdi. (60i dünyaya göstermek üzere hazırlanmış birer yutturmacaydı. Zavallı Führer nelere katlanmamıştı. Dr. Schmidt bir ara, Hitler'in şöyle söylediğini işitir : "Özellikle Alman halkına, barışı korumak için elimden gelen her şeyi yaptığımı gösterecek bir bahane gerekti bana. Danzig ve Koridor sorunları üzerinde bir anlaşmaya varmak için, neden bu kadar yumuşak bir teklif ha-zırladığımı açıklar bu." ([3])

Son günlerde ileri sürdüğü tekliflere bakılacak olursa, gerçekten de çok yumuşak tekliflerdi bunlar. Hitler yalnızca, Danzig'in Almanya'ya geri verilmesini istiyordu. Koridor'un geleceği bir plebisitle kararlaştırılacak ve bu da ancak on iki aylık bir dönemden sonra, sinirler yatıştığı zaman yapılacaktı. Polonya, Gidinya limanını elinden çıkarmıyacaktı. Koridor kimin olursa, karşıdaki tarafa, kara ve demiryollarında ülke-dışı (extraterritorial) geçme hakkı tanınacaktı, bu teklif ilkbaharda yaptığı "teklifin" yeniden gözden geçirilmiş şekliydi. Halk karşılıklı olarak değiştirilecek, her iki ülke, karşıdaki ülkenin kendi halkına tanıdığı hakları, kendi ülkesinde bulunan öteki halka da tanıyacaktı.

Bu teklifler ciddi bir şekilde ileri sürülseydi, hiç olmazsa. Almanya ile Polonya arasındaki görüşmelerin temeli olabilir ve dünya da aynı kuşak içinde ikinci büyük bir savaştan kurtulabilirdi, diye düşünenler bulunacaktır. Teklifler, Ağustosun 31'inci günü gece saat 9'da, yâni Hitler'in, Polonya'ya taarruz için son emri vermesinden tam sekiz buçuk saat sonra, Alman halkına bildirildi ve Berlin'deki durumdan anladığıma göre de Alman halkı bu numarayı bal gibi yuttu. Nitekim bu kitabın yazarı da, teklifleri radyodan dinlediği zaman bu güzel tekliflerin etkisinde kalarak rahatça aldandı ve bu fikrini de barışın son gecesi Amerikaya yaptığı yayında söyledi.

Henderson, sonradan anlattığına göre, 30-31 Ağustos gecesi, “son barış umudunun da yitirilmiş” olduğuna inanarak İngiliz elçiliğine döndü. Ama hâlâ da bir şeyler yapmaya çalışıyordu. Gece saat 2’de Polonya elçisini yatağından kaldırdı; hemen elçiliğe gelmesini istedi. Ribbentrop’la yaptığı görüşmeyi “objektif ve ılımlı olmaya dikkat ederek” anlattı. Alman teklifindeki iki noktanın, Danzig’in ayrılması ve Koridor’da plebisit yapılması olduğunu bildirdi. Anlayabildiği kadar, bütün bunların pek “gayrı makûl sayılamayacağını” söyledi vc Lipski’ye, Feld-Mareşal Smigly-Rydz ile Feld-Mareşal Goering arasında hemen bir görüşme yapılmasını tavsiye etmesini teklif etti. Henderson “Herr von Ribbentrop’un yöneteceği bir görüşmenin başarıyla sonuçlanacağını ummadığımı da sözlerime ekledim,” diyor sonradan. ([4]) (62)

Bu arada bizim yorulmaz Dahlerus cenapları da elini kolunu bağlamış oturmuyordu. 29 Ağustos gece saat 10’da Goering, kendisini evine çağırtmış ve az Önce Hitler, Ribbentrop ve Henderson arasında geçen “tatsız olayları” kendisine anlatmıştı. Şişko Feld-Mareşal sinirliydi. İsveçli dostunun karşısında, PolonyalIlarla Ingilizlere verdi veriştirdi. Sonra biraz yatışır gibi oldu. Führer’in, PolonyalIlar için, “cömertçe” (grosszue-gig) bir teklif hazırladığını, bu teklifte kesenkes bir istek olarak yalnızca Danzig’in geri verilmesinden başka bir şey bulun, madiğini, Koridor’un geleceğini ise “uluslararası bir denetim” altında yapılacak bir plebisite kibarca bıraktığını, konuğuna anlattı. Dahlerus, plebisit yapılacak bölgenin büyüklüğünü hiç heyecanlanmadan sorunca, Goering eski bir atlastan bir sayfa kopardı, “Polonya” ve “Almanya” bölümlerini renkli kalemle boyadı. Haritaya göre Almanlar, Birinci Dünya Savaşından Önce ellerinde bulundurdukları Prusya Polonyasını geri almakla yetinmiyorlardı. 1914 sınırının altmış mil doğusuna düşen Lodz adındaki sanayi şehrini de Almanya’ya katıyorlardı. İsveçli aracı, Nazi Almanyasmda bu kadar önemli kararların bu kadar “süratle ve rahatça” alınmasına şaşırmaktan başka bir şey yapamadı. Bununla birlikte, Goering’in isteği üzerine, hemen Londra’ya uçmayı, Ingiliz hükümetine Hitler’in hâlâ barış istediğini ve Führer’in Polonya’ya çok yumuşak bir teklifte bulunmasının bunun bir tanıtı sayılabileceğini söylemeyi kabul etti.

Bir türlü bıkıp usanmıyacağı anlaşılan Dahlerus 30 Ağustos günü sabah saat 4’de Londra’ya uçtu. Gazetecileri atlatmak için Heston’dan hükümet

dairelerinin bulunduğu City'ye kadar birkaç otomobil değiştire değiştire (aslında varlığını bilen bir tek gazeteci bile yoktu) sabah saat 10.30'da Downing Street'e vardı. Chamberlain, Halifax, Wilson ve Cadogan hemen kendisini kabul ettiler.

Ama Münih'i yaratan üç Ingiliz (Dış işleri Bakanlığında daimî memur olan Cadogan Nazi büyülerine hiçbir zaman kan-mamıştır) artık ne Hitler ile Goering'in yalanlarına kanmak, ne de Dahlerus'un çabalarından yararlanmak niyetindeydiler. Bizim iyi niyetli isveçli üç tngilizi de Nazi liderlerinden "çok şüphe eder" durumda buldu ve "artık, Polonya'ya savaş ilân etmekten Hitler'i kimsenin alıkoyamıyacağmı anlar" gibi oldu. Hitlerin, Berlin'de yirmi dört saat içinde, yetkili bir Polonya temsilcisinin bulundurulması şeklindeki numarasmı da Ingiliz hükümetinin yutmadığı isveçli aracıya ayrıca bildirildi.

Ama Dahlerus da, Berlin'deki Henderson gibi, çabalarına ara vermedi. Berlin'de Goering'e telefon etti, Polonya ve Al. manya delegelerinin "Almanya'nın dışında" bir yerde buluşmalarını teklif etti, ama kısaca, "Hitler'in Berlin'de olduğu" ve görüşmenin ancak Berlinde yapılabileceği cevabını aldı.

Böylece bizim isveçli aracı, bu son uçuşundan hiç bir şey elde edemedi. Gece yarısı yeniden Berlin'e döndü. Orada hiç olmazsa bir işe daha yaramak fırsatını bulduğu söylenebilir : Gece yarısı, Goering'in karargâhına gitti. Hava Kuvvetleri Başkam, eski neşesini bulmuştu. Goering FUlırer'in, Ribben-trop kanalıyla, Henderson'a Polonya için "demokratik, dürüst ve elverişli bir teklif" sunduğunu haber verdi. Downing Street' teki görüşmeden sonra, aklı başına gelmiş gibi görünen Dahlerus, bunun gerçek olup olmadığını anlamak için İngiliz elçiliğinde Forbes'e telefon etti ve Ribbentrop'un teklif şartlarını "ağzında yuvarladığını", Henderson'un bu şartlan anlamadığını ve elçiye de metnin bir kopyasının verilmediğini öğrendi. Dahlerus, kendi anlattığına göre, "Ingiltere gibi bir imparatorluğun elçisine bu şekilde davranmanın" doğru olmadığım Goering'e söyledi ve on altı maddelik teklifin bir kopyası yanında bulunan Feld-Mareşalden, teklif metnini telefonla Ingiliz elçiliğine bildirmesine izin vermesini rica etti. Goering biraz duraksadıktan sonra buna razı oldu. (")

Böylece tanınmayan bir isveçli iş adamının teşebbüsü ve Hava Kuvvetleri Başkamnın göz yumması sonunda, iş, Hitler’- [5] le Ribbentrop’ım elinden çıktı ve îngilizler, Alman “teklifleri" ni Polonya’ya bildirdiler. Dış işlerinin yönetilmesinde hiçbir zaman budalaca davranmamış olan ve bu konuda büyük tecrübesi bulunan Feld-Mareşal, sonunda teklifleri Ingilizlere gizlice bildirmenin birtakım yararları olduğunu, Führer ile dalkavuğu Ribbentrop’tan daha iyi anlamıştı.

Goering, Henderson’un metni daha iyi anlamasını sağlamak üzere, Dahlerus’un eline, 31 Ağustos Çarşamba günü, on altı maddelik teklifin bir kopyasını vererek, sabah saat 10’da Dahlerus’u Ingiliz elçiliğine gönderdi. Henderson, Polonya elçisini hâlâ Almanlarla “istenilen şekilde temasa geçmek” için kandırmaya çalışıyordu. Sabah saat 8’de Lipski ile yine aynı konuyu, bu sefer telefonla yeniden konuşmuş, Polonya’nın öğleye kadar harekete geçmediği takdirde savaş çıkacağını söylemişti O. Dahlerus, Alman tekliflerini getirdikten az sonra Henderson, kendisini Forbes ile birlikte Polonya elçiliğine gönderdi. O zamana kadar Dahlerus’un admı bile duymamış olan Lipski, isveçli ile karşılaşınca birden şaşırdı —isveçli, bu sırada Berlin’deki bütün büyük diplomatlar gibi sinirli ve çok yorgundu— ve Dahlerus, kendisine, hemen Goering’e giderek Führer’in teklifini kabul ettiğini söylemesini isteyince elçi sinirlendi. On altı maddeyi, bitişik odadaki bir sekretere dikte etmesini isveçliden rica ettikten sonra, böyle bir zamanda bu kadar ciddi bir konu için, beraberinde bir “yabancıyı” getirmesinden Ötürü Forbes’e kızdı. Sinirli Polonya elçisi, gayrı resmî olarak el altından almış olduğu ve Ingiliz elçisinin, bir gece

(*} Ağırkanlı Fransız elçisi bile, İngiliz meslektaşının bu hareketini desteklemişti. Henderson, sabah saat 9'da kendisine telefon etmiş ve PolonyalIların Berlin’e yetkili bir temsilci göndermeye öğleye kadar razı olmadıkları takdirde, Alman Ordusunun hücuma geçeceğini bildirmişti. Coulondre, bunun üzerine hemen Polonya elçiliğine gitmiş, Lipski’ye, hükümetine telefon etmesini, Almanlarla “yetkili temsilci" olarak temasa geçmek üzere kendisinin tâyinini istemesini söylemişti. (Fransız San Kitabı, Fransızca baskı, s. 366 - 67) önce “çok saçma görmediğini” söylediği bir teklif üzerinde görüşmelere başlanabilmesi için, kendisi ve hükümeti üzerinde yaptığı baskıya herhalde çok canı sıkılıyordu Henderson’ un görüşünü İngiliz Dış İşleri Bakanlığının onaylamadığını bilmiyordu. Bildiği

bir şey varsa o da şuydu: Ingiliz elçisi tarafından gönderilmiş bile olsa, ne olduğu bilinmeyen bir isveçlinin verdiği öğüde uymak ve kendisine yetki verilmiş bile olsa —ki verilmemişti— Hitler'in "teklifini" kabul etmek üzere Goering'e gitmek niyetinde değildi. (**)

(») 31 Ağustos günü öğleye kadar, hemen hemen ne sahasına

olursa olsun barışı korumak için umutsuzca uğraşan Henderson, Alman şartlarının oldukça makûl ve ılımlı olduğu kanısındaydı. RİbbentroP, o gece yarısı kendisine Alman tekliflerinin "Polonya temsilcisinin gelmemesi yüzünden vaktinin geçmiş olduğunu" söylediği, Polonya hükümetinin bu teklifleri görmediği, ve bunların bir yutturmaca olduğunu bildiği halde Henderson, bütün gün Polonya üzerine baskı yaptırtmaya çalıştı ve Führer'in on altı maddesinin de makûl olduğunu söyleyip durdu.

Aynı gün (31 Ağustos) saat 12,30'da, Halifax'a yeni bir telgraf daha çekti ve Lipski'nln Alman tekliflerini hükümetine hemen bildirmek üzere Alman hükümetine müracaat etmesini Polonya "hükümetinden ısrarla" istetmeye çalıştı. "Böylelikle yetkili temsilcinin hemen gönderilmesi sağlanabilir. Şartlar bana ılımlı görünüyor,'" diyordu. "Bu, Münih demek değildir... Polonya bu kadar iyi şartları bir daha elde edemez..."

Henderson, sonradan yine aynı görüşü muhafaza ederek, 1 Eylül gecesi saat 12,30'da, yâni Alman hücumu başlamadan dört saat önce (ama kendisi hücumun bağlıyacağını bilmiyordu) Haîifaz'a şöyle bir telgraf çekti. "Alman teklifleri... gayn mâkûl değildir... Alman teklifi ile savaşın tamamiyle haksız bir hale geleceğine inanıyorum." Henderson yine, PolonyalIlara "Berlin'e yetkili bir temsilci göndermek istediklerini" açıklatmak üzere, Ingiliz hükümetinim Polonya üzerinde "yanılmaya imkân vermeyecek" bir dille baskı yapmasını istiyordu.

Varşova'daki Ingiliz elçisinin görüşü. İse apayrıydı : 31 Ağustosta Halifax'a elçi şu telgrafı çekmişti : "Berlin'deki Ingiliz elçisi Alman şartlarının mâkul olduğunu sanıyor. Varşova'nın görüşü bakımından korkarım ki kendisiyle aynı fikirde değilim," (65)

(**) Batışın bu son gününde, bir dipnotta anlatılmaya değer, oldukça garip başka bir diplomasi olayı daha geçer : Dahlerus, Lipskl'nin ya-

Ingiliz ve Fransız hükümetleri, Almanlarla PolonyalIları karşılıklı görüşmeye râzı ettiklerini sandılar ve Hitler'den çok şüphe ettikleri halde, bütün güçleriyle bu görüşmeleri gerçekleştirmeye çalıştılar. Ingiltere, bu konuda çaba harcayanların başın, da geliyor, Fransa ise Berlin'de ve özellikle Varşova'da kendisini destekliyordu. Ingiltere, PolonyalIları, Hi tier'in ültimatomunu kabul etmeye ve Ağustosun 30'unda, Berlin'e tara yetkili bir temsilci göndermeye zorlamıyor ve böyle bir isteği, Hali-fax'm Henderson'a çektiği telgrafta söylediği gibi, “tamamiyle gaynmakûl” buluyordu, ama öteyandan da Albay Beck'ten, Almanya ile görüşmeye hazır olduğunu “vakit geçirmeden” açıklamasını istiyordu. Halifax'm, 30 Ağustos gecesi geç vakit, Varşova'daki elçisine çektiği telgrafta işte bu yazılıydı. Ken-nard, Henderson'un Almanya'ya vermekte olduğu notanın muhteviyatım Beck'e bildirecek ve Britanya'nın, Polonya'ya ver ' taahhütlere bağlı kalacağım kendisine temin edecekti, ama Po-

nından ayrılır; İngiliz elçiliğine döner; orada Henderson'ıın bürosundan, öğle üzeri, Londra'da Dış İşleri Bakanlığında Sir Horace Wilson'u telefonla arar. Alman tekliflerinin “son derece liberal” olduğunu, ancak Polonya elçisinin şu anda bu teklifleri reddetmiş bulunduğunu Wilson'a söyler. "Polonyakların görüşme imkanlarını baltaladığı açık” der.

Bu sırada Wilson, uluslararası teiefon hattında birtakım gürültüler işitir. Almanların konuşmayı dinlediklerini sanır. Konuşmayı kesmeye çalışır, ama Dahierus, PolonyalIların ne kadar akılsızca davrandıklarını anlatıp durur. Sir Horace Wilson. Dış İşleri Bakanlığına verdiği muhtırada “Dahlerus'a susmasını söyledim, ama o susmayınca ben de telefonu kapattım,” diyor.

Wilson, İngiliz İmparatorluğunun Berlin elçiliği tarafından yapılan bu gafı âmirlerine rapor eder. Saat l'de, yâni, daha aradan bir saat geçmeden, Halifax, Henderson'a şifre ile şu telgrafı çeker : "Telefonu kullanırken dikkat ediniz. D'nin elçilikten yaptığı konuşma (İngiliz Dış İşleri ile Berlin elçiliği arasındaki yazışmalarda Dahlerus'un adı her zaman D olarak geçerdi) büyük bir gaf olmuştur ve Almanlar tarafından kesinlikle dinlenilmiştir.” (66)

lonya'nın da Almanya ile karşılıklı görüşmelere girişmesinin Önemini belirtecekti.

«(Halifax telgrafında şöyle diyordu) Alman hükümetinin, görüşmeye hazır olduğunu söylediği süre, Polonya üzerinde çıkacak bir çatışmanın suçunu başkalarına yüklemek fırsatının gerek Almanya'daki İç durum ve gerekse dünya halkoyu bakımından çok önemli saymaktayız.» (67)

Kennard, gece yansı Beck'i gördü. Polonya Dış işleri Bakanı, hükümetine danışacağını ve 31 Ağustos günü öğle üzeri kendisine "uygun bir cevap" vereceğini vaad etti. Kennard'm bu görüşmeyi anlatan raporu, sabah saat 8'de Ingiliz Dış işleri Bakanlığına geldi. Halifax, rapordan memnun kalmadı. Öğle üzeri —artık Ağustosun son günüydü— Kennard'a bir telgraf çekti ve Kennard'ın, Varşova'daki Fransız elçisi ile (Fransız elçisi Leon Noel'di) "anlaşmasını'' ve Polonya hükümetine şu teklifi yapmasını istedi :

«Polonya hükümeti, Alman hükümetine verdiğimiz son cevaptan haberdar edildiğini ve karşılıklı görüşme prensibini doğruladığını. Alman, hükümetine, daha iyisi doğrudan doğruya, olmazsa bizim kanalımızla, bil. dirmelidir.

Fransız hükümeti, Polonya hükümetinin ses çıkarmamasından Alman hükümetinin yararlanacağı düşüncesindedir.» (68)

Lord Halifax, Polonyah müttefikine hâlâ güvenemiyordu ve son telgrafının üzerinden daha iki saat geçmeden, 1.45'de, Kennard'a şu telgrafı çekti :

«Polonya hükümetinin, karşılıklı görüşme prensibini kabul ettiğini gözönünde tutarak, Alman hükümetinin bir teklifi varsa, bu teklifi derhal incelenmek ve bir an önce başlanacak görüşmeler üzerinde tekliflerde bulunmak üzere hükümetine intikal ettirmeye hazır olduğunu Alman hükümetine bildirmesi hususımda Polonya elçisine derhal talimat verilmesini lütfen Polonya hükümetine bildirin ve tavsiye edin.» (69)

Ama bu telgraf çekilmeden az önce. Beck, bir gece önce yapılan demarche'a cevap vermiş, Polonya hükümetinin "Almanya ile doğrudan doğruya karşılıklı bir görüş alışverişine...

hazır olduğunu" İngiliz elçisine gönderdiği bir notada yazılı olarak bildirmiş ve "Polonya'nın, İngiliz tekliflerini kabul et. tiğini" söylemek

üzere, Ribbentrop’la bir görüşme imkânı araması için Lipski’ye tâlimat verdiğini de ayrıca sözlü olarak bildirmişti. Kennard, Ribbentrop’uıı, Alman tekliflerini sunması halinde Lipski’nin ne yapacağını Beck’e sorduğu zaman, Dış İşleri Bakanı, Lipski’ye bu teklifleri kabul etmek yetkisinin ve-riinıiyeceği çünkü "eski tecrübelerin gösterdiğine göre bunun arkasında bir çeşit ültimatomun geleceği” cevabım verdi. Önemli olan, dedi Beck, ilişki kurmaktı. "Görüşmelerin nerede, kiminle ve hangi temel üzerinde yapılacağı konusundaki ayrıntılar sonradan konuşulacaktı.” Bir zamanların Nazi taraftarı Polonya Dış İşleri Bakanının, sözünü ettiği "geçmiş tecrübe” pek boş bir düşünce değildi. Kennard, Londra’ya çektiği telgrafa şunu da eklemeyi unutmadı: “Berlin’e çağrılacak olursa el-betteki gitmeyecek, çünkü Cumhurbaşkanı Haça’nın başına gelenlerle karşılaşmak niyetinde değil.” ,(70)

Aslında Beck, sözünü ettiği talimatı olduğu gibi Lipski’ye vermemişti. Polonya’nın İngiliz tekliflerini "kabul” ettiğini de söylememişti. Verdiği talimatta, Polonya’nın İngiliz tekliflerini “olumlu bir şekilde incelemekte olduğunu” ve “en geç birkaç saat içinde” resmi bir cevap vereceğini Alınanlara bildirmesini söylemişti.

Lipski’ye verilen talimatta bundan daha başka şeyler de vardı ve PolonyalIların şifrelerini çözen Almanlar, bunları biliyorlardı.

Almanlar, az sonra meydana çıkacak nedenlerden Ötürü, Berlin’deki Polonya elçisini kabul etmek istemiyorlardı. Artık çok geç kalınmıştı. Lipski, Öğleyin saat l’de, Varşova’dan gelen bir haberi ^ildirmek üzere, Ribbentrop’tan bir randevu istedi. Bir iki saat bekledikten sonra Weizsaecker’den telefon geldi : Tam yetkili bir temsilci olarak mı “yoksa başka bir yetkiyle mi” geleceğini Alman Dış İşleri Bakanı adına kendisinden sordu.

Lipski son verdiği raporda (71), cevabını şöyle anlatıyor : “Bir elçi olarak hükümetimden aldığım bir bildiriyi sunmak üzere randevu istediğimi söyledim.”

Yeniden uzun bir bekleme başladı. Akşamüstü saat 5’de Attolico, Ribbentrop’u telefonla aradı ve kendisine “Duçe’nin acele bir dileğini” iletti : Duçe, son bir çözülmeyi önlemek üzere, gereken asgari temasın

kurulabilmesini sağlamak amacıyla, Führer'den Lıpski'yi kabul etmesini rica ediyordu. Alman Dış İşleri Bakanı, Duçe'nin dileklerini Führer'e "ileteceğine" söz verdi. (72)

Italyan elçisinin Alman Dış işleri Bakanıyla yaptığı bu te. lefon konuşması, o gün barışı korumak için yaptığı ilk konuşma değildi. Sabahleyin de saat 9'da, Roma'ya durumun "çok tehlikeli" olduğunu bildirmiş ve "yeni bir şey yapılmadığı tak dirde, birkaç saat içinde savaşın başlıyacağım" haber vermişti. Mussolini ile Ciano, Roma'da başbaşa vermişler "yeni bir iş olarak" ne yapabileceklerini düşünmüşlerdi. İlk olarak Ciano Halifax'a telefon etmiş, Hitler'e "yağlı bir karşılık olarak F- n-zig" in verilmesi sağlanmadıkça, Mussolini'ıin bu işe karışmı-yaeağım bildirmişti. Ingiliz Dış işleri Bakanı bu dolmayı yutmam işti. Ciano'ya, ilk yapılacak şeyin, Lipski'nin aracılığıyla Almanlar ve PolonyalIlar arasında karşılıklı ilişki kurulması olduğunu söylemişti.

Attolico saat 11.30'da, Alman Dış işleri Bakanlığında We-izsaecker'i gördü ve kendisine şu haberi verdi : Mussolini,

Londra ile görüşmüş, Danzig'in geri verilmesini bir Alman -Polonya uzlaşmasının ilk şartı olarak ileri sürmüştü, Duçe'nin, barış plânını geliştirmesi için belirli bir "zamana" ihtiyacı vardı. Bu arada Alman hükümeti Lipski'yi kabul edemez miydi?

Lipski, akşamüstü saat 6.15'de, yâni görüşmek için yaptığı müracaatın üzerinden beş saatten fazla bir zaman geçtikten sonra, Ribbentrop tarafından kabul edildi. Görüşme uzun sürmedi. Elçi, bütün yorgunluğuna ve sinirliliğine rağmen ağırbaşlı davrandı. Nazi Dış İşleri Bakanına yazılı bir bildiri okudu.

«İngiliz hükümeti, dün gece Polonya ve Alman hükümetleri arasında doğrudan doğruya görüşme imkânını araştırmak amacıyla, Alman hükümetiyle görüş alışverişi yapılması konusunu hükümetine bildirmiştir.

Polonya hükümeti, İngiliz teklifini olumlu bir şekilde İncelemektedir ve önümüzdeki birkaç saat içtnde bu teklife resmî cevabım verecektir.»

Lipski’nin sonraki ifadesi şöyledir : “Bu bildiriyi saat 1’-denberi sunmaya çalıştığımı sözlerime ekledim.’’ Ribbentrop, kendisinin görüşmelere yetkili bir temsilci olarak mı geldiğini sorması üzerine elçi kendisine, “şimdilik” yalnız az önce okuduğu yazıyı vermesi hususunda talimat aldığını söyledi ve bildiriyi Dış İşleri Bakanına verdi. Ribbentrop, Lipski’nin “tam yetkili bir temsilci olarak geldiğini” sanmıştı. Bunu söylediği zaman eigi, böyle bir yetkisi bulunmadığını bir daha belirtince görüşmeye son verildi. Ribbentrop, durumu Führer’e anlatacağım söyledi. (73)

Lipski, sonradan verdiği raporda sözlerini şöyle bitiriyor : “Elçiliğe dönünce Varşova ile görüşme imkânım bulamadım. Almanlar telefonumu kesmişlerdi.”

Weizsaecker ile Ribbentrop’un, görüşme yetkisi konusunda elçiye soru sormaları, sadece resmî kayıtları düşünmelerinden ileri geliyordu, çünkü Varşova’nın bildirisi, öğle üzeri Lipski’ye geldiğindenberi Almanlar, elçinin, kendi isteklerine uygun bir şekilde, tam yetkili olarak görüşmeye gelmiyeceğini biliyorlardı. Varşova’dan gelen telgrafın şifresini hemen çözmüşlerdi. Telgrafın bir kopyası Goering’e gönderilmiş, o da telgrafı Dah-lerus’a göstermişti. Sonra da acele Henderson’a götürmesini söylemişti.

Nur^mberg’teki duruşma sırasında, Goering’in -anlattığına göre, niyeti “Polonya’nın ne kadar inatçı bir tutumu olduğunu, çarçabuk” İngiliz hükümetine bildirmekti. Goering duruşmada. Lipski’ye verilen gizli talimatı da yargıçlara okudu. Talimatta, “her ne suretle olursa olsun,'' resmî görüşmelere girişmekten kaçınması, “tam yetkisi” bulunmadığını belirtmesi, yalnızca hükümetinin resmî bildirisini sunma yetkisi bulunduğu üzerinde direnmesi, elçiden isteniyordu. Feld-Mareşal, Nuremberg’te verdiği ifade sırasında, Polonya’nın, Hitler’ia son barış teklifini de sabote ettiğine ve kendisinin savağı istemediğine ve Önlemek için elinden gelen her şeyi yaptığına, yargıçları boş yere inandırmaya çalıştı. Ama verdiği ifadenin doğruluk derecesi, Rib-bentrop’un ifadelerindeki doğruluk derecesinden pek farklı değildi, ve Goering’İn, 31 Ağustos günü akşamı saat 6.15’de Lipski’nin Dış işleri Bakanlığına yaptığı ziyaretten sonra, Hit-ler’in “ertesi gün istilâya” karar verdiği şeklindeki iddiası da, bu yalanların başka bir örneğiydi.

Gerçek büsbütün başkaydı. Yorgun ve bitkin diplomatlarla, onları yöneten sinirleri bozuk devlet adamlarının, 1939 Ağustosunun son günü öğleden sonra ve akşamüstü yaptıkları bütün bu çırpınmalar, aslında yalnızca havanda su dövmekti; bütünüyle yararsız ve Almanlar bakımından, bütünüyle ve bile bile aldatıcıydı.

Çünkü 31 Ağustos günü saat yarımda, Lord Halifax’m PolonyalIlardan daha uzlaşıcı bir tutum almalarını istemesinden, Lipski’nin Ribbentrop’a randevu için müracaat etmesinden Almanların Polonya’ya yaptıkları “yumuşak” teklifler . açıklanmasından ve Mussolini’nin bu işe karışmayı kararlaştırmasından önce Hitler, son kararını vermiş ve dünyayı savaşların en kanlısına sürükleyecek olan kesin emri çıkartmıştı.

SİLAHLI KUVVETLER YÜKSEK KOMUTANLIĞI ÇOK GİZLİ

Berlin, 31 Ağustos, 1036

«Savağın Yönetilmesi Üzerine 1 Sayılı Emir

1. Doğu sınırında, Almanya için dayanılmaz olan durumun, barışçı

yollarla düzeltilmesini gerektiren siyasi imkânlar artık ortada kalmamıştır; bundan ötürü zor yoluyla bir çözüme gitmeye karar verdim. (*)

2. Polonya hücumu, Beyaz Durum gereğince yapılmış olan hazırlıklara göre, Ordu konusunda, bu arada Ordunun düzenini hemen hemen tamamlamış olmasından doğan sonuçlar gözönünde tutularak uygulanacak ayarlamalarla yürütülecektir.

Görevlerin dağıtımı ve harekâtın amacı değişmemiştir.

Hücum tarihi : 1 Eylül 1939.

Hücum zamanı : Sabah saat 4.45 (kırmızı kalemle yazılmıştır.)

Tesblt edilmiş olan bu zaman Gidinya, Danzlg Körfezi ve Dîrschaıı Köprüsü harekâtına da uygulanacaktır.

3. Batıda, çarpışmaların sorumluluğunu tamamiyle İngiltere ve Fransa’ya bırakmak çok önemlidir. Şimdilik önemsiz sınır bozmalar yalnızca mahalli hareketlerle karşılanacaktır.

Kendilerine teminat vermiş olduğumuz Hollanda, Belçika, Lüksem-bu rg ve İsviçre'nin tarafsızlığına titizlikle saygı gösterilecektir.

Karada, Alman Batı Cephesi sınırı, açıkça izin olmadan geçilmiye-cektlr.

Denizde, aynı şey. böyle sayılabilecek bir savaş hareketine ya da faaliyetine de uygulanacakta*. (**)

4. İngiltere ile Fransa’nın Almanya’ya karşı çarpışmaya geçmeleri

halinde, Batıdaki Wehrmacht kuruluşlarının görevi, kuvvetlerini olabildiği kadar tutmak ve böylece, Polonya’ya karşı girişilen harekâtın zaferle sonuçlanmasından sonra doğacak şartlan sürdürmek olacaktır. Düşman kuvvetleri ve askeri - iktisadi kaynakları, bu sınırlar İçinde kalmak şar-tiyle olabildiği kadar hasara uğratılacaktır. Hücuma geçmek emirlerini ben, tamamiyle, kendime saklıyorum.

Ordu, Batı Duvarını tutacak ve Batılı devletlerin Belçika ve Hollanda topraklarım ihlâl ederek, Kuzeyden sarkmalarını önliyeeek tedbirler alacaktır...

Donanma, başlıca İngiltere’ye yönetilmiş olarak, ticaret gemilerine karşı savaş yürütecektir... Hava kuvvetleri, ilk olarak Fransız ve İngiliz hava kuvvetlerinin Alman Ordusuna ve Alman Lebensraum’na hücumunu önliyeeektir.

İngiltere’ye karşı savaş yürütülürken Luftwaffe’nin, İngiltere'yi de. *

(*) Aslında da altı çizilmiştir.

t *") Yazınm kenarında bulunan şu not, emirde güdülen iki yanlı amacı çok iyi belirtmektedir : “Böylelikle Atlantikteki kuvvetler, şimdilik bekleme durumunda kalacaklardır.” nizden gelecek maddelerden, silâh sanayimden yoksun kılacak ve Fransa'ya asker göndermesini önliyecek şekilde

kullanılması için gereken hazırlıklar yapılacaktır. Toplu halde bulunacak olan İngiliz Donanmasına, özellikle savaş gemileriyle uçak gemilerine karşı etkili hücum fırsattan kolianacaktır. Londra'ya hücum emrini ben kendime saklıyorum.

İngiliz topraklarına karşı hücuma geçilmesi için hazırlıklar yapılacak, yetersiz kuvvetlerle elde edilecek parça parça başarılardan kesin olarak kaçınılacaktır.

ADOLF HİTLER» (74)

Demek ki Hitler, ertesi gün şafakla birlikte Polonya üzerine hücuma geçilmesi emrini, 31 Ağustos günü öğle üzeri resmen ve yazılı olarak vermiş bulunuyordu. Bu ilk savaş emrinden anlaşılacağı gibi, Ingiltere ile Fransa'nın ne yapacaklarım o sırada pek bilmiyordu. Başlangıçta onlara kargı hücuma geçmekten kaçınacaktı. Düşmanca bir harekete giriştikleri takdirde bu hareketlerini karşılamaya da hazırdı. Halder'in 28 Ağustos tarihinde defterine yazdığı gibi, Ingiltere, Polonya'ya verdiği söze bağlı kaldığını gösteren birtakım hareketlerde bulunabilir ve "bir savaş oyunu oynayabilir" di. Eğer böyle olursa o zaman, Führer buna "gücenmiyecek" ti.

Nazi diktatörü, tarihsel kararını herhalde Ağustosun son günü saat 12.30'dan az önce vermişti. Çünkü, Halder, bir gün önce, General von Brauchitsch'in yâveri Yarbay Curt Siewert' den aldığı bir haberi güncesine şöyle geçirmişti : "1 Eylül sabahı saat 4.30'da hücuma geçileeek şekilde hazırlanılacak; Londra'daki görüşmeler ertelemeyi gerektirirse o zaman hücuma 2 Eylülde geçilecek. Böyle olursa durum bize yarın öğleden sonra saat 3'de bildirilecek... Führer: ya 1 ya da 2 Eylül. 2 Eylülden sonra iş yok." Çünkü sonbahar yağmurlan baş-lıyacaktı. Ya hemen hücuma geçilecek ya da hücumdan büsbütün vazgeçilecekti.

31 Ağustos günü sabahın çok erken saatlerinde, Hitler'in, Polonya temsilcisini hâlâ beklediğini söylediği sıralarda, Alman Ordusu emri almıştı bile. Jodl, sabahleyin saat 6.30'da şunu yazmış güncesine : "Başbakanlıktan gelen habere göre 1 Eylül için hücum emri verilmiş." Saat 11.30'daki yazısı. "General Stuelpnagel hücum zamanının 0445 (sabah saat 4.45) olarak tesbit edildiğini söylüyor. Batı müdahalesinin önlenemiyeceği

söyleniyor : buna rağmen Führer hücuma geçmeye karar verdi.” Bir saat sonra da 1 sayılı resmî emir çıkarılıyor.

Hatırlıyorum : Berlin’de o gün korkulu bir hava vardı; herkes sersem sersem dolaşıyordu sokaklarda. Weizsaecker, sabahleyin 7.25’de “komploculardan” Ulrich von Hassell’e telefon etmiş ve hemen gelmesini kendisinden istemişti. Devlet Sekreteri için son bir umut vardı yalnızca : Henderson, LİpskI ile hükümetini hemen bir PolonyalI temsilci göndermeye ya da hiç olmazsa göndermek istediğini açıklamaya kandırmalıydı. İşi gücü olmayan Hassell, dostu Henderson’u ve aynı zamanda Goering’i, bunu söylemek için göremez miydi? Hassell istenileni yapmaya çalıştı. Hendersonü iki kere, Goering’i de bir kere gördü. Ama bîr zamanların diplomatı ve şimdinin Nazi düşmanı, olayların bu çeşit ufak tefek çabalan aştığının farkında değildi galiba. Kendisinin, Weizsaecker’in ve barış isteyen bütün “iyi” Almanlann —elbetteki Alman şartlanna göre— durumu hâlâ kavrayamadıklanm da göremiyordu. Çünkü, 31 Ağustosta Hitler’le PolonyalIlardan, birinden biri pes etmedikçe, savaş çıkacağını artık hepsinin bilmesi gerekiyordu. Buna rağmen, Hassell de, o gün güncesine yazdığı yazıdan anlaşıldığına göre, PolonyalIların pes diyeceğim ve AvusturyalIlarla Çeklerin izledikleri aynı uğursuz yola gireceğini umuyordu.

Henderson, “asıl zorluğun” Almanların kullandıkları usullerden ileri geldiğini, Almanlann PolonyalIları “yaramaz çocuklar gibi” yola getirmeye çalıştıklarını söylemek istediği zaman Hassell, “PolonyalIların hiç ses çıkarmamalarına da itiraz edilebileceğini” söyledi. Her şeyin, Lipski'nin —sorular sormak için değil görüşmeye yanaştığını açıklamak için— ortaya çıkmasına bağlı olduğunu da sözlerine ekledi. Hassell bile, uydurma Nazi suçlamalarından sonra, ani bir hücum tehdidi altında bulunan PolonyalIların soru sormaya hakları olmadığı kanısındaydı. Eski elçi, sonunda savaşın çıkması konusundaki "sonuçlarım” özetledi, ve Hitler ile ttibbentrop’u “Batılı devletlerle savaş tehlikesini bile bile göze aldıklarından” Ötürü suçlamasına rağmen, sorumluluğun çoğunu da PolonyalIlara ve dahası İngilizlerle Fransızlara bile yükledi. "PolonyalIlar, kendilerine özgü gururlarıyla ve Slavlara özgü amaçsız davranışlarıyla, İngiliz ve Fransız desteğinden emin olarak, savaşı Önlemek için önlerine çıkan bütün fırsatları kaçırdılar,” diye yazıyor Hassell. Hitler’in bütün isteklerine teslim olmaktan

başka hangi fırsatı kaçırdılar diye sorabilir insan. Hassell, yazısına bir de şunları ekliyor : “Londra’daki hükümet... barıştan tam son günlerde vazgeçti ve bir çeşit ne halleri varsa görsünler tutumu aldı. Fransa da, yalnızca daha büyük bir duraksamayla, aynı aşamalardan geçti. Mussolini, savaşı önlemek için elinden geleni yaptı.” (75). Hassell gibi okumuş, kültürlü ve tecrübeli bir diplomat bu kadar aptalca düşünürse, Hitler’in Alman halkını nasıl toptan aldattığına hiç şaşmamalı.

Barışın son günü, akşama doğru, bütün bu çabalara garip bir şekilde ara verildi. O gün ne kadar önemli kararların alındığı düşünülecek olursa, ertesi gün şafak vakti Polonya’ya karşı hava harekâtına başlayacak olan Alman Hava Kuvvetleri Başkomutanının, o gün başını kaşıyacak vakti yoktu sanılır. Oysa durum tam tersiydi. Dahlerus, Goering’i alarak Hotel Esplanade'a öğle yemeğine götürmüş, orada kendisine bol bol yemek ve içki ikram etmişti. Yemekte içtiği konyak Goering’in o kadar hoşuna gitmişti ki, otelden ayrılırken iki şişe de yanına almıştı. Dahlerus, Feld-Mareşalin keyfinin yerine geldiğini görünce, Henderson’u bir görüşme yapmaya dâvet edeceğini söylemişti. Goering, Hitler’den izin aldıktan sonra Dahlerus’un isteğini yerine getirdi. Henderson ile Forbes’i akşam saat 5’de evine, çaya çağırdı. Dahlerus’un anlattığına göre (Henderson' un Final Report[9]unda ya da kitabında Dahlerus’un adı geçmiyor) kendisi, Hollanda’da, Almanya adına bir Polonya temsilcisi ile buluşmasını Goering’e teklif etmiş ve Henderson da, bıı teklifi Londra’ya bildireceğine söz vermişti. Ama Ingiliz elçisinin Final Report’unda bu çay görüşmesinin hikâyesi başka : Goering, “PolonyalIların yaptıkları haksızlıkları, Herr Hitler ile kendisinin, îngiltereyle dost geçinmek istediklerini iki saat durmadan anlattı. Sonuçsuz bir görüşmeydi bu... Benim genel izlenimim şuydu ki bu görüşme, îngilizleri PolonyalIlardan ayırmak için düzenlenmiş son ama umutsuzca bir çabaydı... Böyle bir zamanda, bana bu kadar vakit ayırmasını ben hiç hayra yormadım... Harekât için gereken her şey, son ayrıntısına kadar tesbit edilmiş olmasaydı, böyle bir zamanda benimle görüşmek için zaman ayırmazdı.”

Bu garip çay ziyafetinin üçüncü ve en hoş hikâyesini de Forbes, Nuremberg’te Goering’in avukatı tarafından sorulan bir soruya cevap verirken anlatmıştır :

•.Dostça bir hava vardı, ama aslında olumsuz ve ağırdı... Goering[1], elçiye şunları söylüyordu : PolonyalIlar teslim olmazlarsa Almanya onları pire gibi ezecekti ve eğer İngilizler de savaş İlânına karar verirlerse, buna çok canı sıkılacaktı. Ama bu hareket, İngiltere'nin en kısa görüşlü hareketi olacaktı.» (76)

Henderson, kendi anlatışına göre, geç vakit, Londra’ya gönderilmek üzere bir rapor hazırladı ve raporda şunları yazdı: “Artık olaylar, teklifleri geride bıraktığı için, bence yeıii teklifler ileri sürmek büsbütün yararsızdır ve bizim son yapabileceğimiz şey, kuvvete karşı kuvvetle karşı koyma konusundaki değişmez kararımızı göstermekten ibarettir.” (*)

C*) Henderson böyle bir rapor yazmış olabilir, ama ertesi gün öğleden sonra 3.45’e kadar, yâni Almanların Polonya’ya saldırmalarından aşağı yukarı on iki saat sonraya kadar, Londra’ya böyle bir rapor gönderilmemişti. Rapor, çarpışmaların başladığını sanki telefonla Londra’ya biL

Sir Neville Henderson, artık iyice hayal kırıklığına uğramıştı. Doymak bilmeyen Nazi diktatörünü yatıştırmak için harcadığı bütün çabalara rağmen, kendi deyimiyle, Almanya’daki görevi (misyonu) başarısızlığa uğramıştı, Berlin’de son derecede kör, kişisel bir diplomasi izlemiş olan bu dar görüşlü, kibar Ingiliz, boş umutlarının ve kısır plânlarının birden yıkıldığını görünce elinden geldiğince dayanmaya çalıştı. Ve ertesi gün, yâni savaşın ilk günü, tipik ve inanılmaz bir gaf daha yaptı, ama sonunda çok eski zamanlardan gelen bir gerçeği de anlamaya başladı: son yazısında söylediği gibi, bazı zamanlarda ve durumlarda kuvvete kuvvetle karşı konulmalıydı. ([6] [7])

31 Ağustos günü akşamı, Avrupamn üzerine karanlık çökerken ve bir buçuk milyon Alman askeri de şafakla birlikte hücuma geçmek üzere Polonya sınırlarındaki son mevzilerine doğru ilerlerken, artık Hitler’in yapacağı bir tek şey kalmıştı : Alman halkını, saldırgan bir savaşın yaratacağı sarsıntıya ha-* pırlamak için, bir propaganda düzenbazlığına baş vurmak.

Halk, Hitler’in, Goebbels ve Himmler’m yardımıyla, ustaca uyguladığı işleme alışmıştı. Bunu arıyordu. Ben o sabah Berlin sokaklarında gezdim, basit halkla konuştum, sonra da günceme şunu yazdım : “Herkes savaşa

karşı. Halk açık açık konuşuyor. Savaşa bu kadar karşı olan bir ülkenin halkı, nasıl olur da büyük bir savaşa girebilir?” Nazi Almanyasında o kadar çok tecrübem olmasına rağmen hâlâ bu çocukça soruyu soruyordum! Hitler çok iyi biliyordu bu sorunun cevabını. “Savaşı başlatmak için gereken propaganda nedenini yaratmayı” bir hafta önce, Bavyera dağlarındaki köşkünde, generallerine vaat etmemiş miydi? bu “nedenin doğru olup olmadığını düşünmemelerini” onlara söylememiş miydi? “Zaferi kazanandan, doğruyu söyleyip söylemediği sonra sorulmaz” demişti onlara. “Savaşı açarken ve savaşa girerken önemli olan hak değil zaferdir.”

Gördüğümüz gibi, Führer’in Polonya’ya yaptığı barış tekliflerini bütün Alman istasyonları, gece saat 9’daki yayınlarında vermişlerdi. Radyoda okunduğu sırada bu teklifler, bu zavallı, aldatılmış gazeteciye de mâkul göründü. Hitler’in, bu teklifleri PolonyalIlara sunmamış olduğu, dahası, belirsiz ve resmî olmayan bir şekilde ve yirmi dört saatten daha az bir zamanda îngilizlerin de bunlardan haberdar olmadıkları kimsenin akima gelmedi. Gerçekten de Şansölye, hükümetinin, barışı korumak için bütün diplomatik yollara baş vurduğunu uzun bir açıklama yaparak anlatırken, elbetteki, Goebbels’in yardımıyla, yalancılık hünerinin bütün ustalıklarını gösteriyordu. “28 Ağustosta,” demişti, “İngiliz hükümeti, Almanya ile Polonya arasında aracılık yapmayı teklif ettikten sonra Alman hükümeti şu cevabı vermişti”:

«Polonya hükümetinin bir anlaşmaya varmak istediği kcmuau şüpheli olmasına rağmen, (Alman, hükümeti) barışın çıkarı için, Ingiliz aracılığım ya da teklifini kabul etmeye hazırdı... Bir felâket önlenebilecekse hemen ve vakit geçirmeden harekete geçilmeliydi... 30 Ağustos akşamına kadar Polonya hükümetinin tâyin ettiği birini, bu kimse yalnız konuşma, ya değil, aynı zamanda görüşmelere girişmeye ve bu görüşmeleri sonuçlandırmaya da yetkili olmak şartiyle, kabule hazır olduğunu bildirdi.

Alman hükümetinin, anlaşmaya hazır olduğu üzerindeki teklifine aldığı ilk cevap, yetkili bir kimsenin buraya geleceğini bildiren bir açıklama yerine, Polonya’nın seferberlik yaptığı haberi oldu...

Alman hükümetinin, yalnız görüşmelere başlamak İstediğini durmadan belirtmekle yetineceği unıulamazdı. PolonyalIlar, yalnızca boş ve kaypak

lâflarla, anlamsız bildirilerle vakit geçirirlerken bunu yapmaya fiilen de hazır olması gerekirdi.

Bu arada Polonya elçisinin yaptığı bir demarche sonucunda, elçinin ne tartışmaya ne de karşılıklı görüşmeye girmek için tam yetkisi olmadığı anlaşılınca, PolonyalIların amacı bir daha ortaya çıkmış oldu.

Führer ve Alman hükümeti, böylelikle, Polonyah görüşmecinin gelmesini iki gün boş yere bekledi.

Bu durum karşısında Alman hükümeti, tekliflerini bu sefer de... reddedilmiş saymakta ve bu tekliflere, İngiliz hükümetine de bildirilen şekliyle, dürüst, iyi ve uygulanabilir gözüyle bakmaktadır.»

Hitler’le Goebbels, iyi bir propagandanın etkili olabilmesi için, sözden başka şeylerin de gerektiğini tecrübeleriyle öğrenmişlerdi. Birtakım olayların yaratılması gerekiyordu. Bu olaylar uydurma da olabilirdi. Alman halkım, Führer’in yaptığı yumuşak barış teklifinin, PolonyalIlar tarafından reddedildiğine inandırdıktan sonra (yazar böyle olduğuna kendi kişisel yaşantısıyla tanıktır) şimdi sıra Almanya’nın değil, Polonya’nın ilk olarak hücuma geçtiğini “ispat edecek” bir olay icadına gelmişti.

Hatırlanacağı gibi, Almanlar, Hitler’in yönetiminde, işin bu karanlık yanına da çok önceden hazırlanmışlardı Ç). Aydın

S.S. Subayı, canavar Alfred Naujocks, Polonya sınırında, Glei-witz'deki Alman radyo istasyonuna uydurma bir Polonya hücumu düzenlemek üzere, altı gündenberi orada bekliyordu. Plân bir daha gözden geçirilmişti. Polonya askerlerinin elbiselerini

(“) 808 - 811’inci sayfalara bakınız.

giymiş S.S. 1er ateş edeceMer ve ilâç verilmiş toplama kampı mahkûmları da yerde “zayiat” şeklinde ölü olarak yatacaklardı. îşin bu tatlı yanına, yukarıda gördüğümüz gibi, iyi bir ad da bulunmuştu : “Konserveler”. Çeşitli uydurma “Polonya taarruzları” yapılacaktı, ama asıl taarruz Gileiwitz’deki radyo istasyonuna yöneltilecekti.

«{Naujoclts Nuremberg’te verdiği ifadede şöyle diyor). 31 Ağustos günü, öğleyin, Heydrich’den hücum parolasını aldım. Hücum akşamleyin saat S’de yapılacaktı. Heydrieh, şunu da söylemişti : ‘Bu hücumu gerçekleştirmek üzere gereken konserveleri Muellter'den iste.’ Dediğini yaptım ve Mueller’den, adamı radyo istasyonuna vermelerini istedim. Adamı aldım ve istasyonun kapısı önüne yatırdım. Canlıydı, ama kendisini bilmiyordu. Gözlerini açmaya çalıştım. Canlı olduğu gözlerinden belli olmuyordu, yalnızca soluyordu. Kurşun yaralarını görmedim ama yüzü bir hayli kan İçindeydi. Üzerinde, sivil elbise vardı.

Radyo istasyonunu, emredilen şekilde ele geçirdik ve alarm verici cihazda dört dakika süren bir konuşma yaptık {*). Birkaç el tabanca attık ve ayrıldık.» (’") (79)

O gece Berlin dünyadan büsbütün kopmuştu. Yalnızca Führer’in Polonya’ya yaptığı “teklifi” ve PolonyalIlar tarafından Alman toprağına yapılan “hücumu” bildiren haberler veriliyor, radyoda bu konuda yayınlar yapılıyordu. Varşova, Londra ve Paris’le telefonla konuşmak istedim. Bu başkentlerle konuşmaların kesilmiş olduğunu söylediler. Berlin’de ise hayat ilk bakışta normal gibi görünüyordu. Paris ve Londra’da olduğu gi-

(*) Polonya diliyle yapılacak konuşmanın ana çizgisini Heydrieh Naujocks’a bildirmişti. Konuşmada Alınanlara karşı ağır sözler söylenmiş ve Polonyalılann hücuma geçtiği bildirilmişti (810’uncu sayfaya batanız.)

(**) Hitler, Gleiwitz hücumunu ertesi gün Reiehstag’da yaptığı konuşmada kullandı. Ribbentrop’la Weizsaecker ve öteki Dış İşleri memurları da, bu olayı Alman saldırısını haklt göstermek için yaptıkları propagandalarda kullandılar. New York Time» ile öteki gazeteler de 1 Eylül 1939 sayılarında bu ve buna benzer olayları yazdılar. Burada yalnız şunu söyliyebiltriz: Abwehr’den General Dahusen’in Nuremberg'teki ifadesine göre, o gece uydurma hücum Sırasında giyilmiş olan bütün asker elbiseleri kendi deyimiyle, “ortadan kaldırıldı." (78) bi, kadınlar ve çocuklar şehirden çıkarılmamış, Öteki başkentlerde yapıldığı söylenen şekilde, vitrinlerin Önlerine kum torbaları yığıbnamıştı. Ben 1 Eylül sabahı saat 4’e doğru, son radyo yayınım da yaptıktan sonra, Radyo Evinden Adkm oteline otomobille döndüm. Yollarda kimseler yoktu. Evler karanlıktı. Halk uykudaydı ve belki

de —bildiğim kadar— durumun düzeleceğini, barışın süreceğini umarak uyuyorlardı.

Hitler de bütün gün tam formundaydı. Halder, güncesine 31 Ağustos günü akşam saat 6'da şunu yazmış : "Führer sakin; çok iyi uyudu... (batıda) şehirlerin boşaltılması kararma karşı geldiğine göre, Fransa ile Ingiltere'nin harekete geçmiyecekle-rini umuyor." O

Nazi düşmanı komplocuların başlarından, OKW Abwehr Şefi Canaris ise çok üzgündü. Canaris'in çevresinde bulunanların, diktatörü devirmeye ve böyleee savaşı Önlemeye yemin ettikleri sanılırken, içlerinden bir komplocu çıkıp da, Hitler'in Almanya'yı savaşa sürüklediği bir sırada, harekete geçmek zamanının geldiğini düşünmemişti.

Akşama doğru Canaris, Albay Gisevius Oster'i OKW Komutanlığına çağırdı. Alman askerî gücünün beyni yerinde olan bu merkez, harıl harıl çalışıyordu. Canaris, Gisevius'u koridorun loş bir köşesine çekti. Heyecandan boğulur gibi:

"Almanya'nın sonu geldi," dedi. (81)

{*) O gün Hitler, Fransa'da Antibes'de bulunan Windsor düküne gu telgrafı çekmeye de vakit buldu :

Berlin, 31 Ağustos, 1939

27 tarihli telgrafınıza teşekkür ederim. İngiltere'ye kargı tutumumun ve halklarımız arasında yeni bir savaşın çıkmasını önlemek konusundaki isteğimin, değişmez olarak kalacağından emin olabilirsiniz. Alman - İngiliz ilişkilerinin gelecekte gelişmesi konusundaki isteğimin gerçekleşip gerçek-leşmiyeceği, İngiltere'ye bağlıdır.

ADOLF HİTLER (80)

Ele geçen Alman belgelerinde, eski İngiliz Kiralının adı İlk olarak geçiyor. Ama daha da geçecektir. Dolayısıyla bir süre, daha ileride göreceğimiz gibi, Windsor Dükü, Hitler'in ve Ribbentîop'un bazı hesaplarında oldukça önemli yer tutacaktır.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI BAŞLIYOR

Hitler’in, daha 3 Nisan tarihli ilk ‘‘Beyaz Durum” emrinde tes-bit ettiği 1 Eylül 1939 günü şafak vakti, Alman Orduları Polonya sınınna doğru akmışlar; Varşova’ya kuzeyden, güneyden ve batıdan yaklaşmaya başlamışlardı.

Gökte Alman uçakları hedeflerine gürleyerek uçuyor, Polonya yürüyüş kollarım, cephanelikleri, köprüleri, trenleri ve açık şehirleri bombalıyorlardı. Böylece Alman uçakları, gökten yağdırılan ölüm yağmurunun tadını, asker ve sivil PolonyalIlara o gün ilk olarak birkaç dakika içinde tattırıyorlar, böylece, altı yıl Avrupa ve Asyada yüz milyonlarca erkek, kadın ve çocuğun korkunç felâketlere uğrayarak öğrenecekleri ve sonunda atom bombasının da ortaya çıkmasıyla, bütün insanlığı toptan bir ölüm korkusuna bulayan terör çağım açmış oluyorlardı.

Berlin’de o sabah hava biraz kapalıydı. Bulutlar şehrin üstünde asılı gibiydiler. Düşman bombardıman uçaklarından şehri koruyorlardı. Ama gelmedi düşman uçakları.

Halkın, sabahleyin radyolardan ve gazetelerin ikinci baskılarından önemli haberleri Öğrenmiş olmasına rağmen, caddelerde umursamazlıkla yürüdüğünü görüyordum (“). Adlon Hotel’in bulunduğu caddede, yeni 1. G. Farben binasında çalışan sabah ekibinin işçileri, sanki hiçbir: şey olmamış gibi işlerine gidiyorlardı, gazeteci çocuklar ikinci baskı diye bağıra bağıra yanlarına yaklaştıkları zaman, biri bile durup gazete almıyordu. Belki de Alman halkı, eylülün bu ilk sabahında, Führer’ in şu ya da bu şekilde Önliyeceğine inandığı bir savaşla karşılaşır karşılaşmaz şaşırmıştır, diye düşündüm ben. Gerçekten bir savaşın çıkacağına inanmamıştı Alman halkı, ama işte çıkmıştı sonunda.

O günün bu neş’öli umursamazlığıyla, Almanların 1914’de savaşa girdikleri zamanki hava arasında büyük fark vardı. !914’de yaban bir savaş isteği, bütün halka yayılmıştı. Caddelerdeki kalabalıklar çılgınca gösteriler

yapıyorlar, yürüyen askerlerin üzerlerine çiçekler atıyorlar, Kayzer ve Büyük Komutan İkinci Wilhelm'i durmadan alkışlıyorlardı.

Ama o gün, ne askerlere, ne de bile bile ve soğukkanlılıkla kışkırttığı olaylar üzerine, halka bir söylev vermek için sabah saat 10'dan az önce Başbakanlıktan Reichstag'a otomobille giden Nazi Başkomutanına, böyle bir gösteri yapılmadı. Çoğu Hitler tarafından tâyin edilmiş bulunan Reichstag[1]daki kukla milletvekilleri, yâni partinin satılmış adamdan bile, o sabab diktatör, Almanya'nın neden savaşa girdiğini anlatırken büyük [8] bir heyecan göstermediler. Kroll Opera binasının süslü salonundaki kürsüden söz söylediği zaman, eskiden daha önemsiz yerlerde bile daha çok alkışlanırdı.

Arada sırada sert çıkıyordu, ama genellikle garip bir savunma havası vardı sözlerinde. Bütün söylev boyunca, başına gelen bu belâdan şaşırmış ve biraz da canı sıkılmış gibiydi. îtal. yan müttefikinin, taahhütlerini otomatik olarak; neden yerine getirmediğini, neden yardımına koşmadığım, döneklik ettiğini anlattığı zaman bile, kukla dinleyicileri herhangi bir heyecan gösterisinde bulunmadılar.

«Burada, her şeyden önce, bizi şimdiye kadar desteklemiş olan İtalya'ya teşekkür etmek isterim (dedi), ama bu mücadeleyi yürütürken bir dış yardıma başvurmak istemediğimizi anlamalısınız. Bu işi kendi başımıza başaracağız.»

Hitler iktidara nasıl geldiği ve iktidarını nasıl güçlendirdiği konusunda yine bir sürü palavralar savurduktan sonra, tarihin bu çok ciddi gününde bile bu namussuzca davranışını zavallı, aptal Alman halkına haklı göstermek için yeni birtakım yalanlar atmaktan geri kalmadı.

«Avusturya probleminin, sonradan da Sudetland, Bohemya ve Morav-ya problemlerinin, barışçı yollarla aydınlanması ve bir anlaşmaya varılması için ne kadar sonsuz teşebbüslere giriştiğimi biliyorsunuz. Bütün bunlar boşa çıktı...

Polonya devlet adamlarıyla yaptığım görüşmelerde... sonunda Alman tekliflerini formüle ettim ve... bu tekliflerden daha basit ya da daha dürüst teklifler olamazdı. Bunu bütün dünyaya açıklamak isterim. Bu çeşit

teklifleri öne sürebilecek durumda olan tek adam bendim, çünkü bunu yaparken milyonlarca Almana karşı bir durum aldığımı çok iyi biliyordum. Bu teklifler reddedildi...

tki gün, sabahtan akşama kadar hükümetimle oturdum ve Polonya hükümetinin olağanüstü yetkili birini göndermeyi uygun bulup bulmayacağım bekledim... Ama benim barış sevgim ve sabrım, yanlış olarak, güçsüzlük ya da korkaklık sanıldıysa, hakkımda yanlış düşünülmüştür... Polonya hükümetinin, bizimle ciddi görüşmelere girişmek istediğini gösteren bir belirti yok ortada artık... Bundan Ötürü Polonya'nın, son birkaç

aydanberi bize karşı kullandığı dille konuşmaya karar verdim...

Eu gece, Polonya muvazzaf askerleri, ilk olarak bizim sınırımıza ateş açmışlardır. Sabah saat 5.45'den itibaren de biz mukabele ediyoruz ve. bundan sonra da bombalara bombalarla cevap verilecektir.»

Böylelikle, yukarıda gördüğümüz gibi, Naujocks'un emrindeki Polonya askerî elbiselerini giymiş S.S. lerin, Glehvitz'de Alman radyo istasyonuna karşı giriştikleri düzmece Polonya hücumu, Alman Başbakanı tarafından çok soğukkanlılıkla, Polonya'ya karşı yapılan saldırıyı haklı göstermek için kullanılmış oluyordu. Ve nitekim, Alman Yüksek Komutanlığının ilk bildirisinde askerî harekâtın adı "karşı-hücum" diye geçiyordu. Weizsaecker bile bu aşağılık numarayı yutturmak için elinden geleni yapıyordu. O gün Alman Dış îşleri Bakanlığından, dı~ şardaki bütün Alman diplomatlarına telgrafla bir genelge göndermiş ve izleyecekleri politikayı onlara bildirmişti.

«Alman askerleri, PolonyalIların giriştikleri hücumlara karşı kendilerini savunmak üzere, bu sabah şafakla birlikte, Polonya'ya karşı harekete geçmişlerdir. Bu harekât şimdilik, bir savaş olarak tanımlanamaz, buna yalnızca Polonya hücumlarının doğurduğu birtakım çarpışmalar (angajmanlar) denebilir.» (1)

Polonya sınırına yapılan hücuma katılan Alman askerlerine karşı da göz göre göre yalan söyledi Hitler. 1 Eylülde Alman Ordusuna yayımladığı heybetli bildirisinde şunları yazdı :

«Polonya hükümeti ile barışçı yoldan ilişki kurmak istediğim halde, bu hükümet tekliflerimi reddetti ve silâha sarıldı... Sınır boyunda, büyük bir devletin göz yumamıyacağı şekilde girişilen bir sürü bozma hareketi, artık bu hükümetin Alman smınna karşı bir saygı duymak istemediğini göstermektedir.

Bu çılgınlığa bir son vermek üzere, bundan böyle, kuvvete kuvveti*, karşı koymaktan başka bir yol bulamadım.»

Hitler o gün yalnız bir kere doğru söyledi :

«Her Alman erkeğinden, benim gibi dört yıl için hazır olmasını isterim (dedi Beiehstag'da)... Bundan böyle ben de, Alman İmparatorluğunun yalnızca bir askeriyim. Benim İçin çok kutsal ve çok sevgili olan bu.

9S0

elbiseyi yeniden giydim. Zafere ulaşıncaya, kadar üstümden çıkamayacağım ya da sonucu görmeden öleceğim.»

Hitler hayatında yalnızca bu sözü yerine getirdi. Ama o gün Berlin'de gördüğüm insanların içinde hiçbiri Lider'in çok açık söylediği bu sözün, Almanya yenilirse kendisinin buna katlanamıyacağı, bunu kabul edemiyeceğı anlamına geldiğini anlayamamıştı.

Hitler verdiği söylevde, eğer kendisine bir şey olursa, yerine Goering'in getirilmesini öğütledi. Ondan sonra Hess gelecekti. “Eğer Hess'e de bir şey olursa o zaman kanuna göre Senato toplanacak, içlerinden en değerli olanını —yâni en cesurunu— seçecek” ti. Hangi kanun? Hangi Senato? Ne o vardı ne de ötekisi.

Hitleri'n Reichstag'daki halim selim hali, Başbakanlığa döner dönmez kayboldu. Hemen o bayağı durumunu takındı. Goering'in kuyruğunda her yere girip çıkan Dahlerus, Başbakanlıkta Hitler'i “son derecede sinirli ve tedirgin” buldu.

«İngiltere'nin ötedenberi savaş istediğinden şüphelendiğini söyledi (diyor sonra İsveçli aracı). Sonra, Polonya'yı ezeceğini ve bütün ülkeyi

Almanya’ya katacağım dedi...

Sinirlendikçe sinirlendi ve kollarını sallayarak yüzüme karşı, bağıra bağıra şunları söyledi: ‘Eğer İngiliz, bir yıl dövüşmek isterse ben de bir yıl dövüşürüm, iki yıl İsterse iki yıl dövüşürüm.’ Durdu ve cıyak cıyak bağırmaya ve kollarını deli gibi savurmaya başladı : ‘Eğer İngiltere üç yıl savaşırsa, ben de üç yıl savaşırım...’

Gövdesi koliarımn hareketlerini İzlemeye başlamıştı ve sonunda çığ. lığı bastı: ‘Und \vemi es erforderlich 1st, will leh zehn Jahre kaempfen’ (ve gerekirse on yıl savaşırım.) Yumruğunu savurdu, eğildi, neredeyse yere değecekti.» (2)

Bütün bu sinir nöbetine rağmen Hitler, Ingiltere ile savaşa gireceğine yine inanmıyordu. Saat öğleyi geçmişti. Alman zırhlı kollan o sırada Polonya içerilerinde bir hayli yol almışlardı ve hızla ilerliyorlardı. Polonya'nın birçok şehirleri, Varşova da dahil olmak üzere, bombalanmıştı. Çok sayıda yaralı ve ölü vardı.

Ama İngiltere ve Fransa’nın, Polonya’ya verdikleri sözleri yerine getirecekleri üzerine, Londra ve Paris’ten bir tek kelime bile çıkmıyordu.

Ne yapacakları belliydi, ama Dahlerus ile Henderson, ortalığı karıştırmak için sanki ne mümkünse yapıyorlardı.

Sabah sat 10.30’da, İngiliz elçisi, Halifax’a telefonla şunu söylemişti :

«PolonyalIların, geceleyin Dlrschau köprüsünü attıklarını öğrendim (*). Danzlglilerle çarpışma olmuş. Bu haberler üzerine Hitler, PolonyalIların sınırdan içeriye itilmeleri ve Goering’e de sınır boyundaki Polonya kuvvetlerini imha etmesi emrini verdi.»

Henderson mesajının sonuna şunu eklemişti yalnızca :

«Bu bilgi Goering’ten alınmıştır.

Hitler Keichstag'dan sonra, barışı kurtarmak İçin son bir çaba harcamak üzere, beni görmek isteyebilir.» (3)

Hangi barış? İngiltere ile barış yapmak için mi? Almanya altı saattenberi —bütün askerî gücüyle— Ingiltere’nin müttefiki bir ülkeyle savaş halinde bulunuyordu.

Hitler Reichstag’da söylevini verdikten sonra Henderson’u çağırmadı. PolonyalIların taarruza başladığı konusunda Goe-ring’in uydurduğu yalanı Londra’ya aktaran elçi, böylelikle hayail kırıklığına uğradı. Ama büsbütün de umutsuzluğa düşmedi. 10.50’de Halifax’a yeni bir mesaj daha gönderdi. Çalışan, ama karmakarışık çahşan kafasında, yeni bir fikir daha doğmuştu.

«Her ne kadar gerçekleşmesi İhtimali azsa da, şimdi barış için tek

(*) vistül nehri üzerindeki DİrschaU köprüsünün. PolonyalIlar tarafından uçurulmadan önce Almanlar tarafından ele geçirilmesi daha yaz başında plânlanmıştı. Bu harekât “Beyaz Durum” a ait bütün evrakta vardır, özellikle Hltler’İn 31 Ağustosta çıkarttığı 1 Sayılı emirde de geçer. Ama kısmen sabahın erken saatlerindeki sis yüzünden olacak, paraşütçüler köprüyü ele geçirmek üzere yere üıemedlkleri için plân uygulanamadı. PolonyalIlar bundan yararlanarak köprüyü vaktinde uçurdular.

umudun, Mareşal Smigly-Rydz'in bir asker ve tam yetkili olarak, bütün sorunu Feld-Mareşal Goering İle konuşmak üzere, Almanya’ya hemen gelmeye hazır bulunduğunu ilân etmesi olduğuna inandığımı bildirmeyi görevim sayıyorum.» (4)

Mareşal Smigly-Rydz’in, kışkırtılmaksızın girişilen büyük Alman taarruzunu o sırada püskürtmekle meşgul olduğunu ya da bu işi bir yana bırakıp “tam yetkili” olarak Berlin’e gelse bile o günkü şartlar altında, bunun bir teslim demek olacağını, bu üstad İngiliz elçisi hiç düşünmüyordu. PolonyalIlar çarçabuk yenilebilirlerdi, ama teslim olmazlardı.

Dahlerus, Polonya saldırısının bu ilk gününde, Henderson’ dan çok daha hareketliydi. Sabah saat 8’de Goering’i görmeye gitmişti. Goering, kendisine “PolonyalIların Gleiwitz’deki radyo istasyonuna hücum etmeleri ve Dirschau yakınındaki köprüyü uçurmaları yüzünden savaşın başladığını” haber verdi. Isveçli hemen, telefonla Londra’daki Dış İşleri Bakanlığını aradı ve bu haberi oraya ulaştırdı.

Sonradan Nuremberg’teki sorgusu sırasında Dahlerus şunları anlattı : “Aldığım bilgiye göre PolonyalIların hücuma geçtiklerini birine söyledim. Onlar da bu bilgiyi verdiğim sırada şaşırıp kaldılar.” (5). Ama bu haber İngiliz Devletinin, Berlin’deki elçisinin telefonuyla bildireceği haberden başkası değildi.

Gizli bir İngiliz Dış İşleri muhtırasındaki kayda göre, İsveçli sabah saat 9.05’de telefon etmiştir. Ve Goering’in söylediklerini Londra’ya tekrarlayarak, "PolonyalIların her şeyi sabote ettiklerim” ve “hiçbir görüşmeye yanaşmadıklarını gösteren tanıtların elinde bulunduğunu” söylemiştir. (6)

Saat yarımda Dahlerus, yeniden uluslararası telefonun başına geçti ve Londra ile konuşmaya başladı. Dirschau köprüsünü atarak barışı sabote etmekle suçladı PolonyalIları ve Forbes ile birlikte yeniden Londra’ya gelmeyi teklif etti. Ama sert ve inatçı Cadogan, Dahlerus’un önlemeye çalıştığı savaş başlamış olduğuna göre, artık yapacağı bir iş kalmadığını anlamıştı, isveçliye “artık bir şey yapılamıyacağım” söyledi.

Ama Cadogan, Dış İşleri Bakanlığı Daimî Yardımcısıydı yalnızca. Kabinede bile değildi. Dahlerus müracaatının kabineye bildirilmesi için direndi ve bir saat sonra yeniden telefon edeceğini söyledi. Etti ve cevabını da aldı.

«(Cadogan dedi ki) Alman askerlerinin Polonya’yı istilâ ettikleri sırada, herhangi bir aracılık yapmak fikri hiçbir suretle sozkonusu olamaz. Bir dünya savaşını durdurabilmek İçin İzlenecek tek yol (1) çatışmaların durması, (2) Alman askerlerinin hemen Polonya topraklarından çekilmesidir.» (7)

Londra’daki Polonya elçisi Kont Raczynski, saat 10’da

Lord Halifax’i ziyaret etti ve kendisine Alman saldırısını resmen haber verdi; bunun “açıkça antlaşmada adıgeçen durum olduğunu” söyledi. Dış işleri Bakanı bundan hiç şüphesi bulunmadığı cevabını verdi. Saat 10.50’de, Alman maslahatgüzarı Theodor Kordt’ı Dış işleri Bakanlığına çağırdı ve kendisinin bu konuda bir bilgisi olup olmadığını sordu. Kordt, Almanların Polonya'ya taarruz ettikleri konusunda bir bilgisi bulunmadığı gibi

Berlin’den herhangi bir talimat da almadığı cevabını verdi. Halifax, kendisine gelen raporların “çok ciddi bir durum yarattığını” söyledi. Ama bundan daha ileri gitmedi. Kordt, bu görüşmeyi saat 11.45’de Berlin’e haber verdi.

Bundan ötürü Hitler, öğleyin, İngiltere’nin durumu ciddi görmekle birlikte, eninde sonunda savaşa gırmiyeceğine inanmakta devam ediyordu. Ama az sonra umutları suya düşecekti.

Akşamüstü saat 7.15’de Berlin’deki İngiliz elçiliğinde çalışan bir memur. Alman Dış işleri Bakanlığım telefonla aradı ve Ribbentrop’u “çok acele bir iş için” Henderson ile Coulon-dre’u “olabildiği kadar çabuk” kabul etmesini rica etti. Fransız elçiliği de birkaç dakika sonra aynı ricada bulundu. Rib-bentrop, iki elçi ile bir arada konuşmak istemediği için Hen-derson’u gece saat 9’da, Coulondre’u da bir saat sonra kabul etti. İngiliz elçisi, Ribbentrop’a İngiliz hükümetinin resmî notasını verdi.

« ...Alman hükümeti, Polonya’ya karşı girişmiş olduğu her türlü saldırgan hareketi durdurduğuna dair, İngiliz hükümetine doyurucu teminat vermeye ve kuvvetlerini Polonya topraklarından hemen çekmeye hazır olmadığı takdirde, İngiliz hükümeti Polonya’ya karşı vermiş olduğu taahhütleri duraksamadan yerine getirecektir.» (8)

Fransız bildirisi de hemen hemen aynıydı.

Ribbentrop her iki elçiye, notaları Hitler’e sunacağı cevabım verdi ve "Alman saldırısının değil” Polonya saldırısının sozkonusu olduğu üzerinde bir nutuk çekti. Bir gün önce "muvazzaf” Polonya askerlerinin, Alman topraklarına hücum ettik, leri üzerindeki bayat yalanlan tekrarladı. Bütün buna rağmen diplomatik nezaket yine de bozulmadı. Sir Neville Henderson, o geceki görüşmeyi anlatan raporunda, Ribbentrop’un ‘‘nazik ve terbiyeli” olduğunu söyler. Elçi, odadan çıkmaya hazırlanırken, iki gece önceki sert görüşme sırasında, Almanların Polonya için ileri sürdükleri “tekliflerin” metnini. Alman Dış İşleri Bakanının hızlı hızlı okuyup geçtiği konusunda aralarında ufak Ur tartışma geçti. Henderson, Ribbentrop’un hızlı okuduğunu söyledi; Ribbentrop ise “yavaş yavaş ve teker teker okuduğunu, dahası Henderson’un her şeyi iyi anlaması için ana noktalarını sözlü olarak

açıkladığını” bildirdi. Hiçbir zaman bir sonuca va-ramıyacak bir tartışmaydı bu. Ama artık ne önemi vardı bütün bunlarm? (9)

1 Eylül gecesi, Alman askerleri Polonya topraklarında ilerlerlerken ve Luftwaffe de durmadan bomba yağdırırken, Bitler. İngiltere ve Fransa’dan aldığı raporlardan, ordularını durdurtmadığı ve hemen geri çekmediği —ki buna imkân yoktu— takdirde bir dünya savaşı ile karşılaşacağını anlamıştı. Ama, acaba o gece de talihin —Münih’te olduğu gibi— yine kendisine yaver olacağını hâlâ umuyor muydu? Savaşın çıkmasından ve ezici güçteki Îngiliz-Fransız donanma ve kara kuvvetlerinin, İtalya’ya karşı harekete geçmesinden korkan dostu Mussolini, yeni bir Münih hazırlamak üzere paçaları sıvamıştı.

MUSSOLİNİ'NİN SON DAKİKADA MÜDAHALESİ

Duçe’nin, İtalya’yı Çelik Pakt taahhütlerinden sıyırmaya çalıştığı sırada bile, yâni 26 Ağustosta, “Almanya’yı mâr.eu ve maddeten doyuracak siyasi bir çözüm’’ yolunun hâlâ bulunabileceğini, Führer’e durmadan söylediği hatırlanacaktır (”). Hitler, bu konuyu dostu ve müttefiki ile konuşmak zahmetine katlanmamış ve bu tutumu, Mihver’in ikinci ortağını gücendirmiş-ti. Bununla birlikte, yine yukarıda gördüğümüz gibi, Mussolini ile Ciano, Berlin’deki elçilerinden durumun kötüleştiğini haber alır almaz, Hitler’den hiç olmazsa Polonya elçisi Lipski’ yi görmesini istemiş ve barış görüşmelerinin “ilk adımı olarak” Danzig’in geri verilmesine Ingiliz hükümetini razı etmeye çalıştıklarını Hitler’e söylemişlerdi. (**)

Ama artık Hitler bu kadar küçük bir lokma ile yetinecek durumda değildi. Generallerine dediği gibi, Danzig yalnızca bir göstermelikti, istediği şey, Polonya’yı haritadan silmekti. Ama Duçe bilmiyordu bunu. 1 Eylül sabahı, ya hemen İtalya’nın tarafsızlığım ilân etmek ya da Ingiltere ile Fransa’nın hücumuna uğramayı göze almak yollarından birini seçmek durumunda kalmıştı. Gururu kırılan kayınpederi için, birinci ihtimalin ne kadar büyük bir kâbus olduğu Ciano’nun güncesinden anlaşılıyor. (***>

([T]) 880’inci sayfaya babınız.

914'üncü sayfaya bakınız.

i*[31]›i Mussolini'nln kararı bir gece önce İngiltere'ye bildirilmişti. İn-

Zavallı mutsuz İtalyan diktatörü, 1 Eylül günü erken saatlerde, bizzat kendisi(Berlin'deki elçisine telefon etti ve Ciano'-nun yazdığına göre, elçiden "İtalya'yı İttifak taahhütlerinden kurtaracak bir telgraf çekmesini Hitier'den rica etmesini" istedi (11). Führer hemen ve dahası memnunlukla, bu isteği kabul etti. Sabah saat 9.40'da, Retchstag'a gitmek üzere Başbakanlıktan ayrılmadan önce, dostuna bir telgraf çekti ve vakit kazanmak üzere de, telgrafı Roma'daki Alman elçiliğine telefonla bildirdi.

«DUÇE :

Almanya ve Almanya'nın dâvasına yapmakta olduğunuz diplomatik ve siyasi yardımlardan ötürü size yürekten teşekkür ederim. Bize yükletilen görevi, Almanya'nın askeri kuvvetleriyle başarabileceğimize inanıyorum. Bu bakımdan, bu şartlar altında İtalya'nın askeri desteğine ihtiyaç olacağını ummuyorum. Gelecekte, Faşizm ve Nasyonal Sosyalizmin ortak dâvası için yapacağınız her şeye teşekkür ederim, Duçe.

ADOLF HİTLER» (*) (12)

Hitter, Reichstag'dâki konuşmasını yaptıktan ve Dahle-rus'a öfkesi geçmiş gibi davrandıktan sonra, Mussolini'ye bir mektup daha yazdı. Bu mektupta Polonya sorununu "görüşmeler" yoluyla çözmeye hazır olduğunu, "PolonyalI görüşmecinin gelmesini iki gün hoşhoşuna" beklediğini ve "yalnız dün gece

giliz Dış İşleri Bakanlığı, Koma daki elçisi Sir Percy Lorratne'den 31 Ağustos günü gece saat 11.45'de bir mesaj aldı : "İtalyan hükümeti karar vermiştir. İtalya ne İngiltere ve ne de Fransa'ya karşı dövüşecektir... Bu haber bana 21.15'de Ciano tarafından, gizli kaydıyla bildirildi." (10)

O akşam İngiltere, gece saat 8'den sonra, Roma ile bütün telefon ko. nuşmalarım kesmek istediğini bildirdi. Ciano, bunun bir İngiliz - Fransız hücumuna başlangıç olmasından korktu.

(-*> İtalya Bakanlar Kurulunun akşamüstü saat 4.30'da yaptığı toplantıdan sonra, İtalyan radyosu, Bakanlar Kurulunun "İtalya'nın askerî harekât

bakımından herhangi bir inisiyatif almıyacağı konusundaki kararını halka" ilân etti. Bundan hemen sonra da, Hitler'in Mu3Solinl’ye göndermiş olduğu, İtalya'yı taahhütlerinden kurtaran mesajı okundu.

on dörtten fazla sınır bozma olayının olduğunu” ve bu yüzden “artık kuvvete kuvvetle karşı koymak” kararını verdiğini bildiriyor, oyunbozanlık eden ortağına saygılarını bir daha sunuyordu.

«Duçe, bütün yaptıklarınıza teşekkür ederim, özellikle aracılık teklifinize minnettarım. Ancak, bütün bu teşebbüslere daha başlangıcından itibaren şüphe ile bakmışımdır, çünkü PolonyalIların, sorunu dostça çözmek İçin en ufak bir niyetleri olsaydı, Polonya hükümeti bunu zamanında yapardı. Ama reddettiler...

Bu bakımdan, Duçe, bir aracılık rolü oynamak gibi tehlikeli bir işe girişmeyiniz. Çünkü böyle bir çabanın, Polonya hükümetinin takındığı uzlaşmaz tutum gözönünde bulundurulacak olursa, boşa çıkması ihtimal dahilindedir...

ADOLF HİTLER-> (13)

Ama Mussolini, Ciano’nun teşvikiyle, kendisini aracılık tehlikesine atmak için son bir teşebbüste daha bulundu. Bir gün önce, öğleden hemen sonra, Roma’daki Ingiliz ve Fransız elçilerine, eğer hükümetleri razı olursa, Mussolini’nin “bütün

dertlerin kaynağı olan Versailles antlaşması maddelerini incelemek” üzere 5 Eylülde Almanya’yı bir konferansa çağıracağını söyledi.

Almanların ertesi sabah Polonya’yı istilâya başladıkları haberinin, Mussolini’nin teklifini gereksiz bıraktığı sanılır. Oysa hiç de öyle olmadı. Hitler’i yatıştırmaya çalışanların başında gelen Fransız Dış işleri Bakanı George Bonnet'in, o sırada Fransa’nın Roma elçisi olan Francois -Poncet’ye, 1 Eylül günü saat I1.45’de telefon ettiğini ve temsil edilmeyen ülkelerin problemlerini ele almamak, “sınırlı ve acele problemlerin kısmî ve geçici çözümü” ile yetinmemek şartiyle, Fransız hükümetinin böyle bir konferansı iyi karşılayacağını Ciano’ya söylemesi için elçiye talimat verdiğini, îtalyanlar hayretle gördüler. Bonnet, böyle bir konferansın

toplanması için Alman askerlerinin Polonya'dan geri çekilmesini ya da oldukları yerde kalma-lanın bile şart kogmamıştı. (*) (14)

Ama Ingilızler bu son şart üzerinde direnmişler, kesin bir şekilde ikiye ayrılan Fransız kabinesine de görüşlerini kabul ettirerek, 1 Eylül akşamı Bertince birbirine benzer iki uyarma notası vermeyi başarmışlardı. Alman askerleri Polonya'dan çekilmedikleri takdirde Ingiltere ve Fransa'nın savaşa gireceklerini bildiren nota metinleri, aynı akşam bütün dünyaya açıklandığı halde, o sırada her önüne çıkan —çıkmayan bile— çareye yapışan Mussolini'nin, ertesi sabah, sanki İngiliz - Fransız notalarının hiç önemi yokmuş gibi, Hitler'e bir daha başvurması çok ilginçtir.

Henderson'un Final Report'unda yazdığı gibi, 2 Eylül bir bekleyiş günü oldu (**). Coulondre ile birlikte, Hitler'in notalara vereceği cevabı beklediler. Ama hiç ses seda çıkmadı Hitler' den. Yalnız Öğleden sonra Attolico, soluk soluğa Ingiliz elçiliğine geldi ve hemen Henderson'dan bir şey öğrenmek istedi : Ingilizlerin bir akşam önce verdikleri nota, bir ültimatom muydu değil miydi?

Henderson'un sonradan yazdığına göre, "eğer Alman Dış işleri Bakanı bana aynı soruyu sormuş olsaydı — ki sormadı — ona bunun bir ültimatom değil, bir uyarım olduğunu söyleme-

{•> Bonnet, 1 Eylül günü öğleden sonra, Fransa'nın Varşova'daki elçisi Noel'e iki kere talimat verdi ve İtalya'nın İleri sürdüğü konferans teklifini, Polonya'nın kabui edip etıniyecegini Beck'ten sormasını istedi O akşam geç vakit cevap geldi : "Biz kışkırtılmayan bir saldırının sonuca olarak çıkartılmış bir savaşın ortasındayız. Artık sözkonusu olan konferans değil. Müttefiklerin direnmelerini sağlayacak ortak bir harekettir.'' Bonnet'nin mesajları ve Beck'in cevabı French Yellow Boofc'dadır.

İngiliz hükümeti Bonnet'nin teşebbüslerine katılmadı, R.M.Ma kins imzasını taşıyan bir İngiliz muhtırasında İngiliz hükümetine "danışılmadiği ve bu dfemarvhe'lar üzerinde bilgi verilmediği'' yazılıdır. (151

(**} Henderson, Halifax'tan aldığı talimat üzerine, bir gün önce, öğleden sonra şifrelerini ve gizli evrakını yakmış ve savaşın çıkması halinde İngiliz

çıkarlarım korumasını, Amerika maslahatgüzarından rica etmişti. (British Blue Book, s. 21)

ye yetkili bulunduğumu kendisine anlattım.” (16)

Bu cevabı alan İtalyan elçisi, hemen doğru WUhelmstrasse’ deki Alman Dış İşleri Bakanlığına koştu. Attolico, o sabah saat 10’da da, Mussolini’nin bildirisi ile birlikte WUhelmstrasse’ ye gelmiş, Ribbentrop’un hasta olduğunu öğrenince bildiriyi Weizsaecker’e vermişti.

3 Eylül 1939

«İtalya. Fransa ile İngiltere ve Polonya’yı aşağıdaki esaslar üzerinde bir konferansa çağırmak İmkânına sahip olduğunun, elbettekt bu konudaki herhangi bir kararı Führer’e bırakmakla birlikte, bilinmesini arzu etmektedir :

1. Orduları bugün oldukları yerde (aslında da altı çizilmiştir) bırakan bir ateşkes anlaşmasının İmzalanması.

2. Konferansın iki ya da üç gün içinde toplanması.

3. Polonya - Almanya çatışmasının çözülmesi, {ki bugünkü durumda bu çözüm, elbette Almanya’nın çıkarına olacaktır.)

ilk olarak Duiçe tarafından ortaya atılan bu fikri, bugün özellikle Fransa desteklemektedir. <*)

Danzig bugün için zaten Alınandır. Almanya, isteklerinin büyük bir kısmını karşılayan garantiler eline geçirmiştir. Almanya ‘manen de tatmin' olmuştur. Eğer bir konferans teklifini kabul edecek olursa Almanya, bütün amaçlarına varacak ve aynı zamanda bir savaşı önlemiş olacaktır. Savaş şimdiden genel olmaya doğru gitmekte ve çok süreceğe benzemektedir,

Duçe bu konuda direnmek istemiyor, ancak yukarıdaki hususların Herr von Ribbentrop iie Führer’in hemen, dikkatine sunulmasına kendisi çok önem veriyor.» (17)

Gariptir ki Ribbentrop, az sonra iyileşivermiş ve Attolico* yu 12.30’da kabul etmiş, Duçe’nin ileri sürdüğü tekliflerin, bir akşam önce verilen Ingiliz - Fransız notalarıyla “ uzlaştır ilanı lyaeağını”, bunların bir "ültimatom niteliği” taşıdığını söylemişti .

(°) CSano notanın “Fransızlar tarafından yapılan baskı" Üzerine gönderildiğini İddia eder (Ciano Diaries, s. 136) Ancak yanlış bu. Bonnet bir konferans toplamaya çalışıyordu ama Mussolini bu konuda daha da ileri gidiyor, elinden geleni yapıyordu.

Bir dünya savaşını, şefi kadar önlemek isteyen ve bu konuda ondan daha samimi olan İtalyan elçisi, Ribbentrop’un sözünü kesmiş, Ingiliz ve Fransız bildirilerinin ‘‘Duçe’den gelen son bildiriden sonra geçersiz” olduğunu söylemişti. Elbetteki Attolico’nun böyle bir söz söylemeye yetkisi yoktu. Kaldı ki söylediği doğru da değildi. Ama bu son dakikada herhalde biraz yalan söylemekle bir şey kaybetmiyeceğini düşünmüştü. Alman Dış işleri Bakanı, bu konuda şüpheli olduğunu söyleyince Attolico görüşünde direndi.

«Fransız vc İngiliz bildirileri (demişti) artık sözkonusu olamazdı. Kont Ciano, daha o sabah saat 8.30’da, yâni bildiriler İtalyan radyosunda yayımlandıktan sonra, telefon etmişti, Onun İçin, iki bildiri de geçerli sayılamazdı. Bundan başka Kont Ciano, Fransa’ma, Duçe'nin teklifini çok desteklediğini de söylemişti. Şu anda baskı Fransa’dan gelmektedir : Ama bunu İngiltere İzliye çektir.» (18)

Ribbentrop pek emin değildi bundan. Mussolini’nin teklifini az önce Hitler ile görüştüğünü ve Führer’in şunu bilmek istediğini söyledi : İngiliz - Fransız notaları birer ültimatom muydu? Dış işleri Bakam, sonunda Attolico’nun ileri sürdüğü teklifi kabul etmişti : Italyan elçisi hemen gidip, durumu Henderson ile Coulondre'a soracaktı.

Attolico’nun o gün İngiliz elçiliğine gitmesinin nedeni işte buydu. Ribbentrop ile görüştüğü sırada tercümanlık yapan Schmidt, Attolico’nun o günkü halini sonradan şöyle anlatır : “Artık pek genç yaşta olmayan Attolico, Henderson ile Cou-londre’a danışmak üzere hızla Ribbentrop’un odasından çıktı ve merdivenleri koşa koşa indi... Yarım saat sonra aynı şekilde soluk soluğa döndü.” (19)

Biraz dinlendikten sonra, İngiliz notasının bir ültimatom olmadığını, hemen şimdi Henderson[1] un söylediğini bildirdi. Ribbentrop “Ingiliz - Fransız bildirilerine verilecek cevabm ancak olumsuz olabileceğini, bununla birlikte Führer’in, Duçe’-nin tekliflerini İncelediğini ve eğer Ingiliz - Fransız bildirilerindi

de bir ültimatomun sözkonusu olmadığı Roma tarafından da doğrulanırsa, bildirilere bir iki gün içinde cevap verileceğini” söyledi. Attolico, daiıa erken cevap verilmesi üzerinde direnince Ribbentrop sonunda ertesi gün, yâni pazar günü cevabın verilmesine razı oldu.

1

Yâni, Hitler’in “İngiliz İmparatorluğuna garanti” vereceği üzerine 25 Ağustosta yaptığı teklif.

2

Goering[1], İfadesi sırasında, “Rİbbentrop’un, Dahlerus’un gönderildiğinden haberi yoktu,” demiştir. '‘Dahlerus konusunu Ribhentrop’la hiç görüşmedim. Dahlerus’un benimle İngiliz hükümeti arasında gidip geldiğini bilmiyordu” (37). Ama Goering bu temasları her zaman Hitler’e haber veriyordu.

3

On altı maddelik teklifin metni, 30 Ağustos günü sabah saat S.lS’de, yâni tekliflerin Henderson’a "hızlı hızlı okunmasından” dört saat sonra, Londra'daki Alman maslahatgüzarına telgrafla bildirildi. Londra'daki Almaı? temsilcisinden bu "tekliflerin tamamiyle gizli tutulması ve yeni bir talimat gelmedikçe kimseye bunlardan söz edilmemesi" bildirildi (Öl). HitJer’in, bir gün önce verdiği notada, bu teklifleri, PolonyalI temsilcinin gelmesinden önce tngiliz hükümetine sunmayı vaad ettiği unutulmamalıdır.

4

Sabah saat 5.15 (31 Ağustos) de, Halifax tarafından alınan bîr raporunda, Henderson, Lipski’ye Rıbbentrop’u telefonla aramasını ve kendisinden

Polonya hükümetine bildirilmek üzere Alman tekliflerini istemesini “çok kuvvetli bir dille” söylemişti. Lipski, önce Varşova ile görüşmesi gerektiği cevabını vermişti. Henderson aynea şutıu eklemişti raporuna : “Polonya elçisi hemen hükümetine telefon edeceğini vaat etti, ama hükümetinden aldığı talimata uyarak o kadar gevşek ve o kadar isteksiz davranıyordu ki teşebbüsün çok etkili olacağından emin değildim." (63)

5

Goering, Nuremberg’teki duruşması sırasında, Hltler’în "teklif” metnini İngiliz elçiliğine bildirmekle büyük bir tehlikeyi göze aldığını, çünkü Hitler’in bu metnin başkalarına bildirilmesini yasaklamış olduğunu” söyledi. Goering mahkemede “bu tehlikeyi ancak ben göze alabilirdim," dedi. (64)

6

dirir gibi, birbiri ardına çekilen telgraflarla verilmişti. Raporda ayrıca şöyle deniyordu : “Almanlarla PolonyalIlar arasmdaki karşılıklı güvensizlik o kadar tamdır ki, burada yapacağım herhangi yeni bir teklifin yararlı bir şekilde kabul edileceğini (aynen) sanmıyorum. Çünkü olaylar böyle bir teklifi yeniden geride bırakacak hem izlenen metodlar yüzünden hem. de şeref ve haysiyet bakımından hiçbir yere götürmiyecektir.

“Son umut, bizim bakımımızdan kuvvete kuvvetle karşı koyma konusundaki değişmez kararımızdır(77)

7

Bu bölümü okuyan dostlar, yazarın, Henderson konusunda tarafsız olmadığını ileri sürdükleri için, Berlin’deki İngiliz elçisinin başka bir gözle de de görülmesi gerekmektedir. İngiliz tarihçisi Sir L.. B. Namlre. Henderson’u şöyle özetliyor : “Kendini beğenmiş, boş, inatçı, önceden saplandığı fikirlere kuvvetle bağlı olan Henderson, göndermiş olduğu İnanılmaz sayıdaki uzun telgraflarda, haberler ve mektuplarda hep aynı yanlış fikirleri ve görüşleri yüz kere tekrarlamış durmuştur. Tehlikeli derecede kalın kafalı olan ve zararı dokunmıyacak kadar da aptal olan

Henderson, un homme nöfaste olduğunu isbat etmiştir.’’ (Namier, In Nazi Era, s. 162)

8

Hitler’ln, çatışmaların başladığını Orduya açıklayan bildirisi Alman radyosu tarafından sabah saat 5.40 da verildi ve gazetelerin bu haberi veren ikinci baskılan az sonra sokaklarda satılmaya başlandı. 930’uncu sayfaya bakınız.

Roma’da ise Mussolini’nin umutları birer birer suya düşmekteydi. Ciano, öğleden sonra saat 2’de İngiliz ve Fransız elçilerini kabul etmişti. Halifax ile Bonnet’ye elçilerin yanında telefon etmiş ve onlara Attolico’nun, Alman Dış İşleri Bakanıyla yaptığı görüşmeleri anlatmıştı. Bonnet, yine heyecanlıydı ve kendi ifadesine göre (French Yellow Book) barış için yaptığı çalışmalardan ötürü, Ciano’ya hararetle teşekkür etmişti. Halifax ise eskisinden daha sertti. İngiliz notasının bir ültimatom olmadığını o da doğrulamıştı —İngiliz - Fransız bildirileri çok açık olduğu halde, devlet adamlarının böyle bir tek kelime üzerinde durmaları inanılacak şey değil— ancak kendi görüşüne göre, Alman Orduları Polonya’dan çekilmedikçe, Mussolini’nin konferans teklifini İngiltere’nin kabul etmiyeceğini de sözlerine ekledi. Bonnet ise bu noktada susuyordu. Halifax, Kabinenin bu konudaki kararını telefonla bildireceğini Ciano’ya vaad etti.

Karar, akşam saat 7’de bildirildi. İngiltere, Hitler’in askerini Alman sınırına çekmesi şartıyla Duçe’nin konferans teklifini kabul ediyordu. İtalyan Dış İşleri Bakanı, Hitler’in bu şartı hiçbir zaman kabul etmiyeceğini bildiği için güncesine “artık yapılacak hiç bir şey kalmadı,” diye yazdı.

«Hitler’e, kesin olarak ve belki de şiddetle reddetmesi için Öğüt vermek benim işim değil. Bunu Haiifax’a da, iki elçiye de ve Duçe’ye de söyledim ve Berlin’e telefon ederek, Almanlar devam etmemizi istemedikçe, görüşmeleri keseceğimizi söyledim. Son umut da böylece suya düştü.» (20)

Ve sonra 2 Eylül günü akşamı, saat 8.50’de, bizim yorgun ve bitkin elçi Attolico, yeniden Berlin’de Wİlhelm$tras$e>ye doğru yola çıktı. Bu sefer Ribbentrop kendisini Başbakanlıkta kabul etti. Orada Hitler’le toplantı

halindeydi. Sonradan ele geçen bir Dış işleri muhtırasında şahne şöyle anlatılıyor :

İtalyan elçisi, Dış İşleri Bakanına, İngiltere’n in İtalyan aracılık tekliflerine göre görüşmelere başlamak istemediği haberini getirdi. İngiltere, görüşmelere başlanmadan önce Alman askerlerinin, Polonya’nın işgal edilmiş topraklarından ve Danzig’ten hemen çekilmelerini istiyordu...

Sonuç olarak İtalyan elçisi, Duçe'nin artık aracılık teklifini geçerli saymadığını bildirdi. Dış İşleri Bakanı bu haberi herhangi bir yorum yapmadan İtalyan elçisinden aldı.» (21)

Elçinin sonsuz çabalarına bir teşekkür bile edilmeden! Almanya’nın, Polonya’daki kazançlarını bir ayak oyunuyla elinden almaya çalışan bir Müttefike karşı yapılan soğuk bir davranış yalnızca... Hepsi o kadar.

ikinci Dünya Savaşını önlemek için ortaya çıkan son ufak imkân da böylece kaybolmuştu. Bu dramda rol alan herkes hu-ıuu anlamıştı artık. Yalnız içlerinden biri, bunu anlamamakta bâlâ inat ediyordu. Bonnet, Bu tabansız adam, gece saat 9’da Ciano’ya telefon etti. Fransa’nın Almanya’ya vermiş olduğu notanın “ültimatom niteliğini” taşımadığını doğruladı ve Fransız hükümetinin, 3 Eylül —ertesi gün— öğleye kadar, Almanya’dan bir cevap beklediğini bildirdi. Bununla birlikte, dedi Ciano’ya, “konferansın elverişli sonuçlara varabilmesi için” Fransa, Almanların Polonya’yı “tahliye” etmeleri hususunda Ingiltere tarafından ileri sürülen şarta katılıyordu. Bonnet, bu noktaya ilk olarak değinmişti. Nedeni de İngilizlerin bu noktada direnmeleriydi. Ciano, Alman hükümetinin bu şartı kabul edeceğini ummadığı cevabını verdi, ama Bonnet hâlâ direniyordu. O ânda çiğnenmekte ve kuşatılmakta olan PolonyalIlara karşı giriştiği taahhütlerden Fransa’yı kaçırmak için son bir çıkış daha yaptı o gece. Ciano bu garip hareketi 3 Eylül tarihinde güncesinin ilk paragrafında şöyle anlatıyor :

«Geceleyin Bakanlık beni uykumdan uyandırdı. Bonnet,

Guariglia’ya (Paris’teki İtalyan elçisi) sormuş : Almanya hiç olmazsa sembolik olarak Polonya’dan çekilemez mi... Teklifi çöp sepetine attım, Duçe’ye bile haber vermedim. Ama bu davranış Fransa'nın büyük bir savaşa tam bir isteksizlik ve kararsızlıkla girdiğini gösteriyor.» (22)

POLONYA SAVAŞI II. DÜNYA SAVAŞI OLUYOR

3 Eylül 1939 Pazar günü sabahleyin, Berlin'de tatlı bir sonbahar havası vardı. Güneş pırıl pınl parlıyordu. Defterime şöyle yazmışım : “Berlinlilerin dolaylardaki ormanlarda, ya da göllerde geçirmek istedikleri cinsten bir gün.”

Gün ağarırken İngiliz elçiliğine, Sir Neville Henderson'a verilmek üzere Lord Halifax'tan bir telgraf geldi. Telgrafta, Henderson'un Alman Dış İşleri Bakanından sabah saat 9'da bir randevu istemesi o sırada metni kendisine bildirilecek olan bir bildiriyi Bakan’a vermesi isteniyordu.

Chamberlain hükümeti artık işin sonuna gelmişti. Askerlerini Polonya’dan çekmediği -takdirde İngiltere’nin savaşa gireceği, otuz iki saat kadar önce Almanya’ya bildirilmişti. Almanya buna cevap vermemişti; bunun üzerine İngiliz hükümeti, sözünü yerine getirmeyi kararlaştırmıştı. Fransa’nın Londra’daki elçisi Charles Corbin, Hitler’in Polonya’dan olabildiği kadar fazla toprak koparabilmek için cevabı bile bile geciktirdiğini ve Danzig’i, Koridor’u ve daha başka bölgeleri aldıktan sonra 31 Ağustos tarihinde ortaya attığı tekliflerin on altı maddesine dayanan “büyük” bir barış teklifiyle yeniden ortaya çıkabileceğini, kararsız Bonnet'ye bir gün önce öğleden sonra saat 2.30’da bildirmişti. (23)

Halifax bu tuzağa düşmemek için, Alman hükümetinin 1 Eylül tarihli Ingiliz - Fransız bildirisine bir cevap vermemesi

ispanya Diktatörü Franka Hitler ite (lira- Sovyet - Nazi Saldırmazlık Paktı nın imza

rada sı. Soldan saga : Molotov. Ribbentn>]i

Stalin.

Çekoslovakya Başkenti Prag'ın işgali. Fotoğrafta görülen sivil, Çek Cumhurbaşkanı Haçadır.

Nazi Ordularına Finlandiya'dan tfeçlş hakkı tanıyan anlaşmanın imzam sırasında Finli Mareşal Mamerheime, Hitler Üe bir-Ukde.

Hitler Münlh'de bir toplantıda partililere hitap ediyor.

Varşova Alman bombardımanından sonra evinin enkazı arasında acı acı düşünen bir Polonyalı çocuk.

Ağır Alman bom bard imanından sonra yaralanan PolonyalI gönç kız ve ablası,

Nazi Orduları tarafından sıkıştırılan İngiliz askerlerinin Dunkirk’]
tahliyeler).

Paris'in işgali sırasında Alman askerleri ile sevişen Fransız kadınları.

Hitler, Fransamn teslim anlaşmasının imzalandığı Comçteğne OrmanlarındanL tarihi vagonun önünde (Birinci Dünya Savaşı’nın mağlup

Almanya’sı ile muzaffer Fransa'sı arasındaki teslim anlaşması da burada imzalanmıştı.)

Fransa’nın İşgalini takip eden günlerde kurulan yeni Fransız Hükümeti Başkam Mareşal Petain’in Hltler'le İlk karşılaşması.

Ugal sırasında Paris'te Fransız po* İşgalden sonra kurulan yeni Fransız

List ile Alman askerlerinin Işbitiigu Hükümetinin Ba$l>akam Uıvale

İngiliz donanmasının Montevideo Limanında sıkıştırdığı ve sonunda Hitler'in emriyle intihar eden Alman Cep Kruvazörü *Graf Spee*'nin batışı.

Hitler ve Genel Kurmayı Paris'te, Eyfel Kulesinin önünde.

Cepheye sin r-s.ii erkek işçilerle yeri al alan Alnum kadınlanma bir cep hane fabrikacındaki çalışmaları.

Erwin v<m Wit Ziehen: 20 Temmuz suikastına karıştığı Kin S Ağustos, 1944 de İdem edilmiştir.

Guenther Hans von King*. Rusya, taarruzunda Merkez Orduları Komutanı. 20 Temmuz, suikastından sonra 19 Ağustos, 1944 de zehir içerek intihar etmiştir.

Walter von Brauchltseh* Alman Orduları Başkomutanı. Alman Ordularının Rusya bozgunundan sonra Hitler tarafından görevinden istifa ettirilmiştir

Erwin KommeiAfrikadaki başarılarından ötürü *Çdt Tilki al> diye anılan General, B&tı Cephesi B Gruplan Komutanıyken uğradığı bir hava hücumu stiwoda ağır .yaralanmış, 20 Temmuz suikastıyla ilgisi yüzünden 14 Ekim, 1044 de Hitler tarafından intihara mecbur edilmiştir.

Amiral Kari Doenltz. Alman Denizaltı Filosu Komutam, 30 Ocak, 1943 de Raeder'in yerine Donanma Başkomutanlığına getirilmiş, ölümünden sonra Hitler'in yerine geçerek 7 Mayıs, 1945 günü sabahı Almanya'nın kayıt-•* sız şartsız teslimini imzalamıştır.

Wilhelm Ritter von Leeb. Rusya taarruzunda Kuzey Orduları Komutanıyken kış bozxunu Üzerine İS Ocak, 1912 de türevinden alınmıştır.

Feld Mareşal von Rwututcdt. Alman Ordusunun ileri gelen komutanlarından. Savaş boyunca dört kere görevinden alınmış, yeniden görev verilmiştir.

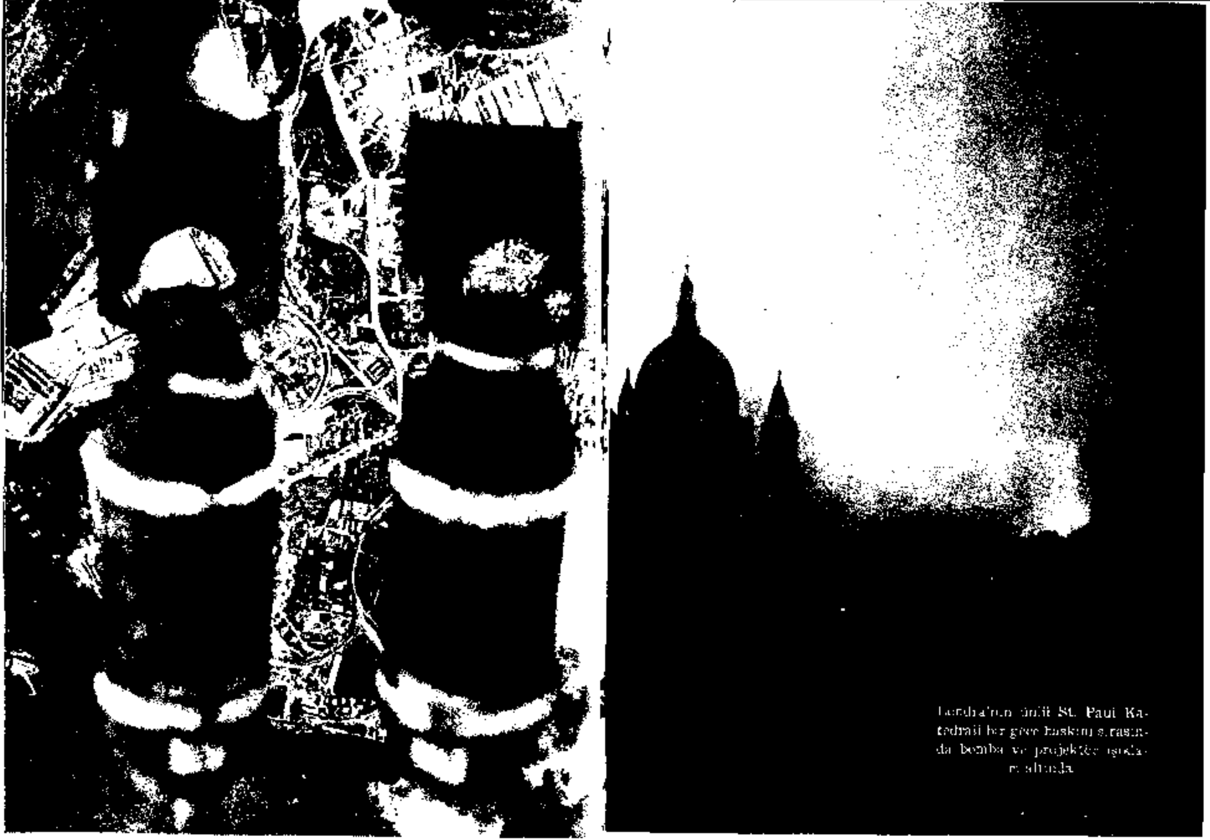
Feld - Mareşal Waltlier von Retchenau. 10 Mayıs 1940 da başlayan, 25 Haziranda biten Batı taarruzunda en bUyiiR rolü oynayan Altıncı Alman Ordusu komutanı.

Grand Amiral Erich Raeder- Alman Donanması Başkomutanı. 30 Ocak, 1943 de Hitler tarafından istifaya mecbur edilmiş, Nuremberg'te ömür boyu hapse mahkûm olmuştur.

General Fritz Erich von be-wiimki Manateln RundsteJir. Batıdaki A Ordu Gurubu Kurmay Başkanı bulunduğu sırada Hltler'e kendi planını kabul ol-tirmlş ve Batı taarruzu bu plana güre yapılmıştır. 1942 Aralık ayında Stallngrad'da kuşatılmış Alman Ordusunu kendi Dördüncü Panzer Ordusuyla kurtarmaya çalışmış Başaramamıştır.

Londra'nın ağır şeklide bombalandığı günlerde, halkın belli başlı sığınağı haline gelen ünlü Londra Metrosu

hâlinde, iki Batılı hükümetin, Almanya ile savaş durumunda bulunacaklarını ilân etmelerini Fransızlara teklif etmişti. 2 Eylül günü, öğleden sonra yapılan kabine toplantısında kesin bir karara varıldıktan sonra Halifax, iki Müttefikin önce, süresi 3 Eylül günü sabah saat 6’da bitecek bir ültimatomu Berlin’e vermelerini teklif etti (24). Bonnet, böyle acele bir harekete yanaşmak niyetinde değildi.

Nitekim, kesin olarak ikiye ayrılan Fransız kabinesi, son bir hafta için Fransa’nın, önce Polonya’ya —ve sonra da İngiltere’ye— karşı girişmiş olduğu taahhütleri, yerine getirip getirmemesi konusunu durmadan tartışmıştı. 23 Ağustos günü Ribbentrop’un, bir Nazi - Sovyet Paktı imzalamak üzere Moskova’ya vardığı haberi duyulunca Daladier, Bonnet’in teşvikiyle, Fransa’nın ne' yapması gerektiğini kararlaştırmak üzere Milli Savunma Kurulunu topladı (*). Toplantıda Başbakan Daladier ve Bonnet’den başka, üç silâhlı kuvvetin bakanlan, General Gamelin ile Deniz

ve Hava Kuvvetleri Başkanları ve dört general daha vardı. Hepsi on iki kişiydiler. Toplantı tutanağına göre Daladier üç sorun attı ortaya :

«1. Polonya ile Romanya (ya da birinden biri) Avrupa haritasından silinirken Fransa hareketsiz kalabilir miydi?

2. Bunu önlemek İçin Fransa'nın elinde ne gibi araçlar vardı?

3. Şimdiden ne gibi tedbirler alınabilirdi?»

Bonnet ise, olayların son günlerde aldığı ciddi durumu anlattıktan sonra, aklına takılan ve sonuna kadar da aklından çıkmayan bir sorunu ortaya attı :

{*) Başbakan Daladier'nin askeri kabine başkanı General Decamp tarafından tutulmuş olan toplantı tutanağı, Riom duruşması sırasında ortaya çıkmıştır. Tutanak, tashih edilmek üzere toplantıda bulunan öteki üyelere gösterilmemiştir. General Gamelin, Servir adındaki kitabında, tutanağın çok kısa olduğunu bu bakımdan yanlış düşüncelere insanı götürebileceğini söyler. Bununla birlikte çekingen başkomutan bile tutanağı ana çizgisiyle doğrulamaktadır.

«Durumu göüönünde tutarak, taahhütlerimize bağlı kalmamız ve hemen savaşa girmemiz mİ, yoksa tutumuzu yeniden gözden geçirip, bu arada kazanacağımız zamandan yararlanmamız mı bizim için daha iyidir?.., Bu sorunun cevabı aslında askeri karakter taşımaktadır.»

Konugma fırsata bulan Gamelin ile Amiral Darlan şöyle cevap verdiler : Ordu ve Donanma hazırdı. Çatışmacın başında Almanya'ya karşı pek az bir şey yapılabilirdi. Ama Fransızların seferberlik ilân etmeleri bile Polonya'nın üzerindeki baskıyı hafifletirdi, Almanlar bizim sınırımızda önemli kuvvetler bağlamak zorunda kalırlar.

« ...Polonya ile Romanya'nın ne kadar dayanabileceği sorusuna, General Gamelin, Polonya'nın kendisini şerefle savunacağına İnandığı, böylelikle Alman kuvvetlerinin İlk bahardan önce Fransa'ya kargı dönemiye-çekleri, o zaman ise İngiltere'nin yanlarında bulunacağı cevabını verdi.» (*)

Fransızlar bir hayli konuştular, sonunda bir karara vardılar: Karar toplantı tutanağında şöyle yazılı:

«Görüşme sırasında, önümüzdeki birkaç ay içinde daha güçlü hir du-

t

(*) Gamelin, Servir adlı kitabında, Bonnet've güvenmediği için Fransa'nın askeri güçsüzlüklerine dikkati çekmek İstemediğini kabul eder. Sonradan Daladier'ntn kendisine şu sözleri söylediğini yazar : "İyi yaptınız. Eğer bu durumu açıklamaydınız Almanlar hemen ertesi gün haberi alırlardı,"

Gamelin, (kitabında) Fransa'nın askerî durumunun ne kadar zayıf olduğuna bu toplantıda dikkati çekmediğini söyler. Yalnızca, Almanya'nın Polonya'yı ortadan kaldırması ve bütün gücüyle Fransa'ya yüklenmesi halinde, Fransa'nın "güç" durumda kalacağını açıkladığım' yazar. "Bu durumda," der, "mücadeleye girişmek artık mümkün olmıyacaktır,.. tik baharda, İngiliz askerlerinin ve Amerikan teçhizatının yardımıyla bir savaşa girişecek durumda oluruz (gerekirse). Ayrıca ve ancak uzun bir savaş sonunda zafere ulaşabileceğimizi de söyledim. Ben her zaman iki yıldan, önce... yâni 1941-42'den önce... taarruza geçecek durumda olamıya-cağımız kan ısındaydım."

Fransız Başkomutanının korkakça fikirleri, ilerideki olayların büyük bir kısmını açıklayacaktır.

ruma geçsek bile, Polonya ve Romanya kaynaklarım eline geçireceği için, Almanya'nın daha kazançlı durumda olacağı belirtildi.

Bundan ötürü Fransa için başka bir çıkar yol yoktur.

Tek çözüm... SSCB He görüşmelere girişmeden önce üzerimize almış olduğumuz taahhütlere bağlı kalmaktır.»

Fransız hükümeti, bu karara vardıktan sonra harekete geçmeye başladı. Bu toplantının ertesi günü, 23 Ağustosta, alarm verildi. Sınırdaki askerler savaş durumuna geçirildiler. Ertesi günü 360,000 yedek, askere çağırıldı. 31 Ağustosta kabine bir bildiri yayımladı ve Fransa'nın taahhütlerini "tama-miyle yerine" getireceğini açıkladı. Ertesi gün, yâni Almanla, rın Polonya

taarruzu başladığı gün, Halifax Bonnet'yi, her iki ülkenin, müttefiklerine vermiş oldukları sözü yerine getireceklerini bildiren bir notayı, Fransa ile birlikte Berlin'e vermeye razı etti.

Ama Eylülün 2'sinde îngilizler, gece yarısı, Hitler'e bir ültimatom verilmesi için FransızJara baskı yapınca, General Gamelin ile Fransız Genel Kurmayı çekindi. Almanların, hemen batıya bir hücuma geçmesi halinde, eninde sonunda dövüşecek olanlar Fransızlardı. Bir tek Ingiliz askeri bile gelemezdi yardıma. Genel Kurmay, seferberliğin rahatça yapılabilmesi için kırk sekiz saat süre verilmesi üzerinde direndi.

Akşamüstü saat 6'da Halifax, Paris'teki İngiliz elçisi Sir Eric Phipps'e telefon etti : "Ingiliz hükümeti için kırk sekiz saat imkânsızdır. Fransa'nın davranışı Kıral hükümetini hayrete düşürmüştür."

Nitekim Ghamberlain, iki saat sonra Avam Kamarasında kürsüye çıkıp konuşmaya başlayınca, hükümet daha da güç duruma düştü. Avam Kamarasındaki milletvekillerinin çoğu, hangi partiden olurlarsa olsunlar, Ingiltere'nin taahhütlerini bir an önce yerine getirmesini istiyorlardı. Başbakan konuşma sim bitirince sabırları büsbütün tükendi: Başbakan, Berlin'den bir cevap alınmadığını söylemişti. Cevap verilmedikçe ve cevapta, Almanların Polonya'dan çekilecekleri üzerine bir taahhüt bulunmadıkça hükümet "harekete geçmek zorunda" idi. Almanların çekilmeyi kabul etmeleri halinde, demişti Chamberlain, İngiliz hükümeti "durumu Alman kuvvetlerinin, Polonya sınırını geçmediği şeklinde ele almak arzusundadır." Bu arada, hükümetin de Almanya'ya verilecek uyarmanın süresi bakımından, Fransa ile görüşme halinde bulunduğunu söyle, mişti.

Polonya'da savaş otuz dokuz saattenberi sürüp giderken, Avam Kamarası bu gibi oyalayıcı taktiklere göz yumamazdı. Hükümet saflarında bir Münih havası vardı. îşçı Muhalefeti liderine vekâlet eden Arthur Greenwood ayağa kalkıp konuşacağı sırada, Tutucu milletvekilleri sıralarından Leopold Amery şöyle bağırdı : "İngiltere adına konuş!"

"Daha ne kadar yalpalayacağız, merak ediyorum," dedi Amery, "Şu anda İngiltere ve İngiltere'nin savunduğu her şey, insan uygarlığı tehlikededir... Fransızlarla birlikte yürümeli-yiz..."

Ama kolay mıydı bu? Fransızlar yürüyüşe geçmek niyetinde değillerdi. Chamberlain, meclisin Öfkeli havası karşısında o kadar şaşırdı ki, tartışmanın en ateşli bir zamanında müda-hele etti ve Paris’le telefon aracılığıyla "düşünceleri ve eylemleri” uyumlaştırmanın zaman aldığını söylemek zorunda kaldı. “Kendilerine yaptığım açıklamanın gerek bizim hükümetimizin ve gerekse Fransız hükümetinin durumunu en ufak bir şekilde zayıflatacağını Meclis bir an aklına getirirse çok müteessir olurum.” Şu apda “Fransız hükümetinin toplantı” halinde olduğunu sanıyor ve kendilerinden “birkaç saat içinde bir haber” bekliyordu. Öfkeli milletvekillerini her çareye baş vurarak yatıştırmaya çalıştı ve şunları söyledi : “Yarın Meclise verilebilecek tek bir cevabım olacağını şimdiden söyliyebilirim... ve Meclisin de tam bir güvenle konuştuğuma inanacağından eminim.”

Namier’nin sonradan yazdığı gibi, İngiliz tarihinin en büyük dönemine yaklaşıldığı, “parlamento görüşmelerine yapılan bir müdahaleden’’ belli oluyordu.

Chamberlain, gizli Ingiliz evrakından anlaşıldığı gibi, kendi halkı ile arasının açık olduğunu biliyordu. Ülkesinin bu çok önemli ânında, hükümeti devrilmek tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Avam Kamarasından çıkar çıkmaz telefonla Daladier’yi aradı. Saat gece 9.50 idi. Konuşmayı dinleyen Cadogan’ın tuttuğu kayıt şöyle :

CHAMBERLAİN : Durum çok ciddidir... Mecliste öfkeli bir hava esti... Eğer Fransa, yarın öğleden sonra başlamak üzere kırk sekiz saatlik bir süre üzerinde direnecek olursa, burada hükümetin iş başında kalması imkansızlaşacaktır.

Başbakan Alman taarruzunun yükünü Fransa’nın çekeceğini çok iyi ililiyordu. Ama bu akşam bir hareket yapmak zorunda olduğuna da inanıyordu.

Bir uzlaşma yolu teklif etti... Yarın sabah saat S’de bir ültimatom verilecekti... Ültimatomun süresi öğleyin bitecekti.

Daladier, İngiliz bombardıman uçakları hemen harekete geçmeye hazır olmadıkça, Fransa'nın Alman Orduları üzerine yapılacak hücumu, mümkünse birkaç saat daha geciktirmesinin daha doğru olacağı cevabını verdi..)

Bu konuşma üzerinden daha bir saat geçmemişti ki, gece saat 10.30'da, Halifax Bonnet'yi telefonla aradı. Fransızların, Ingiliz uzlaştırıcı teklifini kabul etmelerini istedi : yarın sabah (3 Eylül) saat 8'de, Berlin'e bir ültimatom verilecekti. Ültimatomun süresi Öğleyin bitecekti. Fransız Dış işleri Bakanı bu teklifi yalnız kabul etmemekle kalmadı, îngilizlerin sür'at-le harekete geçmek üzerinde direnmelerinin "kötü bir izlenim" yaratacağım da söyledi. Londra'nın, Hitler'e ültimatom vermeden önce, hiç olmazsa Öğleye kadar beklemesini istedi.

«HALIFAX : Kıral hükümeti içiıı o saate kadar beklemeye imkân yoktur... (İngiliz) hükümetinin burada durumunu muhafaza edeceği çok şüphelidir.»

Avam Kamarası, 3 Eylül Pazar gürlü öğle üzeri toplanacaktı. Chamberlain ile Halifax'm iş başında kalmaları için. Parlamento'mm istediği cevabı o gün vermeleri gerektiği, Cumartesi günkü havadan anlaşılmıştı. Londra'daki Fransız elçisi Corbin, Chamberlain'in, parlamentoya kesin bir şey söylemediği takdirde kabinesini tehlikeye düşüreceğini, gece saat 2'de Bonnet'ye haber verdi. Bundan ötürü Halifax telefon görüşmesinin sonunda Bonnet'ye, İngiltere'nin "yalnız başına harekete geçmesini" teklif etti.

Halifax'm telgrafı Henderson'un eline sabah saat 4'de ulaştı (*). Alman hükümetine 3 Eylül Pazar sabahı saat 9'da bildireceği yazıda, İngiltere'nin 1 Eylül tarihinde verdiği notaya değiniliyor, Alman askerleri Polonya topraklarından çekilmediği sürece, İngiltere'nin taahhütlerini yerine getireceği açıklanıyordu :

«Bu husus 24 saat önce bildirildiği halde herhangi bir cevap alınamamış, Almanlar Polonya topraklan üzerindeki hücumlarına devam etmişler ve bu hücumları yoğunlaştırmışlardır. Bundan ötürü, bugün 3 Eylülde, îngilterei yaz saati İle sabah saat ll'den geç olmamak şartıyla, Alman hükümeti tarafından yukarıdaki hususta doyurucu teminat verilerek, bu teminat Londra'daki Kıral hükümetine varmadıkça, o saatten iti-

4 *) İngiliz Dış İşleri Bakanı o gece, Henderson’a iki uyarıcı telgraf göndermişti. Birincisi gece saat 11.50’de gönderilmişti ve şöyleydl :

Bu gece size hemen Alman hükümetine bildirilmek üzere talimat gönderebilirim. Lütfen harekete geçmeye hazır olunuz. Kendisini herhangi bir anda görmek isteyeceğinizi Dış İşleri Bakanına şimdiden bildirmeniz iyi olur.

- İngiliz hükümetinin. Fransızlardan ayrı olarak harekete geçmek için henüz karar vermediği bu telgraftan anlaşüıyor. Ancak otuz beş dakika sonra, gece saat 12.35’de Halifax Henderson’a şu telgrafı çekti :

Pazar günü sabah saat 9’da M.F.A.den (Dış İşleri Bakanından» bir randevu isteyiniz. Talimat sonradan verilecek. (25)

Halifax tarihsel telgrafı, Londra saatiyle sabah saat 5’de çekmiştir. Henderson ise Final Report’unda telgrafı sabah 4’de aldığını söyler.

buren İki ülke arasında savas durumu bağlıyacaktır.» (26) (*)

Henderson, tatil günü ortalık ağarmadan Wilhelnistrasse ile bir ilişki kuramadı. Kendisine Ribbentrop’un Pazar günü saat 9’da “bulunamıyaeağı” bildirildi. Ancak Henderson, bildirisini resmen, tercüman Dr. Schmidt’e bırakabilecekti.

Dr. Schmidt bu tarihsel günde biraz fazlaca uyumuştu. Hemen taksiye binerek Dış işleri Bakanlığına gitti. Bakanlığa geldiği zaman elçinin merdivenleri tırmandığını gördü. Arka kapıdan girdi. Tam saat 9’da Ribbentrop’un odasında idi ve Henderson’u kabule hazırdı. Schmidt’in sonradan anlattığına göre, “elçi„ içeriye büyük bir ciddiyetle girdi. El sıkıştık. Oturmasını rica ettim. Oturmadı. Odanın ortasında çok ciddi olarak durdu." (28). Ingiltere’nin notasını okudu, Schmidt’e bir kopyasını verdi, veda ederek odadan çıktı.

Resmî tercüman, belgeyi alarak hemen WUhelmstrasse’ den Başbakanlığa koştu. Kabine üyelerinden çoğu, Führer'in bürosu dışında bekliyorlardı. Parti ileri gelenlerinden birkaçı da toplanmış, onun getireceği haberi "dört gözle bekliyordu.”

«(Schmidt’in sonradan anlattığına göre) öteki odaya girdiğim zaman Hitler, masasının başında oturuyor, Ribbentrop da pencerenin yanında duruyordu. İçeri girdiğim sırada her ikisi de, bana heyecanla baktılar. Hitler’İn masasından biraz uzakta durdum ve sonra Ingiliz ültimatomunu Almancaya çevirdim. Bitirdiğim sırada büyük bir sessizlik oldu.

Hitler hiç kıpırdamadan duruyor, önüne bakıyordu... Bir çağ kadar uzun süren sessizlikten sonra pencerenin kenarında duran Ribbentrop’a döndü. Yaban bir bakışla, ‘Şimdi ne yapacağız?’ diye sordu. Sanki Dış İşleri Bakanının, İngiltere’nin göstereceği tepki konusunda kendisini yanıltmış olduğunu söylemek istiyordu.

Ribbentrop büyük bir soğukkanlılıkla cevap verdi : ‘Fransa’ma da, bir saat içinde buna benzer bir ültimatom vereceğini sanıyorum.’» (29)

(*’) Halifax sabah saat 5’de ek bir telgraf daha gönderdi ve Cou-iondre’un “aynı şekildeki bir telgrafı Alman hükümetine o gün (Pazar) Öğleden önce veremi ye ceğini" bildirdi. Fransızların vereceği sürenin ne kadar olacağını bilmiyordu, ama altı ile dokuz saat arasında olabileceğini sanıyordu. (27)

Schmidt görevini yapmıştı. Çekildi. Dışardaki odada bekleyenlere olup bitenleri anlattı. Bir an onlar da ses çıkarmadılar, sonra :

«Goering bana döndü ve şunu söyledi : ‘Biz bu savaşı kaybedersek Tanrı yardımcımız olsun!'

Goebbels de köşede tek başına duruyordu; yorgun ve düşünceliydi. Odadakilerin hepsinde derin bir kuşku vardı.» (30)

Bu sırada bizim Dahlerus cenapları da, kaçınılmaz olanı hâlâ önlemek için amatörce çabalar harcayıp duruyordu. Forbes, sabah saat 8’de, bir saat sonra verilecek ültimatomu kendisine anlatmıştı. O da bu haber üzerine Goering’i görmek için, Luftwaffe karargâhına koştu ve sonradan Nuremberg mahkemesinde verdiği ifadeye göre, Almanların ültimatoma vereceği cevabın “makûl” olmasını kendisinden rica etti. Bundan başka Feld-Mareşalin saat ll’den önce, “görüşmelere” başlamak üzere Londra'ya uçmaya hazır olduğunu da açıklamasını teklif etmişti. isveçli iş adamı, yazmış olduğu kitapta, Goering’in teklifini kabul ettiğini, Hitler’e bunu

telefonla bildirdiğini, onun da kabul ettiğini yazıyor. Alman evrakında ise buna ait bir kayıt yok. Dr. Schmidt'in ifadesinden anlaşıldığına göre, saat 9'u birkaç dakika geçe Goering, kendi karargâhında değil, Başbakanlığın bekleme odasındaydı.

Ama şurası kesindir ki isveçli arabulucu, o sırada Ingiliz Dış işleri Bakanlığına telefon etmişti. Bir kere değil, bir kaç kere. Saat 10.15'deki ilk telefonda, Almanların ültimatoma verdikleri cevabın "yolda" olduğunu ve Almanların "Ingiliz hükümetini tatmin etmeyi ve Polonya'nın bağımsızlığım bozmıya-cağı konusunda doyurucu garantiler vermeyi," (!) hâlâ arzu ettiğini, İngiliz hükümetine kendi başına bildirmişti. Hitler'in cevabım Londra'nın "çok elverişli bir hava içinde" inceleyeceğini umuyordu. (31)

Bir saat sonra, 10.50'de —yâni ültimatom süresinin bit-meşine on dakika kala —Dahlerus, Londra Dış İşleri Bakanlığına telefon etmek üzere uluslararası telefona bir daha yapıştı. Bu sefer Hitler'in onayı ile Goering'in, hemen Londra'ya uçmasını teklif edecekti. Bu gibi diplomatik numaraların artık vakti geçmiş olduğunu bir türlü anlamıyordu. Ama, az sonra kendisine anlatıldı : uzlaşmaya yanaşmayan bir cevap aldı Ha-lifax'tan. Teklifi olumlu bir şekilde ineelenemezdi. Alman hükümetine kesin bir soru sorulmuştu "ve onlar da belki kesin bir cevap hazırlıyorlardı." Ingiliz Kırallığı hükümeti, Goering ile yeniden bir görüşme yapmayı umamazdı. (32)

Bunun üzerine Dahlerus, telefonu kapattı ve savaştan sonra, dünya barışını korumak için giriştiği garip hareketleri Nu-remberg'te —ve kitabında— an'atmak üzere tarihin karanlıkları içinde yeniden ortaya çıkıncaya kadar, kaybolup gitti. O İyi niyetli bir adamdı. Barış için çalışmıştı; dünya tarihinin en karışık bir zamanında, birkaç dakika için kendisini sahnenin ortasında buluvermişti. Ama, hemen hemen herkes için olduğu gibi, onun için de durum anlayamayacağı kadar karışıktı; ve Nuremberg'de de kabul ettiği gibi, Almanların elinde nasıl bir oyuncak olduğunu anlayacak vakit bile bulamamıştı.

tngüiz ültimatomunun süresi bittikten az sonra, sabah saat ll'i birkaç dakika geçe, iki saat önce Ingiliz elçisini görmek istemeyen Ribbentrop, Almanların* cevabını sunmak üzere Hen-derson'u Bakanlığa çağırdı.

Alman hükümeti, verdiği cevapta. IngUiz ültimatomunu “uygulamak şöyle dursun almayı da kabul etmeyi de” reddediyordu. Bunun arkasından uzun, beylik propaganda. Besbelli, aradan geçen iki saat içinde, Hitler ile Ribbentrop tarafından hazırlanmıştı. Aslında bu lâflar kolayca aldatılabilen Alman halkını sersemletmek için hazırlanmıştı.

('=) Yalnız 24 Eylülde, Oslo'da, bir ara. Forbes’le birlikte yeniden ortaya çıktı. Nuremberg’te ifadesi bitmeden önce söylediğine göre, niyeti "dünya savaşını önlemeye henüz imkân bulunup bulunmadığını araştırmaktı.” (33)

Artık alışılan beylik yalanlar, durmadan tekrarlanıyor, PolonyalIların Alman topraklarına sadLrdıklan belirtiliyor, bütün bunlardan da Ingiltere sorumlu tutuluyordu. “Almanya'nın savunması için bir araya toplanmış olan kuvvetlerin, geriye çekilmesi amacıyla Al mani ara yaptıkları baskı” teşebbüsleri yeriliyordu. Ayrıca Almanya’nın, Mussolini tarafından yapılan son teşebbüsü de kabul ettiği —tabu yanlıştı bu— Ingiltere'nin ise bu teklife yanaşmadığı belirtiliyordu. Chamberlain’in o güne kadar Hitler için yaptıkları unutuluyor, Ingiliz hükümetinin “Alman halkını imha etmek ve ortadan kaldırmak” istediği söyleniyordu.

Henderson belgeyi okudu (sonradan belge için “olayların tam bir yanlış sunusu” denmiştir) ve “gerçek suçun kimde olduğunu tarih gösterecektir” dedi. Ribbentrop da, “tarihin gerçekleri şimdiden ortaya koymuş” olduğu cevabını verdi.

Hoparlörler, Ingiltere’nin Almanya ile savaş durumu ilân ettiğini birdenbire haber verdiği sırada ben, Wilhelmstrasse’de Başbakanlık binasının önündeydim. Vakit Öğle üzeriydi, (*) Benimle birlikte orada, güneş altında duran 250 kadar insan vardı. Haberi dikkatle dinlediler. Bittiğinde hiçbir mırıltı duyulmadı. Yalnızca orada kımıldamadan durdular. Şaşırmışlardı. Hitler’in nasıl olup da onlan bir dünya savaşma sürüklediğini bir türlü anlayamıyorlardı.

Az sonra, tatil günü olduğu halde, gazeteci çocuklar “ikinci baskı” diye bağırmaya başladılar. Gazete kapışılıyordu. Ben de bir tane aldım. Deutsche Allgemenine Zeitunq baştan başa kocaman harflerle bir sürü başlık atmış :

İNGİLİZ ÜLTİMATOMU REDDEDİLDİ

(*) Sabah saat 11,15’de Halifax, Alman maslahatgüzarına resmi bir nota verdi. Notada, saat ll’e kadar Almanya'dan bir teminat alınmadığı için “3 Eylül sabah saat ll’den sonra, iki ülke arasında savaş durumu bulunduğunu size bildirmekle şeref duyarım,’[1] deniyordu.

İNGİLTERE ALMANYA’YA SAVAŞ İLÂN EDİYOR

İNGİLİZ NOTASI DOĞUDAKİ ASKERLERİMİZİN GERİ ÇEKİLMESİNİ İSTİYOR

FÜHRER BUGÜN CEPHEYE HAREKET EDİYOR

Resmi bildirinin başlığı Ribbentrop tarafından yazdırılmış olacak :

ALMAN MUHTIRASI İNGİLTERE'NİN SUÇLU OLDUĞUNU GÖSTERİYOR

Almanlar kadar kolayca aldatllabilecek bir halka, durum “gösterildiği” halde haberler, Alınanlarda îngilizlere karşı bir fHigma.nl ılr uyandırmadı. Henderson ile memurları, yakınlardaki Hotel Adkm’a taşınmak üzere Ingiltere elçiliğinden çıkarlarken, binanın önünde yalnızca bir tek polis yukarı aşağı gidip geliyordu. Yapacağı bir şey yoktu. Geziniyordu yalnızca.

Fransızlar biraz daha direndiler. Bonnet son dakikaya kadar vakit kazanmaya çalıştı. Mussolini’nin, Hitler’le pazarlığa girişeceğini ve Fransa’yı bu belâdan kurtaracağını umuyordu. Dahası, Belçika elçisi ile birlikte Kıral Leopold*a baş vurarak Hitler’i etkilemek üzere, Mussolini üzerindeki etkisini kullanma-sini büe Kıraldan istemişti. 2 Eylül Cumartesi günü bütün gün, hem kabinesi ile hem de İngilizlerle tartışmış, 1 Eylül tarihli İngiliz - Fransız notalarına Almanların vereceği cevabı, 3 Eylül günü öğle vaktine kadar bekleyeceğine CIano’ya “söz verdiğini” sözünü geri alamıyacağmı söylemişti. Gerçekten de Italyan Dış işleri Bakanına telefonda teminat vermişti, ama 2 Eylül akşamı saat 9*a kadar değü (*). Bu sırada Duçe’nin konferans teklifi, Ciano’nun kendisine söylemeye çalıştığı gibi, suya düşmüş bulunuyordu. Ve yine bu saatte Iıgilizler, gece yarısı, Ber-

(’) 943’üncü sayfaya bakınız.

lin’e ortak bir ültimatom verilmesi için kendisine başvurup duruyorlardı.

Sonunda Fransız hükümeti, 2 Eylül gece yarısından az önce bir karara varabildi. Tam gece yarısı Bonnet, Berlin’de Cou-londre'a bir telgraf çekerek “Öğle üzeri Wilhelms trasse'ye yapılacak yeni bir demarche*ın şartlarını” kendisine bildireceğini haber verdi. (*>

Bonnet 3 Eylül Pazar günü, sabah saat 10.20’de —tngiliz-lerin verdiği ültimatomun süresi geçmeden kırk dakika önce—, bu demarche[3]1 yaptı- Fransız ültimatomu da aynı şekildeydi. Ancak olumsuz bir cevap verilmesi halinde Fransa, Polonya’ya karşı girişmiş olduğu ve “Alman hükümetince bilinen" taahhütleri yerine getireceğini haber veriyordu. Bu son dakikada bile Bonnet, resmen bir savaş ilânından kaçınmıştı.

Resmî French Yellow Book'da, Coulondre’a çekilen ültimatom metninde. Alman cevabının son süresi akşamüstü saat 5 olarak gösterilmektedir. Ancak asıl telgraftaki saat bu değildi. İngiltere'nin Paris’teki elçisi Phipps, sabah saat 8.45’de Hali-fax’a şunu bildirmişti : “Bonnet, Fransız süresinin ancak Pazartesi günü (4 Eylül) sabah saat beşte biteceğini bildirdi.” Bonnet’nin çektiği telgrafta da süre böyle idi.

Bu süre, ültimatomun Öğle üzeri Berlin’e verilmesinden som ra, kırk sekiz saatlik, bir zaman isteyen ve bunun üzerinde direnen Fransız Genel Kurmayından, Daiadier’nin Pazar günü erken saatlerde kopardığı bir tâviz olduğu halde, İngiliz hükümeti buna râzı olmamış, öğleden önce bu memnuniyetsizliğini üstü kapalı bir dille Paris’e bildirmişti. Başbakan Daladier, bunun üzerine son bir kere daha askerlere başvurmuştu. Sabah saat 11.30’da Genel Kurmaydan General Colstoıı’u çağırmış ve daha kısa bir süre istemişti. General de istemiye istemiye on iki saa-

(*> Hatırlanacağı gibi (944’üncü sayfaya bakınız) bundan sonra bile Bonnet, gece yarısı Italyanlara Hitler’in Polonya’dan “sembolik" bir geri çekilme yapmasını sağlamalarını teklif ederek Fransa’yı son dakikaya kadar savaş dışında bırakmaya çalışmıştır.

te, yâni akşamüstü saat 5’e kadar inmişti.

Bu yüzden Coulondre, Berlin’deki Fransız elçiliğinden, WU-hclmstrasse’ye gitmek üzere tam çıkacağı sırada Bonnet kendisini telefonla aradı ve sıfır saatinde gerekli değişikliği yapmak üzere kendisine talimat verdi. (34)

Fransız elçisi öğle üzeri Ribbentrop’u yerinde bulamadı. Ribbentrop o sırada yeni Sovyet elçisi Aleksandr Şvarzev’i büyük bir törenle kabul etmekte olan Führer’in yanında, Başbakanlıkta bulunuyordu. Berin’in o tarihsel pazar gününe bir renk daha katan bir olaydı bu. Aldığı talimatı olduğu gibi yerine getirmek zorunda bulunan Coluondre, tam öğle vakti saat on ikide, Wilhehnstrasse'de bulundu. Kendisini Weizsaecker kabul etti. Devlet Sekreterinin Fransızlara “doyurucu” bir cevap verecek yetkisi bulunup bulunmadığı konusunda elçinin sorduğu soruya Weizsaeokier “herhangi bir cevap verebilecek” durumda olmadığı cevabım verdi.

işlerin bu kadar ciddileştiği bir sırada ufak bir diplomatik komedi de oldu. Coulondre, Weizsaeeker’in cevabını, o gece umduğu gibi, Almanya'nın olumsuz bir cevabı sayarak, Fransa’nın resmî ültimatomunu Devlet Sekreterine vermeye kalkışınca, Weizsaecker ültimatomu almadı. Elçinin “biraz beklemesini ve Dış İşleri Bakanını şahsen görmesini rica etti.” BÖylece ters yüzü geriye çevrilen Coulondre —ve ilk de olmuyordu bu— yarım saat kadar bekledi. Saat 12.30’da Ribbentrop’u görmek üzere Başbakanlığa gitmesi kendisinden rica edildi. (35)

Nazi Dış işleri Bakam, elçinin nasıl bir haber getireceğini bildiği halde Fransız elçisine son bir kere, tarihteki beylik numaralardan birini daha yapmaktan çekinmedi. Son dakikada barış teklifini ileri süren Mussülinının, Fransa'nın teklifini kabul ettiğini söyledikten sonra “Almanya'nın teklifi kabule hazır olduğunu dün Duçe’ye bildirdiğini” açıkladı. Sonra da, akşama doğru, “teklifinin îngilizlerin inadı yüzünden suya düştüğünü Duçe’ye bildirdiğini' de” söyledi.

Ama Ribbentrop’un son aylarda yaptığı bu çeşit numaralara Coulondre’un kamı toktu. Fransa’nın, İngiltere’nin yolunu izlediği takdirde buna üzüleceğini ve Almanya’nın Fransa’ya herhangi kir şekilde hücuma niyeti olmadığını söyleyen Nazi Dış İşleri Bakanını uzun uzun dinledikten sonra Coulondre bir ara, fırsatını bulup şu soruyu sordu : Dış İşleri Bakanının sözleri acaba Fransa’nın 1 Eylül tarihinde sunduğu notayı. Alman hükümetinin olumsuz karşıladığı anlamına mı geliyordu?

«Ja.» dedi Ribbentrop.

Bunun üzerine elçi, ültimatomu Dış îşleri Bakanına verdi. Verirken de “Alman hükümetinin savaş ilân etmeden” Polonya’ya hücum etmekle ve Alman askerlerinin çekilmesi için İngilizlerle Fransızların ileri sürdükleri istekleri reddetmekle “üzerine ağır bir sorumluluk” aldığını “son bir kere” daha belirtmek zorunda kaldığını söyledi.

“O zaman Fransa saldırgan olur” dedi Ribbentrop.

“Saldırganın kim olduğunu tarih gösterecektir,” cevabım verdi Coulondre.

O Pazar Berlin’de, dramın son sahnesinde rol alanlann hepsi de tarihin yargısına güveniyorlardı.

Fransa, bir süre için batıda, Alman kuvvetleri karşısında ezici bir üstünlük sağlayacak bir Orduyu seferber ediyordu, ama Bitler’in ateşli kafasında belli başlı düşman olarak yer alan daha çok İngiltere’ydi. İngiltere’nin elinde küçük bir Ordu vardı ama, 3 Eylül 1939’da başlayan yeni döneme Almanya’yı sokan oydu. O gün öğleden sonra biri. Alman halkı, ötekisi de batıdaki Ordu için yayımladığı iki büyük bildiride açıklamıştı bunu. Ingilizlere karşı olan kırgınlığım ve isterik öfkesini aruk iyiden iyiye açığa vurmuştu.

«(‘Alman Halkına Çağn' da şöyle diyordu) İngiltere, Avrupa halklarını yüzyıllar boyunca, İngiltere’nin dünya hâkimiyeti politikası karşısında savunmasız duruma sokmak amacını gütmüş... (ve) uydurma bahanelerle hücuma geçmek ve şu sırada en tehlikeli saydığı Avrupa devletini ortadan kaldırmak hak kanı kendisinde bulmuştur...

Biz, İngiltere’nin Almanya’yı çember içine almak için nasıl bir politika izlediğini savaş-öncesindenberi gördük... İngiliz savaş kışkırtıcıları... Atman halkım Versailles Diktat’ının baskısı altına almışlardır...

(Hitler, haftalarca Fransız Orduları kargısında yalnızca tutunacak olan askerlere yaptığı çağrıda da şunları söylemişti) Batı Ordusu Askerleri!... İngiltere, Almanya’yı çember içine almaya uğraşmaktadır... Son savaş sırasında tanıdığımız bu savaş kışkırtıcılarının yönettiği İngiliz hükümeti,

maskesini atmaya ve uydurma bir bahane ile savaş ilân etmeye karar vermiştir.,,»

Fransa'nın hiç sözü edilmiyordu.

Londra'da, öğle üzeri saat on ikiyi altı dakika geçe, Chamberlain Avam Kamarasında bir konuşma yaptı ve o anda, İngiltere'nin Almanya ile savaş durumunda bulunduğunu haber verdi. Gerçi Hitler, 1 Eylülde, yabancı radyoları dinleyenlerin ölüm cezasına çarptırılacaklarını söylemişti ama biz, İngiliz Başbakanının sözlerini yine de BBC'nin yayınından öğrendik. Cham-herlain'in sözleri, kendisini Godesberg ve Münih'te, siyasi hayatım tehlikeye atarken görmüş olan bizlere çok dokundu.

«Bugün hepimiz için acı bir gün, benim için de bundan daha acı bir şey olamaz. Uğrunda çalışmış olduğum her şey, bütün kamu hayatım boyunca inandığım her şey, yıkılmış bulunuyor. Benim İçin artık yapılacak btr tek şeyi kaldı: O da, bütün gücümü ve iktidarımı, uğrunda büyük fedakârlıklara katlandığımız dâvanın zafere ulaşması için harcamak... Hitlerizmin yıkıldığını ve kurtulmuş bir Avrupanın yeniden kurulduğunu gördüğüm güne kadar yaşayacağıma eminim.»

Chamberlain o günü göremedi. Kırgın bir adam olarak —kabinede hâlâ üye idi— 9 Kasım 1940'da öldü. Bu kitapta kendisi için yazılanlardan sonra söylenecek en iyi şey, kendisini Ingiltere devlet işlerinden uzaklaştıran ve 10 Mayıs 1940'da yerine geçen Churchill'in, 12 Kasım 1940'da Avam Kamarasındaki şu sözleri olacaktır.

«Dünyanın geçirdiği en büyük buhranların birinde, Neville Chamber, lain'in payına, olaylarla çelişmek, umutlarında kırgınlığa uğramak, kötü btr adam taralından aldatılmak düştü. Ama kınlan umutlan nelerdi? Gerçekleştiremediği dilekleri neydi? Kötüye kullanılan inançları nelerdi? Bunlar elbetteki insan yüreğinin en soylu ve en İyi niyetli içgüdüleriydi:

Barışı sevmek, barış İçin çalışmak, barış için çırpınmak, barışı izlemek, halkın gözünden düşmeyi ya da ününü yitirmeyi göze alarak ve bunlara kesinlikle boş vererek İzlediği politikadan şaşmamak.»

Hitler, izlediği politikanın, İngiltere ile Fransa'yı savaş-dışı bırakmaya yaramadığını görünce, 3 Eylül öğleden sonra kendisini artık iyice askerî işlere verdi. “Savaşın Yönetilmesi üzerine 2 Sayılı Çok Gizli Emir’’ i çıkardı. Emirde, Ingiliz - Fransız bildirilerine rağmen, “Alman savaş amacının, bir süre için, Polonya’ya karşı girişüen harekâtın süratle ve zaferle sonuçlanması” olduğu bildiriliyordu. " .. .Batıdaki çatışmaların başlaması düşmana bırakılmıştır... îngütere’ye karşı deniz harekâtına izin verilmiştir.” tngilizler, Alman deniz üslerine havadan hücum etmedikçe, Luftwaffe de hedeflere saldırmayacaktı ve o da ancak “başarı ihtimali çok olduğu takdirde”. Bütün Alman sanayiinin “savaş ekonomisine” çevrilmesi emredilmişti. (36)

Gece saat 9’da Hitler ile Ribbentrop Doğudaki Genel Karargâha gitmek üzere, Berlin'den ayrı ayrı Özel trenlerle ayrıldılar. Ama ayrılmadan önce iki diplomatik teşebbüse daha giriştiler : İngiltere ile Fransa o anda Almanya ile savaş durumundaydılar. Ama iki büyük Avrupa devleti daha vardı ki, desteklerinden yararlandığı bu iki devleti, Hitler’in hiç gözden kaçırmaması gerekiyordu. Bunlardan biri, son dakikada su koyuveren müttefiki İtalya, Ötekisi de Sovyet Rusya idi. Nazi diktatörü bu iki devletten şüpheleniyordu, ama bu savaş oyunlarına da onların sayesinde girebilmişti.

Hitler, başkentten ayrılmadan önce Mussolini’ye bir mektup daha yazdı. Bu mektup, Führer’in özel treni istasyondan ayrılmadan dokuz dakika önce, gece saat 8.51’de telgrafla Koma ya bildirildi. Mektup pek içten değildi ve her zaman olduğu gibi bir sürü yalanlarla doluydu, ama bu mektup Adolf Hitler'in Üçüncü Alman İmparatorluğunun Başkomutanı rolünü oynamak üzere, hava hücumlarına karşı karartılmış olan başkentten ilk olarak ayrüırken neler düşündüğünü göstermesi bakımından ilginç bir belgedir. Ele geçen Nazi belgeleri arasmda bulunmaktadır.

«DUÇE:

önce, son kere yaptığınız aracılık teşebbüsünden Ötürü size teşekkür etmeliyim. Eu teşebbüsü kabul edebilirdim, ancak konferansın başarıya ulaşacağı konusunda birtakım garantilerin bana verilmesi imkânı bulunabilseydi. Çünkü Alman askerleri Polonya'nın işerlerinde İki gündenbe-rt görülmemiş bir süratle İlerlemekteydiler. Orada akıtılan kanın

diplomatik entrikalarla boş yere akıtılmış olmasına göz yummak imkânsızdı.

Bununla birlikte, Ingiltere daha başlangıçta, ne olursa olsun savaş kararı vermemiş olsaydı yine de bir yol bulunabileceğine inanıyordum. İngiltere’nin tehditlerine boyun eğmedim, çünkü Duçe, barışın altı aydan, diyeiîm ki, bir yıldan uzun süreceğine artık inanmıyorum. Bu şartlar altında bugünü, her şeye rağmen, bir çıkış yapmak için en elverişli bir zaman saydım. Şunu söylemeliyim ki... Polonya Ordusu çok kısa bir zamanda çökecektir. Bu çabuk başarının bir ya da iki yıl sonra elde edilebilmesi bence çok şüphelidir. İngiltere İle Fransa, müttefiklerini o kadar çok sllâhlandıracaklardır ki Alman Wehrmacht’imn kesin teknik üstünlüğü o zaman aynı durumda bulunmayacaktır. Duçe, girişmiş olduğum mücadelenin bir ölüm kalım savaşı olduğunu biliyorum... Ama böyle bir mücadelenin de eninde sonunda kaçınılmaz olduğunu ve başan ihtimalinin kesinleşmesi İçin direnme ânının soğukkanlılıkla düşünülerek seçilmesi gerektiğini de biliyorum; Duçe, bu savaşın başarıya ulaşacağına bir kaya kadar sağlam olarak inanıyorum.»

Bundan sonra Mussolini uyarılıyordu :

«Son günlerde, birtakım alanlarda bana yardım edebileceğinize inandığınızı bildirmek lûtfunda bulundunuz. Bu yardımınızı teşekkürlerimle kabul ediyorum. Ama, aym zamanda da, şimdilik ayn yollarda yürümüş olsak bile, kaderin bizi eninde sonunda birbirimize bağlayacağına inanıyorum. Eğer Nasyonal Sosyalist Almanya, Batılı Demokrasiler tarafından yenilecek olursa, Faşist İtalya zor bir gelecekle karşı karşıya kalacaktır. İki rejimin de geleceğinin birbirine bağlı olduğuna ben şahsen her zaman inanmışımdır ve sizin de, Duçe, tamamiyle aynı fikirde olduğunuzu biliyorum.»

Hitler, Polonya’daki ilk Alman başarılarım saydıktan sonra mektubuna şöyle son veriyordu :

« ...Ben, batıda savunma durumunda kalacağım. Orada isterse Fransa İlk defa kan akıtabilir. Ulusun bütün gücüyle, orada da düsm&na yüklenmemizin zamanı gelecektir.

Duçe, geçmişte bana yaptığınız ve gelecekte benden esirgememenizi rica ettiğim yardımlardan ötürü lütfen teşekkürlerimi kabul ediniz.

ADOLF HİTLER» (37)

İngiltere ile Fransa o gün savaş ilân ederek sözlerinde durdukları halde, İtalyanm sözünde durmamasının üzerinde yarattığı hayal kırıklığım açığa vurmamak için Hitler, elinden geleni yapmıştı. Savaşa girmese bile, hiç olmazsa bir dost müttefikin yine de kendisine yardımı dokunabilirdi.

Rusya ise daha çok yardım edebilirdi.

Polonya'ya karşı Alman taarruzunun başladığı gün, ileride ele geçecek Nazi evrakından anlaşılacağı gibi, Sovyet hükümeti Alman Luftvxtffe'sme bir sinyal yardımı yaptı. O sabah ilk saatlerde, Alman Hava Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanı General Hans Jeschonnek, Moskova'daki Alman elçiliğine telefon etti ve Minsk'teki Rus radyo istasyonunun, devamlı olarak sinyal vermek suretiyle pilotlarının, Polonya bombardımanına —aslında buna "acil trafik denemeleri" denilmişti— trafik bakımından bir yardımı dokunursa çok memnun kalacağım bildirdi, öğleden sonra, elçi von der Schulenburg, Sovyet hükümetinin "isteklerini kabule hazır olduğunu" haber veriyordu. Ruslar, verici istasyondan, olabildiği kadar sık istasyon tanıtma sinyali vermeyi ve Alman uçaklarının gece uçuşlarına yardım etmek üzere, Minsk'teki istasyonun yayın zamanım iki saat daha uzatmayı kabul etmişlerdi. (38)

Ama 3 Eylül günü, geç saatlerde Berlin'den ayrılmaya hazırlandıkları sırada, Hitler de Ribbentrop da, Polonya'nm istilâsı sırasında Ruslardan daha da çok. yardım göreceklerini umuyorlardı. Ribbentrop, akşam saat 6.50'de Moskova'daki elçiliğe "Çok acele" bir telgraf çekti. Telgraf aynı zamanda, "çok gizli" idi ve şöyle başlıyordu : "Elçiye Özel. Özel emniyet tertibatı altında. Şahsen misyon başkanına ya da temsilcisine verilmek üzere. Şifre kendisi tarafından çözülecektir. Çok gizlidir."

Almanlar büyük bir gizlilik içinde, Sovyetler Birliğini Pc-îcnya hücumuna katılmaya çağırıyorlardı i

«Polonya Ordusunu birkaç hafta içinde tamamiyie yeneceğimizi kesinlikle umuyoruz. Biz, Moskova’da, Alman çıkar bölgesi olarak tesbit ettiğimiz toprakları askeri, işgal altında bulunduracağız. Öteyandan, askeri nedenlerden ötürü, o sırada Rus çıkar alanı olarak gösterilmiş bulunan Polonya topraklarında da, Polonya askerî kuvvetlerine karşı harekâta elbetteki devam etmek zorundayız.

Lütfen bu konuyu Molotov’Ia görüşünüz ve Sovyet hükümetinin elverişli bir zamanda, Rus çıkar alanında bulunan Polonya kuvvetlerine karşı harekete geçmek ve bu topraklan işgal etmek niyetinde olup olmadıklarını öğreniniz. Bizim tahminimize göre, böyle bir hareket yalnız bizim üzerimizdeki yükü hafifletmekle kalmıyacak, aynı zamanda, Moskova anlaşmalarının ruhuna ve Sovyetier Birliğinin çıkarma da uygun düşecektir.^ (39)

Sovyetier Birliğinin yapacağı böyle bir garip hareketin, Bitler ve Ribbent rop üzerindeki yükü hafifleteceği açıktı. Böylelikle hem yağmanın bölünmesi konusunda Almanlarla R uslar arasındaki anlaşmazlıklar ve çatışmalar ortadan kalkacak, hem de Polonya’ya kam girişilen Nazi saldırısının Almanya üzerindeki yükü hafifleyecek ve yükün bir kısmım Sovyetier üzerlerine almış olacaklardı. Yağmaya katılacaklarına göre, elbetteki suçu da yükleneceklerdi.

O Pazar günü, İngiltere'nin savaşa girdiği öğrenildikten sonra, Berlin’de herhangi tir nedenden ötürü canı sıkılan Almanların başında, Alman Donanmasının Başkomutanı Grand Amiral Erich Raeder geliyordu. Ona göre, savaş dört ya da beş yıl erken çıkmıştı. Donanmanın Z plânı 1944 - 45 yılında tamamlanacak, Alman Donanması ancak o zaman İngiltere ile başeeletilecek bir duruma gelecekti. Ama şimdi daha 3 Eylül 1939’du ve Hitler, Amirali dinlemese bile, Raeder, Almanya’nın İngiltere'ye karşı verimli bir savaş yürütecek, ne denizüstü, ne de denizaltı gemileri olmadığım biliyordu.

Amiral durumu güncesinde şöyle yazıyor :

«Bugün, İngiltere ile Fransa’ya karşı savaş başladı. Führer'in eskiden yaptığı tahminlere dayanarak bu savaşı 1944’den önce beklemiyorduk.

Führer, Polonya sorununun son olarak çözümünü geciktirse bile, bu savaşın önlenebileceğine son dakikaya kadar İnanıyordu.

Donanma bakımından İngiltere ile büyük bir mücadeleye girişecek şekilde teçhiz edilmiş değiliz... Denizaltı silâhları, henüz savaş üzerinde kesin bir etki yapamıyacak kadar güçsüzdür. Ayrıca denizüstü kuvvetler sayı ve güç bakımından, İngiliz Donanmasından o kadar aşağıdadır ki, bütün gücünü blraraya getirse bile şerefiyle nasıl ölüneceğini göstermekten başka bir şey yapamaz...» (40)

Buna rağmen, 3 Eylül 1939 günü gecesi saat 9’da, Hitler Berimden ayrılırken, Alman Donanması da hücuma geçti. U-30 denizaltısı, Hebrid adalarının iki yüz mil kadar batısında seyretmekte olan Athenİa adındaki İngiliz yolcu gemisini, hiçbir uyarma yapmadan, torpilledi ve batırdı. Athcrm, Liverpool’dan Montreal’e gidiyordu. İçinde 1.400 yolcu vardı. Yolculardan 112’si boğuldu. Boğulanlar arasında bulunanlardan yirmi sekizi Amerikalıydı.

İkinci Dünya Savaşı başlamıştı.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

SAVAŞ ; İLK ZAFERLER VE DÖNÜM NOKTASI

POLONYA’NIN DÜŞMESİ

5 Eylül günü sabahı, saat 10 da General Halder, Alman Orduları Başkomutanı General veıı Brauchitsch ve Kuzey Orduları Grubu Komutanı General von Bock ile bir görüşme yaptı. Bu görüşmede bulunanlar, Polonya taarruzunun beşinci günü sabahındaki durumu kendilerine göre yorumladıktan sonra, Halder’in güncesine göre «düşmanın fiilen yenilmiş olduğuna» karar verdiler.

Bir akşam önce Koridor savaşı bitmiş, Pomerania’dan doğuya ilerleyen General von Kluge’niıı komutasındaki Dördüncü Ordu ile Batı Purusya’dan batıya ilerleyen General von Kuechler’in komutasındaki Üçüncü Ordu birleşmişti. General Heinz Guderian ilk olarak bu savaşta tanklarıyla ün

salmıştı. Koridordan geçerek doğuya giderken yalnızca bir tek noktada Pomorska Süvari Tugayının karşı saldırısına uğramıştı.

Birkaç gün sonra savaş yerini gezen bu kitabın yazarı, korkunç sahneyi kendi gözleriyle gördü. Bu sahne kısa süren Polon, ya seferini çok iyi anlatıyordu.

Tanklara karşı atlarla savaşılmıştı! Tanklardaki uzun topların kargısına süvarilerin uzun mızrakları çıkmıştı! PolonyalIlar cesur kahraman ve gozüpek insanlardı, ama Almanlar silip süpürmüşlerdi onları, hem de hiç gözlerini kırpmadan. PolonyalIlar — ile dünya — Blitzkricg'in (yıldırım savaşının) ne olduğunu ilk olarak Polonya'da görmüştü. Blitzkrieg, âni ve süpriz hücum demekti. Avcı ve bombardıman uçakları havada uçuyor, keşifler yapıyor, saldırıyor; alevler saçıyordu; StuJca[1] lar korkunç sesler çıkararak pike yapıyorlardı; koskoca bir tümen halinde harekete geçen tanklar önüne geleni çiğneyip geçiyor, günde elli altmış kilometre ilerliyordu; otomatik tevcihi! seri ateşli ağır toplar bozuk Polonya yollarında bile saatle altmış yetmiş kilometre gidiyordu; geniş bir radyo, telefon ve telgraf şebekesinden oluşan muazzam bir elektronik muhabere sistemi piyadeyi ve bir buçuk milyonluk muazzam motorize bir orduyu bile, inanılmaz bir çabuklukla yönetiyor ve koordine ediyordu. Dünya o zamana kadar böyle korkunç meka-nize bir ölüm makinesi görmemişti.

— Polonya Hava Kuvvetleri kırk sekiz saat içinde ortadan silindi. Beş yüz Polonya uçağının çoğu daha üslerinden havalan, madan bombalanarak hareketsiz duruma getirildi. Tesisler yıkıldı, Personelin çoğu öldü ya da yaralandı. Polonya'nın ikinci büyük şehri olan Krakow 6 Eylülde düştü. Polonya hükümeti önce Varşova'dan Lublin'e kaçtı. Batı cephesinde herhangi bir hareket yoktu ama, ertesi gün Halder, birliklerin Batı cephesi-. ne naklini plânlamaya başladı. 8 Eylül öğleden sonra 1 üncü Panzer Tümeni Polonya başkentinin varoşlarına ulaştı. O sırada Reichenau'nun, Silezia ve Slovakia'dan gelen Onuncu Ordusu şehrin güneyinde Kielce'yi almış, List'in On Dördüncü Ordusu da Vistül ve San nehirlerinin birleştiği yerde Sandomierz'e varmıştı.

Polonya ordusu bir hafta içinde çözülmüştü. Otuz beş tümenin çoğu — hepsinin tam seferber duruma geçmesi için daha uzun bir zaman gerekiyordu — dağılmış ya da Varşova çevresinde kapanan muazzam

kıskaçların içinde kalmıştı. Şimdi Almanlar için yapılacak şey yalnızca «ikinci aşama» ya başlamaktı : yâni sarılmış olan dağınık ve şaşkın Polonya Birlikleri çevresindeki ilmiği biraz daha sıkmak ve PolonyalIları yok etmek, böylece Brest Lâtovsk ile Bug Nehrinin batısında kalan Polonya birlikleri doğrultusunda, doğudaki yüz elli kilometrelik ikinci ve daha büyük kıskacı tamamlamak.

Bu aşama 9 Eylülde başladı. 17 Eylülde bitti. Bock'un Kuzey Ordular Grubunun sol kanadı Brest Litovsk'a yürümüş, Guderian'm XIX' uncu Kolordusu ayın 14'ünde şehre varmış ve iki gün sonra şehri almıştı. Ayın 17'sinde, Brest Litovsk'un yetmiş beş kilometre güneyinde Wlodowa'da List'in On Dördüncü Ordusunun öncüleri ile birlegerek orada da ikinci büyük bir kıskacı kapattı. Guderian'ın son dakikada söylediği gibi «karşı hücum» 17 Eylülde «kesin bir sonuca» bağlanmıştı. Rus sınırında kalan bir kaçı dışında, bütün Polonya kuvvetleri çevrilmiş bulunuyordu. Varşova üçgeninde ve daha batıda Pose yakınlarında kalan Polonya cepheleri kahramanca dayanıyorlardı; ama durumları umutsuzdu. Polonya hükümeti ya da Polonya hükümetinden kalanlar, Luftwaff e'nin sürekli bombardımanlarından ve ateş yağmurundan kaçarak ayın on beşinde Romanya sınırlarında bir köye vardılar. Gerek hükümet ve gerekse bu kahraman ulus için artık her şey bitmiş, yalnızca inanılmaz bir güçle direnen birliklerin saflarında ölmek kalmıştı.

Şimdi sıra Rusların bu yağmadan paylarına düşeni almalarına gelmişti.

RUSLAR POLONYA'YI İSTİLÂ EDİYOR

Moskova'da Kremlin bütün hükümet merkezleri gibi, Alman Ordularının Polonya'yı bu kadar kısa bir zamanda istilâ etmesine şaşıp kalmıştı. Rusların da doğudan Polonya'ya saldırmalarım teklif eden Nazilere, Molotov 5 Eylülde yazılı resmî cevapta bu' nun «elverişli bir zamanda» yapılacağını ancak, «bu zamanın henüz gelmediğini belirtti. Molotov «Aşırı derecede acele» etmenin Sovyet dâvasını bozabileceğini düşünmüş, ancak Polonya'ya ilk olarak Almanlar girmiş olsa bile Nazi - Sovyet paktının gizli maddelerinde saptanan «sınıra» Almanların dikkat etmeleri gerektiği üstünde direnmişti (D- Rusların Alınanlardan kuşkulandığı besbelliydi.

Bundan başka Kremlin, Almanların Polonya'yı daha uzmı bir sürede alabileceğini sanmıştı.

Ama S Eylül gece yarısından hemen sonra, yâni bir Alman zırhlı tümeni Varşova'nın varoşlarına vardığı sırada, Ribbent-rop Moskova'da Schulenburg'a «çok gizli» ve «acele» bir telgraf çekerek Polonya'daki harekâtın «umutlarımızın ötesinde ilerlediğini» ve bu şartlar altında Almanya'nın «Sovyet hükümetinin askerî niyetlerini» öğrenmek istediğini bildirdi (2). Ertesi gün akşamüstü saat 4.10 da Molotov, Rusya'nın «gelecek bir kaç gün içinde» askerî bakımdan harekete geçeceği cevabını verdi. O gün daha erken saatlerde Sovyet Dış İşleri Komiseri «Almanların Varşova'ya girmeleri» üzerine Almanları tebrik etmişti. (3)

10 Eylülde, Molotov ile elçi von der Schulenburg tam bir anlaşmazlığa düştüler. Hiç umulmayan Alman başarısının Sovyet hükümeti için bir sürpriz olduğunu dolayısıyla, Sovyet Bir ligi'nin «zor durumda» kaldığını anlatan Dış İşleri Komiserinin bu açıklamasından sonra sıra Kremlin'in Polonya saldırısını haklı göstermesi için ileri süreceği bahaneye geldi. Bu bahane Schulenburg'un Berlin'e çektiği «çok acele» ve «çok gizli» telgrafta şöyle belirtiliyordu :

«Polonya parçalanmaktadır, bu yüzden Sovyetler Birliği Almanların "tehdit ettiği" UkraynalIlarla Beyaz Rusların yardımına koşacaktır. (Mo-lotov'un dediğine göre.) Sovyetler Birüğl'cin müdahalesini halka haklı göstermek ve ayrıca Sovyetler Bîrliği'nin saldırgan görünmesini Önlemek için buna ihtiyaç vardı.»

Bundan başka, Molotov, General von Brauchitsch'in DNB Ajansında çıkan «Alınan doğu sınırında artık askerî bir harekâ.

im gereği yoktur» gibi demeçlerinden de yalanmıştı. "Eğer böyle ise, yâni savaş bittiyse", dedi Molotov, "Rusya yeni bir savaşa başlayamaz." Molotov genel olarak durumdan hiç memnun değildi (4). işleri biraz daha karıştırmak için Schuîenburg' u. 14 Eylülde Kremlin'e çağırdı. Kızıl Ordunun, umduklarından daha önce harekete geçeceğini haber verdikten sonra Varşova-nın ne zaman düşeceğini öğrenmek istedi. Ruslar kendi hareketlerini haklı göstermek için Polonya başkentinin düşmesini bekleyeceklerdi. (5)

Komiser, bir takım ilginç sorular da sormuştu. Varşova ne zaman düşecekti? Rus müdahalesi sırasında Almanların suçlanmasını Almanlar nasıl karşılayacaklardı? Ribbentrop, 15 Eylül giinü akşamı çektiği «çok gizli» ve «çok acele» bir telgrafla Mo-lotov'un bu sorularına elçisinin aracılığıyla cevap verdi. “Varşova”, dedi “önümüzdeki bir iki gün içinde işgal edilecektir”. Rusların kendilerini haklı göstermek için Almanları suçlamalarıma gelince, “söz konusu olmazdı bu... gerçek Alman niyetlerine aykırı... Moskova’da varılan anlaşmalarla çelişir ve sonuncu olarak da,,, iki devlet bütün dünya, karşısında sanki birbirine düşmanmış gibi görünür” dü. Ribbentrop Sovyet hükümetinden Polonya’ya taarruz «gün ve saatini» tesbit etmesini istiyordu. (6)

Ertesi akşam yapıldı bu. Schuîenburg’un ele geçen Alman belgeleri arasında bulunan iki telgrafı bunun nasıl yapıldığım anlatmakta ve Kremlin’in iki yüzlülüğünü ortaya koymaktadır.

«(Schulenburg’un 16 Eylül tarihli telgrafı) Akşam saat 6 da Molotov’u gördüm. Sovyetler Birliğinin akşama sabaha — belki yarın ya da öbür-gün — askerî müdahaleye girişeceğini söyledi. Askerî liderlerle yapılan

danışma toplantısında Stalin *de vardı. Molotov..... Sovyet hükümetinin

davranışını şu şekilde haklı göstereceğini söyledi. Polonya hükümeti dağılmıştır ve artık yoktur; dolayısıyla Polonya ile yapılmış bütün anlaşmalar hükümsüzdür; bu karışık durumdan üçüncü bir devlet yararlanabilir; Sovyet hükümeti UkraynalI ve Beyaz RusyalI kardeşlerini korumak ve

bu talihsiz halkın barış içinde çalışmasını sağlamak için müdahale etmek zorunda kalmıştır.»

Bu durumda sözü geçen tek «üçüncü kuvvet» Almanya olacağından Schulenburg buna itiraz etti.

«Molotov, Sovyetleriıı teklif ettiği çözüm şeklinin Alman duygularım biraz zedeleyeceğini kabul etti, ama Sovyet hükümetinin zor durumunu gözönüne alarak bu küçük sorun üzerinde durmamamızı bizden İstedi. Ne yazık kî Sovyet hükümeti başka bir bahane bulamıyordu, çünkü Sovyet-ier Birliği o

güne kadar Polonya’daki azınlıkların durumuyla hiç ilgilenmemişti ve dışarıya karşı müdahalesini şu ya da bu şekilde haklı göstermek zorundaydı.» (7)

27 Eylül akşamı saat 5.20 de Schulenburg Berlin’e yeni bir «çok acele» ve «çok gizli* telgraf daha çekti.

«Stalin saat 2 de beni kabul etti... ve Kızıi Ordunun saat 6 da sınırı geçeceğini söyledi... Sovyet uçakları bugün Lwow (Lemberg) doğusundaki bölgeyi bombalamaya bağlıyacaklar.»

Schulenburg, Sovyet bildirisinde iki noktaya itiraz edince Rus diktatörü «hemen hazırmış» gibi metni değiştirdi. (8)

Böylelikle Polonya’nın artık ortada kalmadığı, dolayısıyla Polonya - Sovyet saldırmazlık paktının da yürürlükte olmadığı ve Sovyetler Birliği’nin gerek kendi ve gerekse Ukranyalı ve Beyaz Rusyalı azınlıkların çıkarlarını koruması gerektiği gibi uydurma bir bahane ile Ruslar 17 Eylül sabahından sonra, zaten yere serilmiş olan Polonya’nın üstüne basıp yürümeye başladılar. Bu sırada Moskova’daki Polonya elçisine, Rusya’nın Polonya çatışmasında tarafsızlığını muhafaza edeceğini (!) bildirmesi bu acının üzerine tuz biber ekti. Ertesi gün 18 Eylülde Sovyet askerleri Brest Litovsk’da Almanlarla karşılaştılar. Tam yirmi bir yıl Önce, o zaman yeni kurulmuş olan bolşevik hükümeti bu şehirde batılı Müttefiklerden bağını koparmış, Alman Ordusunun ileri sürdüğü ağır barış koşullarını kabul etmişti.

Ruslar eski Polonya’nın haritadan silinmesi konusunda Nazi Almanyasıyla ortaklık ettikleri halde yeni yoldaşlarından

hemen kuşkulanmaya başladılar. Sovyet saldırısının arifesinde, Alman elçisi ile yaptığı görüşme sırasında, Stalin, Schulen-burg’un Berlin’e bildirdiğine göre, kuşkularını açığa vurdu : jiljcan Yüksek Komutanlığı Moskova anlaşmalarına uyarak bu anlaşmalarda tesbit edilen hatlara çekilecek miydi? Elçi, Sta-lin’e bu konuda teminat vermeye çalıştı ama anlaşıldığına göre pek başaramadı. Schulenburg Berlin’e çektiği telgrafta şöyle diyordu :

“Stalin’in bilinen güvensizliğini göz Önünde tutarak son kuşkularını da ortadan kaldıracak nitelikte yeni demeçler için bana yetki verilirse çok memnun olurum.” (9). Ertesi gün, 19 Eylülde, Ribbentrop elçiye telgrafla şu yetkiyi verdi : “Moskova’da imzaladığım anlaşmalara bağlı kalacağımızı, bu anlaşman Jarın Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki yeni dostluk ilişkilerinin temel taşı olacağını Stalin’e bildiriniz.” (10)

Buna karşın iki anormal ortak arasında anlaşmazlıklar sürüp gitti. 17 Eylül’de Polonya'nın Rus - Alman istilâsını ^hak lı gösterecek» ortak bildirinin metni üzerinde bir anlaşmazlık çıktı; Stalin, Almanların hazırladığı metne itiraz etti, çünkü metinde «olaylar çok açık olarak» belirtilmişti. Bunun üzerine kendisi başka bir metin hazırladı. Bir kaçamak şaheseri olan bu metnin Almanlar tarafından kabul edilmesini istedi. Metinde Almanya ile Rusya ortak amaçlarının, «Polonya devletinin dağılması üzerine bozulan huzurun ve düzenin yeniden kurulması ve Polonya halkının kendi siyasi hayatı için gerekli olan yeni koşulları kurmasına yardım edilmesi» olduğu belirtiliyordu. Stalin iki yüzlülükte Hitler’den aşağı kalmıyordu.

Başlangıçta her iki diktatör de dünya halkoyunu yatıştırmak için Napolyon’un kurduğu Varşova dükalığı tipinde kukia bir Polonya devleti kurmayı düşündüler. Ama 19 Eylülde Molotov, bolşeviklerin bu konuda başka türlü düşüdüklerini, açıkladı. Molotov Alman generallerinin, Rusya’ya bırakılması gereken toprakları ele geçirmeye çalıştıklarını ve Moskova anlaşmalarını bozduklarını Schulenburg nezdinde protesto ettikten sonra ana soruna geldi.

«(Schulenburg’un Berlin’e çektiği telgraf) Molotov. Sovyet hükümeti i!e Stalin’İn. şahsen önceden düşünmüş oldukları ufak bir Jpolcnya bırak, ma fikrinden vazgeçtiklerini, bunun yerine Polonya’nın Pissa- Narew - Vis-tül - San çizgisi boyunca bölünmesi fikrini kabul ettiklerini açıkladı. Sovyet hükümeti bu konu üstünde hemen görüşmelere başlamayı arzu etmektedir.» (11)

Röylece Polonya’nın büsbütün bölünmesi, Polonya halkına hiç bir şekilde bağımsızlık tanınmaması fikri Puslardan gelmiş oldu, ama Almanlar da fazla nazlanmadılar. 23 Eylülde Eibbentrop, Schulenburg’a bir telgraf çekerek, «Rusların ünlü dört nehir çizgisi boyunca bir sınır çekme fikrinin

Alman hükümetinin görüşüne uygun oduğunu» Molotov’a bildirmesi için kendisine tâlimat verdi. Gerek bu konunun ayrıntılarını ve gerekse «Polonya bölgesinin kesin, yapısını» saptamak için yeniden uçakla Moskova’ya gelmeyi teklif etti. (12)

Bu kez görüşmeleri Stalin yapacaktı. İleride İngiliz ve Fransız Müttefiklerinin de anlayacakları gibi, Stalin’in ne kadar sert, sinik ve oportünist bir pazarlıkçı olduğunu Almanlar c sırada anladılar. Sovet diktatörü Schulenburg’u 25 Eylül günü akşamı saat 8 de Kremlin’e çağırdı. Elçi o akşam Berlin’e çektiği telgrafta bir takım acı gerçeklerin ve tatsızlıkların gelmekte olduğunu bildirdi.

«Stalin’in... ufak, bağımsız bir Polonya bırakmak fikrinin yanlış olduğu kanısında bulunduğunu bildirdi... Sınır çizgisinin doğusunda kalan ve Bug nehrine kadar uzanan bütün Varşova Üttün bizim payımıza eklenmesini teklif etti. Buna karşılık biz de Litvanya'daki. isteğimizden vazgeçmeliydik.

Stalin... eğer bu teklife râzı olursak Sovyetler Birliğinin Baltık ülkeleri sorununu 23 Ağustos tarihli i gizi i) protokole göre hemen çözeceğini sözlerine ekledi ve bu konunun Alman hükümetinin desteğini kazanacağını umduğunu söyî'edi. Stalin açıkça Letonya ve Litvanya’yı gösterdi, ancak Finlandiya’nın adını anmadı.» (13)

Açık ve sert bir pazarlıktı bu. Stalin Almanlar tarafından aslında işgal edilmiş bulunan iki Polonya iline karşılık Baltık devletlerini istiyordu, işlerin henüz iyi gittiği sıralarda Hitler’e

yaptığı bu büyük hizmetin kargılığında — Polonya’ya hücum etmesine imkân verdiğinden ötürü — Stalin Rusya için ne kopalıma kâr sayıyordu. Ayrıca Polonya halkının büyük bir bölümünü de ona bırakmayı teklif ediyordu. Bir Rus olduğu için tarihin yüzyıllar boyunca öğrettiğini çok iyi bilmekteydi :

PolonyalIlar bağımsızlıklarının ellerinden alınmasına hiç bir şekilde boyun eğmiyeceklerdi. Almanlar uğraşsındı onlarla, Ruslar değil! Bu arada Stalin de Baltık devletlerini alacaktı. Bu devletler Birinci Dünya Savaşından sonra Rusya’nın elinden alınmıştı. Bu devletlerin coğrafya durumu, Alman

müttefikinin yapacağı herhangi bir âni hücum karşısında Sovyetler Birliğine büyük bir korunma olanağı s ağlıya çaktı ■

Ribhentrop, 23 Eylül günü akşamı saat 6 da ikinci kez Moskova hava alınma indi ve Kremiin'e doğru yola çıkmadan önce Berlin'den gelen iki telgrafı okudu. Telgraflarda, Rusların ne gibi tekliflerde bulunacağı yazılıydı. Telgraflar TallinnVjeki Alman elçisinden gelmişti. Elçi, Sovyetler Birliği'niıı «âni hücum tehdidi ile» Estonva'da kara ve hava üssü istediğini, Estonya hükümetinin kendisine bildirmiş olduğunu haber veriyordu. (14) Ribbentrop Stalin ve Molotov ile o gece uzun uzun konuştuktan sonra geç vakit Hitîer'e bir telgraf çekti ve «o gece» iki Kızıl Ordu tümeniyle bir hava tugayının, «mevcut hükümet sistemini bozmadan Estonya» toprakları üzerinde birleşmesine ait bir paktı imzaladığını haber verdi. Ama bu gibi şeylerde çok tecrübeli olan Führer Estonya'nuı başına gelecekleri çok iyi biliyordu. Ertesi gün Hitler'in Estonya ve Letonya'da bulunan 86.000 Volksdeutsche'nin (Almanın) Boşaltılmasını emrettiği Ribben-trop'a haber verildi. (15)

Stalin çeki uzatıyor, Hitler de, şimdilik çekleri ödüyordu. Yalnız Estonya'yı değil Letonya'yı da boşaltıyordu. Her iki ülkenin de Sovyet çıkar alanında bulunduğunu Nazi - Sovyet pafc-ti gereğince kabul etmişti. Gün doğmadan önce de, Almanya'nın kuzey sınırında bulunan Litvanya'yı veriyordu. Oysa Litvan-ya Moskova Paktının gizli maddeleri gereğince Almanların alanındaydı.

Stalin, 27 Eylül gecesi saat 10 da başlayan ve gece saat l'e kadar süren görüşme sırasında Ribbentrop'a Almanların iki yoldan birini seçmelerini söylemişti : ya ilk olarak çizilen Pissa, Narew, Vistül ve San nehrinin çizdiği hat kabul edilecek ve Litvanya'yı Almanlar alacaklardı; ya da Polonya halkının hemen hemen tümünün yaşadığı Polonya topraklarına (Lublin ili ile Varşova'nın doğusundaki topraklar) karşılık Almanya Rusya'ya Litvanya'yı bırakacaktı. Stalin ikinci ihtimal üze rinde kuvvetle durdu ve Ribbentrop 28 Eylül sabahı saat 4 de alınan uzun telgrafıyla durumu Hitler'e bildirdi. Hitler râzı oldu.

Doğu Avrupanm bölünmesi haritaları çorbaya çevirmişti. (28 Eylülde Kremlin'de verilen bir ziyafetin arkasından yapılan üç buçuk saatlik bir görüşmeden sonra Stalin'Ie Molotov Mosko-va'ya çağırmış oldukları bir

Lefconya heyetiyle görüşmek üzere özür diliyerek Ribbentrop'un yanından ayrıldılar. Ribbentrop, o akşam Kuğu Golü balesinin temsiline götürüldü. Temsilden son. ra gece yarısı harita üzerinde ve öteki konularda yeniden ko nuşulmak için Kremlin'e döndü. Molotov ile Ribbentrop sabahleyin saat 5 de, resmî adı «Alman - Sovyet Sınır ve Dostluk And-1 aşması» olan pakta imzalarını bastılar; Bir Alman memurunun sonradan anlattığına göre, bu sırada Stalin'in «ağzı kulakla-larına varıyordu» (*). Hakkı da yok değildi. (17)

Açıklanan andlaşma iki ülkenin «eski Polonya devletindeki karşılıklı ulusal çıkarlarının» sınırlarını çiziyor, tarafların elde ettikleri topraklarda, «huzur ve düzeni» yeniden kuracaklarım bildiriyor ve «burada yaşayan halka ulusal karakterlerine göre barışçı bir hayat» sağlıyordu.

(*) Moskova elçiliğinde yıllarca çalışmış olan Dış İşleri Bakanlığı İkinci sekreterlerinden Andor Hencke adındaki bir memur bu görüşmelerin çok ayrıntılı ve eğlenceli bir hikâyesini yazmıştır. İkinci giiuün görüşmeleri üzerinde yazılmış tek Alman belgesi budur. (16)

Ama ilk Nazi - Sovyet pazarlığında olduğu gibi bu andlaş-mada da «gizli protokollar» vardı. Bunlar üç taneydi İkisi anlaşmanın özüydü. Biri Litvanya'yı Sovyet «etki alanına» ekleyen, Lublin ile Doğu Varşova illerini Almanlara bırakan protokoldü. İkincisi ise kısa ve açıktı.

«Her iki yan da, kendi topraklarında, karşL yanın topraklarını etkili-yecek herhangi bir Polonya kışkırtmasına göz yummayacaktır, taraflar kendi topraklarında bu gibi kışkırtmaları daha başlangıçta bastıracakla! ve bu amaçla alınacak tedbirleri birbirlerine haber vereceklerdir.»

Böylelikle Polonya'da Avusturya ve Çekoslovakya gibi Avrupa haritasından silindi. Ama yıllardanberi kendisine ezilen hakların önderi süsünü veren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği gibi bir ülke bu kez Adolf Hitler'e yardım etmiş ve onu desteklemişti. Bu Polonya'nın Almanya ile Rusya arasında dördüncü bölünüşüydü ("). {Ötekilere Avusturya da katılmıştı) ve bu bölünüş Polonya'nın en merhametsizce ve en acı bölünüşü oldu. 28 Eylül tarihli gizli protokolda (**) Hitler ile Stalin Polonya'da, Polonya özgürlüğünü kültürünü ve ulusal hayatını yabanca bastırmayı öngören bir terör rejimi kurmak için aralarında anlaşmış bulunuyorlardı.

Hitler Polonya’da dövüştü ve savaşı kazandı, ama asıl kazanan Stalin oldu. Staliıı’in askerleri bir tek kurşun bile atmadılar. (**”) Sovyetler Birliği hemen hemen Polonya’nın yarısını aldı ve Baltık devletlerine yerleşti. Almanya’nın iki uzun vadeli amacına giden yolu eskisinden daha kuvvetle tıkadı. Bu amaçlardan biri Ukrayna buğdayı, ötekisi de Romanya petrolüydü. Almanya’nın İngiliz ablukasına dayanabilmesi için her ikisine de

(°) Arnold Toynbee, çeşitli yazılarında buna Polonya'nın beşinci bölünüşü der.

<**) Anlaşma 29 Eylül sabahı saat 5 de imzalandığı halde resmen 23 Eylül tarihini taşır.

(-**) Polonya’da resmî Alman kaybı: 10.572 ölii, 30.322 yaralı,

3-400 kayıp,

şiddetle ihtiyacı vardı. Polonya'nın Borislav - Drogobycz petrol bölgesinde Hitler’in gözü olduğu halde Stalin bunu ona vermemiş, bölgenin yıllık üretimi kadar bir miktarı Alınanlara lütfen satmaya razı olmuştu.

Peki Hitler neden Kuşlara bu kadar çok şey vermişti? Gerçi Ağustosta Sovyetler Birliği’ni müttefiklerden ayırma ve bu ülkeyi savaş-dışı bırakmak için böyle bir şey yapmıştı. Ama anlaşmalara şimdiye kadar bağlı kaldığı görülmüş müydü Hitler’ in? Sonra Alman ordulan görülmemiş bir kudretle Polonya’yı istila ettikleri sırada, Ordunun isteğini yerine getirmek için, 23 Ağustos tarihli paktı pekâlâ bir yana bırakabilirdi. Eğer Stalin itiraz edecek olursa, Führer o zaman Polonya seferinde görüldüğü gibi dünya yüzündeki orduların en dehşetlisiyle saldıracağını söyliyerek Stalin’i tehdit edebilirdi. Yapabilir miydi bunu? İngilizlerle Fransızlar Batıda silâh elde beklerken bunu yapması olanaksızdı. İngiliz ve Fransızlarla hesaplaşması İçin gerisinin serbest kalması gerekiyordu. Sonraki sözlerinde açıkladığı gibi Stalin’in pazarlıkta kazanmasına göz yummasının nedeni buydu ama o sırada dikkatini Batıya çevirirken Sovyet diktatöründen yediği kazığı da unutmadı.

BATIDA «BLITZKRIEG»

Batıda pek fazla hareket görünmüyordu. Bir kurgun bile atılmamıştı. Alman halkı bu savaşa başlangıçta «oturma savaşı» Strzkrieg demişti. Batıda da bu savaşa az sonra uydurma savaş» dendi. İngiliz Generali j. F. C. Fuller’in dediği gibi «dünyanın en güçlü ordusu, yirmi altı tümeni {Almanların) geçmeyen bir ordunun kargısında, Don Kişot gibi döğügen müttefik ortadan kalkarken (Polonya) çelik ve beton bir sığınağın içinde elini kolunu bağlamış oturuyordu!» (1)

Almanlar bu işe şaştılar mı? Pek şaşmadılar. Ordu Genel Kurmay Başkanı Halder 14 Ağustos tarihli günce yazısında, Almanya’nın Polonya’ya saldırması halinde Batıda durumun nasıl olacağını uzun uzadıya anlatmıştı. Bir Fransız taarruzunu «pek mümkün» görmüyordu. Fransa’nın, «Belçika istediği takdirde» Ordusunu Belçika’dan geçireceğini sanmıyordu. Vardığı sonuç Fransızların savunmada kalacaklarıydı. 7 Eylülde Polonya Ordusunun artık ne duruma düşeceği belli olunca

Haider tümenlerin Batıya kaydırılmasını plânlamaya başladı.

Brauchitch’in o gün öğleden sonra Hitler ile yaptığı görüşmenin sonuçlarını o akşam deftere şöyle geçirmişti :

«Batıdaki harekât henifa açık değil. Gerçekten bir savaşa girmek arzusu olmadığını gösteren, birtakım belirtiler var... Fransız kabinesinin kahramanlık çapı yok. İngiltere’de ise aklı başında birtakım düşüncele, rln ilk belirtileri görülüyor.»

Hitler, iki gün sonra 3 sayılı emrini çıkarttı. Emir, savaşın yönetilmesi üstüneydi. Kara ve hava kuwetlerini, Polonya’dan batıya göndermek için gereken hazırlıkların yapılması emrediliyordu. Ama batıda çarpışma olacağı kesin değildir. Emirde şöyle deniyordu : «İngiltere’nin ve Fransa’nın kesin olarak çarpışmalara başlamasından sonra, aşağıdaki durumlarda benim komutumun, alınması gerekir : Kara Kuvvetlerimizin... ya da uçaklarımızdan birinin batı sınırlarım aşması, (ve) Britanya üzerine yapılacak herhangi bir hava hücumu,» (2) için gereken emri Hitler verecekti.

Fransa ile İngiltere Polonya’nın saldırıya uğraması halinde bu ülkeye ne yapacaklardı? Neye söz vermişlerdi? İngiliz garantisi geneldi. Fransız

garantisi ise somuttu, ve 19 mayıs, 1939 tarihinde yapılan Fransız - Polonya askerî görüşmeleri sırasında saptanmıştı. Buna göre Fransızlar «Genel seferberlik ilânının üçüncü gününe doğru sınırlı hedeflere karşı gitgide artacak şekilde taarruz hareketlerine girişecekler» di. Genel seferberlik Eylül'ün l'inde ilân edilmişti. Ayrıca, «Almanların Polonya üzerindeki ağırlığı arttıkça, Fransa, kuvvetlerinin büyük bir bölümünü, gene Fransız seferberliğinin on beşinci gününden başlamak üzere Almanya'nın üzerine saldırtmayı» da kabul etmişti. Polonya Genel Kurmay Başkanı Albay Jaklinez Fransızların bu büyük taarruz hareketi için ne kadar asker kullanacaklarını sorduğu zaman General Gamelin otuz beş - otuz sekiz tümen kadar cevabım vermişti. (3)

Ama 23 ağustosta Almanların Polonya'ya saldıracakları

belli olunca, korkak Fransız Başkomutanı, yukarıda gördüğümüz gibi C), Fransızların "iki yıldan önce... yani 1941-42 den önce" bir taarruz hareketine geçemiyeceğini hükümetine söylemişti. O zaman Fransa'ya "İngiliz askerlerinin ve Amerikan teçhizatının yardım" edeceğini tahmin ettiğini de sözlerine ilâve etmişti.

Savaşın ilk haftalarında İngiltere Fransa'ya pek fazla kuvvet gönderecek durumda değildi. 11 ekimde, yâni Polonya'da çarpışmaların durmasından üç hafta sonra İngiltere'nin Fransa'da yalnızca dört tümeni 158,000 askeri bulunuyordu. Churcill buna "sembolik bir yardım" demişti. Fuller, 9 Aralık tarihine kadar hiç bir Ingiliz zayiatı kaydedilmediğini yazar. 9 Aralıkta yalnızca bir nöbet sırasında bir çavuş vurulmuştu. Fuller, "Mo-Jinella ve Zagonara savaşlarından beri bu kadar kansız bir savaş görülmemiştir," der. O*)

Alman generallerinin hepsi Nuremberg duruşmalarında geçmiş olaylar üzerindeki düşüncelerini açıklarlarken Batılı müttefiklerin Polonya seferi sırasında Batıda hücuma geçmemekle büyük bir fırsat kaçırdıklarını söylemişlerdir.

«(General Haider demiştir ki) Polonya'daki taşarımız Batı sınırımızı hemen hemen büsbütün açık bırakmamız sayesinde mümkün, olabilmiştir. Eğer Fransa durumun mantığım kavramış olabilseydi ve Almanya'nın

Polonya’da harekâta girişmesinden yararianabilseydi, Ren’i hiç bir engelle karşılaşmadan geçebilir ve Ruhr bölgesini tehdit edebilirdi. Ruhr

<*) 946’ıncı sayfaya bakınız.

<**) Bu kitabın yazarı 9 Ekimde trenle Ren’İıı doğusuna gitti. Burası Fransız . Alman sınırından yüzelll kilometre uzaktaydı. Pazar günü güncesine şunu yazdı: “Hiç bir savaş belirtisi yok. Trendeki personel savaş başlıyalıdanberi bu cephede bir tüfeğin bile patlamadığını söyledi... Yalnızca Fransız kazamatlarım ve birçok-yerlerde büyük maskeleme perdeleri. arkasında yapılan tahkimatı görüyorduk. Almanların tarafında da aynı şeyler yapılıyordu. Her iki tarafın askerleri bir birlerine bakarak işlerine devam ediyorlardı... Almanlar tren yoluyla top ve malzeme getiriyorlar, bu sırada Fransızlar onları hiç rahatsız etmiyorlardı. Garip bir savaş.” (Berlin Diary, s, 234)

İse Almanya'nın savağı sürdürmesi için gereken en önemli etkendi.» (4)

«(General Jodl da şöyle demişti) Eğer biz 1939 da iflâs etmemişsek bunun tek nedeni Batıda bulunan 23 Alman tümeni karşısında yaklaşık olarak 110 Fransız ve İngiliz tümeninin tamamiyle hareketsiz durumda tutulmuş olmasıdır.» (5)

OKW Şefi General Keitel de bu ifadeye şunu eklemiştir :

«Eiz askerler, Polonya seferi sırasında her zaman Fransa’dan bir hücum bekledik ve gelmeyince şaştık... Eir Fransız hücumu yalnızca bir Alman askerî perdesiyle karşılanabilirdi, gerçek bir savunmayla değil.» (6)

Batıda Alman kuvvetleri kargısında ezici bir üstünlüğe sahip bulunan Fransız Ordusu (ilk iki Ingiliz tümeni Ekimin ilk haftasına kadar gönderilmemişti), General Gamelin ile Fransız hükümetinin yazılı slarak söz vermiş olmalarına rağmen, neden hücuma geçmedi ?

Bunun bir çok nedeni var : Fransız Yüksek Komutanlığı ile hükümet ve halktaki bozguncu hava Fransa’nın daha unutmamış olduğu Birinci Dünya Savaşı anıları ve eğer önlenebilirse bir daha böyle bir felâkete uğramamak kararı; Eylülün ortalarına doğru Polonya Ordularının tamamiyle yenilmiş

olmasının ve Almanların bundan böyle hemen Batıya dönüp daha üstün kuvvetlerle Fransızları yeneceklerinin bilinmesi; Almanların karada ve havada üstünlüğünden korkulması. Nitekim, Fransız hükümeti, Almanların Fransız fabrikalarım bombardıman etmelerinden korktuklarından İngiliz hava kuvvetlerinin Almanya'daki hedefleri bombardıman etmemeleri için direnmişti.

Alman sanayiinin kalbi olan Ruhr'un bombalanması Almanya için bir felâket olurdu. Birçoklarının sonradan itiraf ettikleri gibi Almanlar Eylül ayında en çok bundan korkuyorlardı.

Aslında Eylül ayı içinde Fransızların neden Almanya'ya hücum etmediklerini belki de en iyi anlatan Churchill'dir. "Bu savaş'' der, "belki de yıllarca önce yitirilmişti." (7). Ne zaman? 1938 de Münih zamanında; 1936 da Ren'in işgali sırasında; ve ondan da bir yıl önce Hitler'in Versailles andlaşmasım bozarak zorunlu askerliği kurduğu zaman. Müttefikler bu çıkışlar karşısındaki hareketsizliklerini şimdi ödüyorlardı. Ve Paris ile Londra hareketsiz kalmakta devam ederek bu bedelin Ödenmesinden hâlâ kaçınabileceklerini sanıyorlardı.

Denizlerde harekât başlamıştı.

Alman Donanması Batıdaki Alman Ordusu gibi kısıtlanma m işti. Donanma, çatışmaların başladığı ilk hafta içinde on bir İngiliz gemisi batırmıştı. Bunların tutarı 64,595 tondu. Bu sayı 1917 Nisanında Almanların denizaltı savaşma son hızıyla devam ettikleri ve İngiltere'yi neredeyse yenecekleri sırada her hafta batırdıkları tonajın hemen hemen yarısıydı. İngiliz kayıplan sonradan gittikçe azaldı. İkinci hafta 53,561 tona, üçüncü hafta 12.750 tona, ve dördüncü hafta sonunda da 4,646 tona düştü. Böylece Eylül ayı içinde Alman denizaltılan 135,552 ton tutannda yirmi altı gemi batırdı. 16.488 ton tutannda üç gemi de mayınlandı. ([1])

Bu azalmanın Ingilizlerin bilmedikleri bir nedeni vardı : 7 Eylülde Amiral Raeder, Hitler'le uzun uzadıya konuşmuştu. Polonya'daki ilk zaferlerinden ve Fransızların Batıda harekete geçmemelerinden ötürü sevincinden kabına sığamayan Hitler Donanmadan biraz yavaş gitmesini istemişti. Fransa «siyaset ve askerlik» bakımından harekete geçmek istemediğini gösteriyordu ; IngiUzier de «duraksıyor» gibiydiler. Bu durum karşısında,

Atlantikteki denizaltıların istisnasız bütün yolcu gemilerine yol vermesi, Fransızların bütün gemilerine hücum edilmemesi Kuzey Atlantikteki Deutschland ile Güney Atlantikteki Graf Spee cep kruvazörlerinin bir süre için «bekleme» üslerine çekilmeleri kararlaştırıldı. Raeder’in güncesine yazdığına göre ‘ 'genel politika. Batıdaki siyasi durum daha açıkça belli oluncaya kadar biraz durmak. Bu süre yaklaşık olarak bir hafta kadar” dı. (8)

«ATHENtA» NUST BATIRH-MASI

Hitler ile Raeder’in 1 Eylül günü yaptıkları görüşme sırasında aldıkları bir karar vardı; Amiral bu kararı güncesine şöyle geçirmiş : «Denizaltılar üslerine dönmeden Athenia olayını çözmek için hiç bir girişimde bulunulmayacak.»

Yukarıda söylediğimiz gibi. Deniz savaşı Ingiltere’nin savaş ilânından on saat sonra başlamış, 1400 yolcu taşıyan Athenia adlı İngiliz gemisi 3 Eylül günü gece saat dokuzda, hiç bir uyarım yapılmadan, Hebrides adalarının iki yüz mil kadar batısında torpillenmiş, 112 kişi boğularak ölmüştü, ölenler arasında yirmi sekiz de Amerikalı vardı. Alman Propaganda Bakanlığı Londra’dan gelen ilk haberleri Donanma Yüksek Komutanlığına sormuş, Komutanlık sozügeçen yerde denizaltıların bulunmadığını bildirmiş ve geminin Almanlar tarafından batırıldığını inkâr etmişti. Bu facia Hitler ile Donanma Yüksek Komutanlığını çok şaşırtmıştı; Ingilizlerin verdikleri ilk raporlara inanmamışlardı. Denizaltı komutanlarına, gemilerin uyarılmadan batırılmasını yasaklayan Lahey Anlaşmasına kesinlikle uymaları emri verilmişti. Denizaltılarla radyo konuşmaları yapılamadığı için olup bitenleri anlamak olanağı bulunamamıştı. ([2]) Buna karşın güdümlü Nazi basını, bir iki gün, Ingilizlerin, Amer ikayı savaşa sokmak amacıyla kendi gemilerini batırdıklarını iddia etti.

Gerçekten de Wilhelmstrmse yirmi sekiz Amerikan yurttaşının ölümüne sebep olan facia karşısında Amerikanın göstereceği tepkiyle yakından ilgileniyordu. Geminin batırıldığının ertesi günü Weizsaecker, Amerikan maslahatgüzarı Alexandr Kirk’e haber gönderdi ve bu işi bir Alman denizaltısmın yaptığını inkâr etti. Olaym geçtiği yerde hiç bir Alman teknesi yoktu. O akşam Devlet Sekreteri, sonradan Nuremberg’te verdiği ifadeye göre, Raeder’le konuştu ve Birinci Dünya Savaşında Lusitania?mn

batırılmasının Amerikayı nasıl savaşa sürüklediğini hatırlattı ve Birleşik Amerikayı kışkırtmamak için “elden gelen herşeyin yapılmasını” kendisinden rica etti. Amiral “hiç bir denizaltının böyle bir şeye girişmeyeceğini” kendisine temin etti. (9)

Amiral Raeder, Ribbentrop’un zoruyla, Amerikan Deniz Ataşesinden 18 Eylülde gelip kendisini görmesini rica etti ve o sırada «Athenianıın Alman denizaltısı tarafından batırılma-mış olduğunu kesinlikle gösteren» raporlar aldığım bildirdi. Kendisinden bu durumu hükümetine bildirmesini rica etti. Ataşe, Amiralin bir ricasını hemen yerine getirdi C[2]) (10)

Grand Amiral doğruyu söylememişti. 3 Eylülde bütün denizaltılar henüz üslerine dönmemiş bulunuyorlardı. Oberleut-nant Lemp’in komutasındaki U-30 denizaltısı da dönmeyenler arasındaydı. Bu denizaltı ancak 27 Eylülde iissüne döndü. Gemiyi Denizaltılar Komutanı Amiral Kari Doenitz karşıladı. Doe-nitz, yıllar sonra Nuremberg’te bu karşılaşmayı anlattı ve böylelikle sonunda Athenia olayının iç yüzü anlaşıldı.

«Denizaltı, Wilhelmshaven'de limana girdiğinde geminin kaptanı Oberleutnant Lenıp'i karşılad.m. Kendisi benimle gizli konulmak istediğini söyledi. Çok üzgün olduğunu hemen anladım Kuzey Manı bölgesinde Athenia’nın batışından kendisini sorumlu saydığını hemen söyledi. Benim ince verdiğim talimata uyarak, İngiliz adalarına yaklaşan silâhlı bir ticaret gemisi bulunup bulunmadığını gözlüyormuş. Sonradan aldığı telsiz sinyallerinden adının Athenia olduğunu anladığı bir gemiyi karakol gezen silâhlı bir ticaret gemisi sanarak torpillemiş...

Lemp’i, raporunu vermek üzere hemen Berlin’deki Donanma Savaş Kurmayına (SKL> uçakta gönderdim; bu arada geçici bir tedbir olmak üzere olayı çok gizli tutmasını kendisine emrettim. Aynı gün, ya da ertesi gün sabah erkenden, Kapitaen zur See Fricke’den aşağıdaki emri aldım :

1. Olay tamamen gizli kalacaktır.

2. Deniz Kuvvetleri Yüksek Komutanlığı (OKM> olayın askerî mah. kemeye götürülmesini gereksiz bulmuştur, çünkü kaptanın iyi niyetle

davrandığı anlaşılmıştır.

3. Siyasi yorumlar O KM tarafından yönetilecektir. {[3] [4])

Führer'in, hiç bir denizaltının Athenia'yı batırmadığı şeklindeki siyasî iddialarıyla hiç bir İlgim yoktur.-» (11)

Ama. Doenitz herhalde daha başlangıçta gerçeğin bu olduğundan kuşkulanmıştı. Yoksa gidip U~30 denizaltısını rıhtımda karşılamazdı. Sonra da gerçeğin herhangi bir şekilde ortaya çıkmaması için gemi jurnalini ve kendi güncesini de değiştirmezdi. Nuremberg'te itiraf ettiği gibi, Athenia adının U-30 jurnalinden silinmesini emreden O'dur ve kendi güncesinden de silen yine kendisijdir. Ayrıca bütün personele bu olayı gizlemeleri için yemin de ettirmiştir, ("[3])

Her ulusun Yüksek Komutanlıklarında, savaş sırasında yabancılardan saklanacak bir yığın sırları bulunur ve, Amiral Raeder'in Nuremberg'te söylediği gibi, Hitler'in Athenia olayının gizli tutulmasında direnmesi, doğru olmasa bile, anlaşılabilirdi ; her şeyden önce Deniz Komutanlığı başlangıçta Almanların sorumluluğunu inkâr etmekle iyi niyetli olduğunu göstermişti, sonradan kabul ederse çok zor bir duruma girebilirdi. Ama Hitler bununla da kalmadı. 22 Ekim Pazar günü Propaganda Bakanı Goebbels'in kendisi radyonun başına geçerek -yazar bu yayını çok iyi hatırlar- Churchill'i Athenia'yi batırmakla suçladı. Ertesi gün resmî Nazi gazetesi Voelkischer Beobachter' in birinci sayfasında CHURCHILL «ATHENİA» YI BATIRDI başlığı altında uzun bir yazı çıktı. Yazıda Amirallik Birinci Lordunun gemiye saatli bomba koyduğu iddia ediliyordu. Nu-remberg'de, radyo yayınını ve yazının yazılmasını bizzat Füh-rer'in emrettiği anlaşıldı. Raeder, Doenitz ve Weizsaeeker bu edepsizce yalandan ötürü çok üzüntü duydular ama ellerinden bir şey gelmedi. (13)

Korkunç Nazi Başkomutanının her fiyaskosunda, Amirallerin ve Dış işleri Bakanlığındaki sözde Nazi - düşmanlarının, ve birçok generallerin bu karaktersizce davranışları Almanya'ya tarihin en karanlık sayfalarından birini yazdırtacaktır.

HITLER BARIŞ TEKLİF EDİYOR

«Basın bu gece açıkça barıştan söz ediyor,» diye yazmışım günceme, 20 Eylülde, «Bugün kendileriyle konuştuğum bütün Almanlar barış olacak diyorlar. Çok umutlular.»

Bir gün önce Hitler'in, her yanı donatılmış Belediye Sara, yında öğleden sonra yaptığı konuşmayı dinlemiştim. 1 Eylülde savaşın başladığı zaman R^ichstag'âa verdiği söylevdenberi ilk kez konuşuyordu. Bu konuşmayı, hâlâ kahramanca dayanan Varşova'dan yapamadığı için belli ki çok kızgındı. Zaman zaman İngiltere'ye ağzına geleni söylediği halde yine de ufak bir jest yapmaktan vazgeçemedi. "İngiltere ve Fransa'ya karşı hiç bir savaş amacım yok," dedi. "Fransız askerim severim. Bugün ne için savaştığını bilmiyor." Tanrıyı da imdadına çağırmayı unutmadı : "Şu anda Ordularımızı koruyan Tanrının bu savaşın ne kadar yararsız olduğunu başka uluslara anlatmasını... ve barışın iyilikleri üstünde onları düşündürmesini dilerim."

26 Eylülde, Varşova düşmeden bir gün önce, Alman basını ve radyosu büyük bir barış saldırısına geçti. O sırada günceme şöyle yazmışım : «Fransa ile İngiltere artık neden dövüşsünler? Dövüşülecek bir şey kalmadı ki ortada. Almanya Batıda hiç bir şey istemiyor.»

Bir iki gün sonra, Polonya'da alacağını hemen almış olan Rusya da barış taarruzuna katıldı. Molotov'la Ribbentrop, Doğu Avrupayı bölen gizli maddeleriyle birlikte Alman - Sovyet Sınır ve Dostluk Anlaşmasını imzaladıkları sırada, yâni 28 Eylülde, Moskova'da gürültülü bir barış bildirisi kaleme aldılar ve imzaladılar.

Bildiride şöyle deniyordu :

«Almanya ile Rusya, Polonya devletinin dağılmasından doğan sorunları çözdükten ve Doğu Avrupa'da sürekli bir barış için gereken sağlam temeli yarattıktan sonra Almanya, İngiltere ve Fransa arasındaki savaş durumuna bir son vermenin bütün ulusların gerçek çıkarına uygun olacağına inandıklarını karşılıklı olarak ifade ederler. Bundan dolayı her İki hükümet de ortak çabalarını... bu amacın olabildiği kadar erken sağlanmasına yönelteceklerdir.

Ancak iki hükümetin de çabaları sonuçsuz kalırsa bu durum, savaşın sürmesinden Ingiltere ile Fransa'nın sorumlu olduklarını gösterecektir.»

Hitler barış mı istiyordu, yoksa savaşı sürdürmek ve Sov-yetlerin yardımıyla savaşın sorumluluğunu Müttefiklere mi yüklemek istiyordu? Belki kendisi de bilmiyordu bunu, ama az çek kesin bir karan da vardı.

26 Eylülde, barış yollarını hâlâ arayıp duran Dahlerus'la uzun bir konuşma yaptı. Bizim yorulmaz îsveçli iki gün önce Oslo'da eski arkadaşı Ogilvie Forbes'i görmüştü. Berlin elçiliğinin bu eski danışmanı Norveç başkentinde Ingiliz diplomatik heyetinde yine aynı görevde bulunuyordu. Dr. Schmidt'in yazdığı gizli bir muhtıraya göre (14), Dahlerus, Forbes'İn, Ingiliz hükümetinin barış yolu aradığını kendisine söylemiş bulunduğunu Hitler'e açıkladı. Yalnız bütün iş şuradaydı : Ingiltere namusunu nasıl kurtaracaktı?

Hitler şu cevabı verdi : "Eğer Ingiltere gerçekten barış istiyorsa iki hafta içinde barışa kavuşabiliriz — hem de namusuna bir leke sürülmeden."

Führer, Polonya'nın "bir daha ayağa kalkamıyacağı" gerçeğini îngilizlerin kabul ettikleri takdirde pekâla anlaşabileceklerini söyledi. Daha da ileri giderek, «Avrupamn geri kalan bölümünde» statükoyu garanti etmeye hazır olduğunu açıkladı. İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Danimarka'ya da «aktif» garantiler verecekti. Bundan sonra barış görüşmelerinin nasıl başlıyacağı düşünüldü. Hitler bu iş için Mussolini'yi öne sürdü. Dahlerus ise Hollanda Kraliçesinin daha «tarafsız» olabileceğini söyledi. Görüşmede hazır bulunan Goering de önce İngiliz ve Alman temsilcilerinin gizlice Hollanda'da buluşmalarını ve sonra, bir ilerleme kaydedildiği takdirde, Kraliçenin her iki ülkeyi ateşkes görüşmeleri için çağırmasını teklif etti. «Ingiltere'nin barış istediğinden» kuşkulandığını gereksizce söyleyen Hitler de sonunda isveçlinin teklifini kabul etti, isveçli «tesbit edilen yönlerde durumu iskandil etmek üzere hemen ertesi gün Ingiltere'ye» gidecekti.

Dahlerus ayrılırken Hitler kendisine "îngilizler eğer isti* yorlarea barışa kavuşabilirler," dedi, '‘ancak acele etmeleri gerek."

Führer'in kafasındaki eğilimlerden yalnızca biriydi bu. Başka bir eğilimini de generallerine açıkladı. Halder'in bir gün Önce, 25 Eylülde, güncesine

yazdığı yazıda «Führer'in Batıya hücum plânından» söz edilmektedir[5] 27 Eylülde, Hitler'in İngilizlerle barış yapmaya hazır olduğunu Dahlerus'a temin ettiğinin ertesi günü, Hitler Wehrmacht komutanlarını Başbakanlığa çağırdı ve «Fransız - îngiliz ordusu da hazır olmadığına göre Batıya olabildiği kadar erken hücum etmeye» karar verdiğini açıkladı. Dahası, Brauehitsch'e göre, hücumun tarihini bile tesbit etti : 12 Kasım (15). Varşova'nın o gün teslim olduğunu bildiren haberlerin Hitlerii alevlendirdiği belliydi. Fransa'nın da, en az Polonya kadar kolaylıkla dize geleceğini düşünüyordu belki. Bununla birlikte, Halder iki gün sonra Führer'e «anlatılmak» üzere defterine bir not yazmış. Not şu : «Polonya seferinde kullanılan teknik Batıya uygulanamaz. îyi örgütlenmiş bir ordunun karşısında bu teknik işe yaramaz.»

Berlin'de, 1 Ekimde Şansölye ile uzun boylu bir görüşme yapan Giano, Hitler'in kafasından geçenleri en iyi anlayan adamdı. O sırada Almanları büsbütün yalnız bırakan, ama yine de görünüşünü bozmamaya çalışan genç İtalyan Dış İşleri Bakam, Führer'in kendisine güveni olduğunu söylüyordu. Hitler plânlarını anlatırken «sıra dövüşme metodlarına ve araçlarına gelince Hitler'in gezleri» parlamış. Italyan konuk izlenimlerini şöyle özetliyor :

«...Bugün, büyük zaferden sonra, halkına sağlam bir barış getirmek belki de Hitler'in bâlâ arzuladığı bîr amaç. Ama bu amaca varmak için, zaferinin haklı meyvaları saydığı şeylerde en ufak bir fedakârlık yapmak zorunda kalacak olursa o zaman savaşmayı bin kere daha çok isteyecek..» {[5]) (16)

6 Ekim günü öğleyin Reichstag'da oturmuş Hitler'in barış çağrısını dinlerken durmadan çabnan aynı plâğı dinler gibiydim. Son istilâdan sonra içten ve makul bir barış çağrısı gibi görünen —kurbanı düşünmeyecek olursanız— bu sözlerini, hep aynı ciddilik ve açıklıkla, aynı kürsüden kaç kere dinlemiştim. Şimdi yine, bu güneşli, açık sonbahar günü, aym güzel sözlerle ve aynı yalancılıkla aynı sözleri tekrarlıyordu. Uzun bir söylevdi bu —o zamana kadar söylediği söylevlerin en uzunlarından biri—, ama sonuna doğru, yâni bir buçuk saatten fazla, tarihi kendisine özgü bir şekilde bozduktan ve Polonya'da Alman Ordularının durumunu iyice şişirdikten sonra («bu gülünç devlet» demişti Polonya'ya) barış tekliflerine ve bu tekliflerin nedenlerine geçti.

«Benim başlıca çabam Fransa ile aramızdaki bütün kötü niyet izlerini silmek ve bu ilişkileri her iki ulus İçin dayanılabilir duruma getirmek, ti... Almanya’nın Fransa'dan hiç bir isteği yoktur... Alsace - Lcrrain sorunundan bile söz etmek istememişimdir... Eski düşmanlıkları sonsuzca gömmek ve şerefli bir geçmişe sahip olan her iki ulusu da birbirine yaklaştırmak İstediğimi Fransa’ya her zaman söylemişimdir.

Ya İngiltere ?

İngiliz - Alman anlayışım ve tngiliz - Alman dostluğunu gerçekleştirmek İçin de daha az çalışmadım. Hiç bir zaman, ve hiç bir yerde İngiliz çıkarlarına karşı bir harekette bulunmadım... Avrupada ve dünyada barışan ancak Almanya ile İngiltere arasında bir anlaşmaya varılmasıyla gerçekleşebileceğine bugün bile hâlâ inanıyorum.

Ya barış?

Batıda bu savaşın ne gereği var? Polonya’nın yeniden kurulması için mi? Andlaşma bir daha geri geJmiyecektir... Polonya devletinin yeniden kurulması sorunu Batıda savaşmakla çözülecek bir problem değildir. Bu problem yalnızca Rusya ile Aimanya arasında çözülebilir... Daha doğumunda PolonyalIlardan başka herkes tarafından bir garibe olarak adlan, dirilmiş olan bir devleti yeniden kurmak için milyonlarca İnsanı harcamak ve milyonlar değerinde malları yok etmek anlamsız bir şeydir.

Daha başka nedenler var mı?...

Eger bu savaş yalnızca Almanya’da bir rejim kurmak için yapılıyorsa... o zaman milyonlarca insanın kanı boş yere akıtılmış olacaktır... Hayır, Batıdaki bu savaş hiç bir sorunu çözemez...»

Çözülecek bir sürü sorun daha vardı. Hitler bunların uzun bir listesini yaptı. «Bir Polonya devletinin yapısı» (böyle bir devletin artık var olmaması konusunda Rusya ile anlaşmışlardı); «Yahudi sorununun çözülmesi ve bir karara bağlanması»; Almanya'ya verilecek sömürgeler; uluslararası ticaretin yeniden canlandırılması; «kayıtsız şartsız garanti altına alınacak bir barış»; silahların azaltılması; «hava savaşı, zehirli gaz, denizaltı vb. nin düzen altına alınması»; Avrupada azınlık sorununun çözümü.

Bu büyük amaçlara varabilmek için, «çok geniş bir hazırlıktan sonra», bellibaşlı Avrupa devletleri arasında bir konferansın toplanmasını teklif etti.

«Avrupa kıtasının kaderini yıllarca belirleyecek olan böyle bir konferans (diye devam etti) toplar patlarken ya da seferber edilen orduların baskısı altında maksadına erişemez...

Ama eğer bu problemler eninde sonunda çözülecekse, bu çözümü milyonlarca İnsanı ölüme göndermeden ve milyarlar tutarında zenginlikleri mahvetmeden yapmak dalıa doğru olur. Her geçen gün yeni yeni kurbanlar isteyecek... Avrupamn ulusal zenginliği mermiler altında tuzla buz olacak ve her ulusun gücü savaş alanlarında yilirilecek...

Çok kesin olan bir şey var: dünya tarihinde hiç bir zaman iki galip olmamıştır, ama her iki tarafın da kaybı çok olmuştur. Aynı görüşte olan uluslar ve bu ulusların liderleri şimdi cevap versinler ve savaşın daha iyi bir çözüm olduğunu sananlar şimdi kendilerine uzattığım eli geri çevirsinler bakalım!»

Hep aklı Churchill’de idi.

«Ama eğer Churchill ile onu İzleyenlerin düşünceleri hâkim olacaksa o zaman bunlar benim son sözlerim olacaktır. O zaman dövüşeceğiz... Alman tarihinde bir daha Kasım 1918 olmıyacaktır.»

Reichstag’dan dönüşümde güncemi yazarken İngilizlerle Fransızların bu yuvarlak tekliflere «beş dakikalarını» bile ayıracaklarını sanmıyordum, ama Almanlar iyimserdiler. O akşam radyo yayım yapmak üzere giderken Hitler’in kendi gazetesi Voelkiseher Beobahter’in erken basılmış sayısını aldım. Koskocaman harflerle şunlar yazılmıştı:

ALMANYA’NIN BARIŞ TEKLİFİ — FRANSA VE İNGİLTERE’YE KARŞI BİR SAVAŞ AMACIMIZ YOK — SÖMÜRGELERDEN BAŞKA HİÇ BİR REVİZYON İSTEĞİMİZ YOK — SİLÂHLARIN AZALTILMASI — BÜTÜN AVRUPA ULUSLARIYLA İŞBİRLİĞİ,

BİR KONFERANS TOPLANMASI TEKLİFİ.

Bugün ele geçen Alman belgelerinden anlaşıldığına göre, Wilkehnstrasse, Paris'teki İspanyol ve İtalyan elçilerinden aldığı raporlara dayanarak, Fransızların savaşın sürmesini istemediklerine inanıyordu. İspanyol elçisi daha 8 Eylülde Alınanlara şu haberi vermişti: Bonnet «Fransa'da savaşı kimsenin istemediğini gözönunde tutarak, Polonya harekâtı sona erer ermez bir anlaşmaya varmanın yollarını aramaktadır. Bu amaçla Mussolini ile ilişki kurduğunu gösteren belirtiler vardır.» (17)

2 Ekimde Attolico, Paris'teki İtalyan elçisinden son gelen bir mesajın metnini Weizsaecker'e verdi. Mesajda, Fransız kabinesi çoğunluğunun bir barış konferansından yana olduğu ve şimdilik bütün sorunun «Fransa ile İngiltere'nin görünüşü kurtarmaktan» ibaret olduğunu bildiriyordu. Ama anlaşılan Başbakan Daladier çoğunluğa dahil değildi. O (18)

İyi bir haberdi bu. Daladier, 7 Ekimde Hitler'e cevap verdi. Fransa'nın "gerçek bir barış ve genel güvenlik" garantisi elde etmedikçe silahlarını elinden bırakmayacağım 3Öyledi. Ama Hitler Fransız Başbakanından çok Chamberlain'in ağzından bir

(+) Az sonra, 16 Kasımda, İtalyanlar Paris'ten aldıkları bilgiye göre, ‘'Mareşal Petain'ln Fransa'da barış politikasının savunucusu" .sayıldığını haber verdiler. ‘‘Eğer barış problemi çok kesin bir durum alırsa Pitaİn önemli bir rol oynayacaktır" (19), Fetain'in ileride Almanlar için yararlı olacağının ilk belirtisiydi bu.

şeyler duymak istiyordu. 10 Ekimde Sportpalast'da Winterhilfe Kış Yardımının başlaması dolayısıyla yaptığı kısa bir konuşma* da yeniden «barışa hazır» bulunduğu üstünde durdu. Almanya'nın, dedi, "Batılı devletlerle savaşması için hiç bir nedeni yoktur."

Chamberlain'in sesi 12 Ekimde çıktı. Söylediği sözler. Hitler'in olmasa bile, Alman halkının üzerinde soğuk bir duş etkisi yaptı (*). Avam Kamarasında konuşan Ingiliz Dış işleri Bakam, Hitler'in tekliflerini «belirsiz ve kesin olmayan» teki if. ler olarak niteledi ve tekliflerde "Çekoslovakya ile Polonya'ya karşı girişilen yanlış hareketlerin düzeltileceği konusunda herhangi bir görüşe" rastlamadığını söyledi. "Bugünkü Alman hükümetinin vaatlerine" hiç bir suretle güvenilemez dedi.

Hitler gerçekten barış istiyorsa “yalnız sözlerle kalmamalı, harekete geçmeli”, “inandırıcı tanıtlar” götermeüydi.

Münih’i yaratan adam artık Hitler’in vaatlerine inanmıyordu. Ertesi gün, yâni 33 Ekim günü, yayımlanan Alman bildirisinde Chamberlain’in, Hitler’in tekliflerini geri çevirmekle savaşı bile bile seçtiği açıklanıyordu. Nazi diktatörünün eline aradığı bahane geçmişti artık.

Aslında, ele geçen Alman belgelerinden anlaşıldığına göre, Batıya karşı hemen hücuma geçmek amacıyla gereken hazırlıkların yapılması emrini vermek için Ingiliz Başbakanının cevabını beklememişti Hitler. 10 Ekimde askerî şeflerini toplamış, savaş ve dünya durumu üzerindeki uzun muhtırasını okumuş ve savaşın yönetilmesi konusunda hazırladığı 6 sayılı emri önlerine atmıştı. (20)

(*> Bir gün önce. 11 Ekimde. Berlin'de bir barış karışıklığı çıktı. Sabahın erken saatlerinde Berlin radyosu İngiliz hükümetinin düştüğünü ve hemen bir ateşkes imzalanacağını söyiedî. Bu haber şehre yayılınca her yanı büyük bir sevinç sardı. Yaşlı kadınlar pazarlarda lahanalaıa havalara fırlattılar, sevinçlerinden tezgâhlarını devirdiler ve hemen en yakın birahanelere gidip barış şerefine bira içtiler.

Führer’in Eylül sonuna doğru Batıda olabildiği kadar erken hücuma geçilmesi konusunda direnmesi Ordu Yüksek Komutanlığını şaşkına çevirmişti. Brauchitsch ile Haider, öteki generallerin de yardımıyla, Batıda hemen hücuma geçmenin eöz konusu olamıyacağını Liderlerine isbat etmeye çalıştılar. Polonya’da kullanılan tankların revizyonu aylar ister, diyorlardı, General Thomas, Almanya’nın ayda 600,000 tonluk çelik açığı bulunduğunu gösteren istatistikler sundu. Karargâh Generali von Stuelpnagel “yaklaşık olarak tümenlerimizin üçte birine on dört savaş günü yetecek kadar’’ elde cephane bulunduğunu bildirdi. Bu da Fransızlara karşı bir savaşı kazanmak için yetersizdi. Ama Führer, Ordu Komutam ile Genel Kurmay kendisine 7 Ekimde Ordunun eksikleri konusunda resmî bir rapor verdikleri zaman, onları dinlemedi. OKW’de kavuk sallamakta Keitel’den sonra gelen General Jodl, “yakında çok önemli bir buhranın çıkacağını, çünkü Ordunun Batıda taarruza geçmek istemediğini, Führer’in ise askerlerin kendisini dinlememelerine çok kızdığını’* Halder’e haber verdi.

Hava böyleyken, Hitler Generallerini 10 ekim günü sabah saat 11 de toplantıya çağırdı. Fikirlerini filan sormadı. Bir gün önceki tarihi taşıyan 6 Sayılı emirde ne yapacakları yazılıydı.

ÇOK GİZLİ

Eğer yakın bir gelecekte İngiltere ve İngiltere'nin arkasından da Fransa savaşa, son vetmek istemediklerini belli edecek olurlarsa fazla gecikmeden ve şiddetle harekete geçmeye karar verdim...

Eu bakımdan aşağıdaki emirleri veriyorum :

a. Bir hücum hareketine göre gereken hazırlıklar yapılacaktır... Lüksembuıg, Belçika ve Hollanaa'dan geçilecektir. Bu hücum olabildiği kadar yakm bir talihte yapılacaktır.

b. Amaç, Fransızların hareket halinde bulunan Ordusunun büyük bir kısmını olabildiği kadar az bir sürede yenmek, aynı zamanda, onunla birlikte savaşan müttefiklerle çarpışmak, ve, yine aynı zamanda, İngiltere'-ye karşı iyi bir hava ve deniz savaşı yürütebilmek üzere Hollanda, Belçika ve Kuzey Fransa'da olabildiği kadar geniş bölgeler ele geçirmektir...

Komutanlardan, olabildiği kadar kısa bir zamanda, bu emre göre hazırlayacakları plânlar üzerinde bana ayrıntılı raporlar vermelerin! ve belli sürekli olarak durumdan haberdar etmelerini rica ederim.

Hitler'in yukarıdaki emri askerî şeflerine sunmadan önce okuduğu 9 Ekim tarihli gizli muhtıra, AvusturyalI çavuşun o zamana kadar yazdığı yazıların en etkileyicisiydi. Bu yazıda hem tarihin. Almanlar bakımındaki bir tanımı yapılıyor, hem de şaşılacak bir askerî strateji ve taktik ustalığı ortaya konuluyordu. Hitler böylelikle, az sonra çıkacak olayların da göstereceği gibi, Batıda savaşın nasıl gelişeceğini ve ne gibi sonuçlar yaratacağını önceden ortaya koymakla büyük bir ileri görüşlülük göstermiş oluyordu. Ona göre, 1648 de Muenstar (Vesta-falya'da) Andlaşmasıyla Birinci Alman İmparatorluğunun dağılmasından sonra başlayan Almanya ile Batı Devletleri arasındaki mücadele «şu ya da hu şekilde yürütülecek» ti. Buna rağmen, Polonya'daki büyük zaferden sonra «savaşa son vermeye» yine de

karşı değildi ama, Polonya’daki kazançları da «tehlikeye» düşürmeye hiç niyeti yoktu.

«Muhtıranın amacı bu yöndeki olanakları incelemek ya da bu olanakları gözötıünde tutmak değildir. Ben kendimi başka bir alana iyice adamış bulunuyorum. Dövüşmeyi sürdürmek zor unluğuna... Almanların savaş amaçları Batının son askerî mesajıdır (despatch), yâni, Batılı devletlerin gücünü ve yeteneğini, Avrupada Alman halkının devlet pekiştirmesine ve daha da gelişmesine bundan böyle engel olamıyacak şekilde yok etmektir.

Dış dünyaya gelince, bu ölümsüz amaç çeşitli propaganda ayarlamalarına uğrayacaktır... Savaş amacım değiştirmez bu. Amaç, Batılı düşmanlarımızın ortadan kaldırıl ması dır.»

Generaller, Batıda acele taarruza geçmek fikrine itiraz ettiler. Hitler, zamanın düşmandan, yana işlediğini kendilerine anlattı. Polonya zaferinin, Almanya’nın ancak bir cephede çarpışması sayesinde mümkün olabildiğini kendilerine hatırlattı. Bu durum hâlâ vardı — ama daha ne kadar sürebilirdi?

«Sovyet Rusya’nın uzun bir sûra tarafsız kalmasa hiç bir andlaşma ya da paktla kesin olarak sağlanamaz. Bugün için bütün bu nedenler Rusya’nın tarafsızlıktan ayrılmasına karşıdır. Sekiz ay, bir yıl, ya da bir kaç yıl içinde bu durum değişebilir, Andlaşmalann önemi olmadığı bu yıllar içinde her yanda görülmüştür. Herhangi bir Rus taarruzuna karşı en büyük kalkan... Alman gücünün hemen ortaya konulmasıdır.»

İtalya’ya gelince, «Almanya için İtalyan desteğini sağlamak umudu» geniş çapta Mussolini’nin yaşamasına ve Almanların Duçe’ye yolunu değiştirtecek başarılar sağlamasına bağlıydı. Burada da zaman, Belçika ve Hollanda için olduğu gibi, önemli bir etkendi. Ingiltere ve Fransa, Belçika ve Hollanda’yı tarafsızlıktan ayrılmaya zorlayabilirlerdi. Almanya o zamana kadar beklememeliydi. Birleşik Amerika için bile «zamanın Almanya aleyhine işlediği» kabul edilmeliydi.

Hitler uzun bir savaşta Almanya’nın büyük tehlikelerle karşılaşacağını kabul ediyordu : Bunlardan birkaçım saydı:

Dost ya da düşman tarafsızlar (Rusya, İtalya ve Amerika’yı düşündüğü belliydi) Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi, kargı tarafa geçebilirlerdi. Aynı zamanda, Almanya’nın «sınırlı yiyecek ve ham madde gücü» yüzünden «savaşın sürdürülmesi için gereken araçların» bulunması güçleşebilir di. En büyük

tehlikenin Ruhr’un taarruza uğraması ihtimali olduğunu söyledi. Eğer Alman sanayi üretiminin kalbi olan bu bölge duracak olursa "Alman savaş ekonomisi ve dolayısıyla direnme gücü iflasa gider,” dedi.

Eski çavuşun bu muhtırada, kendisine Özgü bir ahlâk düşüklüğünün örneğini verdiği, ancak askerî strateji ve taktikleri de çok iyi anladığı kabul edilmeli : Muhtırada birkaç sayfa, Polonya’da tankların ve uçakların geliştirdiği yeni taktikler üzerinde duruluyor, bu taktiklerin Batıda nasıl ve nerede kullanılacağının ayrıntılı bir çözümlemesi yapılıyordu. Tek yapılacak şey, 1914 - 18’deki mevzi savaşından kaçınmaktı. Zırhlı tümenler önemli yarmalar için kullanılmalıydı.

«Bu tümenler Belçika şehirlerinin sonsuz ev labirentlerinde kaybolmamak. Bunların şehirlere hücum etmeleri gerekmez. Onlar... Ordunun ilerlemesini sağlamalıdırlar. Birbirine benzer bir sürü zayıf mevzilerden yapılan kitle hücumları yüzünden cephelerin sâbit bir dutuma gelmesi önlenmelidir.»

Hitler stratejisini de önceden belirlemişti. “Tek hücum olanağı,” diyordu, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda üzerindedir. Önce iki askeri hedef düşünülmelidir : Hollanda, Belçika, Fransız ve İngiliz Ordularının imhası, böylelikle Manş ve Kuzey Denizinde Luftwaffe’nin İngiltere'ye karşı «yabanca kullanılmasını» sağlayacak mevzilerin elde edilmesi.

Hitler yeniden taktiğe döndü ve, herşeyden önce esin gerek, dedi!

«Girişilecek seferin özelliği, esine geniş çapta yer verilmesini, hücum eden ya da savunan kuvvetlerin birtakım noktalarda normalin üstünde (örneğin, tank ve tank.savar kuvvetlerin) ve başka noktalarda normalin altında yığınak yapmalarını zorunlu kılmasıdır.»

Hücum zamanına gelince, Hitler çekingen generallerine “bu işin çok erken başlayanı ıyacağını” haber verdi. “Ama ne olursa olsun (eğer mümkünse)

bu sonbahar yapılmalı," dedi.

Alman Donanması Ingiliz Donanmasından az olduğu halde, Alman Amirallerinin taarruza geçmek için, generaller gibi, Hitler'in dürtüsüne ihtiyaçları yoktu. Nitekim bütün Eylül ayı içinde ve Ekim ayının ilk günlerinde Raeder, Hitler'den Donanmaya konulmuş olan yasakların kaldırılmasını rica etti durdu. Raeder'in bu isteği yavaş yavaş yerine getirildi. 17 Eylülde bir Alman denizaltısı İrlanda'nın güney batısında Courageous adlı Ingiliz uçak gemisini torpilledi. 27 Eylülde Raeder Deutschland ve Graf Spec adındaki cep kruvazörlerinin bekledikleri bölgelerden ayrılmalarını ve Ingiliz gemilerine taarruza başlamalarını emretti. Ekimin ortalarında yedi Ingiliz şilebi batırılmış, City of Flint adındaki Amerikan gemisi de esir edilmişti.

14 Ekimde, Oberleutnant Guenther Prien komutasındaki U-fî Alman denizakısı, Scapa Flow adında ve Ingilizlerin yasakladığı büyük Ingiliz deniz üssüne girdi ve Royal Oak zırhlısını nhtjmüa bağlıyken batırdı. 786 subay ve er boğuldu. Büyük bir başarıydı bu ve Dr. Goebbels bu başarıyı propagandasında çok iyi kullandı. Hitler'in gözünde Donanmanın yerini yüceltti.

Ama generaller birer problemdi. Kendilerine okumuş olduğu uzun ve hesaplı muhtırasına, Batıya hemen taarruz etmeye hazır olmalarım söyleyen 6 Sayılı emrine rağmen hâlâ yerlerinde sayıyorlardı. Bunun nedeni, Belçika ve Hollanda'ya karşı namussuzca bir harekete girişilmesini önlemek değildi. Bu kez haşandan şüpheliydiler yalnızca. İçlerinde bir tek kişi harekâtın başarısızlığa uğrayacağından emindi.

Ren'de Fransızların Maginot hattı karşısında bulunan C Orduları Gurubu Komutanı General Wilhelm Ritter von Leeb, hem Batıda bir zafer kazanmaya imkân olmadığına inanıyor, hem de, eldeki kayıtlardan anlaşıldığına göre, Belçika ile Hollanda'ya hiç olmazsa moral nedenlerden ötürü taarruz edilmesine karşı geliyordu. 11 Ekimde, Hitler'in generallerle toplantı yaptığının ertesi günü, Leeb kendi başına uzun bir muhtıra hazırladı ve Brauchitsch ile öteki generallere gönderdi. Bütün dünya Almanya'ya karşı ayaklanacak, diyordu muhtırasında.

«Çünkü Almanya 25 yıl içinde İkinci kez tarafsız Belçika'ya saldırmış olacaktır; O Almanya ki, Belçika hükümetine tarafsızlığını bozmıyacağı-na ve buna saygı göstereceğine daha birkaç hafta önce söz vermiştir !:>

Sonunda, Batıda girişilecek bir taarruza karşı olduğunu, bütün askerî nedenleriyle teker teker saydıktan sonra barış istiyordu Leeb. "Bütün ulus," dedi, "barışı Özlüyor." (21)

Ama ne yazık ki Hitler savaştan yanaydı; savaş istiyordu ve artık generallerinin bağışlanmaz korkaklıklarından bıkıp usanmıştı. 14 Ekimde Brauchitsch ile Halder başbaşa verip uzun uzadıya görüştüler. Ordu Komutanı «üç ihtimal» görüyor-

du. "Birincisi taarruz; İkincisi beklemek ve görmek. Üçüncüsü temel değişikliklerin olması." Halder bunları o gün güncesine yazdı ve savaştan sonra «temel değişikliklerin» "Hitler'in atılması" olduğunu açıkladı. Ama zayıf karakterli Brauchitseh böyle bir tedbirin "aslında olumsuz olduğunu ve bizi gözden düşüreceğini" düşündü. Her üç olanağın da «kesin başarı ihtimali» sağlamadığına karar verdiler. Yapılacak tek şey Hitler üzerinde işlemekti.

Brauchitseh 17 Ekimde Führer'i yeniden gördü. Ama Hal-der'e söylediğine göre, Hi tier'e ne söylediyse para etmemişti. Durum «umutsuz» du. Halder'in o gün defterine yazdığına bakılırsa, Hitler kendisine kısaca "îngilizlerin ancak dayak yedikten sonra görüşmeye yanaşacaklarını" söylemiş ve "onları olabildiği kadar çabuk yenmeliyiz. Tarih şu: en son 15 Kasım ile 20 Kasım arası" demiş.

Nazi Başkomutanın bu arada başka görüşmeler de yaptığı anlaşılıyor. Sonunda 27 Ekimde generaller için bir kanun çıkardı. Generallerin on dördüne Demir Haç'ın Şansölye Haçını verdikten sonra Batıdaki hücum konusu üstünde çalışmaya başladı. Brauchitseh Ordunun bir aydan, yâni 28 Kasımdan, önce hazır olamıyacağını anlatmaya çalıştı, ama Hitler "çok geç" cevabım verdi. 12 Kasımdan önce hücuma geçilmesini emretti. Brauchitseh ile Halder bitkin ve yenilmiş olarak toplantıdan ayrıldılar. O gece birbirlerini avutmaya çalıştılar. Halder güncesine «Brauchitseh yorgun ve üzüntülü» diye yazdı.

HİTLER'İ DEVİRMEK İÇİN HAZIRLANAN ZOSSEN KOMPLOSU

Şimdi artık komplocuların yeniden harekete geçme zamanı gelmişti ya da onlar geldiğini sanıyorlardı. Üzüntüler içinde bunalan Brauchitseh ile Halder, ya 14 Ekimde gördükleri

ıooo

üç «ihtimal» den üçüncüsünü ■—Hitler'i devirmeyi— gerçekleştirecekler ya da Almanya için bir felâket saydıkları Batı taarruzunu örgütleyeceklerdi. Birdenbire canlanan asker ve sivil «komplocular» birinci yol üzerinde durdular.

Savaşın başmdanberi aslında bir kez hayal kırıklığına uğramışlardı. General von Hammerstein, Polonya taarruzunun arifesinde, uzun süredenberi çekilmiş olduğu köşesinden çağrılmış, kendisine Batı Komutanlığı verilmişti. General, Polonya istila edilirken Batıyı ihmal etmediğini göstermek için savaşın ilk haftasında Hitler'i karargâhına davet etmişti. Aslında, Hitler'in amansız düşmanı olan Hammerstein, Hitler'i tutuklamayı düşünmüştü. İngiltere, Eylülün 3'ünde savaş ilân ettiği gün Fabian von Schlabrendorff bu plânı Berlin'de Adlon Hotel'de yapılan acele'bir toplantı sırasında Ogilvie Forbes'in kulağınaj fısıldamıştı. Ama Hitler kokuyu almış ve eski Ordu Başkomutanının dâvetine gitmemişti. Olaydan az sonra da generali işinden atmıştı. (22)

Komplocular, İngilizlerle ilişkilerini sürdürüyorlardı. Hit-ler'in Polonya'yı işgal etmesini önliyecek bir harekete gîrişeme-yince bütün güçlerini topliyarak savaşın Batıya çevrilmesini önlemeye çalışıyorlardı. Sivil üyeler, Ordunun Almanya'da Hit-ier'i durduracak tek örgüt olduğunu bir daha anlamışlardı; genel seferberlik sırasında ve Polonya'da kazandığı çabuk zafer Ordunun gücünü ve önemini daha da arttırmıştı, Ama, Halder'in sivil üyelere anlatmaya çalıştığı gibi, Ordunun genişlemiş olması da büyük bir engeldi. Subayların arasına büyük sayıda yedek subay karışmıştı. Bunların çoğu koyu Naziydi. Sonra askerler Nazi doktrinini iyice benimsemişlerdi. Halder, Führer'e karşı girişilecek bir harekette güvenilecek bir tek ordu

birliği bile bulmanın zor olduğunu söylüyordu. Halder dosta da düşmana da zorluk çıkarmakta ustaydı.

Ayrıca generallerin üzerinde durdukları ve sivillerin de doğru buldukları başka noktalar vardı. Eğer Hitler'e karşı bir isyan patlayacak olursa ve Orduda da, ülkede de bu yüzden bir karışıklık çıkarsa İngilizlerle Fransızlar bundan yararlanarak Batıdan ilerlemezler miydi? Almanya'yı işgal etmezler miydi? Ve, kaatil liderlerini başından atmış bile olsalar, Alman halkına ağır bir barış dikte etmezler miydi? Bu bakımdan, Müttefiklerin bir Nazi aleyhtarı Alman hükümet darbesinden yararlanmı-yacaklarından iyice emin olabilmek için İngilizlerle gereken ilişkilerin sürdürülmesi gerekiyordu.

Bu amaç için çeşitli kanallar kullanıldı. Bunlardan biri, Münih avukatlarından Dr. Josef Mueiler'in kullandığı Vatikan kanalıydı. Dr. Mueller koyu bir katolikti. tri yarı, enerji dolu bir adamdı. Bu yüzden kendisine gençliğinde Ochsensepp (Öküz Ali gibi bir şey) derlerdi. Ekimin başında Mueller, Ab~ wehr'de çalışan Albay Oster'in bilgisiyle, Roma'ya gitti ve Va~ tikanda İngiltere'nin Vatikan elçisiyle ilişki kurdu. Alman kaynaklarına göre, Mueller, yeıii kurulacak Nazi aleyhtarı Alman rejimiyle İngiltere arasında aracılık etmek görevi konusunda yalnız Ingilizlerden teminat almakla kalmadı, aynı zamanda, bu konularda Papa'mn onayını da sağladı. (23)

Öteki ilişki de İsviçre'de Bern'de kurulmuştu. Weizsaeeker, o zamana kadar Londra'da Alman maslahatgüzarı bulunan Theodor Kordt'u, Bern elçiliğinde bir ataşeliğe tâyin etmişti. Theodor Kordt, İsviçre başkentinde arasıra Dr. Philip Conwell-Evans adında bir Ingilizle görüşüyordu. Bu İngiliz, Koenigsberg Alman üniversitesinde profesörlük yaptığı için Nazilik konusunun uzmanıydı ve Naziliğe karşı bir eğilimi vardı. Ekimin sonu, na doğru Conwell - Evans, Kordt'a bir haber getirdi. Kordt bu haberi, Chamberlain'in gelecekteki Nazi aleyhtarı Alman hükümetine karşı âdil ve anlayışlı davranacağı vaadi şeklinde yorumladı. Ama aslında İngiliz, Kordt'a yalnızca Chamberlain'in Avnm Kamarasında yaptığı konuşmalardan parçalar getirmişti. Chamberlain bu konuşmasında Hitler'in barış tekliflerini reddederken "öteki uluslarla dostluk ve güvenlik içinde yaşayacak bir Almanya'yı Avrupadaki haklı yerinden atmak" niyetinde olmadığını söylemişti. Alman halkı için yapılan bu dost, ça açıklamalar ve

söylenen başka sözler Londra radyosundan verildiği, üstelik komplocular tarafından da dinlendiği halde komplocular Bern’de resmi bir sıfatı olmayan Ingiliz temsilcisinin getirdiği bu haberi çok önemli bir «teminat» gibi karşıladılar. Bunu ve Vatikan kanalıyla sağladıklarını sandıkları Ingiliz teminatı” alan komplocular büyük bir umutla Alman generallerine başvurdular. Umutluydular bu kez, ama çok değil. Weizsaecker 17 Ekimde HassalTe, “tek kurtuluş umudumuz,” dedi, “bir askerî darbedir. Ama nasıl olur bu?”

Zamanları yoktu. Belçika ve Hollanda üzerinden yapılacak Alman hücumunun tarihi, 12 Kasımdı. Komplo bu tarihten önce yapılmalıydı. Hassell’in ötekilere söylediği gibi, Almanya, Belçika’nın tarafsızlığını bozduktan sonra Almanya için artık «iyi» bir barış sözkonusu olamazdı.

Bundan sonra nelerin olduğunu ya da neden fazla bir şey yapılamadığını komploya katılanlann hepsi başka başka anlatıyorlar. Anlatılanların hepsi de çelişik ve karışıktır. Ordu Genel Kurmay Başkanı General Halder, Münih zamanında olduğu gibi, yine başroldedir. Ama yine oynak ve kararsızdır. Nuremberg'teki sorgusu sırasında Halder, «Seferî Ordunun» bir isyan çıkaracak durumda olmadığını, çünkü “karşısında tepe, den tırnağa silahlı bir düşmanın bulunduğunu” söyledi. Harekete geçilmesi için, düşman karşısında bulunmayan “gerideki Orduya” başvurduğunu, ancak bu Ordunun başındaki General Friedrich (Fritz) Fromm’dan yalnızca «bir asker» olarak (24) Brauchitsch’ten alacağı emri yerine getireceği şeklinde bir anlayış görebildiğini söyledi.

Ama Brauchitsch, Genel Kurmay Başkamndan daha süne-peydi. General Beck. Halder’e “eğer Brauchitsch’in karar verecek kadar kuvvetli bir karakteri yoksa,” demişti, “o zaman kararı siz verirsiniz ve onu bir oldu - bitti karşısında bırakırsınız.”

Ama Haider, mademki Brauchitsch Ordu Başkomutanıdır, son sorumluluk da onun olmalıdır, diye direnmişti. Herkes dur-madan başkasına pas veriyordu. Hassell Ekimin sonunda güncesine yazdığı yazıda, durumdan şöyle yakınıyor : “Halder, ne çapı, ne de otoritesi bakımından, yerinin adamı değil.” Brau-chitsch’e gelince, o da, Beck’in dediği gibi, “daha dünkü çocuk”. Bu kez komplocuların başında bulunan Ordu İktisadi İşler Uzmanı General Thomas ile Abwehr'den Albay Oster, yine Halder’in

üzerinde durmadan işlediler ve sonunda Halder’in, Hitler Batıya hücum emrini verir vermez bir darbe yapmaya karar verdiğini sandılar. Halder’in söylediğine göre, verdiği bu karar da, son kararın Brauchitsch tarafından verilmesine bağlıydı. Buna rağmen, gerek Halder’in ve gerekse Oster’in sırdaşlarından OKW memuru Albay Hans Groscurth’un söylediğine göre, Halder, başlıca komploculardan General Beck ile Goer deler’e Kasımda haber gönderdi ve 5 Kasımdan itibaren hazır olmalarını söyledi. Ordu Komutanlığı ile Genel Kurmayın Zos-sen’deki karargâhı komplo çalışmalarının merkezi olmuştu.

5 Kasım çok önemli bir gündü. O gün birliklerin Holanda, Belçika ve Lüksemburg karşısındaki sıçrama noktalarına hareketleri başlıyacaktı. Yine o gün Brauchitsch, Hitler’le plânları görüşecekti. Brauchitsch ile Halder 2 ve 3 Kasım günleri Batıdaki Yüksek Ordu Komutanlıklarını gezdiler ve seferi kuvvetler komutanlarının olumsuz görüşlerinden güçlendiler. Halder güncesinde şöyle yazıyor: «Yüksek Komutanlıklarda bulunanlardan hiç biri taarruzun başarı şansı olduğuna inanmıyor.*-Böyiece, hem Batı cephesindeki generallerin, hem de kendisinin Halder’in ve Thomas’m görüşlerini toplıyan ve Hitler’in 9 Ekim muhtırasına cevap teşkil eden, Halder’in deyimiyle, «bir karsı muhtırayı» yanma alan Alman Ordusu Başkomutanı, Führer’i Batıdaki taarruzundan vazgeçirmek kararıyla, 5 Kasım günü otomobiline bindi ve Berlin’deki Başbakanlığın yolunu tuttu. Eğer başarı sağlayamıyacak olursa o zaman diktatörü devirmek üzere hazırlanan komploya Bracuhitsch de katılacaktı — ya da komplocular öyle sanıyorlardı. Çok heyecanlıydılar — ve iyim-serdiler. Gisevius’un anlattığına göre, Goerdeler geçici bir Nazi aleyhtarı hükümetin kabine listesini hazırlamaya başlamıştı bile. Daha soğukkanlı olan Beck kendisini biraz temkinli olmaya çağırdı. Yalnız Schacht’m pek umudu yoktu. '“Göreceksiniz,” diyordu. “Hitler kokuyu alacak ve yarın hiç bir karar vermiye-cek.”

Hepsi de, her zamanki gibi, yanıldılar.

Brauchitsch, kendisinden beklendiği gibi, muhtırasından cephe komutanlarının raporlarından ve kendi görüşlerinden hiç bir sonuç alamadı. Yılın bu aylarında havaların çok kötü gideceği üzerinde direndiği zaman Hitler havanın Almanlar için olduğu kadar düşman için de kötü olduğu ve

ayrıca baharda daha iyi olamıyacağı cevabım verdi. En sonunda, zavallı Ordu Komutanı Führer’e Batıda asker moralinin 1917 -1918 deki gibi bozuk olduğunu, o zaman olduğu gibi bugün de Alman ordusunda bir bozgunculuk, itaatsizlik ve dahası isyan havasının estiğini söyledi.

Halder’e göre (Halder’in güncesi bu çok gizli görüşmenin tek kaynağıdır) bunu işiten Hitler küplere bindi. “Hangi birliklerde disiplinsizlik var?” diye sordu. “Ne olmuş? Nerede?” Ertesi gün hemen uçakla oralara koşacaktı. Brauchitsch, Halder’in dediğine göre, «Hitler i kararından vazgeçirmek için durumu bile bile büyütmüş, bu yüzden liderin Öfkesini üstüne çekmişti. Führer “Ordu Komutanlığı buna karşı ne yaptı?” diye bağırı-yornıuş. Şimdiye kadar kaç kişi ölüme mahkûm edildi?” Hüler sonradan avazı çıktığı kadar bağırarak, gerçek şa ki demiş “Ordu dövüşmek istemiyor.” Onun için artık duramadım, dışarı çıktım.» Ötekilerin hatırladığına göre, Brauchitsch, yirmi neş kilometre ötedeki Zossen karargâhına bitkin bir durumda döndü. Öyle şaşırmıştı ki başlangıçta olup bitenleri doğru dürüst anlatamadı bile.

«Zossen komplosu» da böyiece kapanmış oldu. Münih sırasındaki «Halder komplosu» kadar rezilce bir başarısızlıktı bu. Her defasında komplocuların harekete geçmek için düşündükleri şartlar gerçekleşiyordu. Bu kez de Hitler, kararlaştırdığı 12 Kasım tarihinden vazgeçmemişti. Nitekim Brauchitsch üzgün olarak Hitler’in yanından ayrıldıktan sonra bu emri Zossen’e Hitler telefonla doğrulamıştı. Halder emrin yazılı olarak gönderilmesini isteyince onu da göndermişti. Böyiece komplocuların elinde, Hitler’i devirmek için gereken belge de varda. Bu belge, Almanya’yı felâkete götüreceğine inandıkları hücum emrinin kendisiydi. Ama yine paniğe uğramaktan başka bir şey gelmedi ellerinden.. Suç tanıtı kâğıtları alelacele toplayıp yaktılar. İzleri ortadan kaldırdılar. Yalnız Albay Oster’in soğukkanlılığını muhafaza ettiği anlaşılıyor. Oster Berlin’deki Belçika ve Hollanda elçilikerine haber göndererek 12 Kasım sabahı bir hücum beklemelerini bildirdi (25). Sonra General Witzlcben’ İn Hitler’in devrilmesiyle yeniden ilgilenip ilgilenmiyeceğini anlamak için Batı cephesinde bir geziye çıktı. İçlerinde^ Witzleben de olmak üzere bütün generaller ne zaman yenildiklerini biliyorlardı. Eski çavuş bir kere daha başa çıkmıştı odlarla. A Grubu Ordusu Komutanı Rundstedt birkaç gün sonra kolordu ve tümen komutanlarını topladı ve hücum ayrıntılarını onlara

anlattı,. Harekâtın başarıyla sonuçlanacağından hâlâ kuşkusu olduğu halde, kuşkuyu kafalarından atmalarını söyledi generallerine “Ordu,” dedi, “görevini sunmuştur, ve bu görevini yapacaktır!”

Brauchitsch’i sinir kırizlerine uğratacak kadar azarladığının ertesi günü, Hitler Hollanda ve Belçika üzerine girişeceği saldırıyı bu ülkelerin halkına haklı gösterecek bildirilerin metinlerini hazırlamakla meşguldü. Halder düşünülen bahaneyi şöyle yazıyor: «Fransızlar Belçika üzerine yürüyorlar.»

Ama ertesi günü, yani 7 Kasımda, generaller Hitler’in hücum gününü ertelediğini öğrenince biraz rahatladılar.

Berlin, 7 Kasım, 1939

... Führer ile Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanı, meteoroloji ve demiryolu ulaşım durumu üzerindeki raporları okuduktan sonra aşağıdaki emri vermişi erdir :

A — giinü üq gün daha ertelenmiştir. Yeni karar 9 Kasım, 1939 günü gece saat 9 da verilecektir.

KEİTEL

Hitler’in bütün sonbahar ve kış ayları içinde çıkartacağı on dört erteleme emrinin ilkiydi bu. Bütün bu erteleme emirlerinin kopyaları savaşın sonunda OKW arşivlerinde bulunmuştur. (26). Emirler, Batıya hücum etmek kararmdan Führer’in bir an bile vazgeçmemiş olduğunu, yalnız tarihini haftadan haftaya değiştirdiğini göstermektedirler. 9 Kasımda hücum .19 Kasıma ertelenmiş: 13 Kasımda, 22 Kasıma; ve böyiece sürüp gitmiştir, Her sefer de beş altı günlük bir uyarma süresi bırakılmıştır, ve erteleme için ileri sürülen neden, hava durumudur. Belki de Führer, bir dereceye kadar, generallerine ayak uyduruyordu. Belki Ordunun hazır olmadığını o da anlamıştı. Gerçekten de stlratejik ve taktik plânlar iyice hazırlanmış değildi, çünkü bu plânlar üzerinde hâlâ durmadan oynuyordu.

Hitler’in ilk ertelemesi için başka birtakım nedenler daha olabilirdi. İlk kararın verildiği 7 Kasım tarihinde Belçika Kralı ile Hollanda Kraliçesinin «Eatı Avrupa’da savaş bütün şiddetiyle başlamadan» barış aracılığı yapmak

üzere yayımladıkları ortak bildiri Almanları epice şaşırtmıştı. Bu durumda, Hitler'in hazırladığı bildiride olduğu gibi, Fransız Ordusunun Belçika ve Hollanda'ya girmek üzere bulunması yüzünden Alman Ordusunun bu ülkelere yürümek zorunda kaldığına herkesi inandırması zordu.

Hitler, tarafsız Belçika üzerine yapacağı hücumda, çok güvendiği sürpriz etkisinden de yararlanamıyacağmı sezmiş olabilir. Ekimin sonunda Goerdeler Brüksel'e gitmiş, Kirala «durumun çok ağır» olduğunu Özel olarak söylemesi için Weizsa-

ecker'den aldığı gizli bir mesajı Alman elçisi Buelow-Schwan-le'ye götürmüştü. Elçi bu emri yerine getirdi ve Kıral Leopold tundun hemen sonra Holanda Kıraliçesi ile görüşmek üzere Lâhey'e gitti. Orada yukarıda sözügeçen bildiriyi beraberce hazırladılar. Ama Belçikalıların elinde daha iyi bilgiler de vardı. Bunların bir bölümünü, yukarıda gördüğümüz gibi, Oster sağlamıştı. Buelow-Schwante, 8 Kasımda, Berlin'e bir telgraf çekerek, Kıral Leopold'un, Almanların "iki üç gün içinde" Belçika'yı yarıp geçmek üzere Belçika sınırlarında yığmak yaptıkları konusunda "kesin bilgiye" sahip olduğunu Hollanda Kr raliçesine bildirdi. (27)

Bundan sonra da, 8 Kasım akşamı ve ertesi gün öğleden sonra iki garip olay oldu : Hitler'in hemen yanında bir bomba patladı ve Hollanda'da iki İngiliz casusu S. S. 1er tarafından kaçırıldı. Bu iki olay Nazi Başkomutanını önce Batıya hücum plânlarından ayırdı, ama sonunda Almanya'daki itibarını daha da artırdı, öteyandan her iki olayla da hiç ilişikleri olmayan komplocuların ödleri koptu.

NAZİLERİN BÎR KAÇIRMA OLAYI VE BİRAHANEDE PATLAYAN BOMBA

Hitler'in 1923 Birahane Darbesinin yıldönümünde, Münih'teki Buergerbrau'da eski «parti arkadaşları» karşısında her yıl yaptığı konuşmayı —bu sefer alışılandan kısa olmuştu— bitirmesinden yirmi dakika sonra kürsünün arkasındaki sütunun içinde bir bomba patladı. Yedi kişi öldü ve altmış üç kişi de yaralandı. O sırada Hitler başta olmak üzere partinin bütüıı önemli liderleri birahaneden uzaklaşmış bulunuyorlardı.

Oysa önceki yıllarda biralarının başlarına otururlar, eski parti arkadaşlarıyla ilk darbe anılarını konuşurlardı.

Ertesi sabah, Führer’in hayatına yapılan bu suikastı yalnızca Hitler’in kendi gazetesi VotfkİScher Beobachter yazdı. Burun suçu «İngiliz Gizli Servisinin», dahası Chamberlain’in üstüne atıldı. O akşam günceme şunu yazmıştım : “ ‘suikast’ teşebbüsü kamuoyunu Hitler’den yana çekecek, İngiltere düşmanlığını artıracak... Çoğumuz bunun yeni bir Reichstag yangım olduğu kanısındayız."

Bu olayla İngiliz Gizli Servisi arasındaki ilişkiyi Goebbels’-ten başka kim uydurabilirdi? Ama yine de, gerçek bir bağlantı kurmak için teşebbüse geçildi. Bombanın Münih'te patlamasından bir iki saat sonra S. S. ve Gestapo Şefi Heinrich Himmler, Duesseldorf’ta Walter Schellenberg adında genç ve açıkgöz bir

S.S. subayına telefon etti; Fülırer’in emriyle ertesi gün Hollanda sınırını geçerek ilişki kurmuş olduğu iki İngiliz casusunu kaçırmasını istedi.

Himmler’in verdiği emirler savaşın en garip olaylarından birini yarattı. Alfred Naujocks gibi, üniversite eğitimi görmüş aydın bir gangster olan Schellenberg bir aydanberi Hollanda’da iki Entelicens Servis subayı ile görüşüyordu. Bunlardan biri Yüzbaşı S. Payne Best, Ötekisi de Binbaşı R. H. Stevens’di. Schellenberg her ikisine de kendisini OKW’de çalışan Nazi düşmanı «Binbaşı Schemmel» diye tanıtmış (gerçek bir binbaşının adıydı bu) ve Alman generallerinin Hitler’i nasıl devirmeye karar verdiklerini bu subaylara uzun uzadıya anlatmıştı. Ingüiz-lerden istediği şey, yeni Nazi aleyhtarı rejime karşı Londra hükümetinin iyi davranacağı üzerine garanti vermesiydi. îngiliz-!er bir Alman komplosuna ait hikâyeyi (yukarıda gördüğümüz gibi) başka kaynaklardan dinledikleri ve ötekilerin de ay m teminatı istediklerini bildikleri için, Londra, «Binbaşı Schaemmel» ile ilişkilerini artırmak istedi. Best ile Stevens «Binbaşı Schaem-meh e küçük bir alıci-verici radyo verdiler; bu telsiz cihazıyla bir sürü konuşmalar ve çeşitli Hollanda şehirlerinde görüşme-,1er yapıldı. 7 Kasımda iki taraf da Alman sınırında Venlo adındaki bir Hollanda kasabasında buluştuklarında, İngiliz casusla-m, Alman mukavemet liderlerine verilmek üzere Londra’nın az* çok belirsiz bir mesajını sunacak duruma gelmişlerdi. Mesajda bir Nazi düşmanı rejimle yapılacak âdil bir barışın genel ilkeleri belirtiliyordu. Kesin

görüşmelere başlanılmak üzere «Sehaemmel» in bu hareketin başında bulunan Alman generallerinden birini Venlo'ya getirmesi kararlaştırıldı. Bu buluşma sonradan ayın dokuzuna bırakıldı.

Buraya kadar iki tarafın da amaçlan, açıktı. Ingilizîer, Alman askerî darbecilerini teşvik etmek ve yardımda bulunmak için onlarla doğrudan doğruya ilişki kurmak istiyorlardı. Himmler ise İngilizlerden yararlanarak Alman komplocularını bulmaya ve onların düşman gizli servisi ile nasıl bir ilişki kurduklarını ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Himmler'ie Hitler'in, kimi generallerle Oster ve Abwehr'deki Canaris gibi adamlardan kuşkulandıkları belliydi. Ama S Kasım akşamı Hitler')e Himmler yeni bir karara vardılar: Best ile Stevens kaçırılacak ve bu iki İngiliz casusu Buergerbrau'daki bomba olayıyla suçlandırılacaklar^!

Bu sırada sahneye tanıdığımız biri daha girdi. Gleiwitz'deki Alman radyo istasyonuna yapılan «Polonya hücumu» nu düzenleyen Alfred Naujocks. Naujocks, Schellenberg'in yanma kaçırma olayına yardım etmek için birçok Gizli Emniyet Servisi (S. D.) memuru verdi. İş çok iyi başarıldı. 9 Kasım günü akşamüstü saat 4 de Schellenberg, Venlo'daki kahvenin taraçasında ufak bir aparatif alarak Best'le Stevens'in randevularına gelmelerini beklerken iki İngiliz casusu Buiok arabalarıyla geldiler ve kahvenin arkasında park ettiler. Tam bu sırada Naujoeks'un adamlarıyla dolu bir S.S. arabasından kurşunlar yağmaya başladı. Schellenberg ile görüşmelerinde her zaman İngiliz'erin yanında bulunan Teğmen Klop adında bir Hollanda haberalma subayı ağır yaralandı. Best'le Stevens, Schelenberg'in sonradan söylediğine göre, «birer çuval gibi» S.S. arabasına götürüldüler,

S.S. 1er yaralı Klop'u da alarak hızla Alman sınırını geçip uzaklaştılar. (*) (28)

Himmler 21 Kasımda Buergerbrau'da Hitler'e karşı hazırlanan suikast olayının çözüldüğünü ilân etti. İngiliz Entelicens Servisi hazırlamıştı suikastı. Bu işin Stevens ve Best adındaki elebaşıları bomba olayının ertesi günü «Hollanda - Almanya sınırında» yakalanmıştılar. Bombayı yerine koyan ise Münih'te Georg Elser adında bir Alman komünistiydi.

Him mİ er'in suikast konusundaki açıklaması, o gün defterime yazdığım gibi, bana uydurma geldi. Ama güzel uydurulmuştu. Günceme şöyle

yazmıştım: «Himmler ile çetesinin yapmak istediği şey İngiliz hükümetinin Hitler’i ve yardımcılarını öldürerek savaşı kazanmak istediğine saf Alman halkını inan* d ırmak.»

Bombayı kimin hazarladığı muamması hiç bir zaman bütünüyle çözülemedi. Elser, Reichstag yangınındaki Marius van der Kubbe kadar akıldan sakat biri değildi, ama hem saf hem de geri zekâlıydı. Yalnızca bombayı yapmak ve yerine koymak suçunu üzerine almakla kalmadı, aynı zamanda bundan ötürü övündü de. Teşebbüse geçmeden önce Best ile Stevens’i hiç görmemişti. Best’i ancak Saehsenhausen toplama kampında kaldığı yıllarda gördü. Başından geçenleri orada kendisine anlattı. Hikâyenin tümü doğru olmıyabilir.

(») Savaştan sonra ortaya çıkan Hollanda raporuna göre. İngiliz-lerin otomobili, İçinde Stevens. Best ve Klop olarak Almanlar tarafından çekilerek sınıra kadar götürülmüştür. Sınır ancak 40 metre ötedeydi. Hö'landa hükümeti ertesi gün. yâni 10 Kasımdan İtibaren Klop ile HollandalI şoförün iadesini ve Hollanda'nın tarafsızlığına kargı işlenen suçun incelenmesini çeşitli aralarla tam dokuz kez Alınanlardan yazılı olarak istedi. Eu müracaatlara 10 Mayısa, kadar biç bir cevap verilmedi. Hitler 10 Mayısta Hollanda’ya karşı giriştiği hücumu haklı göstermeye çalışırken Venlo olayının da Hollanda’nın İngiliz GizJi Servisi ile işbirliği yaptığını gösterdiğini İleri sürdü. Klop aldığı yaralardan ötürü birkaç gün sonra ölmüştü, Best ile Stevens Nazi toplama kamplarında beş yıl kaldılar. (29)

Elser, Ekim ayında bir gün, Komünist sempatizanı olmasından ötürü yazdanberi hapsedilmiş bulunduğu Dachau toplama kampının komutanı tarafından komutanlık odasına çağırılır. Burada iki yabancıya takdim edilir. iki yabancı, Hi tier’in 8 Kasım akşamı Buergerbraukeller’de her zamanki konuşması, nı yaptıktan ve çıkıp gittikten hemen sonra bir bombanın patlatılacağını ve Führer’in adamları arasındaki birtakım «hainle rin» boylece ortadan kaldırılacağım kendisine anlatırlar. Bomba kürsünün arkasındaki bir sütuna yerleştirilecekti. Elser usta bir marangoz, elektrikçi ve lehimci olduğu için bu işin tam adamıydı, işi yapacak olursa kendisini İsviçre’ye kaçıracaklar ve bol bol para verip orada rahatça yaşamasını sağlıyacaklardı. Tekliflerinde ne kadar ciddi olduklarını göstermek için de

kampta bir sürü rahatlıklar sağladılar kendisine: îyi yemek verdiler. Normal elbise ile dolaştı: bol bol sigara içti —Elser sigaranın birini söndürüp birini yakarmış— ayrıca kendisine bir marangoz tezgâhı ile bir sürü aletler de verdiler. Elser burada biraz kabaca ama iyi bir bomba yaptı. Bombanın hem sekiz günde bir kurulan bir alarm mekanizması vardı, hem de istenildiği zaman bir düğmeye basılarak patlatılabiliyordu. Elser Kasımın başlarında bir akşam birahaneye götürüldü. Orada Elser cihazı sağlam bir sütunun içine yerleştirdi.

8 Kasım akşamı, bombanın patlatılacağı saate doğru adamlar kendisini alıp İsviçre sınırına doğru götürdüler. Kendisine bir hayli para ve bir de —çok garip— birahanenin içini gösteren bir kart postal verdiler. Kart postalda bombanın yerleştirildiği yer bir çarpı işaretiyle belirtilmiş. Ama Elser'e. sınır geçirileceği yerde —bizim zavallı usta buna pek şaşmış.— Gestapo tarafından, kart postal, para v.b. ile birlikte yakalanmış. Sonradan Gestapo mahkemede bu işe Best ile Stevens'i de kauştırnıa-sını ve dikkati üzerine toplamasını kendisinden istemiş. ([6])

Dâvanın duruşması hiç bir zaman yapılmadı. Himrrler'm, kendisince bilinen nedenlerden dolayı, mahkeme açmaya cesaret edemediğini bugün biliyoruz artık. Yine bugün biliyoruz ki Elser, herhalde şahsen bombanın atılmasından memnun kalan Hitler'in verdiği emirle, önce Sachsenin Pusen ve sonra da Dachau toplama kamplarında oldukça iyi şartlar içinde yaşadı. Ama Himmler kendisini sonuna kadar göz hapsi altında bulundurdu. Marangozun, savaştan sonra yaşayıp hikâyesini anlatması doğru olmazdı. Savaş bitmeden az önce, 16 Nisan 1945'de, Gestapo, Georg Elser'in, birgün önceki Müttefik bombardımanı sırasında öldüğünü açıkladı. Elser'ı Gestapo'nun öldürdüğünü bugün biliyoruz. (30)

HITLER GENERALLERİYLE GÖRÜŞÜYOR

Suikastten kurtulduktan, ya da suikastten kurtltılmuş gibi görünerek generalleri sindirdikten sonra, Hitler Batıda girişeceği taarruz planlarına hız verdi. 20 Kasımda 8 Sayılı Emri çıkardı. Bu emirde, "alârm durumunun" sürdürülmesini ve boylere "elverişli hava şartlarının hemen kullanılmasına hazırlıklı bulunulmasını" söyledi. Hollanda ve Belçika'nın imhasına ait plânlan açıkladı. Sonra, büyük savaşların ârifesinde yüreksizlere cesaret

vermek ve morallerini yükseltmek gerektiğini düşündü ve komuta mevkilerinde bulunan generallerle Genel Kurmay subaylarını 23 Kasım öğle üzeri Başbakanlıkta bir toplantıya çağırdı.

Bu toplantıda yaptığı konuşma Hitler'in belli başlı askeri şeflerle yaptığı konuşmaların en ilginçlerinden biridir. Flans-burg'daki OKW dosyalarından bir kısmının Müttefiklerin eline geçmesi sayesinde bize kadar gelmiş bulunuyor. Bu konuşmaya ait notlar toplantıda bulunan, ancak adı bilinmeyen biri taraf nidan alınmıştır. (31)

«(Hitler söze şöyle haşladı). Bu konferansın amacı, gelecekteki olayların karşısında bana yön verecek düşünce yönteminin üzerinde size bir fikir vermek ve kararlarımı size açıklamaktır.^

Geçmiş, geçmekte olan ve geçecek olaylarla doluydu kafası. Toplantıda bulunan bu sınırlı insan gurubuna yabancı bir açıklıkla ve yüksek söz söyleme yeteneğiyle sesleniyordu. Bereketli ve hareketli kafasından geçen fikirlerin muhteşem bir özetini yaptı ve olayların gelecekte alacağı biçimi tam bir kesinlikle Önceden haber verdi. Ama onun bu konuşmasını dinleyenlerin arasında, Almanya'nın —ve dünyanın— kaderim o sırada elinde tutan adamın artık büsbütün zıvanadan çıktığını ve tehlikeli bir megaloman haline geldiğini düşünen hiç kimse yoktu denilebilir.

«Tarlhael olayların olabilir akışını açıkça görecek gözlerim (dedi İlk kavgalarını anlatırken) ve sert kararlar alacak sağlam bir irâdem vardı... Son bir etken olarak kendim için büyük bîr alçakgönüllülükle şunu söylemeliyim: ben eşsiz bir adamım. Benim yerimi dolduracak ne bir asker ne de bir sivil vardır. Suikast teşebbüsleri tekrarlanabilir... Ben kendi akıl ve karar gücümden eminim... Benim başardıklarımı kimse başaramamıştır... Ben. Alman halkını çok yükseklere çıkardım, dünya bugün bizden nefret etse bile bunun hiç ziyam yok... Almanya'nın kaderi bana bağlıdır. Ben ona göre hareket edeceğim.»

Milletler Cemiyetinden çıkılması, zorunlu askerliğin kurulması, Ren'in tahkim edilmesi ve Avusturya'nın işgali gibi «sert kararları» aldığı zamanlar kendisinden kuşkulandıkları için generallerini azarladı. “Bana güvenenlerin sayısı çok azdı o zaman,” dedi.

Giriştiği fetih hareketlerini çevresinde bulunanlarla alay edercesine anlattıktan sonra “sıra Bohemia, Moravia ve Polon-yada idi,” dedi. Ne yazık ki baştanberi Hitler’in sözlerine kanan Chamberlain onun bu sözleri söylediğini işitmeden ölüp gitti.

«Siidet-Almaıı topraklarıyla yetlnemtyeceğimi daha baştan anladım. Yalnızca parçalı bir çözümdü bu. Bohemio’nın, üstüne yürümeğe karar verildi. Bundan sonra Protektora kuruldu ve bu sırada Polonya istilasının temeli atıldı. Ama o sırada önce Doğudan başlayıp Batı’ya mı dönmek, yoksa tersini mi yapmak gerektiğine pek katar vermiş değildim. Olayların baskısı altında önce Polonya'ya karşı savaş açıldı. Beni durmadan savaş İstemekle suçlayanlar olabilir. Ben bütün varlıkların kaderini savaşta görüyorum, tnsan ezilmek istemiyorsa savaşı göze almalıdır.

(Alman) Halkın gittikçe artması daha büyük Lebensraum’a ihtiyaç hissettirmektedir. Benim amacım nüfus sayısı ile nüfusun içinde yaşadığı, yer arasında rasyonel bir ilişki yaratmaktır. Mücadele de buradan başlamalıdır. Hiç bir ülke bu problemin çözümünden kaçamaz. Yoksa teslim olur ve çöker.,, Hiçbir zekâ oyununun burada yeri yoktur. Çözüm ancak kılıçla olur. Dövüş gücünü arttırmayan ulus geri çekilmeli,.,»

Hitler’e göre, geçmişteki Alman liderlerinin, Bismarck ve Moltke de dahil olmak üzere, hataları “gereğince sert olmamaları” idi. “Çözüm bir ülkeye ancak elverişli zamanda hücum etmekle mümkün olabilir” di. Bunu anlayamadıkları için 1914 de “bir sürü cephelerde savaşıldı. Ama problem çözülmedi.”

«(Hitler devam etti) Bugün dramın ikinci perdesi yazılmaktadır. Altmış yedi yıldır, ilk defa iki cephede savaşmak zorunda kalmıyoruz... Ama bunun ne kadar süreceği bilinemez... Aslında silahlı kuvvetleri, darbe indirmemek İçin örgütlemiş değilim. Darbe İndirmek kararını ben her zaman kendim veririm.»

Führer tek cephede savaşmanın iyiliklerinden söz ederken Rusya sorununu düşündü.

«Bugün için Rusya bir tehlike değildir. Birçok iç koşullar yüzünden zayıflamıştır. Ayrıca Rusya ile anlaşmamız da var. Anlaşmalar ise ancak

amacına yaradıkları süre muhafaza edilir. Rusya bu and laş mayı kendi çıkarma bulduğu süre muhafaza edecektir.., Rusya hâiâ büyük amaçlar peşindedir; en büyük amacı da Ballıkla durumunu kuvvetlendirmektir. Biz Rusya'ya ancak Batıda serbest kaldığımız zaman karşı gelebiliriz.»

İtalya'ya gelince, her şey Mussolini'ye bağlıydı, "ölümünden sonra her şey değişebilir .." di. "Stalin'in ölümü gibi, Du-çe'nin ölümü de bizim için tehlikelidir. Bir devlet adamının ne kadar kolaylıkla ölebileceğim ben kendim bugünlerde denedim." Hitler Amerikanın henüz bir tehlike olmadığı —«çünkü Amerika'da tarafsızlık kanunları var»—, Amerikanın Müttefiklere büyük bir yardımda bulunamıyacağı kanısında idi. Buna rağmen Amerika düşmandan yanaydı. "Zaman şimdi elverişlidir. Altı ay sonra artık böyle olmıyabilir." Onun için;

«Kararım değişmez. En elverişli bulduğum en kısa zamanda Fransa ile İngiltere'ye hücum edeceğim, Belçika ile Hollanda'nın tarafsızlığım çiğnemek o kadar önemli değildir. Biz savaşı kazandığımız zaman kimse bunu bize sormıyaeaktır. Tarafsızlığı çiğnememizi, 1014'dekl aptallığı yanarak. haklı göstermeye çalışmıyacağız.»

Hitler, Batıya yapılacak hücumun "Dürya Savaşının sonu" demek olacağını, bunun "tek bir hareketten ibaret bulunmadığını" anlattı. "Yalnızca bir tek sorun" değildi bu, "ulusun varolması ya da yok olması" sorunuydu. Bundan sonra sözlerini şöyle bağladı Hitler :

«Tarihimizdeki büyük adamların ruhları hepimiz için cesaret kaynağı olmalıdır. Kader bizden, Alman tarihinin büyük adamlarından istediğinden çok bir şey istemiyor. Yaşadığım süre yalnızca halkımın zaferim düşüneceğim; hiç bir şeyden çekinmiyeceğirıı ve bana karşı koyan herkesi yok edeceğim... Düşmanı yok etmek istiyorum.»

Hitler çok etkileyici bir konuşma yapmıştı ve bilindiği kadar hiç bir general çıkıp da bütün Ordu komutanlarının böyle bir zamanda yapılacak bir taarruzun başarıya ulaşacağından kuşkulandıklarını söylemedi, ya da tarafsızlığım ve sınırlarım

Alman hükümetinin resmen garanti ettiği Belçika ile Hollanda' ya karşı girişilecek bir taarruzun ahlâk kurallarına aykırı düşüp düşmiyeceğini

sormadı. Toplantıda bulunan generallerden bir bölümünün anlattıklarına göre, Hitler'in Ordu Genel Kurmay yüksek kademelerindeki moral bozukluğu üzerine söylediği sözler yukarıda yazılanlardan daha da sertti.

O gün akşama doğru, saat 6 da, Nazi Başkomutan, Brau-chitsch ile Halder'i yeniden yanma çağırdı ve Brauchitsch'e —Genel Kurmay Başkanı Führer'in bürosu dışında yaramaz çocuk gibi bekletilmişti— «Zossen ruhu» üzerine sert bir nutuk çekti. Ordu Yüksek Komutanlığına (OKH) «bozgunculuk» ruhu sinmişti. Halder'in Genel Kurmayı «Führer'le işbirliğini imkânsız kılacak şekilde dikbaşlılık» ediyordu. Bu azarı işiten Brau-chitsch, sonradan Nuremberg mahkemesinde anlattığına göre, istifasını verdi; ama Hitler kabul etmedi. Ordu Başkomutanının hatırladığına göre, "benim de her asker gibi görevimi ve vecibelerimi yerine getirmek zorunda olduğumu" söyledi. O gece Halder güncesine şu notu düştü ; «Bir buhran günü!» (32)

23 Kasım, 1939, birçok bakımlardan bir dönüm noktasıdır: Birinci Dünya Savaşında tkinci Wilhelm'i ikinci dereceye indiren ve Almanya'da siyasi ve askerî iktidarı eline geçiren Orduya karşı son ve kesin zaferini Hitler o gün kazanmıştı. O günden sonra, bir zamanların AvusturyalI çavuşu, yalnız siyasi değil askerî görüşlerini de generallerinkinden üstün saymaya başladı ve bundan dolayı generallerin öğütlerini dinlemedi, eleştirilerine kulak asmadı. Bunun sonucu hepsi için felâket oldu.

Brauchitsch, Nuremberg mahkemesinde 23 Kasım olaylarını anlatırken şunu söylemiştir : "Böylece bir kırgınlık yaratılmış oldu; sonradan bu kırgınlık ortadan kalktı ama hiç bir zaman büsbütün tâmir edilemedi."

Ayrıca, Hitler'in o sonbahar gününde çektiği nutuk, Halder ile Brauchitsch'in Nazi diktatörünü suya sabuna dokunmadan devirme düşüncelerine de büsbütün son verdi. Hitler önüne çıkacak herkesi yok edeceğini söylemişti. Halder'e göre, Hitler, Genel Kurmay tarafından kendisine karşı yapılacak bir muhalefeti de «şiddetle bastıracağını» açıklamıştı. Halder, hiç olmazsa o sırada, bu gibi korkunç tehditlere karşı koyacak bir adam değildi. Dört gün sonra, 27 Kasımda, General Thomas, Schaeht ve Popitz'in teşvikiyle, kendisini görmeye geldiği ve Führer'e karşı harekete geçilmesi amacıyla Brauchitsch'i kollaması kendisinden istendiği zaman (Halder, Thomas'ın «Hitler atılmalıdır!» dediğini sonradan hatırlar)

Genel Kurmay Başka-ıı generale «zorlukların» hepsini hatırlattı. Brauchitsch’in “herhangi bir darbede aktif bir rol” oynayacağından emin olmadığını söyledi. (33)

Birkaç gün sonra, Nazi diktatöründen kurtulmak için plan hazırlamaktan vazgeçmesini Gordeler’e söyledi ve bu konuda çok gülünç nedenler ileri sürdü. Hassell bu nedenleri güncesine geçirmiş. Hassell’e göre Halder, “düşmanla karşı karşıya bulunulduğu sırada isyan edilemiyeceğini’’ söyledikten sonra şu nedenleri de ileri sürmüş : “Alman halkını İngiliz kapitalizminin esaretinden kurtarması için Hitler’e son bir fırsat vermeliyiz... Elde başka adam yok... Muhalefet gereğince olgunlaşmamıştır... Genç subaylara güvenilmez.” Hassell, bu sırada ilk komplocululardan Amiral Canaris'e başvuruyor, ama ondan da bir iş çıkmıyor. Eski elçi, 30 Kasımda güncesine şunu yazıyor : «Cana r is generallerden herhangi bir karşıkoyma hareketi doğacağı umudunu yitirmiş; bu yolda daha fazla uğraşmanın yararsız olduğu kanısında.» Az sonra güncesine şunu da not ediyor : «Hal-der’le Brauchitsch Hitler’in uşakları; başka bir şey değil.» (34)

POLONYA’DA NAZİ TERÖRÜ:

BİRİNCİ AŞAMA

Almanya’nın Polonya’ya hücum etmesinin ürerinden uzun bir süre geçmeden, defterim istilâ edilen ülkede girişilen Nazi terörü üzerine yazılmış bir sürü olaylarla dolmuştu. Bu olayların

başka güncelere de yazılmakta olduğu sonradan anlaşıldı. Hassell, 19 Ekimde «S.S. lerin Özellikle Yahudilere karşı yaptıkları hayvanca hareketler» üstüne işittiklerini geçirmiş defterine. Az altında da Posen vilayetinde yaşayan bir Alman toprak sahibi-

■ nin anlattığı bir hikâye defterinde şöyle :

«Orada son gördüğü sahne, sarhoş bir parti liderinin hapisane kapılarının açılmasını emretmesi olmuş; beş fahişeyi öldürmüş ve ikisinin de ırzına geçmiş.» (35)

Halder, 18 Ekimde, Karargâh Komutanı General Eduard Wagner ile o gün yaptığı görüşmelerin belli başlı noktalarını defterine geçirmiş. Wagner o gün Polonya'nın geleceği üzerinde Hitler’le bir görüşme yapmış. Polonya’nın geleceği çok karanlıktı.

«Polonya’yı yeniden kurmaya niyetimiz yok... Alman ölçülerine göre örnek bir devlet kuracak değiliz. Polonya aydın sınıfının hâkim sınıf olarak kalması Önler.ilmelidir. Düşük bir yaşama düzeyi sürdürülmeli bu ülkede. Ucuz esirler...

Topyekûn bir örgütsüzliik yaratılmalı! Almanya bu şeytanca plânı yürütmek İçin oraya atanacak genel valiye gerekli araçları sağlıyacaktır.»

Sağladı da.

Polonya’da Nazi terörünün nasıl başladığını, ele geçen Alman belgelerine ve Nuremberg duruşmalarında verilen ifadelere dayanarak burada kısaca anlatabiliriz. Polonya’daki terör, Almanların sonradan bütün istila edilen ülkeler halklarma yaptıkları kötü ve korkunç işlemlerin yalnızca bir başlangıcıydı. Ama şunu da kabul etmek gerekir ki başka yerlerde yapılanlar Polonya’da yapılanların yanında hiç kahr. Nazi barbarlığı Polonya’da inanılmayacak kadar korkunç bir düzeye varmıştır.

Hitler, Polonya’ya karşı hücuma geçmezden hemen önce, 22 Ağustosta, Obersalzberg’te yaptığı toplantıda “Alman generallerinin hoşuna gitmiyecek şeylerin’’ olabileceğini generallerine söylemiş, “bu gibi işlere karışmamalarını, kendi askerî görevleriyle uğraşmalarını” öğütlemişti. Bunları neden söylediğini bi-

Jiyordu. Eu kitabın yazarı, gerek Berlin’de ve gerekse Polonya’da bulunurken, Nazilerin yaptıkları kıyımlar üzerine bir sürü haberler duymuştu. Bu haberler elbetteki generallerin de kulaklarına gidiyordu. Eylülün 10’unda, Polonya seferi tam hızıyla devam ederken, Halder defterine bunlardan birini yazmış. Sonra bu olayı Berlin’de herkes duydu. S.S. topçu alaylarından birinin askerleri elli Yahudiyi bütün gün köprü tâmiratında çalıştırdıktan sonra bir sinagoga tıkmışlar, ve, Halder’in yazdığına göre, «orada onları toptan öldürmüş5er.;> Yaptıklarına sonradan pişman olan Üçüncü Ordu Komutanı General von Kuech-ler bile, çok sert

davranmamış olduklarından ötürü askerî mahkemenin bu askerlere verdiği hafif cezaları —birer yıl— tasdik etmek istememişti. Ama Ordu Başkomutanı Brauchitsch, Himm-ler'in müdahalesiyle suçluların «genel af» kapsamına girdiklerini ileri sürünce hepsini affetmişti.

Kendilerini koyu Hıristiyan sanan Alman generalleri zor durumdaydılar. 12 Eylülde Führer'in treninde Keitel ile Amiral Canaris arasında bir görüşme yapıldı. Canaris, Polonya'da yapılan mezalime itiraz etti. OKW'nin dalkavuk şefi hemen şu cevabı verdi: "Führer bu işe önceden karar vermiş bulunuyor." Ordunun "bu işe karışmak istememesi S.S. ve Gestapo'yu kendisine rakip sayması" demekti. Bu ıtakdirde "imhayı gerçekleştirmek için" her askeri birliğe S.S. komiserlerinin tâyin edilmesini kabul etmesi gerekecekti.

«(Canaris'in Nuremberg'te ortaya çıkan güncesinde şunlar var) Polonya'da geniş çapta İdamların plânlanmış olduğundan ve özellikle soylularla papazların imlıa edileceklerinden haberim bulunduğunu General Keitel'e söyledim. Dünya bu olaylardan Wehrmacht'i sorumlu tutacakta.» (36)

Himmler, generalleri sorumluluktan kurtarmıyacak kadar kurnazdı. 19 Eylülde, Himmler'in başyardımcısı Heydrich, Ordu Yüksek Komutanlığım ziyaret etti ve General Wagner'e, S. S. lerin (Polonya) Yahudilerini, aydınlarını, rahiplerini ve soy-

Kılarını «temizleme» plânını anlattı. Halder, Wagner'in durumu kendisine bildirmesi üzerine bu konudaki tepkisini defterine şöyle geçirmiş :

«Ordu, "temizlik" hareketinin Ordunun çekilmesine ve ülkenin sivil yönetime bırakılmasına kadar ertelenmesini İstiyor. Aralığın başında (çekilecek).»

Ordu Genel Kurmay Başkammn bu kısa günce notu Alman generallerinin moral durumunu göstermesi bakımından çok önemlidir. Generaller «temizliğe», yâni Yahudilerin, aydınların, din adamlarınım ve soyluların yok edimesine ciddi oarak karşı koymak niyetinde değillerdi. Yalnızca, bu işin, Ordunun Polonya'dan çıkmasına kadar «ertelenmesini» ve böyleee Ordunun sorumluluktan kurtarılmasını istiyorlardı. Ve, elbetteki, dışardaki halkoyunu da düşünmeliydiler. Halder, Brauchitsch ile Polonya'daki

«temizliği» uzun uzadıya görüştükten sonra, ertesi gün güncesine şunu yazmış :

«Yabancı ülkelerde bu çeşit olaylardan yararlanılarak mezalim propagandası yapılmasına fırsat verilmemeli. Rahipler Katolik! Bunun hiç gereği yok bu sırada.»

Ertesi gün, yâni 21 Eylülde, Heydrich ilk «temizlik» plânını Ordu Yüksek Komutanlığına gönderdi, ilk tedbir olarak Yahudiler şehirlere sürülecekti. (Yahudilerin şehirlerde ortadan kaldırılmaları daha kolay olacaktı). «Son çözümün» biraz zaman alacağı ve «çok gizli tutulması» gerektiği bildiriliyordu. Ama bu gizli muhtırayı okuyan General, «son çözümün» imha edilmek olacağını bilmiyordu (37). iki yıl sonra «son çözümün» uygulanma zamanı gelince, bu deyim, Alman Yüksek subaylarının savaş içinde işledikleri en iğrenç cinayetleri örtmek için kullandıkları pis parolalardan biri oldu.

Rusya doğudaki payını aldıktan ve Almanya da eski illerini ve doğuda birtakım ek toprakları ele geçirdikten sonra Polonya'nın geri kalan bölümüne Hitler 12 Ekim tarihli bir kararnameyle, Genel Polonya Hükümeti adını verdi. Hans Frank'ı Genel Vali, Viyanalı Quisling Seyss-înquart'ı da onun yardımcısı olarak atadı. Frank, tipik bir aydın gangsterdi. 1927 de Hukuk Fakültesinden çıktıktan sonra partiye girmiş, çarçabuk hareketin baş hukukçusu olmuş ve tanınmıştı. Zeki, enerjik, yalnız hukuk değil, genel edebiyat bilgisi de olan, sanattan ve müzikten anlayan Frank, Nazilerin iktidara geçmesinden sonra artık tam bir hukuk otoritesi olmuştu. Önceleri Bavyera Adalet Bakanıydı. Sonra sand al yasız Bakan, Hukuk Akademisi ve Alman Barosu Başkaau oldu. Esmer, ufak tefek, tombul bir adam olan Frank beş çocuk babasıydı. Zekâsı ve kültürü ilkel bağnazlığını bir parça örtüyor ve, Frank'ı o zamana kadar Hitler'in çevresinde bulunmuş olanların en iğrenci haline getiriyordu. Ama bu uygar yaldızın altında korkunç bir cani ruhu vardı. Nuremberg mahkemesinde ortaya çıkan (*) yaşamını ve yaptığı işleri gösteren kırk iki ciltlik günce, Nazİler zamanının karanlıklarından ele geçen en korkunç belgelerden biridir. Bu defterlerde, yazarının ne kadar soğuk, hain, kana susamış, yapacağı işi bilen bir adam olduğu açıkça görülür. Barbarca düşüncelerinin hepsi de güncede vardır.

Yeni görevine başladığının ertesi günü şunu yazmış: «PolonyalIlar Alman İmparatorluğunun köleleri olmalıdırlar.» Bir ara, yedi Çek üniversitelisinin idam, edildiğini bildiren ilânları Bohemia Protector’u Neurath’m duvarlara astırdığım işitince Frank bir Nazi gazeteciye şöyle bağırmıştı : “Eğer kurşuna dizi -len her yedi Polonvalı için birer ilân asmak istersem Polonya’da bu ilânlar için kâğıt yetiştirecek orman kalmaz.” (38)

Hitler, Himmler ile Heydrieh’i YahudÜerin tasfiyesine memur etti. Frank’m görevi ise, Polonya’nın Almanya’ya yiyecek, malzeme ve zorunlu iş sağlamasını gerçekleştirmek, ve aydın-

(') Defterler, 1945 Mayısında, Bavyera'da Keuhaus yakınlarında, Berghof otelinde Frank’ın dairesinde Amerika Yedinci. Ordusundan Tırg men Walter Stein tarafından bulunmuştur.

lan ortadan kaldırmaktı. Naziler bu harekete güzel bir ad takmışlardı: «Olağanüstü Yatıştırma Hareketi» (Auesserordenliche Ecfrt: d<{]ungsaktion, ya da genellikle dendiği gibi AB Hareketi). Frank’ın bu işi yoluna koyması biraz zaman aldı. Batıdaki büyük Alman taarruzu ilkbaharda bütün dünyanın dikkatini Polonya’nın üzerine çekince yapılan hazırlıkların sonucu alınmaya başlandı. Kendi tuttuğu günceden anlaşıldığına göre, 30 Mayısta polisteki yardımcılarıyla yaptığı konuşma sırasında, elde ettiği gelişmeyle Övünüyordu, «Bin kadar» PolonyalI ayduı eteki dünyaya gönderilmişti ya da gönderilmek üzereydi.

’Baylar” demişti, ‘‘bu görevde bize yardımcı olmanız için en şiddetli tedbirleri almanızı rica edeceğim.” Gizil olarak rlc, bütün bunların “Führer’in adına” yapıldığını söyledi. Hitler durumu şu şekilde alıyordu:

“Polonya’da liderlik yeteneği olanlar tasfiye edilmelidir. Sonra sıra onlan izleyenlere... gelmelidir. Bu yükü Almanya’ya yükletmenin gereği yok... Bunları Alman toplama kamplarına göndermek, gerekmez,”

Bunların, burada, Polonya'da yok olmaları gerekir, dedi. (39)

Frank’m defterine göre, toplantıda Güvenlik Polisinin Başkanı, elde edilen ilerlemeler üzerine bir rapor sundu. «Olağanüstü Yatıştırma Hareketinin başlangıcından bu yana» yaklaşık olarak iki bin erkek ve birkaç yüz de

kadın yakalamıştı. Çoğu zaten «toplu olarak mahkûm» edilmişti. «Toplu olarak mahkûm edilmek» için de bir ikinci aydın kafilesi toplanacaktı. E öylece «3,500 kişi kadar» tutan en tehlikeli Polonya aydınlarının hesabı görülmüş olacaktı. (40)

Gestapo, Yahudilerin doğrudan doğruya yok edilmesi işini Frank’m elinden almıştı, ama Frank onları yine ihmal etmedi. Güncesi bu konudaki düşünceleri ve başarılarıyla doludur. 7 Ekimde, Polonya’daki Nazi Meclisinde ilk yıl başarılarını özetleyen konuşmasını güncesine almış :

«Sevgili arkadaşlarım!., Bütün bitleri ve Yahu diler i bir yıl içinde tasfiye edemem. (Dinleyenlerin burada güldüğünü yazıyor) Ama zamanla, ve siz de bana yardımcı olursanız, bu amaca varılacaktır,» (41)

Frank ertesi yıl, Noelden on beş gün önce, merkezin bulunduğu Krakow şehrinde bir kabine toplantısına şu sözlerle son

vermiştir:

«Yahudiler konusuna gelince; Yahudilerin şu ya da bu şekilde ortadan kaldırılmaları gerektiğini sîze çok samimi olarak söylemek zorundayım... Baylar, sîzlerden her türlü acıma duygusunu bir yana bırakmanızı rica edeceğim. Yahudileri yok etmeliyiz.»

«Genel Hükümetteki üç buçuk milyon Yahudiyi Silâhla Öldürmenin ya da zehirlemenin» güç olduğunu kabul ediyordu. «Ama Yahudileri şu ya da bu şekilde ortadan kaldıracak tedbirler alabileceğiz.» Doğru söylemişti. (42)

Polonya’da savaşın bitmesiyle birlikte, Yahudilerle PolonyalIlar aileleriyle bir arada oturdukları evlerinden alınıp sürülmeye başlandılar. Hitler, 7 Ekimde Reichstag’Ğa «barış söylevi» ni verdiğinin ertesi günü Himmler’i yeni bir örgütün başına getirdi. Bu örgütün adı Alman Milliyetçiliğini Güçlendirme Komiserliğiydi. Buna kısaca R.K.F.D.V, deniyordu. Örgüt, önce, Almanya’nın Polonya'dan aldığı bölgelerde yaşayan PolonyalIlarla Yahudileri, bulundukları yerlerden alacak, onların yerlerine Almanlarla Volhsdeutsche'yi yerleştirecekti. Volksdeutsche Bal-tık ülkelerinden ve Polonya’nın başka yerlerinden gelen yabancı uyruklu Alınanlardı. Holder

bu plânı on beş gün önce işitmiş ve güncesine şu notu düşmüş; «Bu topraklara gelen her Aîman'a karşılık iki PolonyalI sürülecek.»

Himmler yeni görevine başladığının ikinci günü, 9 Ekimde, Almanya'ya ilhak edilen topraklarda yaşayan 650,000 Yahu-diden 550,000'inin, «imtisas edilmeye (emilmeye)» elverişli olmayan bütün PolonyalIlarla birlikte, Genel Hükümetin topraklarında Vistül nehrinin doğusuna sürülmelerini emretti. Bir yıl içinde 1,200,000 PolonyalI ile 300,000 Yahudi yerlerinden aîıııdı ve Doğuya sürüldü. Ama onların yerine sadece 497,000 Volks-deutsche yerleştirildi. Halder'in tahmin ettiği orandan daha yüksek bir orandı bu: yerleştirilen her Alman'ın yerine üç Polonya Yahudisi sürülmüştü.

Bu kitap yazarının hatırladığına gore 1939 - 40 kışı çok şiddetli idi. Çok kar yağmıştı. Sıfırın altında soğukta ve çoklukla kar fırtınaları altında yapılan bu «yeniden yerleştirme» hareketleri sırasında, Nazilerin vurduklarından ve zindanlarda öldürdüklerinden daha çok sayıda Yahudi ve PolonyalI Öldü. Bu konuda Himmler'i gerçekten bir otolite sayabiliriz. Ertesi yaz, Fransa'nın düşmesinden sonra, S. S. Liebstandarte karşısında konuşan Himmler, adamlarının batıda uyguladıkları sürgün hareketleriyle Doğuda yapmış olduklarını karşılaştırırken şunları söylüyordu:

«Polonya'da bu işler sıfırın altında kırk derecede yapıldı. Binlerce, on binlerce, yüz binlerce İnsanı başka yerlere sürmek zorundaydık; binlerce tanınmış PolonyalIyı —bunu duyun ama hemen unutun— vuracak kadar sert davranmak zorundaydık.,. Baylar, bir bölükle savaşa girmek; kültür düzeyi düşük, direnen bir halkı baskı altına almaktan, idamları uygulamaktan, halkı sürmekten, bağırıp çağıran İsterik kadınları uzaklaştırmaktan, çoğu zaman çok daha kolaydır..? (43)

Toplama Kampları Müfettişleri Başkanı S.S. Oberführer Richar Gluecks 21 Şubat 1940 da, Auschwitzde yeni bir "karantina kampı” için "elverişli bir yer” bulduğunu Himmler'e haber verdi. Auschwitz on iki Din nüfusu olan, bataklık, uzak bir kasabaydı. Kasabada birkaç fabrikadan başka eski Avusturya süvarisinin kaldığı bir kışla vardı. Hemen işe başlandı ve Auschwitz 14 Haziranda açıldı. Almanların, özel inkence me-todlarma tâbi tutmak istedikleri PolonyalI siyasî mahkûmlar için kurulmuştu burası. Sonradan daha da korkunç bir yer oldu. Bu arada büyük Alman kimya

tröstü I.G.Farben, Auschwitz’in yeni kurulacak sentetik kömür - petrol ve kauçuk fabrikası için «elverişli» bir yer olacağını düşündü. Hem yeni binaların yapımında, hem de yeni fabrikaların işletilmesinde buradaki ucuz esir işçilerden yararlanılabilecekti.

Yeni kampı yönetmek ve I.G.Farben’e gerekli esir işçileri sağlamak için 1940 ilkbaharında Ausehwitz’e S.S. lerin en canavarlarından seçme bir çete gönderildi. Bunların arasında, İngiltere’de sonradan «Belsen Kasabı» diye adlandırılacak olan Josef Kramer ile beş yıl cinayeten hapis yatmış Rudolf Franz Ffoess adında —gençliğinin büyük bir bölümünü Önce mahkûm sonra da gardiyan olarak geçirmişti— iki kişi vardı. Hoess, 1946 yılında kırk altı yaşında Nuremberg mahkemesinde, Auschwitz’de iki buçuk milyon insanın yok edilmesini nasıl yönettiğini anlatmış, buna “açlıktan ölüme” bırakılan yarım milyonun dahil olmadığını övünerek söylemiştir.

Auschwitz sonradan iviha kamplarının, — VemihUmgsla ger— en ünlüsü oldu, imha kampları toplama kamplarıyla karıştırılmamalı. imha kamplarından sağ çıkan çok az insan vardır. I.G. Farben’in Müdürleri Almanya’nın en ileri gelen iş adamları sayılırlardı. Hepsi de şerefli bir mevkie sahiptiler, hepsi de Tanrıdan korkarlardı. Bu kadar büyük, uluslararası bir firmanın kârlı bir işletme için en elverişli yer olarak bu ölüm kampının bulunduğu yeri bile bile seçmesi Hitler zamanında, en saygı değer Almanların bile, ne durumda olduklarını göstermeye yeter.

TOTALİTERLER ARASINDA ÇATIŞMALAR

Roma-Berlin Mihveri savaşın ilk sonbaharında oldukça tatsız sesler çıkarmaya başladı.

Birçok ayrıntı üstünde, çeşitli düzeylerde, keskin çıkışlar yapıldı; bir yıl önceki Haziran ayında anlaşmaya varıldığı halde İtalyan Güney Tirol’ünde yaşayan Volksâeutsche’yi Almanlar hâlâ buradan çıkaramamışlardı; Almanların Italyanlara ayda bîr milyon ton kömür vermeleri gerekirken vermemişlerdi; Itanlyanlar İngiliz ablukasına aldırış etmemişler, bu yoldan gelen ham maddeleri Almanlara vermemişlerdi; İtalya, Ingiltere ve Fransayla ticaret yapmakta devam ediyor, bu ülkelere savaş maddeleri bile satıyordu; Ciano’nun Alman düşmanlığı gittikçe artmakta idi.

Mussolini ise, her zamanki gibi şaşkın, ne yapacağmı bilmiyor. Ciano onun çalkantılarını güncesine geçiriyor. Duçe 9 Kasımda Hitler'e bir telgraf gönderiyor ve suikastten kurtulduğu için kutluyor.

«Hoş görünmek İstiyor, ama çok değil, çünkü hiç bir İtalya'nın Hitler* in ölümden kurtulduğu için sevinmediğini biliyor. En az sevinen de Duçe.

20 Kasım... Mussolini için Hitler'İn savaşa girmesi, en kötüsü, bu savaşı kazanmasa hiç tahammül edilecek şey değil.»

Noelden bir gün sonra Duçe "bir Alman yenilgisini" istediğini açıkça söylüyor ve yakında hücuma uğrayacaklarını Belçika, ile Hollandaya bildirmesi için Ciano'ya talimat veriyor. C) Ama yılbaşı gecesi yine HitJer'le birlikte savaşa girmekten söz

ediyor.

İki Mihver devleti arasındaki anlaşmazlığın başlıca nedeni, Almanların izlediği Rus dostluğu politikasıydı. 30 Kasım 3939 da Siovyet Kızıl ordusu Firlandiya'ya hücum etti. Hitler bu yüzden çok kötü duruma düştü. Stalin'le yaptığı paktın karşılığında Ealtık'tan sürülmüş, bu ülkelerde yüzyıllar boyunca yaşamış olan Alman ailelerini turalardan çıkarmak zorunda kalmış, Şimdi de Almanya ile yakın bağları bulunan ve komünist olmadığı için Sovyetier Birliği'nden ayrılan, bağımsızlığını daha çok

ÇM Ciano tu uyarmayı 2 Ocak günü Roma'daki Belçika elçisine bildirdi ve bunu güncesine yazdı. Weizsaecker'e göre, elçinin Brüksel'e gönderdiği İtalyan uyarımını bildiıen iki telgrafı Almanlar öğrenmişler ve şifresini çözmüşlerdi. (44)

Alman askerlerinin 1918 yılında müdahalesine borçlu olan C) küçük bir ülkeye, Rusya'nın kışkırtılmadan yaptığı taarruzu t esmen desteklemek zorunda kalmıştı. Yenilip yutulacak bir kazık değildi bu. Ama yuttu. Yabancı ülkelerdeki Alman heyetlerine, Alman basınına ve radyosuna Rusya'nın saldırısından söz edilmemesi ve Finlere karşı herhangi bir sempati gösterilmemesi için kesin talimat verildi.

Bu durum, İtalya’da yapılmakta olan Alman aleyhtarı gösterileri önlemeye çalışan Mussolini’nin artık canına tak etti. 1940 yılbaşından hemen sonra, 3 Ocakta, Führer’e uzun bir mektup yazmaya karar verdi. Ne o zamana kadar ve ne de ondan sonra yazdığı mektuplarda Mussolini Hitler’Ie bu kadar açık konuşmuş, ona bu kadar kesin ve tatsız öğütler vermiştir.

Duçe, yazdığı mektupta, ttalya istese bile «Almanya'nın hiç bir zaman îngiltere ile Fransa’yı dize getiremiyeceğine ya da bu iki ülkenin aralarım açamıyacağına kesinlikle» inandığını söylüyordu. «Böyle bir şeyin olacağına inanmak kendi kendini aldatmak demektir. Amerika demokrasilerin toptan yenilmesine göz yummayacaktır.» Bu yüzden, Bitler’in doğu sınırını artık emniyet altına aldığı bir sırada, demokrasileri yenmeyi denemek için «her şeyi - rejimi de - ve genç Alman kuşaklarım da harcamayı» göze almasının gereği var mıydı? Mussoîini’nin söylediğine göre, Almanya «tamamiyle PolonyalIlardan ibaret, kendi halinde silâhsız bir Polonya’nın» yaşamasına göz yumduğu takdirde barış kurulabilirdi. Mussolini sözlerine ayrıca şunu da eklemişti: «Savaşı sonuna kadar götürmeye kararlı değilseniz bir Polonya devleti kurulmasının savaş sorununu çözecek bir etken olacağına ve barış için gereken şartı sağlayacağına İnanıyorum.»

(*) Tarihte çok az bilinen gülünç bir olay : 9 Ekim. 1918 de, Almanya’nın savaşı kazandığını sanan Finlandiya Meclisi 25 e karşı 75 oyla Prens Friedrich Karl von Hesse'yi Finlandiya kıralı seçti. Müttefikler bir ay sonra zaferi kazanınca bu hikâye unutuldu.

1

O sırada Amirallik Birinci Lordu olan Churchill, genel sayıları, 26 Eylülde Avam Kamarasında açıkladı. Düzeltilmiş tam sayıyı ise hatıralarında verdi. Avam Kamarasına, o sırada altı ya da yedi denizaltının batırıldığım açıkladı, ancak kitabında da açıkladığı gibi, fiilen İki denizaltının batırıldığını sonradan öğrendi.

Churchill’İn söylevi günlük bir hikâye ile de ilgiliydi : Bir denizaltı komutanı az önce batırdığı bir İngiliz gemisinin yerini şahsen Churchill'e bildirmiş ve hemen yardım gönderilmesini kendisinden rica etmiş. Churchill “cevabı nereye vereceğimi bilmiyordum, ama kendisi elimize

geçmişti," der. Oysa geçmemişti. Bu kitabın yazarı iki gür. sonra denizaltı komutam Yüzbaşı Herbert Schultze ile Berlin’de, Amerika'ya yaptığı bir yayın sırasında konuştu. Yüzbaşı not defterini çıkarıp Churchill’e gönderdiği mesajı gösterdi. (ChurchiU’in kitabına bakınız, the Gathering Storm., s. 436-37; Berlin Diary, s. 225.27).

2

Ertesi gün, yâni Eylülün 4’ünde, bütün denizaltılara şu sinyal verildi : «Führer’in emriyle, yolcu gemilerine karşı, himaye altında olsa bile, hiç bir suretle harekete geçilmiyeeektir.v

3

Siyahlar Amiralindir.

4

Aralarında Lemp de olmak üzere, denizaltı subayları ile personelden birkısmı U -110 denlzaltısına nakledildiler ve 9 Mayıs 1941 de bu der,izahıyla denize açıldılar. Personelden biri Athenia’nın batmasından birkaç gün sonra bir uçaktan atılan mermiyle yaralanmıştı. Yaralı İzlanda'da Reykjavik’s çıkarılırken bir şey söylemiyeceği üzerine kendisine yemin verdirildi. Yaralı sonradan Kanada’da POW kampına götürüldü. Savaştan sonra olayları yeminli ifadeyle açıkladı. Almanlar bü adamın konuşmasından korkuyorlardı, ama savaşın sonuna kadar ağzını açıp bir şey söylemedi. (12)

5

Mussolini Hitler’in zafeıe olan inancım paylaşamıyordu. Cia-no’nun 3 Ekim talihinde güncesine yazdığı gibi, «İngilizlerle Fransızların

İyice dayanacaklarını» düşünüyordu. «Neden saklıyor bunu? (Mussolini) HİtIer’In birdenbire üne erişmesini acı acı kıskanıyor gibi.» (Ciano Diaries, s. 155)

6

Elser, Dachau'da, sonradan Papaz Niemoeller'e de buna benzer

bir hikâye anlatmıştır. Niemoeller bomba olayım, halkın gözünde kendisini yükseltmek ve halkta savaş psikozu yaratmak için Httler'İn düzenlediği kanısındadır. Ancak şunu söylemek gerekir ki, Hitler'in, Himmler' in ve Schellenberg'in amansız düşmanı olan Gisevius —gerek Nurem-berg'teki ifadesinde ve gerekse yazdığı kitapta— EJser'in Hitler'i gerçekten öldürmeye teşebbüs ettiğine ve Nazilerin bu İşde bir parmağı olmadığına İnanmaktadır. Bu konuda, daha az güvenilecek biri olan Schellenberg» sonradan anlattığına göre, önce Himmler ile Heydrich'ten kuşkulandığını, ama sonradan marangozla konuşunca ve Elser'in ilaç verilerek ipnotize edilmiş durumda yapılan sorgusu sırasında alman ifadelerini okuyunca bunun gerçek bir suikast olduğuna inandığını söylemiştir.

Ama Italyan diktatörünü en çok ilgilendiren Almanya'nın Rusya karşısındaki tutumuydu.

«...Rusya hiç bir darbe indirmeden Polonya'ya ve Baltık'a girdi. Savaştan yararlandı. Ama, doğuştan bir devrimci olmam dolayısıyla size şunu söylemek isterim ki belirli bir siyasi ânın taktik gereğine devrimls-rin ilkelerini sonsuzcasına feda edemezsiniz, ...Moskova ile ilişkilerinizde atacağınız yeni bir adımın İtalya'da çok kötü tepkiler yaratacağını sözlerime eklemek görevimdir...» (45)

Musolini'nin mektubu Hitler'e yalnız îtalyan-AIman ilişkilerinin bozulduğunu göstermekle kalmadı. Mussolini, Hitler'i can damarından da 'Airmuştu: gerçekten Fiihrer'in Sovyet Rusya İle geçirmekte olduğu balayı her iki tarafın da sinirlerini bozmaya başlamıştı. Sovyetlerle yaptığı anlaşma savaşa girmesine ve Polonya'yı ortadan kaldırmasına yaramıştı. Başka kârlar da sağlamıştı, örneğin, ele geçen Alman evrakından anlaşıldığına göre, Almanlar Sovyet Rusya'nın Kuzey denizindeki, Karadeniz ve Pasifikteki limanlarından, Ingiliz ablukası yüzünden getiremedikleri ham maddelerin ithalinde yararlanabileceklerdi. Savaşın çok gizli tutulan sırlarından biriydi bu.

10 Kasım 1939 da Molotov Rus demiryollarının taşıyacağı bu çeşit malzemenin navlununu Sovyet hükümetinin ödemesini bile kabul etmişti (46). Denizaltılar da dahil olmak üzere, Alman gemilerinin yakıt ve yedek

parça ihtiyacı Kuzey denizinde, Murmansk’m doğusundaki Teriberka limanından sağlanıyordu. Molotov Murmansk limanını «pek tenha» bulmamış, Teriberka’■■ nın ise «daha elverişli olduğunu, Çünkü daha uzakta bulunduğunu ve yabancı gemilerin buraya uğramadığını» düşünmüştü. (47)

1939 sonbaharında ve kışm ilk aylarmda, Moskova ile Berlin, iki ülke arasındaki ticaretin arttırılması konusunda aralarında görüşmeler yapıyorlardı. Ekimin sonunda Rusların ham madde, Özellikle buğday ve petrol teslimatı bir hayli artmıştı. Ama Almanlar daha çok istiyorlardı. Öteyandan Sovyetlerin politikada olduğu kadar ekonomide de kurnaz ve sert pazarlıkçı olduğunu anlamaya başladılar. Feld-Mareşal Goering, Grand Amiral Raeder ile Orgeneral Keitel l Kasımda, Weizsaecker’in dediğine göre, “birbirlerinden habersiz olarak’’ Alman Dış İşleri Bakanlığına başvurdular ve Rusların Almanya’dan çok faz-ia savaş malzemesi istediklerinden yakındılar.

Keitel, bir ay sonra, Rus!ar;rı Alman mamûlleri, özellikle mühimmat yapımına yarayan makina isteklilerinin «büyük çapta, ve gayrı-makûl şekilde artmakta olduğundan» yakındı. (48)

Mademki Almanya Rusya’dan besin maddesi ve petrol istiyordu o halde bunların bedellerini de Moskova’nın ihtiyaç duyduğu malları vermek suretiyle ödemek zorundaydı. Almanya'nın Rusya’dan gelecek bu maddelere, abluka yüzünden, o kadar çok ihtiyacı vardı ki, sonradan Hitler, önemli bir tarihte, yani 30 Mart 1940’da, Rusya’ya yapılacak savaş malzemesi teslimatının Alman silâhlı kuvvetlerine yapılacak teslimattan önceye alınmasını emretmek zorunda kaldı (*) (50). Bir ara Almanlar Moskova’ya olan borçlarının bir kısmım ödemek için tezgâhta buunan ağır kruvazör Luetsow’u vermeyi teklif ettiler. Amiral Raeder, daha 15 Aralıkta, o sırada yapılmakta olan dünyanın en büyük savaş gemisi (45.000 tonluk) Bismarck’ ın plânlarını ve resimlerini «çok yüksek bir fiyat verirlerse» Ruslara satmak istedi. (51)

1939’un sonuna doğru Moskova’da Alman ticaret heyetiyle yapılan görüşmelere Stalin de katılıyordu. Alman iktisatçıları Stalin’in yaman bir tüccar olduğunu anlamışlardı. Wilhelm-ştrasse’den ele geçen evrakın arasında korkunç Sovyet diktatö-

(’> Fransa ile Belçika ve Hollanda'nın istilasından sonra, Goering OKW’nin İktisadi İşler Şefi General Thomas'a, "Führer’in yalnızca 1941 ilkbaharına kadar Rusya’ya zamanında teslimat yapılmasını istediği»!” söyledi. Ve sonra şu sözü ekledi. "Ondan sonra Rus isteklerinin karşılanıp karşılanmamasıyla İigilenmiyeceğiz." (49) riînlm de katıldığı unutulmaz üç topiantı üzerine düzenlenmiş uzun ve ayrıntılı muhtıralar var. Sovyet diktatörünün ayrıntıları kavramakta gösterdiği yetenek Almanları şaşırtıyordu. Onlara göre Stalin blöfe ve numaraya hiç gelmiyordu. Boyuna, durmadan istiyor, istiyordu. Nazi görüşmecileri arasında bulunan Dr. Schmırre’nin Berlin’e bildirdiği gibi, arasıra «epice sinirleniyordu.» Stalin, Sovyetler Birliğinin «Almanya’ya çok büyük bir yardımda bulunduğunu (ve) bu yardım yüzünden Rusya’nın düşmanlar kazandığını» Almanlara hatırlattı. Bunun karşılığında Berlin’den biraz anlayış bekliyordu. 1939-40 Yılbaşı arifesinde Kremlin’de yapılan bir toplantıda, Stalin uçakların toplam fiyatını sözkonusu olamıyacak kadar yüksek buldu; gerçek fiyatların birkaç misli olduğunu söyledi. Almanya uçak vermek istemiyorsa bunu açıkça söylemesi gerekirdi.

8 Şubatta Kremlin’de gece yarısı yapılan toplantıda,

* Stalin Almanların elverişli fiyatlar teklif etmesini, eskiden olduğu gibi fiyatları çok yükselt tutmamasını rica etti, örnek olarak, uçaklara 300 milyon mark İstendiği halde Luetzow kruvazörüne 150 milyon mark istendiğini söyledi. Sovyetlerin iyi niyetlerinden yararlanıl ma malıydı.» (52t

Sonunda, 11 Şubat 1940 da, içinden çıkılmaz bir ticaret anlaşması imzalandı. On sekiz ay içinde en azından 640 milyon mark tutarında mal mübadele edilecekti. Bir yıl Önceki Ağustos ayında mutabakata varılan yıllık ortalama 150 müyonluk ticarî mübadele bunun dışındaydı. Rusya Luetzow kruvazöründen başka, Bismarck[1] m plânlarını, ağır deniz topları cihazları, ve altmış kadar da son model Alman savaş uçağı alacaktı.Uçak-lar arasında 109 ve 110 tipinde Messerschmitt avcı uçağı ile Ju-88 tipinde bombardıman uçağı vardı. Sovyetler ayrıca petrol ve elektronik sanayi için gereken makinalarla, lokomotifler, türbinler, jeneratörler, dizel motörleri, gemiler, makinalar ve ufak tefek de Alman top, tank, patlayıcı maddeler v.b. gibi savaş cihazlarına ait örnekler de alacaklardı. (53)

Almanların ilik yılda aldıklarını OKW şöyle kaydediyor: bir milyon ton tahıl, yarım milyon ton buğday, 900,000 ton petrol, 100,000 ton pamuk, 500,000 ton fosfat ve büyük sayıda önemli ham madelerle bir milyon ton soya fasulyasımn Man-çuryadan nakli. (54)

Moskova'da Almanların ticaret görüşmelerine yön veren Dış İşleri Bakanlığı İktisadî işler Uzmanı Dr. Sehnurre, Berlin'e döndüğünde, Almanya'nın bu görüşmelerden elde ettikleri üzerine uzun bir muhtıra verdi. Rusya'nın vereceği, ve Almanya' da çok ihtiyaç duyulan ham maddelerden başka Stalin'in «başka ülkelerden metal ve ham madde almak» suretiyle de Almanya'ya yardım etmeyi vaad ettiğini söyledi.

«(Sehnurre raporunu şöyle hit!fiyordu 1 Anlaşma bizim için Doğuya doğru açılmış bir kapıdır... İngiliz ablukasının etkileri gücünü kesinlikle yitirecektir.» (55)

Hitler'in gururunu yenerek, Almanya'da pek tutulmayan Finlandiya saldırısını desteklemesinin ve üç Baltık ülkesinde Sovyet askerinin ve havacılarının yerleşmesini (bu üsler Almanya'dan başka nereye karşı kullanılabilirdi?) kabul etmesinin nedeni buydu. Stalin Ingiliz ablukasının etkisini azaltmak için Hit-ler'e yardım ediyordu. Ama daha önemlisi Stalin Hitler'e, tek cephede savaşmak, Fransa ve Ingiltere'ye darbe indirmek ve Belçika ve Hollanda'yı çiğneyip geçmek için kuvvetlerini Batıda toplamak fırsatını vermişti. Peki ondan sonra ne olacaktı? Hitler bu konudaki görüşlerini generallerine de söylemişti.

Daha 17 Ekim 1939 da, Polonya seferi hemen hemen bitmek üzereyken, Keitel'e şunu açıklamıştı:

«(Polonya toprakları) askeri bir sıçrama noktası olması ve askerlerin stratejik yığınak yapması bakımından önemlidir. Orun için, demiryolları. karayolları ve irtibat kanalları iyi muhafaza edilmeli.» (56)

1939 yılı gibi önemli bir yılın sonuna yaklaşılırken, 9 Ekim tarihli muhtırasında generallerine söylediği gibi, Hitler Sovyet-lerin tarafsızlığına güvenilemeyeceğini anladı. Sekiz ay içinde her şey değişebilir demişti. Yine 23 Kasımda, generallerine verdiği söylevde, şunu belirtmişti; «Ancak batıda

serbest kaldığımız zaman Rusyaya karşı koyabiliriz.» Hitler bu düşüncesinden hiç vazgeçmedi.

Garip ve korkulu bir hava içinde geçip gitti o yıl. Dünyada savaş vardı ama karada hiç bir çarpışma görülmüyordu. Büyük bombardıman uçakları göklerden yalnızca propaganda bildirileri atıyorlardı. Hepsi de berbat şeylerdi bu bildirilerin. Resmen denizde savaş vardı yalnızca. Denizaltılar korkunç ve buz. lu Kuzey Atlantik Denizinde tngilizlerin ve arada sırada da tarafsızların gemilerini batırıyorlardı.

Almanya'nın üç cep kruvazöründen biri olan Graf Spee Güney Atlantik'teki bekleme bölgesinden çıkmış, üç ay içinde 50.000 ton tutarında, dokuz Ingiliz şilepini batırmıştı. Noelden on beş gün önce de, 14 Aralık 1939 da,Alman halkı birdenbire büyük bir deniz zaferinin haberini aldı. Haber gazetelerde büyük başlıklarla çıktı ve radyolarda yayımlandı: Graf Spee bir gün önce Montevideo'nun dört yüz mil açıklarında, üç Ingiliz kruvazörü ile savaşa tutuşmuş ve bütün gemileri savaş dışı etmişti. Ama az sonra sevinç birdenbire şaşkınlığa döndü. Uç gün sonra basın, cep zırhlısının Uruguay başkentinin tam dışında, Plate nehri ağzında, yara almış olduğunu yazdı. Ne biçim zafer di bu? 21 Aralıkta, Donanma Yüksek Komutanlığı Graf Spes'-nin komutanı Hans Langersdorff'un "gemisinden ayrıldığım'' ve böylece "Führer'in ve Alman halkının ve donanmasının kendisinden beklediği davranışı bir savaşçı ve kahraman olarak yerine getirdiğini" açıkladı.

Toplarını susturduğu üç Ingiliz kruvazörü tarafından ağır surette yaralanan Graf Spee'hin {*) tâmir için Montevideo'ya

(''') Bir gün önce bizim aksak Goebbels Alman basınında Montevideo'dan gelen uydurma bir haber çıkartmıştı. Haberde Graf Spee'de yalnızca "önemsiz birtakım hasarlar" olduğu ve îngilizlerin çıkarttıkları haberin ise «tamamiyle uydurulduğu» bildiriliyordu.

gittiği, Uruguay hükümetinin ise uluslararası kanunlara uyarak geminin ancak yetmiş iki saat kalabilmesine izin verdiği, bu surenin yetmediği, «kahraman» kaptan Langsdorff'un ise yaralı ve terkedilmiş bir gemiyi İngilizlerle yeniden savaşa tutuşturarak batırmaktan ve gemiyle birlikte ölmektense, iki gün sonra Buenos Aires'te bir otel odasında yalnız başına kendisini öldürmeyi seçtiği, zavallı Alman halkına hiç bir zaman

bildirilmedi. Tabii halk, Jodl'un 18 Aralık tarihinde güncesine yazdığı şu olaydan da haberdar olmadı: «Führer Graf Spee[f]nin

savaşa girmeden terk edilmesine» çok kızdı ve «Amiral Raeder'i çağırıp bir güzel haşladı.» (57)

12 Aralıkta Hitler çok gizli bil emir daha çıkarttı. Batı taarruzunu erteledi, yeni bir kararın 27 Aralıktan önce verilmeyeceğini, «A Günü» nün en yakın 1 Ocak 1940 da olacağım bildirdi. Bundan dolayı Noel izinleri verilebilirdi. Günceme yazdığım yazıya bakılırsa, Almanlar için yılın en önemli günleri olan Noel, o kış Berlin'de çok şiddetli oldu. Çok az hediye alınıp verildi. Yiyecek kıttı. Erkekler ailelerinden uzaktaydılar. Sokaklarda karartma vardı. Evlerin perdeleri sımsıkı kapatılmıştı. Herkes savaştan, yiyecekten ve soğuktan yakınıyordu.

Hitler ile Stalin aralarında Noel tebrikleri alıp verdiler.

ş (Hitier'in telgrafı) Şahsınıza sağlıklar ve dost Sovyetler Birliği halkına iyi bir gelecek dilerim.»

Stalin'in cevabı;

«Kanla perçinlenmiş olan Almanya ve Sovyetler Birliği halkları arasındaki dostluğun, ebedi ve sağ'am olması İçin gereken bütün nedenler vardır...»

Elçi Yon Hassell, tatilini komplocu dostlarıyla birlikte geçirdi. Aralarında Popitîz, Goerdeler ve General Beck vardı. 30 Aralıkta en son kararlaştırılan plânı yazdı. Şöyleydi plân :

«Birtakım tümenler "Doğudan Batıya nakil sırasında" Berlin'de durdurulacaklar. Witzleben, Berlin'e gelecek ve S.S.'lerİ dağıtacak. Bu hareket sırasında Beck Zossen'e gidecek ve Yüksek Komutanlığı Brauchitsch'-ten alacak. Doktorlardan biri Hitler'İn görevine devam edemiyec-eğini bildirecek; bunun üzerine Hitler nezaret altına alınacak. Sonra halka ana çizgileriyle şöyle bir çağrıda bulunulacak : S.S. mezalimi önlenecek, namus ve Hıristiyan ahlâkı yeniden kurulacak, savaşa devam edilecek, ama makûl bir temel üzerine kurulacak savaş İçin hazırlanılacak...,/

Hiç biri gerçek değildi bunların: hepsi de lâftı sadece.

«Komplocular» iyice şaşırmışlardı arlık. Hassell, Goering'i yakalamalı mı, yakalamamalı mıd iye uzun uzadıya tartışıyor güncesinde.

Goering ise, Hitler, Himmler, Goebbels, Ley ve daha öteki parti liderleri ile birlikte yeni yıldan yararlanarak parlak bildiriler yayımlıyor. Ley : "Führer her zaman haklıdır! Füh

rer'e itaat ediniz!" diyor. Führer de savaşı kendisinin değil "Yahudi ve kapitalist kışkırtıcılarının" çıkarttığını söylüyor ve şöyle devam ediyor:

«Alman tarihinin bu çok kesin yılma ülkede birlik olmuş, ekonomik bakımdan hazırlanmış, askerî bakımdan da son derecede silâhlanmış olarak giriyoruz... 1940 yılı bizim için karar yılı olsun. Ne olursa olsun, bize zafer getirsin.»

27 Aralıkta Batı hücumunu yeniden «en az on beş gün» erteledi. 10 Ocakta hücum gününü 17 Ocak «gün doğmadan on beş dakika önce - saat 8.16» olarak kesinlikle tesbit etti. Hava kuvvetleri üç gün önce, 14 Ocakta, hücuma geçeceklerdi. Görevleri Fransa'daki düşman uçak alanlarını imha etmekti. Belçika ve Hollanda'ya dokunmayacaklardı. Bu iki küçük ülke son dakikaya kadar başlarına gelecekleri düşüneceklerdi.

Ama Nazi Başkomutan, 13 Ocakta «meteorolojik durumu ileri sürerek» yine birdenbire taarruzu erteledi. OKW'den elde tdi-'en belgelerde; Batıdaki D günü üzerine 7 Mayısa kadar hiç tir şey yok. 13 Ocakta hücumun ertelenmesinde hava durumu rcl oynamış olabilir. Ama şimdi artık bu seferki ertelemede iki oiayin önemli rol oynadığını biliyoruz: Birincisi, 10 Ocakta çok özel bir Alman uçağının inişe mecbur kalması; İkincisi Kuzeyde yeni bir fırsatın ortaya çıkması.

Hitler'in Belçika ve Hollanda'ya karşı ayın on yedisinde hücuma geçilmesini emrettiği gün, yâni 10 Ocak günü, Mu-enster'den Cologne'ya uçan bir Alman askerî uçağı Belçika üstündeyken bulutlar arasında yolunu kaybeti ve Mechelen-sıır-Meuse yakınında yere inmek zorunda kaldı. Uçakta Luftwaffe'-nin değerli kurmay subaylarından Binbaşı Helmut Reinberger vardı ve Binbaşının çantasında da Batıya yapılacak hücuma ait

plânlar ve haritalar bulunuyordu. Belçika arkerleri yaklaştığı sırada yakınlardaki çalılıkların arasına saklandı ve çantada-k ileri ateşe verdi. Bu ilginç olaya koşan Belçikalı askerler alevleri söndürdüler ve daha yanmamış olan kâğıtları topladılar. Yakındaki bir askerî birliğe götürülen Reinberger, Belçikalı bir subayın masasının üstüne koyduğu yarı yanık kâğıtları yakaladığı gibi yanan sobanın içine attı. Belçikalı subaylar kâğıtları sobadan hemen çıkarttı.

Reinberger Brüksel'deki elçilik aracılığıyla evrakı «çok küçük parçalar halinde yırtarak yaktığını» Berlin'deki Luff-unffe Genel Komutanlığa bildirdi. Ama Berlin'deki yüksek kademe bundan kuşkulandı. Jodl durumu hemen Hitler'e bildirdi ve “düşmanın neleri bilip neleri bilmediğini” anlattı. Ama asıl durumu kendisi de bilmiyordu. 12 Ocakta Führer'i gördük-tens onra, 13 Ocakta güncesine şunu yazıyor Jodl: «Eğer bütün dosyalar düşmanın eline geçtiyse felâket.» O akşam Rib-bentrop Brüksel'deki Alman elçiliğine «çok acele» bir mesaj gönderdi ve «kurye çantasının imhası» konusu ile ilgili olarak hemen bir rapor göndermesini istedi. Jodl'un 13 Ocak tarihti günce kaydına göre, Goering 13 Ocak sabahı hemen Brüksel'den Berlin'e uçakla gelmiş olan Brüksel hava ataşesi ve Luftwaffe yüksek subayları arasında bir toplantı yaptı. «Sonuç; evrakın yandığı kesin.» diye yazıyor Jodl.

Ama Jodl'un güncesinde belirttiği gibi, yalnızca karanlıkta bir fısıltı bu. Öğleden sonra saat birde şu kaydı düşüyor: «General Halder'e telefonla şu emir verildi: bütün harekât durdurulsun.»

Aynı gün, yâni ayın on üçünde, Brüksel'deki Alman elçisi, büyük sayıda Belçika askerlerinin “Belçika Genel Kurmayından aldığı korkutucu* raporlar üzerine’’ harekâta başladığını acele Berlin'e haber verdi. Ertesi gün elçi Berlin'e «çok acele» bir mesaj daha gönderdi: Belçikalılar «D Aşaması» emrini veriyorlardı. Bu emir genel seferberlikten bir önceki emirdi. İki sınıf silâh altına alınacaktı. Bunun nedeni, diyordu, “Alman askerlerinin Belçika ve Hollanda sınırlarındaki harekâtı olduğu kadar, Alman Hava Kuvvetleri subayının üzerinde bulunan ve bir kısmı yanmış olan kurye evrakıdır.”

25 Ocakta Berlin'deki yüksek subaylar arasında Binbaşı Reinberger'in gerçekten iddia ettiği gibi, evrakın yanmış olduğu üzerinde şüpheler uyandı.

Jodl bu konuda yapılan başka bir toplantıdan sonra evrakın “yanmış olması” ihtimalinden söz ediyor. 17 Ocakta, Belçika Dış İşleri Bakanı Paul-Henri Spaak, Alman elçisini çağırdı ve elçinin sonradan Berlin’e bildirdiğine göre; kendisine şunları söyledi:

«10 Ocakta mecburi iniş yapan uçak sayesinde Belçikalıların eline olağanüstü ve ciddi nitelikte birtakım belgeler geçmişti. Belgeler, hücuma geçmek niyetinin, açık tanıtlarıydı. Bunlar yalnız harekât planları değil, aynı zamanda bütün ayrıntılarına kadar tesbit edilmiş, ancak zamanı açık bırakılmış bir hücum emriydi.»

Almanlar Spaak’ın blöf yapıp yapmadığından emin değillerdi. Müttefikler — İngiliz ve Fransız Genel Kurmaylarına Alman plânlarının kopyaları verilmişti — Alman belgelerinin «uydurma» olduklarını sanıyorlardı. Churchill bu yoruma şiddetle karşı koyduğunu yazmış ve bu ağır uyarma üzerine hiç bir şey yapılmadığından yakmmıştır. Yalnız şurası kesindir ki Hitler olayı haber aldığının ertesi günü, 13 Ocakta, hücumu ertelemiş-1.037 {ir. İlkbaharda yeniden karar alındığı zaman, bütün strateji plânı olduğu gibi değiştirilmiş bulunuyordu. (58)

Ama Belçika'daki zorunlu iniş — ve kötü hava şartları — hücumu geri bırakmanın tek nedeni değildi. Daha kuzeyde iki küçük ülkeye yapılacak Alman taarruzuna ait plânlar Berlin’de bu sırada öncelikle hazırlanıyordu. İlkbahar yaklaşırken Almanların da ucuz savaşı artık tarihe karışmaya başlıyordu.

DANİMARKA VE NORVEÇ'İN İSTİLASI

Almanların son hazırladığı istilâ plânlarının çok masum görünen bir parolası vardı: Weseruebung yâni «Weser tatbikatı.» Eu plânın o zamana kadar eşine rastlanmamış bir başlangıcı ve gelişmesi de vardı, ayrıca bu kitabın büyük bir bölümünde an-iatılan kışkırtmasız hücumlara hiç benzemiyordu, ötekiler gibi Hitier’in kafasından çıkma da değildi. Hırslı bir amiral ile satılmış bir Nazi budalası hazırlamıştı bu plânı. Alman Donanmasının kesin rol oynadığı tek Alman saldırısı budur. OKW’nin plânını hazırladığı ve üç silâhlı kuvveti koordine ettiği tek harekât da yine budur. Gariptir ki Ordu Yüksek Komutanlığı ile Genel Kurmay’a bu harekât

sırasında damşılmamıştır bile. Go-ering son dakikaya kadar sahneye çıkmamıştı. Şişko Luftwaffe şefi buna çok içerlemişti.

Alman Donanmasının uzun süreden beri kuzeyde gözü vardı. Büyük denizlere doğrudan doğruya açılar, kapısı yoktu Almanya'nm. Bu coğrafya gerçeği Birinci Dünya Savaşında bütün deniz subaylarının aklını kurcalayıp durmuştu. Dar Kuzey Denizinde, Setlaıd adalarından Norveç -kıyılarına kadar uzanan mayın barajlarından ve karakol gemilerinden oluşan bir İngiliz ağı Alman İmparatorluğunun kuvvetli Donanmasını iç denize bağlamış, denizaltıiarm Kuzey Denizine çıkmalarını önlemiş ve Alman ticaret filosunu açık denizlere çıkartmamıştı. Alman Büyük Deniz filosu hiç bir zaman büyük denizlere açılamamıştı. Ingiliz Donanmasının ablukası Birinci Dünya Savaşında Alman Donanmasını ezmişti, tki savaş arasında ülkenin küçük donanmasına komuta eden bir avuç Alman deniz subayı bu deneyin ve coğrafya olayının üzerinde düşünmüşler, ileride İngiltere ile çıkacak bir savaşta Almanya'nın Norveç'te üsler elde etmesi, böylelikle İngilizlerİn Kuzey Denizindeki ablukalarını yarması, geniş okyanusları Alman deniz - üstü ve deniz - altı gemilerine açık tutması, Almanya'nın şansını böylece dönüştürmesi ve İngiliz adalarım tam bir abluka altına alması gerektiği sonucuna varmışlardı.

Bu bakımdan,Alman donanmasının üçüncü derecedeki subaylarından olan ve kuvvetli bir kişiliği bulunan Amiral Rolf Carls'ın 1939 da savaşın patlaması üzerine, Amiral Raeder'in güncesinde belirttiği ve Nuremberg'te söylediği gibi, «Norveç kıyılarının Almanya tarafından işgal edilmesinin önemi» ni anlatan mektuplarını boyuna Amiral Raeder'e göndermiş olmasına şaşmamak gerekir (1). Raeder'in zaten bu konuda pek dür-iulmsye ihtiyacı yoktu. 3 Ekimde, Polonya seferi bittiği zaman Donanma Savaş Kurmayına gizli birtakım sorular sordu ve «Rusya ile Almanya'nın ortak baskısı altında Norveç'te üslerin» nasıl elde edilebileceğinin araştırılmasını istedi. Moskova'nın tutumu Ribbentrop'ıtan soruldu ve bu kaynaktan «geniş bir destek umulabileceği» cevabı alındı. Raeder, «imkânların» olabildiği kadar erken Hitler'e bildirilmesi gerektiğini kurmayına söyledi. (2)

Raeder, deniz harekâtı konusunda Führer'e 10 Ekimde verdiği uzun raporda, Norveç'te, gerekirse Rusya'mn yardımıyla, deniz üsleri elde

edilmesinin Önemi üstünde durdu. Gizli kayıtlardan anlaşıldığına göre, Donanma bu konuyu ilk olarak Hit-ler'in dikkatine sunuyordu. Raeder, Lider'in «Norveç probleminin önemini hemen anladığım» söyler. Hitler bu konu üzerinde aldığı notları kendisine bırakmasını rica etti, bu sorunu düşüneceğine söz verdi. Ama o sırada Başkomutan Batıdaki hücumu hazırlamakla ve generallerinin kuşkularını gidermekle meşguldü ([1]). Norveç aklından çıkmıştı. (3)

Ancak iki ay sonra aklına geldi — iki nedenden ötürü.

Bu nedenlerin ilki kışın bastırmasıydı. Almanyanın varlığı İsveç'ten gelmekte olan demir cevherine bağlıydı. Almanlar savaşın ilk yılında on beş milyon tutarındaki yıllık tüketimin on iki milyon tonunu sağlayabileceklerini umuyorlardı. Sıcak aylarda bu cevher kuzey İsveç'ten Bothnia Körfezine ve oradan da Baltık yoluyla Almanya'ya geliyordu. Baltık Denizi İngiliz deniz-üstü ve deniz-altı gemilerine kapalı olduğu için bu nakliyat savaş zamanında bile zor olmuyordu. Ama kış aylarında Baltık kaim buz katıyla örtülü olduğu için bu yol kullanılamazdı.

İsveç cevherinin trenle İsveç yakınında bulunan Norveç'in Narvik limanına getirilmesi ve Norveç kıyılarını izleyerek Almanya'ya indirilmesi gerekiyordu. Bütün bu nakliyat sırasında cevher yüklü Alman gemileri Norveç kıyılarını izleyecek ve İngiliz gemilerinden ve bombardıman uçaklarından korunacaklardı.

Hitler'in Donanmaya ilk olarak söylediği gibi, Norveç'in tarafsızlığı çok yararlıydı. Almanya ancak bundan yararlanarak can damarı olan demir cevherini Ingiltere'nin müdahalesi olmaksızın elde edebiliyordu.

O sırada Londrada Amirallik Birinci Lordu clan Churchill durumu hemen anladı ve savaşın ilk haftalarında Alman demir nakliyatım durdurmak amacıyla Norveç karasularına mayın dökülmesine izin verilmesini kabineden istedi. Ama Chamberlain ile Halifax Norveç'in tarafsızlığını bozmaktan çekindiler ve teklif bir süre için suya düştü. (4)

Rusya'nın 30 Kasım 1939 da Finlandiya'ya hücum etmesi İskandinavya'daki durumu kökünden değiştirdi. İskandinav yarımadasının, gerek Batıklar ve gerekse Almanlar için önemi arttı. Fransa ile Ingiltere,

bütün tahminlere karşı, Kızıl Ordunun hücumlarına inatla karşı koyan Finlere yardım etmek üzere Iskoçya’da seferi bir kuvvet hazırlamaya başladılar. Bu kuvvet Finlandiya’ya ancak İsveç yoluyla gidebilirdi. Almanlar iki İskandinav ülkesinin kuzey geçitlerinde Müttefiklere geçit verildiği ya da Müttefikler böyle bir geçit ele geçirdikleri takdirde, asker nakliyatının devamı bahanesiyle, Almanya’nın İsveç'ten getirdiği demir cevherinin tamamiyle kesilebileceğini hemen anladılar C). Ayrıca Batılı Müttefikler Almanya’yı kuzeyden çevirmiş olacaklardı. Amiral, bu tehlikeleri Hitler’e ha-tırlatmakta gecikmedi.

Alman Donanma Başkanı Norveç’te işlerine çok yarayacak bir adam bulmuştu. Adı Binbaşı Vidkun Abraham Lauritz Qu-isling’di. Bu ad az sonra bütün dünya dillerinde yurdunu satan insanların sembolü olacaktır.

(*) Bu tahmin doğruydu. 5 Şubat 1340 da Fariste toplanan Müttefik Yüksek Savaş Kurulu Finlandiya’ya seferi kuvvet gönderilirken Narvik'e tıkacak askerlerin az ötedeki İsveç demir madenlerini İşgal etmesini kararlaştırmıştı. (Yazarın The Challance of Scandinavia, adlı kitabına bakınız, s, 115-16 n.) Churchill toplantıda «bu arada Gullivare maden alanının da kontrol altına alınmasına* karar verildiğini yazar.. (The Gathering Strom, s. 560)

Quisling hayata oldukça namuslu bir adam olarak başladı. 1887’de doğan Quisling bir köylü çocuğuydu. Norveç Askerî Akademisini birincilikle bitirdi, daha yirmi yaşındayken Pet-rograd’a ataşe oldu. Bolşevik hükümetinin İngilizlerle diplomatik ilişkilerini kesmesi üzerine Ingiliz çıkarlarının Rusya’da korunmasında çok büyük hizmetleri geçti ve bu yüzden İngiliz hükümeti kendisine C.B.E. soyluluk unvan mı verdi. O sırada hem Ingiliz hem de Rus taraftarıydı. Büyük Norveçli kâşif ve ümanist Fridtjoof Nansen’e Rusya üstünden yapılan yardım işlerim yönetmek üzere bir süre daha Sovyet Rusya’da kaldı.

Genç Norveçli subay, Komünistlerin Rusya’daki başarısının o kadar etkisi altında kaldı ki Norveç’e döner dönmez, o sırada Komintem’e girmiş olan Norveç işçi Partisine hemen hizmetlerini sundu. Partiye bir «Kızıl muhafız» örgütünün kurulmasını teklif etti. Ama kendisinden de. teklifinden de kuşkulanan parti isteğini kabul etmedi. Bunun üzerine Quisling tam karşı cepheye geçti. 1931 ile 1933 yılları arasında Savunma Bakanlığı yaptıktan

sonra Nasyonal Samling — Milli Birlik — adında faşist bir parti kurdu. Ama Nazilik Norveç’in demokrasiye elverişli topraklarında kök salamadı. Quisling Parlâmentoya bile giremedi. Kendi halkı tarafından seçimlerde yenilgiye uğratıldı. Quisling bundan sonra umudunu Nazi AJmanyasına bağladı.

Nazi hareketinin resmi filozofu Alfred Rosenberg ile ilişki kurdu. Rosenberg aynı zamanda partinin Dış işleri Dairesi Baş-kanıydı da. Hitler’in ilk akıl hocalarından oğlan bu Ballıklı budala, Norveçli subayda büyük imkânlar olduğunu sandı. Yahu-dilerden ve «saf olmayan» ırklardan arınmış, Nazi Almanyası-nın önderliği altında dünyaya hükmedecek büyük bir Nordik imparatorluğunun kurulması Rosenberg’in tatlı hayallerinden biriydi.Rosenberg 1933 den sonra Quisling ile ilişki kurmuş, ona

kendi saçma felsefesini ve propagandasını aşılamıştı.

1939 Haziranında savaş bulutlan Avrupa’nın üstünde toplandığı sırada, Quisling, Luebeck’de Nordik Demeği’nin yıllık kongresinden yararlanarak, Rosenberg’ten ideolojik yardımdan daha fazla bir şeyler istedi. Rosenberg’in Nuremberg’de ortaya çıkan gizli raporlarına göre, Quisling savaşın çıkması halinde İngiltere’nin Norveç’i ele geçirmesi ihtimalinin bulunduğunu ve Almanya’nın Norveç’e girmesinin yararlı olacağını Rosen-berg’e anlattı. Partisine ve basınına daha fazla yardım edilmesini istedi. Güzel muhtıralar yazmasını bilen Rosenberg, Hitler’e Goering’e ve Ribbentrop’a birer muhtıra gönderdi. Ama büyükleri bu muhtıralara boş verdiler. Almanya’da kimse «resmî filozofu» ciddiye almıyordu. Rosenberg, Ağustos ayında, Quis-ling’in yirmi beş hücum taburu askerine hiç olmazsa on beş günlük tâlim yaptırmayı sağlayabildi.

Savaşın ilk aylarında Amiral Raeder’in Rosenberg ile hiç teması olmamıştı — Nuremberg’te verdiği ifadeye göre, — Ro-senberg’i çok az tanıyordu. Quisling’in adım bile ışitmemişti. Ama Rusya Finlandiya’ya karşı hücuma geçer geçmez, Raeder Oslodaki deniz ataşesi Yüzbaşı Richard Schreiber’den Müttefik’ lerin yakında Norveç’e çıkarma yapacakları üzerine raporlar almaya başladı. 8 Aralık tarihinde bunları Hitler’e anlattı ve kendisine açıkça “Norveç işgal edilmelidir,” dedi. (5)

Bundan hemen sonra Rosenberg Amiral Raeder’e «Özel Da. nışman Quisling’in ziyareti üstüne» bir muhtıra (tarihsiz) sundu. Norveç fesatçısı Berlin’e gelmişti. Rosenberg, Raeder’in Quisling’i tanımasını ve ondan niyetlerini öğrenmesini istiyordu. Norveç Ordusunun kilit noktalarındaki subaylar arasında Quisling’i tutanların bulunduğunu söylüyor, ve bunu doğrulamak üzere de Narvik Komutanı Albay Konrad Sundlo’dan yakında aldığı bir mektuptan söz ediyordu. Albay, mektubunda Norveç Başbakanından, «kaz kafalı» ve Bakanlardan birine de «ayyaş» diyor, «ulusal ayaklanma içir, kemiklerini feda etmek» istediğini söylüyordu. Ama gariptir ki; Albay Sundlo sonradan yurdunu saldırıya karşı savunmak üzere kemiklerini feda etmeyi bir türlü göze alamadı.

Rosenberg, Raeder’e Quisling’in bir darbe plânı hazırladığını bildirdi. Plân, Berlin’in hoşuna gidecekti, çünkü hemen hemen Anschluss’ıın bir kopyasıydı. Quisling’in hücum taburları «bu gibi hareketlerde deney kazanmış, koyu Nasyonal Sosyalistler tarafından - Almanya’da alelacele eğitim göreceklerdi. Bu taburlardaki öğrenciler Norveç’e döner dönmez Oslo'daki stratejik yerleri ele geçireceklerdi.

«ve, aynı zamanda, yeni kurulacak Norveç hükümetinin özel isteği üzerine Alman Donanması bir kısım Alman askeriyle birlikte Oslo dışında önceden tesbit edilecek bir körfezde görünecek.»

Bütün bu taktikler Anschluss’dan alınmıştı. Quisling, Seyss-Inquart’m oynadığı rolü oynayacaktı.

. (Rosenberg muhtırasına şu sözleri eklemişti) Quisling’in böyle bir darbeyi, son zamanlarda İlişki kurmuş okluğu bir kısım Ordu çevrelerinin de onaylayacağından kuşkusu yok... Kirala gelince, böyle bir oldu-bittiyi onun da kabul edeceğine inanıyor.

Quisling’in harekete geçmek içici gerekli saydığı Alman askerinin sayısı Alman tahminlerine uymaktadır.» <6l

Amiral Raeder, 11 Aralıkta Quisling’i gördü. Görüşmeyi Rosenberg, Viljam Hagelin adında bir isveçli iş adamının aracılığıyla düzenlemişti. Hagelin, işlerini izlemek için her zaman Almanya’da bulunur ve Quisling’e aracılık

ederdi. Hagelin ile Quisling, Raeder’e birçok şeyler anlattılar ve Raeder de bu anlatılanları Donanmanın gizli arşivlerinde saklanmak üzere kaydettirdi.

»Quisling... Stavanger dolaylarında tngilizlerin bir çıkarma plânladıklarını ve Chistiansand’m bir îngiliz üssü olabileceğini söyledi. Mevcut Norveç hükümeti ile parlamento ve bütün dış politika. Hore-Belisha’nın arkadaşı ünlü Yahudi Hanıbro'nun {Storting Başkam, Cari Hambro) elindeydi .Bir İngiliz işgalinin Almanlar için yaratacağı tehlike bütün ayrıntılarına kadar anlatıldı... >

Quisling, Ingiliz harekâtım önlemek üzere, «gerekli üsleri Alman silâhlı kuvvetlerinin emrine vermeyi» teklif etti. «Bütün kıyı bölgelerinin önemli mevkilerinde bulunanlar (demiryolu, posta, ulaşım) bu amaç için aslında satın alınmış durumdaydılar». Kendisi ile Hagelin «gelecekte Almanya ile kurulacak ilişkileri tesbit etmek... için Berlin’e gelmişlerdi... kombine harekât, askerlerin Oslo’ya nakli vb. gibi, konuların görüşülmesi için bir toplantı yapılması» isteniyordu. (7)

Raeder, sonradan Nuremberg’de verdiği ifaresinde söylediği gibi, etkilendi ve ziyaretçilerine Pührer’le konuşacağını, sonucu ayrıca kendilerine bildireceğini söyledi. Ertesi gün Keitel ile Jodl’un bulunduğu bir toplantıda bu konuyu açtı. Donanma Başkomutanı (ele geçen evrak arasında bu toplantıda verdiği rapor vardır.) Quisling’in, üzerinde «güvenilir bir adam etkisi» bıraktığım Hitler’e söyledi. Sonra Norveçlilerin anlattığı plânın ana çizgilerini verdi ve Quisling’in «Norveç Ordusunda iyi ilişkiler kurmuş» olduğunu ve «hükümeti siyasi bir darbeyle ele geçirmeye ve Almanya’dan yardım istemeye hazır bulunduğunu» belirtti. Ama Raeder, birdenbire temkinli davranmaya karar vermiş olacak ki bir Alman işgalinin “Ingilizlerin, ister istemez, şiddetli bir karşı tedbiriyle karşılanacağını” söyledi. “Alman Donanması,” dedi, “bir süre için bu karşı tedbirlerle baş edecek durumda değildir, işgalin zayıf noktası da budur.” Oteyandan Raeder OKW’ye şunu teklif etti:

«İşgalin aşağıdaki iki şekilden biriyle yapılması için Quisling’le plânlar hazırlan malıdır :

a. Dostça metodlarîa, yâni Alman silâhlı kuvvellerinin Norveç tarafından çağrılmaları Üzerine, ya da

i», kuvvet zoruyla.»

Hitler o sırada bu kadar ileri gitmeye henüz kararlı değildi. Önce «Quisling hakkında bir fikir elde etmek üzere,» kendisiyle şahsen konuşmak istedi. (8)

Ertesi gün, yâni ayın 14'ünde görüşme yapıldı. Raeder, iki Norveçli vatan hainini yanına alıp Başbakanlığa gitti. Bu görüşme üstüne düzenlenmiş muhtıra yok, ama Quisling'in, Donanma Başkomutanım olduğu gibi Alman diktatörünü de etkilediği anlaşılıyor </")- Çünkü o akşam Hitler, Quisling ile birlikte bir plân tasarısı hazırlamalarını OKW'ye emretti. Halder, Danimarka'ya karşı girişilecek harekâtın da bu plâna alınacağını duymuştur. (10)

Hitler, Graf Spee'den gelen kötü haberlerle uğraşmasına rağmen, 16 ve 18 Aralık günleri Quisling! yeniden gördü. Donanma durumunun Hitler'i İskandinav serüveninde temkinli olmaya götürdüğü anlaşılıyor. İskandinav harekâtı herşeyden önce bir Donanma sorunuydu. Rosenberg'e göre, Führer "Norveç için en iyi tutumun... tam bir tarafsızlık sürdürmek olacağını" söyledi. Ama İngilizler Norveç'e girmeye hazırlanıyorlarsa Almanlar onlara karşı koyacaklardı. Bu arada Hitler, Ingiliz propagandasıyla savaşmak ve kendi Alman taraftan hareketini kuvvetlendirmek İçin Quisling'e para verecekti, ilk olarak Ocak ayında kendisine 200,000 altın mark verildi. 15 Mart'tan sonra başlamak üzere de üç ay, ayda 10.000 Ingiliz lirası alacaktı (11).

Noelden hemen Önce Rosenberg, Quisling'e yardım etmek üzere Norveç'e Hans-Wilheim Scheidt adında özel bir ajan gönderdi. OKW'de durumu bilen ufak bir subay gurubu, başlangıçta «kuzey etüdü» denen plânlar üzerinde bütün Noel tatili süresince çalıştı. Donanmada bu konuda ayn ayrı görüşler vardı. Raeder, Ingiltere'nin yakın bir gelecekte Norveç'e karşı harekete geçeceğine inanıyordu. Donanma Savaş Kurmayı Harekât Dairesi ise bu görüşe katılmıyordu. Dairenin tuttuğu güncenin

t[31]) Oslo'daki Alman Alçisi Dr. Curt Drauer't etkileyememişti Quisling'. Elçi, Ocak ayı içinde iki kez Berlin'e ''Quisling'in ciddiye alınmamasını... etkisinin ve imkânlarının... çok az" olduğunu bildirmişti (9). Elçi bu toksöziülüğünü ve Hitler'in oyununa gelmek istememesini az sonra çok ağır şekilde ödedi.

13 Ocak 1940 tarihli kaydı bu havayı çok iyi yansıtıyor. (12)

«Harekât Dairesi, İngitizlerin yakında Norveç'i işgal edeceklerine inanmıyor... Daire, bir İngiliz işgalinden korkulmadığı takdirde Almanya'nın Norveç’i işgal etmesini tehlikeli bir teşebbüs saymaktadır.*

Bu bakımdan, Donanma Savaş Kurmayı, «en elverişli çözümün kesin olarak statükonun sürdürülmesi» olduğu sonucuna varıyor, bu durumun demir cevherinin Norveç karasularından, «tam bir emniyet» içinde gelmiye devamını sağlayacağını belirtiyordu.

Hitler, ne Donanmadaki bu duraklamalardan, ne de kendisine Ocak ayı ortasında sunulan OKW Kuzey Etüdü sonuçlarından memnun kaldı. 27 Ocakta, Keitel’e çok gizli bir emir çıkarttı. Bu emirde, «Kuzey» üzerindeki çalışmaların bundan böyle Führer’in «doğrudan doğruya kendi nezareti altında» yürütüleceği ve harekât sorumluluğunu da Keitel’in üzerine alacağı bildiriliyordu. OKW’de üç silâhlı kuvvetin birer temsilcisinden oluşan küçük bir çalışma kurmayı kurulacak ve bundan böyle harekâtın şifresi Weseruebung olacaktı. (13)

Bu tedbir, Führer’in, Norveç’i işgal etmek konusundaki duraksamalarına son verdiğini gösteriyordu. Kafasında ufak birtakım kuşkular kalmışsa bile bu kuşkuları da 17 Şubatta Norveç sularında geçen bir başka olay dağıttı.

Graf Spee’nin yardımcısı olan Altrıiark adındaki ikmal gemisi İngiliz Ablukasını yarmak isterken, 14 Şubatta, Almanya’ya doğru inen Norveç karasuları boyunca güneye doğru uçmakta olan bir İngiliz keşif uçağı tarafından görüldü. İngiliz hükümeti, Graf Spee’nin batırdığı gemilerden toplanmış üç yüz İngiliz denizcisinin bu gemide bulunduğunu biliyordu. Savaş esiri olarak Almanya’ya götürülüyorlardı. Norveç deniz subayları AÎtrmrk'ı şöyle bir aramışlar ve gemide esir ve silâh bulunmadığı sonucuna varmışlardı. Almanya’ya doğru yoluna devam etmesine izin vermişlerdi. Oysa durumu bilen Churchill bir İngiliz muhrip filotillasının hemen Norveç sularına gitmesini, Alman

gemisine çıkarak esirleri kurtarmasını şahsen emretti.

Yüzbaşı Philip Vian’ın komutasındaki Cossack adlı İngiliz muhribi, 16 -17 Şubat gecesi, Altmarkın sığınmış olduğu Jösing Fjord’da görevini yerine getirdi. Ufak bir çarpışma oldu; dört Alman öldü ve beşi de yaralandı. Bundan sonra gemiye çıkan İn-gilizler 299 denizciyi kurtardılar. Almanlar, denizcileri Norveçlilerin gözünden kaçırmak için ambarlara ve boş yağ varillerine saklamışlardı.

Norveç hükümeti, İngiltere’yi, karasularını bozduğundan ötürü şiddetle protesto etti; ama Chamberlain, Avam Kamara-sı’nda, Norveç’in kendi karasularında İngiliz esirlerinin Alman hapisanelerine götürülmesine izin vererek uluslararası kanunları çiğnediği cevabını verdi.

Hitler için bardağı taşıran damla oldu bu. IngilÎzlerin .kendi karasularında yapacakları bir kuvvet gösterisine Norveçlilerin ciddi bir şekilde karşı koyamıyacaklannı anladı. Aynı zamanda, Jodl’tın güncede yazdığına göre, Altmark’tâki Graf Spee mürettebatının çetin bir savaş vermemesine de kızdı: “Ne bir karşı koyma ne de Ingilizlerden herhangi bir zayiat.” Jodl’un güncesine yazdığına göre, Hitler 19 Şubatta Weseruebung plânlarının bir an önce bitirilmesini istedi. Jodl’a, “Gemileri dc|natın. Birlikleri hazırlayın” dedi. Harekâtı yönetecek subay daha yoktu ortada. Jodl Hitler’e artık bu iş için bir generalle bir kurmay tayin etmenin zamanının geldiğini hatırlattı.

Keitel, Birinci Dünyâ Savaşında, Finlandiya’da General von der Goltz tümeninde savaşan General Nikolaus von Falkenhorst’i teklif etti. O sırada Falkenhorst Batıdaki kolorduların birinde komutandı. Kuzey serüveninde komutanlığı o kadar önemli saymayan Hitler kendisini hemen yanma çağırttı. General von Falkenhorst Jastrzembski adında eski bir Silezyalı asker aileden geliyordu. Adını sonradan Falkenhorst’a çevirmişti. (Falkenhorst Almanca “Şahin Yuvası” demek). Führer kendisini o zamana kadar hiç görmemişti.

Falkenhorst, sonradan Nuremberg mahkemesindeki sorgusu sırasında, 21 Şubat sabahı ilk olarak Hitler’i nasıl gördüğünü anlatmıştır. Hikâyenin oldukça gülünç yanları da yok değil. Falkenhorst “Kuzey" harekâtının adını bile duymamıştı ve Nazi Başkomutanı daha ilk görüyordu. Öteki generaller gibi Hitler’i görünce korkmamıştı.

«(Nuremberg[1] deki ifadesi) Yer gösterildi. Sonra Fülırer’e, 1918’de Finlandiya’daki harekâtı anlatmam istendi... "Oturunuz ve nasıi oldu anlatınız," dedi. Oturdum, anlattım.

Sonra ayağa kalktık, beni haritaların başma götürdü, “ ...Alman hükümeti ingilizlerin Norveç’e çıkarma yapmak istediklerini haber aldı," dedi.»

Falkenhorst sorgusu sırasında, kendi görüşüne göre en çok Altmarh olayının Lideri “plânı hemen uygulamaya" götürdüğünü söylemiştir. General, kendisinin bu işe tayin edildiğini birdenbire öğrenince hayret eder. Başkomutan olarak o yönetecektir bu harekâtı.. Hitler, Ordusunun emrine beş tümen vereceğini söyler. Yapılacak iş bellibaşlı Norveç limanlarını ele geçirmektir.

Yüksek Başkomutanın Falkenhorst iie yaptığı görüşme öğle üzeri bitti. Hitler o gün akşamüstü saat 5 de Norveç işgaline ait plânlarını getirmesini kendisinden istedi.

«Başbakanlıktan çıktım ve bir Baedecker turist rehberi satın aldım, (diye anlattı Nuremberg’te Falkenhorst \. Bakayım Norveç nasıl bir yer dedim. Hiç tanımıyordum Norveç’i.. Sonra oteldeki odama çıktım ve Baedecker üzerinde çalışmaya başladım. Akşamüstü saat 5 de yeniden Führer'i görmeye gittim.» <t4)

Generalin Baedecker üzerinde hazırlanmış olan plânı, tahmin edileceği gibi, biraz kabacaydı. OKW’nin hazırladığı plânlar kendisine hiç gösterilmedi. Ama Hitler Falkenhorst’un hazırladığı plândan memnun kaldı. Norveç’in bellibaşlı beş limanına, yâni Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim ve Narvik limanlarına bir tümen tahsis edilecekti. Falkenhorst’un sonradan söylediğine göre, “başkaca fazla bir şey yoktu yapılacak. Çünkü büyük limanlar bunlardı.” İşlerin gizli kalacağı üzerine kendisine yemin ettirildikten ve “acele etmesi” emredildikten sonra General yeniden dışarıya çıkarıldı ve çalışmaya başladı.

Batı cephesi taarruz plânlarını haztrlamakla meşgul olan Halder ile Brauchitsch’itı de olup bitenlerin çoğundan haberi yoktu. Ama Falkenhorst, 26 Şubatta Ordu Genel Kurmay Baş-kanına başvurup da harekâtı yürütmek için gereken birlikleri, Özellikle dağ birliklerini isteyince şaşırdılar. Halder

bu işe pek hevesli değildi; nitekim biraz kızdı, ne yapacağı ve nelere ihtiyacı bulunduğu üstüne kendisinden fazla bilgi istedi. Halder güncesinde şöyle yazıyor: “Bu konuda Führer ile Brauchitsch arasında bir kelime bile konuşulmuş değil. Bunu savaş tarihine yazmalı!”

Eski kafalı generallerine ve hele Genel Kurmay Başkanına çok kızan Hitler plânından vazgeçmedi. 24 Martta Falkenhorst’un plânlannı sevinerek tasdik etti. îki dağ tümeni almasını ve “Kopenhag’da kuvvetli bulunmak" istediği için daha fazla asker gerekeceği fikrini doğru buldu. Hitler’in kurbanları arasına Danimarka da girmişti: Hava kuvvetleri Danimarka’daki üslere göz dikmiş bulunuyordu. İngiltere’ye karşı kullanacaktı onları.

Ertesi gün, Martın l’inde, Hitler, Weser Tatbikatı için gereken resmî emri çıkardı:

EN GİZLİ ÇOK GİZLİ

İskandinavya’da durumun gelişmesi, Danimarka ve Norveç’in işgali için gereken bütün hazırlıkların bitirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu harekât îngiilizlerin İskandinavya ve Baltık üzerinden bir çevirme hareketi yapmalarım önüyecektir. Ayrıca İsveç’teki demir cevheri üssümüzü garanti altına alacak; Ordu ile Hava Kuvvetlerine İngiltere’ye karşı daha geniş bir sıçrama hattı sağlıyacaktır...

Bizim askerî ve siyasi gücümüzün İskandinavya devletleri karşısındaki durumunu gözönüne alarak ‘Weser Tatbikatı’ nda kullanılacak kuvvetleri olabildiği kadar az tutacağız. Bu sayı azlığı cesurca hareketlerle ve sürpriz çıkışlarla dengelenecektir.

Prensip olarak, harekâtın barışçı bir işgal hareketi gibi görünmesi için elimizden geleni yapacağız. Hareketin amacı İskandinav devletlerinin tarafsızlığını korumaktır, İşgalin başlangıcında hükümetlerden gerekli taleplerde bulunulacaktır. Gerekirse Donanma ile Hava Kuvvetlerinin yapacakları gösteriler istenilen etkiyi yaratacaklardır. Buna rağmen karşı konulacak olursa bu direnmenin ezilmesi için bütün askerî tedbirlere başvurulacaktır... Danimarka sınırının geçilmesiyle Norveç’e çıkarma yapılması aym zamana rastlamalıdır...

İskandinav devletleriyle Batılı düşmanların bir sürprizle karşılaşmaları çok önemlidir,.. Gerçek hedef denize açıldıktan sonra söylenebilecek, tir...- (151

Jodl’un yazdığına göre, 1 Mart günü akşamı, Hitler’İn kuzey harekâtına asker istemesi Ordu Yüksek Komutanlığı karargâhında büyük bir “öfke” yarattı. Ertesi gün Goering, Keitel’e fena halde içerledi ve yakınmak üzere Hitler’e koştu. Şişko Feld. Mareşal bu işin kendisinden uzun zaman saklanmış olmasına ve Luftu'üffe’mn Falkenhorst’un emrine verilmesine çok kızmıştı. Ciddi bir buhranla karşı karşıya olduğunu anlayan Hitler işleri düzeltmek için üç silâhlı kuvvet başkanlarmı 5 Martta toplantıya çağırdı. Ama işleri düzeltmek o kadar kolay değildi.

«(Jodl güncesinde şöyle yazıyor) Feld-Mareşal (Goering) kendisine önceden danışıl madiği için yelpazesini sallayıp duruyordu. Görüşmeye hâkimdi. O zamana kadar yapılmış olan çalışmaların bir işe yaramıyaca-gmı anlatmaya çalışıyordu.»

Führer ufak tefek tâvizlerle Goering’i yatıştırmaya çalıştı. Plân hazırlıkları da böylece ilerledi. Halder, güncesinde yazdığına göre, Danimarka ve Norveç hücumunun Batı taarruzu başlamadan ve “bir noktaya kadar gelmeden” yapılamıyacağını sanıyordu. Hangi harekâtın daha önce gerektiğine Hitler karar verememiş, 26 Şubatta bunu Jodl’a sormuştu. Jodl iki hareketin de ayrı ayrı ele alınması gerektiğini söylemiş, Hitler de bu fikri doğru bularak “mümkün olursa” demişti.

3 Martta Weser Tatbikatının “Sarı Durum” dan (Batı taarruzun parolası) önceye alınmasına karar verdi ve “Norveç’ te ani ve kuvvetli şekilde harekete geçilmesi” gerektiğini Jodl’a “çok kesin” olarak söyledi. Bu sırada cesur, ama asker sayısı ve silâh bakımından zayıf olan Finlandiya Ordusu büyük bir Rus tarmızıı karşısında gerüemekteydi. Ingiliz-Fransız seferi kuvvetlerinin îskoçya’daki üslerinden ayrılarak Norveç’e ve oradan da, Finleri kurtarmak üzere, Finlandiya’ya gideceklerine dair sağlam kaynaklardan raporlar geliyordu O- Hitler’in acele etmesinin başlıca nedeni buydu.

Ancak Fin-Rus savaşı, Finlerin Rus şartlarım kabul etmeleriyle 12 Martta birdenbire sona erdi. Berlin barışı büyük bir sevinçle karşıladı. Artık Almanlar, Finlere karşı Rusları tutmak gibi zor bir durumdan

kurtulmuşlardı. Sovyetlerin de Bal-tık serüvenleri böylece sona ermişti. Bundan başka Rusların Baltık harekâtına devam etmeleri İskandinavya'da harekete geçmeyi tasarlayan Hitler'i bir hayli kuşkulandırmıştı. Jodl'un güncesine yazdığı gibi, barış Norveç ve Danimarka işgalinin "nedenini zorlaştırmıştı." 12 Martta güncesine şunu yazıyordu -Jodl: "Finlandiya ile Rusya arasında barışın imzalanması îngil-

(') 7 Martta İngiliz Genel Kurmay Başkanı General ironside. 57,000

kişilik bir Müttefik Sefer! Kuvvetinin Finlerin yardımına koşmaya hazır olduğunu ve 15,000 kişilik ilk kafilenin. Norveç ile İsveç transit geçmelerine izin verdikleri takdirde, Martın sonunda Finlandiya'da bulunacağını Mareşal Mannerheim'e bildirmişti. Ama, daha beş gün önce, 2 Martta, Norveç ile İsveç'in Fransız ve İngilizlerîn transit hakkı taleplerini reddettiklerini Mannerheim biliyordu. Buna karşın Başbakan Daladier, S Martta Müttefik askerlerini resmen dâvet etmemekle suçladı. Mareşali ve Müttefik kuvvetlerinin Norveç ve İsveç protestolarını dinlemeden gönderileceğini imâ etti. Ama Mannerheim bunu yutmadı ve Fin Ordusu henüz bozulmadığı ve dağılmadığı halde Fin hükümetine barış görüşmelerine başlamasını tavsiye etti. 8 Martta Moskova'ya hemen bir barış heyetinin gönderilmesini onayladı. Fin Başkomutanı Fransa'nın kendi cephesi dururken Fin cephesinde pek savaş a m ıyac ağını biliyordu. (The Memoir es of Marshall Mannerheim'a bakın)

Fransız - İngiliz Seferi Kuvvetleri Finlandiya'ya varıp Ruslarla savaşa girselerdi çarpışmalar ne şekil alırdı diye düşünülebilir. Almanlar daha bir yıl geçmeden Rusya'ya saldıracakları için, bu takdirde Batıdaki düşmanlar Doğuda birbirlerinin Müttefiki olurlardı!

tere'yi de, bizi de Norveç'i işgal için göstereceğimiz nedenden yoksun kıldı."

Nitekim Hitler kolay kolay bahane bulamıyordu. 13 Martta Jodl güncesinde, «Hitler'in hâlâ haklı bir neden» aramakla uğraştığını yazıyor. Ertesi günkü yazı: ''Führer hâlâ Weser Tatbikatını nasıl haklı göstereceğine karar veremedi." Amiral Raeder'in sızlanması işleri büsbütün karıştırıyordu. "Norveç'te önleyici (?) bir savaşla" oynamanın hâlâ önemli olup olmadığından kuşkuluydu, (16)

Hitler duraksamıştı. Çünkü o sırada iki problem daha ortaya çıkmış bulunuyordu: (1) Batıda çarpışmalara başlamadan, savaşı önlemenin hâlâ mümkün olup olmadığını araştırmak için Başkan Roosevelt'in mesajı ile birlikte 1 Martta Berlin'e gelen Sumner Welles'e ne diyecekti? (2) İhmal edilen ve küsen İtalyan dostunun gönlünü nasıl alacaktı? Hitler Mussolini'nin 3 Şubat tarihli sert mektubuna cevap vermek zahmetinde bile katlanmamış, Berlin ile Roma arasındaki ilişkiler bu yüzden soğumuştu. O sırada Almanlar, Sumner Welles'in İtalya'yı Mihver' den ayırmak ve çarpışmalar başladığı zaman Almanların yatımda savaşa girmemeğe kandırmak üzere Avrupa'ya geldiğine, haklı olarak, inanıyorlardı. Roma'dan küskün Duçe'nin gönlünü almak üzere bir şeylerin yapılması gerektiği üstüne çeşitli uyarmalar geliyordu.

HİTLER, SUMNER WELLES VE MUSSOLİNÎ İLE GÖRÜŞÜYOR

Hitler'in de, Goering ve Ribbentrop gibi, Amerika hakkında pek fazla bilgisi yoktu. Hepsi de bu konuda sonsuzca cahildiler (*). Nazilerin o sıralardaki politikaları, Amerika'yı savaşın dı-

(*) önceki bölümlerde Elitlerin Amerika konusundaki saçma sapan fikirlerinden birtakım örnekler verilmişti. Ancak Dış İşleri Bakanlığından ele geçen evrak arasında Ftihrer'İn o sıradaki düşüncelerini yansıtan şında tutmaktı; ama, 1914'de Berlin'deki seleflerinin yaptığı gibi, onlar da Amerikan ulusunun askerî gücünü pek ciddiye almıyorlardı. Daha 1939 Ekiminde, Washington'daki Alman askeri ataşesi General Friedrich von Boetticher, Amerika'nın Avru-paya asker göndermesi ihtimalinin söz konusu olmadığını Berlin'de OKW'ye bildirmişti. 1 Aralıkta da, Berlin'deki üstlerine, Amerikan silâhlanmasının "saldırgan bir savaş için yeterli" olmadığını haber vermiş, Washington'daki Genel Kurmayın, "hükümetin —- çoklukla Amerikanın askerî gücünün aşırı derecede önemsenmesine dayanan —- kısır düşmanlık politikası ile Roose-velt'in keyfi politikasının tersine Almanya'ya ve Almanya'nın

iki ilginç belge var : Hitler, Almanların Amerika işlerindeki uzmanlarından Colin Ross ile 12 Martta görüşmüştü. Colin Ross o sırada Amerika-da bir seri konferans vermek üzere yaptığı geziden dönmüş bulunuyordu, Amerikada bir hayli Nazi propagandası yapmıştı. Ross, Amerikada

“emperyalist bir eğilim” olduğunu söylediği zaman (Dr. Schmidt'in stenoyla tuttuğu notlara göre) Hitler “bu emperyalist eğilimin Amerikanın Kanada’da bir Anschluss yapmak arzusunu kuvvetlendirip kuvvetlendir-miyeceğinî ve bu yüzden Ingiliz aleyhtarlığının başlayıp başlamıyaeağım” sordu.

Şunu kabul etmek gerekir kİ Hitler’in Amerika konusundaki danışın aıl an Amerikayı kendisine gereğince anlatmamışlardır. Aynı görüşmede, Hitler’in, Amerikanın neden Atman düşmanı olduğu üzerindeki sorularına cevap vermeye çalışan Ross birçok şeyler arasında Hitier’e şunları söyledi :

‘...Alman düşmanlığının başka bir nedeni de... Yahudllerin Amerikada korkunç derecede kuvvetli olmalarıdır. Yabudiler Almanya’ya ve Nasyonal Sosyalistlere karşı her türlü savaşı gerçekten görülmemiş bir kurnazlıkla ve örgütleme yeteneğiyle yönetmektedirler.,.’

Colin Ross, sonra Roosevelt’i anlatmaya başladı. Şahsen kıskandığı ve iktidar hırsı olduğu İçin HİtIer’e düşman olduğunu söyledi. Führer’le aynı yılda iktidara gelmişlerdi. Hitler Rooscvelt’in plânlanın uygularken, o amacına varamamıştı. Onun da Nasyonal Sosyalistliğe benzeyen diktatörce fikirleri vardı. Onun için Führertn kendi amaçlarına varmış, kendisinin ise varmamış olması dünya tarihine Führer'in rakibi olarak geçmek gibi patolojik bir hırs yaratmıştı onda...

Herr Cölin Ross odadan çıktıktan sonra Führer, Ross’un çok akıllı bir adam olduğunu ve iyi düşünceleri bulunduğunu söyledi. (17) savaşı yönetmesine karşı anlayış” gösterdiğini belirtmişti. Bo-etticher, ilk raporunda, “Lindbergh ile ünlü uçucu Riekenbac* ker” in Amerikayı savaş dışında tutmaya çalıştıklarını bildirmişti. 1 Aralıkta ise, Amerikan askerî gücünü küçümsemiş olmasına karşın, “Batı yarım küresinin tehlikeye düştüğünü anlayacak olursa Amerikanın savaşa gireceği” gerçeğine OKW’nin dikkatini çekmişti. (18)

Washington’daki Alman maslahâtgüzarı Hans Thomsen, Berlin’deki cahil Dış İşleri Bakanına, Amerikanın birtakım gerçeklerini anlatabilmek için elinden geldiğince çalıştı. 18 Eylülde Polonya savaşı sonuna yaklaşırken. “Amerikan halkının ezici çoğunluğu düşmanlarımızı tutuyor ve Amerika Almanya’nın suçlu olduğuna inanıyor” demişti. Aynı raporda Amerikada

sabotaj hareketlerine girişmenin kötü sonuçlarma dikkati çekmiş ve “her ne şekilde olursa olsun” bu gibi sabotajların yapılmamasını rica etmişti. (19)

Maslahatgüzarın bu isteği Berlin’de ciddiye alınmamış olacak ki, 25 Ocak 1940’da Maslahatgüzar Berlin'e şu telgrafı

çekmiş:

»New York’ta oturan von Hausberger adında bir Amerikalı Alman ile Walter adında bir Alman yurttaşının Alman Abvrehr Servisinin yönetimi altında Amerikan silâh sanayiine karşı sabotaj hareketleri plânladıkları iddia ediliyor. Von Hausberg’în evinde gizli kapsüller varmış. »

Thomsen bu gibi işlerden kaçınılmasını Berlin’den istiyor ve şöyle diyordu:

«Amerikayı savaşa sürüklemek için. Amerikayı dünya savaşında bir kere daha düşmanlarımız araşma katacak bu gibi hareketlerden daha emin bir yol yoktur ve bu hareketlerin Amerikan savaş sanayiine en ufak bir zaran dokunmaz. :-

Aynca “her iki ajan da Afmehr ajanı olarak çalıştırılmaya hiç bir suretle yetenekli değildirler.” (")

{*) Weizsaecker, Thomas tarafından adla ft bildirilen kimselerin Abwehr ajanı olmadıklarım Canarisfn kendisine temin ettiği cevabını vermiştir, iyi çalışan gizli bir servis aslında bu gibi şeyleri kabul etmez.

Roosevelt, Yahudilere karşı girişilen ve hükümet tarafından kışkırtılan Nazi kıyım harekelterini protesto etmek için Berlin’deki Amerikan elçisini 1938 Kasımında geri çağırdığın-öanberi her iki ülke ötekinin ülkesinde elçi bulundurmuyordu. Ticaret Amerika’nın yaptığı boykot yüzünden büsbütün kesilmişti. 4 Kasım 1939’da Senato ve Mecliste yapılan oylamadan sonra silâh sevkıyatına konulan ambargo kaldırıldı ve böylece Amerika, Batılı Müttefiklere silâh göndermeye başladı. îşte Sumner Welles, gittikçe gerginleşen bu hava içinde 1 Mart 1940 da Berlin’e geldi.

29 Şubattan bir yıl önce — o yıl Şubat 29 çekmişti — Hitler o zamana kadar hiç yapmadığı bir şeye başvurdu: “Sumner Welles ile yapılacak

görüşmeler üstüne direktif” çıkardı (20). Direktifte Almanların temkinli davranmaları söyleniyor, ve Alınanlardan “Sumner Welles’i alabildiğine konuşturmaları” isteniyordu. Özel Amerikan elçisi ile konuşacak olan yüksek memurların beş noktaya dikkat etmeleri gerekiyordu: Almanlar savaşı Almanya’nın değil İngiltere ile Fransanın çıkardığı kanı-sındaydılar; Führer İngilizlerle Fransızlara Ekimde banş teklif etmiş, bu devletler teklifini reddetmişlerdi; Almanya’da on-iarın bu çıkışını ister istemez kabul etmişti; İngiltere ile Fransa’nın savaş amaçları “Alman devletinin ortadan kaldırılması” idi ve Almanya için savaşı sürdürmekten başka bir çıkar yol kalmamıştı.

«Somut siyasi sorunların, örneğin, Polonya Devletinin geleceği sorunu gibi sorunların, görüşülmesinden olabildiğince kaçınılmalıdır. Kendisi bu

Başka bir Dış İşleri'evrakından anlaşıldığına göre, 24 Şubatta bir Abwehr ajanı, “İhtisasımız dahilindeki talimatı”, Amerikada Weehawken, N.J. de Fritz von Hauseberger’e vermek için Buenos Aires’den hareket etmiştir. Aralık ayında Amerikan uçak fabrikaları İle Müttefiklere yapılan sevki-yat üzerine bilgi toplamak için New York’ta aynı yere başka bir ajan gönderilmiştir. Thomas’ın kendisi de 20 Şubatta Baron Konstantin von Maydell’in geldiğini bildiriyor. Baron, Estonya uyruklu bir Alınandı. Ab-wehr hesabına sabotaj hareketlerini düzenlemek içûı geldiğini Washing-ton’daki Alman Elçiliğine bildirmişti.

çeşit Konuları ortaya atarsa bunların benim tarafımdan cevaplandı olabileceği kendisine söylenecektir. Avusturya Bohemia ve Moravia Protek-torası gibi sorunların görüşülmesi hiç sözkonusu değildir...

Almanya'nın bugün için barış olanaklarını görüşmekle ilgilenmediği şeklinde yorumlanabilecek lıerhangt bir beyandan kaçınılmalıdır. Almanya’nın bu savaşı bitirmeye kararlı olduğu fikrinin Welles’te en ufak bir şekilde bile uyandın İma ması m rica ederim...»

Yalnız Ribbentrop’la Goerİng değil, Liderin kendisi de Wel-les’i sırasıyla 1,2 ve 3 Mart günleri gördükleri zaman, direktifi harfi harfine uyguladılar. Dr. Sclımidt’in aldığı uzun notlara bakılırsa (ele geçen evrak arasındadır) pek konuşkan olmayan kuşkulu Amerikan diplomatı o günlerde herhalde bir tımarhaneye düştüğünü sanmıştı. İşittiklerine inanamamıştır. Üç büyük Nazi

şefi de tarihi değiştirerek anlatmışlardı Welles'e. Gerçekler tepe taklak edilmiş, en basit kelimeler bile anlamlarını yitirmişlerdi ('). 1 Martta Weserucbung emrini çıkaran Hitler ertesi günü Welles'i kabul etmiş ve Müttefik savaş amaçlarmın Almanya'nın "yok edilmesi" Almanya'yı "barış içinde yaşatmamak" olduğunu söylemişti. İngiltere ve Fransa ile barış içinde yaşamak için nasıl çırpındığını konuğuna uzun uzadıya anlatmıştı.

«Savaş patlamadan önce İngiliz elçisi o sırada tam Sumner Welles'in oturduğu yerde oturuyordu ve Führer kendisine hayatında yapmadığı bit teklifi yapmıştı.»

Ingiltere bütün tekliflerini reddetmişti ve şimdi Almanya'yı ortadan kaldırmakla meşguldü. Onun için Hitler "sonuna kadar savaşılacağına... Ölüm-kalım mücadelesinden başka çı-Kar yol bulunmadığına inanıyordu."

Bu bakımdan Welles'in şu sözleri Weizsaecker'e soylemesi- [2] ne ve Goering'e de aynı sözleri tekrar etmiş olmasına şaşmamalı: "Eğer Almanya Batıda bir askerî zafer kazanmaya karar vermişse Avrupaya boşuna gelmişti... ve artık söyleyeceği bir şey yoktu." C) (21)

Welles bu gezisi sırasında Almanlarla yaptığı görüşmelerde Avrupa devlet adamlarından işittiklerini yalnızca Roosevelt'e söyleyebileceğini önemle belirtti; ama Mussolini'yle "uzun yapıcı ve iyi" bir görüşme yaptığını, Duçe'nin "Avrupada sağlam ve uzun bir barışı korumanın hâlâ mümkün olduğuna" inandığım, gerek Hitler'e ve gerekse Goering'e açıklamayı pek yersiz bulmadı. Mademki İtalyan diktatörü böyle düşünüyordu, dediler Almanlar kendi kendilerine, o halde onun bu düşüncelerini düzeltmenin zamanı gelmişti. Evet barışı onlar da istiyorlardı, ama Almanlar Batıda tam bir zafer kazandıktan sonra.

Mussolini'nin yazdığı 3 Ocak tarihli mektuba Hitler'in ce-

('[J]) Bu sırada Berlin'de resmi sıfatı olmayan bir Amerikalı daha vardı : General Motors fabrikalarının ikinci başkanı James D. Mooney. Bu adam, benim hatırladığım kadar, savaşın patlamasından az önce ve sonra da Berlin'de bulunmuş ve öteki amatör diplomat Dahlerus gibi, ama onun ilişkilerinden yoksun olarak, barışı kurtarmaya çalışmıştı. Welles'in Berlin'den ayrılmasından sonra, 4 Mart 1940 günü, Hitler Moon ey[1] yi

kabul etti, ve görüşme sırasında tutulmuş olan Alman tutanağına göre, Başkan Roosevelt'in Almanya'ya karşı '‘Berlin'de genellikle inanıldığından" daha "dostça ve sempatik" davrandığını ve Başkanın çatışanları blraraya getirmek için "aracılık" yapmaya hazırlandığını söyledi. Hitler İki gün Önce Welles'e söylediği sözleri tekrarladı yalnızca.

11 Martta Thomsen, Berlin'e gizli bir rapor gönderdi ve adı açıklanmayan bir Amerikalı habercinin, Mooney'in "aşağı yukan Almancı" olarak tanındığını kendisine haber verdiğini bildirdi. General Motors Müdürü gerçekten Almanları tutuyordu. Muhtıraya göre Mooney Hitlerle yapmış olduğu görüşmeden cesaret alarak Führer'in "barış istediğini ve bir yaz seferinde kan dökülmesini önlemeye çalıştığını" Roosevelt'e anlatmıştı. O sırada Berlin'de boş oturmakta olan Almanya'nın Amerikadan geri çağırdığı elçi Hans Dieckhoff. Hitler'le hemen yaptığı görüşmeden sonra Moo-ney'yi görmüş, sonradan Amerikan iş adamının «daha çok boşboğaz biri» olduğunu ve Mooney'nin önemli bir kişi olduğuna inanmadığını Dış işleri Bakanlığına bildirmişti. (22) vap vermemesi Duçe'yi üzüyordu. O ay içinde Attoüco mektuba ne zaman cevap verileceğini durmadan Ribbentrop'a sormuş ve İtalya'nın Fransa ve Ingiltere ile olan ilişkilerinin — ve ayrıca ticaretinin — gelişmekte bulunduğunu haber vermişti.

İtalyanların sattığı malların içinde savaş malzemesi de vardı ve bu yüzden Almanlar Batılı Müttefiklere yardım ettiği için İtalya'yı protesto edip duruyorlardı. Elçi von Mackensen dostu Weizsaecker'e "büyük kuşkularım" anlatıyor ve Weizsaeeker, Miıssoli'nin mektubuna verilecek cevap daha da geciktirilecek olursa Duçe'nin "hareket serbestisi" elde edeceğinden ve Mussolini ile İtalya'nın sonunda yitirileceğinden korkuyordu. (23)

Bu sırada, yâni Martın l'inde Hitler rahat bir soluk aldı, tngilizler Rotterdam'dan İtalya'ya Alman kömür sevkiyatmı durdurduklarım ilân ettiler. Italyan ekonomisine indirilmiş büyük bir darbeydi bu. Duçe bu yüzden Ingiltere'ye kızdı ve Almanları tutmaya başladı. Almanlar kömürü demiryoluyla göndereceklerine söz verdiler. Hitler bu fırsattan yararlanarak 8 Martta Mussolini'ye uzun bir mektup yazdı. Ribbentrop bu mektubu iki gün sonra Roma'da Mussolini'ye kendi eliyle verdi. (24)

Hitler, geç cevap verdiği için özür bile dilemiyordu; yalnız dost bir havası vardı mektubun. Hemen hemen her akla gelen konuda düşüncelerini uzun uzadıya anlatmıştı. Ortağına yazdığı en uzun mektuptu bu Hitler'in. Nazilerin Rusya ile yaptıkları paktı savunuyor, Finleri neden kendi başlarına bıraktığım, Polonya'da neden bir kukla hükümet bile bulundurmadığını açıklıyordu.

«Alman askerlerini Genel Hükümetten çekecek olsaydım bu davranışım Polonya'ya huzur getirmezdi, daha çok gizli bir anarşi çıkardı. Ve Kilise Tanrıyı yüceltme görevini yapmazdı. Papazlar kendilerini kırdırtacaklar da.»

Sumner Welles'in ziyaretine gelince, diye devam ediyordu Hitler,bu ziyaret hiç bir işe yaramazdı. Batıya hücum etmek kararından vazgeçmiş değildi. "Önümüzdeki savaşın bir yürüyüş değil Alman tarihinin en zorlu bir savaşı... bir ölüm-kahm savaşı" olduğunu biliyordu.

Ve sonra Hitler Mussolini'yi savaşa çekebilmek için en büyük kozunu oynadı.

«Duçe, bu savaşın sonunda İtalya'nın geleceği belirlenecektir. Buna inanıyorum... Almanya'nın bugün çarpışmakta olduğu düşmanla günün birinde siz de karşılaşacaksını?... Ülkelerimiz, halklarımız, devrimterimiz, rejimlerimiz arasındaki kader bağının birbirine ayrılmaz şekilde bağlanmış olduğunu ben de görüyorum....

Ve, son olarak, sizi temin ederim kİ, kaderin nasıl olsa bizi yanyana dövüşmeye ergeç mecbur edeceğine, yâni, durumun bugün için ayrı ayrı gösterdiği gelişmeler ne şekilde olursa olsun, bu silâhlı çatışmadan nasıl olsa kaçınamıyacağmıza ve yerinizin eskisinden daha çok bizim yanımızda olacağına ve bizim yerimizin de sizin yanınızda olacağına inanıyorum.»

Mektup Mussolini'nin koltuklarını kabartmıştı. Yerinin Hit-ler'in "ateş hattında" olduğunu kabul ediyordu. Bunu hemen Ribbentrop'a bildirdi. Nazi Dış İşleri Bakanı da konuğunu yağlamak için kendi payına düşeni elinden geldiğince yaptı. "Führer," dedi, "İngilizlerin İtalya'ya denizden yapılan kömür sevkıyatını kesmelerine çok kızdı." İtalyanların ne kadar kömüre ihtiyaçları vardı? Mussolini, ayda 500,000 ile 700,000 ton arasında,

cevabım verdi. Ribbentrop, peki Öyleyse, dedi. Almanya şimdiden ayda bir milyon ton vermeye hazırdı ve bunu taşımak için gereken vagonları da bulacaktı.

11 ve 12 Martta Ciano'mın yanında iki uzun toplantı yapıldı. Dr. Schmidt'in stenoyla tuttuğu notlara göre Ribbentrop o gün artık yağcılığım son kertesine çıkardı (25). Konuşulacak daha bir sürü önemli konular olduğu halde, Polonya'da ele geçen ve Batı başkentlerinden gönderilmiş bulunan bir yazıyı gösterdi. Yazı Birleşik Amerika'nın savaştan ne kadar sorumlu olduğunu gösteriyordu.

«Dış İşleri Bakanı, bu belgelerin Bullitt (Paris'te) Kennedy (Londra' da) ve Drexel[1] Biddle (Varşova'da) adlarındaki Amerikan elçilerinin alçakça çalışmalarını gösterdiğini söyledi.,. Morgan ve Roekfeller kanalıyla

Roosevelt'e kadar uzanan yahudi plütaokratik kliğinin nasıl çalıştığını gösteriyordu.»

Küs tali Nazi Dış İşleri Bakanı saatlerce bağırıp çağırdt, ve böylece dünya politikasından zerrece haberi olmadığını bir daha gösterdi. İki faşist ulusun ortak kaderinden söz etti ve Hitler'in yakında Batıya hücum edeceğini, "Fransız Ordusuna yazın büyük bir darbe indireceğini" ve İngiltere'nin "sonbahardan önce" Avrupadan ayağını keseceğini söyledi. Mussolini ağzını akmadı pek; Yalnız arada sırada espriler yaptı, Nazi Dış işleri Bakanı bunların pek farkına varmadı tabii, örneğin, Ribbentrop "Sta-lin'in dünya ihtilâli fikrinden vazgeçtiğini" söylediği zaman Duçe, Schmidt'in aldığı notlara göre, "Gerçekten inanıyor musunuz?" diye sordu. Ribbentrop "zaferin bu yıl kazanılacağına inanmıyan bir tek Alman askerinin bulunmadığını" söylediği sırada Mussolini "çok ilginç doğrusu" diye alay etti. O gece Ciano güncesine şunu yazdı:

«Görüşmeden sonra yalnız kaldığımızda. Mussolini Alman taarruzuna da$_t$ Alman başarısına da inanmadığını söyledi.»

Italyan diktatörü görüşlerini ertesi günkü toplantıda açıklayacağına söz verdi. Ribbentrop da bu görüşlerin nelerden ibaret olduğunu merak ediyordu. Hitler'e çektiği telgrafta "Duçe'-nin düşüncelerine ait en ufak bir ipucu" elde edemediğini bildirdi.

Oysa merak etmesinin hiç bir gereği yoktu. Ertesi gün Mussolini bambaşka bir adamdı. Schmidt'in yazdığına göre, "tama-miyle savaş taraftarı kesilmişti." Sorun, İtalyanların Almanların yanında savaşa girip girmiyeceği sorunu değildi, yalnızca ne vakit gireceği sorunuydu. Bunu konuğuna anlattı. Zaman sorunu çok önemliydi, çünkü bütün hazırlıklar tamamlanmadan müdahale etmek, ortağına bu yüzden yük olmak istemiyordu.

«Bütün dürüstlüğüyle söylemek zorundaydı ki İtalya'nın uzun bir savaşa dayanacak malî gücü yoktu. İngiltere'nin ve Fransa'nın yaptığı gibi, günde bir milyar liret harcıyacak durumda değildi.»

Bu söz üzerine Ribbentrop herhalde biraz bozulmuş olacak ki, Duçe'ye İtalya'nın ne zaman savaşa girmeye nazır olacağım söyletmeye çalıştı. Ama Duçe pek bağlanmak niyetinde değildi. "Bu zaman, İtalya'nın Fransa ve İngiltere ile ilişkileri, tanımlandığında, yâni, bu ülkelerle ilişkilerin kesildiğinde gelecektir," dedi. Böyle bir bozuşmayı "kışkırtmanın" kolay olacağını da sözlerine ekledi. Ribberutrop'un direnmesine rağmen kesin bir iarih tesbit etmedi. Anlaşılan bu işe şahsen Hitler'in müdahale etmesi gerekiyordu. Bunun üzerine Nazi Dış İşleri Bakam Martın sonuna doğru, on dokuz Marttan sonra, iki devlet adamı arasında Brenner'de bir görüşme yapılmasını teklif etti. Mussolini razı oldu. Ribbentrop Hitler'in Danimarka ve Hollanda'yı istilâ plânlarından o sırada hiç söz etmedi. Bir müttefiki size katılmaya zorlarken bile ona açmamanız gereken birtakım sırlar vardır.-

Ribbentrop Mussolini'ye bir tarih söyletemedi, ama savaşa gireceği konusunda kendisinden söz aldı. Ciano güncesinde şöyle yakınıyor: "Niyeti Mihver'i takviye etmek miydi? Öyle ise bunu başardı." Sumner Welles, Berlin, Paris ve Londra'yı ziyaret ettikten sonra 16 Martta yeniden Roma'ya döndüğünde bambaşka bir Mussolini ile karşılaştı.

s (Welles'in sonradan yazdığına göre) Sanki üstünden büyük bir yük atmıştı... Roma'ya yaptığım ilk ziyaretin üstünden geçen iki hafta içerisinde mi kesin kararını verdiğini yoksa Ribbentrop'un mu ziyareti sırasında İtalya'yı savaşa girmeye zorladığını bilmiyorum.» (26)

Bunun bilinmeyecek bir yanı var mıydı ?

Ribbentrop özel treniyle Roma'dan ayrılır ayrılmaz şaşkın İtalyan diktatörünü yeniden bir düşüncedir aldı. Ciano 12 Martta güncesinde şunları yazıyor: "Müttefiklere karşı dövüşeceği konusunda fazlaca taahhüde girmiş olmaktan korkuyor. Şimdi Hiüer'i taarruzdan vazgeçirmeye çalışacak. Brenner geçidinde yapılacak toplantıda bunu sağlayacağım umuyor." Ciano da onun kadar cahildir, ama durumu daha iyi görmektedir. Güncesine şunları ekliyor. "Duçe'nin Hitler'in büyüsüne kapılmış olduğu inkâr edilemez. Bu büyünün kökü kendi yaradılışının derinliklerinde. Führer Duçe'den, Ribbentrop'un elde ettiğinden çok şey elde edecek." Bir bakıma bunun doğru olduğu az sonra anlaşılacaktı.

Ribbentrop Berlin'e döner dönmez — 13 Martta — Ciano'ya telefon etti. Brenner görüşmesinin daha erken bir tarihte, 18 Martta yapılmasının düşünüldüğünü söyledi. Mussolini kızdı: "Bu Almanlar amma da çekilmez herifler," diye bağırdı. "İnsana soluk aldırmıyorlar; düşünmeye zaman bırakmıyorlar." Bununla birlikte kabul etti.

«(Ciano'nun o gün güncesine yazdığı nottan) Duçe çok sinirli. Bugüne kadar gerçek bir savaşın olmıyacağı hayaliyle oyalanıyordu. Kendisinin dışarda kalacağı bir savaşın yakında çıkması onu çok üzüyor ve, kendi deyimiyle, utandırıyor.» (27)

18 Mart 1940 günü sabahı, karla kaplı Alplerin altındaki Brenner geçidinde, küçük bir smır istasyonunda, iki diktatörün özel trenleri birbirine yaklaştığı sırada kar yağıyordu. Görüşme, Mussolini'ye iltifat olsun diye, Mussolini'nin kendi özel vagonunda yapıldı. Ama hemen hemen yalnız Hitler konuştu. Ciano görüşmeyi o gece güncesine şöyle geçirmiş:

«Konferans değil monolog... Hitler konuştu durmadan... Mussolini ilgi ve saygıyla dinledi. Çok az konuştu ve Almanya İle birlik olacağım doğruladı. Yalnız zamanın tayin t kendisine ait olacak.»

Mussolinin sonunda konuşma fırsatını bulunca kısaca "savaşın sonuna kadar tarafsız" kalamıyacağım kendisinin de bildiğini söyledi. Ingiltere ve Fransa ile işbirliği yapması imkânsızdı. "Onlardan nefret ediyoruz. Bu bakımdan İtalya'nın savaşa girmesi zorunludur." Hitler Mussolini'yi kandırmak için bir saatten fazla uğraştı - İtalya açıkta kalmamak, "ikinci derecede bir devlet durumuna düşmemek" istiyorsa bunu yapmalıydı (28).

Ama Mussolini ana soruna Führer’in istediği şekilde cevap verdikten sonra hemen kaçamaklı yollar aramaya başladı.

«Ama en büyük problem tarih problemiydi... Bunun için bir şartın gerçekleşmesi gerekiyordu. İtalya ‘wiyice hazırlanmalı’ idi... İtalya’nın durumu uzun bir savaşı sürdürmeye elverişli değildi...

Taarruzun gecikmesinde Almanya İçin bir tehlike olup olmadığını Führer’e sordu. Böyle bîr tehlike olduğuna inanmıyordu... (O zaman) üç dört ay içinde askerî hazırlıklarını tamamlayacak ve arkadaşının savaşa girdiğini görünce şaşırmayacak ve yalnızca gösterilerle kalmıya-caktı... Daha birçok şeyler yapmak istiyordu. Şimdiyse o durumda değildi.»

Nazi Başkomutanının Batı hücumunu ertelemeye niyeti yoktu. Bunu açıkça da söyledi. Ama eğer Mussolini Fransa’nın dağlık güney bölgesinde cepheden yapılacak bir hücumun “hayli kana mal olacağını" düşünüyorsa bunu da çözecek “kuramsal birtakım fikirleri” vardı. "Fransa - Italyan Alp cephesini geriden çevirmek üzere” askerleriyle birlikte neden İsviçre sımrı boyunca Rhone vadisine kadar kuvvetli Italyan birlikleriyle harekete geçmemeliydi? Bundan önce büyük Alman Orduları, kuzeyde Fransız ve Ingiliz kuvvetlerinin üzerine yüklenmiş olacaklardı. Hitler elbetteki İtalya’nın işini kolaylaştırmak için elinden geleni yapacaktı.

«Düşman |Kuzey Fransa’da) yenilince İtalya'nın fiilen müdahale etmek zamanı gelmiş olacaktır (dedi Hitler). Müdahaleyi zor bir nokta olan Alp cephesinde değil başka yerden yapacaktır...

Savaşın kaderi Fransa’da tâyin edilmiş olacaktır. Fransa bir kere yenildi mi o zaman Akdenizin efendisi İtalya olacak ve İngiltere barış yapmak zorunda kalacaktı.»

Mussolini’nin asıl savaşların Almanlar tarafından verilmesinden sonra ortaya çıkacak böyle bir fırsatı kaçırmak istemediği anlaşılıyor.

«Duçe, Almanya zaferler kazmıarak ilerlerken hemen müdahale edeceği cevabını verdi,.. Zaman kaybet miyecekti.,, Müttefikler Alman hücumlarıyla sarsıldıkları sırada onları dize getirmek için gereken ikinci darbeyi indirecekti.»

Öte yandan da,

Duçe Alman İlerleyişi yavaş olursa o zaman bekliyeceğini söyledi.'

Hitler'in bu çok korkakça pazarlığa kızmadığı anlaşılıyor. Mussolini, Ciano'nun dediği gibi; "kökleri yaradılışının derinliklerinde" olan bir şeyle nasıl Hitler'e bağlıysa, aynı bilinmeyen nedenden ötürü de, Hitler'in Mussolini'ye bağlı olduğu söylenebilirdi. En yakın arkadaşlarına bile bağlı olmayan Hitler'in komik İtalyan ortağına karşı garip ve görülmemiş bir bağlılığı vardı. Bu bağlılık hiç bir zaman azalmadı, tersine, işler kötü gittikçe ve bizim Romalı Sezar'ın başına daha bir siirii felâketler geldikçe daha da kuvvetlendi. Kitabımızdaki çözülmemiş muammaların en ilginçlerinden biridir bu dostluk.

Ne olursa olsun şimdilik önemli olan İtalya'nın artık savaşa girmeyi ciddi olarak kabul etmiş olmasıydı. Hitler'den başka birkaç Alman da, özellikle generallerden bir kısmı bunu çok önemli saymışlardı. Nazi Başkomutanı şimdi yeni istilâlar üzerinde yeniden düşünmeye başlayabilirdi, tik istilâdan — Kuzey-dekinden — dostuna ve müttefikine bir kelime bile söz etmemişti.

KOMPLOCULAR BİR DAHA FOSLUYORLAR

Nazilere karşı olan komplocular Liderin atılması için yeniden generalleri kandırmaya çalıştılar. Bu kez de Hitler'in kuzey saldırısına girişmesinden önce harekete geçeceklerdi. Ancak Hitler tarafından elde edilen toprakların muhafaza edilmesine izin vereceği üzerine İngiliz hükümetinden teminat istiyorlardı. Avusturya, Sudetland ve 1914 Polonya sınırına kadar olan topraklar Almanya'nın elinde kalacaktı. Oysa yeni Polonya sınırı Polonya ulusunun ortadan kaldırılmasıyla çizilmişti.

Hassel şahsen büyük bir cesaret göstererek bu tekliflerle birlikte 21 Şubat 1940 da İsviçre'de Arosa'ya gitti. Orada güncesinde "Mr. X" diye adı geçen J. Lonsdale Bryans adında bir tngilizle görüşecekti. 22 ve 23 Şubat günlerinde büyük bir gizlilik içinde dört görüşme yaptılar. Romadaki diplomatik çevrelerde kendisini azbuçuk tanıtmayı başarmış olan Bryans, bu kitapta adı geçen işgüzar ve biraz da amatörce barış aracılarından biriydi. îıgiliz Dış işlerinde birtakım ilişkileri vardı. Hassell kendisini

görünce etkisi altında kalmıştı. Binbaşı Stevens ile Yüzbaşı Best'in Hollanda'da Alman komplocularıyla ilişki kurmak için yaptıkları teşebbüsün fiyaskoyla sonuçlanmasından sonra İngilizler bu işten biraz kuşkulanmaya başlamışlardı. Onun için Bryans Alman temsilcilerinden kimin adına konuştuğunu gösteren güvenilir bir belge istedi. O zaman Hassel şaşırdı.

"Arkamda kimselerin olduğunu soylecek durumda değilim" dedi. "Yalnız şunu söyleyebilirim ki Halifax'in söyleyeceği bir söz gerekenlerin kulaklarına gidecektir." (29)

Hassell bundan sonra Alman "muhalefetinin" görüşlerini ana hatlarıyla şöyle çizdi: Hitler'in "büyük askerî harekâta girişmeden önce, devrilmesi gerektiği" artık anlaşılmıştı; onun atılması "tamamiyle bir Alman işi" idi; Berlin'de kurulacak yeni Alman hükümetine karşı ne şekilde davranılacağı üzerine "ingilizler resmî bir beyanda bulunmalıydılar; rejimin değişmesine başlıca engel 1918 hikâyesi" idi; "Almanlar Kaizer'in tesliminden sonra başlarına gelenlerin bir daha tekrar etmesini istemiyorlar" di. Hassell ile arkadaşları, Hitler'in devrilmesinden sonra, Almanya'ya ikinci Wilhelm'in atılmasından sonra yapılan işlemin yapılamıyacağı üzerine teminat verilmesini istiyorlardı.

Bundan sonra Bryans'a bir muhtıra verdi. Bu muhtırayı kendisi İngilizce olarak hazırlamıştı. Belgede "Hıristiyan ahlakına, adalet ve hukuka, sosyal adalete, düşünce ve vicdan Özgürlüğüne dayanacak" yarınki dünya üzerinde çok büyük laflar vardı, ama kesin bir şey yoktu. Hassell "bu delice savaşın" en büyük tehlikesi "Avrupanın Bolşevikleşmesidir," diyordu. Bolşevizmi Nazilikten daha büyük bir tehlike sayıyordu Hassel. Barışın tek şartı olarak da, Hitler'in elde ettiği yerlerin Almanya'ya bırakılmasını istiyordu. Avusturya ile Sudetland'ın Almalılardan geri alınması herhangi bir barış görüşmesinde tartışılmayacaktı bile; ve Almanya 1914 Polonya sınırında kalacaktı. Açıkça söylenmiyordu ama, bu sınır Almanya'nın Rus sınırı olacaktı, çünkü 1914 de Polonya yoktu.

Bryans, Batıdaki Alman taarruzu yakın olduğuna göre süratle hareket etmek gerektiğini kabul etti ve Hassell'in muhtırasını Lord Halifax'a vereceğini söyledi. Hassell komplodaki arkadalşarma durumu haber vermek üzere Berlin'e döndü. Gerçi komplocular, Hassel'in "Mr. X" inden çok şey

beklemiyorlardı, ama o sırada daha çok “X Raporu” denen şeyle ilgilenmekteydiler. Bu raporu, Abwe7rr[J]deki komploculardan Hans von Dohnanyi, Dr. Mu eller’in Vatikan’da İngilizlerle yaptığı temaslara dayanarak hazırlamıştı (’). Raporda, Papa’nın İngiltere nezdinde teşebbüste bulunarak İngilterenin yeni kurulacak Nazi düşmanı hükümete makul barış şartları ileri sürmesini sağlamaya hazır olduğu yazılıydı. Sonra da Hitler’in bu muhaliflerine göre, Kutsal Peder’in “Doğu sorununun çözümünde Almanya’yı" desteklemesi gerekiyordu. Kurnaz Nazi diktatörü Doğu sorununu silâhlı saldırıyla “Almanya lehine” çözmüştü; şimdi de iyi kalpli Alman komplocuları, Papa’mn kutsal aracılığından yararlanarak, aynı şeyin İngilizler tarafından kendilerine verilmesini istyorlardı.

X Raporu 1939-40 kışı sırasında komplocuların kafalarında büyük bir yer tuttu. General Thomas, Ekimin sonuna doğru bu raporu da Brauchitsch’e gösterdi. Niyeti sonbaharda Hitler'in batıda bir taarruza geçmesini Ordu Başkomutanına Önletmek-ti. Ama Brauchitsch kös dinledi. Bu işi bir daha önüne getirirse kendisini tutuklayacağını söyledi. “Büyük ihanet bu” diye suratına bağırdı.

Yeni Nazi saldırısının hazırlandığı bu sırada, Thomas, X Raporunu General Halder’e götürdü. Belki bir şey yapar, diyorit) 1002'inct sayfaya bakiniz.

üu. Ama o umut da suya düştü. Genel Kurmay Başkam komplocuların en faallerinden biri olan Goerdeler’e — Goerdeler Genel Kurmay Başkanuıdan Brauchitsch’irı yerine geçmesini istemişti — böyle bir zamanda Führer e verdiği askerce sözü tutmamak için bir neden görmediğini ve böyle bir davranışı haklı gösteremiyeceğini söyledi. Çünkü,

«İngiltere ile Fransa bize savaş ilân etmişlerdi. Bununla uğraşılması gerekti. Bir uzlaşım barışı anlamsızdı. İnsan ancak çok hayati bir zamanda Goerdeler’in istediği davranışı yapabilirdi.»

Hassell, 6 Nisan 1940 tarihli günce kaydında, Halder’in düşüncelerini Goerdelerin kendisine anlattığı şekilde yazarken, „4îso, doch! diyor. “Kendi sorumluluğu söz konusu olduğu zaman sızlanmaya başlayan Halder zayıf bir adam izlenimini bırakıyor insanda,” diye yazıyor.

Böyle bir izlenim doğru olmayabilir. Çünkü bu kitabın yazarı, Halder'in Nisanın ilk haftalarında Batıdaki büyük taarruz hazırlıkları üzerinde yazdığı yüzlerce ayrıntılı günce kaydını incelediğinde Genel Kurmay Başkanının kıta komutanlarıyla görüşürken, Alman tarihinin bu en büyük ve en cesur askerî harekâtının son plânlarını kontrol ederken durumdan çok memnun olduğu izlenimini almıştır. Tuttuğu güncede ihanet etmek istediğini ya da vicdaniyle çekiştiğini gösteren en ufak bir belirti yoktur. Her ne kadar Danimarka ile Norveç'e karşı yapılacak hücum konusunda kendisinin birtakım kuşkuları olduysa da, bu kuşkular daha çok askerî nedenlerden ileri gelmişti. Sınırlarını Almanya'nın resmen garanti ettiği ve hücum plânlarını bizzat kendisinin hazırladığı iki ülke —yâni Belçika ile Hollanda — ile dört küçük ülkeye karşı girişilecek Nazi saldırısının ahlâk bakımından doğru olup olmadığı herhangi bir yazısında tartışılmış değildir.

"tyi kalpli Almanların" geç kalmadan Hitler'i devirmek için giriştikleri bu son girişim de işte böylece suya düştü. Almanların iyi barış koşulları elde etmek için ellerine geçen son fırsattı bu. Brauchitsch ile Ha id er in açıkladığına göre, görüşme yoluyla barışa varılması generalleri ilgilendirmiyordu.. On¯lar da Führer gibi zorla dikte edilecek bir barışa inanıyorlardı, tabii böyle bir barış ancak büyük zaferden sonra dikte edilecekti. Ama ne yazık ki onlar, kaçık diktatörlerini devirmek fikrine ancak böyle bir zafer fırsatı ortadan büsbütün kalktıktan sonra, Münih ve Zossen'deki kadar kuvvetle, yeniden yapıştılar. Generallerin bu düşünce ve karakter durumları ilerdeki olaylar ve efsaneler okunurken her zaman göz önünde tutulmalı.

DANİMARKA VE NORVEÇ'İN ALINMASI

Flitler'in Danimarka ve Norveç istilâsı plânlarını, birçok yazar savaşın en iyi saklanmış sırlarından biri sayarlar. Ama bu kitabin yazarına göre, iki İskandinav ülkesinin, dahası İngiltere' nin bile, gafil avlanmasının nedeni, uyarılmış olmamaları değil zamanında yapılan uyarmalara kulak asmamış olmalarıdır.

Patırdı çıkmadan on gün önce, aynı zamanda Abwekr'de çalışan Albay Oster, Berlin'deki Hollanda askerî ataşesi Albay J. G. Sas'a, Almanların Weseruebung, plânlarını haber vermiş ve Sas da durumu hemen Danimarka

deniz ataşesi Yüzbaşı Kzölsen’e bildirmişti (30). Ama rahatını kaçırmak istemeyen Danimarka hükümeti kendi deniz ataşesinin verdiği bilgiye İnanmamış, Berlin’deki Danimarka elçisi aldığı haberi şahsen tekrarlamak üzere Kjölsen’i Kopenhag’a gönderdiği halde yine de kimse bu haberi ciddiye almamıştı. Dahası, felâketin arifesinde, yâni 8 Nisan akşamı, Norveç’in güney kıyıları açıklarında — Danimarka’nın hemen kuzeyinde — Alman askerlerini taşıyan bir nakliye gemisinin torpillendiği haberi duyulduğu sırada, ve DanimarkalIlar büyük Alman filosunun kendi adalarından geçerek kuzeye gittiğini kendi gözleriyle gördükleri halde, Danimarka Kıralı, yemek yerken gelen ve ülkesinin tehlikede olduğunu gösteren bu haberleri gülümseyerek geçiştirmişti.

O sırada yanında bulunan bir muhafız subayının sonradan anlattığına göre, «Kıral bu haberlere hiç inanmadı.» Nitekim, yine bu subayın anlattığına göre, yemekten sonra “rahat ve neşesi yerinde” olarak Kıral Tiyatrosuna gitti. (31)

Norveç hükümeti de, Mart ayı içinde. Berlin’deki elçiliğinden ve isveçlilerden, Alman birliklerinin ve gemilerinin Kuzey Denizinde yığmak yaptıkları haberini almıştı. 5 Nisanda da Almanların yakında Norveç’in güney kıyılarına çıkarma yapacakları üzerine Berlin’den kesin bir haberalma raporu gelmişti. Ama bütün bunlara rağmen, Oslo’daki hükümet hiç istifini bozmadı. Ayın yedisinde Alman savaş gemilerinin Norveç kıyılarından yukarıya doğru çıktıkları görüldüğü ve İngiliz uçaklarının Ska-jerak Boğazının ağzında bir Alman filosunu ateşe tuttuklan bildirildiği halde, dahası, 8 Nisanda Ingiliz Amirallik Dairesi Londra’daki Norveç elçiliğine kuvvetli bir Alman filosunun Narvik’e yaklaşmakta olduğunun görüldüğünü bildirdiği ve Oslo’daki gazeteler o gün Norveç kıyılarında Lillesand’da bir Polonya de-nizaltısı tarafından torpillenen Rio de Janeiro adındaki nakliye gemisinden kurtarılan Alman askerlerinin Bergen’i Ingilizlere karşı savunmak üzere oraya gittiklerini yazdıkları halde, Norveç hükümeti orduyu seferber etmek gibi açık tedbirler almayı, limanlardaki müstahkem mevkileri takviye etmeyi,hava alanlarım kapatmayı, ya da, en önemlisi, başkente ve başlıca şehirlere giden dar boğazları hemen mayınlayıvermeyi gereksiz saymıştı. Eğer bunlar yapılmış olsaydı tarih bambaşka bir yol izlemiş olurdu.

Nisan’ın l’ine doğru Londra’ya, Churchill’in deyimiyle, kötü haberler gelmeye başlamıştı. 3 Nisanda Ingiliz Savaş Kabinesi son haberalma raporlarını ve özellikle Almanların İskandinavya’da harekâta başlamak üzere kuzey limanlarında büyük askerî kuvvetler toplamakta oldukları üzerine Stockholm’den geien raporu görüştü. Ama gelen haberin pek ciddiye alınmadığı anlaşılıyor. İki gün sonra, Nisan’uı 5’inde, ilk Alman denizaltı ikmal gemileri denize açıldıkları sırada, Başbakan Cham-berlain bir demeç verdi ve Hitler’in, Ingiliz ve Fransızların henüz hazır bulunmadıkları Batı cephesine hücum etmeyi göze alamadığı için “otobüsü kaçırdığını” söyledi. Ama az sonra da bu sözü söylediğine pişman oldu. (s)

Churchill’e göre bu sırada Ingiliz hükümeti Hitler’in Baltık ve Kuzey Denizindeki hazırlıkları, yalnızca Narvik’ten yapılan demir sevkıyatını durdurmak için îngi'lizlerin Norveç sularını mayınlaması ve bu limanı belki de güneydeki limanlan, işgal etmesi halinde Ingilizlere gereken darbeyi indirmek için yaptığına inanmak istiyordu.

Aslında böyle bir işgal hareketi Ingiliz hükümetinin de akima gelmiyor değildi. Amirallik Birinci Lordu Churchill yedi aylık bir çekişmeden sonra Norveç’e giriş yerlerinin mayınlanması için Savaş Kabinesinden ve Müttefik Savaş Kurulundan 8 Nisanda, izin almıştı. Bu harekâtın adı “Wilfred” di. Narvik’ten yapılan demir sevkiyatmın bu şekilde kesilmesine Almanlar el-betteki şiddetle karşı koyacaklardı. Bunu önlemek için ufak bir İngiliz - Fransız kuvvetinin Narvik'e gönderilmesi ve bu kuvvetin yakındaki İsveç sınırına kadar yürümesi kararlaştırılmıştı. Churchill’in anlattığına göre, Trondheim, Bergen ve daha güneyde Stavanger limanlarım “düşmana kapatmak üzere” bu limanlara çıkarmalar yapılacaktı. Bu plânın da adı “Plân R-4” dü. (32)

Böylece, Nisanın ilk haftası içinde Alman askerleri Norveç’e gitmek üzere çeşitli savaş gemilerine bindirilirken, Ingüiz askerleri de sayıca az olmakla birlikte, aynı yerlere gönderilmek üzere Clyde’daki nakliye gemilerine ve Forth’daki kruvazörlere bindiriliyorlardı.

Hitler 2 Nisan günü öğleden sonra Goering, Raeder ve Fal-

(*) İlk üç Alman İkmal gemisi 3 Nisan gecesi saat 2 de Narvtk’e doğru yola çıktı. Almanya’nın en büyük tankeri 6 Nisanda Murmansk’-dan hareket etti.

Ruslar geminin yakıtını memnunlukla vermişler ve yola çıkmasına göz yummuşlardı.

kenhorst ile uzun bir toplantı yaptıktan sonra Weseruebimg'wn. 9 Nisan sabahı saat 5.15 de başlayacağını bildiren resmî emri çıkarttı, 0 gün çıkarttığı başka bir emirde de "işgal sırasında Danimarka ve Norveç Kırallarının ülkelerinden kaçmaları her ne şekilde olursa olsun Önlenecektir," dedi (33). OKW aynı gün Dış İşleri Bakanlığına bu sırrı bildirdi. Ribbentrop'a uzun bir emirname verildi. Bu emirnamede Ribbentrop'tan, Alman silâh* li kuvvetlerinin Danimarka ve Norveç'e varır varmaz bu ülkelerin savaşmadan teslim olmalarına çalışılması ve Hitler'in son saldırısı için bir bahane bulunması isteniyordu. (34)

Oynanacak oyunu yalnız Dış İşleri Bakanlığı hazırlayacak değildi. Donanma da katılacaktı. Jodl, 3 Nisanda güncesine yazdığı yazıda, ilk gemilerin ayrılması sırasında, Norveçlileri bu kadar çok Alman savaş gemilerinin sularında bulunmasından kuşkulandırmamak içiı nasıl bir dalavere çevirmek gerektiğini düşünmektedir. Aslında bu küçük noktayı Donanma zaten çözmüş bulunuyordu: Atman savaş gemilerine Ingiliz savaş gemileri gibi seyretmeleri emri verilmişti — gerekirse Ingiliz bayrağı çekeceklerdi! Gizli Alman Donanma Komutları arasında şöyle bir emir var: "Norveç'in istilâsında kullanılacak Aldatmacalar ve Maskelemeler." (35)

ÇOK GİZLİ

Limana Girerken Nasıl Davranılacak

Büttin gemiler karartılacaktır... İngiliz maskesi olabildiğince uzun btr süre muhafaza edilecektir. Norveç gemilerinin Morsla verdiği sinyallere İngilizce cevap verilecektir. Cevaplarda aşağıdaki cümleler kullanılacaktır: ,

«Calling at Bergen for a short visit. No hostile intent.» (Bergen'e kısa bir ziyaret için geliyoruz. Düşmanca bir niyetimiz yok)

...Gemi adları soruldukta İngiliz gemilerinin adları verilecektir. Koeln — H.M.S. Cairo.

Koenİgsberg — H.M.S, Calcutta... (vb)

İngiliz savaş bayraklarını aydınlatacak şekilde tertibat alınacaktır... Bergen için,,, filolarımızdan biri yanından geçen bir geminin sorusuna mâruz kalırsa aşağıdaki şekil prensip olarak uygulanacaktır:

Gemi adı sorulduğunda : (Koeîn’e sorulursa) H.M.S. Cairo

Dur emrine : «(1) Lütfen sinyali tekrar ediniz. (21 Sinyalinizi anlayamıyorum.»

Ateş uyanmı halinde : «Ateş etmeyin. İngiliz gemisi. Good Friend.»

Nereye, ne amaçla gidildiği sorulursa : «Bergen'e gidiyoruz. Alman

gemilerini yakalayacağız.» ([3])

Ve 9 Nisan sabahı, tam saat 5.20’de (Danimarka’da 4.20 idi) güneşin doğmasına bir saat kala, Kopenhag ve Oslo’daki Alman elçileri, tam yirmi dakika önce Dış İşleri Bakanlarını yataklarından uğrattıktan sonra (Ribbentrop bu işin Alman askerlerinin geldiği saate raslatılması için tam zamanında yapılmasını istemişti) Danimarka ve Norveç hükümetlerine, “Alman himayesinin” hemen, karşı konulmaksızın, kabul edilmesini isteyen birer Alman ültimatomu sundular. Ültimatom, diploması dalaverelerinde artık kaşarlanmış ve ustalaşmış olan Hitler ile Ribbentrop’un o zamana kadar yazdıkları belgelerin en küstah-çasıydı. (37)

Muhtırada, Almanya’nın, Danimarka ve Norveç’i îngiliz-Fransız işgaline karşı korumak üzere yardıma geldiği bildirildikten sonra şöyle deniyordu:

«Bu bakımdan, Alman askerleri Norveç topraklarına birer düşman olarak ayak basmış değillerdir. Alman Yüksek Komutanlığı, Alman askerlerinin İşgal ettiği yerleri, zorunlu kalmadıkça, İngiltere’ye karşı birer üs olarak, kullanmıyacaklardır... Tersine, Alman askerî harekâtının amacı yalnızca, kuzeyi, Norveç üslerinin İngiliz - Fransız kuvvetleri tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı korumaktır....

....Almanya İle Norveç arasında bugüne kadar sürüp gelmiş olan iyi İlişkileri gözönünde bulunduran Alman hükümeti, alacağı tedbirlerle Norveç Kıratlığının toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını ne bugün

ne de gelecekte bozmak niyetinde olmadığını Norveç 'Kırallığı hükümetine bildirir...

Bundan ötürü, Alman hükümeti, Norveç hükümeti ile Norveç halkının herhangi bir karşı koyma hareketiyle karşılaşımyacağını umar. Herhangi bir karşı koyma eldeki bütün imkânlarla bastırılacaktır.. ve dolayısıyla yalnızca yararsızca kan akıtılmış olacaktır.»

Almanlar umdukları davranışla yalnız Danimarka'da karşılaştılar. Ama Norveç'te öyle şey olmadı, tki ülkedeki elçiden de İlk mesajlar gelmeye başlayınca durum VFiîfteîmstrosse'de hemen anlaşıldı. Kopenhag'daki Alman elçisi sabah saaA 6.34 de RİbbentroP'a çektiği telgrafta DanimarkalIların "bir protesto ile birlikte bütün isteklerimizi kabul ettiklerini" bildirdi. Oslo'daki elçi Curt Brauer'den ise bambaşka bir haber gelmişti. Saat 5.52 de, yâni Alman ültimatomunun verilmesinden otuz iki dakika sonra, elçi Berlin'e Norveç hükümetinin çarçabuk aldığı kararı bildirmişti: "Kendi isteğimizle teslim olmayacağız; mücadele başlamıştır bile." (38)

Bizim küstah Ribbentrop küplere bindi ('). 10.55 de Brau-er'e "çok acele" bir telgraf çekti: "Norveç direnmesinin büsbütün anlamsız olduğunu hükümete bir daha söyleyiniz."

Zavallı elçinin yapacağı bir şey kalmamıştı artık. Norveç Kıralı ile hükümet ve parlâmento üyeleri o sırada başkentten ayrılmışlar, kuzeydeki dağlara kaçmışlardı. Durumları umutsuz da olsa direnmeye karar vermişlerdi. Nitekim, Alman gemileri

(*) Bu kitabın yazarı Nazi Dış İşleri Bakanının o sabahki halini hiç unutmaz. Ribbentrop Dış işleri Bakanlığındaki özel basın toplantısına kabara kabara girmişti. Üzerinde parlak bir üniforma vardı, ve günceme yazdığım gibi, «sanki dünyalar benim,» diyordu. Birden bağırdı: «Führer cevabını vermiştir. Almanya, Danimarka'yla Norveç'i Müttefiklere karşı korumak için bu ülkeleri işgal etmiştir ve bu ülkelerin taraf sizliğim sonuna kadar savunacaktır... Böylelikle Avrupamn şerefli bir parçası kesin tür çöküntüden kurtarılmıştır.»

Berlin gazetelerinin hali o gün görülecek bir şeydi. Boersen Zeitung: «İngiltere küçük ulusların ölülerine basarak yürüyor. Almanya zayıf devletleri İngiliz eşkıyasından koruyor... Norveç, kendi halkının özgürlüğünü sağlayacak olan Alman harekâtının haklı olduğunu anlamalıdır.» HİtIerün kendi gazetesi Voelkischer Beobachter ise şu koskoca başlığı atmıştı : ALMANYA İSKANDİNAVYA'YI KURTARIYOR!

sabah olup da meydana çıkınca, her yerde olmasa bile, birtakım yerlerde direnme başlamıştı bile.

DanimarkalIların durumu daha da umutsuzdu. Küçücük güzel adalarını korumaları imkânsızdı. Ülke çok küçük, çok düzdü: En büyük parçası olan Jutland ise Hitler'in motorize kuvvetlerine apaçıktı. Norveç'te olduğu gibi, Kiralın ve hükümetin kaçacağı dağlar yoktu. Ayrıca İngiltere'den de yardım gelemezdi. DanimarkalIların bu gibi durumlarda savaşı göze alamıyacak kadar uygar oldukları söylenirdi; ama hiç de öyle olmadı. Ordu Başkomutanı General W. W. Pryor düşmana karşı koyulmasından yanaydı, ama Başbakan Thorvald Stauning ile Dış İşleri Bakanı Edvard Munch ve 8 Nisanda kötü haberi duymuş olan Kıral, Generalin seferberlik isteğini reddettiler. Ne Danimarka Donanmasının, ne de kıyı bataryalarının, Alman askerî nakliye gemileri burunlarının uçlarından geçerlerken ve bu gemileri paramparça etmek imkânları da ellerindeyken bir top bile patlatmamış olmalarının nedenini bu yazar. Kopenhag'da inceleme yaptıktan sonra bile anlayamamıştır. Ordu Jutland'da birkaç çarpışmaya girişti. Kiralın muhafız askerleri Başkentte Kıral sarayı çevresinde birkaç el silâh attılar ve birkaç yaralı da verdiler. DanimarkalIlar, sabah kahvaltılarını ederlerken her şey olup bitmişti bile. Kıral, hükümetin öğüdüne uyarak, ama General Pryor'u dinlemeden, teslim olmuş ve o sırada az bir direnme de olduysa onun da kesilmesini emretmişti.

Danimarka'nın sürpriz ve dalavereyle alınması için gereken plânlar, ele geçen Alman Ordu kayıtlarından anlaşıldığına göre, büyük bir titizlikle hazırlanmıştı. Danimarka harekâtından sorumlu kurmay heyeti başkanı General Kurt Himer, başkenti tanımak, asker nakliye gemisi Hansestudt Danzig'in yanaşacağı bir rıhtım ile birkaç malzeme ve radyo vericisini nakledecek bir kamyon bulmak üzere 7 Nisan günü sivil kıyafetle trene

binerek Kopenhag’a gelmişti. Tabur komutanı da — büyük bir şehrin alınması için bir tabur asker yeterli görülmüştü — arazinin plânını çıkarmak üzere iki gün önce sivil elbiseyle aynı yere gelmiş bulunuyordu.

Bu bakımdan General ile tabur komutanının hazırladıkları plânların hiç bir engelle karşılaşmadan uygulanmış olmasına hiç şaşmamalı. Asker nakliye gemisi gün doğmadan az önce Kopenhag’a geldi. Limanı koruyan müstahkem mevkilerdeki topların ve şehrin göbeğinde Langelinie rıhtımına bağlı Danimarka karakol gemilerinin önünden geçti. Rıhtım, Danimarka Ordusunun bulunduğu kalenin ve Kiralın oturduğu Amelien-borg Sarayının az ötesindeydi. Her iki yer de. kayda değer bir karşı koyma ile karşılaşılmadan küçük tabur tarafından çarçabuk ele geçirildi.

Kıral, birkaç el silah atıldığı sırada Bakanlarıyla toplantı hâlinde bulunuyordu. Bakanların hepsi de karşı koymamaktan yanaydılar. Yalnız General Pryor savaşa izin verilmesini istiyordu. Hiç olmazsa Kiralın ele geçmemesi için Hovelte’deki en yakın askeri kampa kaçması gerekti. Ama Kıral Bakanlarının sözlerine uydu. Bir görgü tanığının ifadesine göre, “Askerlerimiz çok savaştılar mı?” diye sorunca, Pryor savaşmadıkları cevabım verdi. (*) (39)

Danimarka’nın ültimatoma vereceği cevap geciktikçe General Himer sinirlenmeye başladı. Hamburg’da kurulmuş olan Birleşik Harekât Dairesi Karargahına telefon etti — Danimarka makamları Almanya ile telefon konuşmalarım kesmeyi akıl etmemişlerdi — ve kendi anlattığına göre (40), “DanimarkalIları teslime zorlamak üzere” Kopenhag üzerinde birkaç bombardıman uçağının uçurulmasını istedi. Konuşma şifreliydi. Luf-,(icıffe, Himer, şehrin bombardıman edilmesini istiyor sandı ve az sonra bunu yapacağını vaad etti — neyseki bu yanlışlık son dakikada düzeltildi. General Himer, “Danimarka başkentinin üzerinde uçan bombardıman uçakları etkisini göstermekte ge~

i j Danimarka’nın bütün zayiatı on üç ölü ve yirmi yaralıydı. Almanlar yirmi kişi kadar zayiat vermişlerdi.

cikmedi; hükümet, Alman isteklerini kabul etti,’* diyor.

Hükümetin teslim olduğunu Danimarka askerlerine radyo ile bildirmek zordu, çünkü mahalli radyo istasyonları sabahın bu saatinde daha çalışmaya başlamamışlardı. Bu problem de şöyle çözüldü: Alman taburu gelirken beraberinde Danimarka radyosunun dalga uzunluğunda yayın yapacak bir verici istasyon getirmişti. General Himer bu vericiyi bir kamyona koyayarak kaleye çıkartmış, oradan yayına başlatmıştı.

öğleden sonra, saat 2 de General Himer, yanma Alman elçisi Cecil von Reruthe - Fin’i alarak Danimarka Kiralını ziyarete gitti. Kiralın, Kırallığı filan kalmamıştı, ama hazret bunun farkında değildi. Ordu arşivlerinde bu görüşmenin bir tutanağı var:

«Yetmiş yaşındaki Kıral çok üzgündü, ama yine de üzüntüsünü göstermemeye çalışıyor ve herkesin içinde soğukkanlı lığını muhafaza ediyordu. Her yanı Urtlr titriyordu. Kendisinin ve hükümetinin üikede barışı ve düzeni korumak ve Alman askerleri ile ülke arasında herhangi bir çatışmayı önlemek için elinden geleni yapacağını söyledi. Ülkesinin başına yeni felâketler getirmek İstemiyordu.

General Himer, Kiralın huzuruna böyle bir görevle gelmiş olmasından ötürü şahsen çok müteessir bulunduğu, ama yalnızca bir askere diişen görevi yaptığı cevabını verdi... Biz dost olarak geldik, vb. Kıral muhafız taburunu muhafaza edip etmiyeceğini sorduğunda, General Himer... Führer’in buna izin vereceğinden şüphesi bulunmadığı cevabını verdi. Bundan emindi.

Bunu duyan Kiralın içi biraz rahatladı. Görüşme s ırasında... Kıral biraz daha ferahladı ve sonunda General Himer’e şunları söyledi: ‘General, bir asker olarak size birşey söyliyebillr miyim? Asker askere konuşuyoruz : siz Almanlar inanılmayacak bir şey yaptınız! Bunun muhteşem bir iş olduğunu kabul etmek gerekir!’»

Tam dört yıl, savaşın akışı değişineeye kadar, Danimarka Kıralı ile yumuşak, uygar ve rahatına düşkün bir ulus olan DanimarkalIlar Almanlarla oldukça iyi geçindiler. Danimarka "örnek bir protektora" oldu. Almanlar balşangıçta Kirala, hükümete, mahkemelere, parlâmento ve basına bile görülmemiş bir özgürlük tanıdılar. Danimarka'da yaşıvan yedi bin Yahudiye bile bir süre dokunmadılar. Ama, DanimarkalIlar m, istila edilen halkların birçoğundan sonra da olsa akıllan başlarına gelmeye başladı

ve durumları yıldan yıla kötüleştikçe vahşilikleri de aynı derecede artan Töton efendileriyle, kendi deyimlerine göre, daha fazla “bağlı bir işbirliğine” imkân kalmadığını — şeref ve namuslarından çok şey kaybettikten sonra — anladılar. Yine o sırada, Almanların artık savaşı kazanamıyacaklanm ve, birçoklarının başlangıçta korktukları gibi, Danimarka’nın Hitler’e bağlı bir devlet olarak suçlandırılamıyacağını da anlamışlardı. İşte bundan sonra direnme hareketine başladılar.

NORVEÇ’LİLEB KARŞI KOYUYOR

Norveçliler, daha başlangıçta karşı koymaya başladılar — her yanda değil elbet. İsveçten tren yoluyla gelen demir cevherinin boşaltıldığı Narvik’te, garnizon komutanı, yukarıda gördüğümüz gibi ('), Quisling’in koyu taraftan Albay Konrad Sundlo idi. Sundlo bir tek silah atmadan Almanlara teslim oldu. Ama Donanma komutanı o cinsten bir adam değildi. Limandaki iki eski gemiden biri olan Eidsvold, on Alman Muhribi uzun fiyo-run ağzına yaklaştığı sırada bir uyarma topu attı ve muhriplere kendilerini tanıtmaları için sinyal verdi. Bunun üzerine Alman muhrip filotillasının komutanı Tuğamiral Fritz Bonte, Norveçlilerden teslim olmalarını istemek üzere denize bir sandal indirdi. Bu sırada Alman deniz subaylarının, sonradan savaşın kural tanımadığım ileri sürerek savundukları bir Alman hiylesine başvuruldu: Sandaldaki subay Norveçlilerin karşı koyacaklarını sinyalle Alman Amiraline bildirince, Amiral yalnızca sandalın gemiden ayrılmasını bekledi ve sonra hemen Eidsvold’& bir torpil salladı. îkinci Norveç gemisi Norge de bunun üstüne ateş açtı, ama o da çarçabuk susturuldu. Uç yüz Norveçli öldü —

(') 1044’üneü sayfaya bakınız.

hemen hemen iki geminin bütün mürettebatı. Sabah saat 8 de Narvik Almanların eline geçmişti. On muhrip İngiliz Donanması maskesi altında limana girmiş, yalnızca iki taburluk Nazi askeri şehri işgal etmeye yetmişti. Taburun başında Hitler’in Birahane Darbesindenberi arkadaşı olan Bavyeralı Tuğgeneral Eduard Dietl vardı. Dietl ertesi gün Narvik’te işler bozulunca güvenilir ve cesur bir komutan olduğunu isbat edecekti.

Uzun Norveç Batı kıyısının ortasındaki Trondheimda hemen hemen aynı kolaylıkla alındı. Alman Donanmasının gemileri, başlarında ağır kruvazör

Hipper olmak üzere fiyordan geçtiği sırada limanı koruyan bataryalar ateş etmediler ve Hipper ile dört muhripte bulunan askerler hiç bir müdahale ile karşılaşmadan şehrin rıhtımına çıktılar. Bazı müstahkem mevkiler birkaç saat, yakınlarındaki Vaemes'de bulunan hava alanı ise iki gün dayandı; ama bütün bu dayanmalar çok büyük deniz gemilerinin ve denizaltılarımn barınacağı bu çok güzel limanın, demir cevheri nakliyatının Ingilizler tarafından kesilmesi halinde Almanların kullanmayı düşündükleri Kuzey-Mer-kez Norveç - İsveç demiryolu başlangıç istasyonunun işgalini Önliyemedi.

Bergen, Norveç’in ikinci büyük limanıydı. Trondheim’dan dört yüz kilometre kadar aşağıda bulunuyordu ve Başkent Oslo’ya bir demiryohjyla bağlıydı. Burada da az bir karşı koyma oldu. Limanı koruyan bataryalar Koenigsberg kruvazörün-dı ve yardımcı bir gemide ağır hasar yaptılar. Ama Öteki gemilerde bulunan askerler rahatça karaya çıktılar ve şehri Öğleden önce işgal ettiler. Direkt Ingiliz yardımı zavallı Norveçlilere ilk olarak Bergen’de ulaştı. Öğleden sonra on beş deniz bombardıman uçağı Koenigsherg’i batırdı. Böylece Koenigs-berg savaş içinde hava hücumunda ilk batırılan gemi oldu. Limanın dışında Ingilizlerin dört kruvazör ve yedi muhripten oluşan kuvvetli bir donanması vardı. Bu donanma küçük Alman deniz kuvvetini kolayca yenebilirdi. Ama tam limana girerken Amirallikten bir emir geldi: hücumdan vazgeçilecekti. Maym ve hava bombardımanı tehlikesi vardı. Churchill bu kararı verdiğine sonradan pişman oldu. Bu emir, çok önemli günlerde ln-gilizlere çok pahalıya mal olacak çekingenliklerinin ve yarım tedbirlerinin ilk belirtisiydi.

Güney kıyısında Stavanger limanı yakınlarında bulunan Sola hava alanı, Norveç makinalı tüfek yuvaları susturulduktan sonra — iyi bir uçaksavar savunması yoktu — yere Alman paraşütçüleri indirilmek suretiyle alındı. Bu alan Norveçin en büyük hava alanıydı. Luftwaffe için çok büyük bir stratejik Önemi vardı. Çünkü, bombardıman uçakları buradan hem Norveç kıyılarına yaklaşacak İngiliz Donanmasını, hem de Kuzey İngiltere’deki İngiliz deniz üslerini de bombalayabilirlerdi. Almanlar bu alanı ele geçirmekle Norveç'te hava hakimiyetini kurmuş oldular. İngiltere’nin herhangi bir çıkarma hareketini de böylece önlediler.

Güney kıyısındaki Kristiansand Almanlar karşısında oldukça iyi direndi. Kıyı bataryaları Karlsruhe adlı hafif kruvazörün yönettiği Alman filosunu iki kere püskürttü, ama Alman uçakları hemen bataryaları susturdular ve liman öğle üzeri işgal edildi. Yalnız o gece limandan ayrılan Karlsruhe bir İngiliz denizaltısı tarafından torpillendi ve batacak kadar büyük bir yara aldı.

Öğle üzeri, ya da öğleden sonra, Skajerak'tan Kuzey Kutbuna kadar çıkan 1,250 kilometrelik Batı ve Güney kıyılarında beş büyük Norveç şehri ve limanı ile bir hava alanı Almanların eline geçmiş bulunuyordu. İşgal, Üıgilizlerinkinden çok küçük bir donanmanın taşıdığı bir avuç askerle başarılmıştı. Cesaret, hiyle ve sürpriz Hitler'e çok aza malolan bir zafer kazandırmıştı.

Ama, askeri kuvvet ve diplomasi, asıl ele geçinmek istediği Oslo'da hiç umulmayan belalarla karşılaştı.

8-9 Nisan gecesi Alman elçiliğinin seçtiği bir karşılama heyeti sabaha kadar Alman Donanmasının ve askeri nakliye gemilerinin gelmesini bekledi. Başlarında deniz ataşesi Yüzbaşı

Schreiber vardı. O sırada işleri başından aşkın olan elçi Dr. Bra-uer de arada sırada heyete katılıyordu. Alman deniz ataşesi yardımcılarından bir subay da bir deniz motörüne binmiş, körfezde dolaşıp duruyordu. Başında Luetzow (Hitler Deutsch Icmd'm adını Luetzow'a çevirmişti. Deutschland adını taşıyan bir geminin batmasını istemiyordu) ile yeni Amiral gemisi Blue-sher'in bulunacağı Alman Donanmasına kılavuzluk edecekti.

Heyet saatlerce boşuna bekledi. Büyük gemiler bir türlü görünmüyorlardı. Yetmiş beş kilometre uzunluktaki Oslo Fiyo-runun giriş yerinde filonun karşısına Olav Trygverson, adında bir mayın gemisi çıkmış, bir Alman mayın gemisini batırmış ve Emden adlı hafif kruvazörü de hasâra uğratmıştı. Alman filosu kıyı bataryalarını susturmak için karaya ufak bir kuvvet çıkardıktan sonra fiyordda seyrine devam etmişti. Oslonun yirmi iki kilometre güneyinde suların on beş mü daraldığı yerde, yeni bir belâya daha çattı filo. Eski Oskarsborg tabyasının bulunduğu bu yerin savunucuları Almanların umduklarından daha cesur çıktılar. Şafak sökmeden az önce tabyadaki 28 santimlik Krupp toplan Luetzow ve Bluecker üzerine ateş

açtılar ve kıyıdan torpiller atıldı. 10.000 tonluk Bluecher, içindeki cephanelerin de patlamasıyla alevier içinde yanarak battı. 1,600 kişi öldü. Bu arada, Kıralı ve hükümeti yakalamak ve başkentin yönetimini ele almak için gelen Gestapo ve yönetici memurlar da (evraklarıyla birlikte) boğuldular, Luetzow da yara aldı. Ama batmadı. Bluecher de bulunan filo komutanı Tuğamiral Oskar Kummetz ile 163'üncü Piyade Tümeni komutanı General Ervvin Engelbecht yüzerek kıyıya çıktılar ve Norveçliler tarafından esir edildiler. Bunun üzerine bozguna uğrayan Alman filosu yaralarım sarmak üzere geriye döndü.. Sonuç olarak hedefine varamadı, yâni Norveç başkentini alamadı. Ertesi güne kadar da bir daha geriye dönemedi.

Oslo'yu, mahalli savunma tertibatı olmayan hava alanına indirilmiş ufak bir Alman kuvveti ele geçirdi. Norveç Kıral ailesi, hükümet ve parlâmento üyeleri, öteki limanlardan gelen kor-bunç haberleri ve Oslo Fiyor'undan gelen top seslerini işitince sabahleyin saat 9,30 da özel bir trene binmişler, Başkentken yüz yirmi kilometre kuzeyde bulunan Hamar'a hareket etmişlerdi. Norveç Bankasının altınları ile dolu olan yirmi kamyon ile Dış İşleri Bakanlığının gizli evrakım taşıyan üç kamyon da aym saatte yola çıkmışlardı. Böylelikle Oskarsborg'daki gamizon'un cesur davranışı, Hitler'in Norveç Kıralı ile hükümetine ve altınlarına elkoyma plânlarını altüst etmiş oldu.

Ama Oslo'da tam bir korku vardı. Şehirde az sayıda Norveç askeri bulunuyordu, ama henüz savunma durumuna geçirilmemişlerdi. Asıl önemlisi, Fomebu yakınındaki hava alanım kapatmak için hiç bir şey yapılmamıştı. Oysa alana giden yol birkaç eski otomobille pek iyi kapatılabilirdi. Bir gece önce Alman hava ataşesi Yüzbaşı Spiller paraşütçü askerleri karşılamak üzere buraya gelmişti. Donanma şehre girince paraşütçüler de buradan geleceklerdi. Gemiler limana giremeyince Alman elçiliği Berlin'e acele bir mesaj göndermiş, umulmayan durumu bildirmişti. Mesaja hemen cevap gelmişti: Fornebu'ya az sonra paraşütçüler ve hava piyadeleri indirilecekti. Öğle üzeri beş bölük kadar asker indirildi. Bu askerlerin ellerinde yalnızca hafif makinalı tüfek bulunduğuna göre başkenteki Norveç askerleri pekâla bunların haklarından gelebilirlerdi. Ama bugüne kadar bir türlü anlaşılmayan nedenlerden ötürü — Oslo'da büyük bir kargaşalık vardı — bu askerler ne bir araya gelebildiler, ne de bir şey

yapabildiler. Göstermelik kabilinden bir Alman piyade kuvveti önde uydurma bir askeri bando, mecburi yürüyüşle, şehre girdi. Norveç'in son şehri de böylece düştü. Ama Norveç düşmedi: düşmemişti daha.

9 Nisan günü öğleden sonra Norveç parlamentosu, yâni Storting, Hamar'da toplandığı zaman, iki yüz milletvekilinden ancak beş kişi kalmıştı. Bu beş kişi de Alman askerlerinin yaklaşmakta olduğu haberi üzerine akşamüstü saat 7,30 da dağıldı ve doğuya İsveç sınırına yakın Elverum'a hareket etti. Ribben-trop, Dr. Brauer'den Kıralla görüşmesini isteyip duruyordu.

Norveç Başbakanı ise Alman askerlerinin güneyde oldukça emin bir mesafeye çekilmeleri şartıyla buna razı olmuştu. Oysa Alman Bakanı bunu kabul edemezdi.

Bu sırada yeni bir Nazi hilesi hazır)anmaktaydı: Hava

ataşesi Yüzbaşı Spiller, inatçı Kıral ile hükümeti ele geçirmek iizere Fornebu hava alanında Hamar'a iki Alman paraşütçü bölüğü göndermişti. Böyle bir hareketi başarmak işten bile değildi, çünkü Norveç askerleri Almanların Oslo'ya girmelerini Önlemek için bir tek kurşun bile atmadıklarına göre Hamar'da herhangi bir karşı koyma olamazdı. Bu düşünceyle arka arkaya otobüslere bindirilmiş İki bölük asker sanki birer turistmişler gibi çevrelerine baka baka Hamar'a doğru yollandılar. Ama Norveç Ordusunda başka subaylara benzemeyen biri vardı: Piyade Kuvvetleri Baş Müfettişi Albay Ruge. Bu Albay Kıratla birlikte kuzeye gitmiş ve kaçak hükümeti korumak amacıyla Hamar yakınında alelacele topladığı iki piyade taburu ile yolu tıkamıştı, iki otobüs yolda durduruldu ve çarpışma hemen başladı. Spiller ağır surette yaralandı. Almanlar daha birçok kayıp, iar verdikten sonra Oslo'ya dönmek zorunda kaldılar.

Ertesi gün, Dr. Brauer aynı yoldan Kıralı görmeye gitti. Eski zaman diplomatlarından olan Alman elçisi oynadığı rolden hiç memnun değildi. Ama Ribbentrop ille de Kıratla konuşup hükümeti teslim alacaksın diye tutturmuştu. Hemen o sıralarda Oslo'da geçen birtakım olaylar da Brauer'in işini güçleştirmişti. Quisling bir gece önce ortaya çıkmış, Almanların başkenti aldıklarına emin olunca Radyo istasyonuna doğru yürümüş, kendisini yeni hükümetin Başkanı ilân ederek bütün Norveçlilerden karşı koymanın derhal durdurulmasını istemişti. Brauer bu hareketi pek

anlayamamıştı ama —- Berlin, sonradan bile, anlayamadı — böyle bir hareketin Almanların Norveç'i almak için harcadıkları çabayı sıfıra indireceğini biliyordu. Gariptir ki Quisling'in bu ihaneti Norveçliler için bir utanç oldu, ama Norveçlileri de karşı koymaya kışkırttı. Hepsi de birer kahraman kesildiler.

insi

Norveç Kıralı VII Haakon, yirminci yüz yılda seçimle tahta geçmiş tek kıraldı ve Norveçlilerin de beş yüz yıldan beri ilk olarak kıralları vardı C). Dr. Brauer ile Kıral VII inci Haakon 10 Nisan günü Öğleden sonra saat 3 de Elverum adındaki küçük bir kasabanın okulunda buluştular. Kitap yazarının sonradan Kıralla yaptığı görüşmeden, Norveç kayıtlarından ve Dr. Brauer'in gizli raporundan (ele geçen Alman evrakı arasındadır) yararlanılarak bu konuşmada geçenleri burada anlatmak mümkün olacaktır: Kıral bir hayli çekindikten sonra Almaıı elçisini Dış İşleri Bakanı Dr. Halvdan Koht'un yanında kabul eti. Brauer Haakon'u ya İr iz görmek isteyince Kıral, Koht'un muvafakatiyle buna razı oldu.

Aldığı tâlimata uyan Alman elçisi. Kıralı hem pöhpöh-iedi hem de korkuttu. Almanya Norveç hanedanını yerinde bırakmak istiyordu. Haakon'dan istenilen şey yalnızca bir gün önce kardeşinin Kopenhag'da yaptığını yapmasıydı. Wehr-macht'a. karşı koymak delilikti. Boş boşuna Norveç kanı dökülecekti. Kıraldan, Quisling hükümetini onaylaması ve Oslo'ya dönmesi isteniyordu.Sert, demokratik ruhlu ve aynı zamanda disiplinli bir adam olan Haakon bu zor zamanda bile anayasaya uyarak. Kiralın siyasi kararlar veremiyeceğini Alman diplomatına anlatmaya çalıştı. Böyle bîr kararı ancak hükümet verebilirdi ve şimdi hemen hükümete danışacaktı. Sonra Koht da görüşmeye katıldı ve hükümet kararının Oslo'ya döndüğünde Brauer'e telefonla bildirilmesine karar verildi.

Haakon siyasi kararlar veremezdi ama bu kararları etki-leyebüirdi. Alınanlara verilecek tek bir cevap vardı. Kıral hükümet üyelerini Elvurum yakınlarında Nybergsund köyünde basit bir kahvede topladı. Brauer'in ayrılmasından sonra Al-

(*) Norveç dört yüzyıl Danimarka'nın, sonra da yüz yıl İsveç'in bir parçası olmuştu. 1905 de İsveç'ten ayrıldı ve halk Danimarka Prensi Carl'ı Norveç

Kıralı seçti. Sonradan bu Kıra), Kıral VII inci Haakon adını aldı. VII inci Haakon 9 Nisan 1940 sabahı A imanlara hemen teslim olan Danimarka Kıralı X uncu Christian'ın kardeşiydi.

mantarın kendisini âni bir hücumla yakalamalarından korkuyordu.

«...Kendi bakımından Almaıı isteklerini kabul edemem (dedi),.. Böyle bir tutum otuz beş yıl kadar önce bu ülkeye geldiğimdenberi Norveç Kıralı olarak ödev saydığım her şeyle çatışır... Bu açıklamamın hükümetin kararını etkilemesini ya da kararın bu açıklamaya dayanmasını istemem. Ama, ne halkımızın ne... de halkın Storting'deki temsilcilerinin güvendiği Quislings Başbakan olarak tâyin ederim.

Ama hükümet Alman isteklerini kabul etmeye karar verirse —bunun nedenini çok iyi anlarım, savaşın birçok genç Norveçlinin hayatına malolacağını biliyorum— bu takdirde tahttan çekilmek benim için izlenecek tek yol olacaktır.» (41)

O zamana kadar kabinede kararsız durumda olanlar da Kıraldan cesaret aldılar. Brauer, OSlo yolunun yarısında Eids-vald'a vardığında, Koht telefonun başına geçmiş Norveç'in cevabını bildiriyordu. Alman elçisi bu cevabı Oslo'daki elçiliğe hemen bildirdi, Az sonra Berlin haberi aldı.

«Kıral, Quisling hükümetini kabul etmiyor. Karar hükümetin oybirliğiyle Kirala yaptığı tavsiye üzerine alınmıştır. Benim sorduğum somut bir soruya Dış İşleri Bakanı Koht şöyle cevap verdi 'Direnme olabildiği kadar uzun sürecektir'» (42)

O akşam, Norveç'in dış dünya ile bağlantısını sağlayan, dolaylardaki küçük radyo istasyonundan Norveç hükümeti kudretli Nazi imparatorluğuna kafa tutmaya başladı. Hükümet Alman isteklerini kabul etmediğini açıkladı ve halkı —- yalnızca üç milyondu — istilâcılara karşı koymaya çağırdı. Kıral da resmen bu çağrıya katıldı.

Nazi istilâcıları Norveçlilerin bu tutumlarına bir türlü akıl erdiremiyorlardı. Kıralı yola getirmek için iki teşebbüs daha yaptılar. 11 Nisan sabahı Quisling'in Yüzbaşı Irgens adındaki bir temsilcisi Kıralı görmeye gitti ve

onu başkente dönmeye zorladı. Quisling’in kendisine sadakatle hizmet edeceğine sö2 verdi. Bu teklifine cevap bile verilmedi.

öğleden sonra Brauer’den acele bir mesaj geldi. Mesajda “birtakım teklifleri konuşmak” üzere Kıralla bir görüşme yapılması isteniyordu. Ribbentrop “Norveç halkına makûl bir anlaşmaya varılması için son bir şans daha tanımak istediğini” Kirala bildirmesi için Alman elçiliğine talimat vermişti ([4]). Bu sefer Dı. Koht Kirala danıştıktan sonra, Alman elçisine, “birtakım teklifleri” bulunduğu takdirde bu teklifleri, Dış işleri Bakanına bildirebileceği cevabını verdi.

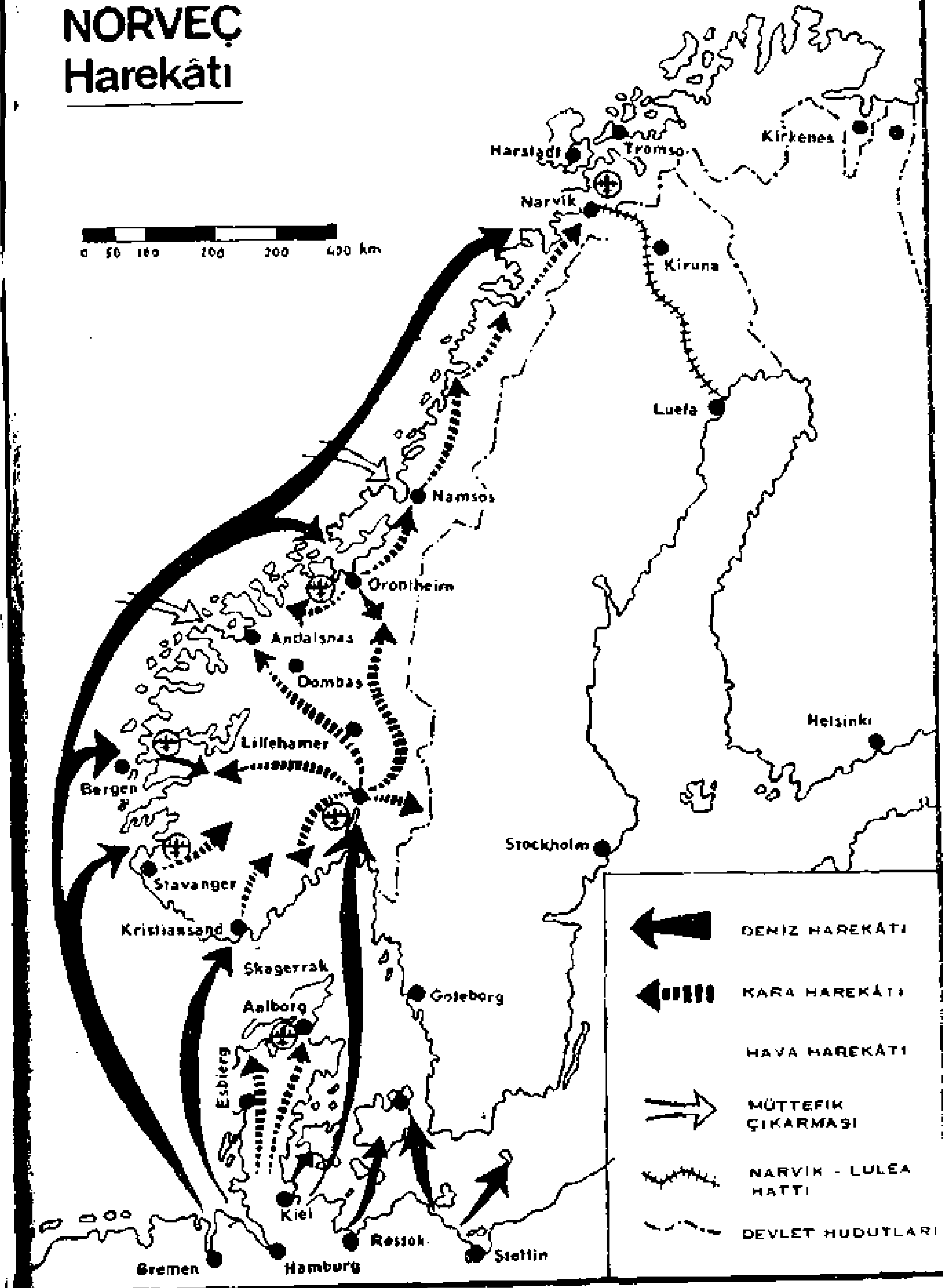
Nasilerin, bu kadar ufak ve güçsüz bir ülkenin böyle bir cevabı karşısında gösterdiği tepki çabuk ve sert oldu. Almanlar, Kıralı ve kabine üyelerini ellerine geçirememişlerdi, bir; sonra da onları teslim olmaya razı edememişlerdi, iki. Şimdi onları yok etmeye çalışacaklardı. 11 Nisanda Luftwaffe; bir ders vermek üzere Nybergsund köyüne gönderildi. Nazi uçakları bombalar ve yangın bombalarıyla köyün altını üstüne getirdiler. Sonra yanan ve yıkılan evlerden kaçmak isteyenleri makinalı tüfek ateşine tuttular. Almanlar Kıralla bakanlarım öldürdüklerini sandılar. Kuzey Norveç’te sonradan esir edilen bir Alman havacısının defterinde 11 Nisan’da şöyle bir yazı vardı; “Nybergsund.Oslo Regierun. Alles vemİchtet,” (Oslo hükümeti. Hepsinin işi tamam.)

Aslında köyün işi tamamdı, ama Kıralla hükümetin değil. Nazi uçakları geldiği sırada Bakanlkr yakınlardaki ormana saklanmışlardı. Luftwaffe’mn küçük köyün evlerini bir yıkıntı haline getirişini dizlerine kadar kar içinde seyretmişlerdi. Artık ya yakınlardaki İsveç sınırına kadar yürüyüp tarafsız İsveç’e sığınacaklar, ya da Kuzeyde hâlâ karlarla kaplı olan kendi dağlarına çekileceklerdi. Sonunda Gudbrands vâdisine gitmeye karar verdiler. Bu vadiden Hamar ve Ldllehammar’a ve oradan dağlardan geçerek Trondheim’m yüz elli kilometre kadar güney batısuıda ve kuzey kıyısında Andalsnes’e gidebileceklerdi. Yol boyunda rastladıkları dağınık Norveç kuvvetlerini karşı koymak üzere örgütleyeceklerdi. Bu arada İngilizlerden de yardım gelebilirdi.

' NORVEÇ SAVAŞLARI

İngiliz Donanması kuzeyde Narvik'te Almanların hücumuna karşı çok şiddetli bir tepki gösterdi. Bu harekâtın sorumlusu olan Churchili'in de kabul ettiği gibi, harekât Almanları "oldukça şaşkına çevirdi" Kuzeyde bile olsa üslenmiş Alman bombardıman uçaklarının menzilinden uzakta girişilen harekât sonradan bir taarruz halini aldı. 10 Nisan sabahı, Alman muhripleri Narvik! aldıktan ve Dietl'in askerleri de karaya çıktıktan yirmi dört saat sonra beş muhripten oluşan bir İngiliz kuvveti Narvik limanuıa girdi. O sırada limanda bulunan beş Alman muhribinden ikisini batırdı. Geri kalan üçünü de hasara uğrattı ve Alman şileplerinin, biri hariç, hepsini batırdı. Bu harekât sırasında Alman filosu komutanı Tuğamiral Bontc Öldü. İngiliz gemileri limandan çıkarken yakındaki fiyorlardan çıkmakta olan beş Alman muhribine saldırdılar. Alman gemilerinde daha ağır toplar vardı. Almanlar İngiliz muhriplerinden birini batırdılar. Birini karaya vurduttııîar. Geminin komutanı Yüzbaşı Warburton-Lee ağır surette yaralandı. Gemilerden üçüncüsü de ağır yara aldı. Beş İngiliz muhribinden üçü açık denize açılabildi. Denize açılırken de Umana yaklaşmakta olan cephane yüklü büyük bir Alman şilepini batırdı.

13 Nisan öğleden sonra, bu sefer başta Birinci Dünya Savaşındaki Jutland savaşından kalma War spit e zırhlısı olmak üzere, bir İngiliz muhrip filotillası Narvik'e döndü ve Alman

9 NİSAN 1940
NORVEÇ
Harekâtı
0 50 100 200 300 400 km
Harstadt
Tromso
Kirkenes
Narvik
Kiruna
Lulea
Namsos
Drontheim
Andalsnas
Dombas
Lillehamer
Bergen
Stavanger
Kristiansand
Skagerrak
Aalborg
Esbjerg
Kiel
Bremen
Hamburg
Rostok
Stettin
Goteborg
Stockholm
Helsinki
DENİZ HAREKÂTI
KARA HAREKÂTI
HAVA HAREKÂTI
MÜTTEFİK
ÇIKARMASI
NARVİK - LULEA
HATTI
DEVLET HUDUTLARI

savaş gemilerinden kalanları da temizledi. Filotillanın komutam Vis-Amiral W. J. Whitworth bu harekâtı Amiralik Dairesine telsizle haber verirken karadaki Alman askerlerinin de şaşkın ve dağınık bir durumda olduklarım bildirdi. Dietl ile askerleri tepelere kaçmışlardı. Amiral bundan yararlanarak “hemen çıkarma kuvvetleriyle” Narvik’in işgal edilmesini istedi. Ama ne yazık ki, Ingiliz Ordu Komutanı Tuğgeneral Ü.J. Mackesy çok çekingen bir subaydı. Ertesi gün üç piyade taburundan oluşan bir öncü kuvvetiyle limana vardığında Narvik’e çıkmayı göze alamadı. Askerlerini elli kilometre kuzeydeki Norveçlilerin elinde bulunan Hastad’a çıkardı. Çök yanlış bir hareket ti bu.

1

Hitler askeri şeflerini 10 Ekimde toplamış. Batıda hemen hücuma geçmenin zorunluğu üzerindeki uzun muhtırasını okumuş, onlara 6 Sayılı emrini vermişti. Emirde, Belçika ve Hollanda üzerinden yapılacak taarruza hazırlanılması bildiriliyordu. <905 - 998’inci sayfalara bakınız)

2

Goering, Welles’e bağırarak “kendisinin, Feld-Mareşai’inin, Almanya’nın savaş istemediğine Tanrının ve dünyanın, karşısında yemin edeceğini’’ söyledi. “Savaşa onları zorla sokmuşlardı... ama başkaları Al-manya’yı ortadan kaldırmak isterlerken onlar eilerini kollarını bağlayıp oturamazlardı ya.’’

3

Grand Amiral Raeder, Nuremberg mahkemesindeki sanık san-dalyasında bu gibi taktiklerin savaşın meşru «hileleri» olduğunu ve «hukuken buna itiraz edilemiyeceğini» ileri sürerek kendisini haklı çıkarmaya çalışmıştır. (36)

4

Ribbentrop’un verdiği gizli tâlimattan yeni bir hileye daha başvurulacağı anlaşılıyordu : «Bauer görüşmeyi Oslo İle Kiralın bulunduğu köy arasında bir yerde düzenliyeeek; Brauer belli nedenden ötürü bu teklifi General von

Falkenhorst ile görüşecek; sonra da mutabık kalınan görüşme yerini Generale bildirecek» ti. Ribbentrop'un talimatını telefonla bildiren Gaus, verdiği raporda, «Herr Brauer'in talimatın anlamını iyice anladığım» bildiriyordu. Kiralın bu görüşmeye gittiği takdirde Falken-horst'un askerleri tarafından yakalanacağı belliydi. (43)

îngilizler Norveç'e seferi kuvvet göndermeye hazırlandıkları halde bu kuvvetlerin gönderilmesinde çok yavaş davranmışlardı. 8 Nisan öğleden sonra Norveç kıyılarında Alman birliklerinin harekâtı haber alınır alınmaz Ingiliz Donanması, Stavanger, Beıgen, Trondheim ve Narvik'e gönderilmek üzere gemilere bindirilmiş olan askerleri, gemilerin deniz harekâtına lâzım olacağı gerekçesiyle, yeniden haraya çıkartmıştı. Ingiliz kara kuvvetleri sonradan bir daha gemilere bindirildikleri sırada bu şehirlerde Almanların eline geçmekteydi. Böylece İngiliz askerleri de Orta Norveç'e vardıkları zaman, kendilerini koruyan İngiliz savaş gemileri gibi, Alman uçaklarının menziline girmiş bulunuyorlardı.

20 Nisanda, üç Fransız dağcı Avcı taburu ile takviye edilen bir Ingiliz tugayı Trondheim'ın yüz yirmi kilometre kuzey doğusunda küçük bir liman olan Namsos'a ikinci bir Ingiliz tugayı da Trondheim'ın yüz elli kilometre kadar güney batısında Andalsnes'de karaya çıktı. Böylece Norveç'e kuzeyden ve güneyden hücum edildi. Ama karaya çıkan kuvvetlerin ellerinde sahra ve uçaksavar topları bulunmadığı ve hava takviyesi de alamadıkları için Alman uçakları bu kuvvetlerin üslerini gece gündüz durmadan bombardıman etti. Böylece bu kuvvetlerin hiç biri Trondheim'ı ciddi olarak tehdit edemedi. Andalsnes tu-

gayı doksan kilometre doğuda bir trenyolu kavşağı olan Dom-bas'da bir Norveç birliğine rastladıktan sonra kuzeyde Trond-heim'a doğru yapılacak hücumdan vazgeçti ve Oslo'dan vâdiyi izleyerek yukarı doğru çıkmakta olan Alman kuvvetlerini Albay Ruge'un enerjik komutası altında durdurmaya çalışan Norveçli askerlere yardım etmek üzere güneyde Gudbrandsdal'a döndü.

îngüiz ve Alman askerleri arasındaki çarpışma Hamar'ın kuzeyinde Lillhammer'de oldu. Ama kuvvetler arasında bir denge yoktu. İngiliz tugayım getiren gemiyi batırmışlardı. Toplar ve hafif tanklarla takviyeli Alman birliğinin karşısında îngiliz-lerin yalnızca tüfekleri ve makinalı

tüfekleri vardı. Daha kötüsü, yakınlardaki Norveç hava alanlarından kalkan Alman uçakları hava korunmasından yoksun İngiliz piyadesine durmadan saldırıyordu. Lillehammer yirmi dört saatlik bir çarpışmadan sonra düştü ve İngilizlerle Norveçliler Andalsnes'e giden vadideki demiryolu boyunca 210 kilometre geriledi. Orada durdu ve ardçı savaşı verdi. Bu savaş Almanların yürüyüşünü yavaşlattı ama durduramadı. İngiliz kuvvetleri 30 Nisan ve 1 Mayıs geceleri Andalsnes'i ve İngiliz - Fransız kuvvetleri de 2 Mayıs günü Namsos'u kahramanca dövüşerek boşalttılar. Her iki limau da bu sırada Alman uçaklarının sürekli bombardımanları yüzünden alevler içinde yanan bir cehenneme dönmüştü 29 Nisan gecesi Norveç Kıralı ile Bakanlar Mblde limanında Glasgow adlı İngiliz kruvazörüne bindirildiler ve TromsÖ've getirildiler. Kutup kuşağının çok yukarısında ve Narvik'in kuzeyinde bulunan Tromsö 1 Mayıs günü geçiçı hükümetin başkenti oldu.

Bu sırada Norveç'in güney yarısı, bütün şehirleri ve başlıca kasabalarıyla birlikte kesin olarak elden çıkmış bulunuyordu. Ancak kuzey Norveç kurtulmuş gibiydi. 28 Mayısta 25.000 kişilik bir Müttefik kuvvetiyle İki Norveç tugayı, bir Polonya tugayı ve iki de Fransız Lejyon Etranje taburu, kendilerinden kat kat üstün Alman askerlerini Narvik'ten çıkarttılar. Hitler

neredeyse demir cevherinden olacak, bütün Norveç'i işgal etmek ten ve Norveç hükümetini ele geçirmekten vazgeçecekti. Ama Wehrmacht bu sırada bütün gücüyle Ba4.ı cephesine yüklendi. Bütün Müttefik askerlerinin boşlukları doldurmak üzere bu cephede toplanması gerekti. Narvik boşaltıldı. Müttefik askerleri acele yeniden gemilere bindirildiler. İsveç sınırı yakınlarındaki dağlarda dayanan General Dietl 8 Haziranda limanı yeniden ele geçirdi ve dört gün sonra İngilizlerin ayrılmasına kızan cesur Albay Ruge ile askerlerinin teslim olmalarını kabul etti. Kır al Haâkon ile hükümeti 7 Haziranda Tromsö'de Devonshire zırhlısına bindirildiler ve Londra'ya götürüldüler. Orda beş yıl sürgün yaşadılar (*). Berlin Diet'li Tuğgeneralliğe terfi ettirdi,

<*) Quisling'in Norveç hükümetinin başına geçmek İçin giriştiği ilk teşebbüs uzun sürmedi. 15 Nisanda kendisini Başbakan ilân ettikten altı gün sonra Almanlar kendisini Başbakanlıktan altılar. Altı ünlü Norveç yurttaşından oluşan bir Yönetim Kurulu kurdular. Bunlar arasında Norveç Luther Kilisesinin Başkanı Başpapaz Elvind Berggrav İle Yüksek Mahkeme

Başkanı Paal JBerg vardı. Bu kurul ünlü ve kavgacı bir hukukçu olan Berg’in eseriydi. Berg sonradan Norveç Direnme hareketinin başkam oldu. Hitler 24 Nisanda Josef Terboven adında genç ve sert bir Nazi Cîauleiter'ini Almanya’nın Norveç Komiseri tâyin etti. İşgal sırasında Norveç’i fiilen bu genç yönetti. Yaptığı zulümler gün geçtikçe arttı. Baş-langıçtanberi Quisling'e karşı olan Brauer 17 Nisanda geri alındı ve emekliye sevk edildi. Sonra da er olarak Batı cephesine gönderildi. Almanlar 1942 de Quisling'!, halk arasında hiç sevilmediği halde, yeniden Başbakan yaptılar. Alman efendilerine yaranmak için yaptığı bütün çabalara rağmen hiç bir otorite kuramadı.

Savaşın sonunda Quisling yurda ihanet suçundan yargılandı ve uzun bir yargılamadan sonra ölüme mahkûm edildi. 24 Ekim 1945 de idam olundu. Terboven, teslim olmaktansa intihar etmeyi tercih etti. Almanları överek onlarla açıkça işbirliği yapan büyük Norveçli romancı Knut Hamsun da ihanetle suçlandırıldı. Ancak ihtiyarlığı dolayısıyla suçlandırmalar sukut etti. Bununla birlikte yine de yargılandı ve “Nazi rejiminden yararlanmış” olmakla suçlandırılarak 65.000 dolar para cezasına mahkûm edildi. 19 Şubat 1952 de doksan yaşında öldü General von Falkenhorst da İngiliz ve Norveçlilerden oluşan bir askeri mahkeme önünde savaş suçlusu olarak yargılandı ve Müttefiklerden esir olarak alınan komandoları

kendisine Ritterkeus nişanı verildi. Hitler tarafından Siegrer .• on Narvik (Narvik Fatihi) adıyla anıldı.

Führer sonunda büyük bir kaşan elde etmesine karşın Norveç seferi sırasında çok kötü dakikalar yaşadı. General Jodl’un güncesinde Başkomutanının sık sık sinir krizleri geçirdiğini gösteren kısa kayıtlar var. 14 Nisanda Alman deniz kuvvetlerinin Narvik’te imha edildiği haberi gelince defterine şu kaydı düşmüş: "Korkunç bir sinirlilik." 17 Nisanda Hitler Narvik’in kaybedilmesi üzerine bir isteri nöbeti geçiriyor! General Dietl kuvvetlerinin havadan boşaltılmasını istiyor — ama imkânı yok. O gün general Jodl güncesine şunu yazıyor: “Her gelen kötü haber daha kötü korkular yaratıyor.’’ İki gün sonra: “Kriz yeniden başladı. Siyasi faaliyet başarısızlığa uğradı. Elçi Bru-uer geri çağrıldı. Führer’e göre zora başvurması artık... ('). O gün, yâni 19 Nisan günü, Berlin’deki Başbakanlık binasında yapılan toplantı çok sert bir hava içinde geçti. Üç askeri kuvvetin

başkanları gecikmeler yüzünden birbirlerini suçladılar. Dalkavuk Keitel bile dayanamayıp odadan çıktı. Jodl’un notu: “önderler arasında yeniden anarşi tehlikesi.” 22 Nisanda şunları ekliyor: “Führer Ingiliz çıkarmalarından gittikçe fazla sinirlenmeye başladı."

Alman kuvvetlerinin Oslo’dan Trondheim ve Andalnes’e doğru giriştikleri hareketin yavaş gelişmesi, Jodl’un 23 Nisanda güncesine yazdığı gibi, “sinirleri daha da çok germişti.” Ama ertesi gün iyi haberler gelmeye başladı. Gün geçtikçe daha da

idam edilmek üzere S.S.’lere teslim etmekle suçlandın İdi. 2 Ağustos 1946 da Ölüme mahkûm edildi. Ancak hüküm sonra müebbet hapse çevrildi.

I* t Herhalde Norveçlilerin direnmelerine «izan Hitler’in emriyle olacak, General votı Falkenhorst 13 Nisanda Oslo’nun en ileri gelen yurttaşlarından yirmi kişilik bir rehine alınmasını emreden bir karar çıkarttı. Oslo’dan alman ünlü rehineler arasında Papaz Berggrav ile Paal Berg vardı. Bu rehineler. Elçi Brauer’iıı söylediğine göre, «direnmenin devamı halinde ya da bir sabotaja teşebbüs edildiği zaman kurşuna dizilecekler-di.» (44) tatlılaştı haberler. Ayın yirmi altısında artık Sayın Başkomutanın keyfine diyecek yoktu; o kadar ki bütün bir gece askerî danışmanlarıyla yaptığı bir toplantıdan sonra sabah saat 3.30 da 1 Mayıs ile 7 Mayıs arasında “Sarı Durum” a geçmek istediğini onlara açıkladı. «Sarı» Hollanda ve Belçika üzerinden Batıya yapılacak hücumun parolasıydı. 29 Nisanda Hitler “Trondheim’in durumundan biraz kuşkulandı”, ama ertesi gün Oslo’dan gelen savaşçı gurubun şehre varmasına “çok sevindi”. Artık gözünü Batıya çevirebilirdi. Bu cephede 5 Mayısta büyük taarruza geçilmesi için hazırlığa başlanılmasını 1 Mayısta emretti.

Wehrmacht komutanları —Goering, Brauchitsch, Halder, Keitel, Jodl, Raeder ve başkaları— savaşın ufak bir gerilemesinde bile korkunç liderlerinin ıe kadar sinirlendiğini ilk olarak Norveç seferi sırasında görmüşlerdi. Hitler’in büyük bir zaafıydı bu. Birçok askeri başarılardan sonra işler tersine döndüğünde bu zaafı daha da artacak ve sonunda Üçüncü Alman İmparatorluğunu yıkacaktı.

Danimarka ile Norveç’in çarçabuk istilâ edilmesi Hitler’in zaferi kazanmasında Önemli bir etken olmuş, İngiltere ise büyük bir yenilgiye

uğramıştı BÖylece Almanya’ya yapılan demir sevkiyatı emniyet altına alınmış, Baltık Denizinin ağzı daha da iyi korunmuş, Alman Donanmasının Kuzey Atlantiğe çıkması daha da kolaylaşmış, İngiltere ye karş: yapılacak deniz savaşında denizaltı ve su-üstü gemileri için mükemmel liman kolaylıkları sağlanmış oluyordu. Hitler hava üslerini en büyük düşmanına yüzlerce kilometre daha yaklaştırmıştı. Ama asü önemlisi, bu zafer Üçüncü Alman İmparatorluğunun itibarmı çok artırmış, Batılı Müttefiklerinkini ise aynı derecede düşürmüştü. Nazi Almanyasını dünyada yenecek hiç bir kuvvet yok gibi görünüyordu. Avusturya, Çekoslovakya, Polonya’dan sonra şimdi de Danimarka ve Norveç, Hitler'in kuvvetine ya da zorbalığına kolaylıkla boyun eğmişti. Son iki ülkeye iki büyük müttefikin yaptığı yardımlar işe yaramamıştı. Bir Amerikalı kadının yazdığı gibi, dünyanın geleceği Hitlerin ve Naziliğin elindeydi sanki.

Hitler’in bu istilâsı son kalan tarafsız devletler için büyük bir ders oldu. Tarafsızlık artık totaliterlerin hâkim olduğu bir dünyada yaşamak isteyen küçük devletleri koruyacak bir silâh değildi. Finlandiya az önce bunu denemiş, şimdi de Norveç ile Danimarka’nın başına aynı felâket gelmişti. Dost dünya devletleri, yardımlarım zamanında —saldırı başlamadan önce— kabul etnıiyecek kadar kör olmakla suçluyorlardı onları.

«(Churchill 11 Nisanda şunları söylemişti ı Belki yarm, belki de bir hafta sonra, ya da bir ay sonra yok edilmeleri ya da esir olmaları İçin ustaca hazırlanmış bir kurmay planının kurbanı olabilecek öteki ülkeler de bu olayın üzerinde düşüneceklerdir.» (45)

Elbetteki Hollanda ve Belçika’yı kastediyordu Churchill. Önlerinde bir ay gibi bir zaman olduğu halde bile bu ülkelerde böyle bir düşünce başlamamıştı daha. (*)

( ) Rusya İle Finlandiya ve Battık Devletleri arasında kalmış olan İsveç, komşusu Danimarka ile Norveç’in istilaya uğraması üzerine, durumunu uzun uzadıya düşündü. Az çok tehlikeye düşen tarafsızlığını sürdürmekten. ve hücuma uğradığı takdirde savaşmaktan başka çare olmadığına karar verdi. Finlandiya'ya gidecek Müttefik askerlerine topraklarından geçiş izni vermemekle Sovyetler Birliğini memnun etmişti. Şimdi de büyük baskılara karşı koyarak Almanya'yı memnun ediyordu : İsveç Finlandiya’ya oldukça çok sayıda silah göndermişti, ama Norveç’e hücum edildiği sırada bu

ülkeye ne silah ne de petrol satmıştı. Nisan ayı içinde Almanlar Dietl’e yardım etmek üzere askerlerinin İsveç'ten transit olarak geçmelerini istemişlerdi, ama çarpışmalar bitinceye kadar buna İzin verilmedi. Yalnız bir sağlık ekibinin malzemesini taşıyan trenin geçmesine i2in verildi. Almanya’nın doğrudan doğruya hücuma geçmesinden korkan İsveç, 19 Haziranda Hitler’in baskısına boyun eğdi ve Nazi askerleriyle savaş malzemesinin İsveç demiryollarından sevkedilmesine razı oldu. Ancak her iki yöne giden asker sayısı (yâni giden ve gelen) t şekilde ayarlanacaktı ki Norveç’teki askeri gamizon’un kuvvetleri bu sev. kiyat yüzünden takviye edilmiş bulunmıyacaktı.

Almanya için büyük bir yardımdı bu. Hitler yeni askerlerini ve savaş malzemesini karadan nakletmek suretiyle İngilizlerin bunları batırmalar;

Hitler’in iki İskandinav ülkesini yıldırım hizayla istila etmesi olayından alınacak askerî dersler de vardı. Bu derslerin en önemlisi, hava kuvvetlerinin savaştaki yeriydi. Hava kuvvetleri deniz kuvvetlerine üstündü, ancak bombardıman ve avcı uçaklarının üsleri taarruz edilecek yere yakın olmalıydı. Bundan daha az önemli olmayan eski bir ders daha vardı ki, o da zaferi genellikle gözüpek ve hayali zengin olanın kazandığı gerçeğiydi. Hem Alman Donanmasında hem de Hava Kuvvetlerinde bu nitelik vardı. Narvik’te, Dietl, Alman Ordusunun ne kadar becerikli ve güvenilir bir kuvvet olduğunu göstermişti. Müttefik' lerde ise bu yoktu.

İskandinav serüveninin gelecekte, çok uzakları görmek ihtimali olmadığı için birdenbire değerlendirilemeyen askerî bir sonucu daha vardı : Norveç’te her iki tarafın da kayıpları az olmuştu. Almanlar dan 1313 ölü vardı. 2375 kişi de kaybolmuş ve 1604 kişi yaralanmıştı. Zayiat tutarı 5296 idi. Norveçlilerle Fransız ve Ihgilizterin kaybı ise 5000 den aşağıydı. îngilizler bir uçak gemisi, bir kruvazör, yedi muhrip, PolonyalIlarla Fransız-lar da birer muhrip kaybetmişlerdi. Alman Donanmasının kaybı ise ağırdı : yirmi muhripten onu, sekiz kruvazörden üçü batmış, Schamhorst, Gneisenau savaş gemileriyle Luetzow cep kruvazörü ağır yara almış ve aylarca harekâta katılamamışlardı, Hitler’in yaz mevsiminde girişeceği seferlerde kullanabileceği tehlikesini önlemiş oluyordu. Anlaşmanın İlk altı ayında Norveç’te bulunan askerlerden 140,000’İ değiştirildi ve gönderilen malzeme Alman birliklerini çok kuvvetlendirdi. Sonradan, Almanların

Rusya taarruzu başlamadan hemen önce, İsveç, So vy e tier Birliğine yapılacak taarruzlarda kullanılmak üzere Norveç'ten tam teçhlzatlı bir tümenin kendi topraklarından geçerek Finlandiya'ya gönderilmesi için Nazi Yüksek Komutanlığının. ileri sürdüğü isteği de kabul etti. Bir yıl önce Müttefiklerden esirgediği şeye Nazi Almanyası sözkonusu olunca razı oldu, fsveç üzerindeki Alman baskısı ve Kıral Gustav V İle Hitler arasındaki yazışmaların metinleri konusunda şu esere bakınız : Documents On German Policy, IX. Kitabın yazarı bu konuyu aşağıdaki eserinde daha ayrıntılı olarak ele almıştır : The Challange of Scandinavia.

kuvvetli bir donması yoktu. Az sonra İngiltere'yi istila etmek zamanı geldiğinde bunun aşılmaz bir engel olduğu anlaşılacaktır.

Ama Alman Donanmasının bu zayiattan ötürü uğradığı zararın sonuçları, Mayısın başında, Danimarka ve Norveç'i de istila ettiği ülkeler arasına kattığı bir sırada, Hitler'in akima bile gelmiyor, generalleriyle birlikte İstilaların en büyüğü olacağına inandığı —çünkü generaller sonbahardaki kuşkularından kurtulmuşlardı— harekât için gereken son hazırlıkları bitirmeye çalışıyordu.

BATIDAKİ ZAFER

Güzel bir ilkbahar sabahı. Günlerden 10 Mayıs 1940. Ortalığın ağarmasından az sonra Berlin'deki Belçika elçisi ile Hollanda elçisi, Wilhclmstrasse'ye çağrılıyorlar. İngiliz - Fransız ordularının yakında girişecekleri bir hücum karşısında tarafsızlık-larını korumak için Alman askerinin o sırada ülkelerine girmekte olduğu kendilerine haber veriliyor. Ayıı nedenler bir ay önce Danimarka ve Norveç'e yapılan saldırıları da haklı göstermek için ileri sürülmüştür. Her iki hükümete de verilmiş olan resmi ültimatomlara hiç bir şekilde itiraz edilmemesi isteniyor. Herhangi bir karşı koyma kesinlikle ezilecek ve bu yüzden akacak kanın sorumluluğu «yalnızca Belçika Kıralîığı hükümeti ile Hollanda Kırallığı hükümetine» ait olacaktır.

Önce Kopenhag ve Oslo'da olduğu gibi şimdi de Brüksel ve Lâhey'deki Alman elçileri birbirine benzer mesajlarla bu ülkelerin Dış İşleri Bakanlıklarına gitmişlerdi. Gariptir ki Lâhey'de ültimatomu veren Alman Elçisi Kont Julius von Zech - Burkers-

roda, 1914 de Belçika'nın tarafsızlığını garanti eden Kaizerin Şansölyesi Bethmann - Hollweg'in damadıydı. O zaman da Ho-henzollem'ler verdikleri bu garantiyi sonradan "bir kâğıt parçası" sayarak yırtınışlardı.

Brüksel'de Alman bombardıman uçakları havada gürül gürül uçarlarken ve dolaylardaki tarlalara düşen bombalar pencereleri zangırdatırken, Dış işleri Bakanlığında bulunan Alman Elçisi Buelow-Schwante, Dış işleri Bakanının odasına girerek cebinden bir kâğıt çıkardı. Paul-Henri Spaak elçiyi durduttu.

«'Affedersiniz Bay Elçi, önce ben konuşacağım.'

(öfkesini gizlemeye çalışmadan şunları söyledi) Alman Ordusu ülkeme saldırmıştır. Yirmi yıl içinde ikinci kez, Almanya tarafsız ve sadık Belçika'ya karşı canice bir saldırıya girişmiştir. Bu seferki, 1914 saldırışından daha iğrençtir. Belçika hükümetine ne bir ültimatom, ne de bir protesto verilmiştir. Belçika, Almanya'ma kendisine karşı girişmiş olduğu taahhütleri bozduğunu, Almanya hücuma geçtiği sırada öğrenmiştir... Tarih Almanya'yı sorumlu tutacaktır. Belçika kendisini savunacaktır.»

Zor durumda kalan Alman diplomatı resmi Alman ültimatomunu okumaya başladı, ama Spaak okumasını yarıda kesti. "Siz belgeyi bana veriniz," dedi. "Bu kadar kötü bir görevi üzerinizden almak isterim." (1)

Almanya iki küçük ülkenin tarafsızlığına saygı göstereceğine dair kaç kere teminat vermişti. 1839'da beş büyük Avrupa devleti Belçika'nın tarafsızlığım ve bağımsızlığını "daimi" olarak garanti etmişlerdi. Bu pakta yetmiş beş yıl saygı gösterilmiş, sonunda 1914 de Almanya bu garantiyi bozmuştu. Weirnar Cumhuriyeti de Belçika'ya karşı hiç bir zaman silâha saramayacağına söz vermiş, Hitler iktidara geldikten sonra bu politikayı durmadan doğrulamış. Hollanda'ya da buna benzer bir teminat vermişti. Nazi Şansölyesi 30 Ocak 1937 de Lokarno Paktını yırttığında şunları söylemişti :

«Alman hükümeti, Belçika ve Hollanda topraklarının bozulmazlığmı ve tarafsızlığını tanımaya ve garanti etmeye hazır olduğunu bir kere daha bu bölgelere temin etmiştir.»

191S yılından sonra haklı olarak tarafsızlık politikasından vazgeçen Belçika, Üçüncü Alman imparatorluğunun yeniden silâhlanmasından ve 1936 ilkbaharında Ren'in işgal edilmesinden korkarak yeniden tarafsızlığa sığınmıştı. 24 Nisan 1937 de İngiltere ile Fransa, Belçika'yı Lokarno Paktı gereğince üzerine almış olduğu taahhütlerden kurtardılar ve o yılıı 13 Ekiminde Almanya,

■?(Belçika'nın) bozulmaklığını ve bütünlüğünü hiç bir surette çignemi-yeceğini ve her zaman için Belçika topraklarına saygı göstereceğini ve bir isaldın ile karşılaştığı takdirde kendisine yardım edeceğini,

resmen ve ciddi olarak doğrulamıştı.

O günden sonra Hitier'in her iki ülkeye verdiği resmî teminatın ve generallere söylediği güzel sözlerin gerisinde bu düşüncenin tam tersi bir görüş belirmeye başladı. 24 Ağustos 1938 de "Yeşil Durum", yâni Çekoslovakya saldırısı için hazırlanmış olan plânların birinden söz ederken Hitler, Belçika ve Hollanda işgalinin Almanya'ya sağlıyacağı "olağanüstü yararlar" ı anlatmış, ve "bu bölgenin nasıl ve ne kadar zamanda işgal edilebileceği" konusunda Ordunun düşüncesini sormuştu. 28 Nisan 1939 da Roosevelt'e yolladığı cevapta, Hollanda, Belçika ve başkalarına verdiği sözlere "bağlı" kalacağını özellikle belirtmişti. Oysa daha bir ay önce Führer generallerine şu sözleri söylemişti: "Hollanda ve Belçika'daki hava üsleri silahlı kuvvetler tarafından işgal edilmelidir... yıldırım hızıyla. Tarafsızlık bildirilerine boş verilmelidir."

Savaşı daha başlatmamıştı ama plânlar hazırdı. Ağustosun 22 sinde, yâni Polonya'ya hücum etmezden bir hafta önce, Hollanda ve Belçika tarafsızlığının bozulma "olanağı" nı generalleriyle tartışmıştı. "Ingiltere ile Fransa," demişti, "bu ülkelerinin tarafsızlıklarını bozmayacaklardır." Dört gün sonra da, yâni 26 Ağustosta Brüksel ve Lâhey'deki temsilcilerine tâlimat vermiş, savaşın çıkması halinde "Almanya'nın Belçika ve Hollanda dokunulmazlığım hiç bir suretle bozmıyacağım" ilgili hükümetlere bildirmelerini istemişti. Polonya seferi bittiğinde, yâ-

ni 6 Ekimde, bu teminatı bir daha tekrarlamıştı. Ertesi giin ise, 7 Ekimde, General von Brauchitsch HİtIer’in emrine uyarak, Ordu Gurup Komutanlarına,

«Siyası durum gerektirdiği zaman Hollanda ve Belçika topraklarının hemen istilâ edilmesi için gerekli bütün hazırlıkların yapılmasını» (2)

emretmişti, iki gün sonra, 9 Ekimde çıkarttığı 6 Sayılı Emirde ise Hitler şunu emrediyordu :

«Lüksemburg, Belçika ve Hollanda üstünden... bir hücum harekâtına girişilmesi İçin gereken hazırlıklar yapılacaktır. Bu hücum olabildiği kadar kısa bir zamanda ve şiddetle başarılmalıdır... Bu hücumun hedefi, Hollanda, Belçika ve Kuzey Fransa kadar büyük bir alanı ele geçirmektir.,, (3)

Belçikalılarla HollandalIların Hitler’in gizli niyetlerinden elbette haberleri yoktu. Ama kulakları 'bükülmedi değil. Yapılan uyarmalar arasında şunları sayabiliriz : Nazi aleyhtarı komploculardan Albay Oster, 5 Kasımda Berlin’deki Hollanda ve Belçika askerî ataşelerini uyarmış, o sırada tesbit edilmiş olan 12 Kasım tarihinde Alınanlardan bir hücum beklenebileceğini bildirmişti. Ekimin sonunda da, komploculardan Goerdeler, Weizsaecker’in teşvikiyle, yakında hücuma geçileceğini Belçikalılara bildirmek üzere Brüksel’e gitmişti. Yeni Yılın başında da, 10 Ocakta, bir Alman uçağı Belçika topraklarına mecburi İniş yapmış, bu sayede Hitler’in Batı planları ele geçirilmişti. C)

Hollanda ve Belçika Genel Kurmayları, o günden bu yana, sınır boylarından aldıkları haberalma raporlanna dayanarak, Almanların sınır boylarında elli kadar tümen yığmakta olduklarım öğrenmiş bulunuyorlardı. Alman başkentinde de olağanüstü bir haber kaynakları vardı. Bu “kaynak” Berlin’deki Hollanda Hava Ataşesi Albay G. T. Sas’tı. Sas, Albay Oster’in yakın arkadaşıydı. Berlinin Zehlendorf denen uzak bir banliyösündeki evinde sık sık birlikte yemek yerlerdi. Savaşla birlikte başlayan karartma bu buluşmalar;m daha da kolaylaştırmıştı. (Ka-

<*) 1006. 1008 ve 1036 - 37’İnci sayfalara bakıruz.

rartma o sırada hem Almanların hem de yabancıların gizli çalışmalarında çok işe yarıyordu). Belçika'ya yapılacak taarruzun günü 12 Kasım olarak tesbit edildiği zaman Oster, Kasımın başında Sas’a durumu haber vermişti. Ocakta da yeni bir uyarım yapmıştı. Her iki hücum da yapılmayınca, Lâhey ve Brüksel’de Sas’m verdiği haberlere karşı güven azaldı. Hitler'in saldın için neden bir sürü tarihler tespit ettiği, sonradan neden vazgeçtiği bir türlü anlaşılamıyordu. Ama, Norveç ve Danimarka istilalarını öğrenip tam tarihlerini bildirmesi, herhalde sonradan Sas’ın itibarım artırmıştır.

Oster, Hollanda ve Belçika üzerinden yapılacak Batı taarruzunun 10 Mayısta başlıyacağım 3 Mayısta kesin olarak Sas’a bildirdi ve askerî ataşe de bu haberi hemen hükümetine ulaştırdı. Lâhey’in, ertesi gün Vatikan elçisinden aldığı haber bu bilgiyi doğruladı. Hollanda’lıJar durumu hemen Belçikalılara haber verdiler, 5 Mayıs bir Pazar gününe rastlamıştı ve ertesi haftaya girildiği sırada bizim gibi Berlinde oturan herkes Batı taarruzunun birkaç gün içinde başlıyacağım aşağı yukarı seziyordu. Başkentte hava gergindi. 8 Mayısta New York’taki büroma bir telgraf çekmiş, Amsterdam’daki muhabirlerimizden birinin Norveç’e gönderileceği yerde orada kalmasını istemiş, Norveç’te savaşın bittiğini bildirmiştim. Yine o gece, askeri sansür, radyo yayını sırasında, Batıda, Hollanda ve Belçika da dahil olmak üzere, yakında bir taarruza geçilmesi ihtimalinin bulunduğunu söylememe izin vermişti.

9 Mayıs akşamı, Oster ile Sas son bir yemek yediler. Alman subayı ertesi gün şafakla birlikte Batı taarruzunun başlaması için gereken son emrin verilmiş olduğunu Sas’a bildirdi. Oster, yemekten sonra, son dakikada bir değişiklik olup olmadığını anlamak üzere Bendlerstrasse’deki OKW komutanlığına gitti. Bir değişiklik yoktu. Oster, Sas’a, “Domuz Batı cephesine gitmiş,” dedi. “Domuz” Hitler’di. Sas durumu Belçika askeri ataşesine bildirdi, sonra kendi elçiliğine gitti ve Lâhey ile konuştu. Taarruz zamanını haber vermek için güzel bir parola tesbit

edilmişti. Sas’m mesajı şöyleydi: “Yarın sabah, şafakta. Sıkı durun!” (4)

Çok gariptir ki Batılı iki büyük devlet, yâni Ingiltere ile Fransa, gâfil avlandılar. Genel Kurmayları, Brüksel ve Lâhey’ den gelen heyecanlı haberlere inanmıyorlardı. Londra’da ise üç gündenberi bir kabine buhranı vardı. Buhran ancak 10 Mayısta Chamberlain’in yerine Churchili’in

Başbakan olmasıyla sona erdi, Fransız ve Ingiliz Komutanlıkları, ancak Alman bombardıman uçaklarının gürültüleri ve avcı uçaklarındaki makinalı tüfeklerin tırrrr'ları, ilkbahar sabahının sessizliğini bozduğu zaman Alman taarruzunun farkına vardılar. Gün ilerledikçe HollandalIlarla Belçikalıların yardım için yaptıkları umutsuzca çağrılar herkesin kulaklarını sağır etti. Oysa ıbu hükümetler, sekiz aydanberi ortak savunma için Müttefiklerle bir araya gelecekleri yerde onları biraz uzakta tutmaya çalışmışlardı.

Bununla birlikte Müttefiklerin Belçika üzerinden yapılacak herhangi bir taarruza karşı hazırladıkları plân, birkaç gün hemen hemen hiç aksamadan yürütüldü. Büyük bir Ingiliz-Fran-sız Ordusu, Brüksel Doğusunda Dyle ve Meuse nehirleri boyunda bulunan Belçika savunma hattını takviye etmek üzere Fran-siz-Belçika sınırından kuzey doğuya doğru hızla harekete geçti. Anlaşılan Alman Yüksek Komutanlığının da istediği buydu. Müttefikler, yaptıkları bu büyük çark hareketi yüzünden, olduğu gibi Almanların ellerine düştüler. Ingiliz - Fransız Orduları doğruca bir tuzağın içine girdiklerini farketmediler önce. Ama farkma vardıkları zaman da iş işten geçmişti. Tuzaktan kurtulmaya çalıştıkça battılar.

KARŞIT PLÂNLAR

Almanların Ba>tı taarruzu için hazırladıkları plânın Ocak ayında Belçikalıların ellerine geçmesinden sonra Batı plânı geniş çapta değiştirildi. Almanlar bu plânın Fransız ve Ingilizlerin

ellerine geçtiğinden kuşkulanmalardı. Fail Gelb (Sarı Durum) denilen bu harekâtın plânı. Hitlerin baskısıyla Ordu Yüksek Komutanlığı tarafından 1939 sonbaharında alelacele hazırlanmıştı. O sıralarda taarruzun Kasım ortalarında yapılması düşünülüyordu. Bu ilk plânın eski Schliffen plânının değiştirilmiş bir şekli olup olmadığını askerî tarihçiler ve Alman generalleri arasındaj çok tartışılmıştır. Halder ile Guderian böyle olduğu kanısındaydılar. Plâna göre Alman asıl kuvveti, Manş limanlarını işgal etmek amacıyla, sağ kanattan Belçika ve kuzey Fransa üzerine taarruza geçecekti. Bu plân, ünlü Schliffen plânından daha dardı. Schliffen plânı, yalnız Manş limanlarının alınmasını değil, aynı zamanda büyük bir sarkma hareketiyle Belçika'dan ve kuzey Fransa'dan ve Seine'den geçilerek Paris'in aşağısında doğuya dönülmesini ve geri kalan Fransız kuvvetlerinin çevrilmesini ve yok edilmesini de amaçlıyordu. Plânın amacı, 1914 de,

Fransız silahlı mukavemetinin çarçabuk kırılması, sonra da bütün askerî kuvvetlerin toplanılarak Rusya’nın üstüne hücum edilmesiydi.

Ama Hitler 1939 - 40 yılında bir Rus cephesini düşünmek zorunda değildi. Amacı daha sınırlıydı. Seferin ilk aşamasında amacı Fransız Ordusunu yere sermek değildi- Fransız Ordusunu geriye itmek, Manş kıyılarını işgal etmek, böylelikle Ingiltere’yi Müttefikinden ayırmak, aynı zamanda birtakım hava ve deniz üsleri ele geçirmekti. Bu üslerden İngiliz adalarım tedirgin edecek ve Ingiltere’yi ablukaya alabilecekti. O sırada generallerine verdiği birçok söylevlerden anlaşıldığına göre, Hitler böyle bir yenilgiden sonra Ingiltere ile Fransamn barışa yanaşacaklarını ve yeniden Doğuya dönmesine imkân vereceklerini umuyordu.

İlk Fall Gelb plânı düşmanın eline geçmeden önce, Müttefik Yüksek Komutanlığı bunun böyle olacağını tahmin ediyordu. 17 Kasımda Paris’te toplanan Müttefik Yüksek Savaş Kurulu "D Plânı” nı kabul etmişti. Bu plâna göre, Almanlar Belçika üzerinden taarruza geçtikleri zaman Fransızların Birinci ve Do-

kuzuncu Orduları ile İngiliz Seferi Kuvveti, Louvain, Namur ve Givet’den geçerek hemen Meziers’e gelecek, Anvers’den çıkan Dyle ve Meuse nehirleri üzerindeki Belçika ana savunma hattını tutacaktı. Fransız ve İngiliz Genel Kurmayları, birkaç gün önce Belçika Yüksek Komutanlığı ile yaptıkları birtakım gizli toplantılar sırasında, böyle bir hareketin bu hat üzerinde yapılacak savunmayı kuvvetlendireceğini ve başlıca direnmenin bu hat üzerinde yapılabileceğini öğrenmişlerdi. Ama savaştan hâlâ kaçınabilecekleri hülyasına kapılan Belçikalılar bundan daha ileri gitmediler ve başka bir şey de İstemediler. İngiliz Kurmay şefleri, Almanların taarruza geçmeleri halinde Müttefik kuvvetlerin harekete geçip yayılmaları için zaman kalmıya-cağını söyledikleri halde Kurul, General Gamelin’in direnmesi sonunda, D Plânına bağlı kaldı.

Müttefikler, Hollandanın da taarruza uğraması halinde Anvers'in kuzeyinde HollandalIlara yardım etmek üzere General Henri Giraut komutasındaki Yedinci Ordunun da Manş’ın yukan kıyılarına doğru harekete geçmesini. Kasımın sonunda plâna aldılar. Böylelikle Almanların Maginot hattını geriden çevirmek amacıyla Belçika — ve belki de Hollanda — üstünden girişecekleri bir hareket, İngiliz Seferi Kuvveti, Fransız Ordusunun büyük

bir kısmı, Belçikalıların yirmi iki ve HollandalIların da on tümeni ile daha başlangıçta önlenebilecekti. Bu kuvvet, sonradan anlaşıldığına göre, Alman kuvvetlerine sayıca eşitti.

Rundstedt’in Batı Cephesindeki A Ordu Gurubu Kurmay Başkanı General Erich von Manstein (asıl adı Lewinski), böyle yüzyüze bir çatışmayı önlemek ve aynı zamanda hızla ileriye fırlayacak olan İngiliz ve Fransız ordularım tuzağa düşürmek üzere, Fall GeWde köklü bir değişme yapılmasını teklif etti. Manstein, yetenekli ve hayal gücüne sahip ikinci kademede kurmay bir subaydı, ama o kış, Brauchitsch, Haider ve daha bir sürü generallerin başlangıçta karşı koymalarına rağmen, atılgan plânını Hitler’e sunmayı başardı. Manstein’ın teklifi şuydu :

Alman taarruzu, büyük bir zırhlı kuvvet halinde, Ardennes üzerinden başlayacaktı. Bu kuvvetler Sedan'm hemen kuzeyindeki Meuse nehrini geçecek, oradan açık araziye çıkacak ve hızla. Manş üzerinde bulunan Abbeville’e doğru gidecekti.

Cesur ve gözüpek çözümlerden hoşlanan Hitler bu plânla ilgilendi. Rundstedt bu plâm durmadan destekledi. Bunun nedeni yalnız plâna inanması değildi. Bu taarruzda kendi A Ordu Gurubu en önemli rolü oynayacaktı. Halder’in şahsen Manstein’ı sevmemesine ve generaller arasındaki meslekî çekememezlik yüzünden Ocak ayı sonunda kurmay mevkiinden alınarak piyade kolordularının komutanlığına getirilmesine rağmen Manstein, on yedi şubatta Berlin’de bir kısmı yeni kolordu komutanlarına verilen akşam yemeği sırasında resmî plâna uymayan görüşlerini Hitler’e açmak fırsatını buldu. Ardennes üzerinden zırhlı birliklerle yapılacak bir taarruzun Müttefikleri ezeceğini iddia etti. Çünkü Müttefik Generalleri, birçok Alman generalleri gibi, buralarını tankların hareketine elverişli bulmadıkları için bu yönden bir taarruzu beklemiyeceklerdi. Alman kuvvetlerinin sağ kanattan yapacakları yalancı bir taarruz, İngiliz - Fransız kuvvetlerini alelacele Belçika’ya çekecekti. O zaman Sedan’da Fransızları yendikten sonra Somme’on kıyısı izlenecek ve böy-lece Almanlar hem İngiliz - Fransız kuvvetlerini hem de Belçika Ordusunu tuzağa düşüreceklerdi.

Gerçekten de gözüpek bir plândı bu. Birçok generallerin iddia ettikleri gibi, tehlikeli yatıları yok değildi. Ama o sırada kendisini askeri bir deha sanan

Hitler, bu fikri benimsedi, gün geçtikçe de daha çok tutmaya başladı. Başlangıçta bu fikri bir delilik sayan Halder de yavaş yavaş fikri beğendi ve Genel Kurmaydaki subaylarının yardımı ile geliştirdi. 24 Şubat 1940 da çıkarılan yeni bir OKW emriyle bu plân resmen kabul edildi ve generallere, Martta, birliklerini yeniden bu plâna göre yaymaları emredildi. Bu sırada, 29 Ekim 1939 da yapılan yeni bir revizyon sırasında Fail GeWden çıkarılmış olan. Hollanda istilâsı plâm, Luftwaffe’nin direnmesi üzerine, 14 Kasımda yeniden plâna

alındı. Alman Hava Kuvvetleri Ingiltere’ye karşı girişilecek hareketlerde kullanılmak üzere Hollanda’da hava alanlarını ele geçirmek istiyordu. Ancak, bu küçük ama biraz kanşık harekât için hvadan nakledilecek, oldukça çok sayıda piyadeye ihtiyaç vardı, işte küçük ulusların kaderlerini arasıra bu gibi ufak tefek düşünceler çiziyordu. (5)

Norveç seferi zaferle bitip, Mayısın ilk sıcak günleri başlarken, Almanlar dünyanın o zamana kadar gördüğü en kuvvetli orduyla Batıya vurmaya hazır bulunuyorlardı, iki yan da sayıca birbirine eşitti : 136 Alman tümeninin karşısında 135 Fransız, Ingiliz ve Belçika tümeni vardı. Savunucu yan büyük savunma tahkimatından yararlanacaktı ; Güneyde geçilmez bir Maginot hattı, ortada geniş bir Belçika tahkimatı, kuzeyde Hollanda’da takviyeli kanallar vardı. Müttefikler tank sayısı bakımından da Almanlarla boy ölçüşecek durumdaydılar. Ama tankları Almanlar gibi yoğunlaştıramamişlardı- HollandalIlarla Belçikalıların aptalca tarafsızlığa yapışmaları yüzünden, savunucular biraraya gelip plânlarım ve kaynaklarını birleştireme-mişler ve daha verimli bir duruma sokamamışlardı. Almanların birleşik bir komutanlığı vardı. Teşebbüs onlardaydı. Böyle bir saldırının ahlâk bakımından doğru olup olmadığı akıllarına bile gelmiyordu. Salgın şekilde kendilerine güvenleri ve ayrıca cesur bir plânları vardı. Polonya’daki savaşta tecrübe kazanmışlardı. Oradaki çarpışmalarda yeni taktiklerini ve yeni süâhlarını denemişlerdi. Pike bombardıman uçaklarının ve toplu halde yürüyüşe geçen tankların değerlerini biliyorlardı ve Hitler’in de her zaman belirttiği gibi, Fr ansızlar m kendi topraklanın savundukları halde, geleceğe güvenle bakmadıklarını da biliyorlardı.

Alman Yüksek Komutanlığı, gizli kayıtlardan anlaşıldığına göre, bütün güvenine ve kararlılığına rağmen, sıfır dakikası yaklaştıkça bir iki kez

paniğe kapıldı — daha doğrusu, Yüksek Başkomutan Hitler bu durutna düştü. General Jodl bunları güncesine geçirmiş : Hitler son dakikada taarruz tarihini bir kaç kere erteledi. 1 Mayısta taarruza geçilecekken son dakikada

taarruzu 5 Mayısa erteledi. 3 Mayısta, hava durumunu bahane ederek, 6 Mayısa aldı. Ama bunun nedeni, kısmen Dış İşleri Bakanlığının, Hitler’in Belçika ve Hollanda’nın tarafsızlığını bozmak için kullandığı bahaneyi yeterli bulmamasıydı. Ertesi gün, X gününü 7 Mayıs olarak tesbit etti. Daha ertesi gün yeniden 8 Mayıs Çarşamba gününe erteledi. Jodl, “Führer Yeşil Durum için gereken bahaneyi buldu” diye yazıyor. Belçika ile Hollanda’nın tarafsızlıklarına bağlı kalmadıkları ileri sürülecekti.

«7 Mayıs (Jodl'un güncesinden 1, Führer'in tren! 16.3S’de Finkenknık'o hareket edecek. Ama hava durumu kararsız hâlâ, hu yüzden emir (hücum emri) ’iptal edildi... Führer bir ihanet ihtimali yüzünden erteleme yaptığı için çak sinirli. Vatikan’daki Belçika elçisinin Brüksel’le yaptığı konuşma, 20 Nisan'da Berlin’den Roma'yu giden bir Almanın bu ihaneti yaptığım akia getiriyor...

8 Mayıs. Hollanda’dan gelen haberler kötü. İzinler kaldırılmış, binalar boşaltılıyor, yollar kapatılıyor muş. daha hır sürü seferberlik tedbirleri alınmış... Führer daha fazla beklemek niyetinde değil. Goering hiç olmazsa ayın 10'uıa kadar ertelenmesini İstiyor... Führer çok sinirli; 10 Mayıs'a kadar ertelemeyi kabul etti nma bu ertelemenin sezgisine uymadığım söylüyor. Artık bir gün daha gecikemez.

8 Mayıs. Führer kesin olarak 10 Mayısta harekete geçmeğe karar verdi. Tren saat 17.00 da Finkenkruk'dan hareket edecek. 10 Mayısta havanın iyi olacağına dair rapor alınır alınmaz bu gür. saat 21.00 de 'Danzig' şifresi verilecek. »

Hitler, yanında Keitel, Jodl ve OKW’nin Öteki kurmayları olduğu halde 10 Mayıs sabahı, gün ağarırken, Muenstereifel yakınlarındaki Felscnncsf (kartal yuvası) adını verdiği karargâha girdi. Alman kuvvetleri altmış kilometre Batıda Belçika sınırına doğru hızla ilerliyorlardı. Kuzey Denizinden bağlıyarak Maginot hattına kadar uzanan 260 kilometrelik bir cephe üzerinde Nazi kuvvetleri, zaman zaman büyük bir ciddiyetle verilen

Alman sözünü hayvancasına bozarak üç küçük tarafsız devletin, yâni Hollanda Belçika ve Lüksemburg’un sınırlarına saldırdılar.

ALTI HAFTALIK SAVAŞ- 10 MAYIS - 25 HAZİRAN 1910

Hollanda savaşı beş günde bitti ve bu kısa süre içinde Beiçi-

kanın, Fransa’nın ve İngiliz Seferi Kuvvetinin kaderi belli oldu. Almanlar için ise her şey, plânda tesbit edildiği, dahası hem strateji hem de taktik gelişmesi sırasında, önceden tesbit edildiğinden de daha iyi şekilde, olup bitti. Alman Ordusunun haşarısı Hitler’in büyük umutlarını bile aştı. Generalleri, süratli hareketleriyle ve elde ettikleri zaferlerin büyüklükleriyle onu şaşırttılar. Müttefikler İse hiç ummadıkları ve bir türlü anlayamadıkları bu gelişim karşısında hareket yeteneklerini yitirdiler.

Savaşın ilk gününde Başbakan seçilen Winston Churchill .şaşkınlıktan dona kalmıştı. 15 Mayıs sabahı saat yedi buçukta Başbakan Paul Reynoud Paris'ten telefon etmiş ve soluk soluğa şunları söylemişti: “Yenildik! Biz yenildik!” Churchill İnanmadı. Koskoca Fransız Ordusu bir hafta içinde nasıl yenilebilirdi? İmkânsızdı bu. Sonradan yazdığı gibi, “hızlı hareket eden kitle halindeki zırhlı birlik akınlarının son savaştan bu yana yaptıkları büyük devrimi anlamamıştım.” (6)

Bu zafer tankların zaferiydi. Batı savunmasının en zayıf noktasında yarma yapmak için yedi tank tümeni toplanmıştı. Tanklar, Stuka pike uçakları ve Müttefik hatlarının çok gerilerine ya da aşılmaz sanılan müstahkem mevkilerin üzerine indirilen paraşütçüler ile hava piyadeleri bu çöküntüyü yaratmışlardı.

Biz Berlin’de bulunanlar da. Alman taktiklerinin Müttefik’ ’eri neden bu kadar şaşırttığını bir türlü anlayamamıştık. Hit-icr’ıı askerleri Polonya seferinde ne kadar kudretli olduklarım göstermemişler miydi? Polonya Ordularını bir hafta içinde saran ya da yok eden büyük yarmalar, düşmanın karşı koyma gücü Stuka uçakları tarafından yumuşatıldıktan sonra tankların toplu halde giriştikleri akınlarla başarılmıştı. Paraşütçülerle r>a-vadan indirilen piyadeler Polonya’da büyük başarı sağlayamamışlardı; önemli köprüleri bile alamamışlardı. Ama bir ay önceki Norveç seferinde büyük başarılar elde etmişler, Oslo’yu ve hava alanlarını almışlar, Stavanger

Bergen, Trondheim ve Narvik'e denizden çıkarılan ayrı ayrı küçük gurupları takviye

etmişler ve onlara dayanma gücü sağlamışlardı. Müttefik komutanları bu seferleri inceleyip onlardan gereken dersleri almamışlar mıydı?

HOLLANDA'NIN İSTİLÂSI

Hollanda'nın istilasına yalnızca bir tek panzer tümeni yetti. Beş gün süren savaşa, Berlin'de Almanları haftalarca oyalıya cağı sanılan açık su kanallarının arkasına indirilen paraşütçüler ile uçaklarla nakledilen piyadeler katılmışlardı. Savaş tarihinde, havadan indirilmiş piyade ile yapılan ilk büyük taarruz denemesi, zavallı HollandalIların kısmetine düşmüştü. HollandalIların böyle bir sınava hiç hazırlıklı olmadıkları ve tam bir sürprizle karşılaştıkları düşünülecek olursa o sıralarda düşmana umulduğundan daha fazla karşı koydukları söylenebilir.

Almanların ilk amacı, Lâhey dolaylarındaki değirmenli tarlalara havadan büyük bir kuvvet indirmek, başkenti işgal etmek ve bir ay önce Norveçlilere yapmak istedikleri gibi, Kıra-liçe ile hükümeti ele geçirmekti. Ama bu plân, ayrı ayrı durumlar yüzünden olmakla birlikte, Osloda olduğu gibi, Lâhey'de de uygulanamadı, tik şaşkınlıktan ve kargaşalıktan kurtulan Hollanda piyadesi, topçunun desteğiyle iki alaydan oluşan Almanları 10 Mayıs akşamüstü Lâhey'i çevreleyen üç hava alanından atmayı başardı. Bu hareket başkenti ve hükümeti o ân için kurtardı, ama başka yerlerde ihtiyaç duyulan Hollanda yedeklerini de oraya bağlamış oldu.

Alman plânının temeli şuydu ; Rotterdam' ın hemen güneyinde bulunan Nieuvve Maaş üzerindeki köprüler ile Dordreht ve daha güney doğuda Moerdijk'de Maas (Meuse) nehrinin iki ağızı üzerindeki köprüler, havadan indirilecek piyadeler tarafından ele geçirilecekti. Aşağı yukarı 150 kilometre geride bulunan Alman sınırından harekete geçecek olan General Georg von Kuechîer'in komutasındaki On Sekizinci Ordunun bu köprülerden geçerek Hollanda Müstahkem Hattına ulaşacağı düşünülüyordu. Lâhey, Amsterdam, Utrecht, Rotterdam ve Leyden'i koruyan büyük su barajlarının arkasındaki hu Müstahkem Mevkii başka türlü kolay ve çabuk ele geçirmek olanağı yoktu.

10 Mayıs sabahı havadan indirilen birlikler —bu arada Rotterdam’daki nehre eski denis uçaklarıyla bir bölük indirilmişti— şaşırıp kalan HollandalIların uçurmalarına vakit kalmadan bu köprüleri ele geçirdiler. HollandalIlar Alman birliklerini püskürtmek için birçok çarelere başvurdular ve aşağı yukarı da bunu becerdiler. Ama Almanlar bulundukları yerleri 12 Maws sabahına kadar inatla korudular. O sabah Kuechler’in komutasındaki zırhlı tümen geldi, HollandalIların birkaç gün tutacakları sanılan ve birçok kanal engelleriyle takviye edilmiş bulunan doğudaki Grebbe-Peel Hattı’m yardı.

Savaş başlayınca Manş’dan hemen koşup gelen ve 11 Mayıs günü öğleden sonra Tilburg’a varan General Giraud komutasındaki 7 nci Fransız Ordusunun, Almanları Moerdijk’de durdurabileceği umuluyordu. Ancak Fransızlar da, baskı altındaki HollandalIlar gibi, hava desteğinden, zırhlı araçlardan, tanksavar ve uçaksavar toplardan yoksun oldukları için kolaylıkla Breda'ya doğru püskürtüldüler. Bu çekiliş Alman 9 uncu Panzer Tümenine Moerdijk ve Dordı echt’teki köprüleri geçmek fırsatını sağiadı ve Tümen 12 Mayıs öğleden sonra, havadan indirilmiş Alman piyadesinin hâlâ tutmakta olduğu Nieuwe Mass nehrinin güney kıyısına vardı ve Rotterdam’m karşısında durdu.

Tanklar Rotterdam köprülerini bir türlü geçemiyordu. HollandalIlar bu arada köprülerin kuzey uçlarını kapatmış bulunuyorlardı, 14 Mayıs sabahı HollandalIların durumu çok kötüydü ama pek de umutsuz sayılamazdı. Hollanda Müstahkem Mevkii yarılmamıştı daha, Lâhey dolaylarında havadan indirilen kuvvetli piyade birliğinin bir bölümü esir edilmiş, bir bölümü de dolaylardaki köylere kaçmışlardı. Rotterdam hâlâ dayanıyordu. Zırhlı tümeni çekmek ve çekeceği bu tümenle Fransa’nın güneyine doğru o sırada çıkan yeni bir fırsattan yararlanmak üzere Fransa’daki birlikleri takviye etmek isteyen Alman Yüksek Ko

nu

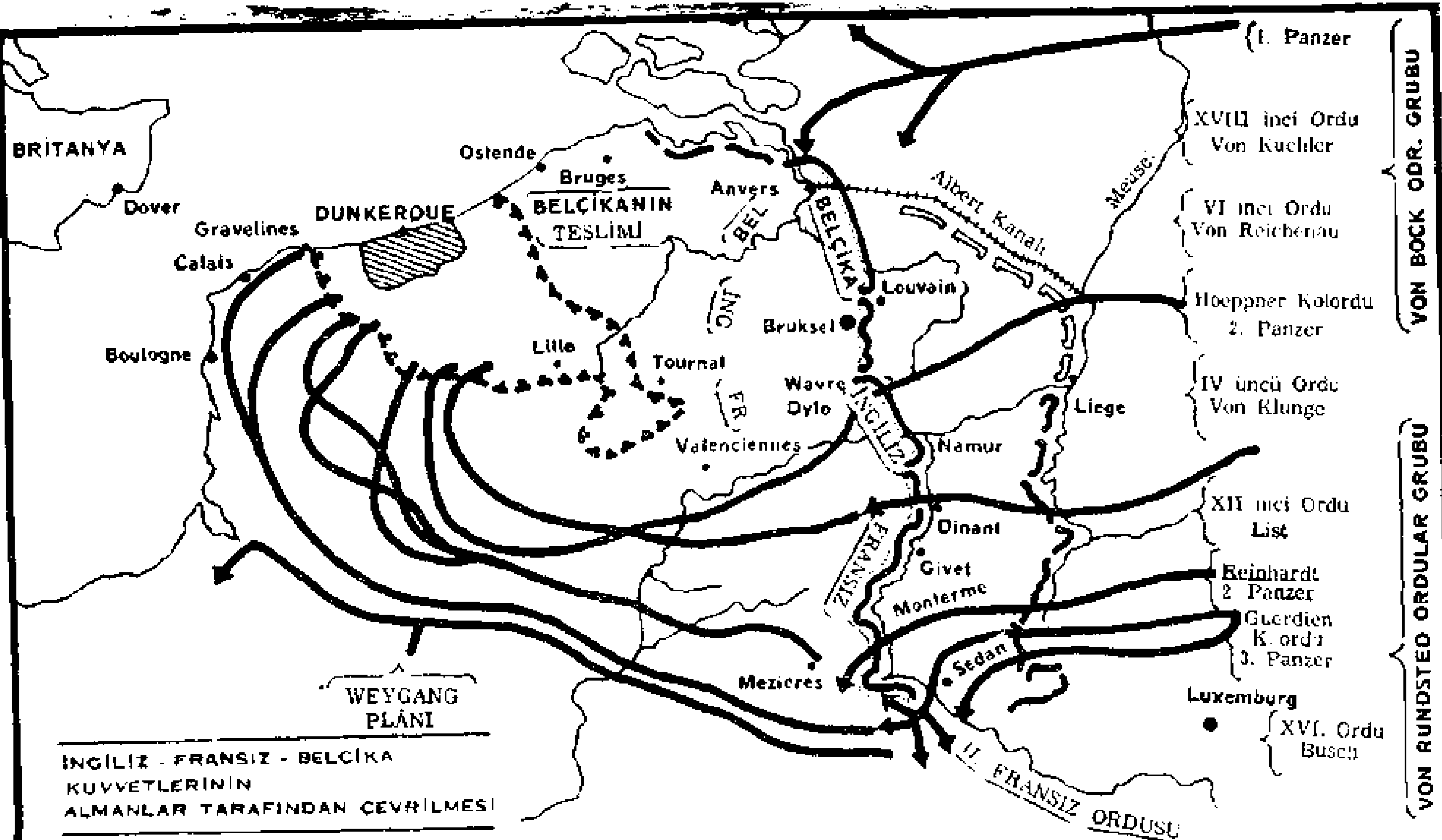
m uʲl an lığı bu durumdan hiç memnun değildi. Nitekim aynı 14. üncü günü sabahı Hitler çıkarttığı 11 sayılı emirde şöyle diyordu : “Hollanda Ordusundaki direnme gücünün sanılandan daha kuvvetli olduğu anlaşılmıştır. Gerek siyasi ve gerek askerî nedenler bu direnmenin süratle kırılmasını gerektirmektedir." Nasıl? Hitler, “Hollanda Müstahkem

Mevkiinin süratle ele geçirilmesi için" Belçika’da bulunan 6 ncı Ordu hava piyade birliklerinin Hollandaya şevkini emretti. (7)

Öteyaıdan Goering ile birlikte, Rotterdam'm ağır surette bombardıman edilmesine karar verdi. HollandalIlara —sonbaharda 'kuşatılan Varşova’ya yapıldığı gibi — ufak çapta bir Nazi terör gösterisi yapılacak, böyleee HollandalIlar teslim olmaya zorlanacaklardı.

14 Mayıs sabahı XXXIX uncu Kolordudan bir kurmay subay beyaz bayrak sallayarak Rotterdam köprüsünü geçti ve şehrin teslim olmasını istedi. Teslim olmadığı takdirde şehir-bonıbardnnan edilecekti, Teslim görüşmelerine ait hazırlıklar yapılırken —bir Hollanda subayı ayrıntıları görüşmek üzere köprünün yakınındaki Alman karargâhına gelmiş, Almanların teslim koşullarım almış, geriye dönüyordu— birdenbire bombardıman uçakları göründü. Uçaklar büyük şehrin göbeğinde taş üstünde taş bırakmadılar. Hemen hemen çoğu sivil 800 kadar insan Öldü; bintercesi yaralandı ve 78.000 kişi yersiz yurtsuz kaldı C). Bu ufak namussuzluğu, bu hesaplı cinayeti HollandalIlar uzun zaman unutmadılar. Aıicak Goering ile Alman Hava Kuvvetlerinden Kesselring, Nuremberg’de, Rotlerdam'ın açık şehir olmadığım ve HollandalIların şehri inatla savunduklarını İleri sürerek yaptıkları bombardımanı haklı göstermeğe çalıştılar. Her ikisi de bombardıman uçaklarına emir verdikleri sırada teslim görüşmelerine başlandığını bilmediklerini söylediler, Ama

(ı Önce ö!ü sayısının 25,000 - 30.000 arasında olduğu söylendi. Kneyciojmedia BriUıımica'nır; 1953 baskısı da bu sayıyı kabul etmiştir. Ancak Naremberg’de Hollanda iıiikü metin in verdi"! ıesmî sayı SU öîü-düı*. (8)

BRİTANYA
Dover
Gravelines
Calais
Boulogne
DUNKERQUE
Ostende
Bruges
BELÇİKANIN
TESLİMİ
Anvers
BEL
BELÇİKA
Albert Kanalı
Meuse
Louvain
Bruksel
İNG
Lille
Tournai
FR
Wavre
Dyle
Valenciennes
İNGİLİZ
Namur
Liege
Dinant
Givet
Monterme
FRANSIZ
Sedan
Mezieres
Luxemburg
II. FRANSIZ ORDUSU
I. Panzer
XVIII inci Ordu
Von Kuchler
VI ıncı Ordu
Von Reichenau
Hoeppner Kolordu
2. Panzer
IV üncü Ordu
Von Klunge
VON BOCK ODR. GRUBU
XII nci Ordu
List
Reinhardt
2 Panzer
Guerdien
K. ordu
3. Panzer
XVI. Ordu
Busch
VON RUNDSTED ORDULAR GRUBU
WEYGANG
PLÂNI
İNGİLİZ - FRANSIZ - BELÇİKA
KUVVETLERİNİN
ALMANLAR TARAFINDAN ÇEVRİLMESİ
ALMAN PANZER BİRLİKLERİNİN İZLEDİĞİ YOL
10 MAYIS GÜNÜ AKŞAMI, SALDIRIDAN ÖNCEKİ DURUM
27 MAYIS SIKIŞAN İNGİLİZ - FRANSIZ KUVVETLERİNİN SAVUNMA CEPHESİ
DUNKEPK BOŞALTMA ALANI
12 MAYIS GÜNÜ CEPHE DURUMU

Alman Ordu arşivlerinde görüşmelerden haberdar olduklarım tanıtlayan çok kuvvetli belgeler var (’) (9). Ne olursa olsun OKW o sırada bombardıman için herhangi bir neden gösteremedi. 14 Mayıs günü akşamı OKW nin Berlin radyosundan yayımladığı bildiriyi ben kendi kulaklarımla işittim :

«Rotterdam şehri, Alman pike bombardıman uçaklarının ve şehre girmek tizere bulunan Alman tanklarının muazzam baskısı altında teslim olmuş ve böyleee harap olmaktan kurtulmuştur."

Önce Rotterdam teslim oldu; sonra da Hollanda Silâhlı Kuvvetleri. Kıraliçe Wilhelmina ile hükümet üyeleri iki Ingiliz muhribine binerek Londra’ya kaçtılar. 14 Mayıs sabahı, şafak vakti, Hollanda kuvvetleri Başkomutanı Winkelmann ordularına silâhlan bırakma emrini verdi ve ertesi gün sabah saat 11 de resmi teslim belgesini imzaladı. Beş gün içinde herşey olup bitmişti. Çarpışmalar durmuştu. Irzına geçilen bu küçücük uygar ülkenin üzerine bundan sonra beş yıl süre ile yaban bir Nazi terörünün korkunç karanlığı çökecektir.

BELÇİKA'NIN DÜŞMESİ VE İNGİLİZ - FRANSIZ ORDULARININ ÇEVRİLMESİ

Bir yandan Hollanda teslim olurken, öte yanda Belçika. Fransa ve Ingiliz Seferi Kuvvetinin hesabı görülüyordu. 14 Mayıs hücumunun yalnızca beşinci, günüydü, ama çok önemli bir gündü. Alman zırhlı birlikleri Dinant’dan Sedan’e giden yol üzerindeki Meuse nehrinin dik ve ormanlık kıyılarında dört köprü-başım bir akşam önce ele geçirmişler, Sedan’a girmişlerdi. 1870 de de Üçüncü Napoleon, Moltke’ye burada teslim olmuş, Üçüncü Fransız imparatorluğu da böyleee sona ermişti. Almanların Sedan'a girmesi. Müttefik hatlarının merkezini ve Ingiliz - France Nuremberg’de, Rotterdam bombardımanı yüzünden herhangi b'r mahkûmiyet kararı verilmemiştir.

1U4

sız ordularının Belçika’ya hızla kaymalarını sağlayan dayanak noktasını büyük bir tehlikeye sokmuştu. Ertesi gün, yani 14 Mayısta akuı başladı. Dünya savaş tarihinin, büyüklük, yoğunluk ve esneklik bakımından o güne

kadar bir eşini daha görmediği bir tank ordusu, 10 Mayısta Alman sınırından harekete geçerek Ardennes Ormanım geçmiş, Ren’in çok gerilerinde 130 kilometre kadarlık bir cephe üzerinde üç kol halinde yayılmış, Fransızların Dokuzuncu ve İkinci Ordularını yarmış, Belçika’daki Müttefik Kuvvetlerinin arkasından Manş’a doğru hızla ilerliyordu. Azametli ve korkunç bir akındı bu. önce Stuka pike uçakları, Fransız savunma mevzilerini dalgalar halinde hırpalıyorlar, bu sırada askerî mühendisler karıncalar gibi çevrelerine üşüşen erlere kauçuk sandallar hazırlatıyorlar, nehirlerin ve kanalların geçilmesi için gereken dubaları (pontoon.) indiriyorlar; sonra otomatik topları ve bir motorize piyade tugayı bulunan panzer tümenleri bunların üstünden geçiyor; hemen arkasından da tankların açtığı mevzileri tutmak için zırhlı piyade tümenlerinden oluşan zırhlı kolordular geliyordu. Ne yapacağını şaşıran savunucuların ellerinde bu çelikten ve ateşten akını durduracak hiçbir araç yoktu. Meuse nehri üstündeki Dinant şehrinin her iki yanında bulunan Fransızlar, General Hermann Hoth’un XV inci Zırhlı Kolordusuna yenilmişti. Bu Kolordunun iki tank tümeninden birine Erwin Rommel adında genç ve gö-züpek bir tuğgeneral komuta ediyordu. Nehrin daha güneyinde, Montherme’de, General Georg - Hans Reinhardt’ın XLI inci Kolordusunun iki tank tümeni de aynı şekilde ilerlemiş bulunuyordu.

Ama Fransızlar hiç unutamıyacakları en büyük darbeyi Sedan dolaylarında yediler. Burada 14 Mayıs sabahı General Heinz Guderia’nın XIX uncu Zırhlı Kolordusuna bağlı iki tank tümeni (*) Meuse nehri üzerinde geceleyin alelacele kurulan du-

ı'*l Reinhardt ile Guderian'ın iki zırhlı kolordusu General Ewan v.>n Kleist’m panzer gurubunu oluşturmuşlardı. Bu guruptu beş lunlı tiinu m ile üç piyade tümeni vardı.

ba (pontoon) köprüsünden geçmiş ve batıya yönelmişti. Fransız zırhlı birlikleriyle Ingiliz bombardıman uçakları köprüyü uçurmak için çok uğraştılar —yalnız bir tok hücum sırasında Ingiliz Hava Kuvvetlerinin yetmiş bir uçağından kırkı, çoğu da uçaksavar ateşiyle olmak üzere, düşürülmüş ve yetmiş Fransız tankı imha edilmişti— ama hiç bir şey yapamadılar. Akşama doğru Almanlar Sedan’da kırk beş kilometre genişliğinde ve yirmi iki kilometre derinliğinde bir köprübaşı kurdular.

Müttefik hattının can alacak noktasında bulunan Fransız kuvvetleri çözüldü., Çevrilmemiş ve esir düşmemiş olanlar darmadağınık şekilde kaçmağa başladılar. Kuzeydeki Fransız - Ingiliz orduları ile Belçikalıların yirmi iki tümeni irtibatlarını kaybetmek teh-ökesiyle karşılaştılar.

Savaşın ilk bir iki gününde AfwfAyifclerin durumu kötü değildi, ya da onlar Öyle sanıyorlardı. Başbakan olarak yeni sorumluluklar alan Churchill, sonradan yazdığı kitapta, «Ayın 12 nci günü gecesine kadar harekâtın iyi gitmediğini düşündürecek herhangi bîr neden yoktu.» der (10). Müttefik Orduları Başkomutanı Gamelin durumdan çok memnundu. Bir gece önce Fransız kuvvetlerinin en büyük bölümü yâni Birinci, Yedinci ve Dokuzuncu Ordularla, Lord Gort'un emrinde dokuz tümenden oluşan Ingiliz Seferi Kuvveti, plân gereğince, Belçikazlara katılmışlar, Anvers'den Louvain ve Wavre'e kadar uzayan Dyle Nehri ile Wavre'dan Gembtoux üstünden Namur'a ve oradan da Meuse boyunca Sedan'a kadar uzanan kuvvetle tahkim edilmiş mevzilere yerleşmişlerdi. Namur ile Anvers arasındaki kuvvetli Belçika Müstahkem Hattındaki 90 kilometrelik bir cephede Müttefikler sayıca Alınanlardan üstündü. Reichenmv un Altıncı Ordusunun yirmi tümeni karşısında otuz altı tümen bulunuyordu.

Belçikalılar kuzey sınırları boyunca iyi döğüşmüşlerdi, ama umulduğu kadar dayanamamışlardı. 1914'deki kadar bile tutunamadılar. Onlar da, kuzeylerindeki HollandalIlar gibi, Alman ordusunun yeni taktikleriyle baş edemediler. Burada da Alman-îar Hollanda'da yaptıkları gibi özel olarak yetiştirilmiş erleri sabahın karanlığında motorsuz uçaklarla sessizce yere indirerek köprüleri ele geçirmişlerdi. Maastricht'in arkasında Albert Kanalı üstündeki üç köprüden ikisinin muhafızlarını, köprüleri atmalarına vakit bırakmadan, hareket edemeyecek duruma sokmuşlardı.

Meuse Nehri ile Albert Kanalı kavşağına hâkim olan Eben Emae! Tabyasını da elde etmekte büyük başarı sağladılar. Gerek Müttefikler ve gerekse Almanlar stratejik bakımdan yeri iyi seçilmiş olan bu modern tabyayı Avrupanm en sağlam tahkimatı sayıyorlardı. Fransızların Maginot hattından da, Almanların Batı Duvarından da daha kuvvetliydi. Toprağın altında, çok derinlerde çelikten ve betondan galeriler yapılmıştı. Top taretleri kalın zırhdandı. 1,200 kişi alıyordu içine. En ağır bombalara ve top mermilerine bile dayanacağı sanılıyordu. Ama 80 Alman askerine ancak 30 saat

dayanabildi. Bir çavuş komutasında bulunan erler 9 motörsüz uçakla tabyanın damına inmişlerdi. Verdikleri zayiat da altı ölü ile on dokuz yaralıdan ibaretti. OKW'nin bu başarıyı Berlin'de esrarlı bir olay haline getirdiğini hatırlarım : 11 Mayıs akşamı yayımladığı özel bir bildiride OKW, Eben Emae! tabyasının "yeni bir hücum tekniği" ile alındığını bildiriyordu. Bundan sonra ortalıkta şöyle bir söylenti dolaşmıya başladı ve tabii Dr. Goebbels bu söylentiyi sevine sevine körükledi : Almanlar yeni ve korkunç «gizli bir silâh» bulmuşlardı. Bu silâh belki de savunucuları geçici olarak felce uğratan bir sinir gazıydı.

îşin içyüzü daha da korkunçtu, Her şeyi Önceden ayrıntılarına kadar hazırlamaya alışmış olan Almanlar 1939 - 40 kışında Hildesheim'de tabyanın ve Albert Kanalındaki köprülerin bir benzerini yapmışlar ve bunları motörsüz uçakla indirilerek ele geçirecek dört yüz kadar er eğitmişlerdi. Üç gurup üç köprüyü, dördüncü gurub da Eben Emael'i alacaktı. îşte bu son ekipte yetiştirilen seksen asker tabyanın üzerine indirilmişti. Erler, Özel olarak yapılmış "oyuk" patlayıcı bir maddeyi zırhlı

t op taretlerinin içine yerleştirmişlerdi. Bu bombalar patlayınca loplar susmuş, hem de aşağıdaki bölmelere alev ve gaz yayılmıştı. Almanlar bir saat içinde üstteki bölmelere girmişler, büyük tabyanın hafif ve ağır toplarım ve gözetleme yerlerini işlemez hale getirmişlerdi. Tahkimatın arkasında bulunan Belçika piyadesi küçük hücum ekibini girdiği yerden çıfcarmıya çalışmıştı ama Stuka uçaklarının hücumları ve paraşütle atılan takviyeler yüzünden bir şey yapamamıştı, 11 Mayıs sabahı panzer birlikleri kuzeyde sağlam durumda ele geçirilen iki köprünün üstünden geçerek tabyaya gelmiş ve Müstahkem Mevkii çevirmişti. Stuka uçaklarının yeni bombardımanlarından ve yeraltı tünellerinde yapılan boğaz boğaza savaştan sonra Belçikalılar Öğle üstü beyaz bayrak çekmişlerdi. 1,200 Belçikalı savunucu birer birer teslim olmuşlardı. (11)

Bu olayla birlikte köprülerin alınması, General Hoepner'in komutasındaki iki tank tümeni ile bir motorlu piyade tümeninden oluşan XVI ncı Zırhlı Kolordunun desteklediği General von Reich eneau'un Altıncı Ordusu tarafından yapılan şiddetli hücum, Müttefik Yüksek Komutanlığını şu sonuca vardırmıştı: Alman taarruzunun ağırlık noktası, 1914'de olduğu gibi, yine düşmanın sağ kanadı idi. Müttefikler de buna karşı koymak için

gerekli tedbirleri almışlardı. Nitekim Mayısın 15 inci günü akşamı bile Belçikalılarla İngiliz ve Fransız kuvvetleri Anvers'ten Namur'a kadar uzanan Dyle hattı boyunca ilerliyorlardı.

Alman Yüksek Komutanlığının da istediği buydu. Şimdi artık Manstein plânım hemen uygulamanın ve merkezden vurmanın zamanı gelmişti. Ordu Genel Kurmay Başkanı General Haider, 13 Mayıs akşamı durumu —ve bu durumun sunduğu fırsatları— çok iyi görüyordu.

«(Güncesine şunları yazmıştı) 24 tümen kadar olan İngiliz ve Fransız küvetleriyle 15 tümen kadar tutan Belçika kuvvetlerinin yığınak hareketlerini tamamlamış olmasına sevinebiliriz. Bu kuvvetler karşısında bulunan Altıncı Ordumuzun cephede 15 tümeni ve 6 da yedeği var... Burada herhangi bir düşman hücumunu püskürtecek kadar kuvvetliyiz. Ye-

ni takviyelerin getirilmesine lüzum yok. Namur'un güneyinde düşman daha zayıf. Bizimkinin yarısı kadar. Bu üstünlüğü ne zaman ve nerede kullanacağımızı bilirsek Meuse'de yapılacak hücumun sonucu savaşı tâyin eder. Düşmanın bu cephe gerisinde sözkonusu edilmeye değer kuvveti yok.»

Bu cephenin gerisinde gerçekten bir kuvvet yok muydu?

Başbakan Churchill durumu anlamak üzere 16 Mayısta Paris'e uçtu, öğleden sonra Başbakan Reynaud ve General Ga-melin'i görmek üzere Quai d'Orsay'e gittiği sırada Alman öncü kuvvetleri Sedan'in 90 kilometre batısına yaklaşmışlardı. Savunmasız açık arazide durmadan ilerliyorlardı. Alman kuvvetleri ile Paris ya da Manş Denizi arasında büyük bir mesafe kalmamıştı. Ama Churchill'in bundan haberi yoktu. General Ga-melin'e, "Stratejik yedekler nerede?" diye sorarken konuşmasını birden Fransızcaya çevirmiş ve [lC]Ou esi la ma&se de manoeuvreV[1] demişti. Müttefik Ordularının Başkomutanı başını ve omuzunu sallayarak şu cevabı vermişti : "Aucune — yok." ([1])

Churchill durumu şöyle anlatıyor : "Donup kaldım." Hücuma uğrayan bir ordunun yedek kuvvet bulundurmaması görülmüş işitilmiş şey değildi. "Hayatımda karşılaştığım en büyük sürprizlerden biri oldu bu," der Churchill. (12)

Bu işe, Halder değilse bile, Alman Yüksek Komutanlığı, hele Hitler ile OKW generalleri daha az şaşmadılar. Hitler, kendi yönettiği Batı seferi sırasında iki kere şaşırdı : Birincisi 17 Mayısta. Hitler bu sırada bir sinir buhranı geçirdi. Panzer kolordularıyla Manşa doğru yürüyen kuvvetlerden üçüneüsünün başında bulunan Guderian o sabah yürüyüşü durdutma emri aldı. Alman Hava Kuvvetleri. Sedan'dan Batıya uzayan ince uzun Alman kollarını kesmek için Fransızların büyük bir kar-şı-hücum düzenlemekte olduklarını haber vermişti. Hitler durumu Ordu Başkomutanı Brauchitsch ve Halder'le görüştü. Güneyden ciddi bir Fransız karşı-hüeumunun geleceğine emindi.

Meuse yarmasının başlıca giicü olan A Ordu Gurubunun Komutanı Rundstedt, o giin akşama doğru Hitler'in bu görüşünü destekledi. "Verdun ve Châlons-sur-Mame bölgelerinden gelecek kuvvetli bir Fransız sürpriz karşı-hücumu beklediğini" söyledi. Hitler'in kafasında birden yeni bir Marne korkusu belirdi. Ertesi gün Mussolini'ye yazdığı mektupta şöyle diyordu. "Durumu yakından izliyorum. 1914'deki Marne mucizesi tekrar et-miyecektir!" (13)

«(Halder 17 Mayıs akmamı defterine şunları yazıyor) Çok kötü bir gün. Führer fecî şeklide sinirli. Başaramıyacağından korkuyor hiç bir tehlikeyi göze almak istemiyor ve bizi zorluyor. Bahanesi de sol kanatla fazla ilgilenmemiş olması.,. Korkular ve şüpheler içinde.;;

Ertesi gün Fransız cephesinin çöktüğü üzerine birbiri ardına gelen haberlere rağmen kahraman Nazi'nin durumu düzelmedi. Halder ayın İdinde Hitler'in geçirdiği buhranı şöyle anlatıyor :

«Führer'ln güney kanadı üzerinde sayısız kuşkulan var. Bütün harekâtı berbat ettiğimizi ve yenilgiye doğru gittiğimizi Öfkeli öfkeli ve bağıra çağıra söyleyip duruyor. Değil güney-batıya. Batıya bile yürüyüşe devam etmek istemiyor. Akil fikri kuzey-doğuya atılmakta. Führer ile Brauchitsch ve benim aramda çok tatsız çatışmaîı bir konu bu.»

Führer'i her zaman haklı bulan OKW Şefi Jodl da üst kademedeki bu çatışmayı şöyle belirtiyor :

«Büyük bir gerginlik içinde geçti bugün (Ayın On Sekizi). Ordu Başkomutanı (Brauchitsch) güneye doğru olabildiğince kısa bir süre içinde yeni bir kanat açılması fikrine yatmadı.., Bruuchitsch ile Halder hemen çağrıldılar ve kendilerine gereken tedbirleri hemen almaları İçin kesin emir verildi.»

Ama Halder haklı çıktı sonunda; Fransızların güneyden hücuma geçecek kuvvetleri yoktu. «Kuvvet hareketleriyle keşifte bulunmaktan» başka bir şey yapmamak emrini alan ve buna kızan panzer tümenlerinin Manşa doğru ilerlemek için bekledikleri de buydu. 19 Mayıs günü sabahı, Somme nehrinin kuzey ba-

tısına doğru hızla ilerleyen ve Birinci Dünya Savaşının geçtiği araziden geçen yedi zırhlı tümenlik kuvvetli bir kama Mansa 75 kilometre yaklaştı, Hitler'in karargâhı, 20 Mayıs günü akşamı, 2 nci Panzer Tümeninin Somme nehri ağzındaki Abbeville kasabasına ulaştığını hayretle öğrendi. Belçikalılarla, İngiliz Seferi Kuvveti ve üç Fransız Ordusu tuzağa düşürülmüştü.

«(Jodl o gece güncesine şunları yazdı) Führer sevinçten yerinde duramıyor, Alman Ordusunu ve önderlerini öve öve bitiremiyor. Barış and-laşmasını hazırlıyor. Andlaşnıada amaçlar belirtilecek: Alman halkının elinden 400 yıldanberi alınmış olan topraklar ve değerler geri verilecek...

Dosyada Ordu Başkomutanının, Abbeville'in alındığını bildiren tele, fonu üstünde Führer'İn söylediği heyecanlı sözleri belirten bir muhtıra var.»

Müttefiklerin t bu korkunç çevirme hareketinden kurtulmak için yapacakları tek şey Belçika'da bulunan ordularım batıya çevirmek, Belçika'da hücuma geçen Alman Altıncı Ordusuyla savaştan vazgeçmek, kuzey Fransa'dan denize doğru yayılmış olan Alman zırhlı kamasını yararak Somme'un kuzeyini zorlayan taze Fransız kuvvetlerine katılmaktı. 19 Mayıs sabahı General Gamelin de aslında bunu emretmişti; ama o akşam yerine tâyin olunan General Maxime Weygand bu emri iptal etti. I inci Dünya Savaşında büyük bir askerî ün kazanmış olan Weygand, böyle bir emir vermeden önce Belçika'daki Müttefik komutanlarına danışmak istiyordu. Sonunda Weygand selefinin plânını yeniden uygulamaya karar verdiği zaman üç gün yitirilmişti. Bu gecikme onlara çok pahalıya maloldu. Kuzeyde hâlâ, savaşta

tecrübe kazanmış 40 Fransız, İngiliz ve Belçika tümeni vardı. Eğer Gamelin’in emrettiği gibi 19 Mayısta güneye dönerek henüz zayıf olan Alman zırhlı hattını geçmeye çalılşsalardı bunu başarırlardı. Ama harekete geçtikleri zaman çeşitli ulusal komutanlıklar ve Müttefik Orduları arasındaki ulaşım karmakarışık bir durum almış ve ayn ayrı Müttefik Orduları, baskı karşısında, ayrı ayrı amaçlar gütmeye başlamışlardı. Eninde sonunda Weygand’m plânı yalnızca kendi kafasında kaldı, hiç bir Fransız birliği Somme’dan yukarı çıkamadı.

Bu sırada A3 man Yüksek Komutanlığı, zırhlı birliklerin açtığı gediği takviye etmek ve genişletmek için bütün piyade birliklerini ileri sürdü. Ahbeville’den Manşa doğru ilerleyen Gu-derian’m tankları 24 Mayısta Manş’m büyük lim anlarından Boulogne’ı aldı ve Calais’yi çevirdi; Dunkerk’in 30 kilometre aşağısında bulunan Grave’ines’e vardı. Müttefikler Belçika cephesinden ayrılmak istedikçe buradaki cephe güney batıya kaymaya başladı. 24 Mayısta İngiliz, Fransız ve Belçika Orduları kuzeyde ufak bir üçkenin içinde kalmışlardı. Bu üçkenin tabanı Manş kıyılarında Gravelines’den Temeuzen’e kadar uzuyor ve ucu da yüz kilometre kadar içerdeki Valenciennes’de bulunuyordu. Artık tuzaktan kurtulmak umudu kalmamıştı. Tek umut, o da pek hafifti, Dunkerk’te birlikleri denizden çekmekti.

Tam bu sırada, 24 Mayıs günü, Dunkerk’e yaklaşmış olan ve Gravelines ile St-Omer arasındaki Aa Kanalında son imha hareketine geçmek üzere bekleyen Alman zırhlı birlikleri birden ve çok garip bir şekilde dur emrini aldılar. Savaşan askerler bu emrin neden verildiğini bir türlü anlayamadılar. Bu emir Alman Yüksek Komutanlığının II nci Dünya Savaşında yaptığı büyük hataların birincisidir. Yalnız Alman komutanları arasında değil bütün askerî tarihçiler arasında da bu emirden kimin ve neden sorumlu olduğu şiddetli bir tartışma konusudur. Ellimize geçen malzemenin ışığında bu konuyu az sonra yeniden ele alacağız. Nedenleri ne olursa olsun bu dur emri Müttefiklere, özellikle îngilizlere Dunkerk Mûcızesi denen olayı sağlamıştır. Ama Belçikalıların işine yaramamıştır.

KRAL LEOPOLD'UN TESLİM OLMASI

Belçika Kıralı Üçüncü Leopold 28 Mayıs sabahı erken saatlerde teslim, oldu. Aptalca bir tarafsızlık yüzünden ülkesini Fransa ve İngiltere ittifakından ayıran ve Almanların sınır boyunda büyük bir taarruza geçmeye hazırlandıkları sırada bile bu itti-

fakı yenilemeğe yanaşmıyan, ve son dakikada, Hitler'in darbesini yedikten sonra, Fransızlardan ve Ingilizlerden askerî yardım isteyen ve alan inatçı genç kıral böylece İngiliz ve Fransız-ları çok kötü bir durumda yalnız başlarına bıraktı. Ağır baskı altında bulunan İngiliz - Fransız birliklerinin bir kanadını Alman tümenlerine açtı. Ayrıca, bütün bunları da, 4 Haziranda Churehill'in Avam Kamarasında söylediği gibi, «hiç danışmadan, hiç kimseye er. ufak bir şey söylemeden, bakanlarına sormadan, kendi başına» yapmıştı.

Gerçekten de, anayasa gereğince bağlı olduğu hükümetinin oybirliği ile verdiği kararı dinlemeksizin böyle bir harekete girişmişti : 25 Mayıs günü, sabah saat beşte, Kiralın Karargâhında Kıralla üç bakan arasında bir görüşme yapılmış, görüşmede Başbakan ve Dış İşleri Bakanı hazır bulunmuştu. Bakanlar bu toplantıda, kendisinin şahsen teslim olmamasını ve Alınanlara esir düşmemesini, böyle bir harekete giriştiği takdirde Prag'daki "Haça'nm durumuna düşeceğini" Kirala son bir kez daha hatırlattılar. Ayrıca, hem Başkomutan hem de Devlet Başkanı olduğunu, Hollanda Kır akçesiyle Norveç Kiralının yaptığı gibi, Müttefikler zaferi kazanmcaya kadar sürgünde Devlet Başkanı görevini sürdürebileceğini kendisine söylediler.

Leopold şu cevabı verdi • "Burada kalmaya kararlıyım. Müttefikler dâvayı kaybetmişlerdi." (14)

27 Mayıs akşamüstü saat 5 de, Belçika Genel Kurmay Başkan Yardımcısı General Derousseaux'yu göndererek Almanlar-dan ateşkes istedi. General saat 10 da Almanların şartlarım getirdi : «Führer silâhların kayıtsız şartsız bırakılmasını istiyor.» Kıral gece saat 11 de kayıtsız şartsız teslimi kabul etti ve sabah saat 4 de çarpışmalara son verilmesini istedi. Emir ertesi sabah 'yerine getirildi.

Fransız Başbakanı Reynaud, Leopold'un teslim olmasını radyoda ağır bir konuşma yaparak suçladı; aynı Paris radyosunda daha ciddi bir sesle

konuşan Belçika Başbakanı Pierlot, Kiralın hükümetin oy bitliğiyle verdiği öğüde karşı geldiğini, halkla ilişkisini kestiğini, artık ülkesini yönetecek durumda bulunmadığım ve sürgündeki Belçika hükümetinin kavgaya devam edeceğini Belçika halkına bildirdi. 2S Mayısta Avam Kamarasında konuşan Churchill, Leopold'un davranışı üzerindeki yargısını açıklamadı. Ancak 4 Haziranda genel eleştiriye o da katıldı.

Bu konudaki tartışma savaştan 3onra da uzun bir süre devam etmiştir. Leopold'un, gerek Belçika içinde ve gerekse dışında, oldukça çok olan yandaşlan, Kiralın, askerlerinin ve Belçika halkının kaderini paylaşmakla doğru ve şerefli bir iş yaptığı ka-nısındadırlar. Kiralın, teslim olurken devlet başkanı olarak değil, Belçika Orduları Başkomutanı sıfatiyle teslim olduğunu ileri sürmektedirler.

Alman orduları karşısında geriye çekilen Belçika askerlerinin 27 Mayısta kötü durumda oldukları kesindi. İngilizlerle Fransızların güneye doğru rahatça çekilmelerini sağlamak için cephelerini genişletmeğe razı olmuşlardı. Ama Belçikalılar ne kadar iyi çarpışmış olurlarsa olsunlar bu genişliyen cephe onların yakılmasını daha da çabuklaştırdı. Lord Gort'un 26 Mayısta Dunkerk'e çekilerek Ingiliz Seferi Kuvvetinin kalan kısmını kurtarması için Londra'dan emir aldığı da Leopold'a söylenmemişti Durumun bir yanıydı bu. Ama başka bir yanı da vardı. Belçika Ordusu ortak bir Müttefik Komutanlığının emrinde olduğu halde Leopold bu komutanlığa danışmadan ayrı bir barış yapmıştı. Leopold, kendini savunurken, 27 Mayıs günü saat 12.30 da Gort'a bir telgraf çektiğini ve az sonra "bir çözülmeyi Önlemek için teslim olmak zorunda kaacağını" kendisine haber verdiğini söylemişti. Ama o sırada çok meşgul ve sürekli olarak hareket halinde bulunan Ingiliz Komutanı bu telgrafı almamıştı. Sonradan verdiği ifadede, Lord Gort, Belçika'nın teslim olduğunu ilk olarak 27 Mayıs gecesi saat 11 den az sonra öğrendiğini ve Ypres ile merkez arasında "birdenbire 30 kilometrelik bir boşlukla karşılaştığını, düşman zırhlı kuvvetlerinin ise buradan kıyılara varabileceğini" anladığım söylemiştir (15). Kiralın

bağlı olduğu Yüksek Askerî Komutan General Weygand ise durumu akşamüstü saat 6 dan az sonra Belçika karargâhındaki Fransız irtibat

subayının çektiği telgraftan Öğrendi ve, sonradan söylediğine göre, “beyninden vurulmuşa döndü. Önceden hiç bir haber verilmemişti...” (16)

Son olarak Leopold, Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı olsa bile anayasa gereğince hükümetinin verdiği öğüdü tutmak zorundaydı. Ne bu bakımdan ne de Devlet Başkanı olarak kendi başına teslim olmaya hakkı yoktu. Belçika halkı sonunda Kirala hakkettiği cezayı verdi. Savaştan sonra kaçmış olduğu Isviçre-den geri çağırıp tahtına oturtmadı. Beş yıl sonra, 20 Temmuz 1950 de yapılan bir referandumda halkın yüzde 57 si kiralın geri gelmesinden yana oyunu kullandı. Ancak bu yüzden Belçi-bada az kalsın bir iç savaş çıkacaktı. Bu durum karşısında Kı* rai tahtına dönmekten vazgeçti, yerini oğluna bıraktı.

Leopold için herşey söylenilebilir, ama Belçika ordusunun gösterdiği kahramanlığa bir şey denilemez —gerçi diyenler de vardır— (*). Mayıs ayı içinde Reichenau'un Altıncı Ordusunun ardından birkaç gün için Belçikaya gitmiş, Belçikalıların içinde bulundukları dayanılmaz duruma karşı nasıl inatla göğüs ger diklerini kendi gözlerimle görmüştüm. Alman uçaklarının hiç bir engele rastlamadan yaptıkları korkunç bava hücumları ya da Alman zırhlı birliklerinin akınları karşısında bir kere bile çözülmemişlerdi. Ama öteki Müttefik askerlerinin bir bölümü için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Belçikalılar 18 gün dayandılar ve eğer Ingiliz Seferi Kuvveti ile Fransız Kuzey Orduları bir tuzağa düşürülmemiş olsalardı daha da dayanabileceklerdi.

(*)' Ingiliz II cl Kolordusuna komuta eden General Sir Alan Brooke bunlar arasındadır. Sir Alan Brooke sonradan imparatorluk Genel Kurmay Başkanı olduğu zaman Feld-Mareşal Lord Alanbrooke adını almıştır. Sir Arthur Bryant’m, Alanbrooke’ın güncesine dayanarak yazdığı The Turn of the Tide adh esere bakınız.

23 Mayıstcnberi, yâni Güderi an’m tankları Abbeville'den denize doğru yürümeye başladığı gündenberi, İngiliz Amiralliği, GhurehiH’in şahsen verdiği emir üzerine İngiliz Seferi Kuvvetini ve öteki Müttefik kuvvetlerini Manş limanlarından boşaltacak gemi bulmaya çalışıyordu. Cephe gerisindeki personel İle öteki «Lüzumsuz ağız» larm araba vapurlarıyla İngiltere'ye taşınması başlamıştı bile. Ama, yukarıda gördüğümüz gibi, 24 Mayısta Belçika cephesi çözülecek duruma gelmiş ve güneyde de,

Boulogne'] alan ve Calais'yi saran, daha sonra kıyıyı izleyerek yukarı doğru çıkmaya başlayan Alman zırhlı kuvvetleri, Dun-kerk'in yalnızca 30 kilometre yakınındaki Aa Canal'a varmışlardı. Belçika Ordusu ile İngiliz Seferi Kuvvetinin dokuz tümeni ve Fransız Birinci Ordusunun on tümeni bu araya sıkışmış bulunuyordu. Bu cebin güney ucu tankların hareketine elverişli değildi. Burada bir sürü kanallar, hendekler ve sel altında kalmış tarlalar[1] vardı. Böyle olduğu halde. Guderian ile Reinîıardt'-m panzer tümenleri deniz kıyısında Gravelines ile St-Omar arasında bellibaşlı engel olan Aa Canal'da beş köprübaşı elde etmişler, son darbeyi indirmek için emir bekliyorlardı. Kuzey doğudan ilerleyen Alman Altıncı ve Sekizinci Orduları, Müttefik Ordularını burada sıkıştırıp imha edeceklerdi.

İşte bu sırada, 24 Mayıs akşamı. Yüksek Komutanlıktan kesin bir emir geldi. Emir, Brauchitseh ile Haîder'in şiddetli karşı koymalarına rağmen, Rudstedt ile Goering'in teşviki üzerine, Hitler tarafından alınmıştı : Tank kuvvetleri kanal çizgisinde duracaklar, daha ileri gitmeye uğraşmıyacaklardı. Bu umulmayan karar Lord Gort'a rahat bir soluk aldırdı; gerek kendisi ve gerekse Ingiliz Donanması ile Hava Kuvvetleri durumdan ellerinden geldiğince yararlandılar. Rundstedt'in sonradan söylediği gibi bu emir "savaşın büyük dönüm noktalarından birini" yarattı.

Seferin en büyük Alman zaferi olacağı kesinlikle anlaşılan

bir hareketin eşiğinde bu anlaşılmaz dur emri nasıl verildi? Neydi bunun nedeni? Kim sorumluydu bundan? Bu sorunlar ilgili Alman generalleriyle tarihçiler arasında savaşın en büyük tartışma konularından biridir. Başta Rundstedt ile Halder olmak üzere, generaller bu hatanın sorumluluğunu yalnızca Hit-ler'e yüklerler. Churchill ise, hâtıralarının ikinci cildinde, bu emrin verilmesine Hitler'in değil, Rundstedt'in sebep olduğunu söylemekle ve bunu isbat için Rundstedt'in kendi karargâhında tuttuğu günceyi tanıt olarak göstermekle bu tartışmayı biraz daha alevlendirmiştir. Karışık ve çelişik tanıtlar arasında gerçeği bulmak kolay değil. Yazar kitabın bu bölümünü hazırlarken General Halder'in kendisine bir mektup yazdı. Konunun biraz daha aydınlatılmasını kendisinden rica etti. Halder bu ricasını kabul ederek, yazara nâzik ve uzun bir cevap yazdı. Gerek bu mektuba ve gerekse elde bulunan başka tanıtlara dayanılarak bu konuda

birtakım sonuçlara varılabilir ve, yine de son olmamakla birlikte, tartışmalar böylece sağlam bir sonuca var-öınlabilir.

Rundstedt’in, sonradan tersini iddia etmesine rağmen, bu ünlü emirden Hitler kadar sorumlu olması gerekir. Führer, 2i Mayıs sabahı Charleville’de Generalin A Gurubunu ziyaret etmişti. Rundstedt kanal çizgisinde panzer tümenlerinin' yeni piyade kuvvetleri getirilinceye kadar Dunkerk önünde beklemelerini Hitler’e teklif etti (*), Hitler sonradan Somme’un gü-

(-) Rundstedt’in kendi karargâhında tutulmuş olan kayıtlardan, ortaya çıkan gerçeğe rağmen General, Savaştan sonra, verdiği ifadelerde, bütün suçu Hitler’e yüklemekten çekinmemiştir. KanadalI Haberalma subayı Binbaşı Milton Shulman’a «eğer bana kalsaydı îngilizler Dunkerk'-ten bu kadaf kolay kaçamazlardı. Ama HİtIer’in doğrudan doğruya verdiği emirler elimi kolumu bağlamıştı. İıigilizler. kıyıda gemilere binerken ben limanın arkasında elimi kavuşturmuş onlara bakıyordum... Tanklarımın ve piyadelerimin harekete geçmesi yasaklanmış olduğu için şehrin dışında oturmuş İngiliz!erin nasıl kaçtıklarını seyrediyordum. Bu İnanılmaz hât& HİtIer’in kendisini general sanmasından ileri gelmişti.» (Shul-man, Defeat in the West, s. 42-43)

neyinde, Fransız topraklarında - girişilecek harekât İçin zırhlı kuvvetlerin saklanmalarını!daha uygun bularak bu teklifi kabul etti. Ayrıca, Müttefiklerin içine düştükleri cebin çok küçülmesi halindede durumun Luftwaffe harekâtını güçleştireceğini söyledi. Belki de Rundstedt, Hitler’in onayını alarak, hemen dur emrini vermiştir. Çünkü o sabah İngiliz Seferi Kuvvetlerinin 11.42'de bu konuda verilen Alman radyo mesajını dinlediklerim Churchill yazmaktadır (17). Hitier’le Rudstedt bu sırada toplantı halindeydiler.

Jodl ile Halder’in güncelerinden anlaşıldığına göre Hitler resmî emri o gece OKW kanalıyla yayımlatmıştır. Genel Kurmay Başkanı çok üzgündür :

«Zırhlı ve motorize kuvvetlerden oluşan sol kanadımız (diye yazıyor güncesinde) Führer’in doğrudan doğruya vermiş olduğu emirle olduğu

yerde kalacak! Kuşatılan düşman ordusunun imhası Hava Kuvvetlerine bırakılıyor!»

Cümlelerin sonundaki ünlem işaretleri Goering'in Hitler’i etkilediğini göstermektedir. Bugün de bunun böyle olduğunu çok iyi biliyoruz. Goering, kuşatılmış olan düşman kuvvetlerinin yalnız kendi hava kuvvetleriyle imha edilmesini istiyordu! Haider 19 Temmuz 1957 tarihinde yazara gönderdiği mektupta Georing’deki bu boş ihtirasın nedenlerini şöyle anlatıyor :

Nuremberg’tekl Uluslararası Askeri Mahkemenin bir komisyonunda İse Rundstedt, 20 Haziran 1946 günü şunları söyledi (teksir edilmiş kopya, s. 1490) : «Komutanın çok büyük bir halasıydı bu... Liderlerin o sırada ne kadar öfkelendikleri anlatılır gibi değildir.» Rundstedt aynı şeyleri Lldell Hart'a (The German Generals Talk, s. 112-1S) ve Amerika-Reel dâvasında Nuremberg’deki Askeri Mahkemeye de söylemiştir. (Teksir edilmiş kopya, 3350-53, 3931-42).

Telford Taylor The March of Conquest adh kitabında ve Binbaşı L.E. Ellis ise The War in France and Flanders, 1939-40, adlı kitabında bu olay üzerindeki Alman Ordu kayıtlarını incelemiş ve başka sonuca varmışlardır. Ellis’in kitabı seferin resmî İngiliz görüşünü yansıtır, Kitapta hem İngiliz hem de Alman belgeleri vardır. Nuremberg duruşmalarında Amerikan savcısı olarak dört yıl görev alan Taylor ise Alman belgeleri uzmanıdır.

«Httler’in bu kararma daha çok Goering’in etkilediği birkaç gün sonra (yâni 24 Mayıstan sonra) anlaşıldı. Ordunun hızlı hareketi, askeri eğitimi olmadığı için Ordunun göze aldığı tehlikeleri ve Ordunun haşan şanslarım anlamayan diktatörde hemen hemen korku gibi bir şey yaratmıştı. Ters bir hareketin olabileceği korkusunu bir türlü içinden atamıyordu...

Führer'ı çok iyi tanıyan Goering onun bu korkusundan yararlandı. Büyük kuşatma hareketinin kalan kısmını kendi Iaiftwaffe'si İle başarmak, böylelikle değerli panzer kuruluşlarının kullanılmasından doğabilecek tehlikeden oıuu korumak istedi. Bu teklifi yaptı... Çünkü Goering korkunç derecede ihtiraslı bir adamdı. O zamana kadar Ordunun hatasızca yürüttüğü harekâttan sonra büyük bir savaşta kendi hava kuvvetlerine son kesin, darbeyi sağlamak ve böylelikle dünya önünde bir zafer kazanmak istiyordu.»

Sonra General Halder mektubunda, Brauchitsch'in kendisine anlattığı bir olayı naklediyor ; Brauchitsch, 1946'da Nuremberg hapishanesinde Luftwaffe generallerinden Milch ve Kesserling'le yaptığı bir konuşma sırasında generallerin kendisine şunları anlattıklarını söylemiş :

«O sırada (1940 Mayısında) Goeıing, gelişmekte olan savaşın büyük şerefi yalnızca Ordu generallerine ait olursa Führer'in Almanya'daki prestiji tamir edilemiyecek kadar sarsılacaktır dedi Hitler'e. Ancak kesin savaşı Ordu değil Luftwaffe yapacak olursa Önlenebilirdi bu.»

Goering ile Rundstedt tarafından körüklenen, Brauchitsch ile Halder tarafından ise şiddetle itiraza uğrayan bu görüşe göre Hitler, düşmanın temizlenme işini, hava kuvvetleri ile, o sırada, hemen hemen hiç zırhlı kuvveti olmaksızın Belçikalıları yavaş yavaş geriye ve îtıg'ılizleri de güney batıya, Manş'a doğru iten ve cebe SLkıştsran Bock komutasındaki B Ordu Gurubuna bırakacaktı. Rundstedt'in yedi tank tümeninden oluşan A Ordu Gurybu ise Dunkerk'in batı ve güneyindeki su hatlarında duracak yalnızca düşmana yandan hafif darbeler indirecekti. Ama ne Luftwaffe ne de Bock'un Ordusu gereken başarıyı gösteremediler. Halder 26 Mayıs sabahı öfkesini defterinde şöyle belirtiyor : «Yukarıdan verilen emirler boşa çıkıyor... Tanklar sanki felce uğramış gibi duruverdiler.»

Sonunda, 26 Mayıs akşam üstü), Hitler dur emrini iptal etti ve Bock'un Belçika'daki yavaş ilerleyişini ve kıyıdaki ulaşım hareketini düşünerek zırhlı kuvvetlerin eskisi gibi Dunkerk üstünden yürüyüşe devam etmelerine razı oldu. Ama geç kalınmıştı artık: Köşeye sıkışmış olan düşman, savunmasını güçlendirecek zaman bulmuş ve bu savunmadan yunrlanarak denizden kaçmaya başlamıştı.

Hi tier'in bu önemli kararında siyasî nedenlerin de olduğunu biliyoruz şimdi. Halder'in "kuşatma savaşının yeni hareketleri konusunda Brauchitsch ile Führer arasında sert tartışmalardan birinin" geçtiğini söylediği gün, yâni 25 Mayısta, güncesine şöyle yazmış :

«Şimdi siyasi komutanlık kesin savaşın Flaman topraklarında değil kuzey Fransa'da verilmesi tilerine saplandı.»

Güncede bu yazıyı görünce şaşırdım. Eski Genel Kurmay Başkanına mektup yazdığım sırada Hitler’in savaşı Belçika yerine kuzey Fransa’da yapmak için ileri sürdüğü siyasî nedenlerin nelerden ibaret olduğunu kendisine sordum. Halder bu nedenleri çok iyi hatırladığı cevabını verdi ve bana şunları yazdı: “Hâlâ canlı olarak yaşayan anılarıma göre, Hitler bu sırada yaptığı görüşmelerde, dur emrinin nedenlerini başlıca iki' noktada topluyordu. Birincisi askerî nedenlerdi : Arazi tankların yürüyüşüne elverişli değildi; bu yüzden büyük zayiat verilecek, Fransa’daki hareket zayıflamış olacaktı,” vb. Sonrasını Halder şöyle anlatıyor :

«tkinel olarak, ileri sürdüğü nedenler askerî değil siyasi olduğu içir: bizim asker olmamız dolayısıyla bunlara İtiraz edemeyeceğimizi biliyordu.

Sivil halka İster istemez büyük zayiat verdirecek olan son kesin savaşın Flamanların yaşadığı topraklarda verilmesini siyasi nedenlerden ötürü istemiyordu. Alman asıllı Flamanların yaşadığı topraklarda bağımsız bir Nasyonal Sosyalist bölge kurmak, boy i ece onları Almanya’ya daha yaklaştırmak istediğini söylüyordu. Flaman topraklarındaki taraftarları bu amaç için uzun zamandır çalışıyorlardı; bu adamlara savaşın yıkıntılarından topraklarım koruyacağına söz vermişti. Eğer sözünü tutmayacak olursa kendisine olan güvenleri sarsılacaktı. Bunun Almanya’-ya siyasî bakımdan ziyanı dokunacaktı. Sorumlu siyasî lider olması dolayısıyla bundan kaçınması gerekiyordu.»

Saçma gibi mi geliyor size? Bıı fikir Hitler’in arada sırada aklına esen saçmalıklardan biri gibi görünse bile (Halder, Bra-uchitsch ile kendisinin de “bu nedene akıllarının yatmadığını” yazıyor) öteki generallere söyledikleri daha akıllıca —daha önemli — sayılabilir. Rundstedt’in Harekât Dairesi Başkanı General Guenther Rlumentritt, Rundstedt’in Hitler’le yaptığı görüşmeyi savaştan sonra Ingiliz askerlik konuları yazarı Gideli Hart’a şöyle anlatmıştır :

«Hitler çok neşeliydi... savaşın altı hafta içinde biteceğini bana söyledi. Bundan sonra Fransa ile makul bir barış anlaşması imzalayacak, sonra İngiltere ile bir anlaşmaya varılması olanağı doğacaktı...

Sonra İngiltere’den büyük bir hayranlıkla söz etmeye başladı. İngiltere’nin neden yaşaması gerektiğini, İngiltere’nin dünyaya getirdiği uygarlığı

anlatarak hepimizi şaşırttı... İngiltere'den istediği şeyin Alman, ya'nın Avrupadaki durumunu tanımasından ibaret olduğunu söyledi. Alman sömürgelerinin iadesi arzu edilen bir şeydi, ama gerekli değildi... Amacının İngiltere'nin kendi şerefine uygun olarak kabul edeceği bir barış anlaşması olduğunu söyliyerek sözünü bitirdi.» (18)

Birkaç hafta sonra Hitler aynı düşünceleri Ciano ile Mus-solini'ye ve en sonunda halka da söyledi. Ciano, bir ay sonra Nazi diktatörünün, başarının en yüksek noktasına vardığı bir zamanda Ingiltere imparatorluğunun «Dünya dengesinde bir etken olarak» yaşaması gerektiğini söylediğini işitince hayretten donakaldı (19). Halder de güncesine, Führer'in Ingiltere'ye teklif ettiği barışın kabul edilmemiş olmasına çok şaştığını yazdı. Hitler o günlerde Ingiltere'yi dize getirmenin "Almanya'nın değil... Japonya ile Amerika ve ötekilerin" işine yarayacağını söylüyordu.

Bu bakımdan, Hitler'in zırhlı kuvvetlerini Dunkerk önünde durdurmasının, Ingiltere'yi çok acı bir yenilginin utancından

kurtarmak ve böylelikle barış anlaşmasını kolaylaştırmak düşüncesinden ileri geldiği — yine de biraz şüpheli olmakla birlikte— söylenebilir. Dediği gibi, İngiltere ile imzalayacağı böyle

bir barış anlaşmasının sonucunda Almanya yeniden Doğuda serbest kalacak, bu sefer Rusya'ya dönecekti. Yine dediği gibi, Londra, Üçüncü Alman İmparatorluğunun Avrupa'daki hâkimiyetini tanımalıydı. Hitler/böyle 'İir barışı hemen gerçekleştireceğine bir iki ay inanıp tİurdu. Eskiden olduğu gibi, o sırada da İngiliz ulusunun karakterini, liderlerinin ne biçim insan olduk-larını ve halkının da sonuna kadar savaşa karar vermiş bulunduğunu bir türlü anlayamadı.

Ne kendisi ne de generalleri denizden anlamadıkları için, denizci bir ulus olan tngîlizlerin, ateş altındaki küçük bir limandan fe burunlarının dibindeki açık deniz kıyılarından üç dört, yüz bin kişiyi boşaltabilecekleri akıllarından bile geçmedi.

26 Mayıs akşamı saat yediye üç kala, Hitler'in dur emrini iptal etmesinden az sonra İngiliz Amiralliği «Dinamo Harekâtı» na başlama emrini verdi. Dunkerk boşaltmasının adıydı bu. O gece Alman zırhlı kuvvetleri batıdan

ve güneyden yeniden hücuma geçtiler, ama bu kez panzerlerin yürümesi o kadar kolay olmadı. Lord Gort fırsattan yararlanarak panzerlerin karşısına ağır toplarla desteklenen üç piyade tümeni çıkaracak zaman bulabilmişti. Tanklar çok az ilerleyebildi. Bu sırada boşaltma başlamıştı zaten : Kruvazör ve muhriplerden tutun da Ingiltere'nin kıyı kasabalarındaki sivil gönüllülerin yönettiği küçük deniz motorlerine ve Hollanda afcoot'Iarına kadar, her boyda, her biçimde ve her kuvvette 850 tekneden oluşan bir armada Dun-kerk'de toplanmıştı, ilk gün, yani 27 Mayısta 7669 asker boşaltıldı; ertesi gün 17,804; daha ertesi gün 47,510; 30 Mayısta 53,825. Dört günde boşaltılanların toplamı 126,606 idi. Amirallik bile bu kadar askerin bu kadar zamanda boşaltılabileceğlni ummuyordu. Harekâta başlandığı sırada 45,000 askerin ancak elindeki iki gün içinde boşaltılabileceğini düşünmüştü.

Alman Yüksek Komutanlığı, ancak Dinamo Harekâtına başlanıldığının dördüncü günü, yani 30 Mayısta uyandı. OKW-nin dört gündenberi yayımladığı bildirilerde boyuna çevrilen kuvvetlerin umutsuz durumda oldukları açıklanıyordu. Defta-

rimdeki kayda göre, 29 Mayıs tarihli bildiride açıkça şöyle denmişti : «Artois'daki Fransız ordusunun kaderi belli oldu... Dun-kerk çevresinde sıkışmış olan Ingiliz ordusu da tek merkezden yürütülen hücumumuz karşısında erimektedir.»

Erimiyordu; denize açılıyordu. Tabii ağır silâhlarım ve teçhizatlarını bırakarak, ama bir gün geriye dönüp yeniden döğü-gecekl erine de inanıyorlardı.

30 Mayıs sabahı Halder güncesine hâlâ gizliden gizliye şunları yazıyor : "Kıskaç içine aldığımız düşmanın bozgunu devam ediyor." Şunu da yazmayı unutmuyor : Ingilizlerin kimileri "dişini tırnağına takarak çarpışıyor"; başkaları da "kıyıya koşuyor ve tekne olarak ne bulursa binip Manş'ı geçiyor. Le Debacle (bozgun) " diyor buna Halder. Biiindiği gibi, Le Debacle Emil Zolâ'nın Prusya karşısında Fransa yenilgisini anlatan ünlü romanının adıdır.

öğleden sonra Brauchitsch ile bir görüşme yapan Genel Kurmay Başkam, Ingilizlerin yüzlerce küçük tekneye binerek kaçmalarının ne kadar önemli

bir olay olduğunu anlamaya başladı.

«Brauchitsch öfkeli... Zırhh birliklerimiz durduruimasalardı kıskaç ki. yıda kapanacaktı. Kötü hava şartları Luftvvajfe’yi yere bağladı ve biz şimdi binlerce düşman askeri burnumuzun dibinde İngiltere’ye kaçarken elimizi kolumuzu bağlamış bakıyoruz.»

Başka çaresi de yoktu; bakacaklardı. Cebin her yanında Almanlar tarafından yapılan baskıya karşm Ingiliz hatları tutunuyor ve hergün daha çok sayıda asker boşaltılıyordu : Ertesi gün, yâni 31 Mayıs tarihi, boşaltmanın en büyük günü oldu, 68.000 kişinin bir bölümü kumluklardan, bir bölümü de Dun-kerk limanından teknelere bindi. O güne kadar 194,620 kişi kurtarılmıştı. Bu sayı umulanın dört misliydi.

Peki, ya o ünlü Luftwaffe nerelerdeydi acaba? Halder’in söylediğine göre, kötü hava durumu yüzünden uçaklar çoğu zaman, havalanamıyorlardı. Geri kalan zamanlarda da, Ingiltere-

den kalkan ve Alman uçaklarıyie ilk olarak çarpışan Royal Air Force (Ingiliz Hava Kuvvetleri) uçaklarının hücumuna uğru-yorlardı O. Ingilizlerin Spitfire uçakları sayıca azdı ama Almanların Hfesserscftmîfte’leriyle başa çıkıyor, hantal bombardıman uçaklarını alaşağı ediyorlardı. Goermg’in uçakları birkaç kere Ingiliz uçaklarının ellerinden kurtularak Dunkerk’e vardılar ve limanda o kadar büğük lıaiar yaptılar ki liman bir süre için kullanılmaz duruma geldi. Askerler teknelere ancak kumsaldan bindirilebildiler. Luftwaffe gemilere karşı da hücumlara girişti ama ancak 861 tekneden 243 tekne batırabildi. BÖylece Goe-ring Hi tier’e verdiği sözü yerine getiremedi, yâni Ingiliz Seferi Kuvvetini imha edemedi. Alman, uçakları en büyük hücumlarım 1. Haziranda yaptılar. (En büyük kaybı da o gün verdiler. Her iki yan 30 uçak yitirdi.) Üç muhriple bir sürü küçük tekne batırdılar. O gün ikinci büyük boşaltmadan biri daha yapılmaktaydı. Ertesi sabah şafak vakti, kıskacın içinde yalnız 4,000 Ingiliz eri kalmıştı. Bunları siperlerdeki 100,000 Fransız askeri koruyordu.

O sırada orta çaptaki Alman toplan Dunkerk'e yaklaşmış bulunuyordu. Gündüzleri boşaltmadan vazgeçildi. O sırada Alman uçakları gece uçuşları yapamıyorlardı. 2 ve 3 Haziran geceleri Ingiliz Seferi Kuvvetinin geri kalan bölümüyle 60’000 Fransız askeri başarı ile boşaltıldı. 40,000 Fransız askeri

Drinker k’i 4 Haziran sabahına kadar inatla savundu. O güne kadar 338,226 Ingiliz ve Fransız askeri Alman kıskacından kurtulmuş bulunuyordu. Hiç birinde asker kılığı kalmamıştı. Çoğu acınacak durumdaydı. Ama hepsi de savaş tecrübesi kazanmışlardı;

<-) Kumluklarda şiddetli kava bombardımanı altında bulunan İngiliz askerlerinin çoğu bu durumu bilmiyorlardı. Çünkü hava çarpışmaları ya bulutların üzerinde ya da. uzaklarda yapılıyordu. Askerler yalnızca uçakların hücumlarına uğradık! aıııı, doğu Belçika'dan Dunkerk’e kadar ateş yağmuru altında bulunduklarını biliyorlar ve İngiliz uçaklarının, bunlara bir şey yapamadıklarını sanıyorlardı. İngiltere’ye döndüklerinde kimileri mavi üniformalı R.A.F. leri tahkir ettiler. Churchill buna üzüldü ve 4 Haziranda Avam Kamarasında bu konuya değinerek çatışmayı önledi. ‘Dunkerk başarısını hava kuvvetleri sağlamıştır,’ dedi.»

ellerine iyi silâhlar verilirse ve havadan da iyi korunurlarsa Almalılara karşı durabileceklerini artık biliyorlardı. İçlerinden çoğu. silâh dengesi kurulunca, bunu isbat elti. Hem de nerede? Teknelere binerek Ingiltere’ye kaçtıkları yerin hemen az aşağısındaki bir kıyıda.

Dunkerk kurtuluşu Ingilizlerin bir başarısıdır. Ama Churchill, 4 Haziranda Avam Kamarasında yaptığı bir konuşmada, “savaşların boşaltmalarla kazamlmadığım” îngilizlere hatırlattı. Ingiltere’nin geleceği gerçekten karanlıktı. Durumları, aşağı yukarı bin yıl önce Norman istilâsı zamanında olduğundan daha tehlikeliydi. Adaları koruyacak orduları yoktu. Air Force Fransız savaşlarında çok hırpalanmıştı. Donanmaları vardı yalnızca. Ama Norveç seferi, büyük savaş gemilerinin karada üslenen hava kuvvetine ne kadar bağlı olduğunu göstermişti. Alman bombardıman uçakları şimdi dar Manş Denizinin beş ya da on dakika ötesindeydi. Fransa ise Somme ve Aisne’nin aşağısında hâlâ dayanmaya çalışıyordu. Ama en iyi askerlerini ve silâhlarını Belçika’da ve kuzey Fransa’da yitirmişti. Küçük ve modası geçmiş uçaklarının çoğu ise imha edilmişti. Sarsıntıdaki hükümeti ele geçirmeğe başhyan çok ünlü iki general ise, Mareşal Petain ile General Weygand, bu kadar üstün bir düşmanla çarpışmak niyetinde değillerdi.

Churchill, 4 Haziran 1940 günü Avam Kamarasında kürsüye çıktığı zaman bu kötü gerçeklerin hepsini biliyor ve o sırada Dunkerk’den son gelen tekneler boşalıyordu. Churchill sonradan yazdığma göre, yalnız kendi

halkına değil, bütün dünyaya — özellikle Amerikaya — «savaş konusundaki kararımızın ciddi nedenlere dayandığını göstermeğe» karar verdi. Uzun zaman unutulmayan ve tarihteki büyük söylevlerden biri sayılan ünlü konuşmasını işte bu sırada yaptı.

«.Avrupanın büyük bölümü, birçok eski ve ünlü devletler Gestapo'mm ve Nazi yönetiminin iğrenç mekanizmasının pençesine düşse ya da düşmek ihtimali olsa bile gevşemeyeceğiz ve yorulmıyacağız, Fransa'da dövüşeceğiz, denizlerde ve okyanuslarda dövüşeceğiz, havada daha büyük bir gü-vcsik- ve daha kuvvetle dövüşeceğiz, neye mal olursa olsun adamızı savunacağız, kumsallarda dövüşeceğiz, çıkarma yerlerinde dövüşeceğiz, açık arazîde ve caddelerde dövüşeceğiz, dağlarda dövüşeceğiz; lıiç bir zaman teslim olmayacağız. Dahası, bir an bile İnanmıyorum ya, bu ada ya da adanın büyük bir bölümü ele geçirilirse ve aç bırakılsa bile, İngiliz Donanmasının silâhlandırdığı ve koruduğu denizlerötesî İmparatorluğumuz, Yeni Dünya bütün gücüyle Eski Dünyanın yardımına ve kurtuluşuna koşuncaya kadar, mücadelesine, devam edecektir.»

FRANSA'NIN ÇÖKÜŞÜ

Hitler, îngilizlerin savaş kararma pek aldırmıyordu. O sırada başladığı Fransız seferi bitince Ingilizler nasıl olsa yola geleceklerdi. 5 Haziranda Dunkerk düştükten sonra, ertesi sabah Almanlar Somm'a doğru büyük bir taarruza geçtiler ve az sonra Abbeville'den Yukarı Ren'e kadar uzanan 600 kilometrelik cephe boyunca ezici bir kuvvetle hücuma geçtiler. Fransızların durumu umutsuzdu. Almanların, 10'u zırhlı olmak üzere 143 tümenine karşı Fransızların yalnızca 65 tümeni vardı. Bunların çoğu da ikinci sınıf tümenlerdi. En iyi tümenlerle zırhlı kuvvetlerin büyük bir bölümü Belçika'da harcanmıştı. Aslında zayıf olan Fransız hava kuvvetlerinde pek az uçak kalmıştı. Ingiliz-ler Saar'da kalan bir tek piyade tümeni ve zırhlı tümenin bir bölümüyle Fransızlara pek az bîr yardımda bulunabilirlerdi. Ingiliz Hava Kuvvetleri yardım edemezdi, çünkü Ingiliz adaları savunmasız kalırdı. Bundan başka Petain ile Weygand'm hâkim olduğu Fransız Yüksek

Komutanlığı büyük bir bozgun havası içindeydi. Böyle olduğu halde birtakım Fransız birlikleri yine de büyük bir cesaret ve inatla savaştılar; Alman zırhlı kuvvetlerini zaman zaman orada burada durduttular; Alman hava kuvvetlerinin durmadan yağdırdığı ateşe dayandılar.

Ama eşit koşullar içinde yürütülmeyen bir savaştı bu. Telford Taylor'un çok doğru olarak belirttiği gibi, Alman kuvvetleri «zafer coşkunluğu ile» Fransa'nın içine dalgalar halinde daldılar. Çek kalabalıktılar ve çok hızlı gidiyorlardı : Bu yüzden sık sık birbirlerinin yollarını kestikleri bile oluyordu (20). Fransız hükümeti 10 Haziranda Paris'ten alelâcele ayrıldı ve General Von Kuechler'İn On Sekizinci Ordusu 14 Haziranda Fransa'nın gözbebeği olan savunmasız büyük şehire girdi. Eifel Kulesine hemen gamalı haç bayrağı çekildi. Bordeaux'ya kaçan hükümetin Başbakanı Reynaud 16 Haziranda istifa etti. Yerine Petain geçti. Petain ertesi gün, İspanya elçisinin aracılığı ile Al mantardan ateşkes anlaşmasının imzalanmasını istedi. (*) Hitler bu teklife aynı gün cevap vererek, önce müttefiki Musso-lini'ye danışacağını söyledi. Çünkü cakalı savaşçı, Fransız ordularının yenilmesi kesinleşince hemen bir kurt gibi, 10 Haziranda savaşa katılmış, yağmadan bir şeyler koparmak istemişti.

DUÇE KÜÇÜK HANÇERİYLE FRANSAYI ARKADAN VURUYOR

Hitler batıdaki savaş ile durmadan gece gündüz uğraştığı

(') O gün, 17 Haziran, 1940 da, eski Kaizer sürgün olarak yaşadığı, işgal altındaki Doom kasabasından, o zamana kadar yabancı bir türedi olarak hor gördüğü Hitler'e bir tebrik telgrafı gönderdi. Bu telgraf Nazt-lerin ele geçen evrakı arasında bulunmuştur.

Fransa'nın teslimi olayının üzerimde bıarktığı derin İzlenimin etkisinde kalarak 1870 de İmparator Büyük Wilheim'in şu sözleriyle Tanrının lütfettiği büyük zaferden ötürü sizi ve bütün Alman Vehrnıaeht'ım tei*-tik ederim. «Tanrısal adalet olayları tersine çevirdi!»

Bütün Almanların kalbinde. Büyük Kiralın Leuthen zaferini kazanan askerleri tarafından söylenen türkü yankılanıyor; «Artık hepimiz tanrıya şükrediyoruz!»

Bu büyük zaferi Tanrıdan çok kendisinin yarattığına inanan Hitler bu telgrafa usturuplu bir cevap hazırladı. Cevabın gönderilmiş olup olmadığı belgelerden anlaşılmıyor. (211

Führer, bir süre önce, Doorn'dan geçen bîr Alman birliğinin sürgündeki kiralın oturduğu şatonun çevresine bir şeref kıt'ası bıraktığını işitmiş, buna çok kızmıştı. Hitler kıt'anın hemen kaldırılmasını ve hiç bir Alman askerinin Doorn'a girmemesini emretti. II ci Wilhelm, 4 Haziran, 1941 de Doorn'da öldü ve oraya gömüldü. Hassell'ia güncesinde yazdığına

sırada bile sık sık Mussolini'ye mektup yazacak vakit buluyor, gittikçe çoğalan Alman zaferlerini ona bildiriyordu.

Belçika ve Hollanda'nın "tarafsızlığım garantiye almak için" bu ülkelere hücum ettiğini ve Duçe'nin kararını vermesini sağlamak üzere durumu dostuna haber vereceğini bildiren 7 Mayıs tarihli ilk mektuptan sonra Hitler 13, 18 ve 25 Mayıs tarihlerinde birincisinden daha ayrıntılı ve daha dostça üç mektup daha yazdı (22). Halder'iin güncesinden de anlaşıldığına göre, generaller İtalya'ya —savaşa girsin ya da girmesin— hiç aldırmadıkları halde Führer her nedense İtalya'nın müdahalesine önem veriyordu. Hollanda ile Belçika ortadan kalkınca, İngiliz -Fransız kuzey orduları yenilip de geride kalan İngiliz askerleri de Dunkerk'den gemilere bindirilmeğe başlayınca, Mussolini palas pandıras savaşa katılmıya karar verdi. 5 Haziranda savaşa gireceğini 30 Mayısta Hitler'e bildirdi. Hitler hemen «çok sevindiği» cevabını verdi.

«(Hitler'in 31 Mayısta verdiği cevaptan) Eu savaşın zaferle sonuçlanacağı konusundaki sarsılmaz inancımı hâlâ kuvvet 1 en dİ re bilecek bir şey kaldıysa o da sizin beyanınızdı... Sizin savaşa girmeniz bile düşmanlarımızın cephesine şiddetli bir darbe indirilmesi bakımından hesaplı bir etkendir.»

Bununla birlikte Führer Müttefikinden savaşa girme tarihini üç gün daha ertelemesini rica etti — önce Fransız kuvvetlerini iyice ezmek istediğini söylüyordu — ve Mussolini de bu tarihi beş gün daha erteledi, 18 Hazirana aldı. Duçe çarpışmaların hemen bu tarihten sonra bavlıyacağını söylüyordu.

İtalya ile Fransa arasında pek çarpışma olmadı. Hitler, büyük ortağını Fransa ile yapılacak ateşkes anlaşmasını görüşmek üzere Münih'e çağırdığı sırada, otuz iki tümenlik İtalyan kuvveti, bir hafta süren "savaş" tan sonra Alp cephesinde ve Riviera'nm güneyinde bulunan altı tümenlik ufak bir Fransız kuvvetini bile hâlâ yerinden kıpırdatamamıştı. Oysa o sırada Rhone ovasma akan Almanlar Fransızların gerilerini tehdit et-

göre (s. 200) ölümü Almanya'da hemen hemen «hiç dikkati çekmedi.» Hitler ile Goebbels böyle olmasına özellikle dikkat etmişlerdi.

inekteydiler Ç'). 12 Haziranda Ciano güncesine şunu yazıyor :

«Mussolini çok utanıyor, çünkü askerlerimiz bir adım bile ileri gideme-di. Bugün bile bir İlerleme kaydedemediler ve az çok bir mukavemet gösteren ilk Fransız tahkimatının karşısında durdular.» (23)

Mussolini'nin şişirdiği İtalyan askerî gücünün ne kadar büyük bir palavra olduğu daha başlangıçda belli oldu. 17 Haziran akşamı Fransız ateşkes anlaşmasını Hitler'le görüşmek üzere Ciano ile birlikte trende giderlerken süngüsü bir hayli düşmüş bulunan diktatörün ağzını bıçak açmıyordu.

«(Ciano'nun güncesinden) Mussolini durumdan memnun değil. Bu çabuk barış onu rahatsız ediyor. Fransızlarla yapılacak ateşkes anlaşmasının koşullarını aydınlatmak için yolculuk sırasında uzun uzadıya konuştuk. Duçe... Fransız topraklarının büsbütün işgal edilmesine kadar gitmek niyetinde. Fransız filosunun teslim olmasını istiyor. Ama düşüncelerinin yalnızca danışma bakımından değeri olduğunu da biliyor. Savaş İtalya'nın hiç bir aktif rolü olmadan Hitler tarafından kazanılmıştır; onun için son sözü Hitler söyleyecek. Bu durum elbette Mussolini'yi tedirgin ediyor ve üzüyor.»

Çekoslovakya sorununda Chamberlain ile Daladier'nin daha iki yıl önce, iki diktatörü yatıştırınıya çalıştıkları yerde, yâni Münih'deki Führerhaus'da Mussolini ile Ciano, Nazi Başko-mutaniyle konuştukları zaman, Führer'in söylediği «son söz» ün yumuşak olduğunu görünce şaşırdılar. Yeni bir darbe oldu bu onlar için. Görüşme üstüne düzenlenmiş gizli Alman muhtıra.-sından (24), Hitler'in herşeyden önce Fransız Donanmasının Ingilizlerin eline düşmemesine karar verdiği anlaşılıyor. Ayrıca [2]

Hitler, Fransız hükümetinin Kuzey Afrika'ya ya da Londra'ya kaçarak savaşa devam etmesinden de korkuyordu. Bu bakımdan ateşkes şartlarının ılımlı olmasını istiyordu — barış şartları değişebilirdi. Bundan başka «bir Fransız hükümeti Fransız topraklarında yaşamalı» ve «Fransız Donanmasının tarafsızlığını» sağlamalıydı. Hitler, Mussojini'nin, Toulon (Toulon Fransız donanmasının toplandıgL-büyük bir Akdeniz üssü idi) ve Marsilya da dahil olmak üzere, Rhone ovasmm Italyanlarca işgali, Korsika, Tunus ve Cibuti'nin silahsızlandırılması konularında yaptığı teklifleri hemen daha başlangıçta reddetti. İtalyan işgalindeki Habeşistan'ın kapısı olan Cibuti şehrinin adım Ciona, Alman muhtırasına göre, «hafif bir sesle» söylemişti.

Sert Ribbentrop bile, Ciano'nun yazdığına göre, o gün «görülmemiş derecede ılındı ve durgundu, barıştan yana» idi. Bizim kahraman Duçe ise, damadının yazdığına göre, «çok üzgündü.»

«İkinci derecede bir rol oynadığım anlıyor... Ashnda, Duçe bang saatinin yaklaşmasından korkuyor ve hayatının şu erişilmez hülyasını bir daha gerçekleşti re m iye ceğin i anlıyor; savag alanında bir zafer kazanama-dan ölmek.» (25)

Mussolini Hitler'i Fransızlarla yapılacak ateşkes görüşmelerinde kendisiyle birlikte bulunmaya bile kandıramadı. Führer tarihsel bir yerde (adını dostuna söylemedi) kazanacağı büyük zaferi bu fırsat düşkünü adamla paylaşmak istemiyordu, ama Fransa ile imzalayacağı ateşkes anlaşmasının, Fransızlar, İtalya ile aynı şekilde bir anlaşma imzalayıncaya kadar yürürlüğe girmeyeceğini Duçe'ye vaadetti.

Mussolini çok üzgün ve çok bozuk döndü Münih'den, ama Ciano, güncesinden anlaşıldığına göre, bu sefer Hitler'in o güne kadar hiç görmediği ya da düşünmediği -bir yanının etkisinde kaldı.

«(Roma'ya döndüğü zaman şunu yazdı) (Hitier'in) bütün sözlerinden herşeyi bitirmek için çarçabuk hareket etmek istediği anlaşılıyor. Hitler kumar oynuyor şimdi. Büyük bir oyun çevirdi. Hiç bir şeyi tehlikeye sokmadan masadan kalkmak istiyor. Çekine çekine ve zekice konuşuyor, bugün için. Bu kadar büyük bir zaferden sonra bunu yapmak gerçekten zor. Kendisine karşı aşırı bir nezaket göstermiş olmakla suçlandırıl» mam,

ama bugün ona gerçekten hayranım.» (26)

COMPİEGNE'DE İKÎNCİ ATEŞKES ANLAŞMASININ İMZALANMASI

Haziran ayında ben de Alman Ordusunun arkasından Paris'e gittim. Güzel başkent bu aylarda daha güzelleşirdi. Ama şimdi bir felâket çökmüştü üstüne, Petain'in iki gün önce istemiş olduğu ateşkes anlaşması koşullarını Hitler'in nerede bildireceği 19 Haziranda belli oldu. Burası Alman imparatorluğunun 11 Kasım 1918'de Fransa'ya ve Müttefiklerine teslim olduğu yerdi : Compiegne ormanında küçük bir açıklık. Nazi Başkomutanı intikamını burada alacaktı ve bu yer o sırada duyacağı tadı daha da artıracaktı. 20 Mayısta, yâni büyük taarruza geçildiğinin onuncu günü, Alman tankları Abbeville'e vardığında düşünmüştü bunu. O gün Jodl defterine şunları yazmıştı: "Führer barış anlaşması üzerinde çalışıyor... ilk görüşme Compiegne ormanında." 29 Haziran günü akşama doğru otomobile binerek ateşkes anlaşmasının imzalanacağı ormana gittim. Alman Ordusu mühendisleri, 1918 ateşkes anlaşmasının imzalandığı vagonun bulunduğu müzenin duvarlarım yıkıyorlardı. Mareşal Foch'a ait eski bir yataklı vagondu bu. Oradan ayrıldığım sırada pnomatik matkaplarla çalışan mühendisler duvarı çoktan yıkmışlar, vagonu ormandaki açıklıkta, 11 Kasım 1918'de sabah saat 5'de Foch'un Alman temsilcilerine ateşkes anlaşmasını imzalattığı yere götürüyorlardı.

21 Haziran günü öğleden sonra Compiegne ormanının bir kenarında durmuş, Hitler'in son yıllarda görmeye alıştığım zaferlerinin en büyüğünü ve sonuncusunu seyrediyordum. Fransa'nın güzel günlerinden biriydi. Sımsıcak güneş kocaman ağaçların — gürgenlerin, meşelerin, servilerin ve çamların — aralarından süzülüyor, küçük, çepçevre açıklığa giden ağaçlı yollara tatlı gölgeler serpiyordu. Hitler büyük bir Mercedes içinde

geldi. Yanında Goering, Brauchitsch, Keitel, Raeder, Ribbent-ıcp ve Hess vardı. Hepsi çeşitli üniformalar giymişlerdi. Almanya'nın o zamanki Feld-Mareşali Goering, mareşallik asasiy-Ia oynuyordu. îki yüz. metre kadar geride otomobillerinden indiler. İndikleri yerde Aiesce-Lorrain heykeli vardı. Hitler görmesin diye üzeri Alman savaş bayraklarıyla örtülmüştü.

temsil eden büyük bir kılıç.

Heykelde, 1918'deki Müttefikleri Hohenzollern Almanyasını temsil

! eden topal bir kartala batı-ı binişti. Hitler beykefö baktı ve yürüdü.

i (Defterimden) Yüzünü gördüm. Sert, ciddî, intikam dolu. Yaylana yaylan^ yürüyüşünde muzaffer bir fatih, dünyaya meydan okuyan bir adam hali var. Başka Lir şey daha... bir çeşit tiksinti, kaderin bu şekilde tam tersine dönmesinin verdiği iç sevinci — kaderi tersine döndüren de kendisi.»

Ormandaki küçük açıklığa vardığı ve özel bayrağı da açıklığın ortasına çekildiği zaman yerden bir metre kadar yükseklikteki büyük bir taşa takıldı gözleri.

«{Defterime yazıyorum) Hitler, arkasındakiierle birlikte, taşa doğru

gidiyor, çıkıyor, ve üzerinde büyük harflerle (F'ransızca) yazılmış olan şu yazıyı okuyor :

«1918 KASIMININ ONBİRİNDE ALMAN İMPARATORLUĞUNUN CANİCE GURURU BURADA KIRILDI — ESİR ETMEYE ÇALIŞTIĞI HÜR İNSANLAR ONU BURADA YENDİLER.»

Hitler okuyor, Goering de okuyor, hepsi okuyor. Haziran güneşi altında ayakta sessizce duruyorlar. Hitler'in yüzündeki ifadeye bakıyorum. Benden yalnızca elli metre uzakta. Dürbünle bakıyorum. Sanki önümde gibi. Bu yüzü hayatının önemli zamanlarında kaç kere gördüm. Ama bugün! Tiksinti, öfke, kiıı, intikam ve zaferle dolu.

Anıttan İniyor, bu jesti bile bir tiksinti şaheseri haline getirmeye çalışıyor. Başını çevirip bakıyor. Kinli, kızgın. Hemen hemen duyuyorsunuz bu kızgınlığım. Çünkü kocaman Prusya çizmesiyle o kahrolası yazıyı bir çırpıda silemiyor ([3]). Ormandaki açıklığa göz gezdiriyor ve şimdi gözü gözünüze gelince kininin derinliğini anlıyorsunuz. Ama bu bakışta bir zafer de var — intikamcı, zafere ulaşmış bir .tiksinti. Birdenbire, sanki yüzü duygularını tam olarak göstermiyormuş gibi, vucudiinü o ânın havasına uyduruyor. Hemen ellerini kalçalarına götürüyor, omuzlarını büküyor, bacaklarını açıyor. Muazzam bir meydan okuma, bulunduğu yere karşı

tiksinti, Alman İmparatorluğunun yıkıldığı gündenberi yirmi İki yıldır savaştığı dâvayı temsil eden bir jest.»

Bundan sonra Hitler'le yanındakiler ateşkes vagonuna girdiler. Hitler 1918'de Foch'un oturduğu koltuğa geçti. Beş dakika sonra Fransız heyeti geldi. Heyetin başmda Sedan'daki ikinci Ordunun Komutanı General Charles Huntziger vardı. Heyet bir amiral, bir hava generali ve bir de sivilden oluşmuştu. Heyetin sivil üyesi Fransa'nın eski Polonya Elçisi Leon Noel'di. Noel şimdi de Alman Ordularının yarattığı ikinci bir felâketin tanığı oluyordu. Hepsi de çok üzgündüler. Ama ciddiyetlerini bozmadılar. Fransa'nın övündüğü bu kutsal yerde böyle kötü bir duruma düşürüleceklerini bilmiyorlardı. Hitler'in önceden hesapladığı gibi çok şaşırmışlardı. Halder o günün akşamı Brauchitsch'den olup bitenleri dinledikten sonra defterine şunları yazmış :

«Şartların kendilerine 1918 görüşmelerinin yapıldığı yerde bildirileceği Fransrzlara söylenmemişti. Bu hazırlık karşısında şaşırmışlar ve başlangıçta suratlarım asmak İstemişler.»

Halder ya da Brauchitsch gibi kültürlü iki Almanın bile ciddi bir yüzle asık bir yüzü birbirine karıştırması belki de normaldir. Fransızların şaşkınlıktan donup kaldıkları hemen görülüyordu. Bununla birlikte, o sıralarda verilen raporlara göre, Fransızların Führer'in ileri sürdüğü koşulların sertlerini yumuşatmaya ve durumlarına yakışmayanları kaldırmaya çalıştıkları da elegeçen Nazı gizli belgeleri arasındaki resmî Alman tutanağından bugün artık iyice anlaşılıyor (27). Ama Fransızların yaptıkları bütün bu çabalar boşa çıkmıştı.

Keitel ataşkes koşulları tasarısını Fransızlara okuduktan hemen sonra Hitler ile maiyeti, yataklı vagondan çıkıp gittiler. Hitler görüşmelerin yönetilmesini OKW şefine bırakmış, hazır-

lamış olduğu koşulların bir noktasına bile dokunmamasını kendisine söylemişti.

Huntziger koşulları okur okumaz, bunların «çok ağır ve acı», Fransızların 1918'de Almanlara aynı yerde kabul ettirdikleri koşullardan da kötü olduğunu söyledi. Bundan başka, «Fransa'yı yenmemiş olan Alplerin

ötesindeki başka bir ülke de (Huntziger İtalya’nın adım bile söylemeye tenezzül etmemişti) buna benzer koşullar ileri sürdüğü takdirde Fransa hiç bir şekilde teslim olmıyacaktı. Sonuna kadar dövüşecekti... Bu bakımdan Alman'ateşkes anlaşmasına imza koyması kendisi için imkânsızdı.»

O sırada görüşmelere geçici olarak başkanlık eden OKW’-nin iki numaralı adamı Jodl, bu kadar umutsuzcasma yenilmiş olan bir düşmandan böyle bir meydan okuma beklemiyordu. Huntziger’e, söylediği sözlerin anlamını “anlamadığını” söyli-yemezdi, ama Führer’in koşullarını değiştirmek elinde değildi. Bütün yapabileceği şeyin “açıklamalarda bulunmak ve karanlık noktalan aydınlatmak” tan ileri gidemiyeceğini söyledi. Fransız'lar ateşkes belgesini ya alacaklar ya da olduğu gibi bırakıp gideceklerdi.

Almanlar, Fransız heyetinin Bordeaus’daki hükümetin açık onayı olmadan bir ateşkes anlaşması imzalamaya yetki almaksızın oraya geldiklerini öğrenince hayret ettiler. Bir mühendislik mucizesi yaratarak ve belki de büyük bir talih eseri olarak, savaşların sürdüğü hatlar arasından geçmek suretiyle, eski yataklı vagonla Bordeaux arasında hemen telefon konuşması sağladılar. Fransızlar ateşkes koşullarım bu telefondan yararlanarak hükümetlerine bildirebilirler ve hükümetleriyle tartışabilirlerdi. Görüşmelere tercümanlık eden Dr. Schmidt’e, ağaçların arasında konuşmayı kaydeden Ordu Muhabere kulübesine giderek konuşmaları orada dinlemesi emredilmişti. Ertesi gün Huntziger ile General Weygand arasmda geçen konuşmanın bir bölümünü dinlemek fırsatını buldum.

Fransızların bozulmasında, teslim olmasında ve Ingiltere ile

aralarının açılmasında büyük sorumluluk payı bulunan Wey-gand’ın Alman isteklerinin çoğuna şiddetle itiraz ettiğini burada açıklamam gerekir. Almanların ağır koşullarından biri, Fratı. sa’da ve Fransa’ya ait topraklarda yaşayan bütün Nazi aleyhtarı Almanların, Almanlara teslim edilmesiydi. Weygand bu hükmü Fransızların geleneksel iltica hakkına aykırı buluyordu. Bu itiraz, ertesi gün küstah Keitel’e söylendiği zaman Keitel hü-kümün kaldırılmasına razı olmadı. “Alman mültecileri,” dedi, “en büyük savaş kışkırtmışıdırlar. Kendi uluslarına” ihanet etin ilşerdir. “Ne olursa olsun” Almanlara teslim edileceklerdi. Fransızlar, kendilerine Francs - tireur işlemi yapılacağım, yâni hemen kurşuna dizileceğini yazan başka bir maddeye ise itiraz etmediler. Bu madde, Ingiltere’de özgür bir Fransız kuvveti

örgütlemeye başlayan De Gaulle'e karşıydı. Bu maddenin en ilkel savaş kurallarım bile bozduğunu hem Weygand hem de Keitel biliyordu. Bundan başka, Fransızlar bütün savaş esirlerinin barış yapılıncaya kadar esir olarak kalmalarını öngören maddesine de itiraz etmediler. Weygand Ingiltere'nin üç hafta içinde istilâ edileceğinden, bundan sonra da Fransız esirlerinin serbest bırakılacağından emindi. Ama Weygand bu maddeyi kabul etmekle bir buçuk milyon Fransız', beş yıl esir kamplarında kalmaya mahkûm etmiş oluyordu.

Ateşkes andlaşmasmın en can alacak noktası Fransız Donanmasının durumuydu. Fransızlar yenilmeye başladığı sırada, Churchill, Fransız Donanması Ingiliz limanlarına doğru yola çıktığı takdirde Fransızların ayrı bir barış anlaşması yapmasını yasaklayan maddeden vazgeçeceğini Fransızlara bildirmişti. Hitler böyle bir durumun ortaya çıkmasını önlemeye karar vermişti; 18 Haziranda Mussolini'ye söylediği gibi, böyle bir hareket Ingiltere'yi kuvvetlendirmiş olurdu. Bu tehlikeyi düşünerek yenilen düşmana bir tâvizde ya da hiç olmazsa bir vaatte bulunmak istiyordu. Ateşke$ anlaşmasına göre Fransız filosu seferber durumdan çıkarılacak, silâhsızlandırılacak ve gemiler üslerinde kalacaklardı. Buna karşılık da,

«Alman hükümeti, limanlarda Almanların nezareti altında bulundum, lacak Fransız Filosunu, savaş sırasında kendi amaçları için kullanmıya-cağını Fransız hükümetine ciddi bir şekilde bildirir. Bundan başka, barışın kurulması sırasında Fransız filosundan herhangi bir talepte bulunmak niyetinde olmadığım da ciddi ve açık olarak bildirir.»

Hitler'in bütün verdiği sözler gibi, bu söz de elbetteki tutul-mıyâeaktı.

Son olarak, Hitler Fransız hükümetine güney ve güney doğuda jşgal edilmemiş, bir bölge bırakıyordu. Fransızîar burada göriifıürde kendilerini istedikleri gibi yöneteceklerdi. Çok kurnazca* bir buluştu bu. Böylelikle Fransa yalnız coğrafya ve yönetim bakımından ikiye bölünmüş olmakla kalmıyor, aynı zamanda, sürgünde bir Fransız hükümetinin kurulması da imkânsızlaşmış olmasa bile, zorlaşıyor, Fransız politikacılarının hükümeti Bordeaux'dan kaldırıp Kuzey Afrika topraklarına götürmeleri önleniyordu. Bu plân aşağı yukarı başarıya ulaştı. Çünkü Fransızlan eninde sonunda Almanlar değil Fransız bozguncuları, yâni Petain, Weygand, Laval ve yardakçıları yenmişlerdi. Ayrıca, Hitler, Bordeaux'daki Fransız

hükümetinin başına geçenlerin Fransa'da demokrasi düşmanları olduğunu biliyor, Avrupa'da Nazi düzeninin kurulmasında kendisiyle işbirliği yapacaklarını umuyordu.

Bununla birlikte Compiegne'deki ateşkes görüşmelerinin ikinci gününde de Fransız delegeleri tartışmalarını sürdürdüler ve işi geciktirmeğe çalıştılar. Gecikmenin nedenlerinden biri de Huntziger'm, Weygand'm kendisine imza yetkisi değil bir emir verdiği üstünde direnmesiydi. Fransa'da hiç kimse sorumluluk almak istemiyordu. Sonunda Keitel akşamüstü saat 6-30'da bir ültimatom verdi. Fransızîar Almanların teklif ettikleri ateşkes koşullarını bir saat içinde ya kabul ya da reddedeceklerdi. Fransız hükümeti bu bir saatlik süre içinde teslim oldu. 22 Haziran, 1940 günü akşamı saat 6.50'de Huntziger ile Keitel Ateşkes And-taşmasını imzaladılar. (*)

(*) Andlaşma Fransız - Italyan ateşkes anlaşması imzalanır imza-

Yataklı vagona konulan gizli mikrofonlardan son sahneyi dinledim. Fransız generali Andlaşmayı imzalamadan hemen önce, titreyen bir se3İe kendi hesabına bir iki söz söylemek istediğini bildirdi. O konuşurken ben de söylediklerini Fransızca olarak yazdım.

«Bu ateşkes koşullarını imzalamamı Fransız hükümetinin bana emretmiş olduğunu bildiriyorum... Müttefikler safında giriştiği mücadeleyi orduların kaderiyle bırakmak zorunda kalan Fransa, kendisine çok ağır koşulların kabul ettirildiğini görmektedir. Almanya'nın, ilerdeki görüşmelerde, her iki büyük komşu ülkenin barış içinde birlikte yaşamalarını ve çalışmalarını sağlayacak bir anlayış göstereceğini Fransa'nın ummaya hakkı vardır.»

Görüşmeler — yâni barış görüşmeleri — hiç bir zaman yapılmadı, ama az sonra işgal durumu sertleşince ve Petain rejimi üzerindeki baskı artınca, Nazi Almanyasmın ne mal olduğu ortaya çıktı. Fransa; Petain, Weygand ve Lava'lın açıkça belirttikleri ve kabul ettikleri gibi Almanya'nın kölesi oldu.

Delegeler ateşkes andlaşmasının imzalandığı vagondan çıkıp da otomobilleriyle uzaklaşırlarken hafif bir yağmur yağmı-ya başlamıştı. Yolun aşağılarında, ormanların içinde Alınanlardan kaçanlar bitmez tükenmez kafileler halinde geçiyordu. Bir çoğu yorgun ve bitkin; bir kısmı bisikletlere, bir kısmı at arabalarına binmişler. Daha talihli olanlar hurda

kamyonların üstünde. Ormandaki açıklıktan çıkıyorum. Çılgınlar gibi bağırıp çağıran bir sürü Alman Ordu mühendisi eski yataklı vagonu sürüklemeye başlamışlar.

«Nereye götürüyorsunuz?» diye soruyorum.

«Berlin'e,» diyorlar. O

Fransız - İtalyan ateşkes anlaşması da iki gün sonra Roma'-

laumaz yürürlüğe girecek ve bundan altı saat sonra da çarpışmalar kesilecekti. '■

(“> Vagon 8 Haziranda Berline geldi. Gariptir ki aynı vagon savaşın sonuna doğru Müttefiklerin Berlin bombardımanları sırasında havaya uçtu.

da imzalandı. Mussolini, İtalyan askerlerinin o sırada girmiş oldukları yerleri aldı yalnızca, yâni birkaç yüz metre Fransız toprağı. Ayrıca Fransa ve Tunus'daki sınırlarından yetmiş beş kilometrelik askerileştirilmemiş bir bölge sağladı. Ateşkes anlaşması 24 Haziran günü akşamüstü saat 7-35'de imzalandı. Bundan altı saat sonra da Fransa'da top sesleri kesildi.

Birinci Dünya Savaşında dört yıl dayanan Fransa altı hafta içinde savaş-dışı olmuştu. Alman askerleri, Kutup Kuşağınınüstündeki Kuzey Cap e'd en Rordeaux'ya, Manş'dan Polon-yaAia Bug nehrine kadar Avrupa'nın büyük bir bölümünde nöbet tutuyorlardı. Adolf Hitler, kudretinin en yüksek noktasına çıkmıştı. Almanları tarihte ilk olarak gerçek bir ulusal devletin içinde birleştiren bu eski Avusturya'lı aylak, Almanya'nın gelip geçmiş fatihlerinin en büyüğü olmuştu. Avrupa'nın her yanında hâkimiyetini kurmasına engel olan bir tek inatçı adam ve kararlı bir ulus vardı. İnatçı adam Winston Churchill, kararlı ulus da en kötü durumda bile yenilgiyi kabul etmeyen ve yenene karşı tek başına duran îngilizlerdi. Ellerinde doğru dürüst silâhları bile yoktu ve üstünde yaşadıkları adada dünyanın o zamana kadar gördüğü en kudretli askerî mekanizma tarafından kuşatılmış bulunuyordu.

HİTLER BARIŞ t ÇİN OYNUYOR

Almanîarın Batı taarruzuna giriştiklerinin onuncu günü, yani Alman tanklarının Abbeville’e vardıkları günün akşamı. General Jodi, Hitler’in «sevinç içinde» bulunduğunu defterine yazdıktan sonra şunu söylemişti: «... barış andlaşması üstünde çalışıyor... İngiltere, sömürgeleri iade ettikten sonra herhangi bir zamanda ayrıca barış yapabilir.» Bu yazının tarihi 20 Mayıs. Birkaç hafta sonra artık Hitler'iıı bunun böyle olacağından hiç şüphesi yoktur. Fransa yere serildikten sonra İngiltere ister istemez barış isteyecektir. Ingilizlerin Norveç’de ve Fran-

sa’da dayak yedikleri düşünülecek olursa, Hitler’in ileri sürdüğü koşullar Almanlara göre, çok yumuşaktı. Hitler bu koşulları 24 Mayısta General Von Rundstedt’e açıklamış, Ingiliz imparatorluğuna karşı olan hayranlığını anlatmış, İngiltere’nin yaşaması “gerektiğini” belirtmişti. Londra’dan istediği tek şey Avrupa’da serbest kalmaktı.

Ingiltere’nin buna razı olacağından o kadar emindi ki, Fransa’nın düşmesinden sonra bile Ingiltere ile savaşı nasıl sürdürüleceğini bir an düşünmedi ve her ihtimali çok önceden bir Prusyalı özeniyle hazırlamakla öğünen Genel Kurmay da hu konuda kendisine herhangi bir plân sunmadı. Genel Kurmay Başkanı Halder’in yazdığı uzun günce kayıtlarında, o sıralarda bu konu üzerine herhangi bir kayıt yok. Halder, Ingilizlerden Çok Rusya’nın Balkanlarda ve Baltık’ta arzettiği tehlike ile uğraşıyordu.

Aslına bakılırsa böyle umutsuz bir durumda Ingilizlerin savaşmasına da pek lüzum yoktu. Hele Fransa’dan Polonya’dan ve öteki istilâ edilmiş ülkelerden farklı olarak, Ingiltere’yi yıkılmamış bir halde, bağımsız ve serbest bırakacak bir barış anlaşması imzalamak olanağı varken. Bu soru her yanda soruluyor. Churchill’in sonradan açıkladığına göre, yalnız Ingiliz Hükümet çevrelerinde ağıza bile alınmıyordu. Çünkü cevabı zaten verilmişti (28). Ama Alman diktatörü bunu bilmiyordu. Churc-hil bunu — yâni Ingiltere’nin teslim olmıyacağını — açıkça söylediği zaman Hitler İngiliz Başbakanının bu sözüne inanmadı. İngiliz Başbakanı, Dunkerk boşaltmasından sonra, 4 Haziranda verdiği ünlü söylevde, dağlarda ve deniz kıyılarında bile savaşa devam edeceğini söylediği zaman; dahası Petain’nin ateşkes anlaşması için Almanlara başvurmasından sonra, 18 Haziranda, Churchill Avam Kamarasında «Savaşa devam konusundaki sarsılmaz

kararım» tekrarladığı zaman hile Hitler buna inanmadı. Oysa Churchill başka bir unutulmaz konuşmasında sözlerini şöyle bitirmişti:

1

Savaştan, sonra Gamelin «yok» demediğini, «artık kalmadı» dediğini söylemiştir. (I/An[1]ore, Paris, Kasım 21, 1948)

2

Bozguncu Fransız Yüksek Komutanlığı İtalya’ya karşı herhangi bir tarruz hareketine girişilmesini yasaklamıştı. Bir Fransız filosu 1.4 Haziranda Genova yakınlarındaki fabrikaları, benzin depolarını ve rafinerileri bombardıman etmişti. Ancak Amiral Darlan bu gibi hareketlere girişilmesini yasakladı. İngiliz Hava Kuvvetleri Marsilya’daki hava alanından Milan ve Turin’e hücum etmek üzere bombardıman uçakları havalandırmak istedikleri zaman Fransız]ar alana kamyonlar göndererek uçakların havalanmasını önlediler.

3

Anıt üç gün sonra Hitler’in emri üzerine bombayla havaya uçuruldu.

«Bu bakımdan kendimizi görevlerimize verelim ve bun) a ra öyle katla* nalım, ki, eğer İngiliz İmparatorluğu ve Commonwealth bin y-1 daha yaşayacak olursa İnsanlar şunu söyliyebilsinler : ‘Bu onların en güze! zaman* larıydı.’

Bütün bunlar büyük bir hatibin cafcaflı sözleri olabilir ve insanları büyüleyen büyük hatiplerden biri olan Hitler de bunu Öyle sanabilirdi. Nitekim tarafsız ülkelerin başkentlerinde görülen tepkiler ve oralardan gelen savaşa sen verme çağırılan da Hitler’in bu görüşünü destekliyordu : Papa 28 Haziranda Hit-ler’e bir mesaj gönderdi —Mussolini, ve ChurehiH’e de buna fcenzçr mesajlar göndermişti. Papa, bu mesajında, «Âdil ve şe-/refli bir barış» için aracılık etmeye hazır olduğunu, ancak bu konuda bir teşebbüse geçmeden önce beyle bir teşebbüsün nasıl karşılanacağını gizlice öğrenmek istediğini bildiriyordu. (29) İsveç Kıralı da

hem Londra’da hem de Berlin’de barış konusunda oldukça büyük bir çaba harcamaktaydı.

Amerika’da ise, Alman Elçiliği maslahatgüzarı Hans Thomsen, Amerika’yı savaş-d ışı bırakmak ve böylece İngiltere’yi savaşa devamdan vazgeçirmek isteyen İzcîasyonist’leri desteklemek için bol bol para harcıyordu. Ele geçen Alman Dış İşleri Bakanlığı evrakı arasında bu konuda Thomsen’den gelmiş bir sürü mesaj bulunmuştur. Bu mesajlarda Amerikan kamu-oyu-nu Hitler’den yana çevirmek için elçiliğin harcadığı çabalar anlatılmaktadır. O yılın yaz aylarında toplanan parti kongrelerinde Thomsen, özellikle Cumhuriyetçilerin, dış politika plâtformlarım etkilemek üzere elinden geleni yaptı.

örneğin, 12 Haziranda Berlin’e «çok acele, çok gizli» ola-raJk gönderdiği bir- telgrafta. Alman elçiliği ile «yakından» temas halinde bulunan «ünlü bir Cumhuriyetçi Kongre üyesine», elli Izolâsyonist Cumhuriyetçi Kongre üyesini, Cumhuriyetçi partinin kongresine çağırmak için 3.000 dolar verdiğim, «Kongreye gelecek delegelerin Izolâsyonist dış politikayı savunacaklarını» bildirmektedir. Thomsen’ıin gönderdiği rapora göre, aynı kimse Amerikan gazetelerinde «Amerika’yı savaş dışı tu-

tun!» başlığı altında tam sahifelik ilânlar yayımlamak üzere 30,000 dolar istemiştir. (*) (30)

Ertesi gün Thomsen Berlin’e yeni bir projesini bildirmektedir : Thomsen bir Amerikan yayınevi ile görüşme halindedir. Yayınevi beş ünlü Amerikan yazarına kitap yazdırtacaktır. Thomsen bu eserlerden «büyük sonuçlar» ummaktadır. Bu proje için 20.000 dolar istenmektedir. Ribbentrop birkaç gün sonra bu paranın verilmesini onaylıyor. (“) (31)

Hitler, İngiltere ile barışa varmayı umduğunu açıklayan ilk konuşmalarından birini, Amerika’daki Hearst basını muhabirlerinden Karl von Wiegand ile yaptı. Bu konuşma New York’ta çıkan Journal - Americanün 14 Haziran sayısında yayımlandı. Thomsen on beş gün sonra, aynı konuşmadan 100,000 adet daha bastırdığım Alman Dış îşleri Bakanlığına haber verdi.

«Gizli bir ajanın, aracılığı ile, Temsilci Thorkelson’u (Montana Eyaleti, nin Cumhuriyetçi Temsilcisi) Führer’le yapılan konuşmayı Congressional Eecord’un 22 Haziran sayısında yayımlamaya razı ettim. Böylelikle konuşma daha geniş çevrede yayılmış olacak. (33)»

Washington’daki Nazi Elçiliği hiç bir fırsatı kaçırmıyordu. Yaz ayları içinde bir ara. Elçiliğin basın ataşesi, Berlin’e radyo yorumcusu Fulton Lewis Jr.’m bir teklifini bildirdi. Raporda

(*) Bu ilân New York Times’ın 25 Haziran 1940 sayısında çıktı.

ç* > Verdiği paralardan kuşkulanmıya başlıyan Thomsen, 5 Temmuz, 1940 da Berlin’e çektiği bir telgrafta, bütün makbuzların ve hesapların imha edilmesi için kendisine izin verilmesini istedi:

«Paralar... emniyetli aracıların kanalıyla verilmektedir, ama bu gibi durumlarda makbuz aimamıyacağı tabiidir... Eğer elçilik Amerikan makamları tarafından birdenbire basılacak olursa bu gibi makbuzlar ya da muhtıralar Amerikan Gizli Servisinin eline geçebilir. Ve bütün maskelemelere rağmen böyle bir durum siyasi bir felâket yaratır ve belki düşmanlarımız tarafından da bilinen siyasî dostlarımız için ağır sonuçlar doğurur. ..

Bu bakımdan, bu gibi makbuzların ve-evrakın imha edilmesi ve bu konuda hesap tutulması gibi usullerden vazgeçilmesi için elçiliğe yetki verilmesini rica, ederim.»

Telgrafla gönderilen bu rapor imha edilmiştir. (32)

Amerikan yorumcusu, büyük bir «Alman ve Führer hayranı ve çok sayılan bir gazeteci» olarak tanıtıldıktan sonra teklif şöyle anlatılıyordu :

«Führer, Roosevelt’e telgraflar gönderecek... Telgraflarda aşağı yukarı şunları söyleyecek ; ‘Mr. Roosevelt, bana sık sık başvurarak kanlı btr savaşın önlenmesini İstediğinizi bildirdiniz. İngiltere’ye savaş ilân eden ben değilim; tersine, İngiliz İmparatorluğunu ortadan kaldırmak İstemediğimi her zaman belirttim. Churchill'e makul olması ve şerefli bir barış andlaşmasına varılması İçin yaptığım sürekli müracaatlar kendisi tarafından

inatla reddedildi. İngiliz adalarına karşı topyekûn bir savaşa girilmesini emredersem İngiltere bundan çok büyük zarar görecektir. Bu bakımdan Churchill’e yaklaşmanızı ve saçma inadından kendisini vazgeçirmenizi rica ederim.’ Lewis, elbettekl Roosevelt’in ağır ve sert bir cevap vereceğini, ancak cevabın önemi olmadığını söylüyor. Böyle bir çağın elbette Kuzey Amerikan halkı ve özellikle Güney Amerika üzerinde derin İzler bırakacaktır... (34)»

Adolf Hitler, Mr. Lewis’in öğütlerini yerine getirmedi, ama Alman Dış İşleri Bakanı Amer ikada radyo yorumcusunun önemini telgrafla sordu. Thomsen verdiği cevapta, Lewis’in «son zamanlarda iyi bir başarıya ulaştığını... öteyandan, başka Amerikan yorumcularının tersine, L’nin hiç bir siyasi yanı bulunmadığım» bildirdi. ([1]) (35)

Churchill de, sonradan anlattığına göre, İsveç’ten, Amerika’dan, Vatikan’dan yapılan bir sürü barış yoklamalarından rahatsız oluyordu. Hitler’in bu yoklamalardan elinden geldiğince yararlandığını bildiği için bunların Önüne geçmek amacıyla sert tedbirler aldı. Washington’daki Alman maslahatgüzarının oradaki Ingiliz elçisiyle konuşmaya çalıştığım öğrenir öğrenmez «Lord Lothian’ın Alman maslahatgüzarının mesajına katiyen cevap vermemesini» ve durumun kendisine hemen bildirilmesini emretti. (36)

Masonların ellerinde bulunduğuna bu makamların boyuna dikkatini çekiyordu. Boetticher, aynı zamanda, İzolasyomst'Ierin raporlarında büyük bîr kahraman olarak büyülttükleri Albay -Charles A. Lindbergh’-irt Amerikan politikasındaki etkisini de göklere çıkarıyordu. Alınacak birkaç parça gönderdiği raporların havasını vermeye yetecektir.

20 Temmuz, 1040:.,. Özellikle Mason örgütü sayesinde Amerikan halkının büyük bir bölümünü yöneten Yahudileri tutan Roosevelt, İngiltere’nin savaşa devanı etmesini ve savaşın uzamasını istiyor. Lindbergh’-in çevresi hu gelişmeyi biliyor ve biç olmazsa Amerikan politikasının Yafa udilerin ellerine göçmesini önlemeye çalışıyor.,, Yahu dilerin en kuvvetli düşman olarak güldükleri Lindberglı’e karş._ açılan bayağı ve kötü kampanya üzerinde ben sık sık d urmuş umdur.. (DGI'T, X,s. 254-S5).

6 Ağustos, 1940:... Lindbergh'în yeniden ortaya çıkmasının ve kendisine karşı kampanya açılmasının nedeni,

Yahudi unsur bugün Amerikan silâhlı kuvvetlerindeki kilˀt noktalan ele geçirmiştir: son haftalarda Savaş Bakanlığına, Savaş Bakanlığı Yardımcılığına, ve Donanma Bakanlığına, Savaş Bakanlığının sekreteri, çok. etkili Ya h udilerden «Albay» Julius Oclıs-Aclier'e bağlı ve cv.v.c emrinde çalışan kimseler getirilmişlerdir.

Amerika da Yahudi unsura ve A m eri kanıtı bugünkü politikasına karşı olan kuvvetler raporlarımda belirtilmiş, aynı zamanda. Genel Kurmayın önemi üzerinde durulmuştur. İlişkileri çok uzaklara, kadar giden çok yetenekli Lindbergh, bu kuvvetlerin en önemlisidir. Yahudi unsur ile Roosevelt, bu adamın manevî ve özellikle, aldaki üstünlüğünden korkmaktadır.

Pazar günü (4 Ağustosta) Lindbergh Yahudileri mahvedecek bir darbe indirdi... Amerikanın barışı ve Bata kültürünü düşünerek Almanya ile samimî işbirliğine gideceğini söyledi. Birkaç saat sonra da uzun zaman - danberi Rooseveît’in, yâni Yahudilerin, elinde bir oyuncak olan ihtiyar

İngiltere’yi bir bang uzlaşmasını kabule zorlayan İsveç Kiralına da azimli Başbakan çok sert bir cevap hazırladı.

«...Bu çeşit ricaların ya da tekliflerin ele alınmasından önce, Almanya'nın Çekoslovakya, Polonya, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika ve hepsinden de önce Fransa’ya özgür ve bağımsız yaşamalarını yeniden sağlayacak, sözle değil eylemle birtakım garantiler vermesi gerekir...» ([e]) (37)

General Pershing, iplerini arkasından çekenlerin zoruyla, radyoda bir açıklama yaptı ve İngiltere yenilirse Amerikanın bundan zarar göreceğini söyledi...

Basında Lindbergh üzerinde şüpheler toplamak üzere Yahudi unsurunun ağızbirliği etmesi ve Pazartesi günü P.oosevelt’in emriyle radyoda konuşan Senatör Lucas’ın Lind.bergh’i ...«beşinci kol» yâni vatan İhaneti İle suçlaması yalnızca bu adamın mânevi gücünü arttırmaya yaramıştır. Bu

adamın gelişmesini ve Amerika - Almanya ilişkiler! üzerinde gelecekte oynayacağına inandığım büyük rolü savaşın başından beri raporlar halinde bildirmekteyim. (DGFP, X, s. 413-15)

18 Eylülde Thomsen, Lindbergh ile Amerikan Genel Kurmayında birkaç subay arasında yapılan bir görüşmeyi rapor halinde Berlin'e bildirmektedir. Lindbergh Ingiltere'nin Alman hava hücumları karşısında dayanamayıp az sonra çökeceği kanısında olduğunu söylemiştir. Genel Kurmay subayları ise Almanya hava kuvvetlerinin kesin bir sonuç alabilecek kadar güçlü olmadığı kanığındadırlar. (DGFP, X, s. 413-15)

19 Ekim, 193S'de, Münih'ten üç hafta sonra, Liiıdbergh'e «Alman Kartalının Yıldızlı Hizmet Haçı» verilmiş, o da bu nişanı kabul etmişti. Bu nişan, bildiğim kadar, Alman resmi kayıtlarının deyimiyle, «Almanya'ya çok hizmeti dokunmuş» ünlü yabancılara verilen ikinci en büyük Alman nişanıdır. [2]

Churehill'in durumunu çok iyi veriyor bu sözler. Londra'da hiç kimse, İngiltere'yi Hitler'in istila ettiği ülkelerin durumuna düşürecek bir barış anlaşması imzalayarak uzlaşma yoluna gitmeyi akimdan bile geçirmiyordu. Ama Berlin'de anlayan yoktu bunu. Hatırladığıma göre, o yaz günlerinde Almanya'da herkes, özellikle Wühelmstras$e ve Bendlerstrasse'de bulunanlar savaşın neredeyse biteceğine inanıyorlardı.

Hitler, Haziranın son haftasında ve Temmuzun ilk günlerinde Londra'dan, İngiliz!erin yelkenleri suya indirdiklerini ve barış yapmaya hazr olduklarını bildiren haberlerin gelmesini bekledi. 1 Haziranda yeni İtalyan elçisi Dino Alfieri (*) ye "İngiltere'de zafere hâlâ ciddi olarak inanan bir insanın bulunduğunu" sanmadığım söyledi (38). Yüksek Komutanlıkta İngiltere'ye kargı savaşa devam etmek konusunda herhangi bir hazırlık yapılmamıştı.

Ama ertesi gün, yâni 2 Temmuzda OKW bu konu üzerindeki ilk emrini çıkarttı. Emirde çekingen bir hava vardı.

.(Fühıer ile Yüksek Komutanlık aşağıdaki hususa karar vermişlerdir:

Hava üstünlüğü elde edilmeden ve birtakım gerekli koşullar yerine

lar... Eğer Almanya İJe İtalya, Hindistan almak istiyorlarsa emrimize girmeye hazırlarmış... İngiltere’ye karşı girişilen kavga İngiliz halkına karşı değil, Yahudilere kaışı girişilmiş bir kavgaydı. Churchill yıllardan-beri onlardan para alıyordu ve Kıral da çok güçsüz ve sınırlı bir adamdı... Eğer İngiltere'ye bu fikirle dönecek olsaydı Churchill onu hemen hapse attırırdı... (DGFP, X, s. 294-95)

Eu sözlerin Airnan raporlarında, geçtiği ve doğru olmıyabllecekleri. Hitler’i teşvik için yazıldıkları unutulmamalıdır. Nazilerin Windsor Dükünü kazanmak, onu kaçırmak ve şonra kullanmak üzere hazırladıkları plân. Dış İşleri Bakanlığının gizli evrakına dayanılarak, ileride anlatılacaktır,

(*) Alfieri, Ribbentrop'un İsteği üzerine, Mayıs ayında Attolico’nun yerine tâyin edilmişti.

getirilmeden İngiltere'ye çıkarma yapılması mümkün değildir. Harekâtın başlama tarihi henüz kararlaştmimamıştır. Gereken hazırlıklara hemen bağlanmalıdır.»

Hitler’in harekât konusundaki kuşkulun ve bu harekâta hı-zum kalmıyacağı üstündeki inancı emrin son paragrafında an* lagilmaktadır.

«Bütün hazırlıklar istilânın henüz plân halinde bulunduğuna ve daha kararlaştır ılımadığına göre yapılmalıdır.» (39)

7 Haziranda Berlin’de Führer’i gören Ciano, defterinde yazdığına göre, Nazi Başkomutanın bir türlü karar veremediği is-leniniini aldı.

«Hitler, daha çok kavgayı sürdürmek, İngllizlerin üstünde bir öfke ve sinir fırtınası koparmak eğiliminde. Ama son kararını vermiş değil, omın İçin söylevini geciktiriyor. Kendisinin deyimiyle, bu söylevde her kelimenin üzerinde dikkatle durmak istiyor.» (40)

Hitler Haziranın ll’inde askeri şeflerinin bu konudaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla onları Obersalzberg’te toplamaya başladı. İstilaya girişecek Orduya Mania geçirecek Alman Donanmasının Başkomutanı Raeder, o gün Führer’le uzun bir komrçma yaptı. Her ikisi de işi sağlam

tutmak niyetinde değillerdi. Zamanlarının çoğunu Trondheim ve Narvik'teki deniz üslerinin geliştirilmesini konuşmakla geçirdiler.

Raeder'in konuşma üstüne düzenlediği rapora bakılacak olursa (41), Yüksek Komutanın o gün yumuşaklığı üstündeydi. Reichstag'ta vermek istediği söylevin "etkili" olup olmıyacağı konusunda ne düşündüğünü Amiral Raeder'e sordu. Raeder, söylevden önce İngiltere'ye "yoğun" bir hava bombardımanı yapılacak olursa bunun çok etkili olacağı cevabım verdi. Amiral, Ingiliz Hava Kuvvetlerinin Wilhelmshaven, Hamburg ve Kiel'-de bulunan bellibaşlı Alman deniz üslerine "yıkıcı hücumlar" yaptıklarına göre, Luftıvaffe'mu de artık Ingiltere ile biraz uğraşması zamanının geldiğini hatırlattı. Ama istilâ soranıma gelince, Donanma Başkomutanı bu konuda çok soğuk davrandı.

Bunun «İngiltere'yi barışa zorlamak için son bir çare olarak» kullanılmasını öğütledi.

«(Raeder) Yalnız denizaltı hücumlarıyla ithalâtım kesmek, konvoylarına hücum etmek ve belli bağlı merkezlerine ağır hava saldırıları yaparak İngiltere'nin barışa zorlanabileceği kanısındaydı...

Bu bakımdan Donanma Başkomutanı (Raedu ı kendi hesabına İngiltere'nin de, Norveç harekâtında olduğu gibi, istilâ edilmesini savunamazdı.»

Bundan sonra Amiral böyle bir istilâ hareketinin karşılaşacağı zorlukları uzun uzadıya ve bütün ayrıntılarıyla anlattı. Bütün bunlar herhalde Hitler'in cesaretini kırmış olacaktı, ama yine de bir karar vermedi, çünkü, Raeder'in raporuna göre, «Führer de istilâyı son çare» sayıyordu.

îki gün sonra, 13 Haziranda, generaller Yüksek Komutanlarıyla görüşmek için Berchtesgaden'in üstündeki Berghof'a geldiler. Hitler'in, İngilizlerle hâlâ başının dertte olduğunu gördüler. Halder o gece güncesine şöyle yazmış ; «Führer'in kafası İngiiizlerin hâlâ, nasıl olup da barış istemediklerine takılmış.» Ama Halder bunun nedenlerinden birini ilk olarak o sırada sezmiş. Şöyle diyor ;

«O da bizim gibi bu sorunun cevabını İngiltere'nin Rusya'dan umudunu kesmemiş olmasında buluyor. Bu bakımdan o da İngiltere'nin şiddete

başvurularak baraşa zorlanabileceğini umuyor. Ama böyle bir şo yapmak da istemiyor. Nedeni: eğer İngiltere'yi askerî bakımdan ezecek olursak İngiliz İmparatorluğu dağılır. Oysa Almanya bu durumdan, yararlanamaz. Alman kanı akıtarak ancak Japonya, Amerika ve Öteki devletlerin ekmeğine yağ sürmüş oluruz.»

Hitler, aynı gün, 13 Temmuzda, Mussolini'ye bir mektup yazdı ve Duçe'nin İngiltere istilası için vermek istediği İtalyan askerlerine ve uçaklarına teşekkür ettikten sonra Mussolini'nin teklifini reddetti. Hitler'in artık kararını vermeye başladığı Duçe'ye yazdığı bu mektuptan anlaşılıyor. Şu garip İngiiizlerin akıllan başlarına gelmiyordu bir türlü.

«İngilizlere birçok anlaşma, dahası işbirliği teklifleri bile yaptım ve

tolt îj i yağı tutum! aria karşılaştım (diye yazıyordu Hitler). Onun için simdi akıl ve mantıkla yapılacak yeni bir çağrının. da aynı şekilde bir tepkiyle karşılaşacağından eminim. Çünkü bu ülkede arttk. akıl ve mantığın yeri, kalmamış...» (42)

Üç glin sonra, 16 Temmuzda, bizim kahraman artık karara varmıştır. «Ingiltere'ye kargı Girişilecek Çıkarma Harekâtının Hazırlıkları üzerine 16 Sayılı Emir» i çıkarmıştır : (43)

ÇOK GİZLİ

«Führer'in Karargâhı

, 16 Temmuz 1940

İngiltere'de, askerî durumun umutsuz olmasına rağmen, hâlâ yola gelindiğini gösteren bir belirti olmadığı için bir çıkarma hareketi hazırlamaya ve gerekirse bunu uygulamaya karar vermiş bulunuyorum.

Bu harekâtın amacı İngiliz anayurdunu Almanya'ya karşı savaş yürütecek bir üs olmaktan çıkarmak ve eğer zorunluluk ortaya çıkarsa, İngiltere'yi büsbütün, işgal etmektir.»

Hücumun parolası «Sea Lion» (Ayı Balığı) idi. Hücum için gereken hazırlıklar Ağustosun ortasında tamamlanmış olacaktı.

“Ve gerekirse bunu uygulamaya”. Hitler’in içgüdüsü bu harekâtın gerekeceğini gösterdiği halde kendisi, emirden de anlaşılacağı gibi, bundan pek cinin değildi. Adolf Hitler 19 Temmuz günü akşamı Ingiltere’ye son bir barış çağrısında bulunmak için Reichstag kürsüsüne çıktığı zaman, kafasında hâlâ koskocaman bir soru vardı. Hitler’in o günkü söylevi, Reichstag’ verdiği ve bu kitap yazarının yıllardanberi bu binada dinlediği büyük söylevlerin sonuncusu oldu. Aynı zamanda, bu söylev en güzellerinden biriydi de. Aynı gün izlenimlerimi defterime şöyle yazmışım :

«Bu gece Reichstag’da gördüğümüz Hitler artık bir fatih ve fatih olduğunun da bilincine varmış. Ama yine de müthiş bir aktör. Alman kafasıyla istediği gibi oynamasını biliyor.

Bir fatihin kendine olan büyük güveniyle, halk kitlelerinin, başların

da biri olduğu zaman kazandığı alçak gönüllülüğü birleştirmesini çok ıyt biliyor. Sesi hafif çıkıyordu bu gece; her zaman olduğu gibi sık sık bağırmadı; bu kürsüde çok zaman gördüğüm şekilde isterik hareketler yaparak çığlıklar atmadı.»

Uzun söylevini birtakım tarih tahrifatı ile şişirmişti elbette. Söylevi Churchill’e yer yer yaptığı kişisel suçlamalarla doluydu. Söylevdeki hava, o günkü gergin havaya göre, ılımlıydı. Hitler' kendi halkının desteğini değil, ayrn zamanda, tarafsızların da desteğini kazanmak ve İngiltere’deki halkı düşündürmek istiyordu.

«(İngiltere’den (dedi) yalnızca tek bir ses işitiyorum —bu ses halkın sesi değil, politikacıların: Savaşa devam edilmelidir! Bu politikacılar kavganın sürmesinin nc demek olduğunu acaba tam olarak biliyorlar mı? Sanmıyorum. Savaşa devam edeceklerini, İngiltere yok olsa bile, savaşı Kanada’dan yürüteceklerini söyleyip duruyorlar. Bu sözlerle İngiliz halkının Kanada'ya taşınacağını söylemek istediklerine pek inanmıyorum. Belki de yalnızca savaşlarının devamından çıkarları olanlar oraya gideceklerdir. Korkarım ki halk Ingiltere’de (çalacaktır, ve... savaşa herhalde Kanada’daki uydurma 1 i derici[1] in baktıkları gözle bakmıyacaklardır.

İnanın bana, Baylar, bütün ulusları felâkete sürükleyen bu türlü yüzsüz politikacı tipine karşı içimde derin bir tiksinti duymaktayım. Bu çeşit adamların aslında sarstığı bir yapıya son darbeyi indirmek için kaderin beni seçmiş olduğunu düşünmek bana hemen hemen acı geliyor... Mr. Churchill... elbetteki Kanada'da olacak, vc savaşta en çok çıkarları olanların paralan ve çocukları da oraya gönderilmiş bulunacak, öte yandan milyonlarca İnsan büyük acı çekmeye başhyacak. Büyük bir İmparatorluğun yok edileceğini söylersem, Mr. Churchill herhalde bana birinci kere inanmalıdır, oysa bu İmparatorluğu hiç bir zaman yok etmek, dahası ona ziyan vermek bile, istememişindir...»

Hitler inatçı İngiliz Başbakanına böylece saldırdıktan ve İngiliz halkını ondan ayırmaya çalıştıktan sonra uzun söylevinin can alacak noktasına geldi.

«Bu önemli dakikada, başka yerlerde olduğu gibi, tngütere'de de akıl ve sağduyuya bir daha başvurmayı vicdanım bakımından bir ödev sayı.

yorum. Lütuf dilenen bir yenilmiş değil, akıl adına koriüşâ^ı bir yenen olduğuma göre kendimi bu çağrıyı yapacak durumda salıyorum.

Bu Mirasın devamı için biç bir neden göremiyorum.» '([3])

"'X

Eundan daha ileri gitmedi. Barış şartları içiıı somut teklifler or taya atmadı, o sıraca istila edilmiş bulunan ülkelerde Nazi boyunduruğu altında yaşayan yüz milyonlarca insanın ne olacağını söylemedi. Ama o akşam bu aşamada ayrıntılara girilmesi gerektiğine inanan kimse de pek yoktu. Oturum bittikten sonra birçok subayların ve memurların arasına karıştığımda hepsinin Führer tarafından ileri sürülen ve kendilerinin de çok yumuşak ve dahası yüce gönüllü buldukları teklifleri, îngi-lizlerin kabul edeceklerinden zerre kadar şüphe etmediklerini gördüm. Aldandıklarını göreceklerdi ergeç.

Hitler'in söylevini radyo ile Amerikaya yayımlamak üzere hemen otomobille Rundfunk'a gittim. Radyoevine daha yeni girmiştim ki birdenbire BBC'nin Londra'dan Almanca yaptığı yayını işittim. Hitler'in

söylevine Îngilizlerin —bir saat içinde— verdiği cevabı bildiriyordu. Cevap kesindi : HAYIR! (*)

Yüksek Komutanlığın ikinci kademedeki subaylarıyla çeşitli Bakanlıklardan gelmiş memurlar orada oturmuşlar radyodan verilen cevabı dalgın dalgın dinliyorlardı. Suratlarından düşen bin parçaydı. Kulaklarına inanamıyoriardı. İçlerinden biri “Siz anlayabiliyor musunuz bunu?” diye yüzüme doğru bağırdı. Şaşkın bir hali vardı. “Şu İngiliz budalalarının neden böyle davrandıklarım anlayabiliyor musunuz?” diye bağırmaya devam etti. “Böyle bir zamanda barış teklifi geri çevrilir mi? Deli mi bunlar!”

Aynı akşam Ciano deli îngilizlere karşı Berlin’de gösterilen tepkiyi benimkinden yüksek bir düzeyde görmüştü. Güncesinde şöyle yazıyor : «Akşam geç vakit îngilizlerin Hitler’in söylevine verdikleri soğuk cevap öğrenilince Alınanlarda gizle-yemedikleri bir hayal kırıklığı oldu.» Ciano’ya göre bunun Mussolini üzerindeki etkisi tam tersineydi.

«...‘Çok kurnazca hazırlanmış bir söylev,’,., diyor. îngilizlerin görüşmelere başlamak için bir bahane bulacaklarından korkuyor. Mussolini buna üzülecek, çünkü her zamankinden çok savaş istiyor şimdi.» (44)

Churehill’in sonradan dediği gibi, Duçe’nin «üzülmesi gerekmezdi. İstediği savaş kendisinden esirgenmiyecekti.» (45)

O gece defterime yazdığım gibi, «Alman halkını İngiltere’ye karşı dövüşmeye hazırlamak için çevrilmiş hesaplı bir ma-

(-} Churchill, Hitler’in bans teklifine verilen bu anî vc sert cevabın «Hiüer’in söylevi radyodan dinlenince BBC tarafından Ingiliz hükümetine sorulmadan» hazırlandığım sonradan açıklamıştır. «Their Finest Hour, Churchill, s. 260)

(**), Italyan Dış işleri Bakanı, Reichstag oturumu sırasında bir kuklaydı sanki. Hitler'ln soluk almak için her duruşunda kurulmuş bebek gibi fırlayıp kalkıyor faşist usulü selâm veriyordu. Birinci balkonun bir köşesinde yumuk gözlü Quisling’! de gördüm. Oslo’da kendisini yeniden iktidara getirmesi İçin Httler’e yalvarmaya gelmişti.

nevra olması bakmamdan Hitler’in söylevi bin şaheserdi. Çünkü Alman halkı şimdi şöyle diyecektir : ‘Hitler Ingiltere’ye barış teklif ediyor ve herhangi bir şart da ilerı.sürnıüyor. Bu savaşın sürmesi için hiç bir neden göremediğini'söylüyor. Savaş sürerse o zaman suç Ingilterenindir.’»

Ingilterenin istilâsına hazırlanılması için çıkarttığı 16 Sayılı emirden üç gün sonra böyle bir söylev vermesinin başlıca nedeni de aslında bu değil miydi? Bunu iki Italyan dostuna, Al-fieri ile Ciano’ya, daha önceden söylemişti. Temmuzun ll’inde elçiye şunları açıklamıştı:

t

«...Olayların gelecekte izliyeceği yol bakımından, gerek Almanya'daki gerekse dışardaki halkoyunun gözünde düşmanı her zaman için sorumlu tutmak iyi bir taktiktir. Böyle bir tutum insanın moralini yükseltir, öte yandan düşmanın kin i zayıflatır. Almanya’nın düşündüğü harekât çok kanlı olabilir... Bu bakımdan halkoyu başlangıçta bu felâketi önlemek için herşeyin yapılmış olduğuna inandırılmış olmalıdır...

6 Ekimde yaptığı konuşmada l Polonya seferinin sonunda Batıya barış teklif ettiği zaman - W.S.) da gelecekteki bütün gelişmelerden karşı tarafı sorumlu tutmak amacını gütmüştü. Bundan ötürü, savaşı daha fiilen başlamadan kazanmıştı. Şimdi yine psikolojik nedenlerden ötürü girişilecek harekâta halkı hazırlamak için morali yükseltmek istiyordu.» (46)

Bir hafta sonra da, 18 Temmuzda, Hitler’in Ciano’ya anlattığına göre : «sahneye yeni bir oyun koyacaktı. Böylelikle savaşın sürmesi halinde — sorunun .çözümü için izlenecek tek yolun bu olduğu kanısındaydı—Ingiliz halkı arasında psikolojik bir etki yaratmış olacaktı... Belki de bu etki İngiliz hükümetini Ingiltere halkından daha fazla ayırmak için ulusa yapılacak hesaplı bir çağrı ile sağlanabilecekti.» <47)

Bu etki sağlanamadı. 19 Temmuz söylevini Alman halkı yuttu ama İngiliz halkı yutmadı. Lord Halifax 22 Temmuzda Hitler’in barış teklifini radyoda resmen reddetti. Böyle bir red cevabı artık bekleniyordu, ama Wilhelmstrasse yine de şaşırdı. Öğleden sonra oraya gittiğim zaman herkes hop oturup hop

kalkıyordu. Resmî hükümet sözcüsü bize şunu şöyledi : “Lord Halifax, Führer’in barış teklifini reddetti. Baylar, savaş olacak!”

Söylemesi kolaydı ama yapması güçtü. Çünkü ne Hitler'in, ne Yüksek Komutanlığın ne de Ordu, Donanma ve Hava Kuvvetleri Genel Kurmaylarının İngiltere ile savaşın nasıl yapılacağı ve bu savaşın nasıl kazanılacağı üstünde ciddi bir görüşler: vardı. 1940 yazının ortasında kazandıkları o büyük zaferleri nasıl kullanacaklarını bir türlü, bilemiyorlardı. Bir plânları olmadığı gibi, asker uluslarının tarihlerindeki bu en büyük askerî zaferleri sömürme batkınımdan fazla bir iradeleri de yoktu. Üçüncü Alman İmparatorluğunun en büyük aykırılıklarından biriydi bu. Askerî gücünün en yüksek noktasında bulunduğu bir sırada, Avrupa kıt’asının büyük bir kısmı Hitler’in ayakları altına serilmişken, Pirene dağlarından Kuzey Kutbuna, Atlantik-ten Vistül nehrinin ötesine kadar yayılmış olan orduları yeni hareketlere başlamıya hazırken, Hitler bundan sonra ne yapacağını ve savaşı zaferle nasıl bitireceğini bilemiyordu. Ellerine Feld-Mareşallik asası tutuşturduğu on iki general de ondan farksızdı. Elbette bir nedeni vardı bunun. Ama biz o sıralarda bu nedeni pek bilmiyorduk. Almanlar, çok öğündükleri askerî yeteneklerine karşın, büyük strateji kavramından yoksundular. Ufukları —her zaman olduğu gibi— yalnız Avrupa kıt’asındaki komşu ülkelere karşı giriştikleri kara savaşıyla sınırlanmıştı. Bundan ilerisini göremiyorlardı. Hitler’in deniz savaşından ödü kopuyordu ([4]). Büyük kaptanları da deniz savaşlarının hemen hemen yabancısıydılar. Denizci değil karacıydılar. Alman orduları güçsüz İngiliz kuvvetlerini bir hafta içinde yenebilecek durumda bulundukları halde iki ülkeyi ayıran Dover Boğazının dar suları bile —o kadar dardır ki karşı kıyılar bile görülebilir— bu güzel yaz günlerinde, Almanlara nasıl aşılacağı bir türlü bilin-

miyen büyük bir engel gibi görünüyordu.

Almanların bir çareleri vardı: Akdenizdeki İtalyan müttefiklerini Akdenizde Ingilizlerin üstüne saldırtarak Ingilizleri yola getirmek. İtalya, Batıda CebelüttarıkKalabilir, Kuzey Afri* kadaki İtalyan üslerinden yararlanarak Doğaya, Mısır üzerine yürüyebilir, ve Süveyş Kanalını geçerek İran üzerinden İngiliz imparatorluğunun ana yollarını tehdid edebilirdi. Ama bunu yapmak için de anayurttaki üslerden çok uzaklarda, denizaşırı

ülkelerde, geniş hareketlere girişmek gerekiyordu; ve 1940 da da böyle bir hareket Almanların akimdan bile geçmiyordu. Rı-sacasi bu baş döndürücü başarının en yüksek noktasında Hitler ile şefleri duraksamışlardı. Bundan sonra ne yapacaklarını ve bu işleri nasıl bitireceklerini hiç düşünmemişlerdi. Bu büyük ihmal, savaşın ve Adolf Hitler'in göz kamaştırıcı başarılarının, Üçüncü Alman imparatorluğunun kısa süren hayatında büyük dönüm noktalarından biri oldu. Muhteşem zaferlerden sonra şimdi artık başarısızlıklar dönemi başlıyordu. Ama o sırada, yaz aylarının sonunda, kuşatılmış durumda bulunan Ingiltere, Alman saldırısına elindeki ufak tefek silâhlarla yalnız başına karşı koymaya çalışırken bunu görmek mümkün değildi.

1

Washington'daki Alman elçiliğinin bu dönemde çevirdiği dolaplar, Documents on German Foreign Folicy'de açıklanan elçilik raporlarından anlaşıldığına göre, ilginç bir kitap için mükemmel bir malzeme olur. Bu raporlarda Alman diplomatlarında Nazi diktatörüne, kendisinden işitmek istedikleri sözleri bildirmek eğilimi göze çarpıyor. BUtün totaliter ülkelerin temsilcilerinde bu eğilim vardır. OKW'ye mensup İki subay, Yüksek Komutanlığın, ya da biç olmazsa Genel Kurmayın. Washington'dan gelen raporların gerçeklere uygunluğundan şüphelendiklerini ve bu teşekküllerin Amerikada kendilerine bağlı ayrı birer örgüt kurduklarını bana söylemişti.

DGFP ciltlerindeki raporlara bakılırsa, Ordu Yüksek makamları Washington'daki Alman askerî ataşesi General Friedrich von Boetticher'den hiç memnun değillerdi. General, OKW ile Ordu ve Hava Kuvvetleri Genel Kurmaylarına gönderdiği raporlarda Amerikanın, Hitler'in söylediklerine tam uygun olarak Yahudilerle

2

DGPF ciltlerinde, çeşitli Ingiliz diplomatları ve şahsiyetleriyle, ara sıra doğrudan doğruya, ara sıra da, Franko İspanyolları gibi tarafsızların aracılıklarıyla yapıldığı iddia edilen temaslar üzerine Alman Dış İşleri Bakanlığına gönderilmiş birkaç rapor var. Sudet - Alman asıllı İngiliz taraftan Prens Max von Hohenlohe, İsviçre'de İngiliz Bakanı Sir David

Kelly ve Ağa Han ile yaptığı görüşmeleri bir raporla Berlin'e bildirmektedir. Ağa Han Führer'e aşağıdaki mesajı göndermesini Prensten rica etmiştir:

Führer'in Windsor sarayında kalacağı gece, o sırada yine İsviçre'de bulunan Mısır Hıdivi İle birlikte bir şişe şampanya içmeyi kararlaştırmış.

3

Bu sırada Alman tarihindi" görülmemiş bir sahne oldu: Hitler söylevini birdenbire yarıda kesti. On İki generale Feld-M a re şal asası verdi. Goerİng'in de eline özel büyük bir sopa tutuşturdu. Got? ring'e yeni kurulan Daha Büyük Alman İmparatorluğu İmparatorluk Mareşali rütbesi verilmiş, böylece bütün ötekilerin üstüne çıkarılmıştı. Bundan, başka kendisine Demir Haç'ın Büyük Haç nişanı da verilmişti İd, bütün savaş boyunca İm nişanı kimse alamamıştır. Halder bu Feld-Mareşaller furyası sırasında yalnızca bir rütbe terfi ettirildi. Tuğgenerallikten generalliğe yükseltildi, Feld-Mareşal rütbelerinin bol bol verilmesi —Birinci Dünya Savaşında Kaizer, subaylardan yalnızca beşine Feld-Madeşallik rütbesi vermişti. Ludendorff bile bu rütbeyi alamamıştı— geçmişte en aşağı üç kere Hitler'i devirmeye girişmiş olan generallerin bir daha kendisine karga muhalefete geçmelerini önlemişti. Hitler bunu başarmakla ve birçok generali bu rütbeye çıkararak askeri rütbelerin en yükseği olan bu mevkiin de değerini azaltmakla generalleri büyük bir kurnazlıkla avucunun içine sımsıkı almış bulunuyordu. Orduda Feld-Mareşalliğe terfi ettirilen dokuz general şunlardı: Brauchitsch, Keitel. Rundstedt, Bock, Deeb. List, Kluge, Witzleben ve Reichenau. Hava Kuvvetlerinden Feld-Mareşalliğe yükseltilenler de şunlardı: Milch, Kesserling ve Sperrle.

4

Bir ara Rundstedt'e şöyle demişti: «Karada bir kahramanım,

ama denize gelince bir korkak.» (Soulman, Defeat in the West, s. 50).

xxu

AYI BALIĞI HAREKATI: İNGİLTERE'NİN İHTİlA PLANI SUYA DÜŞÜYOR

OKW Harekât Dairesi Başkanı General Jodl 30 Haziranda şunları yazmıştı: «Almanya'nın İngiltere'ye karşı nihai bir zafer kazanması şimdi artık yalnızca bir zaman sorunu. Düşmana karşı geniş çapta taarruz harekâtına geçilmesi artık mümkün değildir.*

Hitler'in beğendiği strategist kendinden emindi ve içi de rahattı: Fransa bir hafta Önce teslim olmuş, İngiltereyi yalnız başma ve berbat bir durumda bırakmıştı. Hitler, 15 Haziranda, ordunun kısmen terhis edümesini —160 tümenden 120 tümene indirilmesini— istediğim generallerine bildirmişti. O gün Halderhn defterine yazdığı yazıya bakılacak olursa «alınan bu tedbirin ardındaki düşünce Ordunun görevini yapmış olması... İngiltere'ye karşı girişilecek savaşın yürütülmesi yaimzca Hava Kuvvetleriyle Donanmaya bırakılacak.»

Gerçekten de Ordu bu harekâtla çok az ilgileniyordu. Hit-

11.65

ler bile çok ilgilenmiş değildi. Jodl'un yardımcısı Albay Walter Warlimont, 17 Haziranda Donanmaya şunu bildirmişti : "Ingiltere'ye çıkarma konusuna, gelince, Führer... bugüne kadar böyle bir şey istediğini söylememiştir... Bundan ötürü, şu anda bile, OKW bu konuda herhangi bir hazırlık yapmış değildir" (1). Dört gün sonra, 21 Haziranda, tara Hitler'in Ccmpiegne'de zavallı Fransszları ateşkese zorladığı sırada, Donanmaya "Ordu Genel Kurmayının Ingiltere sorunuyla ilgilenmediğini" bildirmişti. "Ordu Genel Kurmayı bunun uygulanmasını imkânsız görmektedir. Harekâtın güney bölgesinden nasıl yönetileceğini bilmemektedir... Genel Kurmay harekâtı reddetmektedir." (2) Alman silahlı kuvvetlerinin üç hizmette de çalışan usta plâncılarından hiç biri İngiltere'nin nasıl istilâ edileceğini bilmiyordu. Ama bu sorunu hepsinden Önce Donanmanın ele alması gerekiyordu. Hitler, daha 15 Kasım 1939 da, generallerini Batıda hücuma geçmek için kandırmaya çalışırken, Raeder Donanma Genel Kurmayına "savaşın ilerideki gelişmeleri sırasında birtakım koşulların ortaya çıkmasından doğabilecek Ingiltere istilâsı ihtimalini" incelemelerim emretmişti (3). Böyle bir hareketin incelenmesi tarihte ilk olarak bir Alman askerî kurmayından isteniyordu. Raeder'in bu işi çek sıkıya almadığı anlaşılıyor, çünkü her an değişen liderinin yine birdenbire karar değiştireceğini umuyordu. Bu konuda Hitler'e danışıldığım ya da Hitler'in

bir şeyler bildiğini gösteren herhangi bir kayıt yok. O sıralarda ancak Ingiltere adalarına karşı girişilen ablukayı daraltmak için Hollanda, Belçika ve Fransa’daki deniz üslerini ele geçirmeyi düşünebiliyordu.

1939 Aralık ayında, Ordu ve Luftwaffe yüksek komutanları da Ingiltere istilâsıyla pek az ilgileniyorlardı. Üç kuvvet arasında daha çok belirsiz bir takım fikirler tartışılıyordu ama bundan daha iler i gidilmiyordu. 1940 Ocak ayında Deniz ve Hava Kuvvetleri, Ordu plânını gerçeğe uygun bulmayarak reddettiler. Donanmaya göre, Plânda Ingilizlerin deniz gücü hesaba katılmamıştı; Hava Kuvvetlerine göre de İngiliz Hava Kuvvet

lise

leri küçümsenmişti. Luftwaffe Genel Kurmayı OKH’ya yazdığı bir yazıda, «sonuç olarak,» diyordu, «Ingütere’ye ortaklaşa bir çıkarma harekâtı fikri reddedilmelidir» (4). Sonradan, ileride göreceğimiz gibi, Goering ile yardımcıları tam tersi gö-ı-üşü savunmaya başladılar.

Hitler’in, Ingiltere’yi istilâ etmeyi aklından geçirdiğini gösteren ilk Alman belgesi 21 Mayıs tarihini taşımaktadır. Bu talih zırhlı kuvvetlerin Abbevilie’den denize indikleri gündür. Raeder, «Ingiltere’ye çıkarma yapmak ihtimalini özel olarak» Führer’le konuşmuştur. Bu bilginin kaynağı yine Amiral Rae-der’dir (5). Ordunun ve Hava Kuvvetlerinin kazandığı büyük zaferlerden Donanmanın payına herhangi bir şeref düşmemiştir. Ra eder’in, Donanmanın kuvvetini yeniden göstermesi için fırsat kolladığı anlaşılıyor. Ama Hitler'in aklı o sırada kuzeye doğru girişilen çevirme hareketiyle güneye kaymakta olan Somme cephesindeydi. Generallerini günün bu iki görevinden başka bir şeyle uğraştırmak istemiyordu.

Öte yandan yapacak pek fazla işleri olmayan Donanma subayları, istila problemi üzerinle çalışmalarını sürdürüyorlardı. 27 Mayısta, Donanma Savaş Kurmayı Harekât Dairesi Başkanı Tuğamiral Kurt Friccke, Studîe England adını verdiği yeni plânıyla ortaya çıktı. Gemilerin toplanmasına ve çıkarma teknelerinin geliştirilmesi için gereken ilk hazırlıklara balşanmıştı. Almanya’da çıkarma gemileri hiç yoktu, İlk Münih günlerinde Hitler’in parti programını hazırlamasına yardım eden, o sırada iktisat Bakanlığında Devlet Sekreteri olan ve Bakanlıkta saçma sapan fikirleri yüzünden bir yana itilen iktisat budalası Dr. Gottfried Feder de bu konuda birtakım plânlar

hazırlamış ve bu plânlarına «Savaş Timsahı» adını vermişti. Plâna göre bir çeşit beton tekne yapılacaktı. Bu tekne tam teçhizatlı iki yüz kişilik bir bölüğü ya da bir miktar tankı ya da topu taşıyacaktı. Herhangi bir kıyıya yanaşabilecek ve çıkarma sırasında askerlerle araçları koruyacaktı. Donanma Komutanlığı ve dahası Halder bile bu plânı ciddiye aldı. Halder, plânı güncesine geçirdi, 20

Haziranda bu konuyu Hitler ve Raeder’le uzun uzadıya tartıştı. Ama sonunda bir şey çıkmadı bu plândan.

Haziran ayının sonu yaklaşırken Amiraller, İngiliz ad alanlım istilâsı plânından bir şey çıkmıyacağmı sanıyorlardı. Hitler, 21 Haziranda Compiegne’de göründükten sonra yanına birkaç eski arkadaşım alarak'Paris’i şöyle bir görmeye gitti. (*) Sonra bu savaşın değil, I. Dünya Savaşının geçtiği ve kendisinin de bir haberci olarak ijizmet ettiği yerleri ziyaret etti. Yanındakiler arasında o günlerdeki başçavuşu Max Amann da vardı. O sırada milyoner bir Nazi olmuştu Max Amann. Savaşın geleceği —özellikle Ingiltere’ye karşı nasıl savaşılacağı— konusuyla pek az ilgileniyordu. Belki de bu küçük sorunun nasıl olsa çözülmüş olduğuna, Ingiltere’nin artık «aklının başına» geleceğine ve barışa yanaşacağına inanıyordu.

Hitler Kara Orman’da, Freudenstadt’ın batısında, Tannen-berg’te kurduğu yeni karargâhına yirmi dokuz Haziranda döndü. Ertesi gün aklı başına geldi ve Jodl’un bundan sonra ne yapılacağı konusundaki yazısını düşünmeye başladı. Yazının başlığı şeyleydi : “İngiltere’ye Karşı Savaşın Devamı” (6). Jodl, OKW’de Führer’in dehasına bağnazcasına inananlar arasında Keitel’den sonra gelirdi, ama yalnız başına kalıp düşündüğü zamanlar genellikle akıllı bir stratejisi olduğunu gösterirdi. Yalnız bu kez Ordu Yüksek Komutanlığının genel görüşünü paylaşıyor, savaşın kazanıldığına ve bittiğine inanıyordu. Ingiltere bunu anlamıyacak olursa küçük bir ‘kuvvet bunu ona anlatmaya yetecekti. Verdiği muhtırada Ingiltere <kuşatması» için üç tedbir teklif etmişti: Ingiliz tersanelerine, depolarına, fabrikalarına ve Hava Kuvvetlerine karşı Alman hava ve deniz savaşının artırılması; «nüfusun kalabalık olduğu yerlere karşı korkutma (terör) hücumlarına geçilmesi»; «İşgal amacıyla Ingiltere'ye asker çıkarılması.»

(*) Invalides’de Napolyonua mezarına şöyle bir baktı. Kendisine bağlı fotoğrafçısı Heinrich Hoffmann’a «hayatımın en büyük, ve en güzel dakikası,» dedi.

Jodl «Ingiliz Hava Kuvvetlerine yapılacak hücumlara» her-şeyden önce başlanmasını istiyordu. Ama bütün olarak, gerek bu hücumların ve gerekse başka türlü hücumların kolaylıkla yapılabileceğini sanıyordu.

«Misilleme olarak yapılacak propaganda ve peılyodik terör hücumlarıyla birlikte yiyecek malzemesinin gittikçe azalması, halkın karşı koyma iradesini felee uğratacak ve sonunda kıracaktır, ve dolayısıyla halk hükümeti teslim olmaya zorlayacaktır.» ([1] [2])

Karaya çıkma konusuna gelince, bu iş :

«ancak Almanya’nın kontrolü ele almasından sonra düşünülebilir. Bundan ötürü, bir çıkarmanın amacı İngiltere’nin askerî bakımdan, istilâ edilmesi olmalıdır, bu görev Hava Kuvvetleriyle Donanmaya bırakılmalıdır. Çıkarmanın amacı daha çok iktisadi bakımdan felce uğramış ve artık havada dövüşemiyecek duruma düşmüş olan İngiltere’ye öldürücü darbeyi (Todesstoss) indirmek olmalıdır.» ([1]”")

Bununla birlikte bütün bunlar gerekli olmıyabilirdi de.

«İngiltere artık zafer için değil sömürgelerini elinde tutmak ve dünyadaki prestijini korumak için savuşacağına göre, yapılan bütün tahminler gözönUnde tutularak, şimdi bile az bir şey kaybetmekle bunları muhafaza edebileceğini bilirse, barışa gitmek isteyebilir.»

Hitler de aynı görüşte olduğu için hemen oturdu ve Reich-stag’âa, vereceği söylevi hazırlamaya, başladı. Bu arada, yukarıda gördüğümüz gibi, (2 Haziranda) çıkarma plânlaması için birtakım ön hazırlıkların yapılmasını emretti ve Londra’dan hiç bir cevap çıkmayınca, ya da Londra'nın «aklı başına» gelmeyince, 16 Temmuz, 16 Sayılı Ayı Balığı emrini çıkarttı. Sonunda, altı haftalık bir kararsızlıktan sonra, «gerekirse» Ingiltere'nin istilâsı kararlaştırıldı, istilâ büyük bir askeri harekâttı. Hitler ile generalleri bunu biraz geç anladılar. Tehlikeleri yok

değildi. Harekâtın, başarılması. Alman Hava Kuvvetleriyle Donanmasının, çok üstün İngiliz Donanmasını, ve pek de azımsan-mıyacak İngiliz Hava Kuvvetlerini sindirerek Kara Kuvvetlerine yol açmakta gösterecekleri başarıya bağlıydı.

Ciddi bir plân mıy
ması isteniyor muydu?

dı bu? Gerçekten ciddi olarak uygulan-

Kirçokları bugüne kadar bundan şüphe etmişlerdir. Alman generallerinin, savaştan sonra, verdikleri ifadeler de bu şüpheleri güçlendirmiştir. İstila Komutanı Rundstedt, 1945 de, Müttefik sorgu yargıçlarına şunları söylemiştir :

' «İngiltere'nin istilâ edilmesi fikri saçmaydı, çtit.kii yeterince gemi yoktu... Bütün bu İşi bir çocuk oyuncağı sayıyorduk, çünkü Donanmamızın Manşm geçilmesini koruyacak ya da takviyeleri götürecek durumda bulunmadığı bir sırada istilâ hareketine glrişilemiyeceği besbelliydi. Donanmanın bu görevi yapamaması halinde bu işi Alman Hava Kuvvetleri de üstüne alacak durumda değildi... Ben her zaman bu teşebbüse kuşkuyla bâkmışımdır... Führer'in İngiltere'yi hiç bir zaman gerçekten istilâ etmeyi istememiş olduğu gibi bîr duygu var içimde. Yeterince cesareti yoktu buna... Ingiltere'nin barışa yanaşacağım kesinlikle umuyordu...» (7)

Rundstedt'in Harekât Dairesi Başkam Blumentritt de, savaştan sonra Liddell Hart'a buna benzer görüşler açıklamış ve "aramızda Ayı Balığı Harekâtının bir blöf olduğunu konuşurduk," demiştir* (8)

Ağustosun ortalarında Manş kıyılarında birkaç gün gezinmiş, Anvers'ten Boulogıic'a kadar istila ordusunun bulunduğu yeri çıkarmaya çalışmıştım. Ağustosun 15'inde Calais ve Cap Gris-Nez'de bir sürü Alman bombardıman ve avcı uçağı görmüştük. Burunları İngiltere'ye çevriliydi. Uçaklar ilk büyük hava aıküima hazır bulunuyorlardı. Alman Hava Kuvvetlerinin durmadan hazırlandığı belliydi, ama limanlarda, kanallarda ve kanalların arkalarındaki nehirlerde gemilerin ve özellikle çıkarma gemilerinin bulunmadığını görünce ben.de Almanların blöf yaptığı

sonucuna varmıştım. Benim gördüğüm kadar, Almanların Manşm ötesine asker taşıyacak araçları yoktu.

Gerçi bir gazeteci olarak savaş sırasında pek fazla bir şey göremezdik ama Almanların da istilâ filosunu Eylülün l'ine kadar toplayamadıklarını bugün artık herkes biliyor. Generallerin ifadelerine gelince, onların Nuremberg'teki sorgularını okuyan ya da duruşmalarını dinleyen bir insan, savaş-sonunda verilen bu ifadeleri kuşku ile karşılamayı öğrenir ('"), Bellek çok yanıltır insanları. Elbetteki Alman generalleri de bu kuralm dışında değillerdir. Ayrıca birçok hınçları da vardı alınacak. Her şeyden önce Hitler'in askerî önderliğini gözden düşürmek istiyorlardı. Nitekim, anılarında, sorguları ve duruşmaları sırasında sözü hep dönüp dolaştırıp şuna getiriyorlardı : Verdikleri kararlara karışılmasaydı Hitler üçüncü Alman imparatorluğunu iıiç bir zaman yenilgiye uğratamazdı.

Talihsizlikleri şuradaydı ki —ama sonradan gerçeklerin ortaya çıkması bakımından yine talihleri varmış ki— Hitler'in 1940 sonbaharında İngiltere istilası için hazırladığı plânın çok tehlikeli bir plân olduğuna ve birçok duraksamalara rağmen, Nazi diktatörünün az bir başarı şansı da olsa bu plânı ciddi olarak yürütmek istediğine ele geçen tonlarca Alman askeri belgeleri, hiç şüphe bırakmamaktadır. Bu plânın kaderini çizen herhangi bir karar' ya da çaba yoksunluğu olmadı, ilk kez o sırada tersine dönmeye başlayan savaşın kaderi yarattı bunu.

17 Temmuzda, yâni istila hazırlığına başlanılması için çıkartılan 16 Sayılı Emirden bir gün sonra ve Führer'in Reich-stag'da «barış» söylevini vermesinden iki gün önce, Ordu Yüksek Komutanlığı (OKH) Ayı Balığı harekâtı için gereken kuvvetleri ayırdı ve on üç seçkin tümenin İlk istilâ dalgasında kullanılmak üzere Manş kıyılarındaki sıçrama noktalarına gitmelerini emretti. Ordu Yüksek Komutanlığı aynı gün Ingiltere'nin

(*) Ltdell Hart gibi zelil bir askerî eleştirmen bile bunu ihmal etmiş, bu yüzden The German Generals Talk adlı kitabının değerini düşürmüştür. Alman generalleri konuştular, ama bellekleri pek iyi ya da pek doğru çatışmadı.

güney .kıyılarında geniş bir cephe üzerinde yapılacak çıkarma harekâtına ait plânı tamamladı.

Burada da ilk sıçramayı, Fransa'da olduğu gibi, Feld-Ma-reşal von Rundstedt (bu rütbeye 19 Temmuzda terfi etmişti), A Ordu Gurubu Komutanı olarak yürütecekti. General Ernst Busch'un OıyÂltmcı Ordusundan altı piyade tümeni Pas de Calais de gerililere bindirilecek, Ramsgate ile Bexhill arasındaki kıyılara çıkartılacaktı. Adolf Straussün Dokuzuncu Ordusundan dört tümen de Le Havre bölgesinden Manşı geçecek Brighton ile Isle of Wright arasında karaya çıkacaktı. Daha batıda Feld-Mareşal von Reichenau'un Altıncı Ordusundan (Feld-Mareşal von Bockün A Ordu Gurubuna dahil) üç tümen de Cherbourg yarım adasından ayrılacak, Weymouth ile Lyme Regis arasındaki Lyme Körfezinde karaya çıkacaktı, tik dalgada kullanılacak asker sayısının toplamı 90,000 di. Yüksek Komutanlığın hazırladığı plâna göre üçüncü gün karaya çıkarılacak askerin toplamı 260.000'e çıkacaktı. Lyme Körfezine ve öteki bölgelere havadan indirilecek kuvvetler de bu harekâta yardımcı olacaklardı. Üç motorize tümenle takviye edilecek olan en az altı panzer tümenlik bir zırhlı kuvvet de iki dalgayı oluşturacak ve hazırlanan plâna göre birkaç gün içinde otuz dokuz tümen karaya çıkmış, iki tümen de havadan indirilmiş bulunacaktı.

Bu kuvvetlerin görevleri şunlardı: Köprübaşları tutulduktan sonra güney-doğudaki A Ordu Gurubunun tümenleri ilk hedeflerine doğru yürüyeceklerdi. İlk hedef Gravesend ile Southampton arasında çizilen hattı. Reichenau'un Altıncı Ordusu kuzeyde Bristol'e doğru yürüyecek, . Devon ile Cornwall arasmı kesecekti, ikinci hedef ise Thames nehri ağzının kuzeyindeki doğu kıyısında bulunan Maldon üe Seven River arasındaki hat olacak, böylece Gal bölgesi tıkanacaktı. Almanların ilk hedeflerine doğru yürüdükleri sırada «Ingiliz kuvvetleriyle ağır savaşlar yapacağı» umuluyordu. Ama bu savaşlar kolayca kazanılabilecekti. Böylelikle Londra kuşatılacak, ve kuzeye doğru yürüyüşe yeniden devam edilecekti (9). Brauchitsch, 17 Tem

im

muzda Raeder'e, bütün harekâtın bir ay içinde biteceğini ve oldukça kolay geçeceğini söylemişti. ([3]) (10)

Ama Raeder ile Donanma Yüksek Komutanlığı buna pek inanmadılar. Bir kere böyle geniş bir cephe boyunca —Rams-gate'den Lyme Körfezine

kadar üç yüz ikilometre tutuyordu— girişilecek bu kadar büyük bir harekâtı Alman Donanması elindeki araçlarla koruyacak durumda değildi. Raeder bu görüşünü iki gün sonra OKW ye bildirdi, ve Hitler kendisi ile Brauchistch ve General Hana Jeschonnek'i (Luftwaffe Genel Kurmay Başkanı) Berlin'de 21 Temmuzda toplantıya çağırdığı zaman Raeder bu toplantıda da aynı görüşü savundu. Führer «İngiltere'de olup bitenleri» halâ anlayamamıştı. Donanmanın karşılaşacağı zorlukları biliyor, ancak savaşın olabildiğince çabuk bitmesinin de ne kadar önemli olduğunu belirtmeğe çalışıyordu, istilâ için kırk tümen gerekli, ve «büyük harekât» 15 Eylüle kadar bitmelidir, diyordu. Kahraman Nazi lideri, barış çağrısını ChurchiU'in hemen reddetmiş olmasına rağmen hâlâ İyimserdi.

«İngiltere'nin durumu umutsuzdur (dedi Hitler, Halder'İn defterine göre). Savaş tarafımızdan kazanılmıştır. Başarı şanslarının geriye dön. mesi imkânsızdır.» (U)

Ama, koskocaman Ingiliz Donanmasıyla oldukça savaşçı görünçn bir Air Force'un karşısında büyük bir orduya çırpıntılı Manş Denizini geçirmek görevini alan Alman Donanması bu imkânsızlıktan pek emin değildi. Donanma Savaş Kurmayı 29 Temmuzda bir muhtıra hazırladı ve «bu yıl harekâta girişilme • meşini» öğütledi, «bunun 1941 Mayısında ya da bu tarihten daha sonra düşünülmesini» tavsiye etti. (12)

Ama Hitler, 31 Haziran 1940 da askerî şeflerini, bu sefer ObersaJzberg'deki villasında topladığı zaman, yine bu harekât üstünde durdu. Toplantıda Raeder'den başka, OKW'den Keitel ve Jodl, Ordu Yüksek Komutanlığından Brauchitsch ile Halder vardı. Toplantıda daha çok, o sırada Grand Amiral'liğe yükselmiş olan Raeder konuştu. Pek umutlu görünmüyordu.

Söylediğine bakılırsa Ayı Balığı Harekâtı 15 Eylülden önce başlıyamazdı. O tarihte de ancak «hava ve düşman durumları bakımından önceden kestirilemeyen birtakım koşullar» ortaya çıkmazsa harekâta başlanabilirdi. Hitler hava durumunu sorunca, Raeder kendisine uzun bir nutuk çekti. Sözlerinin sonuna doğru daha açık ve oldukça sert konuştu. Manş'da ve Kuzey Denizinde, Ekim ayının ilk onbeş günü dışında, hava «genellikle kötü» giderdi, ayın ortalarında hafif bir sis çöker, ayın sonuna doğru da bu sis gittikçe artardı. Ama hava probleminin yalnızca bir kısmıydı bu, Raeder

“harekât ancak havanın durgun olması halinde yürütülebilir,” dedi. Deniz dalgalı olursa çıkarma gemileri batar, büyük gemiler bile tehlikeli duruma düşerlerdi. Taşıdıkları malzemeyi boşaltamazlardı. Amiral ilerde yapılacak işleri teker teker ele aldıkça daha da karamsar olmaya başladı.

«İlk dalga elverişli hava şartlan altında baharıyla geçse bite (diye devam etti) aynı hava şartlarının İkinci ve üçüncü dalgalar sırasında olacağı garanti edilemez.Eninde sonunda birtakım limanlar kullanıt-madıkça önemli bir trafiğin günlerce arka arkaya devam edemiyeceğinl »ilmeliyiz.»

O zaman Ordu kötü duruma düşer, deniz kıyılarında malzemesiz ve takviyesiz katırdı. Raeder bundan sonra Ordu ile Donanma arasındaki başlıca ayınma geçti. Ordu, Dover Boğazından Lyme Körfezine kadar yaydan geniş bir cephe istiyordu. Donanma ise Ingiliz Donanmasının ve Ingiliz Hava Kuvvetlerinin kuvvetli bir tepki göstermesi ihtimali karşısında böyle bir hareket için gereken gemileri sağlayacak durumda değildi. Bu cüzden, Raeder cephenin daraltılması üzerinde şiddetle direndi, cephenin ancak Dover Boğazından Eastbourne’a kadar uzayabi-oceğini söyledi. Amiral, sonunda attı kamışını da. :

«Şartların hepsi düşünülecek olursa,» dedi, «harekat için en İyt zaman 1941 Mayısıdır.»

Ama Hitler bu kadar uzun süre beklemek niyetinde değildi. Hava şartlarına karşı bir şey yapamayacağını kabul ediyordu «elbette». Ama zaman kaybedilmesinin sonuçlarım da düşünmeleri gerekti. Alman Donanması baharda Ingiliz Donanmasından ’"ha kuvvetli olacak değildi. Ingiliz Ordusu ise o sırada çok kötü durumdaydı. Ama sekiz on aylık bir zaman kazanırsa otuz, otuz beş tümene çıkardı. Bu kuvvet ise dar bir bölgede yapılması düşünülen istila hareketi için oldukça önemliydi. Bundan ötürü (gerek Raeder ve gerekse Halder’in aldığı notlardan anlaşıldığına göre) (13) şu kararı veriyordu :

«Af r İkada oyalama hareketlen üstünde çakılacak. Ama kesin sonuç yalnız İngiltere’ye karşı yapılacak bir hücumda alınacak. 15 Eylül, 1940 da girişilecek harekât İçin hazırlıklar yapılmasına teşebbüs edilecek.., Harekâta Eylülde mi girişileceği, yoksa harekâtın 1941 Mayısına mı erteleneceği karan. Hava Kuvvetlerinin güney İngiltere'ye karşı girişeceği bir haftalık

yoğun hücumlardan sonra verilecek. Eğer Hava altınlarının sonunda düşman hava kuvvetleri, limanları vc deniz kuvvetleri vb. ağır surette hasara uğrarsa Ayı Balığı Harekâtı'na 1940 da girişilecek. Aksi halde 1941 Mayısına ertelenecek.»

Artık bütün iş Luftwaffe'ye kalmıştı.

Ertesi gün, 1 Ağustosta Hitler, OKW'ce hazırlanan iki emri çıkarttı. Birini kendisi, ötekini ise Keitel imzalamıştı.

ÇOK GİZLİ

Führer'in Karargâhı 1 Ağustos 1940

«İngiltere'ye Karşı Girişilecek Hava ve Deniz Savağının

Yürütülmesi Üzerine 17 Sayılı Emir

İngiliz anayurduna karşı girişilmiş otan hava ve deniz savaşma, İngiltere'nin nihaî istilâsı İçfn gereken koşulları yaratmak üzere eskisinden daha yoğun olarak devam etmek istiyorum.

Bu amaçla aşağıdaki emirleri veriyorum:

1. Alman Hava Kuvveti elindeki bütün araçlarla ve olabildiğince kısa bir zamanda İngiliz Hava Kuvvetlerini yenmelidir...

2. Geçici ya da mahalli olarak hava üstünlüğü kazanıldıktan sonra hava savaşı limanlara, özellikle yiyecek ikmali ile İlgili kuruluşlara yöneltilecektir... Güney kıyılarındaki limanlara karşı yapılacak hücumlar, girişilmek istenilen harekât gözönünde tutularak, olabildiğince küçük çapta tutulacaktır...

3. Luftwaffe Ayı Balığı Harekâtını desteklemeye hazırlıklı bulunacaktır.

4. Misilleme aracı olarak terör hücumlarına geçilmesi için gereken karan ben vereceğim.

5. Yoğunlaştırılmış hava savaşı 6 Ağustosta ya da Ağustostan sonra başlayabilir.. Düşünülen yoğunlaştırılmış deniz savaşına da aynı, zamanda başlamak için Donanmaya yetki verilmiştir.»

ADOLF HİTLER (14)

Aynı gün Keitel tarafından Hitler adına imzalanan emrin bir kısmı da şöyleydi :

ÇOK GİZLİ

AYI BALIĞI HAREKÂTI

«Donanma Başkomutanının Ayı Balığı Harekâtı İçin gereken hazırlığın 15 Eylülden önce bitirilemiyecegini 31 Temmuzda bildirmesi üzerine Führer aşağıdaki hususları emretmiştir:

Ayı Balığı Harekâtı İçin kara ve hava kuvvetleri tarafından yapılan hazırlıklara devam edilecek ve hazırlıklar 15 Eylüle kadar bitirilmiş olacaktır.

5 Ağustosta İngiltere’ye karşı girişilmesine karar verilen hava taarruzunun başlamasından sonra sekiz ile otı dört gün arasında Führer[1] istilanın bu yıl yapılıp yapıl may acağına karar verecektir; karar daha çok hava taarruzundan elde edilecek sonuca bağlıdır...

Donanmanın kıyıda yalnızca bir şeridi korumayı garanti etmesine rağmen (batıda Eastbourne’e kadar) ilk plânda olduğu gibi geniş alanda hücuma geçilmek üzere gereken hazırlıklara devam edilecektir...» (15).

Son paragraf, kısa ya da uzun cephe üzerinde Ordu ile Donanma arasmdaki çatışmayı alevlendirmeye yaradı yalnızca. Donanma Savaş Kurmayı, Ordunun ilk dalgada, bütün teçhizatı ve ikmali ile birlikte 100,000 askeri Ramsgate’den Lyme Körfezine kadar uzayan 300 kilometrelik bir şerit üzerinde karaya çıkartabilmesi için 1722 çıkarma layterine, 1161 deniz mofcörü-ne, 471 römorköre ve 155 asker nakliye gemisine ihtiyacı olduğunu tahmin etmişti. Raeder, bu kadar büyük bir filoyu toplamak mümkün olsa bile bunun Alman ekonomisini mahvedeceğini 23 Temmuzda

Hitler'e söylemişti. Çünkü bu kadar çok sayıda layter (mavna) ile romörkör bir araya toplandığı zaman ülkenin ulaşım sistemi birden duracaktı. Almanya'nın ekonomisi ise bu sisteme bağlıydı (16). Ne olursa olsun, Raeder'e göre, bu kadar geniş bir cephe üzerinde ikmal yapmaya çalışacak bir filonun, İngiliz Donanmasına ve Hava Kuvvetlerine karşı korunması Alman deniz kuvvetlerinin gücü dışındaydı. Donanma Savaş Kurmayı bir noktada Orduyu uyarıyordu : geniş bir cephe üzerinde direnilecek olursa Donanma bütün gemilerini kaybedebilirdi.

Alman Ordusu dediğinden şaşmıyordu. Ordu, îngilizleriii gücünü yüksek tahmin ettiği için dar cephe üzerinde bir çıkarma yapüması halinde çıkarma yapan askerlerin «üstün» İngiliz kuvvetleriyle karşılaşacağını ileri sürüyordu. Halder, Donanma Kuvvetlerinde aynı görevde bulunan, yâni Donanma Savaş Kurmay Başkam olan, Amiral Schniewind ile 7 Ağustosta görüştüğü sırada aralarında ilginç bir sahne geçti; sert ve dramatik bir çatışma oldu.

Her zaman çok sakin bir adam olan Ordu Genel Kurmay Başkanı sigarasını söndürerek "Donanmanın teklifini kesinlikle reddediyorum," dedi- "Ordu bakımından ben bu teklifi tam bir intihar sayarım. Karaya çıkacak askerleri doğruca kıyım-makinasına sürmek gibi bir şey bu!"

Bu görüşme üzerine Donanma Savaş Kurmayının düzenlediği rapora göre ([4]) Schniewind «İngiliz Donanmasının üstünlüğü karşısında» Orduyu böyle geniş bir cephe üzerine nakletmeye çalışmanın da «aynı derecede intihar» demek olacağı cevabını verdi.

îşin içinden çıkılacak gibi değüdi. Eğer çok sayıda asker geniş cephe üzerine çıkarılmak istenirse bütün Alman seferi kuvvetini, îngiliz Donanması daha denizdeyken batıracaktı. Yok, eğer dar bir cephe üzerine aynı derecede az sayıda askerin çıkarılması kabul edilecek olursa istila için karaya çıkarılacak kuvvetleri İngiliz Ordusu hemen denize dökebilecekti.

Ordu Başkomutanı Brauchitsch, Folkestone ile Eastbourne arasında bir çıkarmayı «kabul edemiyeceğini» OKW'ye bildirdi. Bununla birlikte, «hiç istemiyerek» de olsa, cepheyi daraltmak amacıyla Lyme Körfezinde yapılacak çıkarmadan vazgeçmek ve Donanmanın da isteğini yarı yarıya karşılamak niyetindeydi.

Ama inatçı amiraller buna da razı değillerdi. Gösterdik]-. -ri temkin ve inat OKW'yi de etkilemeye başlamıştı. Jodl, 13 Ağustosta durumun bir değerlendirmesini yaptı, ve Ayı Bal'ğı Harekâtının başarıya ulaşması için beş şartın gerçekleşmesi gerektiğini söyledi. Eğer generallerle amiraller ciddi bir çıkmaz

içinde bulımm asalardı bu koşullar onlara biraz komik bile gelebilirdi. Önce, dedi Jodl, İngiliz Donanması güney kıyılarından uzaklaştırılmalı, sonra Ingiliz Hava Kuvvetleri de Ingiliz göklerinde artık uçmamalı. öteki şartlara gelince bunlar askerlerin büyük bir kuvvet halinde ve çok süratle karaya çıkarılması ile ilgiliydi ki Donanmanın bunları sağlamasına gerçekten imkân yoktu. Bu şartlar yerine getirilmedikçe karaya çıkma hareketi «umutsuz bir durumda uygulanacak, şimdi uygulanması için de bir nedeni bulunmayan, umutsuzca bir hareket» di. (17)

Ordudaki kuşkular Jodl'a kadar geldiğine göre, OKW Harekât Dairesi Başkanının korkusu da Hitler'i elbette efckiliyecek-ti. Führer, bütün savaş boyunca, karaktersiz ve kararsız OKW Şefi Keitel'den çok Jodl'a güvenmiştir. Bu bakımdan, Raeder 13 Ağustosta Berlin'de Yüksek Komutanı görüp de kendisinden geniş cephe ılü dar cephe mi konusunda bir 'karar vermesini rica ettiği zaman, Hitler'in daha çok Donanmanın dar harekât görüşünü desteklemiş olmasına şaşmamak gerekir. Hitler, ertesi gün Ordu Başkomutanını gördükten sonra kararını bildireceğine söz verdi (18). Hitler ayın 14 ünde Brauchitsc'in görüşlerini öğrendikten sonra, kararım verdi. Ayın 16 sında OKW tarafından çıkartılan ve Keitel'in imzasmı taşıyan bir emirde. Führer'in Reichenau komutasındaki Altıncı Ordu tarafından yapılacak Lyme Körfezi çıkarmasından vazgeçtiği bildirildi. 15 Eylülde daha dar bir cephe üzerinde yapılacak çıkarma harekâtı için gereken hazırlıklara devam edilecekti, ama bu sırada Führer'in kendi kuşkuları da ilk olarak gizli bir emre sızmış bulunuyordu. «Son emir, durum açıklık kazanmadan verilmiyeeek-tir,» deniyordu. Yeni emir ise uzlaşma gibi bir şeydi. Çünkü o gün çıkartılan başka bir emirde dar cephe yeniden genişletilmiş ' ti.

«Aıa geçiş dar cephede olacaktır. Bu sırada dört beş bin er deniz motörleriyle Brighton'a çıkarılacak, aynı sayıda piyade de havadan Deal-Ramsgate'e indirilecektir. Ayrıca D-eksi-1 Günü I.ultwaffe Londra özerine

kuvvetli bir hücuma geçecek, bu hücum sonunda halk şehirden kaçarak yollan tıkayacaktır.» (19)

Haider defterine, 23 Ağustosta, steno ile «bu duruma göre bu yü bir hücumun başarı şansı yok,» diye not ediyor, ama 27 Ağustosta çıkarılan ve Keitel’in imzasını taşıyan bir emirde, güney kıyısının dört bellibaşlı bölgesinde yapılacak çıkarmaya ait son plânların esasları vardır : önce de olduğu gibi, Portmouth doğusunda Falkestone ile Selsey Bili arası ilk hedeftir. Portsmouth ile Londra’nın doğusundaki Gravesend’le Thames arasında çizilen hatta, köprübaşları bağlandıktan ve örgütlendikten ve birlikler kuzeye yürüyecek duruma girdikten sonra ulaşılacaktır. Aynı zamanda, birkaç aldatıcı manevraya hazır bulunulması için de emir verilmişti. Bunların en önemlisi «Sonbahar Gezisi» (Herbstreise) adı verilen harekâttı. Geniş çaptaki bu savaş hilesi Ingiltere’nin doğu kıyılarında yapılacaktı. Yukarıda söylediğimiz gibi, Churchill ile askerî danışmanları istilâ hareketinin ağırlık noktasının bu kıyılar olacağına hâlâ inanıyorlardı. Almanlar bu amaç için dört büyük gemi kullanacaklardı. Bunların arasında Almanya'nın en büyük gemilerinden Europe/ ile Bremen de vardı. Bunlara on asker nakliye gemisi de eklenecek, dört kruvazör de bu aldatmaca hareketi koruyacaktı. Filo, D - eksi - 2 günü, Norveç limanlarıyla Newcastle arasında Ingiliz kıyılarına doğru seyredecekti. Asker nakliye gemileri boş olacak seferi filonun hepsi karanlık basmadan geri çekilecek, aynı manevrayı ertesi gün bir daha tekrarlayacaktı (20).

Brauchitsch, 30 Ağustosta çıkarma için uzun bir emir yazdı, ve gönderdi. Ama emri alan generaller Ordu Başkanlannm bu teşebbüse ne kadar güvendiğini hemen anladılar- Emrin başlığı şöyle idi : «Ayı Balığı Harekâtının Hazırlıklarına ait Talimat». 15 Eylülde başlaması emredilen bir hareket için bu tarihte hazırlık emri verilemezdi, geç kalınmıştı. «Uygulamaya geçilmesi için verilecek emir siyasi duruma bağlıdır,» deniyordu. Bu kayıt siyasetten anlamayan generalleri şaşırtmış olsa gerek. (21)

1 Eylülde Almanya’nın Kuzey Denizi limanları ile Manş Denizindeki bindirme limanlan arasında gemi seyriseferi başladı

ve iki gün sonra da, 3 Eylülde, OKW’den yeni bir emir daha geldi.

«İstila filosunun en erken seyre geçeceği gün 20 Eylül ve karaya çıkma günü de 21 Eylül olarak tesbit edilmiştir.

Hücuma geçme emri D-eksi-10 günü, yâni belki de 11 Eylülde verilecektir.

Son komutlar en geç D-eksi.3 günü öğle üzeri çıkarılacaktır.

Bütün hazırlıklar sıfır saatinden 24 saat öncesine kadar iptal edilebilir.

KEİTEL» (22)

Durum ciddi gibi görünüyordu, ama aldatıcıydı bu görünüş. Raeder Eylülün 6 sında Hitler’le bir daha görüştü. Amiral, Donanma Savaş Kurmayının güncesine önce şunları yazdı: «Führer’in îngütere’ye çıkarma yapılması konusundaki karan daha kesin değil, çünkü İngiltere’nin çıkarmaya lüzum kalmadan yenilebüeceğine kesinlikle inanıyor.» Raeder’in görüşmeyle ilgili uzun raporundan anlaşıldığına göre, Führer, Ayı Balığından başka her konu üzerinde uzun uzadıya konuşmuştu : Norveç’ten, Cebelüttank’tan, Süveyş Kanalından, «Amerika probleminden», Fransız sömürgelerine yapılacak işlemlerden söz etmiş, «Kuzey Alman Birliği» nin kurulması konusundaki büyük projelerini açıklamıştı. (23)

~”'Eğer Churchill ile askeri şefleri bu garip görüşmenin ko-kusunu almış olsalardı ertesi gün, 2 Eylül akşamı için îngüte-re’de «istilânın yakın» olduğunu gösteren Cromwell parolasını vermezler, bu yüzden de bir sürü karışıklıklar çıkmazdı. Bu parolanın verilmesi yüzünden o akşam Home Guard kilise çanla-' rını durmadan çaldırtmış, Royal Engineers birkaç köprüyü atmış, alelacele döşenen mayınların üzerinden geçilmesi yüzünden birtakım kimseler ölmüş ya da yaralanmıştı.. ([5])

Ama 7 Eylül Cumartesi günü, akşama doğru, Almanlar Londra’ya karşı ilk kitle halinde bombardıman akınım yaptılar. Hücuma 625 bombardıman uçağı ile bu uçakları koruyan 648 aveı uçağı katılmıştı. Bu hava hücumu o güne kadar herhangi bir şehir üzerine yapılmış olan hava hücumlarının en korkuncuydu. Varşova ve Rotterdam bombardımanları bunun yanında pire ısırması gibi kalıyordu. Akşamüstü, büyük şehrin bütün doklar bölgesi alevler içindeydi. Londra’nın istilaya karşı savunmasında çok önemli olan güney demiryolları tıkanmıştı. Bu durumda, Londra halkının çoğu bu

alçakça bombardımanın Almanların yakında yapacakları çıkarma hareketine bir başlangıç olduğuna ve «istila yakın» alarmının herşeyden önce bundan ötürü verildiğine inandı. Az ileride göreceğimiz gibi, 7 Ey-iülde Londra'ya karşı girişilen bu hava hücumu, vaktinden önce bir uyarma olmakla ve çok büyük hasar yaratmakla birlikte, İngiliz Savaşının da kesin bir noktası oldu. İngiltere Savaşı dünyanın o zamana kadar gördüğü en büyük kesin hava savaşıydı ve bu savaş o sırada en yüksek noktasına hızla yaklaşıyordu.

Hitler'in istilaya girişip girişmiyeceği üzerinde karar vermesi zamanı gelmişti. 3 Eylül tarihli emirde bildirdiği gibi, karar 11 Eylülde verilecek, böylece Orduya son hazırlıkları yapması için on günlük bir süre bırakılmış olacaktı. Ama Hitler ayın 10 unda kararım 14 üne bıraktı. Bunun iki nedeni olsa gerekti : Birincisi, Londra bombardımanının, gerek mal ve gerekse Ingilîzlerin morali bakımından büyük yıkıntıya sebep olduğu için bir istila hareketinin gereksizliği konusunda OKW'-nin inancıydı. (*)

İkincisi de, Alman Donanmasının gemileri toplamakta karşılaştığı zorluktu. Donanma makamlarının «büsbütün anormal ve değişik» olduğunu 10 Eylülde söyledikleri hava koşullarından başka, Goering'in yok etmeye söz verdiği İngiliz Hava Kuvvetleri (Air Force) ile İngiliz Donanması da, istila filosunun toplanmasına gün geçtikçe daha çok engel oluyordu. Aynı gün, Alman Donanma Savaş Kurmayı, İngiliz Hava Kuvvetleri ve İngiliz Donanmasının yaptıkları hücumlarla Alman nakliye hareketleri üstünde yarattıkları "tehlikeli" duruma dikkati çekmiş ve bu hücumların "elbetteki başarılı" olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştı. İki gün sonra, 12 Eylülde, Donanma Batı Gurubu Karargâhı Berlin'e tatsız bir mesaj gönderdi :

«Düşman hava kuvvetlerinin, uzun menzilli toplarının ve hafif deniz kuvvetlerinin sebep olduğu kesintiler, ilk olarak, büyük bir önem ka-zanmi|tır. Ostend, Dunkerk, Calais ve Boulogne limanlan İngiliz bombardımanları ve ateşi yüzünden gemilerin demirlemelerine elverişli olmaktan çıkmıştır. İngiliz filosunun birlikleri artık Manşta hemen hemen hiç bir engele rastlamadan rahatça dolaşmaktadırlar. Bu durum yüzünden İstila filosunun biraraya getirilmesinde yeni zorluklarla karşılagıla-şacağı umulmaktadır.»

Ertesi gün işler daha da bozuldu. İngiliz hafif deniz kuvvetleri, Ostend, Calais, Boulogne ve Cherbourg gibi Manş'ın belli-başlı istila limanlarını bombaladı ve R.A.F. de Ostend limanında seksen layter batırdı. Hitler o gün öğle yemeğinde kuvvet komutanlarıyla konuştu. Hava savaşının iyi gittiği kanısındaydı. İstila rizikosunu göze almak niyetinde olmadığım söyledi 124). Nitekim Jodl da Führer'in sözlerinden «Ayı Balığı Harekâtından büsbütün vazgeçtiği» izlenimini aldı. O günkü izlenimi doğruydu. Ertesi gün Hitler bu izlenimi doğruladı, ama sonradan yine fikrini değiştirdi.

Gerek Raeder ve gerekse Halder'in, 14 Eylül giinü Hitler'in başkomutanlarıyla yaptığı toplantı üzerine aldıktan gizli notlar elimizde bulunmaktadır (25). Amiral, toplantıya başlamadan önce Hitler'in eline bir muhtıra tutuşturmayı başarmıştır. Muhtırada Donanmanm görüşü şöyle açıklanmaktadır :

«Bugünkü durum harekâtın (Ayı Balığı Harekâtı) yürütülmesi içitı gereken koşullan sağlamamaktadır. Riziko hâlâ büyüktür.»

Toplantının başlarında Nazi Başkomutanı biraz olumsuzdur ve çelişmeler içindedir. İstila emrini vermiyecektir ama, Rae-der'in Donanma Savaş Güncesinde yazdığı gibi, «13 Eylülde çıkartmayı tasarladığı anlaşılan» istüâ emrini de geri almak niyetinde değildir.

Fikrini bir daha değiştirmesinin nedeni acaba neydi? Haider bunun nedenlerini ayrıntılarıyla şöyle anlatıyor :

«Başarılı bir çıkarma hareketinin arkasından girişilecek btr işgal hareketi savaşa kısa zamanda son verecektir (demişti Hitler). İngiltere aç kalacaktır. Bir çıkarma hareketinin belirli bir süre içinde yürütülmesi gerekmez... Ama uzun bir savaş da istenilir şey değil. İstediğimiz her. şeyi ele geçirmiş bulunuyoruz.»

İngiltere'nin Rusya ile Amerikaya bağladığı umutlar gerçekleşmemiştir, demişti Hitler. Rusya, İngiltere için kan dökmi-yecektir. Amerikanın yeniden silâhlanması 1945 ten önce tam olarak yoluna giremez. Bugün için "en kısa çözüm yolu İngiltere'ye çıkarma yapılmasına bağlıdır. Donanma gerekli koşulları elde etmiştir. Luftwaffe'nin harekâtı bugün Övgülerin üstündedir. Havaların dört beş gün iyi gitmesi kesin sonuçların elde

edilmesine yarayacaktır... Ingiltere'yi dize getirmek için elimize iyi bir fırsat geçmiştir.’’

Peki öyle ise işin aksayan yanı neresiydi? Neden hâlâ istilaya karar veremiyordu?

Hitler bütün derdin şundan ileri geldiğini kabul etmişti :

«Düşman düşüp düşüp kalkıyor... Düşman uçakları büsbütün ezil-memiştir. Düşman çok hasara uğramıştır ama kendi başarı raporlarımız da gerçeği güvenilir şekilde yansıtmıyor.»

Bu bakımdan, demişti Hitler, bir bütün olarak «bütün başarılarımıza rağmen Ayı Balığı Harekâtı için gerekli şartlar daha gerçekleşmemiştir.» (Halder çizmiş altını)

Hitler düşüncelerini şöyle özetledi :

«1. Başarılı bir çıkarma zafer demektir, ama bunun için havada tam bir üstünlük sağlamalıyız.

2. Kötü hava şartlan havada tam bir üstünlük sağlamamızı önlemiştir.

3. Bütün öteki etkenler tamamdır.

Bu bakımdan karar : Harekâttan daha vazgeçilmiş değildir.»

Bu olumsuz sonuca varan Hitler, kendisinden hâlâ binbir cilveyle kaçan zaferi Luftwaffe’nm ne yapıp yapıp yakalayacağını umuyordu- “Bugüne kadar yapılan hava hücumlarının büyük etkileri oldu,” dedi, “Ama belki de en çok sinirler üzerinde... Havadaki zafer 10 -12 gün içinde elde edilebilse bile, îngilizler bundan çok önce kitle isterisine tutulmuş olacaklardır.”

Hava Kuvvetlerinden Jeschonnek, bu etkiyi elde edebilmek için Londra’nın oturulan mahallelerine bomba atılmasına izin verilmesini istedi. Bu bölgelere bomba atılmadıkça Londra’da “kitle halinde bir panik" görülemiyeceğini söyledi Amiral Raeder de terör amacıyla yapılacak bombardıman harekâtını memnunlukla destekledi. Hitler ise askerî hedefler

üzerinde durmanın daha önemli olduğunu söyledi. “Halkta panik yaratmak için bombardımanlara girişilmesi,” dedi, “sona bırakılmalıdır.”

Amiral Raeder’in terör bombardımanını desteklemesinin nedeni karaya çıkarma harekâtından hoşlanmamasıydı. Besbelliydi bu. Toplantıda «büyük tehlikelerin» üzerinde yeniden önemle durdu. Hava durumu çıkarma için düşünülen 24-27 Eylül tarihleri arasında pek düzeleceğe benzemiyordu; bu bakımdan harekâtı «8 ya da 24 Ekime kadar ertelemeleri» gerekiyordu.

Ama aslında bu, Hitler’in düşündüğü gibi, Harekâttan olduğu gibi vazgeçmek demekti. Çıkarma konusunda karar verme hakkım 17 Eylüle kadar —yâni üç gün sonraya kadar— muhafaza edeceğini, böylece çıkarmayı yine 27 Eylülde yapabileceklerini söyledi. Eğer olmazsa o zaman Ekim tarihlerini düşünecekti. Bunun üzerine Yüksek Emir’i çıkarttı.

Berlin

14 Eylül 1940

ÇOK GİZLİ

..P^ihrer aşağıdaki hususları kararlaştırın ıştır:

Ayı Balığı Harekâtının başlaması yeniden ertelenmiştir. 17 Eylülde yeni bir emir verilecektir. Bütiin hazırlıklara devanı edilecektir.

Londra’ya yapılmakta olan hava akınlan sürdürülecek ve hedef alanı askeri ve Öteki hayati kuruluşlara kadar (İren istasyonları gibi) genişletilecektir.

Halkın yalnızca oturduğu bölgelere yapılacak terör akmları sön Mr baskı aracı olarak kullanılmak üzere şimdilik sok İn nacaktır.» (26)

Hitler istila kararım üç gün sonraya atmıştı ama vazgeçmiş değildi. Ingiliz Hava Kuvvetlerinin işini bitirmek ve Londra’nın moralini bozmak için Luftwaffe’ye birkaç gün daha bırakıyordu; çıkarma kararını bundan sonra verecekti. Kesin zaferi bu çıkarma Bağlıyacaktı. Yâni bütün iş yine Goering’in o ünlü hava gücüne kalmıştı. Nitekim Goering en büyük akınım da ertesi gün yapacaktı.

Öte yandan Donanmanın Luftwaffe hakkındaki görüşü saatten saate bozuluyordu. Berlin’de o önemli toplantının yapıldığı günün akşamı Alman Donanma Savaş Kurmayı Anvers’ten Boulogne’a kadar bütün istila limanlarının R.A.F. tarafından şiddetle bombalandığını bildirmişti.

«...Anvers’te,.. asker nakliye gemileri oldukça büyük hasara uğramışlardır - limandaki beş nakliye gemisi çok ağır hasar görmüştür; bir lay ter batırılmış, İki vinç imha edilmiş, cephane yüklü bir tren havaya uçurulmuştur. Birkaç sundurma da yanmaktadır.»

Ertesi akşam daha kötüleşti. Donanma «Le Havre’dan An-vers’e kadar olan bütün kıyı boyunca kuvvetli düşman hava akınlarmın yapıldığını» bildiriyordu. Gemiciler S.O.S. vererek istila limanlarında daha iyi uçaksavar korunmasının sağlanmasını istemişlerdi. 17 Eylülde Donanma Kurmayı aşağıdaki raporu verdi :

«R.A.F. hâlâ yenilmiş değildir; tersine, Manş limanlarının üzerine yaptıkları hücumları artırdıkları ve yığmak hareketine daha fazla müdahale ettikleri görülmektedir.» (“) (27)

O gece gökte dolunay vardı. Ingiliz bombardıman uçakları bu durumdan ellerinden geldiğince yararlandılar. Alman Donanma Savaş Kurmayı istila limanlarına toplanmış olan gemilerin «büyük kayıplar» verdiğini bildirdi. Dunkerk’te seksen dört layter batmış ya da hasara uğramıştı. Cherbourg'dan Den Hel-der’e kadar olan kıyıda, Donanmanın raporuna göre, hasara uğrayanlar arasında şunlar da vardı ; 500 tonluk bir cephanelik uçurulmuştu. Bir iaşe deposu yanmıştı. Birçok vapur ve torpidobot batırılmıştı, birçok yaralı ve ölü de vardı. Donanma Kurmayının raporuna göre, havadan yapılan bu şiddetli bombardıman ile Manşm karşı kıyısına yerleştirilen ağır topların ateşi Manş’a toplanmış olan Donanma ve asker nakliye gemilerinin [6] buradan başka yerlere dağıtılmasını, istila limanlarında gemi hareketlerine son verilmesini gerektiriyordu.

«Yoksa (deniyordu) düşmanın enerjik hareketi yüzünden verilen bu kayıplar önceden düşünülen çapta bir hareketin uygulanmasını zamanla bir problem haline getirecektir.» (28 i

Getirmişti bile.

Alman Donanma Savaş Kurmayının Güncesinde 17 Eylül günü şöyle kısa ama anlamlı bir kayıt var :

«Düşman hava kuvveti hiç bir suretle yenilmiş değil. Tersine, faaliyetini gittikçe artırıyor. Hava durumu da genel olarak durgun bir dönem ummamıza izin vermemekte... dolayısıyla Ffihrer «Ayı Balığı» nı belirsizce ertelemeye karar veriyor.» (29)

Yazının altı, Donanma tarafından çizilmiştir.

Hitler, ydlardanberi kazandığı göz kamaştırıcı zaferlerden sonra nihayet başarısızlığa uğramıştı. Bundan sonra, bir ay daha, sanki o son baharda istilâya girişilecekmiş gibi davranıldı; ama karanlıkta göz kırpmak gibi bir şeydi bu. 19 Eylülde Führer istilâ filosunun toplanmasına son verilmesini resmen emretti ve toplanmış olan gemiler de dağıtıldı; «böylece düşman hava hücumlarının verdirdiği gemi kayıpları en azma indirilmiş» oldu.

Ama belirsiz bir zamana ertelenen bir istilâda Manş'ı geçmek üzere toplanmış bir filoyu, bu filonun bütün erlerini, toplarını, tanklarım ve malzemesini —-dağıtılmış bile olsa— sürekli olarak elde tutmaya imkân yoktu. Halder, 28 Eylül tarihinde güncesine yazdığı bir yazıda şöyle diyor : «Ayı Balığı harekâ-tının sonuçlanmadan uzayıp gitmesine dayanılamaz.» Ciano ile Mussolini 4 Ekimde Brenner'de Führer'le buluştukları sırada. İtalyan Dış İşleri Bakanınm güncesine bakılırsa, «İngiliz adalarına çıkarma yapılmasından hiç söz açılmadı.» Hİtler'in başarısızlığı, ortağı Mussolini'yi çok keyiflendirmişti, "Duçe'yi bu kadar neşeli çok az gördüm... Brenner Geçidinde bugün keyfine diyecek yoktu," diyor Ciano. (30)

öteyandan Donanma ile Ordu Ayı Balığından büsbütün vazgeçmesi için Hitler'e durmadan baskı yapıyorlardı. Ordu Genel Kurmayı, birliklerin "sürekli İngiliz hava akınlan altında" Manş'da bulundurulması yüzünden "durmadan kayıplar verdiğini" söylüyordu-

Sonunda, 12 Ekim günü, bizim Kahraman Nazi başarısızlığını resmen kabul etti ve istilâyı ilkbahara bıraktı. İstilanın o zaman bile olup olmıyacağı belli değildi. Resmî bir emir de çıkartıldı :

Führer'in Karargâhı, 12 Ekim 1940

ÇOK GİZLİ

«Führer, 'Avı Balığı' hazırlıklarının, bundan böyle ilkbahara kadar, yalnızca İngiltere üstünde siyasî ve askerî baskı yapmak amacıyla sürdürülmesine karar vermiştir.

İlkbaharda ya da 1941 yazı başında istilâ hareketi yeniden ele alınacak olursa harekât hazırlığına yeniden başlanılması için gereken emir o zaman verilecektir... >

Ayı Balığı kuruluşlarının «başka görevlere verilmesi ya da başka cephelere gönderilmesi» için Orduya gereken emir verildi. Donanmaya da «personeli ve gemileri dağıtmak üzere gerekli bütün tedbirleri alması» bildirildi. Ama her iki askerî hizmet de bu hareketi maskeliyeceklerdi. Hitler, “îngilizler bizim geniş bir cephede hücuma geçmeye hazırlandığımıza inanmakta devam etmelidirler,” diyordu. (311

Hitler kararından neden vazgeçmişti sonunda? Ne olmuştu?

îki şey : Ingiliz göklerinde girişilen savaş ters sonuç vermişti, bir; Hitler’in gözü yeniden Doğuya, yani Rusya'ya çevrilmişti, iki.

İNGİLTERE SAVAŞI

İngiliz Hava Kuvvetlerini göklerden silmek ve istilânın şartım gerçekleştirmek için Goering’in Ingiltere’ye karşı hazırladığı Kartal Harekâtı (Adler angriffc) adındaki hava taarruzu 15 Ağustosta başladı. Şişko Feld-Mareşal’ın o sırada zaferi kazanacağından hiç kuşkusu yoktu. Temmuzun ortalarında İngiltere’nin güneyinde bulunan İngiliz avcı savunmasının büyük bir hücumla dört gün içinde imha edileceğinden, boylece istila yolunun açılacağından emindi. R.A.F. i (İngiliz Hava Kuvvetlen) büsbütün ortadan kaldırmak için daha uzım zaman, gerek, demişti Goering, Ordu Yüksek Komutanlığına, yâni iki ile dert hafta arası birşey (32). Gerçekten de göğsü nişanla dolu Alman Hava Kuvvetleri şefi, İngiltere’yi yalnız Luftıoaffe›nm dize getireceğini ve kara kuvvetlerinin istilaya geçmesine bile lüzum kaîmıyacağmı düşünüyordu.

Elinde, bu amaca varmasına yarayacak üç büyük hava filosu (Luftflotten) vardı : Birincisi, Feld - Mareşal Kesselring'in komutasındaki 2 Sayılı Filo, Bu filo, Hollanda ve Belçika'dan ve kuzey Fransa'dan harekete geçecekti. İkincisi, Feld-Mareşal Speerle'nin komutasındaki 3 Sayılı filo. Bu filo kuzey Fransa'da üslenmişti. Üçüneüsü de General Stumpff'un komutasındaki 5 Sayılı filo. Bu filo da Norveç'te ve Danimarka'da idi. İlk iki filo da toplam olarak 929 avcı, 875 bombardıman ve 315 pike bombardıman uçağı vardı, o Sayılı filo daha küçüktü. Bu filoda 123 bombardıman uçağı ile 34 iki motorlu ME -110 avcı uçağı bulunuyordu. R.A.F.'in elinde ise taarruz edilecek alanın hava savunması için, Ağustosun başında, 700 ile 800 arasında avcı uçağı vardı.

Temmuz ayı içinde Luftwaffe Manş'taki İngiliz gemilerine ve İngiltere'nin güney limanlarına yavaş yavaş akınlar yapmaya başlamıştı. Bunlar yoklama akışlarıydı. İstilâ hareketine girişmeden önce dar sulan İngiliz gemilerinden temizlemek gerekiyordu, ama bu ilk hava akutlarının ana amacı İngiliz avdı uçaklarını savaşa çekmekti- Bu amaç başarıya ulaşamadı. R. A. F. Komutanlığı kurnazca düşünerek avcı uçaklarından ancak bir kısmını savaşa sürdü. Bu yüzden gemiler ve birkaç liman hasara uğradı. Dört muhrip ve on sekiz şilep batmldı. Ama bu ilk akmlarda Luftwaffe 296 uçak kaybetti. 135 uçak da hasara uğradı. IÎ.A.F. 145 avcı uçağı kaybetti.

22 Ağustosta Goering, Kartal Harekâtına ertesi gün başlanılması için emir verdi. Bu akınlara gereken yolu açmak üzere o gün düşman radar istasyonlarına ağır hücumlar yapıldı. Beş radar istasyonu fiilen isabet aldı ve hasara uğratıldı. Biri imha edildi, ama Almanlar bu aşamada radarın İngiliz savunmamdaki önemini daha anlamamışlardı; radarlara karşı giriştikleri hücumları sürdürmediler. Ayın on üçünde ve on dördünde Almanlar, 1,500 uçak havalandırdılar. Çoğu R.A.F. avcı uçaklarının bulunduğu hava alanlarına hücum etti. Alanlardan beşinin «ta-mamiyle» imha edildiğini İlân ettiler, ama aslında pek fazla hasar olmamıştı. RA.F.'un on üç kaybına karşı Luftwaffe kırk yedi uçak kaybetmişti- 0*')

Göklerdeki ilk büyük savaş 15 Ağustosta başladı. Almanlar üç filoda bulunan uçaklardan büyük bir kısmım savaşa sürdüler. 801 bombardıman ve 1149 avcı çıkışı yapıldı. İskandinavya'dan havalanan 5 Sayılı Hava Filosu büyük kayıplar verdi. Almanlar, İngiltere'nin güney kıyısına 800

uçakla büyük hücuma geçerken kuzev-doğu kıyılarım savunmasız sanıyorlardı. Ama otuz dört ME -110 avcı uçağının eşliğinde uçan yüz kadar bombardıman uçağından oluşmuş bir kuvvet Tyneside’e yaklaşırken birden Hurricane ve Spit/ire’lardan oluşan yedi hava bölüğünün hücumuna uğradı ve çok hırpalandı. Çoğu bombardıman olmak üzere otuz Alman uçağı düşürüldü. Savunanlar hiç kayıp vermediler. Bu çarpışma 5 Sayılı Hava Filosunun İngiltere savaşındaki son çarpışması oldu. Bir daha ortaya çıkmadı bu filo.

O gün Almanlar, İngiltere’nin güneyinde daha başarılı oldular. Dört kez büyük hücuma kalktılar. Bu hücumlardan birinde Londra’ya nerdeyse ulaşacaklardı. Croydon’daki dört uçak

(ı Luftwaffe, Almanların 34 uçağına karşılık İngilİzlerin 143 uçak kaybettiğini söyledi. Bu tarihten sonra her iki yan kargı yana verdirdiği zayiatı olduğundan yüksek göstermeye bağladı.

fabrikası isabet aldı ve beş R.A.F. avcı uçağı alanı hasara uğradı. Almanlar yetmiş beş uçak kaybettiler. Oysa R.A.F.ın kaybı otuz dört uçaktı (*>. Almanlar bu gidişle, sayıca üstün olmalarına rağmen, R A.F,ı göklerden silemiyecek gibiydiler.

îşte Goering, taktik hatasından birini bu sırada yaptı. İngiliz Avcı Uçak Komutanlığının, çok üstün hava kuvvetlerinin hücumlarına hemen uçaklarla karşı koymakta gösterdiği ustalık, radarı çok iyi kullanmasından ileri geliyordu. Alman uçakları Batı Avrupadaki üslerinden daha havalanır havalanmaz İngiliz radarları uçakları ekranlarında görüyor ve Avcı Komutanlığı ;uçakların ne zaman, nerede bulunacaklarını, uçaklara en İyi ne zaman hücum edileceğini hemen ve tam olarak kestire-biliyordu. Savaş sanatındaki bu yeni buluş, elektronik cihazların geliştirilmesinde ve kullanılmasında îngilizlerden çok geri olan Almanları şaşkına çevirmişti.

«(Ünlü Alman avcı uçağı kahramanı Adolı' f.ijlland’ın sonradan verdiği ifadeye göre) R.A.F- avcı bölüklerinin yeni bir buluşla yerden yönetildiğini anladık, günkü Spitfire’lara ve Hıırrh-ane’Iere tam ve doğru yön veren komutlar işitiyorduk... Su radar ve avcı kontrol sistemi bizim için acı bir sürpriz oldu.» (33)

12 Ağustosta Ingiliz radar istasyonlarına yapılan hücumun birçok hasarlara sebep olmasına karşın bu hücumlar sürdürülmedi. Goering ilk büyük yenilgiye uğradığı gün, yâni 15 Ağustosta, bu hücumlardan vazgeçti ve şöyle dedi : "Radar istasyonlarına hücum etmenin doğru olup olmadığı su götürür bir sorundur, çünkü hücuma uğrayan istasyonlardan hiçbirinin¸çalışması durmadı."

Güney Ingiltere'nin havadan başarıyla savunmasının ikinci ııedenı de sektör istasyonları idi. Yeraltında kurulan bu mer-

(:!) önce Londra'da yayımlanan resmî bir bildiride 182 Alman uçağının düşürüldüğü ve belki 43'Unün daha imha edilmiş olduğu bildirildi. Bu haber geııel olarak İngi! izi erin ve gece gündüz demeden çalışan pilotların moralini yükseltmişti.

bezlerden, Spif/tre'lar ve Hurricane'ler, radarlardan, yer gözetleme noktalarından ve havadaki pilotlardan alman son raporlara göre radyo-telefonla yönetiliyorlardı. Galiand'm söylediği gibi, Almanlar sektör istasyonlarıyla havadaki pilotlar arasındaki sürekli konuşmaları dinliye dinliye sonunda yerdeki kontrol merkezlerinin ne kadar önemli olduğunu anladılar. 2-1 Ağustosta taktiklerini değiştirdiler, sektör istasyonlarını hedef almaya balşadılar. Bu arada Londra çevresindeki hava alanlarında bulunan ve güney İngiltere'nin ve başkentin savunması için çok önemli olan yedi sektör istasyonu imha edildi. Bu kayıp İngiltere hava savunmasının can alacak noktasına indirilen ağır bir darbe oldu.

O güne kadar savaş Luftwajfe'nm aleyhine gibiydi. 17 Ağustosta Almanlar yetmiş bir uçak kaybetmişlerdi, buna karşılık R.A.F. ın kaybı yalnızca yirmi yedi olmuştu. Polonya ve Batı seferlerinde Ordunun yolunu açan düşük süratli Stuka pike bombardıman uçakları İngiliz avcı uçaklarının karşısında kağnı arabası gibi kalmışlardı- Goering o günden yâni 17 Ağustostan sonra bu uçakları savaştan çekti. Bu yüzden Alman bombardıman gücü üçte bire düştü. 19 Ağustos ile 23 Ağustos arasında kötü hava şartları yüzünden beş günlük bir ara verildi hücumlara. Goering, ayın on dokuzunda, Berlin dolayların-■ da gösteri salonu olarak kullandığı Karinhall'de durumu gözden geçirirken, hava durumu düzelir düzelmez Luftwaffe hücumlarının yalnızca İngiliz Hava Kuvvetlerinin üzerinde toplanmasını emretti.

“İngiltereye karşı açtığımız hava savaşının kesin dönemine girmiş bulunuyoruz,” dedi. “En önemli görevimiz düşman hava gücünü yenmektir. İlk amacımız düşman avcı uçaklarının imhasıdır.” (34)

Almanlar bu amaca erişmek için 24 Ağustostan 6 Eylüle kadar ortalama olarak bin uçak havalandırdılar. Alman Mareşali ilk olarak doğru birşey söylemişti. İngiliz savaşı gerçekten kesin bir dönüm noktasındaydı. İngiliz pilotları bir ay durmadan hergün birçok çıkış yaparak yorgun düştükleri halde yhı de kahramanca çarpıştılar; sonunda Almanların sayı üstünü ğü azalmaya başladı. İngiltere’nin güneyindeki beş ileri avı alanı çok büyük hasara uğradı. Daha kötüsü, yedi ana sektö istasyonundan altısı o kadar şiddetli bombalandı ki bu ulaşır şebekesi neredeyse artık büsbütün kesilecekti. O zaman Ingil tere büyük bir felakete uğrayabilirdi.

Hepsinden daha kötüsü R.A.F. avcı savunma sistemini! de başı dertte idi. 23 Ağustos ile 6 Eylül arasındaki önemli oı beş gün içinde R.A.F. imha edilmiş ya da ağır hasara uğramıı olarak 466 avcı uçağı kaybetti. O sıralarda bilinmiyordu am; Luftwaffe*nin kaybı daha az olmuştu: 214 avcı ve 138 bombar d'man uçağı olmak üzere 385 uçak kaybetmişti. Bundan e-R.A.F. den 103 pilot ölmüş, 123 pilot ağır yaralanmıştı. Eldeki pilot sayısının dörtte biriydi bu.

Churchill şöyle yazıyor; «Terazinin kefesi Avcı Komutanlığının aleyhindeydi... Büyük bir kuşku vardı.» Bu durum bir hafta daha sürseydi İngiltere’de örgütlü bir savunmanın izi bile kalmıyacaktı. İstila da hemen hemen kesinlikle gerçekleşecekti.

Tam bu sırada Goering ikinci taktik haftasını da yaptı. Bu hata Hitler’in 24 Mayısta zırhlı kuvvetlere dur emrini vererek yaptığı büyük hataya benzetilebilir. Bir hayli dayak yiyen ve o sırada zarzor ayakta durabilen R.A.F. bu yanlışlıktan yararlanarak kurtuldu. Tarihin ilk büyük hava savaşında büyük bir dönüm noktası oldu bu. >

İngiliz Avcı Uçak Savunması havada ve yerde büyük kayıplar verdiği ve bu kayıplara daha fazla dayanamayacak bir duruma düştüğü sırada Luftwaffe Eylülde Londra üzerine büyük, kitle akmlarına başladı. R.A.F. avcı uçakları rahat bir soluk aldılar bu sırada.

Ne olmuştu da Almanlar böyle bir taktik değişikliğine karar vermişlerdi ve bunun sonunda da Goerİng'in hayalleri suya düşmüştü? Bu sorunun cevabı çok komik.

Önce şunu söylemeliyiz ki, 23 Ağustos gecesi Alman bombardıman uçaklarından bir kısmının pilotları ufak bir pilotaj hatası yaptılar. Bombalarını Londra dolaylarındaki uçak fabrikalarına ve benzin depolarına atacakları yerde yollarını kaybettikleri için yanlışlıkla başkentin tam ortasına koyuverdiler. Birçok ev havaya uçtu ve sivil halktan birçok ölenler oldu. İn-gilisler bu akının bile bile yapıldığım sandılar ve ertesi akşam Berlin'i bombaladılar.

Elbette fazla birşey yapamadılar, O gece Berlin'in üzerinde kaim bir bulut katı vardı. Seksen bir Ingiliz uçağından ancak yarısı hedefi bulabildi. Maddi hasar ise hemen hemen yok gibiydi. Ama Almanların moralleri çok bozulmuştu. Berlin'e ilk olarak bomba atiltyordu.

«.(Ertesi gün, 26 Ağustosta, "tef terime -şunları yazmışım) Berlinliler şaşırdılar. Hiç ummuyorlardı bunu. Savaş başladığı sırada Goering bunun hiç bir zaman olmıyacagım onlara temin etmişti... İnanmışlardı buna. Bunun için, çok büyük hayal kırıklığına uğradılar. Bunu anlamak için yüzlerine bakmak yeter.»

Berlin'i iki büyük uçaksavar halkası koruyordu. Bombardıman uçakları bulutların üstünde bulundukları için üzerlerine tutulan yüzlerce projektör uçakları yakalayamıyordu. Ama görülmedik bir uçaksavar ateşi açılmıştı, öyle olduğu halde bir tek uçak bile düşürülemedi. İngilizler birkaç beyanname attılar. Beyannamelerde "Hitler'in başlattığı savaş sürecektir ve Hitler'in sonu savaşın sonu olacaktır" deniyordu. îyi bir propagandaydı, ama bombaların patlaması daha iyi bir propaganda olmuştu.

îngiliz Hava Kuvvetleri, R.A.F., 28-29 Ağustos gecesi daha büyük bir kuvvetle geldi ve, günceme yazdığım gibi, "Almanya'nın başkentinde ilk kez Almanlar Öldü." Resmî sayılara göre on kişi ölmüş, yirmi dokuz kişi yaralanmıştı. Nazi kodamanları küplere biniyorlardı. İlk hücumdan basında yalnızca birkaç satırla söz edilmesini emreden Goebbels, bu kez, Beri inde savunmasız kadın ve çocuklara saldıran îngiliz pilotlarının «yabanlığı» m bağıra bağıra yazmaları için basına talimat verdi. Başkentteki günlük

gazetelerden çoğunda aynı başlık vardı: ÎNGlLİZLERÎN KORKUNÇ SALDIRILARI, iki gün sonra, yâ ni üçüncü akından sonra, başlıklar şöyleydi: ÎNGİLÎZ HAVA KORSANLARI BERLİN ÜZERİNDE!

«(1 Eylülde defterimdeki yazı) İngilizlerin bir hafta içinde yaptıkları sürekli hava bombardı maninin en büyük sonuca halkta hayal kırıklığı ve içlerinde kuşku uyandırmak oldu... Aslında bombardıman çok biiyiik hasar yapmadı.»

Eylülün l'i ikinci Dünya Savaşının birinci yıldönümüydü. Halkın durumunu o zaman defterime şöyle yazmışım: «Uykusuzluktan herkesin sinirleri bozuk; âni bombardımanlardan ve uçaksavarların dehşetli gürültülerinden korkmuş dürümdalar »

«Alman Ordusu bu yıl, bu saldırgan militarist ulusun askerlik tarihinde bir eşini daha görmediği zaferier kazandı. Ama savaş hâlâ bitmedi ya da kazanılmadı. Bugün halkın aktı fikri bunda. Barış istiyor. Ve bu barışın kıştan önce yapılmasını istiyor.»

Hitler Sportpalast'da Winterhilfe (kış yardımı) kampanyasının açılışından yaralanarak 4 Eylülde halka birkaç söz söylemeyi gerekli saydı. Bu toplantıda konuşacağı son dakikaya kadar gizli tutuldu. Toplantının, ikindi üstü, karanlık basmadan bir saat önce yapılması kararlaştırıldığı halde yine de düşman uçaklarının bulutlardan yararlanarak gelmesinden ve toplantıyı bozmasından korkuluyordu herhalde.

Nazi diktatörünün hiç o günkü kadar alaycı olduğunu ya da Alman halkının mizah saydığı şeyleri söylediğini görmemiştim. Çünkü Hitler aslında alaycı bir adam değildi. Churchiü'e "ünlü savaş muhabiri" diyordu. "Duff Cooper gibi bir adama Almancada uyan bir kelime yok," demişti. "Yalnız Bavyeralı-İar bu tipteki adamlar için bir kelime kullanırlar, o da Kramf-henne'û.ir." Bu kelime "huysuz kart tavuk" diye çevrilebilir.

cMr. Churchil ile Mr. Eden'in gevezelikleri (demişti) - ihtiyarlara saygım olduğundan Chamoerlain'i bunlara katmıyorum - Alman halkı için hiç bir şey ifade etmez. Pek pek onu güldürür.»

. Sonra Hitler, çoğu kadın hastabakıcılarla sosyal yardım işlerinde çalışanlardan oluşan dinleyicilerini durmadan güldürdü. Dinleyicileri kendisini delicesine alkışladılar. Alman halkının kafasında yer eden iki önemli soruya cevap vermesi gerekiyordu: Ingiltere ne zaman istila edilecek ve Berlin ile öteki Alman şehirlerinin geceleri bombardıman edilmesine karşı ne yapılacak? Birinci soruya şu cevabı verdi;

«İngiltere'de merak edip soruyorlar: «Neden gelmedi?» diye. Durun, Durun. Geliyor! Geliyor!»

Hitler'in dinleyicileri bu saçma sapan sözlere bayıldılar, ama bu sözleri aynı zamanda açık bir taahhüt de saydılar. Bombardımana gelince, Hitler bu konuda yine beylik yalanlarını sallamakla söze başladı ve korkunç bir tehditle bitirdi sözlerini:

«Şimdi de... Mr. Churchill yeni bir şey çıkardı; gece hava akınları Mr. Churchill bu akın] ar a büyük hasar yapmak İçin girişmiyor; Air Force'u gündüz Almanya üzerinde uçuramadığı için girişiyor... Oysa Alman uçakları hergün Ingiltere üstünde... Ingilizler ışık gördükleri yerlere bombalarını atıyorlar... Evlere, çiftliklere, köylere, neresi gelirse...»

Sonra tehdit:

«Üç ay cevap vermedim. Bu deliliğe bir son verileceğine inandım. Mr. Churchill bunu bir güçsüzlük belirtisi saydı. Şimdi artık gece gündüz cevap veriyorum,

İngiliz Hava Kuvvetleri iki, üç dört bin kilo bomba atarlarsa biz de 150—, 230—, 300—, ya da 400,000 kilo bomba atarız.»

Defterimdeki nota bakıkrsa Hitler bu noktada durmak zorunda kaldı. Alman kadın dinleyicilerinin alkışları salonu inletiyordu.

Hitler devam etti : "Şehirlerimiz üstünde hücumlarım artıracaklarım söyliyecek olurlarsa biz de onların şehirlerini yerle bir ederiz " Burada genç bayanlar kendilerinden geçtiler ve Hitler'i çılgınca alkışladılar. Kendüerine geldikleri zaman Hit-ler sözlerine şunu da eklemeyi unutmadı: "Gece korsanlarının yaptıkları bu işleri durduracağız. Tanrı yardımcımız olsun!"

Defterimdeki nota göre, bunu işiten «genç Alman bayanları ayağa fırladılar ve heyecandan soluk soluğa çığlıklar atarak Hitler’in bu sözlerini onayladılar!»

Hitler sözlerine şöyle son verdi: «İkimizden biri pes dediği zaman biter bu iş ve pes diyecek de Nasyonal Sosyalist Almanya değil!” Sonunda defterime şunu yazmışım: «Deliye dönen genç bayanlar başlarını dimdik kaldırarak hep bir ağızdan sevinçle haykırdılar, “Hiç bir zaman! Hiç bir zaman!”

Birkaç saat sonra bu konuşmayı Roma’da radyodan dinleyen CSano şaşırdığını itiraf eder : “Hitler’in herhalde sinirleri bozuk,” der. (35)

Gerçekten de Hitler’in o günlerdeki sinir durumu Luftwaf-/e’nin R.A.F. üstüne yaptığı gece hücumlarından vazgeçilip Londra’ya geceleri büyük bombardıman akmları yapılmasına karar verilmesinde etken oldu. Askerî bakımdan olduğu kadar siyasi bakımdan da alınmış bir karardı bu. Akınlann amacı Berlin ve öteki Alman şehirlerine yapılan bombardıman akutlarının intikamını almak (Ingilizlerin bu akmlarda yaptıkları zararlar Almanların Ingiliz şehirlerine verdikleri zararların yanında hiçti) ve Ingilizlerin başkentini yerle bir ederek Ingiliz halkının iradesini yok etmekti. Hitler ile Goebbels bu akutların başarıyla sonuçlanacağından emindiler. Bu takdirde İstilâya girişmenin gereği kalmıyacaktı.

Böylece 7 Eylülde Londra’ya büyük hava akmları başladı. Almanlar, önce de söylediğimiz gibi, bu akınlar için 625 bombardıman ve 648 avcı uçağı ayırmışlardı (*). Cumartesi günü akşamüstü saat 5 sularında Almanların en iyi avcı uçaklarıyla konman 320 bombardıman uçağından oluşan ilk dalga Thames nehrine kadar geldi ve Woolwich Arsenal’e, çeşitli gazhanelere, elektrik istasyonlarına, depolara ve kilometrelerce uzayıp giden doklara bombalarını attılar. Büyük bir alan biraz

(*) 1182 nci sayfaya bakınız.

sonra alevler içinde yanmaya başladı. Yalnız bir tek yerde, Silvertown’da balk alevler ortasında çevrili kaldı. Üstlerine su sıkılarak kurtarıldılar. Gece karanlık bastıktan sonra, saat 8.10 da 250 bombardıman uçaklık ikinci dalga geldi, yeniden hücuma geçti. Bu hücum dalgaları Pazar günü sabahı saat

4.30’a kadar durmadan sürdü. Ertesi akşam saat 7.30 da 200 bombardıman uçağı yeniden hücuma başladı. Hücum bütün gece devam etti. Bu ilk iki gece yapılan hücumlar sırasında, resmî İngiliz tarihinin verdiği sayılara göre, 842 kişi öldü ve 2347 kişi yaralandı- Büyük şehirde çok hasar vardı (36). Ertesi hafta hücumlar her gece tekrarlandı. ([7])

Sonra bu başarının ya da başarı saydığı bu şeyin etkisi altında kalan Luftwaffe yangınlarla harap olmuş yıkık şehre gündüz akmları yapmaya karar verdi. Böylece 15 Eylül Pazar, savaşın en önemli günü oldu.

Üç misli kadar sayıda avcı uçağının koruduğu iki yüz Alman bombardıman uçağı öğle üzeri Manş’ın üstünde göründü. Londra’ya doğru geliyorlardı. Avcı Komutanlığı hücuma geçecek uçakların yığmak yaptıklarını radar ekranından görmüş, hazır bekliyordu. Alman uçakları başkente gelmeden durduruldular. Birkaç uçak Londra’ya kadar gelebildi, ama çoğu da dağıtıldı ve birçokları da bombalarını atamadan düşürüldüler. İki saat sonra daha büyük bir Alman kuvveti geldi ve o da bokuna uğradı. îngilizler 185 Alman uçağının düşürüldüğünü bildirdiler, ama sonradan Alman arşivlerinde ele geçen belgelere göre, gerçek sayı elli beşti. Ancak düşürülen uçaklardan otuz dördü bombardıman uçağı idi. R.A.F. yalnızca yirmi altı uçak kaybetmişti.

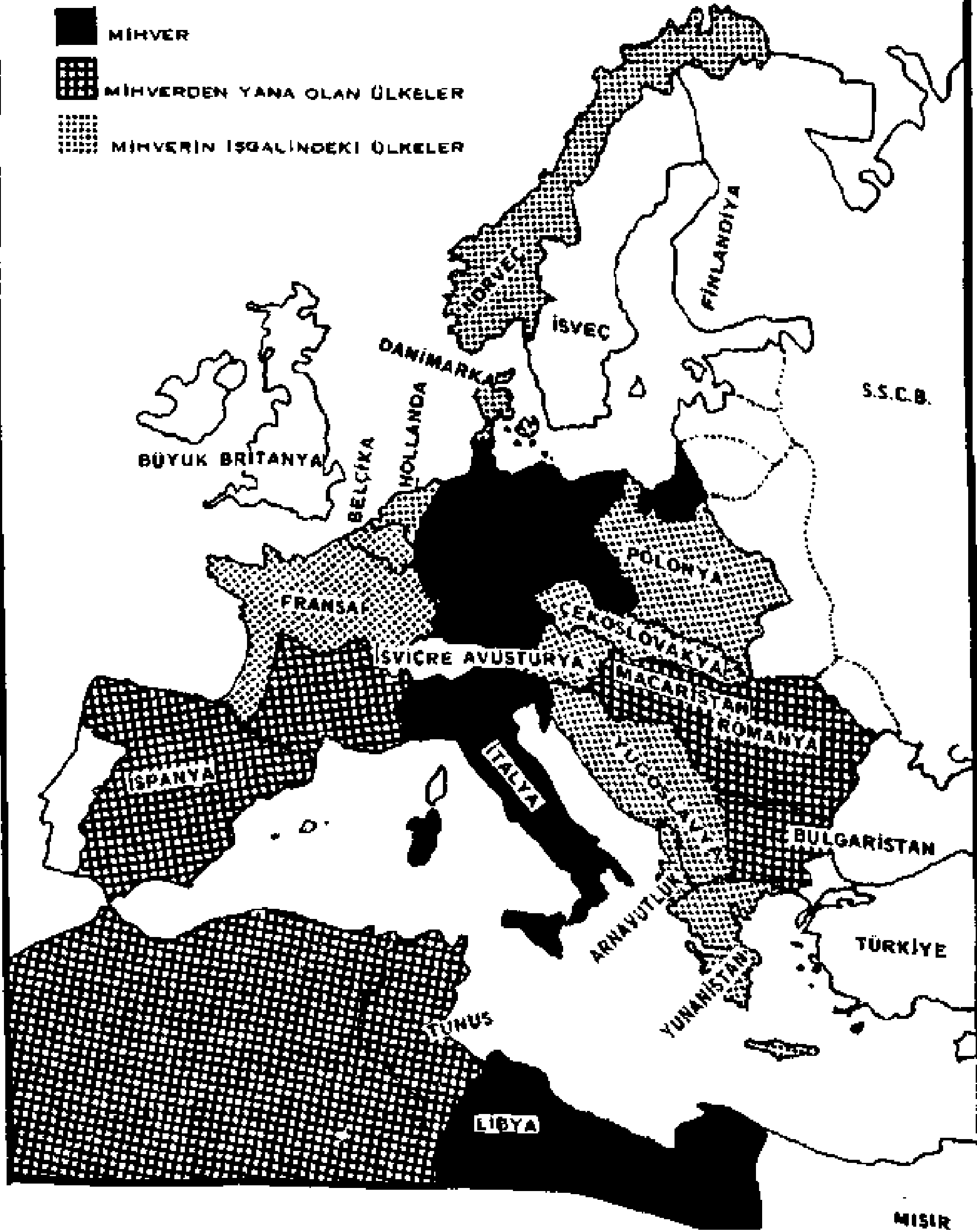
O günkü hücum, Alman Hava Kuvvetlerinin, bir hafta içinde kendisini toparlayan İngiliz Avcı Komutanlığının karşısında şimdilik İngiltere’ye karşı başarılı bir gündüz akınım yapamıyacağını gösterdi. Böyleee istila projesi de suya düşüyordu. Bu bakımdan 15 Eylül İngiltere savaşında bir dönüm noktası ve Churchill’in sonradan dediği gibi, bir «zirve» oldu. Ertesi gün taktiğin değiştirilmesini, bombardıman uçaklarının gündüzleri bomba atmak için değil Ingiliz avcı uçaklarını aldatmak için kullanılmasını emreden Goering düşman avcı uçaklarının “dört beş gün içinde işlerinin bitirileceğini” söyli-yerek övündü (37). Hitler ile Ordu ve Donanma komutanları durumu daha dyi biliyorlardı. 17 Eylülde yapılan kesin hava savacından sonra, yukarıda söylediğimiz gibi, Führer Ayı Balığı Harekâtından belirsiz bir süre için vazgeçti.

Londra 7 Eylülden 3 Kasıma kadar ardarda elli yedi gece, ortalama olarak iki yüz uçağın hücumuna uğradığı, Chut-chill’in bile, sonradan açıkladığına göre, şehrin az sonra bir yıkıntı haline geleceğini sandığı ve öteki Ingiliz

şehirleri, özellikle Coventry, o sonbahar ve kış aylarında büyük hasara uğradığı halde, işler Hitler’ın umduğu gibi çıkmadı, îngilizlerin moralleri bozulmadı, silah üretimi de durmadı. Tersine, Alman bombardıman uçaklarının başlıca hedeflerinden biri olan Ingiliz uçak fabrikaları, 1940’da 9924 uçak yapmak suretiyle aynı yıl içinde 8070 uçak yapan Alman fabrikalarını geride bıraktılar. Hitler’in Ingiltere savaşında kullandığı bombardıman uçaktan o kadar kayıp verdiler ki bir daha Hitler bu kaybı kapatamadı ve Alman gidi raporlarından öğrenildiğine göre, Luftwaffe o yaz ve sonbahar aylannda Ingiliz göklerinde yediği dayağın sersemliğinden bir daha kurtulamadı.

tlkbahann başında Norveç’te verdiği kayıplardan sonra oldukça zayıflayan Alman Donanması da, şeflerinin kabul ettikleri gibi, İngiltere’ye yapılacak bir istila hareketi için gereken deniz gücünü sağhyacaik durumda değildi. Donanma olmadan, hava hâkimiyeti elde edilmeden Alman Ordusu dar Manş sularını nasıl geçebilirdi? Hitler savaşta ilk olarak zor durumda kalmıştı, istila planlan suya düşmüş ve bu dunım da, yu-

1938 - 1942 NAZİ İMPARATORLUĞU

karıda gördüğümüz gibi, tam zaferi elde edeceği zaman ortaya çıkmıştı.

Kesin bir savaşın havada kararlaştırılabileceğine hiç inanmamıştı. O güne kadar buna kimse de inanmamıştı. Avrupa-nın üstüne kış günlerinin kasvetli havası çökerken bir avuç Ingiliz pilotunun, istüâ hareketini püskürtmekle, Ingiltere'yi Avrupanın ileride Batının yeniden istilası için gerekli bir üs haline getirdiğini de anlamamıştı belki Hitler. Gözünü ister istemez başka yerlere çevirmek zorunda kalmıştı. Nitekim, ileride göreceğimiz gibi, çevirmişti bile.

Ingiltere kurtulmuştu. Ingiltere’yi binlerce yıldanberi deniz gücü kurtarmıştı. İki savaş yılları arasında Ingiliz liderlerinden pek azı, bütün beceriksizliklerine karşı (kitabımız bu beceriksizlikleri gösteren olaylarla doludur), yirminci yüzyıl ortalarında hava gücünün kesin bir etken, avcı uçaklarıyla pilotlarının başlıca savunma silahı olduğunu sonunda anlamışlardı. Churchill, havada savaş sürerken ve sonucun da ne olacağı daha bilinmezken, 20 Ağustosta Avam Kamarasında yaptığı unutulmaz konuşmalarının birinde “insan çatışmalarında bu kadar çok insanın yaşamının bu kadar az kişiye bağlı olduğu şimdiye kadar görülmemiştir” demişti.

İSTİLA BAŞARILSAYDI

Almanlar Ingiltere’yi pek efendice istilâ etmiyeceklerdi. Ele geçen Alman belgelerinden açıkça anlaşılıyor bu. Ordu Başkomutanı Brauchitsch 9 Eylülde çıkarttığı bir emirde şöyle diyor: ”(Ingiltere’de) on yedi ile kırk beş yaş arasında sağlam erkek nüfus, mahalli şartların zorunluluğu dışında, enterne edilecek ve Avrupa’ya gönderilecektir.” OKH’da Karargâh Generali bu konudaki emirleri birkaç gün sonra, istilâ için bir araya getirilmiş olan Dokuzuneu ve On Altıncı Ordulara göndermişti. Almanlar o zamana kadar, Polonyada bile, istilâya girişmeden önce bu kadar şiddetli tedbirler almamışlardı. Brauc-

hitach’in verdiği emrin başlığı şöyleydi: «İngiltere’de Kurulacak Askerî Hükümetin Örgütlenmesi ve Çalışması Üstüne Emirler». Emirler oldukça ayrıntılıydı. Adanın sistemli bir şekilde nasıl yağma edileceğini ve ada halkının nasıl korkutulacağını gösteriyordu. Bu emrin ilk amacını gerçekleştirmek üzere 27 Temmuzda özel bir «Ingiltere Askerî İktisadî

Kurmayı» kurulmuştu. Normal aile ihtiyaçlarından başka her şeye hemen el konulacaktı. Rehineler alınacaktı. Almanların istemediği şekilde herhangi bir beyannameyi duvarlara yapıştırarilar hemen idam edilecekti. Aynı ceza, ateşli silâhlarını ya da radyolarını yirmi dört saat içinde teslim etmiyenlere de uygulanacaktı.

Ama asıl terörü Himmler ile S.S. 1er yürüteceklerdi. Heyd-rich'in başında bulunduğu korkunç R.S.H.A ("), örgütü bu iş-ieri üzerine alacaktı. Bu çalışmayı yerinde yönetecek olan Profesör Dr. Franz Six adında bir S.S. albayı idi. Bu adam da Himmler'in gizli polis örgütüne aldığı özel aydın gangsterlerdendi. Profesör Six, Berlin Üniversitesi İktisat Fakültesi Dekanı iken bu görevinden ayrılmış, Heydrich'in S.D. örgütüne girmişti. Burada "bilimsel konular" da iMisas yapmıştı. Bu konunun iğrenç yanlan gözlüklü Heinrich HÎmmler'le yanındaki itleri sanki büyülemişti, Ingiliz halkının Dr. Six'i başlannda görmemekle neler kaybettiğini anlamak için onun Rusya'da yaptıklarına bakmak yeter: Dr. Six, Rus halkının toptan öldürülmesi konusuyla uğraşan S.S. EÎnsatsgruppen'de faal olarak Çalışmıştı. Profesörün buradaki ihtisaslarından biri de idam edilecek Sovyet Siyasi Komiserlerini halk arasından bulup ortaya çıkarmaktı. {**)

R.S.H.A. mn ele geçen evrakından anlaşıldığına göre, Go-

<[3] > R.S.H.A., Alman Merkez Emniyet Bürosu (Reiehssicherheitscha-

uptamt) nm kısaltılmış adıdır. Yukarda anlatıldığı gibi, 1939 da Gestapo, Cinayet Polisi, Emniyet Hizmeti ya da S. D. nm işlerini denetirdi.

(**) Dr. Six 1948 de Nuremberg'de harp suçlusu olarak 24 yıl hapis cezası yedi ama 1952 de serbest bırakıldı.

ering 1 Ağustosta Heydrich'e işe bağlama emrini verdi. S.S. Emniyet Polisi ile S.D. (Emniyet Servisi)

«İngiltere'de Almanya'ya dilşman olan önemli birçok örgütler ve derneklerle iyice savaşmak ve bunları ele geçirmek üzere askerî İstilâ ile birlikte hemen harekete geçecekler idi).»

Gariptir ki Hi tier’in istilâyı süresiz bir zaman için ertelediği gün, yani 17 Eylülde, Heydrich Profesör Six’i İngiltere’deki yeni görevine resmen atadı ve kendisine şunları söyledi:

«Göreviniz, İngiltere'de ele geçirilebilecek bütün Alman düşmanı örgütlerle, ,kurum!arla ve muhalefet guruplarıyla savaşmak, elde bulunan bütün malzemenin ortadan kaldırılmasını önlemek, bu malzemeyi ileride kullanılmak üzere toplamak ve muhafaza etmektir, Merkeziniz Londra olacak, durum gerektirdiğinde ve zorunluluk ortaya çıktığında Ingiltere-nin başka yerlerinde de küçük Elnsatzgruppen’ier kurmanız için size yetki vereceğim.»

Nitekim Heydrich’in elinde, Ağustos aymda, İngiltere için örgütlenmiş EinsatgJeommanâo[1]]ar vardı. Bunlar Londra, Bristol, Birmingham, Liverpool, Manchester ve Edinburg’daki ya da Forth Köprüsü uçurulmuş olursa, Glasgow’daki merkezlerinden faaliyete geçecekler, Nazi terörünü yürüteceklerdi, önce «özel Araştırma Listesi G.B. (Ingiltere)» de adlan geçenlerin hepsini tutuklayacaklardı. Bu üste Walter Schellenberg tarafından Mayıs aymda alelacele ve üstünkörü hazırlanmıştı. Schellenberg üniversiteden yetişmiş, zekî bir gençti. Himmler’in adamlarından olan bu genç R.S.H.A- nin Amt (Büro) IV E — Karşı casusluk örgütü — nün başında bulunuyordu. Yalnız kendisinin sonradan söylediğine göre, o sırada Lizbon’daydı ve Duke Of Windsor’un kaçırılması işi ile meşguldü.

özel Araştırma Listesi G.B. (die SonderfahndungsUste, G.B.) Himmler’in evrakı arasından çıkan garip “istila” belgeleri arasındadır. Listede, Ingiltere’de Gestapo tarafından hemen hapse atılmasına karar verilen 2300 kişinin adı vardır. Bunların hepsi İngiliz değildir. Churchill listenin başında tabii. Bakanlar ve bütün partilerin ünlü kişileri de öyle. Bellibaşlı ga-

zete yazarları, yayıncılar, gazete muhabirleri. Bu arada Times’ in iki eski Berlin muhabiri: Norman Ebbut ile Douglas Reed. (Bu gazetecilerin verdikleri haberler Nazileri kızdırmıştı,) Ingiliz yazarları da Özel bir dikkatle, seçilmiş bulunuyorlardı. Shaw adının listede bulunmayışı dikkati çekiyordu. Listedeki öteki yazarlar şunlardı: H*G. Wells, Virginia Woolf, E.M. Forster, Aldous Huxley, J.B. Priestley, Stephen Spender, C.P- Snow, Noel Coward, Rebecca West, Sir Philip Gibbs ve Norman An-gell. Bilginler

de ihmal edilmemişti: Gilbert Murray, Bertrand Russell, Harold Laski, Beatrice Webb ve J.B.S. Haldane.

Gestapo bu fırsattan yararlanarak Ingiltere’ye sığınmış yabancıları ve Alman göçmenlerini de tutuklayacaktı. Listede Paderewski, Freud (*) ve Chaim Weizmann’m adlarından başka sürgünde yaşayan Çekoslovak hükümetinin Başkanı île Dış işleri Bakanı Jan Masaryk de vardı. Birçok Alman göçmeninin adlan yanında sonradan Hitler'in aleyhine dönen iki eski şahsî dostu da bulunuyordu: Hermann Rauschning ile Putzi Hanf-staengl. tngilizlerden çoğunun adı hiç tanınmayacak kadar yanlış yazılmıştı. Garip karışıklıklar vardı: Örneğin, Lady Bonham Carter’in adı «Lady Carter Bonham» diye yazılmıştı. Yanma da «asıl adı Violet Asquith» kaydı konulmuştu. Ayrıca «Almanya'nın kuşatılmasına taraftar olan kadın politikacı» açıklaması yapılmıştı. Listede her adın yanına o kişinin hangi R.S.H.A. bürosu tarafından tutuklanacağı yazılıydı: Churchill’i ,4tnf VI — Dış Haberalma— bürosu tutuklayacaktı. Ama çoklarını Amt TV —Gestapo — yakalayıp sorguya çekecekti. (**)

Nazilerin bu Kara Listesi, aslında tnformationscheft denilen çok gizli el kitabının bir eki idi. Bunun da Schellenberg ta-

([4]) Ünlü psikolog Londra’da 1939 da öldü.

([4]*) Listede bir çok Amerikalıların da adı vardı. Bunlardan kimileri şunlardı: Bernard Baruch, John Gunther, Paul Robeson, Louis Fischer, Daniel de luce (AP muhabirinin adı D harfinde şöyle yazılmıştı «Daniel, de Luce - Amerikan gazetecisi») ile Naziler aleyhindeki yazı-tariyle tanınan Chicago Daily News gazetesinin yazan B. W. Fodor.

rafından yazılmış olması ihtimali var. Kitabın amacı îngiltere-ye gidecek olanlara İngiltere'nin nasıl yağma edileceğini ve Alman düşmanı kuramların nasıl dağıtılacağını Öğretmekti. Arama listesinden daha ilginç bu kitap. Kitapta R.S.H.A. nin üzerinde durması gereken kurumlar arasında Mason localarından ve Yahudi örgütlerinden başka «Devlet Okulları» (İngiltere’de, özel okullar vardı) «İngiliz emperyalist politikasının güçlü bir aracı» olduğu söylenen İngiltere Kilisesi ile «İngiliz Entelicens Servisin en iyi bilgi kaynağı» olarak tanımlanan Boy Scouts (izciler) de vardı. Boy Scout‘Iarın saygıdeğer lideri ve kurucusu Lord Baden - Powell hemen tutuklanacaktı.

İstilaya girişilseydi İngilizler de Almanları pek iyi karşılayacak değillerdi. Churchill de İngiltere istila edilseydi ne olurdu diye sık sık düşündüğünü sonradan açıklamıştır. Bir kere şundan emindi:

«Her İki yan da büyük bir kıyıma merhametsizce girişecekti. Kimse kimseye acımayacaktı. Onlar terör yapacaklardı. Biz de bu terörü olabildiğince karşılamaya hazırdık.> (38)

Nereye kadar gidebileceklerini söylemiyor Churchill. Ama Peter Fleming, Ayı Balığı harekâtı üzerine yazdığı kitapta bunu anlatıyor. îngilizlerin bütün bilinen usuller para etmediği takdirde son çare olarak alçaktan uçan küçük uçaklarla Alman köprü başlarına hücum etmiye karar verdiklerini söylüyor. Kolay kolay alınmayacak acı bir karar bu. Fleming’in dediğine göre, bu karar « o zamandan bu güne kadar büyük bir gizlilikle» saklanmış bulunuyor. (30)

Chiirchill’in korktuğu bu özel kıyım, Gestapo’nun plânladığı bu büyük terör, o zaman orada yapılmadı — bunun nedenleri bu bölümde anlatıldı. Ama daha üstünden bir yıl geçmeden Almanlar bu terörü Avrupanın başka bir yerinde tarihte görülmemiş çapta uyguladılar.

Hitler İngiltere’nin istilasından vazgeçmeden Önce başka bir karara varmış bulunuyordu: İlkbaharda Rusya’ya yürüyecekti.

EK: NAZİLERİN DÜK VE DÜŞES WlNDSOR’U

KAÇIRMAK İÇİN HAZIRLADIKLARI KOMPLO

Nazilerin Dük ve Düşes Windsor’u kaçırmak ve eski İngiliz Kiralını İngiltere’yle barış yapılması konusunda Hitler’ie çalışmaya razı etmek için hazırladıkları plânın hikâyesi hem gülünç, hem de Üçüncü Alman İmparatorluğu yöneticilerinin büyük fatih oldukları o yaz mevsiminde, ahmaklıklarını göstermesi bakımından ilginçtir. Bu garip plânın gelişimi, ele geçen Alman Dış İşleri Bakanlığı belgelerinde uzun uzadıya anlatılmıştır (40). Ayrıca bu işi yürütmekle görevli olan genç S S. - S.D. şefi Walter Schellenberg de hatıralarını açıklamıştır. (41)

Ribbentrop’un Schellenberg’e söylediğine göre fikir Hitler-den gelmişti. Nazi Dış İşleri Bakam bütün cehaletiyle bu fikre yapışmış, 1940 yılının o önemli yaz aylarında Alman Dış İşleri Bakanlığını ve İspanya ve Portekiz’deki temsilcilerini bu plân ile boşu boşuna uğraştırmıştı.

1940 Haziranında, Fransa’nın düşmesinden sonra, Fransız Yüksek Komutanlığı nezdindeki İngiliz Askerî Heyetinin üyesi bulunan Dük, Almanların eline geçmemek için Düşes’le birlikte Ispanya’ya kaçmıştı. Meslekten yetişme bir diplomat olan Madrid’deki Alman elçisi Eberhard von Stohrer, 23 Haziranda Berlin’e şu telgrafı çekti:

«•tapuayol Dış işleri Kakanı bugün Madrid’e gelen ve herhalde Lizbon yoluyla Ingiltere’ye gidecek olan Dük ve Düşes Windsor’a nasıl bir işlem yapılması gerektiği üzerinde tavsiyede bulunulmasını rica etmektedir. Dış işleri Bakanı belki de Dük’ün burada tutulması ile llgilenece-

ğimizi ve kendisiyle liifki kurmak isteyeceğimizi düşünmektedir. Lütfen telgrafla talimat veriniz.»

Ribbentrop ertesi gün telgrafla hemen tâlimat verdi. Wind-sor’larm “birkaç hafta Ispanya’da tutulmasını”, ancak bu tavsiyenin “Almanya tarafından yapılmamış gibi görülmesine” dikkat edilmesini rica etti. Ertesi gün, Haziranın 25’inde, Stoh-rer telgrafa şu cevabı verdi: "(Ispanyol) Dış İşleri Bakanı Windsor’u bir süre burada alıkoymak için elinden geleni yapacağına söz verdi.” Ispanyol Dış işleri Bakanı Albay Juan Be-igbeder y Atienza, Dük'le görüştü ve görüştüklerini Alman elçisine bildirdi. Elçi de, 2 Temmuzda Berlin’e çektiği «çok gizli» telgrafta, karısı, Kıral ailesine kabul edilmedikçe ve kendisine önemli bir mevki verilmedikçe, Windsor’un Ingiltere’ye git-miyeceğini bildirdi. Aksi takdirde Dük Ispanya’da Franko Hükümeti tarafından kendisine vaadedilen bir şatoda oturacaktı.

«■{Elçi telgrafına şunu da eklemişti) Windsor, Dış İşleri Bakanına ve başka dostlarına, Churchill'e ve bu savaşa karşı olduğunu söylemiştir.»

Windsor’lar Temmuzun başında Lizbon’a hareket ettiler; Lizbon’daki Alman elçisi, Temmuzun ll’inde, Dük'iin Bahama adalarına vali tayin edildiğini, ancak “olayların kendi lehine döneceğini umarak... hareketi olabildiğince ertelemek istediğini” Ribbentrop’a bildirdi.

«(Elçi telgrafına şunu da eklemişti) Dük, tahtında kalmış olsaydı savaşın önlenebileceği kanısında. Kendisi Almanya ile barışçı bir uzlaşmayı kuvvetle desteklediğini söylüyor. Dük, İngiltere üzerinde yapılan sürekli bombardıman hiicumîarının İngiltere’yi barışa hazırlayacağına kesinlikle İnanıyor.»

Bu haber üzerine küstah Alman Dış işleri Bakam, Fuschl’-daki özel treninden, aym gün, 11 Temmuz günü akşamı, Madrid’deki Alman elçisine «çok acele, çok gizli» bir telgraf çekti. Dük’ün Bahama adalarına geçmesine engel olunmasını, tercihen Ispanyol dostları tarafından yeniden Ispanya’ya getirilmesini istedi. «Dük ve karısı Ispanya’ya getirildikten sonra îs-

panya'da kalmaya kandırılmak ya da zorlanmalı» idi. Gerekirse Ispanya kendisini bir Ingiliz subayı olarak «enterne» etmeli ve kendisine «askerî mülteci» İşlemi yapılmalıydı.

«{Ribbentrop şöyle devam ediyordu) Elverişli bir fırsat çıktığı zaman, Almanya’nın. İngiliz halkı İle barış içinde yaşamak istediği, Churchill ekibinin bunu engellediği ve İlerideki gelişmeler için hazır bulunmasının. doğru olacağı Dük’e söylenmelidir. Almanya İngiltere’yi bütün gücüyle barışa zorlamaya karar vermiştir ve bu konuda Dtik’ün herhangi bir arzusunu yerine getirmeye, özellikle Dük ve Düşes'in İngiliz tahtına iadesi konusunu da ele almaya hazırdır. Eğer Dük’ıın başka plânları varsa, Almanya ile İngiltere arasında İyi ilişkilerin kurulması için İşbirliği yapmaya hazırsa, biz de bir Kirala yaraşacak hayatı sürmesi için gereken imkânları sağlayacağımız üzerine kendisine ve karısına teminat vermeye hazırız.» (°)

Londra’da Alman elçiliği yaptığı halde Ingilizleri yine de tamyamayan ahmak Nazi Bakanı ayrıca. Bahama Adalarına gittiği takdirde Dük’ün “Ingiliz Entelicens Servisi” tarafından “ortadan kaldırılacağı" konusunda bilgiye sahip olduğunu da bildiriyordu.

Ertesi gün, Temmuzun 12’sinde, Alman elçisi Ispanyol îç işleri Bakanı ve Franko’nun kayınbiraderi Ramon Serrano Su-ner’i gördü. Bakan aşağıdaki plânı Başkomutanına açacağına ve kendisini bu plânı uygulamaya kandıracağına söz verdi: Ispanyol hükümeti Dük’ün eski bir arkadaşı olan,

Madrid’in eski Falange lideri ve eski Ispanyol diktatörünün oğlu Miguel Primo de Rivera’yı Lizbon’a gönderecekti. Rivera Dük u Ispanya’da avlanmaya ve hükümetle Ingiliz - Ispanyol ilişkileri üzerinde konuşmaya çağıracaktı. Sonra Suner, Dük’e Ingiliz gizli polisinin kendisini ortadan kaldırmak amacıyla hazırladığı plânı bildirecekti.

- lAlman elçisinin Berlin’e bildirdiğine göre) Bakan, bundan sonra Dük ve Düşes’ten İspanyol konukseverliğini kabul etmeleri için bir çağ-

(’) Ribbentrop, bu amaçla İsviçre bankalarına elli milyon İsviçre fran Tinin yatırıldığım, Führer’in bu miktarı artırmaya hazır bulundu, gunn hellenberg’e söylemiş.

nda bulunacak ve belki de aynı zamanda malî bir yardım da yapacak. Dük’ün ayrılması belki başka yollarla da önlenecek. Bütün bu işlerde biz arka plânda kalacağız.»

Alman belgelerine göre Rivera, Windsor’lara yaptığı ilk ziyaretten sonra Temmuzun 16 smda Lizbon’dan Madrid’e döndü ve İspanyol Dış İşleri Bakanına bir mesaj getirdi. Bakan mesajı Alman elçisine verdi. Elçi de mesajı hemen Berlin’e uçurdu. Mesajda, Churchilİin Dük’e gönderdiği «çok soğuk ve kesin ifadeli mektup» ta, kendisini Bahama Adaları valiliğine tâyin ettiğini bildirdiği ve hemen görevinin başına gitmek üzere yola' çıkması gerektiği haber veriliyordu. Bu emri yerine getirmeyecek olursa “Churchill Windsor’u askerî mahkemeye” verecekti. Berlin’e gönderilen raporda,. İspanyol hükümetinin,

‘'Dük’ün görevi başına gitmesine karşı olduğunu Dük’e en kısa zamanda ve acele olarak bildin neye muvafakat ettiği” de söyleniyordu.

Rivera, Lizbon’a yaptığı ikinci seyahatten 22 Temmuzda döndü. Ertesi gün Madrid’deki Alman elçisi, Rivera’nın ziyaret sonuçlarım «çok acele, çok gizli» bir telgrafla hemen Ribbent-

rop’a ulaştırdı.

«Windsor Dük’ü ile iki İçere ıızıın uzadıya konuşmuş. İkincisinde Düşes de varmış. Dük düşüncelerini açıkça söylemiş. . Siyasî bakımdan Kı-raldan ve

bugünkü İngiliz hükümetinden çok uzaklardaymış. Dük ve Düşes oldukça budala olan Kıra!dan çok. kurnaz Kıraliçe'den çekiniyor-1 armış. Kıraliçe DUk'e ve Özellikle Düşes'e karşı kurnazca dalavereler çeviriyormuş.

Dük genel bir bildiri yayımlamak istiyormuş... Bildiride bugünkü İngiliz politikasını yerecek ve kardeşiyle ilgisini kesecekmiş.. Diık ile Düşes Ispanya'ya dönmeyi çok istediklerini söylemişler,,,»

Telgrafta bildirildiğine göre Dük ve Düşes'in dönüşlerini kolaylaştırmak üzere elçi ile Suner anlaşmışlar ve Portekiz'e başka bir îspanyolu göndermeyi kararlaştırmışlar. Gidecek adam Dük'ü "Lizbon dışında bir otomobil gezintisi yapmaya kandıracak, sonra da önceden kararlaştırılmış olan bir yerde

sınırı geçecekti. İspanyol gizli polisi sınırın emniyetle geçilmesini sağlayacaktı."

İki gün sonra elçi Ribbentrop'a gönderdiği «acele ve çok gizli» bir telgrafa Rivera'dan aldığı yeni bilgileri de ekliyordu.

«Bahama'ya gitmemesini, İspanya'ya dönmesini, çünkü ilerde belki de İngiliz politikasında önemli bir rol oynayabileceğini ve dahası İngiliz tahtına bile oturabileceğini söylediği zaman DUk'U Düşes hayret etmişler, her ikisi de... Ingiliz Anayasasına göre tahttan çekildikten sonra bunun imkânsız olduğu cevabını vermişler. Gizli ajan savaşın Ingiliz Anayasasında bile değişiklik yapabileceğini söyleyince, özellikle Düşes'l biiyük bir düşünce almış.;'

Alman elçisi gönderdiği raporda, Rivera'nın "bu İşle Almanların ilgilendiğini" bilmediğini de Ribbentrop'a hatırlattı. Genç İspanyol kendi hükümeti adına hareket ettiğini sanıyor gibiydi.

Naziler Windsor'lan kaçırmak için gereken plânı Temmuzun son haftasına doğru hazırlamışlardı. Hitler bu işe şahsen Walter Schelîenberg'i tayin etti. Schellenberg, Berlin'den Madrid'e uçtu. Oradaki Alman elçisiyle konuştu ve işe başlamak üzere Portekiz'e gitti. Alman elçisi 26 Temmuz tarihinde Ribbentrop'a yazdığı «çok acele ve çok gizli» uzun bir raporda komployu şöyle anlatıyor:

«... Dük ile Düşesin kesin olarak Ispanya'ya dönmek istedikleri anlaşılıyor. Bu niyetlerini takviye etmek için bugün Dük'e çok iyi hazırlanmış bir mektupla birlikte ikinci bir gizli ajan gönderildi. Mektuba da sınırın nasıl geçileceğini gösteren çok iyi hazırlanmış bîr plân eklendi.

Bu plâna göre. Dük He karısı, av sırasında kesin olarak belirtilmiş olan yerde belirli zamanda sınırı geçmek üzere Ispanyol sınırına yakın bir yerde resmen yaz tatilini geçirmek üzere dağlık bir yere gidecekler. Dük'ün pasaportu olmadığı için sınırdaki Portekiz memuru elde edilecek.

İlk gizli ajan (Primo de Rivera; emniyeti sağlayacak olan İspanyol kuvvetleri ile birlikte plânda tesbit edilen saatte sınırda bulunacak.

Schellenberg aynı amaçla, adamları ile birlikte Lizbon dışında çalışmakladır. Bu amaçla yazlık tatil yerine yapılacak gezi ve tatil emin bir Portekiz polis şefinin yardımı rle maskelenecek...

Tesbit, edilen dakikada tam sının geçerken Schellenberg'in adanılan

sınırın Portekizliler tarafındaki emniyetini ayarlayacaklar ve muhafız sıfatıyle Ispanya'ya doğru yürümeye devam ede celi) er. Muhafızlar /aman zaman kolayca değiştirilecek.

Bakan (İspanyol) plânın güvenliği içiıı gizli bir ajan seçmiştir. Bu ajan kadındır ve gerekirse ikinci gizli ajanla temasa geçecek ve yine gerekirse Schellenberg'e bilgi sağlayacaktır,

İngiliz Entelicens Servisinin herhangi bîr müdahalesinde baş vurulmak üzere Dük ve Düşe s'in İspanyaya uçakla gelebilmelerini sağlayacak hazırlıklar da yapılmaktadır. Bu takdirde, birinci plânın uygulanmasında da olduğu gribi, gereken ilk şey Dük'ün çok belirgin olan İngiliz kafasını psikolojik olarak etkilemek ve onda uzaklaşmak isteğini yaratmaktır. Bir kaçma izlenimi yaratılma malıdır onda, İngiliz Entelicens Servisinden kuşkulandın İmalı ve İspanya topraklarında serbestçe siyasî faaliyette bulunabileceğine inandırılınalıdır, Lizbon'daki koruma tedbirlerine uk olarak, gerektiği takdirde, İngiliz Entelicens Servisine yüklenebilecek uygun bir korkutma manevrası ile de kendisinde bîr kaçma isteği yaratılabilir.»

İşte Nazilerin Windsor'lan kaçırmak için hazırladıkları plân. Almanlara. özgü kabalıktan tutun da, o eski yeteneksizlikleriyle "Dük'ün Ingiliz kafasını" anlamayışlarına kadar her şey var.

Schellenberg «korkutma manevrasına» tam zamanında başladı. Bir gece Windsor'larm villasına taşlar atıldı. Uşaklar bu taşların «Ingiliz Entelicens Servisi» tarafından atıldığı söylentisini yaydılar. Düşes'e bir buket çiçek gönderildi. Buketin üzerinde şöyle bir kart: «Ingiliz Entelincens Servisinin tertiplerinden sakınınız. Sizinle yürekten ilgilenen Portekizli bir dostunuz.» Berlin'e gönderilen resmi raporda da şunlar bildiriliyordu: «30 Temmuz gecesi birkaç el silahın atılmasından vazgeçilmiştir (yatak odasının pencereleri kırılacaktı o kadar). Düşes'in üzerinde yapılmakta olan pisikolojik etki yalnız on da ayrılma isteğim arttırabilir.»

Zaman kalmıyordu. Schellenberg Dük'ün eski arkadaşlarından Sir Walter Monkton'un Lizbon'a geldiğini bildirdi. Monk-ton önemli bir devlet memuruydu. Windsor'lari olabildiği kadar çabuk Bahama Adalarına gitmeğe kandırmak için Lizbon'a

geldiği belliydi. Aynı gün Madrid'deki Alman elçisi Berlin'e bir telgraf çekerek, Dük ve Düşes'in Ağustosun l'inde — iki gün sonra — ayrılmayı tasarladıklarını Lizbon'daki bir ajandan öğrendiğini «çok acele, çok gizli» olarak Ribbentrop'a bildirdi. Elçi bu bilgi karşısında, "ihtiyatımızdan bir dereceye kadar ayrılıp ayrılmayacağımızı" Ribbentrop'tan sordu. Elçi telgrafına şöyle devam ediyordu: Alman gizli haber almasının verdiği rapora göre, Dük villasında kaldığı Portekizli banker Ricardo do Espirito Santo Silva'ya "Führer ile temasa geçmek arzusunu" ifade etmişti. Windsor ile Hitler arasında neden bir buluşma düzeni enmemeliydi?

Ertesi gün 31 Temmuzda, elçi, Ribbentrop'a yeniden «çok acele ve çok gizli» bir telgraf daha çekti. Lizbon'da Windsor-lan gördükten sonra yeni gelen Ispanyol ajanına göre, Dük ile Düşes, kendilerine karşı "Ingilizierin çevirdiği dolaplara ve kişi güvenliklerinin tehlikede olmasına" rağmen 1 Ağustosta Lizbon'dan ayrılmaya hazırlanıyorlardı. Windsor "gerçek tarihi gizlemeğe çalışıyordu " Elçi, İspanyol îç işleri Bakanının "Dük ve Düşes'in Lizbon'dan ayrılmamaları için son bir çaba göstereceğini" de telgrafına ekliyordu.

Windsor'larm bir iki gün içinde Lizbon'dan ayrılacakları haberi Ribbentrop'u şaşkına çevirdi ve Fuschl'daki Özel treninden aynı günün akşamı Lizbon'daki elçisine «çok gizli ve çok acele» bir telgraf çekti. Portekizli bankerin aracılığıyle Dük'e aşağıdaki hususların bildirilmesini istedi:

«Almanya, aslında İngiliz halkı ile barışa varmak istemektedir. Barış yolunu Churchill kliği tıkıyor. Führer'in son olarak yaptığı akıl yolu çağrısının reddedilmesinden sonra Almanya şimdi bütün gücü ile İngiltere'yi banşa zorlamaya karar vermiştir. Dük'Un kendisini ilerdeki ge. Üşmeler için hazır bulundurması iyi olacaktır. Bu bakımdan Almanya Dük ile çok yakından işbirliği yapmak, Dtik ile Düşes'in göstereceği her hangi bir isteğin yolunu açmak arzusundadır... Dük ile Düşes'in başka niyetleri olmakla birlikte Almanya ile İngiltere arasında iyi ilişkilerin kurulmasında işbirliği yapmaya hazırsalar, Almanya da Dük ile işbirliği

yapmaya ve Dük ile Düşes'İn geleceklerini istedikleri şekilde düzenlemeye hazırdır. Dük'ün evinde kaldığı Portekizli emin şahıs kendisinin yarın oradan ayrılmasını önlemek için elinden geleni yapmalıdır, çünkü elimizde bulunan güvenilir raporlaira göre Churchill, DıİK'ü Bahama Adalarında daimi* olarak bırakmaya niyetlidir ve Bahama Adalarında Dük ile istenilen zamanda ilişki kurmak bizim için çok zordur.»

Alman Dış İşleri Bakanının acele mesajı Lizbon elçiliğine gece yarısından Önce geldi. Alman elçisi önce Senior Espirito Santo Silva'yı gördü ve kendisinden bu mesajı sayın konuğuna bildirmesini rica etti. Banker 1 Ağustos sabahı istenileni yaptı ve elçiliğin gönderdiği rapora göre, Dük bu tekliften çok memnun kaldı.

«Dük, Führer'in barış isteğinden memnun kaldığını belirtti. Führer'in görüşü kendi görüşüne tamamiyle uygundu. Kendisi Kıral olsaydı savaşın kafiyen çıkmamış olacağına kesinlikle inanıyordu. Elverişli bir zamanda barışın kurulması için işbirliği yapması konusunda kendisine yapılan teklifi memnunlukla kabul ediyordu. Ama bu sırada hükümetinin resmî emirlerini yerine getirmesi gerekti. Herhangi bir şekilde itaatsizlikte bulunursa niyetlerini vakitsiz olarak açığa vurmuş olur, skandal yaratır ve İngiltere'deki prestijini bozardı. İçinde bulunduğumuz zamanın ortaya atılmak için çok erken olduğu kanısındaydı, çünkü bugün için İngiltere'de

Almanya'ya yaklaşmak eğilimi görmüyordu. Ama bu düşünce tarzı değişir değişmez hemen dönecekti... Ta İngiltere kendisine baş vuracak, ya da Almanya kendisi ile görüşme arzusu gösterecekti. Her iki halde de kişisel bir fedakârlık yapmaya hazırdı ve bunu en ufak bir özel İhtiras düşünmeden yapacaktı.

Eski ev sahibi ile 3ürekli muhabere halinde olacaktı. Kendisiyle gizli bir şifre üzerinde anlaşmışlardı. Bu şifreyi alır almaz hemen geri dönecekti.»

Dük üe Düşes, Almanların bütün çabalarına rağmen, 1 Ağustos günü BxoaUbur adındaki Amerikan gemisiyle yola çıktılar. Schellenberg görevinin başarısızlığa uğraması üzerine, ertesi gün «Dış İşleri Bakanı (Ribbentrop’a şahsen)» çektiği uzun telgrafta Dük ile Düşes’i yollarmdan alakoymak için elinden gelen her şeyi yaptığını bildirdi. Lizbon’da Ispanyol elçisi olan Franko’nun kardeşlerinden biri Windsorlar’m gidişini ön-

nırken Nazi sempatizanları olduğunu anladığı «birtakım kim selerin» kendisini Ispanya’ya dönmeğe ve valilik görevini üstüne almamağa kandırmaya çalıştıklarını açıkladı.

“Bahama Adalarına gidecek olursak Düşes’le benim hayatımızın... tehlikeye düşeceğini söylediler,” dedi. “Bu gibi tavsiyelere hiç bir zaman kulak asmadım ve gereken tiksintiyle reddettim.”

İngiliz Dış İşleri Bakanlığı da Dük’ün savaş yıllan içinde ülkesine olan bağlılığından hiç bir zaman ayrılmadığım resmî bir bildiriyle açıkladı. (42)

1

Yazının altını Jodl çizmiştir.

2

Jodl «savaşın yayılması» ihtimalini de öne sürmüştü. Yâni, Almanya İngiltere’ye yalnız İtalya’nın değil. Japonya, İspanya ve Rusya'nın da yardımıyla saldırabilirdf.

3

Alman Haberalma servisleri Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında İngllizlerin karadaki kuvvetlerini sekiz tümen kadar fazla tahmin etmişlerdi. Alman Genel Kurmayı Temmuz başında «savaş gücü olan» İngiliz tümenlerinin sayısını on beş ile yirmi tümen arasında tahmin, ediyordu. Aslında o sırada İngiltere'de yirmi dokuz tümen vardı, ama «savaş gücü olan» tümenin sayısı altıyı yediyi geçmiyordu. Çünkü geri katanların silâhlan ya da topları yoktu. Ama bugüne kadar süregelen inancın tersine İngiliz Ordusu Eylülün ortalarında ilk istilâ dalgası için ayrılan Alman tümenleriyle başa çıkacak durumdaydı. O sırada güney kıyısından, üçü 2irhlı olmak üzere iyi eğitilmiş olan on altı tümenle yapılacak bir hücumu Thames'ten Gal'e kadar doğu kıyılarım tutan dört tümen ve bir zırhlı tugayla karşılamaya hazırdı. Dunkerk'den sonra büyük bir başarıydı bu, çünkü İngiltere haziranda karadan büsbütün savunmasız bir duruma düşmüştü.

İngiliz Haberalma servislerinin Alman plânları üzerine elde ettikleri bilgiler çok yanlıştı ve İstilânın ilk üç ayında tehdit edilen bölgeyi de büsbütün yanlış tesbit etmişlerdi. Bütün yaz aylan boyunca Churchill ile askerî danışmanları, Almanlann başlıca çıkarmalarını doğu kıyılarından yapacaklarım sandılar. İngiliz kara kuvvetlerinin büyük bir bölümünü bu yüzden burada toplamışlardı.

4

Haider'İn o gece defterine yazdığı yazıda bu sözler yok. Yalnızca «görüşme aramızda kapatılanı.vacak bir ayrılığın bulunduğunu gösterdi,» diyor. Donanma, «tngilizlerin Büyük Deniz Filosundan korkuyor ve Lııftıvaffe'nin bu tehlikeye karşı savunma yapmasının mümkün olmadığım söylüyor.» O sırada Alman Ordusu değilse bile Alman Donanması, Goering'in Hava Kuvvetlerindeki vurucu gücü üzerine pek fazla hayale kapılmıyordu.

5

Churchill bu önemli parolanın verilmesinden ne kendisinin ne de askeri şeflerinin haberi olmadığını söyler. Parolayı Home Forces karargâhı

vermişti. (Their Finest Hoar, s, 312) Ama dört gün sonra, Eylülün 11 inde, Başbakan radyoda bir konuşma yaparak, eğer istilaya karar verilmigse bunun «fazla geeikmiyeceğint» söyledi. «Onun için,» dedi, «önümüzdeki haftayı ya da haftaları tarihimizin çok önemli dönemi saymalıyız. Bu dönem İspanyol Ammda’sımn Manş’a yaklaştığı ve Drake’in top oyununu bitirdiği zamana benzemektedir; ya da Nelson’un bizimle Na-polyonun Bouiogne'daki Büyük Ordusu arasında durduğu zamana.»

<*) Londra’dan aldığı haberleri allayıp pullayıp Berlin’e bildiren Washington elçiliğinin raporları Almanları çok etkiliyordu. Amerikan

Genel Kurmayının İngiltere’nin fazla dayanamayacağına inandığı bildiriliyordu. Yarbay von Lossberg'e göre (Im VVehnrıacht Fuelmıng&stab, s. 91). Hitler İngiltere’de bir ihtilâl çıkacağına çok ciddi olarak inanıyordu. Lossberg OKW’de çalışan ordu temsilcilerinden biriydi.

6

Bir Alman yetkilisine göre, R.A.F. bombardıman uçakları 16 Eylülde büyük bir istila eğitim tatbikatına baskın yaptılar. Gerek erlere ve gerekse çıkarma teknelerine büyük kayıplar verdirdiler. Bu hareket hem Almanya’da hem de Avrupanm başka yerlerinde Almanların çıkarmaya teşebbüs ettikleri, ancak îngllizler tarafından püskürtüldük-leri haberini yarattı. (Georg W. Fuchter, Geschichte de» Luftkriegs, s. 176) İsviçre’de, Cenevre’de birkaç gün dinlendiğim sırada 16 Eylül gecesi ben de bu haberi işittim. 18 Eylül ve ertesi gün Berlin banliyölerinde iki uzun hasta nakliye treninden yaralı askerler çıkartılırken gördüm. Askerlerin sargılarından yaralarının daha çok yamk yaralan olduğu anlaşılıyordu. Üç aydır karada hiç bir çarpışma olmamıştı.

12 Eylül tarihli gizli Alman Donanma yazısında, 21 asker nakliye gemisinin ve 214 layter’in - yâni İstila için toplanan araçlardan yüzde 12 sİ kadanam - battığı ya da hasara uğradığı bildiriliyordu. (Fuehrer Conferences on Naval Affairs, s. 102)

7

Bu sırada gece korunma sistemi daha geliştirilmemişti ve bu yüzden Almanlar çok az kayıp verdiler.

İKİNCİ CİLDİN SONU